HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 2

ERIKOISSELVITYS

HUOPALAHDEN LIITOSALUEESTA

HUOPALAHDEN MAALAISKUNTA (LAUTTASAARI, MUNKKINIEMI JA PASILA) SEKÄ LEHTISAARI JA VÄHÄMEILAHTI HELSINGIN MAALAISKUNNASSA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936.

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. *ASEMA JA MAASTO.*

Huopalahden liitosalue käsittää v. 1920 toimintansa alottaneen Huopalahden maalaiskunnan sekä eräät Helsingin maalaiskuntaan kuuluvat, mutta tästä maalaiskunnasta maantieteellisesti erillään olevat alueet, nimittäin Lehtisaaren lahjoitusmaatilan ja Vähä-Meilahden tilan. Sen pääosat ovat Munkkiniemi, Lauttasaari ja Pasila.

Liitosalue sijaitsee kaupungin alueen länsipuolella. Se on sekä maantieteellisesti että kunnallisen jaoituksen kannalta hyvin hajanainen.

Edellämainittu Helsingin maalaiskuntaan kuuluva Lehtisaari tunkeutuu Lauttasaaren ja Munkkiniemen väliin eroittaen Lauttasaaren kunnan muusta alueesta. Lauttasaari joutuu eristettyyn asemaan myös sen kautta, että laajat vesi- ja saarialueet eroittavat sen kunnan muista osista. Lauttasaaren ja kunnan muitten osien välillä on liikenneyhteys vain kaupungin kautta. Toinen huomattava epämuodostuma alueen kunnallisessa jaoituksessa on syntynyt sen kautta, että Haagan kauppala vuorostaan tunkeutuu kunnan keskiosan eli Munkkiniemen ja kunnan pohjoisosan eli Pasilan väliin, eroittaen taas Pasilan erilliseksi osaksi Huopalahden kuntaa. Pasila on kameraalisesti Pikku-Huopalahden kylää. Epämuodostumia on vielä sitenkin, että eräät pienet osat Pikku-Huopalahden kylää sijaitsevat Haagan kauppalan alueen ja kaupungin alueen välillä Korpaksen tilan kohdalla. Toinen on eräs osa Lill-Böhlen tilaa ja toinen vesijättömaa, jonka muodostavat osaksi valtion omistaman Fredriksbergin tilan palsta, osaksi eräitten kaupungin omistamien tilojen yhteinen palsta ja osaksi vihdoin eräitten Haagan kauppalaan kuuluvien tilojen vesijätöt. (Kts. liitteenä olevaa karttaa.)

Paitsi sitä siis, että tämä liitosalue käsittää kaksi Helsingin maalaiskuntaan kuuluvaa aluetta, jakaantuu se näin ollen kaikkiaan seitsemään sellaiseen osaan, joilla kullakin on eriluontoinen asemansa ja joita kutakin on käsiteltävä jonkunverran eri näkökohtia huomioonottaen kaupungin ympäristön kunnallista jaoitusta uudestaan järjestettäessä. Nämä eri osat ja niitten pinta-alat ovat maarekisteristä ja jakoasiakirjoista otettujen tietojen mukaan seuraavat:

Huopalahden maalaiskuntaa:		
Lauttasaaren kylä	326 ha	
Munkkiniemen yksinäistila, Kuusisaari siihen luettuna	564 »	
Pikku-Huopalahden kylä eli Pasila	249 »	
Osa Lill-Böhlen tilaa	3 »	
Vesijättömaat Pikku-Huopalahden rannassa	4 »	1,146 ha
Helsingin maalaiskuntaa:		
Lehtisaari	44 ha	
Vähä-Meilahti	27 »	71 ha
	Yhteensä	1,217 ha

Nämä tiedot koskevat liitosalueen maitten pinta-alaa. Vesialueen pinta-ala on osittain maarekisterin, osittain pitäjänkartoilta suoritettujen laskujen mukaan noin 1,059 ha. Tästä tulee 646 ha Lauttasaaren, 315 ha Munkkiniemen ja Kuusisaaren, 88 ha

Lehtisaaren sekä 10 ha Pikku-Huopalahden rantavesien osalle. Kaikkiaan olisi liitosalueen pinta-ala tämän mukaan 2,276 ha. Sekä maitten että vesien pinta-alatiedot ovat kuitenkin epäluotettavat. M.m. Lehtisaaren pinta-alatieto perustuu v. 1787 suoritettuun mittaukseen. Pitäjänkarttojen perusteella suoritettujen laskujen mukaan on saatu seuraavat pinta-alatiedot:

	Maata ha	Vettä ha	Yhteensä ha
Lauttasaari	328	646	974
Munkkiniemi ja Kuusisaari	571	315	886
Pikku-Huopalahden kylä ja Vähä-Meilahti	282	—	282
Osa Lill-Böhlen tilaa	3	—	3
Pikku-Huopalahden ranta-alueet	4	10	14
Lehtisaari	50	88	138
Yhteensä	1,238	1,059	2,297

Kunkin edellämainitun alueen asemasta ja maastosta esitettäköön vielä eräitä yksityiskohtaisempia tietoja.

Lauttasaarenkylällä, joka muodostaa Huopalahden kunnan erillisen eteläisen osan, on vain vesirajat. Kolmella suunnalla rajoittuu kylän ja siis myös Huopalahden kunnan vesiraja kaupungin vesialueisiin, nimittäin luoteisessa Lauttasaaren selällä, missä Morsianluoto-nimisellä karilla kaupungin, Huopalahden kunnan ja Lehtisaaren, siis Helsingin maalaiskunnan, vesialueiden rajat yhtyvät, sekä idässä ja etelässä. Lauttasaaren kylän vesialueen länsiraja on Huopalahden kunnan rajana Espoon maalaiskuntaa vastaan. Tällä kohtaa ovat vastassa Hagalundin tilaan kuuluvat tai kuuluneet vesialueet. Luoteessa kulkee vesiraja Lehtisaaren vesialueen rajaa pitkin. Raja kulkee Lehtisaaren ja Kaskisaaren välisestä salmesta.

Lauttasaaren kylään kuuluu paitsi itse Lauttasaarta joukko pienempiä saaria. Tällaisia ovat Lauttasaaren pohjoispuolella Mustasaari, Kaskisaari, Hästholmen, Aspholmen, Lökholmen, Lemisholmen, Annasholmen ja Liemansgrund, Lauttasaaren eteläpuolella Sisä-Hattu ja länsipuolella Tirholm, Alholm ja Björkholm. Eräät pikkusaaret ovat rajasaaria Huopalahden kunnan ja kaupungin välillä. Tällaisia ovat pohjoisessa mainittu Morsianluoto sekä Porsassaari, etelässä Ulko-Hattu ja Mäntysaari.

Lauttasaarella on sekä asemansa että maastonsa puolesta hyviä edellytyksiä muodostua kaupunkiväestön asutusalueeksi. Jo nyt on alueelle sijoittunut jonkun verran esikaupunkiasutusta. Tätä on pääasiallisesti saaren kaupunginpuoleisessa niemessä, mutta myös siellä täällä etäämpänä saarella. Vanhastaan on täällä myös kesähuvila-asutusta. Kaupunkiasutuksen leviämistä tänne on tähän asti suuresti ehkäissyt se, että saarelle on ollut kuljettava avoveden aikana lautalla tai laivalla ja talvisin jäitse. V:sta 1935 ovat liikennesuhteet perusteellisesti muuttuneet senjälkeen, kuin n.s. Jorvaksen tie siltoineen on valmistunut. Saaren kaupunginpuoleiseen rantaan tulee tämän jälkeen olemaan esteetöntä ajomatkaa kaupungin keskustasta n. 3 km ja lännen puoleiseen rantaan n. 5 km. On ilmeistä, että asutus saarella tämän jälkeen alkaa nopeasti kasvaa. Saaren eteläiset ja läntiset niemet, jotka aikoinaan olivat linnoitusalueita, ovat nykyään kaupungin kansanpuistona.

Lehtisaaren vesialueen itäinen kulma on edellämainitulla Morsianluodolla. Siitä vesiraja, joka siis on Helsingin maalaiskunnan vesirajaa Huopalahden kuntaa vastaan, haarautuu lounaaseen ja luoteiseen, ensiksi mainittu kulkien Lehtisaaren ja Kaskisaaren välisestä salmesta ja jälkimäinen Lehtisaaren ja Kuusisaaren välisestä salmesta, minkä jälkeen se kääntyy huomattavasti pohjoiseen. Lehtisaaren läntinen vesiraja on Espooseen kuuluvan Hagalundin tilan vesialueitten rajana. Itse Lehtisaari on varsin kaunista, osaksi korkeata maastoa. Siellä on nykyään vain eräitä kesähuviloita ja kalastaja-asuntoja.

Munkkiniemen alueesta, mikä muodostaa Huopalahden kunnan keskiosan,

on mannermaata muu paitsi Kuusisaari Lauttasaaren selän ja Laajalahden välissä sekä puolet Tarvo-saarta Laajalahden ja Iso-Huopalahden välissä. Tämän kunnan osan eteläisin piste on niinikään edellämainitulla Morsianluodolla. Täältä alueen itäinen raja kulkee ensin vesirajana kaupungin aluetta vastaan Variskarin yli Läntisen Pukkisaaren länsirantaan ja sieltä kaupunkiin kuuluvaa Meilahden länsirantaa hipaisten Pikku-Huopalahteen. Lahden keskiosassa eroaa raja kaupungin rajasta ja muodostuu Huopalahden kunnan ja Haagan kauppalan väliseksi rajaksi suuntautuen pohjoista kohti. Alueen eteläinen ja läntinen raja kulkee kuten Lehtisaarenkin alueen raja Morsianluodolta Kuusisaaren ja Lehtisaaren välisestä salmesta Laajalahdelle, missä se kääntyy luoteiseen ja pohjoiseen kohdaten Tarvosaarella Espoon maalaiskunnan Suur-Huopalahden kylän ja Helsingin maalaiskunnan Talin kylän rajapyykin. Tarvosaarelta raja suuntautuu koilliseen mutkitellen jonkun verran aina Turun maantielle asti, mistä lähtien se on aivan suora. Pohjoisessa on Helsingin maalaiskunnan Kårbölen kylä naapurina.

Tähän Huopalahden kunnan osaan on hyvät liikenneyhteydet kaupungista sekä Meilahden kautta, minne Pikku-Huopalahden yli johtaa kaksikin siltaa, että Turun valtamaantietä. Meilahden kautta on myös raitiotieyhteys kaupunkiin. Alueen länsirajalle on kaupungin keskuksesta Meilahden kautta n. 7.5 km ja raitioteitse n. 7.2 km. Alueen pohjoisosan kautta kulkee myös rannikkorata, mutta asemaa tapysäkkiä ei ole Huopalahden kunnan alueella. Huopalahden asema on Haagan kauppalassa.

Tällä Huopalahden kunnan osalla on mitä parhaimmat edellytykset kaupunkiasutukselle. Maasto on tällaiselle asutukselle erittäin sopivaa ja alue sijaitsee kaupungin läntisen laajenemissuunnan välittömänä jatkona. Jo nyt on kaupunkimaista asutusta syntynyt kahteen toisistaan erillään olevaan osaan tätä aluetta. Toinen asutuskeskus on merenrannikolla eteläosassa, toinen pohjoisosassa, rautatien varressa Haagan kauppalan asutuksen välittömänä jatkona. Kummassakaan paikassa ei asutus kuitenkaan vielä ole päässyt kehittymään erikoisen suureksi. Paitsi asutusta on alueella kadettikoulu sekä eräitä ulkoravintoloita.

P a s i l a n a l u e eli Huopalahden kunnan erillinen pohjoinen osa on suurimmalta osalta kaupunkiasutukselle soveltumatonta kallio- ja suomaastoa. Alue on rippeitä entisestä Pikku-Huopalahden kylästä. Sen eteläkärki on Pasilan ratapihalla, josta siten osa kuuluu kaupunkiin, osa Huopalahden kuntaan. Alueen itäinen raja kulkee emäradan länsipuolella. Aluksi on naapurina kaupunki ja täällä lähinnä Käpylä, edempänä Oulunkylän maalaiskunta. Etelässä tai oikeammin lounaassa rajoittuu alue kaupungin alueeseen. Länsiraja kulkee Haagan kauppalan ja Vähä-Meilahden rajaa pitkin. Pohjoisessa kulmassa pistää eräs osa Finnängin tilaa Vähä-Meilahden tilan maitten keskelle, jakaen Vähä-Meilahden kahteen osaan. Samoin pistää rannikkoradan kohdalla pitkä kieleke Haagan kauppalan alueen sisään.

Tähän Huopalahden kunnan osaan ei johda kaupungista käsin muuta tietä kuin se, minkä valtio on Pasilan esikaupungista rakentanut alueen eteläosassa oleville kallioille sijoitetulle Meteorologiselle Keskuslaitokselle. Kuitenkin sivuaa vanha kylätie rautatien vartta pitkin Pasilan asemalta Oulunkylään läheltä alueen itäistä rajaa. Rannikkorata kulkee alueen eteläosan läpi, mutta asemaa tai pysäkkiä ei alueella ole. Varsinaista esikaupunkiasutusta on tällä alueella hyvin vähän. Kaupunkiin v. 1910 liitetyn Pasilan esikaupungin jäännöksiä on hieman alueen etelärajalla. Alueella olevaa suomaata on aikoinaan käytetty ampumaratana. Puolustuslaitos ei kuitenkaan enää täällä pidä ampumaharjoituksia. Suuret osat aluetta ovat varatut valtionrautateiden ratapihoja varten.

V ä h ä-M e i l a h d e n tila, joka, kuten on mainittu, on Helsingin maalaiskuntaa, sijaitsee Pasilan alueen länsirajalla. Se on pitkä, kapea suo- ja metsäpalsta tiettömän taipaleen takana. Sen pohjoisosan rikkoo Huopalahden kuntaan kuuluva Finnängin tila siten, että pohjoisin kärki on erillään muusta osasta.

Se Lill-Böhlen tilan osa, mikä edellä kerrotulla tavalla Huopalahden kuntaan kuuluvana on erillään Pikku-Huopalahden kylän muista maista, sijaitsee kaupungin ja Haagan kauppalan välillä Turun maantien varressa sen eteläpuolella. Se on suurimmaksi osaksi peltona.

Mainittu Huopalahden kuntaan niinikään kuuluva valtion ja kaupungin ranta-alue, joka kameraalisesti kuuluu Pikku-Huopalahden kylään, on vesijättömaata ja vesialuetta Pikku-Huopalahden rannassa. Se sijaitsee myös kaupungin ja Haagan kauppalan alueitten välissä.

Alueen suurin pituus pohjoisesta etelään on n. 10.5 km. Leveimmällä kohdallaan Munkkiniemessä on alue n. 3.5 km leveä.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Huopalahden kunnan edellämainitut pääosat, Lauttasaari, Munkkiniemi ja Pasila, muodostavat kukin kameraalisesti itsenäisiä alueita. Lauttasaarella ja Munkkiniemessä ovat maanomistusolot varsin pitkälle kaupunkilaistuneet sikäli, että entiset maatilat suurimmalta osalta ovat jaetut asuntotiloiksi. Yhteistä niille on myös se, että maat, mikäli ne eivät ole yksityisten asuntotiloja, ovat kahden suuren maanomistajan hallussa. Lauttasaarella on myös kaupunki nyttemmin huomattava maanomistaja. Pasilan alue on kokonaan jaettu kaupungin ja valtion välillä.

Lauttasaaren kylä oli aikoinaan jaettu vain kahteen tilaan Heikas N:o 1 ja Bertas N:o 2. Nämä kuuluivat niihin tiloihin, mitkä marraskuun 8 päivänä 1650 lahjoitettiin kaupungille »ikuisena omaisuutena», mutta jotka kaupunki myöhemmin menetti. Niitä käsiteltiin yleensä maistraatintilojen luontoisina aina vuoteen 1924, jolloin vanhat maaverot poistettiin. (Kts. mietintö n:o 1 siv. 10 s.s.) Useimmista muista kaupungille sanottuna vuotena lahjoitetuista tiloista mainitaan edelleen maarekisterissä, että ne ovat kaupungille lahjoitetut, mutta Heikaksen ja Bertaksen kohdalla ei tätä mainintaa enää ole.

Nyttemmin ovat nämä tilat lakkautetut kameraalisina yksiöinä. Valtiovarainministeriön lokakuun 31 p:nä 1921 päivätyn kirjelmän mukaan on Heikas N:o 1 ja Bertaksesta v. 1846 eroitettu Bertas R. N:o 2^1 muodostettu Drumsö-nimiseksi yksinäiseksi verotaloksi. Sen pinta-alaksi merkittiin tällöin 326.93 ha.

Ennenkuin tämä tilojen yhdistäminen tapahtui, oli Heikaksesta ja Bertaksesta jo eroitettu eräitä tiloja. Siinä Bertaksen tilan jaossa, mikä v. 1846 toimitettiin, syntyi, paitsi edellämainittua Bertas R. N:o 2^1, Melkö-niminen tila R. N:o 2^2. Sen pinta-ala oli 60.81 ha. Tämä tila on nyttemmin liitetty kaupunkiin. V. 1890 oli sekä Heikaksesta että Bertaksesta pakkolunastettu eräitä osia, nimittäin eteläiset ja läntiset niemet, Suomenlinnan linnoituksen tarpeisiin. Täten oli muodostettu tilat R. N:o 1^1, pinta-alaltaan 17.24 ha, ja R. N:o 2^3, pinta-alaltaan 21.67 ha. Kun Drumsön tila muodostettiin, annettiin näille R. N:ot 1^1 ja 1^2, mitkä näillä edelleenkin on. Tämän lisäksi oli Heikaksesta v. 1890 eroitettu Svartholmen-niminen saaritila R. N:o 1^3, pinta-ala 6.32 ha.

Svartholmen tilan erottaminen oli ollut ensimäinen maanositttaminen kaupunkilaisten kesähuvila-asutusta varten. 1890-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa oli muodostettu joitakin tällaisia alueita lisää. Jo ennen Drumsön tilan muodostamista oli Heikaksesta ja Bertaksesta ruvettu erottamaan varsinaisia pysyväistä asumista varten muodostettuja asuntotiloja, siis sellaisia, joitten pinta-ala oli alle 1 ha:n. Ensimäiset tällaiset tilat oli erotettu v. 1906. Maanosittaminen tällaisiin tarkoituksiin oli kuitenkin ollut verrattain harvinaista aina v:teen 1914, jolloin asuntotilojen kysyntä oli alkanut vilkastua. Kiinteistöjen muodostumisen vaiheita tämän jälkeen valaisee oheellinen taulukko. Maanosittamisten laatu, pääasiallisesti vain varsin pienten tilojen muodostaminen, osoittaa selvästi esikaupunkiasutuksen jo täysin alkaneen levitä tähän saareen.

Kiinteistöjen muodostus Lauttasaaressa.

Lohkomisvuosi	Tiloja, joihin kuului:								Yhteensä uusia tiloja
	—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—	
	hehtaaria								
—1890	—	—	4	—	4	—	2	1	11
1891—1895	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1896—1900	—	6	1	—	—	—	1	1	9
1901—1905	—	2	—	—	—	—	—	1	3
1906	6	2	—	—	—	—	—	—	8
1907	3	—	—	—	—	—	—	1	4
1908	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1909	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1910	2	4	—	—	—	—	—	—	6
1911	6	—	—	—	—	—	—	—	6
1912	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1913	6	2	—	—	—	—	—	—	8
1914	14	—	—	—	—	—	—	—	14
1915	8	—	—	—	—	—	—	—	8
1916	14	6	—	—	—	—	—	—	20
1917	12	2	—	—	—	—	—	—	14
1918	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1919	32	—	—	—	—	—	1	1	34
1920	10	8	—	—	—	—	—	1	19
1921	44	2	—	—	—	—	1	2	49
1922	22	—	—	—	—	—	—	1	23
1923	16	—	—	—	—	—	—	1	17
1924	1	—	1	—	—	—	—	—	2
1925	28	1	—	—	—	—	—	1	30
1926	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927	28	—	—	—	—	—	—	1	29
1928	24	—	—	—	—	—	—	1	25
1929	17	—	—	—	—	—	—	1	18
1930	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1931	4	—	—	—	—	—	—	—	4
1932	1	—	—	—	—	—	—	1	2
1933	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1934	7	—	—	—	—	—	—	—	7
1935	3	—	—	—	—	—	—	—	3

Drumsön kartanon ja siitä eroitetut, mutta vielä myymättä olevat asuntotilat omistaa kauppaneuvos Julius Tallbergin perikunta. Kantatilan, R. N:o 1^{267}, pinta-ala on nykyään 214.0069 ha. Kaikkiaan omistaa yhtiö täällä maata n. 220 ha ja melkein kaikki vesialueet. Mainitun perikunnan rinnalla on kaupunki suurin maanomistaja

Lauttasaaressa. Sen haltuun ovat siirtyneet puolustuslaitoksen tarpeisiin aikoinaan lunastetut maat, yhteensä 38.91 ha. Samoin omistaa kaupunki saaren itärannalla 14 ha maata, mikä kuitenkin vielä on erottamatta, sekä vesialuetta 31.4 ha. Edelleen omistaa kaupunki aikaisemmin mainitusta Svartholmen'in saaritilasta v. 1924 eroitetun Svartholmen-Hästholmen-nimisen tilan, R. N:o 1^{144}, 5.934 ha. Kaupungin maaomaisuus on täällä siis kaikkiaan 58.84 ha. Huopalahden kunta omistaa täällä ainoastaan koulutontit, R. N:ot 1^{227} ja 1^{228}, pinta-alaltaan yhteensä 4,000 m². Valtio omistaa täällä poliisiasemaa varten varatun tontin R. N:o 1^{191}, 0.1670 ha. Valtiolle Jorvaksen tietä varten tarvittavia alueita ei ole vielä pakkolunastettu.

Lehtisaaren kameraalinen asema on hyvin epäselvä, sillä siitä ei maarekisterissä ole havaittavissa mitään merkintää. Saaren ja sitä ympäröivän vesialueen omistajana pidetään Helsingin pitäjän seurakuntaa. Saari on toukokuun 1 p:nä 1936 päättyvällä vuokrasopimuksella vuokrattu kesähuvila-alueeksi eräälle yksityiselle. Tällä on alueella eräitä alivuokralaisia.

Munkkiniemen alue on kameraalisesti Munkkiniemen yksinäinen verotalo. Tilan v. 1838 maarekisteriin merkitty pinta-ala on 525.84 ha. V. 1875 on Kuusisaari eroitettu tästä Granöholm-nimiseksi 35.28 ha:n suuruiseksi tilaksi. Tämä on v. 1900 jaettu kuuteen tilaan R. N:ot 1^{2}—^{7}. Viime vuosina on eräitä näistä tiloista vielä jaettu, niin että tilojen lukumäärä nykyisin on 14. Nämä tilat ovat kaikki yksityisten henkilöiden omistamia, osaksi vakinaiseen asumiseen, osaksi kesähuvilatiloiksi käytettyjä.

Valtaosan Munkkiniemen tilan maista omistaa AB. M. G. Stenius-niminen yhtiö. Kun Stenius-yhtiö v. 1910 osti tilan sen entiseltä omistajalta, vapaaherra *G. E. Ramsayltä*, erotettiin siitä tilan vanhan päärakennuksen alue Villa Munksnäs-nimiseksi tilaksi R. N:o 1^{9}. Tämän pinta-ala oli erotettaessa 9.5 ha. Se jäi vanhalle omistajalleen, jonka perilliset kuitenkin myöhemmin luovuttivat sen johtaja *Heinrich Reinckelle*. Tila on sittemmin jaettu 41 tilaan, R. N:ot 1^{513}—^{525}, 1^{176} ja 1^{604}—^{632}, joitten suuruus yleensä on 1,000—3,000 m².

Stenius-yhtiö on omistamallaan osalla Munkkiniemen tilaa, jolla sen siirtyessä yhtiön haltuun oli R. N:o 1^{10} ja pinta-alaa 554.881 ha, harjoittanut maanosittamista asuntotiloiksi eli tonteiksi. Tällainen toiminta alkoi varsinaisesti v. 1915 ja on sitä sen jälkeen jatkunut viime aikoihin asti. Yksityiskohtainen selvitys kiinteistömuodostuksen kehityksestä Munkkiniemen alueella on esitetty oheellisessa taulukossa. V:n 1934 lopussa oli korkein maarekisterinumero 1^{874}. Yhtiön hallussa oli v:n 1934 lopussa 482.48 ha maata. Tästä tuli 380.74 ha toistaiseksi jakamattoman kantatilan osalle. Valmiiksi erotettuja, mutta myymättömiä tontteja oli noin 600, joitten pinta-ala oli yhteensä noin 100 ha. Yhtiön mailta myytyjä tontteja oli samaan aikaan yksityisten hallussa noin 200.

Pienempinä maanomistajina Munkkiniemen alueella on mainittava valtio. Se omistaa ensinnäkin Munkkiniemen eteläisellä asutusalueella kadettikoulun tontin R. N:o 1^{65}, jonka pinta-ala on 0.875 ha. Edelleen se omistaa myös rannikkorataa varten pakkolunastetut tilat R. N:ot 1^{8} ja 1^{64}, yhteensä 3.83 ha. Valtion maitten pinta-ala on siten 4.7 ha. Myös Huopalahden kunta omistaa kaksi tonttia, nimittäin kansakoulutontit R. N:o 1^{11}, pinta-alaltaan 7,606 m², ja R. N:o 1^{288}, pinta-alaltaan 3,267 m². Samoin Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta omistaa tontin. Sen rekisterinumero on R. N:o 1^{589} ja pinta-ala 1,240 m². Sitä käytetään paloasemaa varten.

Pasilan alueella omistavat, kuten edellä on mainittu, valtio ja kaupunki kaiken maan. Valtion hallussa on Fredriksberg R. N:o 1^{2}, ampumarata-alueet R. N:ot 1^{4} ja 1^{6} sekä rautatiealueet R. N:ot 1^{3}, 1^{5}, 1^{7}—^{9}, 1^{12}—^{15} ja 1^{17}, yht. 128.688 ha. Backaksen talosta ampumarata-alue R. N:o 2^{1}, 4.38 ha, Böhlen talosta ampumarata-alue R. N:o 4^{1}, 17.73 ha, ja rautatiealue R. N:o 4^{2}, 1.95 ha, Stenbackan talosta rautatiealue R. N:o 5^{1}, 1.35 ha, yhteensä kaikkiaan 154.098 ha. Kaupunki omistaa tilat: Ut-Grejus R. N:o 3^{1}, 46.462 ha, Finnäng R. N:o 4^{3}, 5.180 ha, 7.090 ha:n suuruisen osan Lill-Böhleä R. N:o 4^{4}, Hem-Böhle R. N:o 4^{5}, 8.596 ha, ja Skogsbacka R. N:o 5^{2}, 27.837 ha, yhteensä

Kiinteistöjen muodostus Munkkiniemessä.

Lohkomisvuosi	Uusia tiloja, joihin kuului:								Yhteensä uusia tiloja
	—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—	
	hehtaaria								
—1890	—	—	—	—	—	1	—	1	2
1891—1895	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1896—1900	1	2	1	2	—	—	—	—	6
1901—1905	—	1	—	—	—	—	—	1	2
1906	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1907	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1908	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1909	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1910	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1911	1	—	1	—	—	—	—	1	3
1912	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1913	2	5	—	—	—	—	—	—	7
1914	1	—	—	—	—	—	—	1	2
1915	27	—	—	—	—	—	—	—	27
1916	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1917	18	1	—	—	—	—	—	1	20
1918	54	—	—	—	—	—	—	1	55
1919	40	1	1	—	—	—	—	1	43
1920	56	—	—	—	—	—	—	1	57
1921	15	2	—	—	—	—	—	1	18
1922	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1923	1	—	—	—	—	—	—	1	2
1924	5	—	—	—	—	—	—	1	6
1925	20	1	—	—	—	—	—	1	22
1926	53	—	—	—	—	—	—	1	54
1927	227	7	—	—	—	—	—	1	235
1928	33	—	—	—	—	—	—	1	34
1929	35	—	—	—	—	—	—	1	36
1930	90	—	—	—	—	—	—	1	91
1931	13	—	—	—	—	—	—	1	14
1932	69	—	—	—	—	—	—	1	70
1933	56	—	—	—	—	—	—	1	57
1934	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1935	13	1	—	—	—	—	—	1	15

95.165 ha. Tämän alueen yhteydessä sijaitsee myös kaupungin omistama Vähä-Meilahti, jonka rekisterinumero on R. N:o 1^1 ja pinta-ala edellämainittu 27.071 ha.

Valtion ja Helsingin kaupungin välisen tilusvaihdon toimeenpanemisesta marraskuun 19 päivänä 1927 annetun lain mukaisesti kesäkuun 21 päivänä 1928 laaditulla

kauppakirjalla on kaupunki luovuttanut valtionrautateille tällä alueella sotaväen ampumaradan länsipuolella olevan Lill-Böhlen suopalstan, pinta-ala 6.8304 ha, tämän vieressä, rautatiealueen pohjoispuolella olevan Skogsbackan suopalstan, pinta-ala 3.3577 ha, sekä ampumaradan pohjoispuolelta Ut-Grejuksen tilasta kolmikulmaisen 2.9370 ha:n suuruisen alueen. Näiden alueiden erottamistoimituksen mukaisten pinta-alatietojen perusteella tulee siis edellämainittu, kaupungin tällä alueella omistaman maan pinta-ala, 95.165 ha, vähenemään 13.1255 ha:lla, valtion omistaman alueen kasvaessa vastaavalla määrällä. Erottamistoimitusta ei vielä ole merkitty maarekisteriin, mutta sen aiheuttamat pinta-alojen muutokset on otettu huomioon maan jakaantumista eri luontoisten omistajain kesken esittävässä taulukossa.

Mitä kuntaan kuuluvaan kahteen pikkualueeseen tulee, niin on Lill-Böhleksi kutsuttu maa-alue Lill-Böhlen tilan R. N:o 4^4 tonttipalsta, pinta-alaltaan 2.651 ha, ja omistaa sen kaupunki. Pikku-Huopalahden rannassa oleva kaupungin omistama palsta, pinta-alaltaan 2.13 ha maata ja 0.43 ha vettä, kuuluu huhtikuun 23 päivänä 1923 päättyneen vesialueen jaon mukaan Pikku-Huopalahden kylässä oleviin Böhlen tiloihin R. N:ot 4^3—^{6} sekä kaupunkiin liitettyihin tiloihin Greijus ent. R. N:o 3^2 ja Stenbacka ent. R. N:o 5^3. Valtion omistama rantapalsta, pinta-alaltaan 0.45 ha maata ja 0.93 ha vettä, kuuluu Fredriksbergin tilaan R. N:o 1^2. Muu osa tätä ranta-aluetta, 1.28 ha maata ja 8.82 ha vettä, kuuluu AB. M. G. Stenius-yhtiön Haagan kauppalassa omistamiin tiloihin Haga, R. N:o 1^{10}, ja Backas, R. N:o 2^{302}.

Maan jakaantuminen erikokoisiin tiloihin tämän liitosalueen kolmessa pääosassa selviää allaolevasta v:n 1933 alussa vallitsevia oloja valoisevasta taulukosta:

Liitosalueen osa	Tiloja, joihin kuului: —0.5 ha	0.5—1 ha	1—5 ha	5—10 ha	10—15 ha	15—25 ha	25—50 ha	50—100 ha	100— ha	Yhteensä tiloja
Lauttasaari	191	11	12	1	—	—	—	—	1	216
Munkkiniemi	795	10	13	—	—	—	—	—	1	819
Pasila	3	2	1	4	—	1	5	1	1	18
Yhteensä	989	23	26	5	—	1	5	1	3	1,053

Pienten tilojen varsin huomattava lukumäärä osoittaa, että etenkin Munkkiniemen, mutta myös Lauttasaaren maanomistusolot ovat sangen pitkälle kaupunkilaistuneet. Varsinaisia maanviljelystiloja ei Huopalahden maalaiskunnassa enää ole lainkaan. Tämä käy selville myös taulukosta, joka osoittaa miten maat v:n 1934 lopussa jakaantuivat eriluontoisten omistajain kesken. Taulukko on seuraava:

Kylä tai alue	Maanviljelijäväestö ha	%	Yhtiöt ja perikunnat ha	%	Asuntotonttien omistajat ha	%	Kaupunki ha	%	Valtio ha	%	Kunta ja seurakunnat ha	%	Yhteensä ha
Lauttasaari	—	—	220.5	67.6	46.1	14.2	58.8	18.0	0.2	0.1	0.4	0.1	326.0
Munkkiniemi	—	—	482.5	85.6	75.6	13.4	—	—	4.7	0.8	1.2	0.2	564.0
Pikku-Huopalahden kylä ja sen erilliset alueet	—	—	1.3	0.5	—	—	87.0	33.9	168.0	65.6	—	—	256.3
Lehtisaari	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44.0	100.0	44.0
Vähä-Meilahti	—	—	—	—	—	—	27.0	100.0	—	—	—	—	27.0
Koko alue	—	—	704.3	57.9	121.7	10.0	172.8	14.2	172.9	14.2	45.6	3.7	1,217.3

3. *RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.*

V. 1930 toimitetun väestölaskennan yhteydessä toimitettiin kaupungin ympäristön kunnissa ja esikaupunkialueilla myös yleinen rakennus- ja asuntolaskenta. Tämän laskennan tulokset antavat arvokasta valaistusta esikaupunkiasutuksen laatuun ja laajuuteen sekä asunto-oloihin yleensä kaupungin ympäristössä. Laskenta käsitti myös Huopalahden kunnan. Siinä eroitettiin tosin vain Lauttasaaren ja Munkkiniemen alueet. Jälkimmäiseen luettiin myös Pasilan alue, mutta kun kaikki tätä koskevat luvut ovat varsin pienet, eivät nämä luvut lisättyinä Munkkinientä koskeviin lukuihin sanottavasti muuta Munkkiniemen oloja valaisevia lukuja.

Nyt kysymyksessä olevaan liitosalueeseen kuuluviin Helsingin maalaiskunnan osiin ei niitten vähäisyyden vuoksi ole tarpeellista kiinnittää erikoista huomiota.

Sanotun laskennan aikana oli Huopalahden kunnassa 312 rakennettua kiinteistöä. Näistä oli 197 Lauttasaaressa ja 115 Munkkiniemessä. Omalla maalla olivat rakennukset 226 tapauksessa ja vuokramaalla 86 tapauksessa. Omalla maalla oli Lauttasaaressa 141 ja Munkkiniemessä 85 sekä vuokramaalla Lauttasaaressa 56 eli 28.4 % ja Munkkiniemessä 30 eli 26.1 %. Lauttasaaressa olevat rakennukset vuokramaalla olivat pääasiallisesti kesähuviloita. Munkkiniemen vastaavaan lukuun sisältyy jokin määrä vanhoja mäkitupa-alueita.

Näillä kiinteistöillä olevien lämmitettävien rakennusten luku oli koko kunnassa 436, josta 271 Lauttasaaressa ja 165 Munkkiniemessä. Näissä oli 803 huoneistoa, josta Lauttasaaressa 400 ja Munkkiniemessä 403. Huoneistoista oli Lauttasaaressa käyttämättä 12 ja Munkkiniemessä 18. Huoneita oli kaikkiaan 2,631, josta Lauttasaaressa 1,175 ja Munkkiniemessä 1,456. Näistä oli käytettyjä Lauttasaaressa 1,133 ja Munkkiniemessä 1,381 eli yhteensä 2,514 sekä vuokraamatta Lauttasaaressa 42 ja Munkkiniemessä 75 eli yhteensä 117.

Käytettyjen tai vuokrattujen mutta vielä käyttämättömien huoneistojen ja huoneiden ryhmityksestä hallintamuodon ja käyttötarkoituksen mukaan saatiin sanotussa laskennassa seuraavat tiedot:

Käyttö	Huoneistoja				Huoneita			
	Omist. hall.	Osakk. omist. hall.	Vuokral. hall.	Yht.	Omist. hall.	Osakk. omist. hall.	Vuokral. hall.	Yht.
Lautiasaaressa:								
Vain asumiseen	224	—	148	372	483	—	561	1,044
Asumisen ohella muihin tarkoituksiin	4	—	6	10	21	—	22	43
Vain muihin tarkoituksiin	5	—	1	6	43	—	3	46
Yhteensä	233	—	155	388	547	—	586	1,133
Munkkiniemessä:								
Vain asumiseen	49	20	279	348	208	76	802	1,086
Asumisen ohella muihin tarkoituksiin	3	3	9	15	89	20	35	144
Vain muihin tarkoituksiin	11	1	10	22	97	2	52	151
Yhteensä	63	24	298	385	394	98	889	1,381

Verrattaessa toisiinsa näitä Lauttasaaren ja Munkkiniemen lukuja havaitaan niissä eräitä eroavaisuuksia, jotka antavat näitten alueiden asutuksesta hieman toisen käsi-

tyksen kuin se, mikä lienee yleisimmin vallalla. Näistä luvuista voidaan havaita, että varsinainen omakotiasutus Lauttasaaressa on yleisempää kuin Munkkiniemessä. Munkkiniemessä oli vain 49 sellaista huoneistoa, joita omistaja itse asui, kun sensijaan tällaisia huoneistoja Lauttasaaressa oli 224. Vuokrahuoneistot olivat Munkkiniemessä vastaavasti yleisemmät, 279, Lauttasaaressa 148. Lisäksi havaitaan, että Munkkiniemeen on muodostunut myös asunto-osakeyhtiöitä, joita ei ole Lauttasaaressa. Asunto-osakeyhtiöitä on muuten kaupungin ympäristössä, paitsi Munkkiniemessä, vain Haagassa ja Kulosaaressa. Huoneistojen lukumäärä on Lauttasaaressa ja Munkkiniemessä jotakuinkin yhtä suuri. Huoneitten lukumäärä on sensijaan Munkkiniemessä suurempi. Tämä viittaa jo siihen, että Munkkiniemen asutus on jonkun verran varakkaampaa kuin Lauttasaaren. Tätä osoittavat myös luvut siitä, miten paljon asukkaita asuu erikokoisissa huoneistoissa.

Kun edelläesitetyistä lukusarjoista jätetään pois huoneistot ja huoneet, joita käytettiin vain muihin tarkoituksiin kuin asumiseen, siis esim. myymälöiksi, ravintolatarkoituksiin, kouluihin, kadettikoulun tarpeisiin y.m., saadaan esille asumiseen käytettyjen huoneistojen ja huoneiden lukumäärä. Asumiseen käytettyjen huoneistojen lukumäärä oli Lauttasaaressa 317 ja Munkkiniemessä 351 eli yhteensä 668. Nämä asutut huoneistot ryhmittyivät huoneluvun ja niissä asuvien henkilöiden luvun mukaan seuraavasti:

Huoneistoja, joissa oli huoneita	Huoneistoja				Asukkaita			
	Lauttasaari		Munkkiniemi		Lauttasaari		Munkkiniemi	
	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%
1	60	18.9	66	18.8	156	14.2	153	11.4
2	149	47.0	114	32.5	473	43.2	401	29.7
3	53	16.7	66	18.8	214	19.5	263	19.5
4	28	8.8	38	10.8	124	11.3	190	14.1
5	15	4.7	29	8.3	61	5.6	138	10.2
6	3	1.0	16	4.6	13	1.2	74	5.5
7	3	1.0	10	2.8	18	1.6	51	3.8
8 tai enemmän	6	1.9	12	3.4	37	3.4	78	5.8
Yhteensä	317	100.0	351	100.0	1,096	100.0	1,348	100.0

Kuten ylläolevat luvut osoittavat, asuu siis Lauttasaaressa pienimmissä huoneistoissa eli korkeintaan huoneen ja keittiön huoneistoissa 57.4 % eli suhteellisesti huomattavasti enemmän asukkaita kuin vastaavissa huoneistoissa Munkkiniemessä, missä tällaisissa huoneistoissa asui vain 41.1 % asukkaista. Suurimpien huoneistojen asujia on Munkkiniemessä suhteellisesti enemmän. Tästäkin voidaan siis vetää johtopäätös, että Lauttasaaren väestö on huomattavasti pienemmissä oloissa elävää kuin Munkkiniemen väestö.

Sellaisia lukuja, jotka viittaisivat siihen, että todella huonoja asunto-oloja olisi tällä alueella, ei sanotussa laskennassa tullut esille. Liika-asuttuja huoneita oli tosin Lauttasaaressa 49 ja Munkkiniemessä 66 eli kummallakin alueella 6.1 % asutuista huoneista. Näissä asui 190 ja 231 henkeä eli 17.3 ja 17.1 % asukkaista. Nämä luvut ovat kuitenkin pienempiä kuin esikaupungeissa yleensä.

Keskimäärin asui 100 huonetta kohti Lauttasaaressa 136 ja Munkkiniemessä 125 henkeä. Nämä keskimäärät, varsinkin jälkimäinen, ovat pienimpiä esikaupungeissa todettuja keskimääriä.

Hengillekirjoitettu väestö vuosina 1904—1935.

Vuosi	Lauttasaari	Munkkiniemi	Pikku-Huopalahden kylä	Koko kunta	Lisäys (+) tai vähennys (—)
1904	36	188	395	—	—
1905	32	205	443	—	—
1906	40	201	801	—	—
1907	38	210	860	—	—
1908	37	237	1,228	—	—
1909	71	223	1,475	—	—
1910	140	243	1,622	—	—
1911	124	247	1,806	—	—
1912	91	253	1,889	—	—
1913	99	255	1,893	—	—
1914	115	223	1,773	—	—
1915	164	217	1,891	—	—
1916	212	216	2,099	—	—
1917	231	214	2,196	—	—
1918	249	214	2,294	—	—
1919	262	224	2,303	—	—
1920	333	304	2,429	3,066	—
1921	479	385	2,572	3,436	+370
1922	533	365	2,718	3,616	+180
			Pasila		
1923	824	401	[1]) 146	[1]) 1,371	—
1924	992	406	191	1,589	+218
1925	1,065	373	212	1,650	+ 61
1926	1,123	511	208	1,842	+192
1927	1,120	732	212	2,064	+222
1928	1,130	870	221	2,221	+157
1929	1,119	974	202	2,295	+ 74
1930	1,121	1,042	206	2,247	— 48
1931	1,020	1,155	202	2,377	+130
1932	1,114	1,168	212	2,494	+117
1933	1,002	1,159	199	2,360	—134
1934	966	1,279	190	2,417	+ 57
1935	967	1,469	199	2,635	+218

4. *VÄESTÖOLOT.*

Edelläesitetyt luvut Lauttasaaren ja Munkkiniemen asukasmääristä, 1,096 ja 1,348, osoittavat yleisen väestölaskennan aikana joulukuussa 1930 asutuissa huoneistoissa asuvia henkilöitä. Läsnäoleva väestö oli Lauttasaaressa ja sen ympäristössä 1,070 sekä Munkkiniemessä 1,491 eli yhteensä koko Huopalahden kunnassa 2,561.

[1]) Haagan kauppala eronnut.

Lauttasaaressa ja siihen luetussa ympäristössä asuvaa väestöä oli 1,096 ja Munkkiniemessä y.m. alueilla 1,510 eli koko kunnassa yhteensä 2,606 henkeä. Kunnan henkikirjoitettu väestö oli v:n 1931 alussa 2,377, josta Lauttasaaressa ympäristöineen 1,020, Munkkiniemessä 1,155 ja Pasilassa 202.

Huopalahden kunnan ja sen kolmen pääosan henkikirjoitetun väestön lukumäärä on vv. 1904—1935 kehittynyt oheenliitetyn taulukon osottamalla tavalla.

Kaupunkilaisväestön siirtyminen nykyisen Huopalahden kunnan alueelle suuntautui, kuten tästä taulukosta näkyy, ensin Lauttasaareen ja vasta myöhemmin Munkkiniemeen.

Lauttasaareenkin alkoi esikaupunkiasutusta kuitenkin syntyä myöhemmin kuin pohjoisissa esikaupungeissa ja myös myöhemmin kuin yleensä läntisissä esikaupungeissa, missä tämä tapahtui jo vv. 1906—1907. Jonkunverran pysyväistä esikaupunkiasutusta muodostui jo vv. 1909—1911, mutta sitten keskeytyi väestön kasvu joksikin aikaa. Se alkoi jälleen vasta maailmansodan asuntopulan aikoina. Vv. 1920—1926 asukasmäärä sittemmin osoitti nopeamman kasvamisen oireita, mutta v:sta 1927 lähtien on asukasluku joko pysynyt paikallaan tai suorastaan vähentynyt. Kuitenkin on Lauttasaaren asukasluku aina v:teen 1930 ollut suurempi kuin Munkkiniemen.

Munkkiniemen asukasluku alkoi kasvaa tavalla, josta voi päätellä esikaupunkiasutuksen täällä alkaneen, vasta maailmansodan jälkeen eli 1920-luvun alusta. Asukasluvun kohoaminen on senjälkeen ollut tasaista, mutta varsin hidasta.

Pasilan alueen asukasmäärä on ollut vain vähäisten muutosten alaisena, semminkin viime vuosina.

Huopalahden kunnassa asuvan väestön ammatillisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta on esitetty eräitä tietoja päämietinnön siv. 85—86, johon tässä viitattakoon. Siellä esitetyistä v:n 1930 väestölaskentaan perustuvista luvuista havaitaan ensinnäkin, että sekä Lauttasaaressa että Munkkiniemessä on maatalousväestö supistunut aivan vähäiseksi väestön osaksi. Lauttasaaressa on maataloudesta toimeentulonsa saavaa 13.5 % ja Munkkiniemessä vain 5 % väestöstä. Näistäkin huomattava osa on näillä alueilla toimivien kauppapuutarhaliikkeiden palveluksessa. Muu osa on pääasiallisesti Julius Tallbergin perillisten ja AB. M. G. Stenius-yhtiön maataloustyöväestöä. Runsaimmin edustettuna on teollisuuden ja käsityön ammattiryhmä. Näitä on Lauttasaarella 30.6 % ja Munkkiniemessä 27.0 % väestöstä. Tämä ryhmä on pääasiallisesti työntekijöitä. Huomattavin eroitus Lauttasaaren ja Munkkiniemen välillä on siinä, että julkisen toiminnan alalla ja vapaissa ammateissa on Lauttasaarella vain 7.3 %, mutta Munkkiniemessä 22.8 % väestöstä. Näitä suhdelukuja vastaa se, että kotitaloustyössä, sekatyöläisinä ja muissa ammateissa olevia on Lauttasaaressa enemmän eli 21.2 %, mutta Munkkiniemessä vain 12.1 %.

Myöskin väestön yhteiskunnallista asemaa valaisevat luvut paljastavat huomattavan eroavaisuuden näitten kahden alueen väestön välillä. Konttorihenkilökuntaa, virkamiehiä ja teknillistä henkilökuntaa on Lauttasaaressa vain 14.5 %, mutta Munkkiniemessä 41.5 % väestöstä. Edelleen oli työntekijöitä, palveluskuntaa ja työnjohtajia edellisellä alueella 61.4 %, mutta jälkimäisellä alueella vain 47.8 %. Lauttasaaressa on siten työväestöä ja muussa vaatimattomammassa yhteiskunnallisessa asemassa olevia tuntuvasti enemmän kuin Munkkiniemessä, jonka väestöön taas virkamiehistö ja yleensä varakkaammat yhteiskuntaryhmät painavat leimansa.

Lauttasaaren asukkaita oli, mikäli useinmainitussa väestölaskennassa voitiin todeta, 204 henkilöä, joilla oli toimensa kaupungissa. Tämä oli 38.1 % kaikista ammattia harjoittavista päähenkilöistä, kotitalousapulaiset näihin luettuna. Munkkiniemessä olivat vastaavat luvut 316 ja 36.7. Nämä luvut ovat kuitenkin pikemmin liian pienet kuin liian suuret.

Perheasemansa perusteella jakaantui väestö näillä alueilla saman laskennan mukaan seuraavasti:

Perheasema	Lauttasaari		Munkkiniemi	
	Henkeä	%	Henkeä	%
Perheen päähenkilöitä ja yksityiset itsenäiset päähenkilöt: Miehiä	344	31.5	539	35.7
Naisia	[1] 212	19.4	[2] 302	20.0
Päähenkilöiden vaimot, joilla ei ollut ammattia	180	16.5	224	14.9
Muut perheenjäsenet ilman ammattia: Yli 15 vuoden	75	6.8	104	6.9
Alle 15 »	282	25.8	339	22.5
Yhteensä	1,093	100.0	1,508	100.0

Kielellisellä pohjalla jakaantui väestö siten, että Lauttasaaressa oli suomenkielisiä 565, ruotsinkielisiä 499 ja muunkielisiä 32 sekä Munkkiniemessä suomenkielisiä 876, ruotsinkielisiä 545 ja muunkielisiä 89. Koko Huopalahden kunnassa oli suomenkielisiä 1,441 eli 55.3 %, ruotsinkielisiä 1,044 eli 40.1 % ja muunkielisiä 121 eli 4.6 % väestöstä.

5. *TALOUDELLISET OLOT.*

Paikkakunnan omaa taloudellista tuotantotoimintaa on Huopalahden kunnassa enää varsin vähän. Teollisuuslaitoksia ei kunnassa ole lainkaan. Jonkin verran käsityön harjoittajia, kuitenkin pääasiallisesti paikkakunnan omaa tarvetta varten, on. Maanviljelys on rajoittunut siihen, mitä kummatkin paikkakunnalla toimivat suuret maanomistajat, Julius Tallbergin perilliset ja AB M. G. Stenius-yhtiö, harjoittavat niillä mailla, joita ei vielä ole asuntotontteina myyty.

Kun paikkakunnan oma tuotantotoiminta on näin vähäistä, on luonnollista, että väestön varsinainen toimeentulon lähde on kaupungissa. Alue kuuluukin välittömänä osana kaupungin talouspiiriin. Tätä osoittaa sellaisenaan jo edelläesitetty selvitys väestön ammattiryhmityksestä ja yhteiskunnallisesta asemasta. Vielä selvemmin tulee paikkakunnan väestön riippuvaisuus kaupungin taloudellisesta elämästä esille tarkastettaessa kunnan verotustilastoa.

Taksoituksissa, joita kunnallisverotusta varten on toimeenpantu vv:na 1930—1934 ja joissa siis kunnan jäsenten verotettavat tulot vv:lta 1929—1933 otettiin selville, jakaantuivat tulot eri tuloryhmiin seuraavalla tavalla:

Vuosi	Verolippuja	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
1929	1,052	2,213,300	9.7	869,500	3.8	19,705,400	86.5	22,788,200
1930	1,072	2,656,600	10.8	3,408,300	13.8	18,641,100	75.4	24,706,000
1931	1,085	2,549,200	12.4	973,400	4.7	17,036,700	82.9	20,559,300
1932	1,278	2,879,400	13.6	2,134,400	10.0	16,225,300	76.4	21,239,100
1933	1,259	2,603,000	10.7	1,259,300	5.2	20,375,800	84.1	24,238,100

Kiinteistötulot, jotka tavallisessa maalaiskunnassa muodostavat huomattavan osan verotetuista tuloista, ovat siis, kuten taulukko osoittaa, Huopalahden maalaiskunnassa supistuneet vain kymmenenteen osaan verotetuista tuloista. Nämäkään

[1]) Näistä 66 kotiapulaista. — [2]) Näistä 121 kotiapulaista.

kiinteistötulot eivät ole muuta kuin vähäiseltä osalta varsinaisia maataloustuloja, vaan niihin sisältyvät pääosana asuntokiinteistöjen verotetut tulot. Tulot elinkeinosta ja liikkeestä ovat huomattavalta osalta kunnan alueella toimivien maanomistajain Julius Tallbergin perillisten ja AB M. G. Stenius-yhtiön tuloja ammattimaisesta tonttikaupan harjoittamisesta. Näitten tulojen vaihtelevaisuus eri vuosina, mikä varsinkin on ollut tuntuvaa Lauttasaaressa, on riippuvainen näitten yhtiöiden tonttien myynnin vaihteluista. Valtaosan verotetuista tuloista muodostavat palkka- y.m. tulot. Kun paikkakunnalla ei, kuten on todettu, ole omaa tuotannollista toimintaa, täytyy näitten tulojen syntyä kaupungissa harjoitetusta ansiotoiminnasta. V:n 1933 tuloissa todettava huomattava kohoaminen johtuu tilapäissyystä, Stenius-yhtiön verottamisesta eräästä kaupungissa saadusta suuresta ylimääräisestä tulosta.

Verotettujen tulojen jakaantumisessa eri tuloryhmien välillä ei ole oleellista eroitusta kunnan kahden tärkeimmän osan, Lauttasaaren ja Munkkiniemen välillä. Prosenttiluvut ovat tosin jonkun verran erilaiset, mutta yhteistä on, että palkka- y.m. tulojen ryhmä kummassakin kunnan osassa on ylivoimaisesti suurin ryhmä. Verotettujen tulojen kehitys näissä kunnan osissa on ollut seuraava:

Vuosi	Verolippuja	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
Lauttasaari:								
1929	533	964,700	10.4	364,900	3.9	7,980,800	85.7	9,310,400
1930	472	1,108,100	10.7	2,846,000	27.3	6,455,200	62.0	10,409,300
1931	480	964,200	14.5	287,900	4.4	5,383,700	81.0	6,635,800
1932	529	941,500	13.0	1,411,600	19.5	4,873,600	67.5	7,226,700
1933	500	841,800	14.5	569,200	9.8	4,382,100	75.7	5,793,100
Munkkiniemi:								
1929	411	1,126,700	9.5	488,500	4.1	10,210,000	86.4	11,825,200
1930	502	1,426,800	11.0	550,400	4.2	11,032,000	84.8	13,009,200
1931	515	1,456,900	11.5	667,500	5.2	10,584,700	83.3	12,709,100
1932	655	1,833,100	14.3	688,900	5.4	10,304,800	80.3	12,826,800
1933	667	1,673,900	9.6	675,100	3.9	15,000,700	86.5	17,349,700

Näistä taulukoista ilmenee, edellä todetun lisäksi, että verotettujen tulojen yleinen kehitys näillä alueilla on käynyt eri suuntiin. Lauttasaaren asujamiston tulot ovat viime vuosina jatkuvasti alentuneet. Tämä koskee niin hyvin kiinteistötuloja kuin palkka- y.m. tuloja. Pääasiallisesti johtunee tämä viime vuosien pula-ajan vaikutuksesta, mutta osaksi on siihen ilmeisesti myöskin syynä, että varakkaampi väestö on alkanut vetäytyä täältä pois. Sensijaan ovat verotetut tulot Munkkiniemessä pysyneet koko pula-ajan melkoisen tasaisina, mikä on varsin huomattava seikka, kun verotetut tulot yleensä kaikkialla maassa, myös kaupungeissa, ovat vastaavana aikana tuntuvasti laskeneet. Tämä samoin kuin verolippujen lukumäärän kasvaminen, mikä kuitenkin joltakin osalta johtuu siitä, että verotettujen mutta rakentamattomien tonttien omistajain lukumäärä on kasvanut, osoittaa, että varakkaampien väestöainesten lukumäärä on kasvamassa.

Pasilan alueen osuus kunnassa verotetuista tuloista on aina ollut varsin vähäinen.

Verolippujen lukumäärä on pysytellyt 90 tienoilla ja verotettujen tulojen kokonaismäärä oli v. 1929 1,652,600 markkaa, v. 1930 1,287,500 markkaa, v. 1931 1,214,400 markkaa, v. 1932 1,185,600 markkaa ja v. 1933 1,095,300 markkaa. Nämäkin tulot ovat pääasiallisesti palkka- y.m. tuloja.

Huopalahden kunnan taloudellisiin ja verotusoloihin luo myöskin valaistusta taulukko, joka osoittaa, miten väestö ja verotetut tulot jakaantuvat tulojen suuruuden perusteella. V:n 1930 tulojen jakaantumisesta on laadittu seuraava taulukko:

Tulot Markkaa	Verotettuja			Veroäyrejä		
	Huopalahti		Kaupunki	Huopalahti		Kaupunki
	Luku	%	%	Luku	%	%
Alle 2,000	52	4.9	8.4	697	0.3	0.5
2,000— 5,999	235	21.9	23.4	9,286	3.8	3.6
6,000— 9,999	186	17.4	13.9	14,873	6.0	4.3
10,000—19,999	293	27.3	22.6	42,840	17.3	13.0
20,000—49,999	226	21.1	24.2	66,805	27.0	27.2
50,000—99,999	56	5.2	4.4	37,434	15.2	11.9
Yli 100,000	24	2.2	3.1	75,125	30.4	39.5
Yhteensä	1,072	100.0	100.0	247,060	100.0	100.0

Tässä taulukossa olevien lukujen vertailu niinhyvin taulukossa esiintyviin kaupungin vastaaviin prosenttilukuihin kuin varsinkin muitten liitosalueitten erikoisselvityksissä oleviin vastaaviin lukuihin osoittaa, että Huopalahden kunnan väestön varallisuustaso on suhteellisen korkea. Pientuloisimpien luokka on vähäisempi kuin kaupungissa ja nimenomaan oleellisesti pienempi kuin muilla esikaupunkialueilla. Alle 6,000 markan tulot on vain 26.8 %:lla verovelvollisista, vastaavan suhdeluvun ollessa muilla esikaupunkialueilla yleensä 40—50 %. Väestön suurempaan varallisuuteen tässä kunnassa kuin useimmilla muilla liitosalueilla viittaa myös se, että 50,000—100,000 markan tulojen luokassa on 5.2 % verovelvollisista. Kaupungissa tämän luokan prosenttiluku on 4.4 %, mutta useimmilla muilla esikaupunkialueilla vain 1—2 %. Tämä tuloluokka edustaa yleensä korkeampaa virkamiehistöä.

Käsitystä, että Huopalahden kunnan asutus yleensä on varakkaampaa väestöä kuin muu esikaupunkiväestö, vahvistaa myös selvitys verotettujen tulojen keskimäärästä hengillekirjoitettua asukasta kohti. Esitettäköön tässä kohden seuraavat vertailevat luvut vv:n 1929—1933 tuloista.

Vuosi	Verotetut tulot asukasta kohti				
	Huopalahti	Haaga	Oulunkylä	Malmi—Tapanila	Kaupunki
	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.
1929	9,929	8,078	8,162	6,331	15,954
1930	10,429	7,331	7,898	5,729	14,600
1931	8,649	6,346	6,945	5,312	13,337
1932	8,516	5,336	6,246	4,562	11,223
1933	10,270	5,133	6,300	4,288	10,745

Verotettujen tulojen keskimäärä asukasta kohti on siten viime vuosina jatkuvasti ollut korkeampi kuin muilla tässä mainituilla esikaupunkialueilla. Ainoastaan toisessa yhteydessä mainittavat vastaavat luvut Kulosaaresta ovat korkeammat kuin Huopalahden luvut. Tässä esitetyt lukusarjat Huopalahden osalta tukevat myös edelläesitettyä käsitystä, että taloudelliset olot Huopalahden kunnassa varsin vähän ovat kärsineet pula-ajasta.

Mainittakoon tässä yhteydessä, että kunnallisverotuksessa sallittu perusvähennys on korkein maalaiskunnassa mahdollinen eli 2,500 markkaa ja lapsivähennys 1,200 markkaa.

6. *KUNNAN YLEINEN HALLINTO.*

Huopalahden maalaiskunnan valtuustossa on 15 jäsentä. Näistä on joulukuussa 1933 toimitetuissa vaaleissa 3 valittu suomenkielisten ja 11 ruotsinkielisten porvarillisten puolueiden sekä 1 sosialidemokraattisen puolueen listoilta.

Kunnallinen äänioikeus oli sanotuissa vaaleissa 1,516 henkilöllä. Näistä käytti äänioikeuttaan 623 eli 41.1 % äänioikeutetuista. Suomenkielisten porvarillisten listoja äänesti 124 eli 20.2 %, ruotsinkielisten porvarillisten listoja 417 eli 67.9 % ja sosialidemokraattisen puolueen listoja 73 eli 11.9 % niistä vaaleihin osaaottaneista, joiden vaaliliput hyväksyttiin. Hylättyjen vaalilippujen luku oli 9. Nämä luvut eivät kuitenkaan sellaisinaan vastaa tosioloja. V:n 1933 vaaleissa sattui nimittäin eräitä väärinkäsityksiä, joista johtui, että suuri määrä Lauttasaaren suomenkielisistä porvarillisista äänioikeutetuista eivät käyttäneet äänioikeuttaan.

Valtuustolla ei ole työjärjestystä. Sen vuoksi, että liikenneyhteydet kunnan eri osien välillä ovat hankalat, piti kunnanvaltuusto alkuaan kokouksensa kaupungissa. Viime vuosina on kokoukset pidetty vuoroin Lauttasaaressa, vuoroin Munkkiniemessä.

Kunnallislautakuntaan kuuluu esimies, varaesimies ja 4 jäsentä. Esimies on pyritty valitsemaan Munkkiniemestä ja varaesimies Lauttasaaresta.

Kunnallistoimistossa on seuraavat sivutoimen luontoiset virat:

Kunnankirjuri, vuosipalkka	18,000	markkaa
Kunnankamreeri, »	12,000	»
Kassanhoitaja, »	12,000	»
Asiamies Lauttasaarella	4,000	»

Johtosääntöä näitä viranhaltijoita varten ei ole. Kaikki viranhaltijat ovat yhden kuukauden irtisanomisen varassa.

Kunnan yleiset hallintomenot, verotustoimi ja tilintarkastus siihen luettuna, nousevat v:n 1935 talousarvion mukaan 103,850 markkaan.

Kunnan virastot toimivat Lauttasaarella kunnan kansakoululla ja Munkkiniemessä yhdyskunnan omistamalla paloasemalla. Virastojen irtaimiston arvo on 15,000 markkaa.

Yleiskuvan antamiseksi Huopalahden maalaiskunnan hallinnon ja toiminnan laajuudesta mainittakoon tässä kunnan talousarvion pääluokkien ja osastojen loppusummat v. 1935:

	Menot.	Smk.
I.	Kunnallishallinto	103,850: —
II.	Yleiset sosialiset menot	5,100: —
III.	Opetustoimi	526,717: 70
IV.	Terveyden- ja sairaanhoito	93,910: —
V.	Köyhäinhoito	730,400: —
VI.	Sekalaiset kunnalliset menot	6,000: —
VII.	Yleiset rahoitusmenot	310,285: 65
VIII.	Pääomamenot	13,204: 35
	Yhteensä	1,789,467: 70

Tulot.		Smk.
Säästö edelliseltä vuodelta		40,000: —
I.	Kunnallishallinto	15,000: —
II.	Opetustoimi	232,928: —
III.	Terveyden- ja sairaanhoito	11,740: —
IV.	Köyhäinhoito	151,000: —
V.	Yleiset rahoitustulot	1,268,019: 70
VI.	Pääomatulot	70,780: —
	Yhteensä	1,789,467: 70

7. *TAAJAVÄKISET YHDYSKUNNAT.*

Huopalahden kunnan alueella toimii kaksi taajaväkistä yhdyskuntaa, nimittäin Lauttasaaren ja Munkkiniemen taajaväkiset yhdyskunnat.

Lauttasaaren taajaväkinen yhdyskunta on perustettu senaatin kesäkuun 5 päivänä 1917 tekemän päätöksen nojalla. Yhdyskunnan perustamisvaiheista on tehty selkoa päämietinnössä siv. 182.

Yhdyskunta on myös järjestäytynyt. Yhdyskunnan hallinnosta on voimassa »Lauttasaaren yhdyskunnan yleinen ohjesääntö», jonka Huopalahden kunnanvaltuusto on hyväksynyt marraskuun 11 päivänä 1920 ja maaherra on vahvistanut lokakuun 7 päivänä 1921. Yhdyskunnan valtuusto on myös hyväksynyt syyskuun 19 päivänä 1932 »Ohjesäännön Lauttasaaren taajaväkisen yhdyskunnan hallinnolle», mutta ohjesääntöä ei ole vahvistettu. Syynä vahvistuksen viipymiseen on m.m. se, että yhdyskunnan alueen rajoja ei asianmukaisessa järjestyksessä ole vahvistettu.

Vuonna 1920 Huopalahden kunta otti alotteen yhdyskunnan rajojen määräämiseksi ja tehtiin asiasta myöskin esitys maaherralle. Hakemuksen mukaan yhdyskunnan alueeseen olisi ollut luettava kaikki Lauttasaaren kylään kuuluvat maat, mutta piirros, jolle vahvistusta haettiin, ei käsittänyt kaikkia näitä maita. Tämän ristiriitaisuuden ynnä eräitten muitten puutteellisuuksien vuoksi maaherra jätti rajat vahvistamatta. Asia on kuitenkin äskettäin uudestaan joutunut päiväjärjestykseen edellämainitun hallinto-ohjesäännön vahvistamista koskevan asian yhteydessä. Mainitussa hallinto-ohjesääntöehdotuksessa oli ehdotettu määrättäväksi, että yhdyskunta käsittäisi koko Lauttasaaren kylän. Käsitellessään tammikuun 24 päivänä 1934 lausunnon antamista varten tätä ohjesääntöehdotusta, kaupunginvaltuusto esitti, että yhdyskunnan ulkopuolelle jätettäisiin kaupungin omistamat alueet eli tarkemmin sanoen ent. linnoitusalueet R. N:ot 1^1 ja 1^2 sekä Mustasaaren saariryhmä R. N:o 1^3 ynnä kaupungin juuri sitä ennen ostamat maat Lauttasaaren itärannalla. Kun näinollen kysymys yhdyskunnan alueen rajoista oli epäselvä, jätti maaherra ohjesäännön vahvistamatta. Tällä kannalla asia edelleen on.

Yhdyskunta toimii nykyään pääasiallisesti taajaväkisistä yhdyskunnista toukokuun 22 päivänä 1931 annetun lain pohjalla. Yhdyskunnan valtuustoon kuuluu 13 jäsentä. Yhdyskunnalla on myös hallintolautakunta, johon kuuluu 6 jäsentä ja 3 varajäsentä.

Yhdyskunta on käyttänyt verotusoikeuttaan kantamalla yhdyskunnan jäseniltä 1 markan veroäyriltä Huopalahden kunnalle menevän veron lisäksi. Näin saatuja varoja on käytetty erilaisiin yhdyskunnan tarpeisiin. Tärkeimpiä menoja ovat olleet menot tievalaistukseen, v. 1934 27,896 markkaa, vapaaehtoisen palokunnan avustamiseen, 12,000 markkaa, teiden auraamiseen, v. 1934 varattu 4,000 markkaa, käytetty Smk. 1,469: 50, suojeluskunnan avustamiseen, 4,000 markkaa, lastentarhan avustamiseen, 1,500 markkaa, ja kirjaston avustamiseen, 3,000 markkaa. V. 1934 käytettiin ylimääräisesti Lauttasaaren sillan rakennustöiden hyväksi 33,000 markkaa. Yhdys-

kunnan hallinnon henkilömenot olivat v. 1934 noin 11,000 markkaa. V:n 1934 talousarvio päättyi kaikkiaan 73,700 markkaan. Talousarvion ulkopuolella käytettiin v. 1934 lisäksi säästövaroja 57,000 markkaa.

Yhdyskunnan v:n 1934 tilinpäätöksen mukaan oli yhdyskunnalla seuraavat varat:

Kassa	Smk.	4,559: 55
Säästökassatili	»	106,955: 41
Laina Lauttasaaren V.P.K:lle	»	35,000: —
Irtaimisto	»	9,451: 95
	Yhteensä Smk.	155,966: 91

Tilinpäätös on sikäli vaillinainen, että siitä puuttuvat m.m. vero- ja tulojäämät, joita kylläkin oli. Ilmoituksen mukaan yhdyskunnalla ei ole velkoja.

Yhdyskunnalla on myös eräs muusta taloudesta erillään oleva lahjoitusrahasto »Pro Drumsö». Tämän pääoma oli v:n 1934 lopussa Smk. 14,165: 63.

Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta taas on muodostettu senaatin lokakuun 12 päivänä 1915 tekemän päätöksen nojalla. Senkin perustamisvaiheista on tehty selkoa päämietinnön siv. 180.

Yhdyskunnan alueeseen tuli kuulumaan Munkkiniemen säteritila Kuusisaarta lukuunottamatta. Yhdyskunnan rajat on maaherra vahvistanut tammikuun 18 päivänä 1916. Yhdyskunnan valtuusto on v. 1934 tehnyt valtioneuvostolle esityksen myös Kuusisaaren liittämisestä yhdyskunnan alueeseen, mutta esitys ei toistaiseksi ole joutunut asianomaisten valtion viranomaisten lopullisesti käsiteltäväksi.

Myöskin tämä yhdyskunta on järjestäytynyt. Yhdyskunta alotti toimintansa jo siihen aikaan kuin Munkkiniemi vielä kuului Helsingin maalaiskuntaan. Yhdyskunnan hallintoa koskevan ensimäisen ohjesäännön on hyväksynyt Helsingin maalaiskunnan valtuusto marraskuun 25 päivänä 1915 ja kuvernööri vahvisti sen joulukuun 30 päivänä samana vuonna. Sen lisäksi on yhdyskunnan hallinnosta voimassa »Ohjesääntö Munkkiniemen taajaväkisen yhdyskunnan hallintoa varten», minkä yhdyskunnan valtuusto on hyväksynyt tammikuun 21 p:nä 1932 ja maaherra vahvistanut kesäkuun 14 p:nä samana vuonna.

Yhdyskunnan valtuustoon kuuluu 13 jäsentä. Yhdyskunnan hallintolautakuntaan taas kuuluu 3 jäsentä ja 3 varajäsentä.

Yhdyskunnalle on aikoinaan vahvistettu järjestyssääntö, joka vastaa kaupunkien poliisijärjestyksiä. Tämän on Helsingin maalaiskunnan valtuusto hyväksynyt marraskuun 13 päivänä 1916 ja kuvernööri on sen vahvistanut heinäkuun 20 p:nä 1917. Tämän mukaan tulisi yhdyskunnalla olla oma yhdyskunnan palkkaama järjestysmies, joka tarpeellisen poliisimiehistön avustamana hoitaisi poliisitointa. Tätä säännöstä ei kuitenkaan ole noudatettu eikä voida noudattaa, koska se on nykyään poliisitoimesta maassa voimassaolevien säännösten vastainen.

Myöskin Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta käyttää hyväkseen oikeuttaan kantaa yhdyskuntaveroa. Tämä on ollut 1 markka veroäyriltä aina v:teen 1935, jolloin se alennettiin 80 penniin.

Yhdyskunta käyttää varansa pääasiallisesti palotoimen hyväksi sekä tievalaistukseen. Yhdyskunta on rakentanut paloaseman, jonka se vuokraa yhdyskunnan alueella toimivalle vapaaehtoiselle palokunnalle, ja vastaa paloaseman rakentamiseen otetun lainan koroista ja kuoletuksista. Tievalaistukseen on käytetty noin 20,000 markkaa vuodessa. Yhdyskunta hoitaa myös sähkövirranjakelun yksityisille Munkkiniemen pohjoisosassa. Teitten kunnossapitoon ja puhtaanapitoon käyttää yhdyskunta noin 12,000 markkaa vuodessa. Myöskin avustaa yhdyskunta erästä yksityistä lastentarhaa 5,000 markalla vuodessa. Yhdyskunnan menot olivat v. 1934 kaikkiaan Smk. 96,487: 65. Tulot olivat Smk. 179,572: —. Nämä luvut ovat kuitenkin eräistä

satunnaisista syistä poikkeukselliset. Menot ovat edellisinä vuosina olleet noin 30,000 markkaa suuremmat ja tulot saman verran pienemmät.

V:n 1934 tilinpäätöksen mukaan oli yhdyskunnalla seuraavat varat ja velat:

V a r a t.

Kassa	Smk.	2,280: 65
Säästökassatili	»	158,802: 70
Osaketili	»	1,093: 40
Verojäämien tili	»	50,994: 40
Tulojäämien tili	»	8,126: 25
Irtaimistotili	»	3,440: —
Palokalustotili	»	1: —
Valaistuslaitteiden tili	»	28,965: 40
Kiinteistötili	»	384,400: —
Yhteensä	Smk.	638,103: 80

V e l a t.

Poistoihin varattu	Smk.	45,336: 40
Varattu yhdyskunnantaloa varten	»	5,252: 80
Menojäämiä	»	4,015: —
Laina paloasemaa varten Suomi-yhtiöltä	»	213,123: 11
Pääomatili	»	370,376: 49
Yhteensä	Smk.	638,103: 80

8. RAKENNUSTOIMINNAN VALVONTA.

Esikaupunkiasutuksen aiheuttamista hallinnollisista tehtävistä nousevat etualalle toimenpiteet rakennustoiminnan julkisen valvonnan järjestämiseksi. Kun sekä Lauttasaari että Munkkiniemi jo ovat joutuneet esikaupunkiasutuksen piiriin ja kummatkin nämä Huopalahden maalaiskunnan pääosat on tarkoitettu jatkuvasti käytettäviksi kaupunkimaista asutusta varten, on tärkeätä todeta, miten rakennustoiminnan valvonta näillä alueilla on järjestetty.

Jo niissä senaatin edellämainituissa päätöksissä, joilla Lauttasaari ja Munkkiniemi julistettiin taajaväkisiksi yhdyskunniksi, oli määrätty, että näille yhdyskunnille oli hankittava rakennusjärjestykset.

L a u t t a s a a r e n taajaväkistä yhdyskuntaa varten ei vieläkään ole vahvistettu rakennusjärjestystä yhtä vähän kuin myöskään rakennussuunnitelmaa. Ainoa rakennustoimen alaan kuuluva, järjestyssääntöjen luontoinen sääntö, mikä Lauttasaarta varten on vahvistettu, on »Lauttasaaren yhdyskunnan väliaikaiset numeroimismääräykset». Nämä on Huopalahden kunnan valtuusto hyväksynyt huhtikuun 20 päivänä 1922 ja maaherra on ne vahvistanut toukokuun 11 päivänä samana vuonna.

Virallisesti vahvistetun rakennussuunnitelman puutteesta ei kuitenkaan ole ollut sanottavaa haittaa, sillä maitten omistaja, kauppias Julius Tallberg, hankki aikoinaan koko saarta varten verrattain tyydyttävän jaoitussuunnitelman, jota myös on noudatettu maata ositettaessa ja myytäessä asuntotonteiksi. Jaoitussuunnitelman on v. 1913 laatinut asemakaava-arkitehti *Birger Brunila*.

Sensijaan on rakennusjärjestyksen ja siihen liittyvän tarkastuksen puutteesta ollut haitallisia seurauksia. Kun rakennustoimintaa on saatu harjoittaa täysin vapaasti, on suuri osa saarelle rakennetuista taloista, jotka ovat vain omakoti- ja hu-

vilarakennuksia, ulkonaisesti epätyydyttäviä, antaen taajimmin asutuille osille kaupungin ympäristön esikaupunkiasutukselle luonteenomaisen mauttoman ja hajanaisen leiman. Myöskin rakenteellisessa suhteessa antavat lukuisat rakennukset toivomuksille sijaa.

Asemakaavalain voimaan astumisen jälkeen, mikä, kuten tunnettua tapahtui v:n 1932 alusta, on yhdyskunnalle myös lain perusteella ollut pakko vahvistaa rakennussuunnitelma. Julius Tallbergin perikunnan toimesta onkin tarkistettu uusien olojen vaatimissa kohdissa, m.m. uuden Jorvaksen tien rakentamisen johdosta, edellämainittua arkkitehti Brunilan laatimaa jaoitussuunnitelmaa. Tämän pohjalla laaditun rakennussuunnitelmaehdotuksen on maaherra vahvistanut tammikuun 17 päivänä 1936.

Mitä taas Munkkiniemeen tulee, niin oli myöskin tätä yhdyskuntaa varten sen senaatin päätöksen mukaan, jolla Munkkiniemi julistettiin taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, laadittava rakennusjärjestys. Munkkiniemi onkin, päinvastoin kuin useimmat muut kaupungin ympäristön taajaväkiset yhdyskunnat, täyttänyt tämän määräyksen.

AB. M. G. Stenius-yhtiön toimesta laati aikoinaan arkkitehti, professori *Eliel Saarinen* tunnetun suurisuuntaisen ehdotuksensa Munkkiniemi—Haagan asemakaavaksi. Tämä saatettiin julkisuuteen v. 1915. Pääpiirteissään tämän yleisasemakaavan mukaisesti on sittemmin vähitellen hankittu vahvistus rakennussuunnitelmille melkein koko Munkkiniemen aluetta varten.

Alue on jaettu kaikkiaan 10 osaan, joita kutsutaan kaupunginosiksi. I, II ja III kaupunginosat muodostavat eteläosan ranta-alueet numerojärjestyksen kulkiessa idästä länteen. IV, V ja VI kaup.osat ovat alueen keskellä edellämainittujen kaup.-osien pohjoispuolella. VII, VIII ja IX kaupunginosat ovat Haagan kauppalan jatkona rautatien eteläpuolella. Näistä VII kaup.osa on Turun maantien kummallakin puolella ja molemmat muut sen pohjoispuolella. X kaupunginosa käsittää yhdyskunnan radan pohjoispuolella olevan osan.

Seuraaville kaupunginosille on vahvistettu asemakaavat: I ja II kaup.osa, Helsingin maalaiskunnan valtuuston esityksestä maaherran vahvistamat syyskuun 9 päivänä 1917; IV ja V kaup.osa, samoin helmikuun 28 päivänä 1919; VII kaup.osa, Huopalahden kunnan valtuuston esityksestä maaherran vahvistama maaliskuun 28 päivänä 1925; VIII kaup.osa, samoin joulukuun 31 päivänä 1926 ja IX kaup.osa, Helsingin maalaiskunnan valtuuston esityksestä maaherran vahvistama lokakuun 10 päivänä 1921. III kaup.osaa varten on Munkkiniemen yhdyskunnan valtuusto maaliskuun 3 päivänä 1932 hyväksynyt rakennussuunnitelman, mutta tämä on vielä vahvistamatta. VI ja X kaup.osaa varten ilmoitetaan rakennussuunnitelman olevan tekeillä. Suurin osa näistä rakennussuunnitelmista on professori Saarisen yleisasemakaavaehdotuksen mukaisesti laadittu edellyttäen, että tänne rakennettaisiin korkeita kivitaloja. Ainoastaan eteläisin ranta-alue on varattu omakotirakennuksia varten.

Munkkiniemen taajaväkistä yhdyskuntaa varten on myös voimassa rakennusjärjestys. Tämäkin on laadittu A-B. M. G. Stenius-yhtiön toimesta. Helsingin maalaiskunnan valtuuston käsiteltyä ja hyväksyttyä yhdyskunnan ensimäisen rakennusjärjestyksen marraskuun 8 päivänä 1915 ja marraskuun 13 päivänä 1916 maaherra vahvisti sen syyskuun 6 päivänä 1917. Tämä rakennusjärjestys on vahvistettu taajaväkisistä maalaisyhdyskunnista kesäkuun 15 päivänä 1898 annetun asetuksen nojalla.

Sen jälkeen kuin tämä rakennusjärjestys asemakaavalain ja yleisen rakennussäännön voimaanastuttua eräissä kohdin vanhentui ja rakennusjärjestyksessä muutenkin oli havaittu olevan uudistuksen varaa, hyväksyi yhdyskunnan valtuusto joulukuussa 1934 uuden rakennusjärjestyksen yhdyskuntaa varten. Tämän on maaherra vahvistanut lokakuun 7 päivänä 1935.

Asemakaavalain 63 §:n nojalla on ollut asetettava rakennustarkastaja valvo-

maan rakennussuunnitelman ja siihen kuuluvien määräysten sekä muiden rakennustoimintaa koskevien säännösten noudattamista. Yhdyskunnan vanhankin rakennusjärjestyksen edellyttämä rakennuslautakunta on tämänkin jälkeen säilytetty, mutta se toimii nyttemmin rakennustarkastuksen alalla neuvovana elimenä. Sen ohessa kuuluu sille yhdyskunnan asemakaavallista järjestelyä koskevain asiain valmistelu ja geodeetisten töiden suorituttaminen.

Rakennustoiminnan valvonta on näin ollen Munkkiniemen taajaväkisessä yhdyskunnassa järjestetty sillä tavoin kuin laki määrää rakennustarkastuksesta maaseudulla.

Rakennustoiminnan valvonta on sikäli myös ollut tehokasta, että rakennussuunnitelmien ja rakennusjärjestyksen määräysten noudattamista on asianmukaisesti valvottu. Ulkonaisesti ovat rakennukset myös yleensä tyydyttävät. Onpa alueella myös joukko suuriakin arkkitehtoonisia vaatimuksia vastaavia taloja. Huomattava kuitenkin on, että professori Saarisen yleisasemakaavassa edellytettyä rakennustapaa ja rakennuskorkeutta ei ole jaksettu noudattaa. Useille korkeampia rakennuksia varten tarkoitetuille tonteille on sallittu rakentaa omakotitaloja ja päinvastoin on omakotiasutusta varten alkuaan tarkoitetuille tonteille sallittu rakentaa suuria kaksikerroksisia vuokrataloja. Tavoitettu rakennustavan yhtenäisyys on siten häiriintynyt.

Huopalahden kunnan kolmatta pääosaa P a s i l a a varten ei ole annettu mitään rakennustoimintaa säännösteleviä määräyksiä. Tämä ei myöskään ole ollut tarpeellista, kun tällä alueella ei pitkiin aikoihin ole ollut rakennustoimintaa nimeksikään.

9. *TIEOLOT.*

Toinen sentapaiselle asutukselle, jota on Lauttasaaressa ja Munkkiniemessä, oleellinen hallintoala on katujen ja teiden rakentaminen ja kunnossapito. Tämä on yleensä esikaupunkialueilla vaikein ja useimmiten epätyydyttävästi ratkaistu tai kokonaan ratkaisematta oleva kysymys.

L a u t t a s a a r i on luettava niihin esikaupunkialueisiin, joilla tiekysymystä ei ole ratkaistu. Kauppakirjojen mukaan, joilla Julius Tallbergin perilliset myyvät asuntotontteja, on tontin ostajan rakennettava ja kunnossapidettävä tarpeelliset tiet, mutta tämä sopimusehto, jonka noudattamista ei valvota ja jonka tehostamiseen ei myöskään ole käytettävissä valtakeinoja, on jäänyt merkityksettömäksi. Tieolot saarella ovatkin täysin rappiolla. Kaikkein välttämättömimmistä tietöistä huolehtii vapaaehtoisesti yllämainittu yhtiö.

M u n k k i n i e m e s s ä on sensijaan tälläkin alalla päästy pitemmälle kuin Lauttasaaressa ja yleensä muilla esikaupunkialueilla.

Asutusalueilla olevien katuja vastaavien teiden rakentamisesta ja kunnossapidosta on määräykset otettu yhdyskunnan rakennusjärjestykseen. Senjälkeen kuin uusi toukokuun 3 päivänä 1927 annettu tielaki ja sitä täydentävä marraskuun 11 päivänä samana vuonna annettu tieasetus ovat astuneet voimaan, on tällainen järjestely saanut siltä ehkä aikoinaan puuttuneen tai ennen ainakin epäselvän laillisuuspohjan. Tielain 92 §:ssä säädetään nimittäin, että »taajaväkisten yhdyskuntain asemakaavalla tai rakennussuunnitelmalla järjestetyllä alueella olevien teiden rakentamisesta ja kunnossapidosta, mikäli ne eivät tämän lain mukaan ole maanteitä, voidaan tästä laista poikkeavalla tavalla määrätä yhdyskunnan rakennusjärjestyksessä».

Yhdyskunnan rakennusjärjestyksessä säädetään katujen ja teiden sekä myös julkisten paikkojen rakentamisesta ja kunnossapidosta seuraavaa:

28 §. »Alueen jatkuvaa järjestelyä varten tarpeelliset, rakennuskaavassa osoitetut kadut, tiet ja yleiset paikat yhdyskunta teettää varainsa mukaan, kun katsoo tarpeen niitä vaativan; ja on maata sellaiseen tarkoitukseen, ellei suosiollista sopimusta voida saada aikaan, yhdyskunnalle luovutettava sillä tavoin kuin kiinteän omaisuuden pakkolunastuksesta tällaiseen tarkoitukseen on säädetty.

Jos maanomistaja itse haluaa toteuttaa rakennuskaavan hänelle kuuluvalla alueella, on hän velvollinen ennen rakennuttamista luovuttamaan maan tarpeellisia, kaavaan merkittyjä katuja, teitä sekä yleisiä paikkoja ja puistoja varten, toimittamaan ne asianmukaisesti kuntoonpannuiksi ja tarpeellisilla viemärijohdoilla varustetuiksi sekä etukäteen sopimaan yhdyskunnan kanssa siitä, milloin ja missä kunnossa katu, tie ja muu yleinen paikka luovutetaan yleiseen käytäntöön ja mahdollisten muiden kunnossapitovelvollisten hoitoon.

Kun katu taikka kadun osa luovutetaan yleiseen käytäntöön, tulee sen olla tasoitettu vahvistettuun korkeuteensa, elleivät erikoiset asianhaarat aiheuta pienempiä poikkeuksia siitä, sekä päällystetty ja varustettu katuojilla pintaveden poisjohtamiseksi.

Hakemuksesta voi rakennuslautakunta myöntää, että katu toistaiseksi luovutetaan yleiseen käytäntöön kapeampana kuin rakennussuunnitelma määrää sekä että sen päällystäminen lykätään myöhemmäksi, jos liikenteen ja yleisen terveydenhoidon vaatimukset silläkin tavoin voidaan asianmukaisesti tyydyttää.

Yhdyskunnanvaltuuston asiana on tarpeen ja paikkakunnan tavan mukaisesti määrätä, millä aineella katu on päällystettävä.

Rakennettaessa katua, tietä, yleistä paikkaa tai puistoa käytettäköön ainoastaan tarkoitukseen sopivaa täytettä.

Mitä tässä §:ssä on säädetty kadusta, sovellettakoon myöskin muuhun yleistä liikennettä varten tarkoitettuun alueeseen.»

29 §. »Rakennuslautakunta määrää, milloin päällystäminen on toimitettava. Jos tällainen työ on suurenpuoleinen, älköön lautakunta tehkö siitä päätöstä ensin kuulematta asianosaisia».

30 §. »Rakennuslautakunta määrätköön, mihin ja miten jalkakäytävät ja katuojat on tehtävät».

31 §. »Tontinomistaja on velvollinen, ellei muuta ole säädetty, tai sovittu, pitämään kunnossa ja puhtaana kadun tai tien tonttinsa kohdalla puolelta kadun tai tien leveydeltä, ei kuitenkaan leveämmältä kuin yhdeksän (9) metriä tontin rajasta lukien.

Yleisen paikan kunnossa- ja puhtaanapidon kustantavat tonttien omistajat yhdeksän (9) metrin päähän tontin rajasta, ellei siihen päättyvä katu ilmaise muuta leveyttä.

Muun kunnossa- ja puhtaanapidon kustantaa yhdyskunta.»

32 §. »Jos katu, tie tai paikka on maanomistajan teettämä, on yhdyskunnan tai asianomaisen muun kunnossapitovelvollisen otettava sen kunnossa- ja puhtaanapito huolekseen, ellei muuta ole sovittu, silloin kun valmiiksi rakennettu ja päällystetty katu, tie tai yleinen paikka luovutetaan yleisesti käytettäväksi ja sellaiseen tarkoitukseen hyväksyttynä on yhdyskunnanvaltuuston puolesta vastaanotettu».

Katuja vastaavien ja rakennusjärjestyksessä myös kaduiksi kutsuttujen teiden rakentaminen kuuluu näin ollen periaatteessa yhdyskunnalle. Näin pitkälle ovat rakennusjärjestyksen määräykset sopusoinnussa asemakaavalain yleisten periaatteiden kanssa. Asemakaavalain periaatteista poikkeaa rakennusjärjestys kuitenkin siinä, ettei yhdyskunta voi maanomistajalta periä korvausta n.s. katumaan lunastamisesta sekä katurakennuskustannuksista. Ainoastaan siinä tapauksessa, että maanomistaja itse haluaa laajentaa katuverkostoa, voidaan saada maanomistaja ottamaan osaa asemakaavan toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Katujen, teiden ja yleisten paikkojen kunnossapitovelvollisuus on pääpiirteissään järjestetty samoille perusteille kuin kaupungissa ja kaupungeissa yleensä. Tontinomistajain velvollisuus pitää kunnossa katuosansa on ulotettu 9 metriin tontinrajasta.

Rakennusjärjestyksen määräysten mukaisesti ylläpidetään yhdyskunnan alueella katuja ja teitä yhteensä noin 5,6 km. Tämä vastaa noin 61,700 m² katupintaa. Tästä

on noin 8,860 m² päällystetty asfalttiemulsiolla ja muu on sorapeitteistä. Kunnossapidetyt kadut ja tiet on merkitty oheelliseen karttaan.

Katumaan omistaa yhdyskunnan rakennetulla ja tonteiksi jaetulla alueella alkuperäinen maanomistaja, AB. M. G. Stenius-yhtiö.

Mainittakoon tässä yhteydessä vielä, että Stenius-yhtiö on varustanut Munkkiniemen rakennetun eteläosan myös viemäriverkostolla. Tämä on myös yhtiön omaisuutta. Viemäriverkostoa on noin 4,500 juoksumetriä.

Yhdyskunnan alueella on myös eräitä paikallisteitä, joitten kunnossapitoa ei rakennusjärjestyksellä eikä yhdyskunnan muullakaan päätöksellä ole järjestetty. Näitten teiden välttävästä kunnossapidosta huolehtii maanomistaja, Stenius-yhtiö. Tällaisia teitä on yhdystie Munkkiniemen ja Haagan välillä, mikä tie on Munkkiniemen kartanon entinen tilustie Turun maantieltä kartanoon. Tämä on 800 m:n pituinen. Toinen tällainen tie on n.s. Tarvon tie. Se on venäläisten sotilasviranomaisten aikoinaan laatima. Siltä osin kuin tämä tie poikkeaa rakennussuunnitelmista, ylläpitää sitä mainittu yhtiö. Yhdyskunnan alueen ulkopuolella Kuusisaarella olevan tien ja sille Munkkiniemestä johtavan sillan pitävät sikäläiset maanomistajat kunnossa. Tien pituus siltoineen on 700 metriä.

Kuten aikaisemmin on mainittu, tulee eräs osa Turun valtamaantietä Huopalahden kunnan alueelle. Tämän maantien nykyisen suunnan mukaan on kunnan alueella tietä 1,110 metriä. Parhaillaan on kuitenkin käynnissä tämän tien oikaiseminen Haagan kauppalan kohdalla ja tämä oikaisu muuttaa tien suuntaa myös Huopalahden kunnan alueella. Vastedes tulee tämä tieosa olemaan 1,000 metriä. Maanomistaja, Stenius-yhtiö, on sitoutunut luovuttamaan oikaisua varten tarvittavan tiemaan ilmaiseksi.

On myös aikaisemmin mainittu, että rakenteilla oleva Jorvaksen maantie tulee kulkemaan kunnan eteläosan eli Lauttasaaren poikki. Mikäli Huopalahden kunta säilyisi maalaiskuntana, tulisi tien kunnossapito olemaan valtion velvollisuutena niiltä osin kuin tie kulkee saarella sekä Lauttasaaren ja Espoon mantereen välisten salmien poikki. Lauttasaaren ja kaupungin välisen sillan kustantamisesta olisi samojen edellytysten vallitessa tielain 24 §:n 2 mom:n mukaisessa järjestyksessä määrättävä. Kaupunginvaltuusto on joulukuun 13 päivänä 1933 päättänyt, että maantie Lauttasaarelle ja viimeksimainittu silta rakennetaan kaupungin kustannuksella. Tietä on kunnan alueella 3,050 metriä siltoineen.

Meilahdesta Pikku-Huopalahden suun poikki Munkkiniemeen johtavista silloista on toinen nyttemmin Helsingin Raitiotie- ja Omnibus-osakeyhtiön omistama. Yhtiö vastaa myös sillan kunnossapidosta. Silta on puusta ja huonossa kunnossa. Toinen etelämpänä oleva silta on sekin puusilta ja huonossa kunnossa. Sillan on aikoinaan rakentanut Munkkiniemen kartanon ent. omistaja, vapaaherra Ramsay. Sillan kunnossapidosta on ollut erimielisyyttä Munkkiniemen taajaväkisen yhdyskunnan, Stenius-yhtiön ja kaupungin välillä. Tie, joka johtaa sillan yli Meilahdesta Munkkiniemeen, ei ole kunnantie eikä muutenkaan kuulu mihinkään tielaissa mainittuun tieryhmään. Kaikki yllämainitut sillan kunnossapidosta hyötyvät asianomaiset ovat kuitenkin v. 1934 sopineet siitä, että kukin omalta osaltaan kohtuussyistä kustantavat sillan kunnossapidon. Silta on ennen pitkää hävitettävä ja uusi silta rakennettava toiseen paikkaan.

10. PALOTOIMI.

Esikaupunkiasutus maalaiskunnassa tekee palotoimen tehokkaan järjestämisen tärkeämmäksi kuin mitä tämä olisi tavallisella maaseudulla. Niinhyvin Lauttasaaren kuin Munkkiniemen taajaväkisten yhdyskuntien muodostamista koskevissa senaatin päätöksissä määrättiin, että näille yhdyskunnille oli laadittava palojärjestykset. Palotoimen hoito näillä esikaupunkialueilla on tämän kautta katsottu siirretyksi

yhdyskunnille, joten alkuaan Helsingin maalaiskunta ja myöhemmin Huopalahden maalaiskunta eivät ole tähän hallintoalaan puuttuneet.

On kulunut lähes kaksi vuosikymmentä siitä, kun senaatti määräsi, että puheenaoleville yhdyskunnille oli laadittava palojärjestykset. Ainoastaan Munkkinientä varten on nyttemmin olemassa palojärjestys. Sen on yhdyskunnan valtuusto hyväksynyt huhtikuun 25 päivänä ja maaherra vahvistanutm arraskuun 20 päivänä 1935.

Kummallakin alueella on kuitenkin eräisiin toimenpiteisiin palotoimen alalla ryhdytty.

Lauttasaaressa on vapaaehtoinen palokunta, Lauttasaaren V.P.K. Kalusto säilytetään palokunnan omistamassa vajassa vuokramaalla. Yhdyskunta avustaa palokuntaa vuosittain 12,000 markalla, jotapaitsi palokunta toisinaan on saanut ylimääräistäkin avustusta, esim. v. 1934 Smk. 5,101: 50. Palokunnan järjestäytyminen on kuitenkin varsin heikkoa. Kalustoa on 2 moottoriruiskua, 1 käsivoimaruisku ja 400 metriä 2 tuuman letkua. Yhdyskunta on myös kaivattanut eräitä palokaivoja. Yhdyskunta on asettanut myös palolautakunnan, johon kuuluvat yhdyskunnan hallintolautakunnan jäsenet ja yksi ammattimies. Palolautakunta toimittaa palotarkastuksia.

Munkkiniemessä on niinikään vapaaehtoinen palokunta, Munkkiniemen V.P.K. r.y. Sen miesvahvuus on 36 miestä. Hälytys tapahtuu hälytystorvella ja puhelimitse. Palokunnalla on käytettävänään ruiskuauto, jossa on vesisäiliö sekä kiinteä ja erillinen ruisku, ja käsivoimaruisku. Ruiskujen vesiteho on yhteensä 975 l/m. Letkuja on: 3 tuuman 300 metriä ja 2 tuuman 280 metriä. Palokunnan omaisuuden hankinta-arvo on 126,000 markkaa.

Palokuntaa varten on yhdyskunta rakentanut ajanmukaisen paloaseman. Tämä sijaitsee Laajalahdentien ja Riihitien risteyksessä lähellä kadettikoulua tontilla N:o 14 korttelissa N:o 15, R. N:o 1[589]. Tontti, jonka AB. M. G. Stenius on yhdyskunnalle lahjoittanut, on 1,240 m²:n suuruinen ja sen arvo, laskettuna noin 120 markan mukaan m²:ltä 150,000 markkaa. Paloasema-rakennus torneineen on kivestä. Sen kuutiosisältö on 1,465 m³. Rakennuksen arvon on selvitysmiehen käyttämä arviomies, arkkitehti Akseli Toivonen, arvioinut 270 markan mukaan m³:ltä 395,000 markaksi. Koko paloaseman arvo on siten 545,000 markkaa.

Yhdyskunta avustaa V.P.K:ta myös rahallisesti.

Yhdyskunnan hallintolautakunta toimii palolautakuntana.

11. VESIJOHTOLAITOS.

Mainittakoon tässä palotoimen yhteydessä, että Munkkiniemessä myös on vesijohto. Tämä ei kuitenkaan ole yhdyskunnan vaan AB. M. G. Stenius-yhtiön rakentama ja omistama. Vesijohtolaitos on ollut toiminnassa v:sta 1919.

Vesijohtolaitoksen pumppuhuone on »Långängen»-nimisellä niityllä, alueella, jolle asemakaavan mukaan tulisi rakennettavaksi kivitaloja. Käytetty pohjavesi on muuten hyvää, mutta toisinaan rautapitoista. Vettä arvioidaan voitavan saada aina 864 kuutiometriä vuorokaudessa, minkä on arvioitu riittävän 12,000 asukkaan väestölle. Kaivo on 14 metriä syvä. Vesipainetta ylläpidetään kahdella automaattisella sähköpumpulla. Vesitornin rakentamista pidetään kuitenkin erittäinkin paloturvallisuuskannalta suotavana.

Johtoverkostoa on 4,301 metriä, josta 1,137 metriä on 6 tuuman (150 mm), 874 metriä 5 tuuman (125 mm), 1,927 4 tuuman (100 mm) ja 363 metriä 3 tuuman (75 mm) johtoa. Johtoon on liitetty joukko paloposteja.

Vuotuinen vedenkulutus viitenä viime vuotena ilmoitetaan seuraavaksi:

	Koko kulutus m³	Asukasta kohti m³
1930	34,703	90
1931	36,151	86
1932	41,102	96
1933	37,406	88
1934	40,727	87

Yhtiö kantaa vesimaksua Smk. 3: 50 m³:ltä.

12. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Esikaupunkiasutus vaatii tavallisesti myös tehokkaampaa julkista terveydenhoitoa kuin asutus maalaiskunnissa yleensä. Huopalahden maalaiskunnassa olevien esikaupunkien erikoisesta terveydenhoidosta ei kuitenkaan huolehdi maalaiskunta, vaan on sekin, samoinkuin palotoimi, jätetty yleensä asianomaisten yhdyskuntain asiaksi. Kunnalla on kuitenkin terveyskaitsija, joka toimi on sivutoimen luontoinen. Vuosipalkka on 3,000 markkaa. Kunta hoitaa välittömästi terveydenhoidon Kuusisaarella ja Pasilan alueella. Samoin on kunnalla palveluksessaan terveyssisar. Hänen vuosipalkkansa on 13,800 markkaa.

Niitten senaatin päätösten mukaan, joilla Lauttasaari ja Munkkiniemi julistettiin taajaväkisiksi yhdyskunniksi, olisi kummallekin yhdyskunnalle ollut laadittava terveydenhoitojärjestys.

L a u t t a s a a r t a varten ei terveydenhoitojärjestystä kuitenkaan ole laadittu, mutta ilmoitetaan, että sellainen on valmistelun alaisena. Yhdyskunnalla on kuitenkin väliaikainen terveydenhoitolautakunta.

M u n k k i n i e m e n yhdyskunnalla on sensijaan terveydenhoitojärjestys, joka on maaherran vahvistama helmikuun 2 päivänä 1933. Tämä on sisällöltään pääasiassa kaupungin uuden terveydenhoitojärjestyksen mukainen. Tällä yhdyskunnalla on myös terveydenhoitolautakunta, jonka ohjesäännön maaherra myös helmikuun 2 päivänä 1933 on vahvistanut.

Mitä kunnan järjestämään sairashoitoon tulee, niin on kunnalla ensinnäkin lakimääräinen kätilö. Tämän vuotuinen rahapalkka on 12,640 markkaa, josta 5,640 markkaa on kunnan palkkaa. Luontoisetujen korvauksena on kätilöllä lisäksi kunnalta 7,500 markkaa ja korvauksena varattomain potilaiden hoidosta 2,000 markkaa. Kätilö asuu Lauttasaaressa. Mielisairaspotilaita varten on kunta lunastanut 2 paikkaa Tammisaaren piirimielisairaalassa. Samoin on keuhkotautipotilaita varten lunastettu 6 paikkaa Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa. Omia sairaaloita kunnalla ei ole. Kulkutautitapausten varalta on talousarviossa 10,000 markan määräraha. Kunta on yleensä saanut sijoittaa kulkutautipotilaansa kaupungin kulkutautisairaalaan. Kuitenkin on kunnan ollut ajoittain järjestettävä väliaikainen kulkutautisairaala. Tämä on ollut sijoitettu Lauttasaareen.

Kunnalla on myös kunnallinen ammattientarkastaja, jonka vuosipalkka kuitenkin on vain 2,000 markkaa.

13. KÖYHÄINHOITO.

Kunnan köyhäinhoito on järjestetty maaherran huhtikuun 10 päivänä 1923 vahvistaman köyhäinhoidon ohjesäännön perusteella.

Köyhäinhoitolautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä jäsentä sekä 2 varajäsentä. Kunnalla on kaksi köyhäinhoidon toimistoa, toinen Lauttasaarella ja toinen Munkkiniemessä. Lautakunnan puheenjohtaja toimii ko-

kouspalkkiota sekä 1,500 markan vuosipalkkiota vastaan toimiston esimiehenä. Kaitsijoita ei ole. Lakimääräisen lastensuojeluvalvojan vuosipalkkio on 2,400 markkaa.

Kunnalliskotia ei kunnalla itsellään ole. Oulunkylän kunnan kanssa on sovittu siitä, että kunta voi lähettää hoidokkejaan Oulunkylän kunnalliskotiin, mikäli siellä tilaa riittää. Kunta onkin voinut sijoittaa tänne sen määrän, 1—2 hoidokkia vuodessa, mikä on ollut tarpeen.

Köyhäinhoitoa nauttineiden henkilöiden luku on vv. 1930—1934 sosialiministeriön tilasto- ja tutkimustoimiston tietojen mukaan ollut seuraava:

Vuosi	Laitoksissa olleet				Yksityishoidossa olleet				Muussa muodossa avustetut								Kaikkiaan			
									Avun arvo väh. 500 mk.				Avun arvo alle 500 mk.							
	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.
1930	10	12	7	29	—	—	10	10	25	27	1	53	9	6	—	15	44	45	18	107
1931	18	12	8	38	—	—	15	15	33	36	—	69	24	12	4	40	75	60	27	162
1932	16	17	17	50	—	—	16	16	64	61	—	125	27	28	6	61	107	106	39	252
1933	30	31	38	99	1	—	18	19	65	67	—	132	38	20	3	61	134	118	59	311
1934	30	29	24	83	—	—	25	25	73	61	1	135	44	34	13	91	147	124	63	334

Avustuksen saajain lukumäärä on siten Huopalahden kunnassa kuten kaikkialla muuallakin viime vuosina huomattavasti kohonnut. Tämä on luonnollisesti ensi sijassa pula-ajan työttömyyden seurausta. Huopalahden maalaiskunnassa on työttömyys senkin vuoksi vaikuttanut köyhäinhoitorasituksen kasvamiseen, että kunta verrattain vähän on järjestänyt muuta työttömyyshuoltoa, joten kunnan apua tarvinneet työttömät yleensä ovat jääneet köyhäinhoidon varaan. Työttömien luku on suurimmillaan ollessaan ollut 60—75 henkilöä.

Verrattain huomattava määrä Huopalahden kunnassa kotipaikkaoikeutta nauttivia on sijoittunut asumaan toisiin kuntiin, etenkin kaupunkiin, Huopalahden kunnan korvatessa näille annetun köyhäinhoidon. Kunnalliskertomuksessa v:lta 1934 sanotaan tästä m.m. seuraavaa: »Muihin kuntiin muuttaneet täällä kotipaikkaoikeuden saavuttaneet työläiset ovat pääasiallisesti työttömyyden tähden perheineen saaneet huomattavia määriä avustuksia, jotka Huopalahden kunnan on ollut korvattava. Muuttaneilla työläisillä ei ole tilaisuutta päästä muuallakaan varatöihin. Toiselta puolen ei köyhäinhoitolautakunta ole katsonut aihetta olevan pakottaa heitä palaamaan kotikuntaansa, koska heillä useimmiten kuitenkin on ollut paremmat työnsaantimahdollisuudet muualla.» Tässä muodossa avustetuista asui kaupungissa v. 1933 103 ja v. 1934 99 avustettua.

Toiselta puolen on kunnan välittömästi avustamien henkilöiden joukossa verrattain lukuisasti sellaisia, joitten kotipaikkaoikeus on muissa kunnissa. Näitten lukumäärä käy selville allaolevasta taulukosta. Muissa kunnissa avustetuista oli v. 1933 33 ja v. 1934 38 kaupungissa kotipaikkaoikeutta nauttivia.

Kunnan köyhäinhoidon omissa luetteloissa mainitaan tarkkaan mistä osista kuntaa sen alueella asuvat avustuksensaajat ovat. Mainittakoon tästä tilastosta seuraavat luvut:

Vuosi	Avustuksensaajia, joiden asuinpaikka oli:					Yhteensä avustuksensaajia
	Lauttasaari	Munkkiniemi	Pasila	Huopalahden kunnassa yhteensä	Muissa kunnissa	
1930	54	34	5	93	15	108
1931	83	49	9	141	22	163
1932	139	59	9	207	47	254
1933	176	70	9	255	63	318
1934	182	69	14	265	73	338

Näillä luvuilla tahdotaan osoittaa ja ne osoittavat myös, että suurin osa avustuksen tarvitsijoista kuuluu Lauttasaaren asujamistoon. Väitetään, että köyhäinhoitoavun tarve täällä huomattavasti olisi lisääntynyt kieltolain kumoamisen johdosta.

Köyhäinhoidon menot ovat sosialiministeriön tutkimus- ja tilastotoimiston tietojen mukaan vv. 1929—1933 olleet seuraavat:

Menojen laatu	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Hallinto ja valvonta	—	—	—	2,315	3,605
Hoito kunnalliskodissa ja lastenkodissa	—	—	—	—	—
Osuus piirimielisairaalassa	—	—	11,500	10,200	97,419
Sairaaloissa (ei mielisairaaloissa) ja parantoloissa	21,452	22,629	43,195	59,617	
Aistivialliskoulussa	—	—	—	—	180
Muissa laitoksissa	13,022	10,421	4,086	20,608	41,016
Yksityishoidossa olleet	7,100	26,756	30,416	36,952	40,360
Varsinaiset avunsaajat	38,490	79,473	126,555	205,506	233,223
Muut avunsaajat	2,360	4,925	10,012	13,973	11,961
Korvausta muille kunnille	66,859	116,557	173,866	248,623	219,758
Muut menot	44	933	204	38,925	5,018
Yhteensä	149,327	261,694	399,834	636,719	652,540

Vastaavat köyhäinhoidon tulot olivat samojen lähteiden mukaan seuraavat:

Tulojen laatu	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Korvausta valtiolta	—	3,400	4,800	10,471	12,544
» muilta kunnilta	22,100	22,907	42,665	74,573	77,314
» yksityisiltä	—	2,398	5,175	6,934	4,309
Kuolinpesäverot	882	1,140	11,912	—	—
Kunnallisverotuksesta	126,345	231,849	335,282	544,741	558,358
Muut tulot	—	—	—	—	15
Yhteensä	149,327	261,694	399,834	636,719	652,540

Nämä luvut eroavat jonkunverran kunnan omissa tileissä olevista luvuista. Köyhäinhoitomenot ja -tulot ovat tilien mukaan olleet seuraavat:

	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Menot	149,327	261,694	388,334	624,404	649,373
Tulot	27,225	39,320	63,629	101,750	139,856
Erotus menoja	122,102	222,374	324,705	522,654	509,517

Kunnan talouden menopuolella ovat köyhäinhoitomenot viime vuosina olleet noin 33 % kaikista menoista. Köyhäinhoidon vaikutus verorasitukseen on täällä kuitenkin suhteellisen lievä verrattuna köyhäinhoitomenojen vaikutukseen verorasitukseen ja kunnan talouteen muissa kaupungin ympäristössä olevissa kunnissa.

14. KANSAKOULUT.

Kunnan hallintoaloista köyhäinhoidon jälkeen menoja enimmin vaativa on, kuten maalaiskunnissa yleensä, kansakoulutoimi.

Lakimääräinen kansakoulun ohjesääntö on kouluhallituksen vahvistama huhtikuun 17 päivänä 1924. Siihen on joulukuun 31 päivänä 1931 vahvistettu eräitä täydennyksiä. Kunnan jako koulupiireihin on vahvistettu marraskuun 14 päivänä 1925 ja suunnitelma oppivelvollisuuden toteuttamiseksi toukokuun 4 päivänä 1926.

Kunnan jakaminen koulupiireihin on kunnan alueen hajanaisuuden vuoksi saatettu varsin pitkälle. Koulupiirejä on kunnan asukasluvun pienuudesta huolimatta kuusi. Nämä ovat: 1) Lauttasaaren suomenkielinen, 2) Lauttasaaren ruotsinkielinen, 3) Pasilan suomenkielinen ja 4) Pasilan ruotsinkielinen sekä 5) Munkkiniemen suomenkielinen ja 6) Munkkiniemen ruotsinkielinen piiri. Kullakin piirillä on oma johtokuntansa, mutta Pasilan kummallakaan piirillä ei ole koulua eikä opettajia. Näitten piirien oppilaat, joita lukuvuonna 1934—1935 oli 8, käyvät kaupungin kouluissa ja maksaa niistä kunta kaupungille korvauksen, mikäli ei kaupungilla vuorostaan ole vastaavaa määrää oppilaita kunnan kouluissa.

Lauttasaaren piireillä ja samoin Munkkiniemen piireillä on kunnan omat yhteiset koulutalot. Kansakoulurakennuksia on siis kaksi ja ovat kummatkin uudet ja ajanmukaiset.

L a u t t a s a a r e n k a n s a k o u l u on rakennettu v. 1929. Se sijaitsee keskellä saarta kahdella tontilla, R. N:ot 1^{227} ja 1^{228}, pinta-alaltaan 4,000 m². Jos maan arvoksi pannaan 60 markkaa m²:ltä, on sen arvo 240,000 markkaa. Koulutonttiin kuuluvan toisen tilan, R. N:o 1^{228}, pinta-alaltaan 1,500 m², ovat Julius Tallberg'in perilliset lahjoittaneet kunnalle. Toisen, R. N:o 1^{227}, pinta-alaltaan 2,500 m², on kunta ostanut 125,000 markalla. Koulurakennus on kaksikerroksinen kivirakennus. Sen kuutiosisältö on 7,300 m³. Arvoksi on arviomies laskenut 280 markkaa m³:ltä, joten sen arvo on 2,044,000 markkaa. Koulussa on 6 luokkahuonetta. Koulutontilla on lisäksi käymälärakennus, 48 m³ ja arvo 15,000 markkaa. Koko koulukiinteistön arvo on siten 2,299,000 markkaa. Koulurakennusta varten sai kunta valtiolta, paitsi lakimääräistä avustuslainaa, kuoletuslainaa v. 1930 720,000 markkaa ja v. 1931 lisää 240,000 markkaa. V:n 1934 lopussa oli näitä lainoja maksamatta Smk. 936,357: 90. Koulun irtaimiston arvo on 53,000 markkaa.

M u n k k i n i e m e n k a n s a k o u l u on valmistunut v. 1933. Se sijaitsee

Lehtisaaren tien varrella tontilla R. N:o 1^{288}, minkä AB M. G. Stenius-yhtiö on kunnalle lahjoittanut. Tontin pinta-ala on 3,267 m² ja sen arvo, jos neliömetrin hintana pidetään 100 markkaa, 326,700 markkaa. Koulurakennus on kaksikerroksinen kivirakennus. Rakennuskustannukset nousivat 1,244,357 markkaan. Koulurakennusta varten sai kunta kuoletuslainaa 186,000 markkaa ja avustuslainaa 93,000 markkaa. Kuoletuslainasta oli v:n 1934 lopussa kuolettamatta Smk. 185,025: 50. Koulussa on 6 luokkahuonetta. Koulun irtaimiston arvo on 62,500 markkaa.

Kunta omistaa kolmannenkin koulutalon, vaikka tämä ei enää ole käytännössä senjälkeen kuin Munkkiniemen uusi koulutalo valmistui. Tämä koulutalo sijaitsee kunnan pohjoisosassa Turun maantien varrella lähellä Haagan kauppalan rajaa. Koulukiinteistön on kunta Haagan kauppalan perustamisen jälkeen lunastanut Helsingin maalaiskunnalta 1 markalla. Koulutontti, R. N:o 1^{11}, on pinta-alaltaan 7,600 m². Sen arvo on, laskettuna 50 markan mukaan m²:ltä, 380,000 markkaa. Tontilla oleva ent. koulu- ja asuinrakennus on rakennettu v. 1897 ja nykyään välttävässä kunnossa. Sen kuutiosisältö on 1,325 m³. Arviomies on laskenut sen arvoksi 140 markan mukaan m³:ltä 185,000 markkaa. Tontilla on lisäksi käymälärakennus, arvo 9,000 markkaa, ja kaivo, arvo 2,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 576,000 markkaa. Kiinteistö on nykyään vuokrattuna eräälle yksityiselle Haagassa toimivalle yhdistykselle.

Lauttasaaren kouluissa, jotka siis toimivat samassa rakennuksessa, on sekä suomenkielisessä että ruotsinkielisessä koulussa miesopettaja yläkoululla ja naisopettaja alakoululla. Munkkiniemen kouluissa, joilla siis myös on yhteinen koulurakennus, kummassakin kaksi naisopettajaa, toinen ylä- ja toinen alakoululla. Kunnan palveluksessa on siis 8 opettajaa.

Opettajat nauttivat paitsi valtion palkkaa myös kunnanpalkkaa. Tämä on vahvistettu yläkoulun opettajalle 5,000 markaksi ja alakoulun opettajalle 3,000 markaksi vuodessa. Sitäpaitsi saavat opettajat kunnalta ikälisää 5, 10, 15 ja 20 vuoden palveluksesta, yläkoulun opettaja 1,000 markkaa ja alakoulun opettaja 600 markkaa vuodessa. Kukaan opettajista ei saa kunnalta asuntoetua. Sen vuoksi maksaa kunta luontoisetujen korvauksena ylemmän koulun miesopettajalle 16,055 markkaa, yläkoulun naisopettajalle 12,875 markkaa ja alakoulun opettajalle 8,330 markkaa vuodessa.

Eräälle ent. kansakoulunopettajalle maksaa kunta eläkettä 6,000 markkaa vuodessa.

Oppilaiden terveydenhoitoa varten palkkaa kunta koululääkärin, jota varten talousarviossa on 3,800 markkaa, ja kouluhoitajattaren, jonka palkka on 13,800 markkaa.

Kummassakin koulutalossa on vahtimestari, joitten rahapalkka on 13,200 markkaa kummankin.

Kunnan omien kansakoulujen oppilasmäärä on lokakuussa 1933 ja 1934 ollut seuraava:

Koulu	1933			1934		
	Alak.	Yläk.	Yht.	Alak.	Yläk.	Yht.
Lauttasaaren suomenkielinen koulu	20	29	49	22	24	46
» ruotsinkielinen koulu	12	29	41	17	25	42
Munkkiniemen suomenkielinen koulu	35	31	66	25	48	73
» ruotsinkielinen koulu	13	10	23	16	16	32
Yhteensä	80	99	179	80	113	193

Kunnan menot kansakouluistaan ovat v. 1934 olleet seuraavat:

Menojen laatu	Lauttasaaren koulu Smk.	Munkkiniemen koulu Smk.	Yhteensä Smk.
Opettajain palkat valtiolta	67,103: 04	61,609: 45	128,712: 49
» » kunnalta	19,000: —	22,648: 05	41,648: 05
Koulukalusto	1,013: 75	6,217: 40	7,231: 15
Opetusvälineet	1,170: 60	2,409: 90	3,580: 50
Oppikirjat	2,205: 25	4,301: 35	6,506: 60
Oppilaiden muut koulutarvikkeet	2,151: 90	3,347: 35	5,499: 25
» ravinto ja vaatetus	22,926: 80	22,173: 25	45,100: 05
» terveyden hoito	8,350: —	8,350: —	16,700: —
Luontoisetujen korvaus	48,770: —	46,165: —	94,935: —
Lämpö ja valo	18,419: 50	23,440: 65	41,860: 15
Siivous	14,400: —	12,000: —	26,400: —
Sekalaiset menot	8,478: 70	7,754: 55	16,233: 25
Kanslia ja taloudenhoito	3,105: —	3,120: —	6,225: —
Yhteensä	217,094: 54	223,536: 95	440,631: 49

Kunnan tulot kansakouluista ovat samana aikana olleet seuraavat:

Tulojen laatu	Lauttasaaren koulu Smk.	Munkkiniemen koulu Smk.	Yhteensä Smk.
Valtionapu opettajain palkkaukseen	67,103: 04	61,609: 45	128,712: 49
» rakennusten kunnossapitoon	4,670: —	4,926: 25	9,596: 25
» oppilaiden tarvikkeisiin	977: 30	737: 40	1,714: 70
» muihin menoihin	16,499: 10	20,943: —	37,442: 10
Korvausta muilta kunnilta	—	1,563: 65	1,563: 65
Yhteensä	89,249: 44	89,779: 75	179,029: 19

Kun kunnan menot v. 1934 olivat 440,631 markkaa ja tulot 179,029 markkaa, on siis 261,602 markkaa se eroitus, mikä kansakouluista joutui kunnan verotuksella peitettäväksi.

15. KIRJASTOTOIMI.

Huopalahden kunnalla on oma kirjasto, joka on perustettu »kuntalaisten kansalaissivistyksen ja ammattitietojen kartuttamiseksi». Kirjastolle on valtuusto hyväksynyt säännöt joulukuun 3 päivänä 1931.

Kirjasto jakaantuu kahteen kantakirjastoon, joista toinen on Lauttasaaressa ja toinen Munkkiniemessä. Kummallakin kantakirjastolla on oma johtokuntansa ja oma kirjastonhoitajansa.

Kirjastolaitosta varten on talousarviossa ollut viime vuosina varattuna 12,000 markkaa, josta puolet on tullut kummallekin kirjastolle. Kirjojen hankintaan on tästä varattu 3,000 markkaa ja kirjastonhoitajan palkkaamiseen 3,000 markkaa.

Kirjastossa oli v:n 1934 lopussa 1,171 nidettä. Kirjaston arvoa ei ole irtaimistoluettelossa.

16. SÄHKÖKYSYMYS.

Sähkövirran jakelu ja myyminen kuluttajille on Huopalahden kunnan alueella järjestetty eri tavoin kussakin kunnan pääosassa. Lauttasaarelle ja Munkkiniemelle on kuitenkin yhteistä, että kummallakin alueella huolehtii tästä asianomainen maanomistaja, ostaen virran kaupungilta.

Lauttasaaressa on siis Julius Tallbergin perikunta kulutusvirran jakaja. Perikunnan ja kaupungin välillä on tammikuun 2 päivänä 1929 tehty sopimus virran myymisestä. Perikunta kustantaa ja ylläpitää suurjännitekaapelia kaupungin muuntajasta Salmisaarella Lauttasaarelle sekä jakelujohdon. Virrasta on suoritettava kaupungille tehomaksuna 750 markkaa kW:lta vuodessa ja kulutusmaksuna 30 penniä kWh:lta, mikä hinta kuitenkin on hiilen hinnasta riippuvainen. Sopimus on voimassa kuukauden irtisanomisella.

Verkostoon on nykyään liitetty 340 mittaria. Tievalaistusta varten, jonka yhdyskunta, kuten on mainittu, kustantaa on 85 valopistettä. Kulutusmaksu on yksityisiltä Smk. 4: — kWh:lta ja tievalaistuksesta Smk. 3: 50 kWh:lta.

Munkkiniemen pääasutuksen eli eteläosan kulutusvirran tyydyttämisestä huolehtii AB. M. G. Stenius-yhtiö. Kaupungin ja yhtiön välillä on tehty sopimus virran myymisestä elokuun 23 päivänä 1927. Virta otetaan kaupungin muuntaja-asemalta Meilahdessa. Sopimusehdot ovat yleensä samat kuin edellämainitun Lauttasaaren sopimuksen.

Yhtiön verkostoon on nykyään liitetty 392 mittaria. Tievalaistusta varten, jonka Munkkiniemen yhdyskunta kustantaa, on järjestetty 66 valopistettä. Kulutusmaksu on yksityisiltä valovirrasta Smk. 3: 50 kWh:lta ja talousvirrasta Smk 2: — kWh:lta. Tievalaistuksesta maksaa yhdyskunta Smk. 1: 50 kWh:lta.

Munkkiniemen pohjoisosassa on virran jakelu joutunut yhdyskunnan hoidettavaksi. Yhdyskunta ostaa virran Haagan kauppalalta. Virtaa annetaan tällä tavoin 38 kuluttajalle. Kulutusmaksu on Smk 4: — kWh:lta. Myöskin täällä huolehtii yhdyskunta tievalaistuksesta. Valopisteitä on 7.

Pasilan osassa saavat kuluttajat ostaa kulutusvirran kaupungilta, jonka johdot tulevat Pasilan kaupunginosassa varsin lähelle tätä aluetta. Ehdot ovat samat kuin kaupungissa yleensä.

17. KUNNAN TALOUS.

Huopalahden kunnan talous on koko sinä aikana, jona kunta on toiminut Haagan kauppalan erottua, pysynyt suhteellisen vaatimattomana. Asujamiston yhteiskunnallisen aseman ja varallisuuden vuoksi ovat lakimääräiset kunnalliset tehtävät vaatineet suhteellisen vähän menoja ja sellaisia kustannuksia, mitkä kaupunkioloissa aiheutuvat asemakaavoittamisesta ja yleisistä töistä ei kunnalla ole ollut. Kunnan menot ovat tämän vuoksi koko ajan olleet huomattavasti alle maalaiskuntienkin keskitason, kaupunkikuntien vastaavista luvuista puhumattakaan.

Kunnan talouden kehittymistä v:sta 1923 lähtien, jolloin Haagan kauppala erosi Huopalahden kunnasta, ja kunta siten on pysynyt pääasiallisesti nykyisen laajuisena, valaisevat seuraavat luvut:

	Menoja kaikkiaan Smk.	Verotuksella koottava Smk.	Veroäyriltä kannettu Smk.
1923	281,016: 41	202,220: —	4: —
1924	331,993: 63	264,980: —	4: —
1925	400,269: 50	314,650: —	3: —
1926	426,205: 90	368,860: —	3: 50
1927	524.351: 55	398,000: —	2: 75
1928	770,208: 29	446,900: —	2: 50

	Menoja kaikkiaan Smk.	Verotuksella koottava Smk.	Veroäyriltä kannettu Smk.
1929	2.859,793: 35	576,571: —	2: 70
1930	1,064,865: 75	837,350: —	3: 70
1931	1,143,192: 89	876,230: —	4: —
1932	1,409,352: 93	1,098,580: —	5: 40
1933	2,988,785: 85	1,145,440: —	5: 70
1934	1,680,696: 07	1,371,625: —	5: 70

Kunnan verotus on näin ollen myös voitu pysyttää varsin alhaisena etenkin muihin kaupungin ympäristössä oleviin kuntiin verrattuna, Kulosaarta lukuunottamatta. Verotus on kuitenkin osoittanut kohoamisen oireita sekä absoluuttisesti että veroäyriltä kannettavaan määrään nähden. V. 1935 oli veroäyriltä kannettava Smk. 5: 95.

Myöskin kunnan taloudellinen asema, sellaisena kuin tämä ilmenee varojen ja velkojen keskinäisestä suhteesta, on hyvä. V:n 1934 omaisuustaseessa on seuraavat kokonaissummat:

V a r a t :

Käteisiä varoja ja talletuksia		Smk.	22,357: 95
Konttokuranttitili		»	54,634: 25
Osakkeet		»	35,000: —
Tulojäämät		»	67,184: 72
Verotusjäämät, kunnallisvero		»	523,403: 50
» koiravero		»	11,400: —
Köyhäinavustus vieraspaikkakuntalaisilta		»	107,820: 20
Takaisinsaatavia hoitomaksuja		»	600: —
Sotilasavustukset		»	8,735: —
Lainat		»	6,380: —
Lauttasaaren yhdyskunta		»	172: —
Alitilittäjä Lauttasaarella		»	944: 76
Kivivarasto Lauttasaarella		»	2,969: 55
Kalusto		»	133,502: —
Kiinteistöt:			
Lauttasaaren kansakoulu	Smk. 2,000,000: —		
Munkkiniemen kansakoulu	» 1,250,000: —		
» vanha koulu	» 1,000: —		3,251,000: —
		Yhteensä Smk.	4,226,103: 93

V e l a t.

Lainat:			
Valtion kansakoululaina (Lauttasaaren koulu)	Smk. 936,357: 90		
Valtion kansakoululaina (Munkkiniemen koulu)	» 185,025: 50		
Kaupunki- ja maalaiskuntien keskuslainakassa	» 700,000: —		
Maatalousseurojen eläkekassa	» 400,000: —		
Konttokuranttitili Säästöpankk. Kesk.-Os.-Pank.	» 400,000: —		2,621,383: 40
Munkkiniemen yhdyskunta			771: 50
Lauttasaaren yhdyskunta			745: 25
Menotähteet			55,264: 85
Kunnan netto-omaisuus			1,547,938: 93
		Yhteensä Smk.	4,226,103: 93

Kunnan omaisuustaseeseen on eräät kiinteistöt merkitty jonkunverran toisiin arvoihin kuin mihin selvitysmiehen käyttämä arviomies, joka on arvioinut kiinteistöt noudattamalla samoja yleisiä periaatteita, kuin kaupungin kiinteän omaisuuden arvioimisessa, on tullut. Eroavaisuudet käyvät ilmi allaolevasta yhdistelmästä:

	Kirjanpitoarvo Smk.	Arvioitu arvo Smk.
Lauttasaaren kansakoulu	2,000,000: —	2,299,000: —
Munkkiniemen »	1,250,000: —	—
» vanha kansakoulu	1,000: —	576,000: —

Munkkiniemen uusi kansakoulu on valmistunut arviomiehen työn päätyttyä, minkä vuoksi sillä ei ole erikoista arvioitua arvoa. Tärkein eroavaisuus koskee Munkkiniemen vanhaa kansakoulutaloa Haagan rajalla. Tähän kuuluu arvokas tontti, jota kunnan kirjanpidossa ei ole huomioonotettu.

18. PÄÄTÖS KUNNAN ALUEEN LAAJENTAMISESTA.

Ennenkuin siirrytään käsittelemään Huopalahden kunnan asemaa kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestelyssä, on mainittava, että on olemassa eräitä valtioneuvoston päätöksiä kunnan alueen laajentamisesta, jotka päätökset eivät kuitenkaan vielä ole astuneet voimaan.

Jo huhtikuun 5 päivänä 1922 valtioneuvosto päätti, että Helsingin maalaiskuntaan kuuluvat T a l i n ja K å n a l a n kylät olivat hallinnollisessa, kirkollisessa, oikeudellisessa ja kameraalisessa suhteessa siirrettävät Huopalahden kuntaan niinpian kuin tämä voi tapahtua Helsingin pitäjän papiston palkkaetuja loukkaamatta.

Samoin päätti valtioneuvosto joulukuun 22 päivänä 1922, että Helsingin maalaiskuntaan kuuluvat V ä h ä-M e i l a h d e n tila ja L e h t i s a a r i olivat kaikissa suhteissa siirrettävät Huopalahden kuntaan. Edellytykset siirron toimeenpanemiselle määrättiin samoiksi kuin Talin ja Kånalan kylien siirrossa.

Näissä valtioneuvoston päätöksissä edellytetyt sopimukset Helsingin pitäjän papiston palkkaetujen turvaamisesta on Huopalahden seurakunta voinut saada aikaan vasta v. 1935. Tehdyn sopimuksen on opetusministeriö vahvistanut maaliskuun 15 päivänä 1935 määräten samalla, että kirkollinen siirto on tapahtuva v:n 1936 alusta. Kunnallisen y. m. siirtojen täytäntöönpanemista varten on asia opetusministeriöstä siirretty sisäasiainministeriöön. Ministeriö on pyytänyt Huopalahden kunnan lausuntoa siirron toimenpanemisajasta ja mahdollisesta omaisuuden jakamisesta Helsingin maalaiskunnan ja Huopalahden maalaiskunnan välillä.

Talin ja Kånalan kylien kunnallisista y. m. oloista on selvitys Pitäjänmäen liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (Mietintö N:o 6). Siellä mainitaan m. m., että Talin kylän pinta-ala on 362 ha, josta maata 336 ha ja vettä 26 ha, sekä että Kånalan kylän pinta-ala on 293 ha maata. Asukkaita oli v. 1933 Talin kylässä 441 ja Kånalan kylässä 952 eli yhteensä 1,393. Verotettuja tuloja oli v. 1934 toimitetun taksoituksen mukaan Talin kylässä 2,702,300 markkaa ja Kånalan kylässä 3,409,800 markkaa eli yhteensä 6,112,100 markkaa. Verolippuja oli samaan aikaan Talin kylässä 244 ja Kånalan kylässä 432 eli yhteensä 676. Verotetut tulot olivat asukasta kohti 4,244 markkaa, mihin keskiarvoon kuitenkin sisältyy myös Kårbölen kylän verotetut tulot. Talin kylässä sijaitsee AB. Gottfrid Strömbergin verrattain huomattava sähkötarviketehdas.

19. ALOTTEET KUNNALLISEN JAOITUKSEN MUUTTAMISEKSI.

Aikojen kuluessa on tehty useita eri suuntiin käyviä alotteita Huopalahden kunnan alueen muuttamiseksi. Näistä alotteista on tarkemmin tehty selkoa päämietinnössä siv. 207—210.

Eräs näistä alotteista on jo ajoilta ennen Haagan eroamista Huoplahden kunnasta ja tarkoitti Pasilan alueen siirtämistä kaupunkiin.

Senjälkeen kuin Huopalahden kunnan alue sai nykyisen muotonsa, on ehdotettu, että kunta jaettaisiin kahtia siten, että Lauttasaari ja sen naapuruudessa olevat saaret, m. m. Kaskisaari ja Mustasaari, muodostettaisiin Lauttasaaren kunnaksi ja Munkkiniemi sekä Lehtisaari ja Kuusisaari ynnä v:n 1922 päätöksen perusteella Huopalahden kuntaan liitettävät Talin kylä ja Kånalan kylä Munkkiniemen kunnaksi. Tällaisen alotteen teki Huopalahden kunnan valtuusto v. 1926. Lauttasaaren taajaväkisen yhdyskunnan valtuusto, joka asian alkuvaiheessa oli hyväksynyt ajatuksen Lauttasaaren erottamisesta eri kunnaksi, luopui myöhemmin tästä kannasta ja esitti valtioneuvostolle v. 1932, että jakokysymys saisi raueta.

Myöskin on olemassa aloite Huopalahden kunnan pohjoisten, Munkkiniemen pääasutuksesta erillään ja lähinnä Haagan asutusta sijaitsevien osien siirtämisestä Huopalahden kunnasta Haagan kauppalaan. Tällaisen esityksen teki Haagan kauppalan valtuusto v. 1928.

Lausunnoissa, joita aikoinaan annettiin Huopalahden kunnan jakamisasiassa, viitattiin Haagan kauppalan viranomaisten taholta v. 1927 sellaisenkin uudestaanjärjestelyn mahdollisuuteen, että Munkkiniemen asutus, senjälkeen kuin Lauttasaari olisi erotettu kunnasta, ja Haagan asutus jälleen yhdistettäisiin samaan kuntaan kuuluviksi.

Tässä mainittujen alotteiden johdosta ei toistaiseksi ole tehty ratkaisuja puoleen eikä toiseen.

20. LIITOSEHDOTUS.

Tämän erikoisselvityksen alussa on jo todettu, että Huopalahden kunnan alue on sekä maantieteellisesti että kunnallisen jaoituksen kannalta hyvin hajanainen. Kunnan kolme pääaluetta, Lauttasaari, Munkkiniemi ja Pasila, sijaitsevat niin erillään toisistaan ja kunkin alueen paikalliset olot ovat niin erikoistuneet, että yhteisen kunnallishallinnon pohja, yhteiset paikalliset edut ja harrastukset, kokonaan puuttuvat. Maalaiskunnissa, joissa on esikaupunkiasutusta, tavanmukaista etujen ristiriitaa maanviljelijäväestön ja esikaupunkiväestön välillä ei tässä maalaiskunnassa ole, vaan ilmenevät etuvastakohdat kunnan piirissä olevien eri esikaupunkialueiden välisinä.

Senjälkeen kuin v:n 1922 päätöksissä edellytetyt Huopalahden kunnan alueen laajennukset olisivat astuneet voimaan ja siis myös Lehtisaari tulisi kuulumaan tähän kuntaan, muodostuisi kunnan alue puhtaasti maantieteellisesti ehyemmäksi sikäli, että Lauttasaari ei enää maantieteellisesti olisi erotettu muusta Huopalahden kunnasta, mutta hallinnon kannalta Lauttasaari kuitenkin edelleen tulisi olemaan eristetyssä asemassa. Kunnallishallinnolliset olot tulisivat kuitenkin muodostumaan entistä epätyydyttävämmiksi, kun Talin kylä ja varsinkin Kånalan kylä olisi liitetty tähän kuntaan. Sensijaan että toisilleen vieraita ja omia etupiirejään muodostavia alueita kunnan alueella nyt on kolme, tulisi niitä senjälkeen olemaan neljä. Talin ja Kånalan kylissä oleva Pitäjänmäen esikaupunkiasutus on nimittäin kokonaan erillään Munkkiniemen asutuksesta eikä sillä ole tämän asutuksen ja vielä vähemmän Lauttasaaren ja Pasilan asutuksen kanssa mitään yhteisiä etuja ja harrastuksia.

Kunnan jakaantuminen tällä tavoin useisiin eri etupiireihin on jo sellaisenaan tarkoituksenmukaisen kunnallisen jaoituksen kannalta niin huomattava epäkohta, että se riittävästi perustelee muutosten tekemistä nykyiseen kunnalliseen aluejaotukseen.

Uuden aluejaoituksen pohjaksi ei kuitenkaan voida asettaa mitään niistä ehdotuksista, joita yllämainituissa, nyt vireillä olevissa alotteissa on esitetty.

P a s i l a n alueen erillistä liittämistä vastaan kaupunkiin ei tosin ole huomauttamista. Tämä olisi luonnollinen ja yksinkertainen toimenpide. Alueen maat ovat nyt-

temmin yksinomaan valtion ja kaupungin omistamia. Asutusta tällä alueella on varsin vähän, noin 200 asukasta. Alueen liittämisestä kaupunkiin ei kaupungille aiheudu sanottavasti kustannuksia. Asemakaavallisten järjestelyjen tarvetta ei täällä toistaiseksi ole. Aikanaan herännee kysymys alueella olevien suurten soiden kuivattamisesta, mutta tämänluontoisen työn kustannuksia ei voida lukea liitoksesta aiheutuviin menoihin. Sitäpaitsi ovat nämä menot sellaisia, jotka aikoinaan lienevät jaettavat valtion ja kaupungin kesken. Huomattava osa tätä aluetta on tarkoitus vastedes käyttää Pasilan ratapihan laajennuksiin. Muut osat on kaupungin nykyisten asemakaavasuunnitelmien mukaan tarkoitus käyttää puisto- ja tiealueina. Ainoastaan alueen pohjoisosassa on jonkun verran asuntotarkoituksiin soveltuvaa maastoa. Alueen kansakouluiässä olevat lapset käyttävät jo nyt kaupungin kansakouluja.

Selvänä voidaan näin ollen pitää, että Pasilan alue on liitettävä kaupunkiin.

Mitä tulee ehdotukseen, että Huopalahden kunta Pasilan aluetta lukuunottamatta jaettaisiin Lauttasaaren ja Munkkiniemen kuntiin, niin on ensinnäkin pitemmittä perusteluitta todettava, että L a u t t a s a a r e n kunnalla ei nykyään eikä ilmeisesti pitkiin aikoihin ole mahdollisuuksia tulla toimeen itsenäisenä kuntana.

Saaren asukasmäärä ei nykyään nouse täyteen 1,000 henkeen. Asukasmäärä on viime vuosina yleensä alentunut ja vaikka voidaankin edellyttää, että asukasmäärä jälleen Jorvaksen tien valmistuttua alkaisi kasvaa, pysyisi kunta edelleen kauan asukasmäärältäänkin varsin vähäpätöisenä. On laskettu, että Lauttasaari nykyisten asemakaavasuunnitelmien mukaan täyteen rakennettuna voi saada korkeintaan 14,500 asukasta. Tämä asukasmäärä voitanee kuitenkin saavuttaa vasta kahden tai kolmen vuosikymmenen kuluttua.

Uusi Lauttasaaren kunta muodostuisi kuitenkin ennenkaikkea taloudelliselta kannalta liian heikoksi. Korkeimmillaan ollessaan on Lauttasaaren asujamiston veroäyrimäärä ollut 104,000, mutta on se siitä viime vuosina säännöllisesti alentunut, ollen v. 1934 toimitetussa verotuksessa vain 57,931. Maan kaupungeista on ainoastaan pienimmillä eli Kaskisilla, Uudellakaarlepyyllä ja Naantalilla sekä kauppaloista vain kaikkein heikoimmilla eli Nurmeksella ja Vammalalla tätä vastaavat veroäyrimäärät. Hallinnon menot kunnassa, joka sijaitsisi pääkaupungin välittömässä läheisyydessä, nousisivat kuitenkin alunpitäen huomattavasti korkeammiksi kuin mainittujen varsin vaatimattomissa oloissa toimivien kuntien. Varsin vähäpätöisetkin asemakaavalliset järjestelykustannukset muodostuisivat kunnalle ylivoimaisiksi. Viime vuosina vallinneista oloista päättäen saisi uusi kunta ainakin aluksi myös kannettavakseen varsin raskaan köyhäinhoitorasituksen. On aikaisemmin tässä erikoisselvityksessä todettu, että suurin osa Huopalahden kunnan köyhäinhoitoavun saajista asuu Lauttasaaressa. Lauttasaaren taajaväkisen yhdyskunnan valtuuston valtioneuvostolle joulukuun 23 päivänä 1932 esittämää käsitystä, että veroäyriltä kannettava määrä uudessa kunnassa kohoaisi niin korkealle, että vaara on tarjona, että yhdyskunnan piirissä nykyään asuvat, joilla siihen on tilaisuus ja jollaisia on enemmistö yhdyskunnassa asuvista, muuttaisivat pois, mistä taas olisi seurauksena, että kunta ei pystyisi omin voimin hoitamaan asioitaan, on niin ollen pidettävä oikeana. Asian selvittämiseksi on tuskin tarpeellista toimittaa yksityiskohtaista laskelmaa uuden kunnan arvioiduista menoista ja tuloista. Myöskin Lauttasaaren yhdyskunnan laimea toiminta osoittaa, että alueella tuskin on riittäviä henkisiäkään voimia itsenäiseen kunnalliseen toimintaan.

Näinollen ei voida ajatella Huopalahden kunnallisen jaoituksen muuttamista siten, että Lauttasaaresta muodostettaisiin itsenäinen kunta. Kun Huopalahden kuntaa ei edelläesitetyistä syistä myöskään voida pysyttää nykyisellään, on ainoa mahdollinen alueellinen uudestaan järjestely Lauttasaaren osalta se, että tämä saari ja kylä kokonaisuudessaan liitetään kaupunkiin.

Tämä järjestely on myöskin kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudistamisessa sovellettavien yleisten periaatteiden mukainen. Kuten aikaisemmin esi-

tetty selvitys osoittaa, kuuluu Lauttasaari täydellisesti kaupungin talous- ja etupiiriin ja asujamisto saa toimeentulonsa kaupungista. Senjälkeen kuin siltayhteys Lauttasaaresta kaupunkiin on aikaansaatu, on saari entistä kiinteämmin liittynyt kaupungin asutuksen laajenemispiiriin. M. m. rakennustoiminnan tyydyttävän valvonnan kannalta on välttämätöntä, että kaupungin asemakaava- ja rakennustarkastusviranomaisten toimivalta ulotetaan saarelle.

Sillä osalla Huopalahden kuntaa, mikä jäisi jälelle, kun Pasilan alue ja Lauttasaaren kylä on liitetty kaupunkiin, olisi kieltämättä paremmat sekä taloudelliset että henkiset edellytykset kuin Lauttasaarella tulla toimeen itsenäisenä kuntana. Tilanne ei tässä kohden sanottavasti muuttuisi sen jälkeen, kuin Talin ja Kånalan kylät olisi liitetty suunniteltuun M u n k k i n i e m e n kuntaan, joskin näitten kylien aiheuttamat kunnalliset menot olisivat suhteellisesti suuremmat ja verotettavat tulot suhteellisesti pienemmät kuin alueella, minkä Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta yksin muodostaa.

Asukasluku kunnassa, johon kuuluisivat Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta, Kuusisaari ja Lehtisaari, osa Tarvosaarta sekä Talin ja Kånalan kylät, nousisi aluksi noin 3,000 henkeen. Tästä tulisi jotenkin tasan puolet Munkkiniemen ja puolet Talin ja Kånalan osalle. Verotetut tulot nousisivat v. 1933 toimitetun verotuksen tulosten mukaan 18,991,100 markkaan — v:n 1934 tuloksia ei voida käyttää laskelmien pohjana, koska Munkkiniemessä verotetut tulot silloin tilapäisestä syystä olivat poikkeuksellisen korkeat. Tämä olisi jonkun verran enemmän kuin Haagan verotetut tulot vastaavana aikana, mutta suhteellisesti vähemmän kuin esim. Oulunkylän. Noin 3,000 asukasta suuremmissa kaupungeissa olivat verotetut tulot hyvänä vuotena 1931 esim. Haminassa 20,486,700, Loviisassa 20,975,800, Tammisaaressa 24,122,400, Isalmessa 17,432,700, Uudessakaupungissa 15,367,600, Raahessa 11,516,100 ja Kristiinankaupungissa 9,154,400 markkaa sekä huonona vuotena 1933 Haminassa 18,319,600, Loviisassa 19,759,000, Tammisaaressa 26,040,600, Iisalmessa 15,645,200, Uudessakaupungissa 13,148,300, Raahessa 9,972,900 ja Kristiinankaupungissa 8,945,400 markkaa. Vastaavansuuruisissa kauppaloissa oli verotettujen tulojen määrä v. 1931 Valkeakoskella 10,481,700, Pieksämällä 11,891,100 ja Haagassa 15,935,000 markkaa. Esimerkkejä siitä, että vastaavan suuruisia kaupunkeja ja kauppaloita on olemassa, jossa verotettujen tulot ja veroäyrien lukumäärä on suunnilleen sama kuin alueeltaan näin määritellyssä Munkkiniemen kunnassa, on siis käytettävänä.

Useista syistä ei kuitenkaan nyt kysymyksessä olevan Huopalahden kunnan osan ja siihen liitettäväksi päätetyn Talin ja Kånalan alueen vastainen kunnallinen asema ole järjestettävissä jättämällä nämä alueet itsenäiseksi kunnaksi.

Huopalahden kunnan valtuuston esityksessä valtioneuvostolle v:lta 1926 kunnan jakamisesta on edellytetty, että uusi Munkkiniemen kunta olisi, kuten nykyään Huopalahden kuntakin, maalaiskunta. Esityksessä on myös ehdotettu, että Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta uutta kuntaa perustettaessa lakkautettaisiin. Pitäjänmäen taajaväkisen yhdyskunnan asemasta ei esityksessä mitään mainittu, ymmärrettävästi kylläkin, koska tämän kuuluminen Munkkiniemen kuntaan esitystä tehtäessä näytti olevan hämärän tulevaisuuden asia.

Tämän seudun kunnallisen jaoituksen uudistusta suunniteltaessa on kuitenkin lähdettävä siitä, että maalaiskunnan hallintomuoto ei enää missään tapauksessa ole riittävä olojen järjestämiseksi tyydyttävälle pohjalle. Tärkeimpiä hallintotehtäviä niinhyvin Munkkiniemessä kuin Pitäjänmäellä tulee olemaan asutuksen asemakaavallinen johtaminen ja katuolojen järjestäminen sekä rakennustoiminnan valvonta. Maalaiskunnassa ei näitten tehtävien hoito asemakaavalainsäädännön mukaan ole kunnallinen asia, vaan on tämä valtion tehtävä, jota lähinnä maaherra ja hänen alaisensa rakennustarkastaja hoitavat. Asemakaavalainsäädännön tarkoituksena on kuitenkin ollut, että rakennustoiminnan ohjaaminen ja valvonta rakennussuunnitelman ja valtion rakennustarkastajan avulla tapahtuisi vain kehityksensä alkuasteella

olevissa maaseudun asutuskeskuksissa. Esikaupunkiasutus nyt puheenaolevilla alueilla on kuitenkin jo niin pitkälle kehittynyt ja on varsinkin tulevaisuudessa saava sellaiset mittasuhteet, että lainsäädännön edellyttämä korkeampi säännöstelymuoto varsinaisine asemakaavoineen ja kollegisine rakennustarkastusviranomaisineen on välttämätön. Tämä voidaan asemakaavalain mukaan, kuten tunnettua, ottaa käytäntöön vain kunnassa, joka on joko kauppala tai kaupunki.

Erikoisesti on huomattava, että katuoloja ei tyydyttävästi voida järjestää maalaiskuntaan kuuluvalla rakennussuunnitelma-alueella. Aikaisemmin mainittu tielain säännös, jota on myös Munkkiniemessä sovellettu, että rakennussuunnitelmalla järjestetyllä alueella olevien teiden rakentamisesta ja kunnossapidosta eräin rajoituksin voidaan määrätä yhdyskunnan rakennusjärjestyksessä, ei ole enää riittävä oloissa, missä asutus vaatii täysin kaupunkimaisten katujen ja viemäreiden rakentamista ja missä myös maan arvo on kohonnut niin korkeaksi kuin Munkkiniemessä. Tällaisessa taajaväkisen yhdyskunnan rakennusjärjestyksessä ei nimittäin voida velvoittaa maanomistajaa suorittamaan katujen ja viemäreiden rakentamista, kadun ensimäinen päällystäminen tähän luettuna, eikä korvaamaan katumaan lunastuskustannuksia, milloin yhdyskunta päättää kadun rakentamisesta, vaan täytyy tämä jättää, kuten Munkkiniemen taajaväkisen yhdyskunnan rakennusjärjestyksen aikaisemmin esitetyssä 28 §:ssä on meneteltykin, maanomistajan vapaan harkinnan varaan. Katuolojen järjestäminen ja asutuksen laajentaminen ja ohjaaminen jää tämän kautta tosiasiallisesti maanomistajasta eikä kunnallisista viranomaisista riippuvaksi. Tämän kautta avautuu myös mahdollisuuksia jatkuviin ristiriitoihin paikkakunnan asujamiston ja maanomistajain välillä, jollaisia ristiriitoja on ilmennyt myös Munkkiniemessä. Jos alue on kauppala tai kaupunki, voidaan sensijaan maanomistaja velvoittaa lainsäätäjän määräämässä suhteessa ottamaan osaa mainittujen töiden kustannuksiin ja paikkakunnan asemakaavallisen kehityksen johto pysyy kunnallisten viranomaisten käsissä.

Jotta näin ollen olisi mahdollista näitten kaupunkimaisen asutuksen välittömässä laajenemispiirissä olevien asutusten oloissa sovelluttaa asemakaavalainsäädännön tämänlaatuisia tapauksia varten antamia säännöksiä, on välttämätöntä nyt puheenaolevalla alueella ottaa käytäntöön joko kauppalan tai kaupungin hallintomuoto.

Harkittaessa mahdollisuutta muodostaa nyt kysymyksessä olevista alueista itsenäinen kunta, on kiinnitettävä huomiota myös tähän kunnan alueen määrittelyyn.

Jos uuden kunnan alue noudattamalla jo annettua periaatteellista päätöstä siitä, että Talin ja Kånalan kylät kuuluisivat samaan kuntaan kuin Munkkiniemi, lopullisesti määriteltäisiin niin, että niin hyvin Munkkiniemen kuin Pitäjänmäen asutukset joutuisivat saman kunnallishallinnon alaisiksi, syntyisi kunta, jonka aluetta ei voida pitää tarkoituksenmukaisesti määriteltynä. Kunnan alueella tulisi olemaan kaksi jotakuinkin tasaväkistä toisistaan pitkän välimatkan päässä olevaa asutuskeskusta, joilla on toisistaan riippumattomat edut ja harrastukset. Tällä tavoin syntyisi tilanne, joka ei suuresti eroa Huopalahden kunnan nykyisistä oloista, missä Munkkiniemi ja Lauttasaari ovat keskenään kilpailevia asutuskeskuksia. Huopalahden kunnan jakamistahan on perusteltu juuri sillä, että kunnan olojen kehittäminen vaikeutuu, kun molemmilla asutuskeskuksilla ei ole yhteisiä etuja ja ne ovat paikallisesti erillään toisistaan. Lausunnoissa, joita Huopalahden kunnan puolesta on annettu Talin ja Kånalan kylien liittämisestä Huopalahden kuntaan koskevissa kysymyksissä, on myös näin syntyvän tilanteen johdosta esitetty epäilyksiä. Ainakin Munkkiniemen osalta siedettävien olojen on kuitenkin arveltu syntyvän niin pian, kuin Munkkiniemen asukasluku olisi kasvanut suuremmaksi kuin Pitäjänmäen ja vaikutusvalta kunnan asiain hoidossa siten pysyisi Munkkiniemen asukkaitten käsissä. Tällöin ei kuitenkaan ole otettu huomioon, että päätöksiin, jotka koskevat koroitettuja tai uusia määrärahoja, vaaditaan määräenemmistö, millaiset päätökset juuri aiheuttavat useimmin erimielisyyttä eri eturyhmien välillä, ja että toisen asutuskeskuksen edustajat valtuustossa

siten voivat estää toisen asutuskeskuksen olojen parantamista tarkoittavien päätösten syntymisen, ellei heidän asutuskeskuksensa tarpeita samalla oteta huomioon. Tilanne, mikä näin syntyisi, olisi kunnan asioitten hoidolle haitaksi maalaiskunta-asteellakin olevalle kunnalle. Sitäkin vaikeammaksi muodostuisi tilanne kauppalakunnassa, missä erilaiset asemakaavalliset katu-, viemäri- y. m. järjestelytyöt olisivat tärkeimpiä kunnan tehtäviä. Itsenäistä kauppalakuntaa ei siis jo asutuksen maantieteellisen ryhmityksen vuoksi voida tyydyttävään kunnalliseen jaoitukseen pyrittäessä muodostaa siitä alueesta, josta nyt on kysymys.

Se alue, minkä Huopalahden kunnan Munkkiniemen osa sekä Tali ja Kånala yhdessä muodostaisivat, olisi muistakin syistä epätarkoituksenmukainen uuden kunnan alueeksi. Eräs näistä syistä on vedetty esiin Haagan kauppalan v. 1927 antamassa arvostelussa Huopalahden kunnan jakamista koskevasta ehdotuksesta ja Haagan kauppalan puolesta v. 1928 valtioneuvostolle tehdyssä esityksessä Munkkiniemen pohjoisosan liittämisestä Haagan kauppalaan.

Rajaa, mikä nyt on vedetty Haagan kauppalan ja Huopalahden kunnan pohjoisosan välille, ei nimittäin voida jättää pysyväiseksi. Raja on nyt vedetty suorana viivana vanhoja tilusrajoja pitkin, mutta kiinnittämättä lainkaan huomiota jo kauppalan perustamisen aikaan tunnettuun asemakaavaan näitä alueita varten. Niinhyvin Haagan kauppalan länsiosia kuin rajan toisella puolen olevia Munkkiniemen yhdyskunnan osia varten on jo vahvistettu asemakaavoja ja rakennussuunnitelmia, jotka ovat laaditut niin, että ne yhdessä muodostavat kokonaisuuden. Korttelijako ja katuverkosto kummallakin puolen rajaa liittyvät välittömästi toisiinsa. Kunnallinen raja käy, kuten mainitussa Haagan kauppalan esityksessä huomautetaan »aivan väkivaltaisesti ja vastoin suunnitelmia yli korttelien, tonttien ja katujen». Tilannetta valaisee oheellinen karttaote Huopalahden kunnan pohjoisosan ja Haagan kauppalan rajaalueesta. Pitemmittä perusteluitta on selvää, että kunnallinen jaoitus tässä kohtaa vaatii muutosta.

Haagan kauppala on tähän rajan epätarkoituksenmukaisuuteen viitaten v. 1928 esittänyt, että kunnallinen jaoitus täällä muutettaisiin niin, että Huopalahden kunnan pohjoinen osa, joka samalla on Munkkiniemen taajaväkisen yhdyskunnan pohjoinen osa, liitettäisiin Haagan kauppalaan. Samalla on kuitenkin, kuten on mainittu, viitattu myös siihen mahdollisuuteen, että Munkkiniemi ja Haaga jälleen yhdistettäisiin samaksi kauppalaksi.

Mikäli Huopalahden ja Haagan kunnallisen jaoituksen muutoksia voitaisiin käsitellä erillisinä, pelkästään näitten kuntien välisiä rajoja koskevina kysymyksinä, olisi vakavaa huomiota kiinnitettävä näihin ehdotuksiin.

Kieltämätöntä on, että Huopalahden kunnan pohjoisosa asemansa ja asutuksensa puolesta lähemmin liittyy Haagan asutukseen kuin etäämpänä meren rannassa olevaan Munkkiniemen asutukseen. Tämän kunnan osan asemakaavallinen järjestäminen ei lopulta ole toteutettavissa muuta kuin siinä tapauksessa, että tämä alue ja Haagan kauppalan puolella olevat naapurialueet ovat saman asemakaavaviranomaisen alaiset. Sen jälkeen kuin päätös Talin ja Kånalan liittämisestä Huopalahden kuntaan on otettava huomioon tämän seudun uutta kunnallista jaoitusta harkittaessa, herää tässä yhteydessä kysymys, eikö myöskin esimerkiksi Talin kylä, johon myös Reimars kuuluu, asemansa vuoksi paremminkin olisi liitettävä Haagan kauppalaan kuin Huopalahden kuntaan, jonka keskukseksi Munkkiniemen asutusta on suunniteltu. Haagan kauppalan esittämää rajajärjestelyä edelleen kehitettäessä tultaisiin lopulta siihen, että Talin ja Kånalan kyliä ei olisikaan liitettävä Huopalahden kuntaan, vaan Haagan kauppalaan, ja että Huopalahden kuntaan kuuluvaksi jäisi vain varsinainen Munkkiniemen alue. Täten tultaisiin lopulta Munkkiniemen osalta siihen tulokseen, mihin aloite Huopalahden kunnan jakamisesta alkuaan pyrki, nimittäin itsenäisen vain varsinaisen Munkkiniemen käsittävän kunnan perustamiseen.

Sellaisen kunnan muodostamista, johon kuuluisivat Haagan kauppala, Munkki-

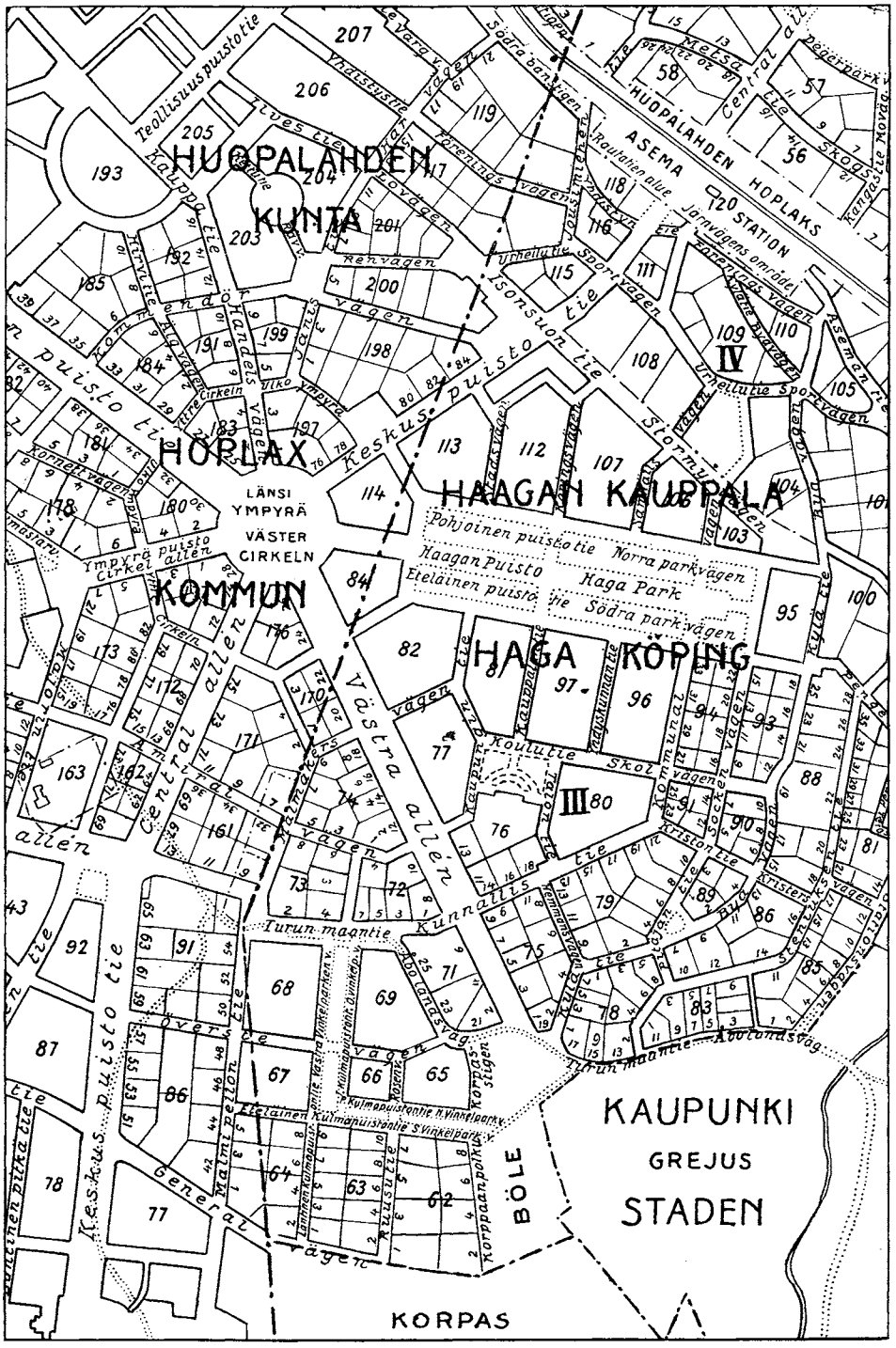
HUOPALAHDEN KUNTA
HOPLAX
KOMMUN
HAAGAN KAUPPALA
HAGA KÖPING
KAUPUNKI
GREJUS
STADEN
KORPAS
BÖLE
ASEMA
STATION
HUOPALAHDEN HOPLAKS
LÄNSI YMPYRÄ
VÄSTER CIRKELN
Pohjoinen puistotie
Norra parkvägen
Haagan Puisto
Kaga Park
Eteläinen puistotie
Södra parkvägen
Turun maantie
Kunnallistie
Västra allén
Keskus puistotie
Centralallén
Kommunalvägen
Kristinetie
Skolvägen
Koulutie
Skolvägen
Urheilutie
Sportvägen
Stormuvägen
Isonsuontie
Jarnvägens område
Järnvägsvägen
Kaupantie
Köpmansvägen
Kauppiaantie
Kauppamiehentie
Kaupantie
Kaupanpolku
Kaupanpuisto
Kaupanpuistotie
Kaupantie
Kaupanpuistotie
Kaupanpuistotie
Kaupantie
Kaupanpuistotie
Kaupantie
Kaupanpuistotie
Kaupant

niemen pohjoisosa, Talin kylä ja Kånalan kylä, ei kuitenkaan vakavasti voitane ajatella. Päähuomautus tällaista kuntamuodostumaa vastaan on sama kuin se, mikä jo on esitetty sitä vastaan, että Tali, Kånala ja Munkkiniemi yhdessä muodostaisivat kunnan, nimittäin näitten alueitten yhteisten etujen puute. Tämä päähuomautus pitänee paikkansa siitäkin huolimatta, että Talin ja Kånalan kylillä ehkä asemansa vuoksi olisi enemmän yhteisiä etuja Haagan kuin Munkkiniemen kanssa. Ei myöskään ole vähäisimmässäkään määrin luultavaa, että Haagan kauppala vapaaehtoisesti suostuisi tämäntapaiseen alueensa laajentamiseen.

Ajatus, mikä Haagan kauppalan taholta v. 1928 esitettiin, että Munkkiniemi ja Haaga jälleen yhdistettäisiin samaksi kunnaksi, on kadottanut alkuperäisen pohjansa sen jälkeen kuin kysymys Talin ja Kånalan vastaisesta kunnallisesta asemasta on astunut päiväjärjestykseen. Nykyään vallitsevissa oloissa merkitsisi kysymys Munkkiniemen ja Haagan yhdistämisestä saman kunnallishallinnon alaiseksi sellaisen itsenäisen kunnan muodostamista kaupungin länsipuolelle, johon kuuluisivat Haagan kauppala, Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta, Kuusisaari ja Lehtisaari sekä Talin ja Kånalan kylät, ja joka hallintomuotonsa puolesta olisi kauppala. Tällaisen kunnan alue olisi kylläkin ehjä ja hyvin pyöristetty, alueellisesti joka tapauksessa paremmin järjestetty kuin nykyinen Huopalahden kunta, mutta sitäkin vaivaisivat sama asutuksen hajanaisuus ja kunnan eri osien ristiriitaiset edut, mitkä epäkohdat liittyisivät kaikkiin muihin edelläesitettyihin järjestelyihin. Myöskin ajatus, että Munkkiniemi liitettäisiin joko nykyiseen tai laajennettuun Haagan kauppalaan, on näin ollen sen pitemmittä perusteluitta jätettävä raukeamaan.

Käsiteltäessä edelleen Huopalahden kunnan jakoasiaa erillisenä kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisestä järjestelystä riippumattomana asiana, on vielä kosketeltava mahdollisuutta varsinaisen Munkkiniemen asutuksen järjestämiseksi omaksi itsenäiseksi kunnaksi.

On jo todettu, että tällaisen kunnan muodostaminen on ollut Huopalahden kunnan v. 1926 tekemän aloitteen tarkoituksena. Tällä ajatuksella lienee myös edelleen Munkkiniemen asujamiston keskuudessa voimakasta kannatusta.

Kunnan jakoasiaa vireille pantaessa edellytettiin, että tämän kunnan alueen muodostaisivat nykyinen Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta sekä Kuusisaari ja Lehtisaari. Sen jälkeen kuin Talin ja Kånalan kylienkin aseman järjestely on otettava huomioon, on myöskin kysymys itsenäisen Munkkiniemen kunnan muodostamisesta mutkistunut ja alkuperäinen pohja asian käsittelylle on kadonnut.

Aikaisemmin on jo osoitettu, että sellainen Huopalahden eli Munkkiniemen kunta, johon äskenmainittujen alueiden lisäksi kuuluisivat Talin ja Kånalan kylät, ei olisi alueeltaan onnistunut. Siinä edellä eräässä ratkaisumuotona esitetyssä tapauksessa, että Tali ja Kånala sekä Huopalahden kunnan eli tarkemmin sanoen Munkkiniemen taajaväkisen yhdyskunnan pohjoisosa liitettäisiin Haagan kauppalaan, tultaisiin kuitenkin verrattain lähelle sellaista itsenäisen Munkkiniemen kunnan alueen määrittelyä, johon v. 1926 pyrittiin. Munkkiniemen kuntaan kuuluisi silloin vain tämän yhdyskunnan pääosa, eli eteläinen osa suunnilleen vanhasta Turuntiestä etelään sekä Kuusisaari ja Lehtisaari. Kun kuitenkaan ei, kuten edellä on osoitettu, ole mahdollista laajentaa Haagan kauppalaa sanotulla tavalla, raukeaa kysymys tälläkin tavoin alueellisesti määritellyn itsenäisen Munkkiniemen kunnan perustamisesta jo tähän esteeseen. Tähän tulevat lisäksi ne yleisluontoisemmat syyt, mitkä puhuvat sentapaisen asukasluvultaan pienen, pääasiallisesti varakkaampien väestöainesten muodostaman kunnan perustamista vastaan kaupungin läheisyyteen, millaiseksi alueeltaan näin määritelty Munkkiniemen kunta tulisi. Näitä syitä kosketellaan vielä tarkemmin edempänä.

Lähtien siis siitä edellytyksestä, että Huopalahden kunnasta Lauttasaari ja Pasilan alue joka tapauksessa ovat liitettävät kaupunkiin ja että näin jälellejäävän Huopalahden kunnan vastaisen kunnallisen aseman järjestämisessä on otettava

huomioon v. 1922 tehty päätös Talin ja Kånalan kylien liittämisestä Huopalahden kuntaan, on asian tähänastisessa käsittelyssä saatu seuraavat vaihtoehdot:

1. Kauppalaksi julistettavan Huopalahden kunnan muodostaisivat Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta, Kuusisaari ja Lehtisaari sekä Talin ja Kånalan kylät.

2. Haagan kauppalaan liitettäisiin Munkkiniemen taajaväkisen yhdyskunnan pohjoisosa sekä Talin ja Kånalan kylät, ja Munkkiniemen taajaväkisen yhdyskunnan eteläosasta ynnä Kuusisaaresta ja Lehtisaaresta muodostettaisiin itsenäinen Munkkiniemen kauppalakunta.

3. Muodostettaisiin uusi kauppalakunta, johon kuuluisivat nykyinen Haagan kauppala, Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta, Kuusisaari, Lehtisaari, Talin ja Kånalan kylät sekä Lill-Böhlen alue ynnä vesijättömaat Pikku-Huopalahden rannassa, joita pikkualueita ei edellä yksityiskohtaisissa perusteluissa ole erikseen mainittu.

Edellä on osoitettu, ettei mitään näistä vaihtoehdoista voida asettaa tämän seudun vastaisen kunnallisen jaoituksen pohjaksi.

Tämän jälkeen voidaan siirtyä käsittelemään sitä vielä tarjona olevaa vaihtoehtoa, että myös nykyisen Huopalahden kunnan ne osat, mitkä jäävät tähän kuntaan, kun Lauttasaari ja Pasilan alue on liitetty kaupunkiin, sekä Talin ja Kånalan kylät liitettäisiin kaupunkiin.

Munkkiniemen taajaväkisen yhdyskunnan eteläosa, joka on nyt käsiteltävän alueen tärkein ja keskeisin osa, sijaitsee, kuten tunnettua, välittömästi kaupungin läntisen rajan toisella puolen. Selvitetty myöskin on, että tämä alue jo kauan on kuulunut esikaupunkiasutuksen piiriin ja että täällä toimiva maayhtiö, AB. M. G. Stenius, jatkuvasti harjoittaa tonttien myyntiä asuntotarkoituksiin. Maanviljelijäväestön on myös osoitettu kokonaan kadonneen tältä alueelta. Alueen väestö saa harvoja poikkeuksia lukuunottamatta toimeentulonsa kaupungissa. Omaa taloudellista pohjaa ei tällä asutuksella siis ole, vaan kuuluu se kiinteästi kaupungin talouspiiriin.

Kaupungin oman asemakaavoitetun ja rakennetun alueen laajentuminen suuntautuu myös voimakkaammin kuin millään muulla taholla tätä kaupungin länsirajaa ja siis myös Munkkinientä kohti. Meilahden kaupunginosa, jonka paikotellen varsin kapea Pikku-Huopalahti eroittaa Munkkiniemestä, on osaksi jo asemakaavoitettu ja voidaan milloin tahansa luovuttaa rakennettavaksi, osaksi on täällä jo vanhastaan kaupungin järjestämää huvila-asutusta. Munkkiniemi kuuluu siten välittömästi myös kaupungin vastaisen asutuksen luonnolliseen laajentumispiiriin. Kuta lähemmäksi kaupungin rakennettu osa tulee kaupungin läntistä rajaa, sitä voimakkaammin on esikaupunkiasutus Munkkiniemessä kasvava. Siinä tapauksessa, että Munkkiniemi rakennettaisiin niitten asemakaavojen ja rakennusjärjestysmääräysten mukaisesti, mitkä arkkitehti, professori *Eliel Saarinen* aikoinaan laati, ja jotka myös nykyäään ovat voimassa, voisi Munkkiniemen asutus kasvaa noin 80,000 henkeen. Aikanaan tulee Munkkiniemeen sijoittunut asutus siis muodostamaan huomattavan osan Suur-Helsingin asutusta.

Kaupungin ympäristön kunnallista jaoitusta uudestaan järjestettäessä on siten Munkkiniemen asutukseen sovellutettava samoja yleisiä periaatteita kuin muihinkin kaupungin ympäristön esikaupunkialueisiin nähden. Jotta kaupungille turvattaisiin mahdollisuus ohjata ja järjestää asutuksen laajentumista tälläkin suunnalla, on siis lähdettävä siitä, että alue on liitettävä kaupunkiin. Ainoastaan siinä tapauksessa, että voitaisiin esittää erikoisen painavia syitä sen puolesta, että Munkkiniemen asutus järjestettäisiin itsenäiseksi kunnaksi, voisi tällaisen kunnan muodostamista suunnitella.

Asiakirjoissa, jotka liittyvät Huopalahden kunnan v. 1926 tekemään esitykseen Huopalahden kunnan jakamisesta, on kylläkin tuotu riittävät perustelut muutoksen aikaansaamiseksi tämän kunnan nykyisiin oloihin, mutta yleisen edun kannalta riittäviä perusteluja itsenäisen Munkkiniemen kunnan perustamiseen ei niissä ole esitetty. Myöskään ei julkisuudessa muutenkaan ole voitu esittää tällaisia perusteita.

Perusteeksi ei riitä se useissa asiakirjoissakin mainittu seikka, että Munkki-

niemen kunta, etenkin varsinaiseen Munkkiniemeen rajoitettuna, voi taloudellisesti tulla toimeen itsenäisenä kuntana.

Voitanee lähteä siitä, että sellainen Munkkiniemen kunta, johon kuuluisi vain Munkkiniemen taajaväkisen yhdyskunnan eteläosa sekä Kuusisaari ja Lehtisaari, ja jossa olisi noin 1,500 asukasta, asukasluvun vähäisyydestä huolimatta voisi kantaa itsenäisen kauppalakunnan menot. Verotuksen pohjana olisivat vain 12,000,000—13,000,000 markan tulot, mikä tämän vähäisen kunnan oloissa edustaa korkeata veroäyrimäärää. Jos Munkkiniemessä asuvat veronmaksajat vapautuisivat Lauttasaaren huomattavasti varattomamman väestön aiheuttamista kunnallisista menoista, voitaisiin Munkkiniemessä ei ainoastaan tyydyttävästi rahoittaa tämän alueen tähänastiset kunnalliset menot, vaan myös käyttää entistä suurempia määrärahoja alueen järjestelyihin.

Itsenäisen Munkkiniemen kauppalakunnan muodostamisen puolesta esitettänee sekin näkökohta, että sentapaista järjestämätöntä esikaupunkiasutusta, jota useimmissa muissa esikaupungeissa, varsinkin pohjoisissa, esiintyy, ei Munkkiniemessä ole pelättävissä. Viitattanee siihen, että Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta ja maanomistaja AB. M. G. Stenius-yhtiö tähänkin asti tyydyttävästi on hoitanut alueen asemakaavallista kehitystä ja rakennustoiminnan valvontaa. Tässä selvityksessä on aikaisemmin todettu, että toistaiseksi ei ole ollut aihetta esittää painavampia muistutuksia Munkkiniemen rakentamista vastaan ja voitanee myös vastaisuutta silmälläpitäen edellyttää, että asemakaavatoimi ja rakennustarkastus, varsinkin jos kauppalan hallintomuoto uudessa kunnassa otettaisiin käytäntöön, voitaisiin järjestää verrattain tyydyttäväksi.

Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä viitata erääseen epäkohtaan, mikä voi liittyä kaupungin rakennustarkastuksesta riippumattomaan rakennustarkastukseen kaupungin välittömässä ympäristössä ja alueella, jonka maanomistaja tonttien myynnin alalla harjoittaa kilpailua kaupungin kanssa. Sellainen vaara on nimittäin olemassa, että tällaisen esikaupunkikunnan paikalliset rakennustarkastusviranomaiset edistääkseen paikkakunnan asutuksen laajentumista ja houkutellakseen alueelle rakennusyrittäjiä, asettavat vaatimuksensa rakennusten arkitehtooniseen ja teknilliseen laatuun nähden alemmaksi kuin kaupungin rakennustarkastusviranomaiset. Tämäntapaisen kilpailun mahdollisuutta, josta eräitä oireita kaupungin ympäristössä on ollut havaittavissa, ei ole jätettävä huomioonottamatta kaupungin ympäristön kunnallisia oloja uudestaan järjestettäessä.

Vaikka näin ollen eräitä myönteisiä näkökohtia voitaisiinkin esittää nimenomaan Munkkiniemen asettamisesta kaupungin alueen laajenemista toteutettaessa poikkeusasemaan muihin esikaupunkialueisiin verrattuna, on kuitenkin eräs tärkeä syy, mikä siinäkin tapauksessa, että itsenäisen Munkkiniemen kunnan luominen muitten seikkojen estämättä olisi käytännössä mahdollista, puhuu ratkaisevasti tällaista järjestelyä vastaan. Tämä syy on verotuspoliittinen. Kaupungin ympäristön kunnallista jaoitusta uudistettaessa on varottava sitä, ettei kaupungin välittömään naapuruuteen synny kuntia, jotka voivat muodostua kaupungin varakkaamman väestön veropakopaikoiksi. Munkkiniemen kunta muodostuisi, jos sellainen perustettaisiin, mitä suurimman todennäköisyyden mukaan yksipuolisesti varakkaamman väestön asuinpaikaksi. On tärkeätä, että kehitys tähän suuntaan estetään jo sen alkuasteella, koska korjauksen aikaansaaminen, kuten kokemus useista kaupungeista ulkomailla osoittaa, tulee sitä vaikeammaksi, kuta suuremmiksi tämäntapaiset veropakokunnat muodostuvat.

Verotuspoliittiselta kannalta on myös otettava huomioon, että Munkkiniemen jättäminen kaupunkiin liitettävien alueiden ulkopuolelle vaikeuttaisi nyt suoritettavien liitosten taloudellista toteuttamista. Esikaupunkiliitosten eräitä tärkeimpiä perusteita on kunnallisten rasitusten tasoittaminen kaupungin ja ympäristökuntien kesken. Verotasotusta ei, milloin muunlainen menettely on mahdollista, ole toteutettava niin,

että vain vähävaraisimmat, suurinta verorasitusten lisäystä aiheuttavat esikaupungit siirretään kaupunkikuntaan. Tasoitus on kaupunkiin liittämisen kautta, milloin se on mahdollista, ulotettava myös niitä esikaupunkeja koskevaksi, joitten asukkaitten verotus paikkakunnan omien tarpeiden tultua tavanmukaisesti tyydytettyä, tuottaa kaupungille ylijäämää. On pidettävä kohtuullisena, että kaupunki tällaisella ylijäämällä saa tasoitettua niitä lisärasituksia, mitkä esikaupunkiliitokset muilla suunnilla aiheuttavat.

Varsinaisen Munkkiniemen liittäminen kaupunkiin on näin ollen välttämätöntä ei ainoastaan tänne syntyneen esikaupunkiasutuksen vuoksi sekä viimeksiesitetyistä verotuspoliittisista syistä, vaan myös, kuten aikaisemmin on osoitettu, sen vuoksi, ettei kaupungin länsipuolella olevien seutujen kunnallista jaoitusta voida tyydyttävästi järjestää, jos tämä nykyinen Huopalahden kunnan osa jäisi itsenäiseksi kunnaksi.

Munkkiniemen liittämisestä kaupunkiin seuraa itsestään, että myös Kuusisaari ja itäinen osa Tarvosaarta liitetään kaupunkiin. Sama on asianlaita Lill-Böhlen alueeseen sekä useinmainittuihin vesijättömaihin nähden Pikku-Huopalahden rannassa.

Kun tässä mainitut alueet muodostavat sen osan nykyistä Huopalahden kuntaa, mikä tästä kunnasta jäisi jälelle Huopalahden kunnaksi, kun Lauttasaari ja Pasilan alue liitettäisiin kaupunkiin, tullaan siis siihen tulokseen, että koko nykyinen Huopalahden kunta on liitettävä kaupunkiin.

Huopalahden kunnan ohessa on kaupunkiin myös liitettävä edellämainitut tämän liitosalueen piirissä olevat Lehtisaari ja Vähä-Meilahden tila Helsingin maalaiskunnasta.

Mitä tulee Talin kylän ja Kånalan kylän vastaiseen asemaan kaupungin ympäristön uudessa kunnallisessa jaoituksessa, niin on tästä esitetty yksityiskohtaiset perustelut ja ehdotukset Pitäjänmäen liitosaluetta käsittelevässä erikoisselvityksessä (Mietintö N:o 6). Mainittakoon tässä yhteydessä kuitenkin, että selvitysmies ehdottaa Talin kylän liittämistä kaupunkiin ja Kånalan kylän liittämistä perustettavaan Suur-Haapalahden kauppalaan.

Koko Huopalahden kunnan liittäminen kaupunkiin ei ole välttämätöntä ainoastaan edellä käsitellyistä kunnallisista syistä. Myöskin kaupungin ympäristön yleisen hallinnollisen ja oikeudellisen jaoituksen kannalta on asia ratkaistava kaupunkiin liittämisen pohjalla. Niinhyvin poliisihoidollisesti, valtion kameraalihallinnon ja henkikirjoituksen kannalta kuin myös syyttäjätoimen ja oikeudenhoidon kannalta on ehdottomasti tarkoituksenmukaisempaa lukea Huopalahden maalaiskunta kaupungin asianomaisiin piireihin kuin vastaaviin maaseutupiireihin. Jo nyt on osa Huopalahden kuntaa, nimittäin Lauttasaari, kuten on mainittu, määrätty poliisihoidollisesti kuulumaan kaupungin poliisipiiriin. Eräs sisäasiainministeriön v. 1931 asettama toimikunta, joka sai tehtäväkseen valmistaa kysymystä poliisitoimen järjestämisestä ja yhtenäistyttämisestä Helsingin kaupunkiin rajoittuvilla ympäristöalueilla, on myös ehdottanut, että kunta poliisihoidollisesti on liitettävä kaupungin poliisipiiriin jo ennenkuin alueliitos kaikessa laajuudessaan toteutetaan, ja edellyttää komitea myös, että kunta myöhemmin kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisen uudestaanjärjestelyn yhteydessä siirretään kaupunkiin. Varsinkin senjälkeen kuin Helsingin maalaiskunnan olot on uudestaan järjestetty, jolloin suuret osat tätä kuntaa on liitetty kaupunkiin ja Helsingin supistettuun maalaiskuntaan, tulevat, kuten selvitysmies ehdottaa, kuulumaan vain nykyisen kunnan luoteisosa, joka tulisi olemaan maantieteellisestikin erillään nykyisestä Huopalahden kunnasta, ja myös kun Haagan kauppala tulisi olemaan kaupunkiin liitetty, on suorastaan mahdotonta säilyttää Huopalahden kunta osana Helsingin kihlakuntaa ja tuomiokuntaa.

Muuta mahdollisuutta kaupungin ympäristön muun kunnallisen jaoituksen uudistamisen yhteydessä järjestää nykyisen Huopalahden kunnan asema myös hallinnollisessa ja oikeudellisessa suhteessa tyydyttävälle kannalle, kuin liittämällä kunta kokonaisuudessaan myös hallinnollisessa ja oikeudellisessa suhteessa kaupunkiin, ei

ole. Tältäkin kannalta tärkeä yleinen etu vaatii kunnan liittämistä kaupunkiin ja voidaan tähän liitokseen selvitysmiehen käsityksen mukaan tällä perusteella myös sovelluttaa kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 3 §:n säännöstä pakkoliitoksesta.

Kun alue kunnallisessa, hallinnollisessa ja oikeudellisessa suhteessa liitetään kaupunkiin, seuraa siitä, että liitos toteutetaan myös kameraalisessa suhteessa. Liitoksen tarpeellisuus tässäkin suhteessa ei kaivanne pitempiä perusteluja.

HUOPALAHDEN LIITOSALUE
HOPLAKS INKORPORERINGSOMRÅDE

Huopalahden maalaiskunta, Vähä-Meilahti, Lehtisaari
Hoplaks kommun, Lill-Meilans, Lövö

Kånalankylä
Pitäjänmäen liitosaluetta
Tillhör Sockenbacka inkorporerings område

Kårböle

Pakinkylä
Baggböle

Oulunkylä
Åggelby

Talinkylä
Pitäjänmäen liitosaluetta
Tillhör Sockenbacka inkorporerings område

HUOPALAHDEN KUNTA

Haaga
Haagan liitosaluetta
Tillhör Haga inkorporerings område

Helsingin maalaiskunta
Huopalahden kunta
Helsingfors landskommun
Mellersta Meilahti
SMY:n ampr.
HUOPALAHTI
Pasila
Fredriksberg
Ilmala

HOPLAKS KOMMUN

Lill-Böhle

Tarvo

Kaupungin ja valtion vesijättö

Munkkiniemi

Munksnäs

Kalastajatorppa
Fiskartorpet

Laajalahti
Bredviken

Kuusisaari
Granö

Kråkholmen

Lehtisaari
Lövö
HELSINGIN MAALAISKUNTA
HELSINGE LANDSKOMMUN

Morsianluoto
Brudhällan

Kaskisaari
Svedjeholm

Leppäsaari
Alholm

Mustasaari
Svartholm

Porsassaari
Grisholmen

Hästholmen
Aspholmen
Liemansgrund
Lökholmen

Annasholm

Koivusaari
Björkholm

Lemisholm

Leppäsaari
Alholm

Lauttasaari
Drumsö
HUOPALAHDEN KUNTA

Merikylpylä
Havsbad

Tirholm

Mäntysaari
Tallholm

Helsingin kaupunki

Inre Hatten

Yttre Hatten

Helsingfors stad

Ehdotettu kaupunkialueen raja
Föreslagen stadsgräns
Liitosalueen raja
Inkorporeringsområdets gräns
Kunnan raja
Kommunens gräns
Valtion tie, Statens väg
Yksityisten ylläpitämä tie Av enskilda underhållen väg
Kk, Fsk Kansakoulu, Folkskola
P Paloasema, Brandstation
Kaupungin maata
Stadens mark
Valtion maata
Statens mark
Kunnan maata
Kommunens mark
Seurakunnan maata
Församlingens mark
Maayhtiöiden maata
Bolagens mark
Yksityisten maata
Enskildas mark

Mittakaava Skala
200 100 0 200 400 600 800 1000 1500 2000 m

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 3

ERIKOISSELVITYS
HAAGAN LIITOSALUEESTA

HAAGAN KAUPPALA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. *ASEMA JA MAASTO.*

Haagan liitosalue käsittää vain Haagan kauppalan.

Haagan kauppala, joka aloitti toimintansa vuoden 1923 alusta, sijaitsee kuten Huopalahden maalaiskuntakin kaupungin länsipuolella. Kaupungin maista tulevat ent. Reijolan ja Böhlen tilojen maat kauppalan rajalle.

Kauppalan alue on verrattain hyvin pyöristetty. Alueen maitten pinta-ala on maarekisterin mukaan 368.36 ha. Vesialuetta ei kauppalalla ole. Alueen suurin pituus pohjoisesta etelään on n. 4 km ja suurin leveys idästä länteen n. 1.5 km.

Liitosalue sijaitsee kaupungin, Huopalahden maalaiskunnan ja Helsingin maalaiskunnan välissä. Kaupunginvastainen raja alkaa Pikku-Huopalahden pohjukassa vesijättömailla. Täältä se länteen päin kulkien kiertää Reijolan kartanon päärakennukset ja erään Huopalahden kuntaan kuuluvan pienen maa-alueen, osan Lill-Böhlen tilaa, kulkee sitten pitkin Turun valtamaantien pohjoista viertä n. s. Elannon kulmaan, mistä se kääntyy pohjoiseen seuraten sanotusta kulmasta kauppalan keskiosiin johtavan tien länsireunaa toistasataa metriä. Tämän jälkeen se kääntyy ensin itään Pasilanpuron laakson poikki noin kahdensadan metrin pituudelta, sitten koilliseen jotenkin saman verran ja vihdoin kaakkoon. Itäinen raja Huopalahden kunnan Pasilan osaa ja Helsingin maalaiskuntaan kuuluvaa Vähä-Meilahtea vastaan on suora, lukuunottamatta erästä noin kolmensadan metrin pituista ja 60 metrin levyistä polveketta länteenpäin rautatien kohdalla sekä pientä polveketta pohjoisosassa. Pohjoinen raja sivuaa Oulunkylän kuntaa. Alueen pohjoisin kärki sijaitsee Oulunkylän kunnan sekä Helsingin maalaiskunnan Pakinkylän ja Kårbölen kylän rajojen yhtymäkohdassa. Täältä raja kulkee ensin länteen Kårbölen kylän vastarajana kilometrin pituudelta. Länsiraja, mikä samalla on koko pituudeltaan Huopalahden maalaiskunnan rajana, on aivan suora lukuunottamatta polveketta Turun valtamaantien kohdalla. (Kts. liitteenä olevaa karttaa.)

Liitosalueelle on kaupungista käsin erittäin hyvät liikenneyhteydet. Turun valtamaantie kulkee alueen eteläosan läpi. Nykyään on alueen kaupungin puoleiseen rajaan kaupungin keskuksesta n. 5.7 km, mutta kun parhaillaan työnalaisena olevat suuret Turun valtamaantien oikaisut ovat suoritetut, on tämä matka oleva n. 5.5 km. Alueen keskiosan kautta kulkee myös rannikkorata. 6 km:n kohdalla kaupungista lukien on tällä alueella Huopalahden asema. Alueelle on myös raitiotieyhteys kaupungista käsin. Raitiotien päätekohta on alueen itäosassa lähellä rautatietä, raitioteitä myöten n. 6 km:n päässä kaupungin keskuksesta.

Maasto on kaupunkiasutukselle verrattain soveliasta. Tosin ovat laajat alueet kalliomaastoa ja eräissä kohdin myös verrattain suuria suoalueita, mutta erilaatuisille rakennustavoille edullista maastoa on kuitenkin runsaasti. Suomaat ovat pääasiallisesti alueen länsiosassa Huopalahden kunnan rajaa vastassa. Alueelle onkin jo syntynyt verrattain huomattava esikaupunkiasutus. Sellaista on varsinkin Huopalahden aseman kummallakin puolen sekä rautatien ja Turun maantien välisen alueen itäosassa ja pitkin Turun maantietä. Vastaiselle asutukselle soveliaimmat ja laajimmat rakentamattomat alueet ovat radan pohjoispuolella.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Haagan kauppala muodostaa kameraalisesti pääosan entistä Pikku-Huopalahden kylää.

Pikku-Huopalahden kylässä oli, ennenkuin esikaupunkiasutus alkoi lyödä leimansa sen kameraalisiin oloihin ja osia siitä ruvettiin liittämään kaupunkiin, viisi verotaloa. Nämä olivat Korpas N:o 1, Backas N:o 2, Greijus N:o 3, Böhle N:o 4 ja Stenbacka eli Kristers N:o 5. Korpaksen päätilukset olivat kylän eteläosassa, Greijuksen ja Kristersin itäosassa, Backaksen länsi- ja pohjoisosassa sekä Böhlen pohjois- ja luoteisosassa, mutta ulkotilukset olivat varsin hajallaan toistensa välissä. Myös osia Meilahden yksinäisen verotalon ulkotiluksista oli näitten tilojen maitten välissä. Näistä muodostettiin v. 1910 Lill-Mejlans R. N:o 1^1 niminen tila. Kaikki nämä tilat lahjoitettiin kaupungille marraskuun 8 päivänä 1650 »ikuisena omaisuutena» käytettäväksi ja nautittavaksi. Kaupunki kadotti kuitenkin hyvin aikaiseen alkuperäisen oikeutensa tiloihin. Ne muodostuivat maistraatintiloiksi, joina niitä käsiteltiin aina siihen saakka, kunnes vanhat maaverot v. 1924 poistettiin.

Korpaksen tila jaettiin aikoinaan Korpakseen R. N:o 1^1, joka oli $^3/_4$ alkuperäisestä tilasta, ja Fredriksbergin tilaan, R. N:o 1^2, joka oli $^1/_4$ alkuperäisestä tilasta. V. 1907 jaettiin Korpas R. N:o 1^1 Haga-nimiseen tilaan R. N:o 1^{10} ja Korpakseen R. N:o 1^{11}. Edellisen pinta-ala merkittiin maarekisteriin 175.73 ha:ksi ja jälkimmäisen 32.63 ha:ksi. Backaksen tilasta pakkolunastettiin v. 1882 ampumarataa varten 4.38 ha:n suuruinen alue, R. N:o 2^1. V. 1906 alkaneesta tämän tilan osittamisesta asuntotiloiksi mainitaan edempänä. Greijus jaettiin v. 1910 Ut-Greijukseen R. N:o 3^1 ja Greijukseen R. N:o 3^2. Edellisen pinta-ala oli maarekisterin mukaan 46.462 ha ja ja jälkimmäisen 123.851 ha. Böhlen tilasta pakkolunastettiin v. 1882 ampumarataa varten 17.73 ha ja muodostettiin siitä tila R. N:o 4^1. Sitä paitsi pakkolunastettiin v. 1901 rautatietä varten pieni maa-ala, 1.95 ha, ja muodostettiin siitä tila R. N:o 4^2. Muu osa Böhlen tilaa järjestettiin v. 1915 kameraalisesti uudestaan siten, että tila jaettiin neljään tilaan, nimittäin Finnäng R. N:o 4^3, 5.180 ha, Lill-Böhle R. N:o 4^4, 9.585 ha, Hemböle R. N:o 4^5, 8.596 ha, ja Böhle R. N:o 4^6, 45.711 ha. Stenbackasta oli v. 1901 pakkolunastettu rautatietä varten 1.35 ha, joka sai R. N:on 5^1. Sittemmin jaettiin Stenbacka v. 1910 kahteen tilaan, Skogsbacka R. N:o 5^2 ja Stenbacka R. N:o 5^3. Edellisen pinta-alaksi tuli 27.837 ha ja jälkimmäisen 49.773 ha.

Näistä tiloista oli Greijus R. N:o 3^2 ja Stenbacka R. N:o 5^3 tammikuun 1 päivänä 1906 sekä Böhle R. N:o 4^6 toukokuun 1 päivänä 1910 siirretty kaupunkiin. Muut tilat olivat jääneet ensin Helsingin maalaiskuntaan ja sittemmin v:n 1920 alusta toimintansa aloittaneeseen Huopalahden maalaiskuntaan.

Kun Haagan kauppala perustettiin, määrättiin siihen siirrettäväksi Korpaksen verotila R. N:o 1^{11}, Backaksen verotila N:o 2 ja siitä eroitetut tilat, lukuunottamatta ampumarata-aluetta R. N:o 2^1, sekä Hagan verotila, R. N:o 1^{10}, ja siitä eroitetut tilat. Nämä tilat muodostivat siten Haagan kauppalan alkuperäisen alueen. Kun kauppalaan liitettävien tilojen joukossa ei mainittu kauppalan piiriin jäänyttä rautatiealuetta R. N:o 4^2, joka oli pakkolunastettu Böhlen tilasta, ennenkuin AB. M. G. Stenius-yhtiö ja kaupunki v. 1911 maita vaihtamalla pyöristivät maa-alueitaan, jäi tämä tila Huopalahden kuntaan rikkoen kauppalan itäistä rajaa.

Tähän alueeseen on myöhemmin tehty vain se muutos, että Korpaksen tilasta eroitetut Brunakärr ja Nyåker-nimiset alueet, jotka oli muodostettu yhdeksi tilaksi R. N:o 1^{16}, pinta-alaltaan 5.3 ha, v:n 1926 alusta siirrettiin kaupunkiin.

Maan osittaminen asuntotiloiksi esikaupunkiasutusta varten oli Pikku-Huopalahden kylässä päässyt hyvään vauhtiin paljon ennen kuin Haagan kauppala perustettiin. Tämä oli alkanut varsinaisesti v. 1906. Sitä ennen vv. 1901—1905 oli muodostettu eräitä, luvultaan 3, 1 ha pienempiä tiloja. V:sta 1906 lähtien oli tapahtunut asuntotilo-

Kiinteistöjen muodostus Haagan kauppalan alueella.

Lohkomisvuosi	Uusia tiloja, joihin kuului:								Yhteensä uusia tiloja
	—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—	
	hehtaaria								
—1890	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1891—1895	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1896—1900	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1901—1905	3	—	—	—	—	—	—	1	4
1906	115	1	—	—	—	—	—	1	117
1907	11	—	—	—	—	1	—	1	13
1908	19	—	—	—	—	—	—	1	20
1909	18	1	—	—	—	—	—	1	20
1910	6	—	—	—	—	—	—	—	6
1911	12	—	—	—	—	—	—	1	13
1912	20	—	—	—	—	—	—	1	21
1913	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1914	6	—	—	—	—	—	—	1	7
1915	1	—	—	—	—	—	—	1	2
1916	3	—	—	—	—	—	—	1	4
1917	4	—	—	—	—	—	—	1	5
1918	9	—	—	—	—	—	—	1	10
1919	4	—	—	—	—	—	—	1	5
1920	28	—	—	—	—	—	—	1	29
1921	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1922	10	—	—	—	—	—	—	1	11
1923	40	1	—	—	—	—	—	1	42
1924	12	—	—	—	—	—	—	1	13
1925	116	—	—	—	—	—	1	—	117
1926	103	—	—	—	—	—	1	—	104
1927	21	—	—	—	—	—	1	—	22
1928	43	—	—	—	—	1	1	1	46
1929	44	—	—	—	—	—	1	—	45
1930	134	—	—	—	—	—	1	1	136
1931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1932	35	—	—	—	—	—	1	—	36
1933	21	—	—	—	—	—	—	1	22
1934	2	—	—	—	—	—	—	—	2
1935	3	1	—	—	—	—	—	—	4

jen osittamisia harva se vuosi, kuten oheellinen taulukko osoittaa. Maan osittamista asuntotiloiksi on kauppalan perustamisen jälkeen jatkunut vieläkin suuremmassa määrin kuin aikaisemmin.

Kauppalan suurimpana maanomistajana on kauppalan perustamisesta alkaen ollut AB. M. G. Stenius-niminen yhtiö. Tämä omistaa Hagan ja Backaksen kantatilat

sekä ne näistä tiloista eroitetut asuntotilat eli tontit, joita ei vielä ole myyty yksityisille. Hagan tilan kantaosan rekisterinumero oli v:n 1934 lopussa R. N:o 1^{139} ja pinta-ala maarekisterin mukaan 161.1488 ha. Backaksen tilan rekisterinumero oli samana ajankohtana R. N:o 2^{755} ja pinta-ala 53.5772 ha. Yhtiön omien kirjojen mukaan omisti yhtiö samana ajankohtana Hagan tilasta 175.60 ha ja Backaksen tilasta 108.84 ha eli yhteensä kauppalassa 284.44 ha. Eroitettujen, mutta myymättömien tonttien lukumäärä oli noin 250.

Toiseksi suurin maanomistaja on kaupunki. Tämä omistaa Korpaksen tilan, nykyinen maarekisterinumero 1^{36}. Sen pinta-ala on maarekisterin tietojen mukaan 27.7134 ha, mutta kaupungin viranomaisten tarkistusmittausten mukaan 29.140 ha.

Haagan kauppala itse omistaa maata vain eräitä hallintotarkoituksia varten. Seuraavat tontit ovat kauppalan hallussa: Kansakoulutontti R. N:o 2^{369}, pinta-ala 4,780 m², vastaisen kirkon tontti R. N:o 2^{155}, 10,200 m², urheilukentän tontti R. N:o 2^{100}, 6,850 m², kaivoaukean tontit R. N:ot 2^{68} ja 2^{208}, missä on katua ja kaivo, yhteensä 1,460 m² ja tiemaatontti R. N:o 2^{117}, 1,000 m². Kauppala omistaa siten maata 2.429 ha.

Haagan raitiotietä varten on v. 1915 pakkolunastettu R. N:o 2^{215}, pinta-alaltaan 0.499 ha.

Huopalahden seurakunta, jonka kirkko ja pappila on kauppalan alueella, omistaa kirkkoaan varten tontit R. N:ot 2^{64}, $2,^{582}$ ja 2^{584} sekä vastaista pappilaa varten tontin R. N:o 2^{262}. Edellisten pinta-ala on 2,335 m² ja jälkimmäisen 7,241 m² eli yhteensä 9,576 m².

Valtio omistaa täällä rautatiealueita, mitkä tarkoitukseen on pakkolunastettu. Nämä ovat R. N:ot 2^{239}—2^{249}, yht. 0.832 ha, R. N:o 2^{125}, 4.503 ha, R. N:o 2^{162}, 0.131 ha, R. N:ot 2^{365}—2^{367}, 0.171 ha ja R. N:ot 2^{581} 0,0375 ha. Lisäksi omistaa valtio poliisiaseman tontin R. N:o 2^{63}, pinta-ala 0.134 ha. Näiden valtion omistamien maiden pinta-ala on yhteensä 5.8085 ha.

Kauppalan alueella olevien erikokoisten tilojen lukumäärä oli v:n 1933 alussa seuraava:

Alle	0.5	ha	716
0.5—	1	»	6
1 —	5	»	6
5 —	10	»	—
10 —	15	»	—
15 —	25	»	—
25 —	50	»	1
50 —	100	»	1
yli	100	»	1
		Yhteensä	731

Kauppalan maanomistusolot ovat siten jo täysin kaupunkilaistuneet. Varsinaisia maanviljelystiloja ei alueella ole enää lainkaan.

3. RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.

Samoin kuin Huopalahden kunnassa ja muilla esikaupunkialueilla toimitettiin joulukuussa 1930 Haagan kauppalassakin yleisen väestölaskennan yhteydessä yleinen rakennus- ja asuntolaskenta. Tämän laskennan tulokset antavat tämän alueen kaupunkilaistumisen asteesta rakennus- ja asunto-olojen alalla seuraavan kuvan.

Rakennettuja kiinteistöjä oli 262. Näistä oli omalla maalla 212 eli 80.9 % ja vuokramaalla 50 eli 19.1 %. Vuokramaalla olevien rakennusten suhdeluku on pienimpiä esikaupunkialueilla.

Näillä kiinteistöillä olevien lämmitettävien rakennusten lukumäärä oli 369. Näissä oli 860 huoneistoa, joista 811 oli käytettyä ja 49 vuokraamatta. Huoneita oli 2,133, joista 2,040 käytettyjä ja 93 vuokraamatta.

Käytettyjen tai vuokrattujen mutta vielä käyttämättä olevien huoneistojen ja huoneiden ryhmityksestä hallintamuodon ja käyttötarkoituksen mukaan saatiin sanotussa laskennassa seuraavat tiedot:

Käyttö	Huoneistoja				Huoneita			
	Omist. hallussa	Osakk. omist. hallussa	Vuokralaisten hallussa	Yhteensä	Omist. hallussa	Osakk. omist. hallussa	Vuokralaisten hallussa	Yhteensä
Yksinomaan asumiseen	154	11	551	716	525	36	1,132	1,693
Asumisen ohella muihin tarkoituksiin	19	—	16	35	121	—	55	176
Yksinomaan muihin tarkoituksiin	41	1	18	60	102	2	67	171
Yhteensä	214	12	585	811	748	38	1,254	2,040

Taulukosta havaitaan m.m., että huoneistojen vuokraaminen on varsin yleistä ja että varsinaisia omakotirakentajia, jotka yksin asuisivat talossaan, on suhteellisen vähän. Vuokrahuoneistoja oli 72 % huoneistoista.

Kun lasketaan yhteen vain asumiseen käytetyt sekä asumisen ohella muihin tarkoituksiin käytetyt huoneistot, todetaan, että asumiseen käytettyjä huoneistoja oli 747 ja huoneita 1,788. Nämä huoneistot ryhmittyivät huoneluvun ja niissä asuvien henkilöiden luvun mukaan seuraavasti:

	Huoneistoja		Asukkaita	
	Luku	%	Luku	%
Huoneistot, joissa oli 1 huone	188	25.2	456	18.1
» » » 2 huonetta	319	42.7	1,022	40.5
» » » 3 »	126	16.9	477	18.9
» » » 4 »	57	7.6	262	10.4
» » » 5 »	27	3.6	139	5.5
» » » 6 »	9	1.2	40	1.6
» » » 7 »	11	1.5	70	2.8
» » » 8 »	10	1.3	55	2.2
Yhteensä	747	100.0	2,521	100.0

Näitä lukuja tarkastettaessa havaitaan, että pienimpien huoneistojen eli korkeintaan huoneen ja keittiön huoneistojen osuus asuttujen huoneistojen koko lukumäärästä on varsin suuri eli 67.9 % kaikista asutuista huoneistoista. Näissä pienimmissä huoneistoissa asui 58.6 % väestöstä. Tässä kohden muistuttaa Haagan kauppalan asutus Lauttasaaren asutusta ja on lähinnä verrattavissa Helsingin maalaiskunnassa sijaitseviin taloudellisesti heikoimpiin esikaupunkeihin. Sensijaan on tässä suhteessa huomattava erotus Haagan ja Munkkiniemen välillä, jälkimmäisen edustaessa vauraampaa ja paremmissa asunto-oloissa elävää väestöä. Myöskin Oulunkylä on paremmassa asemassa. Kun vielä ottaa huomioon edelläesitetyn tosiasian, että asukkaista varsin huomattava osa asuu vuokrahuoneistoissa, mikä osa on suurempi kuin millään muulla

esikaupunkialueella, Malmi—Tapanilassa esim. oli vuokrahuoneistoja vain 50.5 %, viittaavat jo Haagan asunto-olotkin siihen, että väestö on taloudellisesti verrattain heikossa asemassa.

Sikäli ovat kuitenkin asunto-olot Haagassa jonkun verran paremmalla tasolla kuin Helsingin maalaiskunnassa olevien esikaupunkien, että asumistiheys on pienempi kuin näissä. 100 huonetta kohti asui Haagassa vain 141, kun vastaava suhdeluku esim. Malmi—Tapanilassa oli 159.

Myöskin varsinaista liika-asutusta osoittavat luvut ovat Haagalle edullisemmat kuin yleensä Helsingin maalaiskunnassa olevien esikaupunkien vastaavat luvut. Liika-asuttuja huoneita oli 125 eli 6.9 % ja niissä asui 462 henkeä eli 18.8 % asukkaista vastaavanlaatuisissa huoneissa. Kuitenkin ovat nämä luvut epäedullisemmat kuin Lauttasaaren, Munkkiniemen ja Oulunkylän vastaavat luvut.

4. *VÄESTÖOLOT.*

Se asukasmäärä v:lta 1930, 2,521, mikä edellä mainittiin, oli asutuissa huoneistoissa asuvien henkilöiden lukumäärä laskennan tapahtuessa. Tähän eivät kuulu eräissä kauppalassa olevissa laitoksissa asuneet henkilöt. Koko läsnäolevan väestön lukumäärä oli 2,559 ja kauppalassa asuvan väestön lukumäärä oli 2,584. V:n 1931 alussa oli henkikirjoihin merkitty 2,511 asukasta.

Tarkastettaessa, miten väestöolot ovat kehittyneet tällä alueella henkikirjojen mukaan siitä lähtien, kun esikaupunkiasutusta alkoi tälle alueelle syntyä, eli v:sta 1904 eteenpäin, on ensin pakko ottaa huomioon koko Pikku-Huopalahden kylä, lukuunottamatta kuitenkaan kaupunkiin siirrettyjä osia eli Greijusta ja Böhleä. Ajoilta ennen Haagan kauppalan perustamista, siis ennen v:tta 1923, jolloin nykyisen kauppalan alue kuului aluksi Helsingin maalaiskuntaan, sittemmin Huopalahden maalaiskuntaan, ei ole mahdollista luotettavalla tavalla erottaa vastaisen kauppalan alueella asuvaa henkilömäärää Pikku-Huopalahden kylään kuuluvasta nykyisestä Pasilan alueesta. Haagan ja Pasilan asukasmäärä esiintyy siten aina v:teen 1922 yhdessä. Henkikirjoista saadaan täten seuraavat tiedot asukasluvusta:

	Pikku-Huopalahden kylä	Lisäys (+) tai väh. (—)		Pikku-Huopalahden kylä	Lisäys (+) tai väh. (—
1904	395	·	1921	2,572	+143
1905	443	+ 48	1922	2,718	+146
1906	801	+358			
1907	860	+ 59		Haagan kauppala	
1908	1,228	+368			
1909	1,475	+247	1923	2,786	·
1910	1,622	+147	1924	2,920	+134
1911	1,806	+184	1925	3,039	+119
1912	1,889	+ 83	1926	2,367 [1]	—672
1913	1,893	+ 4	1927	2,421	+ 54
1914	1,773	—120	1928	2,451	+ 30
1915	1,891	+118	1929	2,582	+131
1916	2,099	+208	1930	2,476	—106
1917	2,196	+ 97	1931	2,511	+ 35
1918	2,294	+ 98	1932	2,614	+103
1919	2,303	+ 9	1933	2,653	+ 39
1920	2,429	+126	1934	2,593	— 60

[1]) Ruskeasuo ja Uusipelto siirretty kaupunkiin.

Tämä Haagan kauppalan asukaslukusarja on Helsingin esikaupunkien väestöolojen kehitykselle yleensä luonteenomainen. Siinä on kaksi huomattavampaa nousukautta, toinen 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen jälkipuoli ja toinen 1920-luvun alkupuoli. Myöskin maailmansodan aikaiset väestöliikkeet, ensin esikaupunkiväestön kasvu ja myöhemmin lukusarjan aleneminen, tuntuvat Haagankin väestöoloissa, joskin lasku täällä on matalampi, ilmeisesti sen vuoksi, että Stenius-yhtiö, juuri sotavuosina aloitti täällä tonttien myynnin uudella pohjalla. Myöskin asukasmäärän kasvun hidastuminen viime vuosina on esikaupungeissa yleinen ilmiö.

Väestöstä, joka on siirtynyt Haagaan, on pääosa teollisuuden ja käsityön alalla toimivaa työväestöä. Teollisuuden ja käsityön ammattiryhmään kuului v:n 1930 lopussa 34.9 % väestöstä. Kotitalous-, sekatyöläisiä ja muita ammatinharjoittajia oli lisäksi 14.8 %. Yhteiskunnallisen asemansa puolesta oli työntekijöitä, palveluskuntaa ja työnjohtajia 62.6 % väestöstä. Julkisessa toimessa olevia ja vapaitten ammattien harjoittajia oli 11.1 %. Kaupan alalla toimi 14.5 %. Näistä huomattava osa oli konttorihenkilökuntaa. Konttorihenkilökunnan, virkamiesten ja teknillisen henkilökunnan asemassa oli 26.2 %. Näihin kuului myös joukko rautatieläisiä, koska liikenteen palveluksessa oli 8.7 % väestöstä. Maatalouden alalla toimi enää vain 7.5 %, näistä huomattava osa kauppapuutarhoissa. Eräitä yksityiskohtaisempia tietoja tässä koskетellusta väestön ammattiryhmityksestä ja jakaantumisesta yhteiskunnallisen aseman perusteella on päämietinnössä siv. 86—87.

V. 1930 toimitetussa väestölaskennassa todettiin, että 583 henkilöllä oli toimensa kaupungissa. Tämä oli 41.6 % ammattia harjoittavista päähenkilöistä. Oulunkylän jälkeen on Haaga esikaupungeista se, jonka väestöstä suurin osa saa toimeentulonsa kaupungissa.

Väestön ryhmittymisestä perheasemansa mukaan saatiin v. 1930 toimitetussa väestölaskennassa seuraavat tiedot:

Perheen päähenkilöitä ja yksityiset itsenäiset päähenkilöt:	Henkeä	%
Miehiä	816	31.6
Naisia	587	22.7
Päähenkilöiden vaimot, joilla ei ole ammattia	415	16.0
Muut perheenjäsenet ilman ammattia:		
Yli 15 vuoden	157	6.1
Alle 15 »	609	23.6
Yhteensä	2,584	100.0

Kielellisellä pohjalla jakaantui väestö tässä käsiteltynä ajankohtana siten, että suomenkielisiä oli 1,357 eli 52.5 %, ruotsinkielisiä 1,131 eli 43.8 % ja muunkielisiä 96 eli 3.7 % väestöstä.

5. *TALOUDELLISET OLOT.*

Kauppalan väestö saa, kuten edellä jo on todettu, suurimmalta osalta toimeentulonsa kaupungista. Itsenäistä taloudellista tuotantotoimintaa on kauppalassa varsin vähän.

V. 1933 toimivat kauppalassa vain seuraavat teollisuuslaitokset, joitten työntekijäin lukumäärä ja vuosituotannon arvo samalla mainitaan:

	Työntekijäin lukumäärä	Vuosituotannon bruttoarvo Smk.
AB. Finska Fläktfabriken	16	3,943,600: —
Finska Tryckfärgfabriken AB.	2	479,600: —
OY. Parkettityö AB.	22	1,216,300: —
J. A. Salmisen Makkaratehdas	5	252,300: —
Yhteensä	45	5,891,800: —

Varsinaista maataloutta ei kauppalassa ole lainkaan, jollei maatalouteen tahdota lukea eräitä tilapäisluontoisia vuokra-alueita kaupungin ja Stenius-yhtiön mailla. Sensijaan on kauppalan alueella eräitä verrattain huomattavia kauppapuutarhaliikkeitä, nimittäin C. T. Ward, Rekola OY., AB. Hansson & Rosten, R. W. Björklund ja Petäjistö.

Paikkakunnan omaa kulutusta silmälläpitäen toimii kauppalassa myös eräitä käsityöteollisuuden harjoittajia samoinkuin myymälöitä. Ainoastaan yksi kauppaliike, Eemeli Palotie OY. harjoittaa puutavarakauppaa laajemmallakin alueella.

Kun näin ollen varsin vähäinen osa väestöstä toimii itsenäisinä elinkeinonharjoittajina paikkakunnalla, muodostuvat palkkatulot väestön suurimman osan toimeentulon perustaksi. Tämä käy selville myös kunnallisesta verotustilastosta. Verotetut tulot vv. 1930—1934 toimitetuissa verollepanoissa, joissa siis edellisen vuoden eli vv:n 1929—1933 tulot todettiin, jakaantuivat tulot eri tuloryhmiin seuraavasti:

Vuosi	Verolippuja	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
1929	1,286	2,076,600	10.0	2,126,000	10.2	16,654,500	79.8	20,857,100
1930	1,215	2,075,100	11.4	1,761,500	9.7	14,314,100	78.9	18,150,700
1931	1,203	1,935,200	12.1	1,513,700	9.5	12,486,100	78.4	15,935,000
1932	1,212	1,786,500	12.9	1,272,200	9.2	10,869,800	77.9	13,948,500
1933	1,251	1,993,700	14.7	1,406,600	10.3	10,218,300	75.0	13,618,600

Verotetuista tuloista on siten mainittuina vuosina noin 75—80 % ollut palkka- y.m. tuloja. Näitten tulojen suhteellinen merkitys on kuitenkin viime vuosina jonkunverran vähentynyt, johtuen tämä siitä, että tämänluontoiset tulot pulavuosina ovat nopeammin laskeneet kuin kiinteistö- ja elinkeinotulot.

Kaikkien tuloryhmien tulot samoinkuin verotettujen tulojen loppusumma on viime vuosina nopeasti laskenut osoittaen, että väestön taloudellinen asema on suhdanteiden vaihteluista suuresti riippuvaista. Tässä kohden poikkeavat Haagan taloudelliset olot huomattavasti naapurikunnan, Huopalahden kunnan, oloista. Eräät vertailut verotetuista tuloista asukasta kohti valaisevat selvästi tätä samoinkuin myös Haagan väestön verrattain heikkoa taloudellista asemaa yleensä. Vertailun pohjaksi esitetään seuraavat luvut:

	Haaga	Huopalahti	Oulunkylä	Malmi—Tapanila	Kaupunki
	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.
1929	8,078	9,929	8,162	6,328	15,954
1930	7,331	10,429	7,898	6,359	14,600
1931	6,346	8,649	6,945	5,312	13,337
1932	5,336	8,516	6,246	4,570	11,223
1933	5,133	10,270	6,300	4,288	10,745

Verotetut tulot asukasta kohti ovat siten Haagassa melkein puolta pienemmät kuin kaupungissa. Samoin on eroitus Huopalahden säännöllisen keskimäärän ja Haagan välillä varsin huomattava. Haaga jää tässä kohden myös Oulunkylästä jälelle, mutta on sitävastoin taloudellisesti paremmassa asemassa kuin Helsingin maalaiskunnassa olevat esikaupunkialueet yleensä.

Myöskin kun tarkastetaan, miten verotetut tulot jakaantuivat suuruutensa mukaan eri tuloluokkiin, havaitaan, että väestöstä varsin huomattava osa kuuluu pienempien tulojen nauttijoihin. Tässä samoinkuin eri liitosalueita koskevissa erikoisselvityksissä yleensä, otetaan seuraavassa tarkastuksen alaiseksi v:n 1930 tulot, koska tämä vuosi vielä edustaa verrattain säännöllisen taloudellisen elämän aikaa. Katsottakoon seuraavaa taulukkoa:

Tuloluokka Smk.	Verotettuja			Veroäyrejä		
	Haagassa		Kaupungissa	Haagassa		Kaupungissa
	Luku	%	%	Luku	%	%
Alle 2,000	195	16.1	8.4	2,778	1.5	0.5
2,000— 5,999	271	22.3	23.4	10,646	5.9	3.6
6,000— 9,999	145	11.9	13.9	11,540	6.4	4.3
10,000—19,999	324	26.7	22.6	48,625	26.8	13.0
20,000—49,999	224	18.4	24.2	62,462	34.4	27.2
50,000—99,999	47	3.9	4.4	29,742	16.4	11.9
Yli 100,000	9	0.7	3.1	15,714	8.6	39.5
Yhteensä	1,215	100.0	100.0	181,507	100.0	100.0

Sellaisia verotettuja, joitten verotetut tulot olivat alle 2,000 markkaa, oli siis 16 % verotetuista. Tämä prosenttiluku on kaksi kertaa niin suuri kuin kaupungissa. Nämä prosenttiluvut ovat sikäli toisiinsa verrattavissa, että kunnallisverotuksessa sallitut vähennykset Haagassa ovat samat kuin kaupungissa. Alle 6,000 markan tulot oli 38.3 %:lla verotetuista. Suurin ryhmä verotettuja oli se, jonka tulot olivat 10,000—20,000 markan välillä. Taloudellisesti tärkein tuloluokka oli kuitenkin se, jonka verotetut tulot olivat 20,000 ja 50,000 markan välillä. Tämän luokan veroäyrit olivat 34.4 % veroäyreistä. Nämä kaksi luokkaa eli siis ne verovelvolliset, joitten tulot olivat 10,000—50,000 markkaa, muodostavat paikkakunnan ja myös kunnan talouden rungon.

6. *KAUPPALAN YLEINEN HALLINTO.*

Haagan kauppalan hallinto on järjestetty n.s. uusien kauppalain hallinnossa vakaantuneiden perusteiden mukaan. Kauppalan hallinto on siten myös pääpiirteissään samanlainen kuin kaupunkien yleensä. Pääasiallinen erotus on, kuten tunnettua, että kauppaloissa ei ole maistraattia. Maistraatin eräitä tehtäviä hoitaa järjestysoikeus.

Kauppalan ensimäinen perussääntö on vahvistettu syyskuun 16 päivänä 1922. Tämä on nyttemmin kumottu ja voimassa on syyskuun 4 päivänä 1930 vahvistettu perussääntö. Kauppalanhallituksen ohjesääntö on vahvistettu samana päivänä kuin uusi perussääntö.

Kauppalanvaltuustoon kuuluu 23 jäsentä. Näistä on joulukuussa 1933 toimitetuissa vaaleissa 6 valittu suomenkielisten porvarillisten, 9 ruotsinkielisten porvarillisten ja 8 sosialidemokraattisen puolueen listoilta.

Kunnallinen äänioikeus oli sanotuissa vaaleissa 1,534 henkilöllä. Näistä käytti

äänioikeuttaan 908 henkilöä eli 59.2 % äänioikeutetuista. Suomenkielisten porvarillisten listoja äänesti 226 eli 25.0 %, ruotsinkielisten porvarillisten 348 eli 38.4 % ja sosialidemokraattisen puolueen 331 eli 36.6 % hyväksytyistä äänistä. (Hylättyjä 3.)

Valtuustolla on marraskuun 20 päivänä 1925 hyväksytty työjärjestys. Valtuuston sihteerille maksetaan kokouspalkkiota 225 markkaa kokoukselta.

Kauppalanhallitukseen kuuluu kauppalanjohtaja ja kuusi jäsentä. Kauppalanjohtajan vuosipalkka on 36,000 markkaa. Paitsi kauppalanjohtajaa palkkaa kunta sivutoimen luontoisina kauppalankamreerin, palkka 12,000 markkaa, rahastonhoitajan, palkka 9,000 markkaa, kanslia-apulaisen, palkka 9,600 markkaa, ja ulosottomiehen, jonka palkka on 6 % perittyjen verojäämien määrästä.

Kauppalan rahatoimi on järjestetty kauppalanvaltuuston helmikuun 2 päivänä 1923 hyväksymän »Haagan kauppalan rahatoimikonttorin sekä kassa- ja tililaitoksen johtosäännön» perusteella.

Kaupunkien kunnallislain edellyttämää virkasääntöä ei ole. Muut edellämainitut viranhaltijat, paitsi kauppalanjohtajaa, jonka virkasuhde on lakimääräinen, ovat otetut toimiinsa ilman määrättyä irtisanomisaikaa.

Kauppalan järjestysoikeuteen, jonka asema ja tehtävät vakaantuneen käytännön mukaisesti on määritelty kauppalan perussäännössä, kuuluu puheenjohtaja ja kaksi jäsentä. Puheenjohtajalla on vuosipalkkio, 2,400 markkaa, ja jäsenten kokouspalkkio on 100 markkaa kokoukselta.

Mainittakoon tässä yhteydessä, että kauppalassa noudatetaan maaherran päätöksen nojalla maaseudun yleistä järjestyssääntöä ja kuvernöörin joulukuun 18 päivänä 1916 Haagan taajaväkistä yhdyskuntaa varten vahvistamaa järjestyssääntöä siltä osin kuin tämä ei ole ristiriidassa edellämainitun yleisen säännön kanssa.

Kauppalan hallinnon ja toiminnan laajuuden valaisemiseksi esitetään seuraavassa kauppalan v:n 1935 talousarvion pääluokkien ja osastojen loppusummat:

Menot.

I.	Kauppalan velat	Smk.	611,152: 54
II.	Kunnallishallinto	»	127,475: —
III.	Oikeuslaitos	»	13,380: —
IV.	Köyhäinhoito	»	590,190: —
V.	Terveyden- ja sairaanhoito	»	167,560: —
VI.	Opetuslaitos	»	487,278: —
VII.	Kauppalan teknilliset laitokset	»	375,900: —
VIII.	Palotoimi	»	16,310: —
IX.	Yleiset työt	»	195,000: —
X.	Kauppalan kiinteistöt	»	7,000: —
XI.	Erinäiset menot (poistot 200,000: —)	»	406,550: —
		Yhteensä Smk.	2,997,795: 54

Tulot.

	Säästö v:lta 1934	Smk.	110,000: —
I.	Korkoja ja osinkoja	»	39,705: —
II.	Köyhäinhoito	»	190,300: —
III.	Opetuslaitos	»	176,290: —
IV.	Kauppalan teknilliset laitokset	»	667,700: —
V.	Koulukiinteistöt	»	150,000: —
VI.	Muita tuloja	»	256,500: —
	Kunnallisverotus	»	1,407,300: 54
		Yhteensä Smk.	2,997,795: 54

Kunnan virastot toimivat vuokrahuoneistossa. Kauppalan toimistossa olevan irtaimiston arvo oli v:n 1934 tilien mukaan Smk. 44,305: —.

7. *RAKENNUSTOIMINNAN VALVONTA.*

Haagan kauppalassa on rakennustoiminnan valvonta nyttemmin järjestetty lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Valvonnasta ja rakennustarkastuksesta huolehtii asemakaavalain ja yleisen rakennussäännön perusteella järjestysoikeus.

Myöskin sikäli täyttää kauppala lain asettamat vaatimukset, että kauppalan rakennetulle osalle on vahvistettu asemakaavat.

Kauppalan alue on jaettu 5 kaupunginosaan. I kaup.osa käsittää kauppalan itäisen osan rautatien eteläpuolella, II kaup.osa itäisen osan rautatien pohjoispuolella, III kaup.osa keskiosan Turun valtamaantien kummallakin puolen, IV kaup.osa länsiosan rautatien kummallakin puolen ja V kaup.osa toistaiseksi rakentamattoman pohjoisosan. Tämän jaon ulkopuolella on kaupungin omistama Korpaksen tila kauppalan eteläosassa.

I ja II kaup.osassa noudatetaan vahvistettuna asemakaavana niitä rakennussuunnitelmia, mitkä maaherra vahvisti kauppalan vielä kuuluessa taajaväkisenä yhdyskuntana Helsingin maalaiskuntaan. Vahvistus on annettu lokakuun 7 päivänä 1918. Nämä asemakaavat samoinkuin muutkin sekä valmistuneet että tekeilläolevat asemakaavat perustuvat arkkitehti, professori *Eliel Saarisen* v. 1915 julkaisemaan Munkkiniemi– Haagan yleisasemakaavaan. III kaup.osan asemakaavan on sisäasiainministeriö vahvistanut toukokuun 12 päivänä 1925. IV kaup.osan asemakaava on tekeillä. V kaup.osa on vielä niin etäällä kauppalan rakennetusta osasta, että sen asemakaavoittamista ei ole pidetty tarpeellisena.

Kauppalalle on myös vahvistettu rakennusjärjestys. Tämä on, kuten I ja II kaup.osan asemakaavat siltä ajalta, jolloin kauppala vielä oli taajaväkisenä yhdyskuntana. Se on maaherran vahvistama lokakuun 7 päivänä 1918. Lokakuun 15 päivänä 1930 on sisäasiainministeriö vahvistanut rakennusjärjestykseen eräitä muutoksia.

Asemakaavasta ja rakennusjärjestyksestä ei kuitenkaan saa oikeata käsitystä siitä, miten rakennustoiminnan valvonta kauppalassa on menestynyt. Kauppalan vanhimmat ja valtateille parhaiten näkyvät osat ovat rakennetut ennenkuin asemakaavat ja rakennusjärjestys olivat voimassa. Varsinkin vanhimmat osat ovat sen vuoksi kaupungin ympäristön esikaupunkiasutukselle luonteenomaista hajanaista ja tyylitöntä asutusta. Myöskin senjälkeen kuin muodolliset edellytykset rakennustoiminnan julkiselle valvonnalle aikaansaatiin, on kauvan sallittu rakennettavan taloja, joita ulkomuotonsa puolesta ja teknillisessä suhteessa ei voida pitää tyydyttävinä. Sellaista yhtenäistä ja tyylillisesti ehjää rakentamista, johon nykyään kaupunkien rakentamisessa pyritään, vaikeuttaa tuntuvasti se, että suuret osat aluetta ovat asemakaavoitetut korkeita kivitaloja ja n.s. sulettua rakennustapaa silmälläpitäen. Tällaisia rakennuksia ei kuitenkaan alueelle ole syntynyt eikä ilmeisesti voi pitkiin aikoihin syntyä, vaan rakennetaan asemakaavan tarkoituksesta poiketen vain matalia vuokra- ja omakotitaloja. Asemakaavat eivät toisin sanoen vastaa täällä aikaansaatavan rakennustoiminnan tarvetta ja vaatimuksia. Vaikeuksia aiheutuu myös siitä, että rakennusjärjestyksen pohjalla laaditut rakennussuunnitelmat ja n.s. erikoisasemakaavat eivät ole asemakaavalain vaatimusten mukaisia.

8. *TIEOLOT.*

Vaikka kauppalan alueesta suurin osa on asemakaavoitettu ja huomattavat osat myös rakennettu, ovat katu- ja tieolot kauppalan alueella tärkeiltä osiltaan järjestä-

mättä. Ainoastaan sikäli kuin katujen rakentamisvelvollisuus asemakaavalaissa on tarkemmin määritelty, on olemassa säännöksiä kauppalan ja maanomistajain velvollisuuksista tällä alalla, mutta muilta osin puuttuu sitovia määräyksiä. Voimassaolevia määräyksiä on siten vain kaduista, joita ei vielä ole luovutettu yleiseen liikenteeseen, mutta nämäkin koskevat vain katujen rakentamista, ei niitten kunnossapitoa.

Kuten tunnettua ei lainsäädännössämme ole nimenomaisia säännöksiä katujen kunnossapitovelvollisuudesta kaupungeissa ja kauppaloissa. Vakaantuneen käytännön mukaisesti on katujen kunnossapidosta määrättävä paikallisissa rakennusjärjestyksissä. Tämän mukaisesti olisi kauppalan rakennusjärjestyksessä ollut annettava tästä määräyksiä. Sellaisia ei kuitenkaan rakennusjärjestyksessä ole. Haagan taajaväkistä yhdyskuntaa varten vahvistettu ja senjälkeen kauppalassa noudatettu rakennusjärjestys, joka muissa kohdin yleensä on samansisältöinen kuin Munkkiniemen vanha rakennusjärjestys, poikkeaa tässä kohden viimeksimainitusta.

Kun julkisoikeudellisia säännöksiä katujen kunnossapitovelvollisuudesta ei ole olemassa, ei kauppala ole voinut käytännössäkään velvoittaa maan- ja tontinomistajaa ottamaan osaa katujen kunnossapitoon. Mikäli välttämättömiä parannuksia katuoloihin on ollut suoritettava, on kauppalakunta ne kustannuksellaan teettänyt. Tällä tavoin on vähitellen kauppalan kunnossapidettäväksi siirtynyt katuja noin 10 km. Nämä sijaitsevat vain kauppalan rakennetuissa osissa. Tällä tavoin kunnossapidetyt kadut on merkitty oheelliseen karttaan. Kadut ovat suurimmalta osalta sorapeitteisiä. Ainoastaan n. s. Asematie, joka 1,170 metrin pituisena johtaa Turuntieltä kauppalan keskukseen ja joka on luonteeltaan maantienjatko, on alkuosaltaan, joka 150 metrin pituudelta on kaupungin alueella, peitetty asfalttiemulsiolla.

Kunnan tietöistä on aikaisemmin huolehtinut valtuuston asettama tiekomitea. Nyttemmin tämä tehtävä on kauppalanhallituksella. Tietöiden tilillä oli v:n 1934 tilien mukaan kalustoa 58,384 markan arvosta.

Yhtenäistä viemäriverkostoa ei kauppalassa toistaiseksi ole. Kauppala on kuitenkin rakentanut eräitä viemärijohtoja, yhteensä noin 600 metriä. Lisäksi ovat Stenius-yhtiö, valtionrautatiet ja eräät yksityiset rakentaneet eräitä viemärijohtoja.

Kauppala on kuluneina viitenä viime vuotena käyttänyt eriluontoisiin katu- ja viemäritöihin seuraavat määrärahat:

1930	Smk.	469,811: —
1931	»	130,919: 40
1932	»	99,603: —
1933	»	74,787: 55
1934	»	91,582: 25

Myöskin katujen puhtaanapidosta huolehtii kauppala. Tämä rajoittunee kuitenkin kerran vuodessa tapahtuvaan »suursiivoukseen».

Turun valtamaantie kulkee, kuten edellä on mainittu, kauppalan alueen poikki. Kauppalan alueella on tätä tietä nykyään 318 metriä. Koska tämä tieosa on varsin mutkaileva, on tien oikaisu parhaillaan käynnissä. Senjälkeen kuin oikaisu on suoritettu, on tätä maantietä kauppalan alueella noin 400 metriä. Tietyön suorittaa valtio varatyönä, mutta on kauppala sitoutunut ottamaan osaa sen kustannuksiin 70,000 markalla. Tarvittavan tiemaan on maanomistaja, Stenius-yhtiö, ilmaiseksi luovuttanut. Kauppala velvoitettanee kuitenkin suorittamaan kustannukset erään pienen maa-alueen pakkolunastamisesta sellaisesta kohdasta, missä tie ei kulje Stenius-yhtiön mailla. Oikaistu tie kulkee asemakaavan mukaan kaduksi varatulla maalla.

9. VESIJOHTOLAITOS.

AB. M. G. Stenius-yhtiön aikoinaan laatimiin suunnitelmiin nykyisen Haagan kauppalan alueen järjestämiseksi ja käyttämiseksi kuului myöskin täydellisen vesi-

johtolaitoksen rakentaminen. Yhtiön eräitä ensimäisiä järjestelytoimenpiteitä olikin vesijohtolaitoksen rakennustöiden alkuunpaneminen. Tämä tapahtui sotavuosina. Työt keskeytettiin kuitenkin v. 1918, ennenkuin laitos saatiin käyttökuntoon.

Kauppalan perustamisen jälkeen pantiin asia jälleen vireille. Vedensaanti muulla tavoin kuin vesijohtolaitoksen avulla on kauppalassa vaikea ja ajoittain vallitsee kauppalassa huomattava veden puute. V. 1924 päätti kauppalanvaltuusto ottaa kunnallisen vesijohtolaitoksen rakentamiseen 3,000,000 markan suuruisen lainan, mikä oli osa edempänä mainittavaa dollariobligatiolainaa. Senjälkeen tutkittiin useana vuotena mahdollisuuksia liittää kauppalaan suunniteltu vesijohtoverkosto kaupungin vesijohtolaitokseen, mutta havaittiin tällainen ratkaisu kauppalalle taloudellisesti ylivoimaiseksi.

Vesijohtokysymyksen rauettua tällä pohjalla ryhdyttiin kysymyksen ratkaisuun yhteistoiminnassa Stenius-yhtiön kanssa. Pitkällisten neuvottelujen jälkeen suostui yhtiö saattamaan loppuun keskeytetyt työt pumppulaitoksen rakentamiseksi. Nämä aloitettiin kesällä 1927 ja vesijohtolaitos aloitti toimintansa kesäkuussa 1928. Yhtiö otti itse rakentaakseen tarpeelliset johdot radan pohjoispuolella olevilla alueilla sekä pääjohdon täältä radan eteläpuolelle. Sensijaan oli kauppalan otettava rakentaakseen ja ylläpitääkseen muut johdot radan eteläpuolella.

Tämän ohjelman mukaisesti rakensi kauppala vv. 1928—1930 vesijohdon yhtiön johdon päätepisteestä n.s. Kaivoaukeamalla radan eteläpuolella aina Turuntielle saakka. Johto kulkee siten käytännöllisesti katsoen koko rakennetun eteläosan läpi, mutta haarajohtoja ei yleensä ole vedetty. Johtotöiden jatkaminen osoittautui kuitenkin ajanpitkään kauppalalle taloudellisesti ylivoimaiseksi, minkä vuoksi työt v. 1931 keskeytettiin.

Kauppala on tileissään merkinnyt vesijohdon ja samanaikaisesti viemärijohtojen rakentamiseen käytetyn seuraavat määrät varoja:

1929	Smk.	4,980: 50
1930	»	1,146,970: 40
1931	»	941,539: 50
	Yhteensä Smk.	2,093,490: 40

Kauppalan omistaman vesijohtoverkoston pituus oli v:n 1934 lopussa 2,166 juoksumetriä, josta 6 tuuman johtoa 1,598 metriä, 5 tuuman 170 metriä ja 4 tuuman 398 metriä. Jos tämän verkoston arvon laskemisessa käytetään kaupungin vesijohtoverkoston arvon määräämisessä noudatettuja perusteita, olisi juoksumetrin arvoksi pantava 450 markkaa. Tällöin olisi vesijohtoverkoston arvo kaikkiaan noin 975,000 markkaa. Tämän arvon on myös selvitysmiehen käyttämä arviomies, arkkitehti Akseli Toivonen asettanut verkostolle. Kauppalan omaisuustaseeseen v:lta 1934 on verkoston arvoksi kuitenkin merkitty 2,000,000 markkaa.

Stenius-yhtiön rakentaman verkoston pituus on pääjohdot mukaan luettuna 3,010 juoksumetriä, josta 6 tuuman 2,514 metriä ja 4 tuuman 496 metriä.

Mitä yhtiön omistamaan pumppuasemaan tulee, sijaitsee se Pikku-Huopalahteen laskevan puron laaksossa »Storängen»-nimisellä niityllä radan pohjoispuolella. Laitos käyttää pohjavettä, jota arvioidaan saatavan aina 777 m³:iin vuorokaudessa. Veden painetta ylläpidetään automaattisilla sähköpumpuilla.

Vedenkulutuksen ilmoitetaan laitoksen toiminnan alusta lähtien kehittyneen seuraavasti:

	Koko kulutus m³	Asukasta kohti m³
1928	1,010	1
1929	3,188	3
1930	4,851	5

	Koko kulutus m³	Asukasta kohti m³
1931	8,330	9
1932	10,690	11
1933	12,993	13
1934	15,891	17

Vedenkulutus on siten toistaiseksi asukasta kohti varsin vähäinen, mikä johtuu siitä, että suuri osa asukkaista edelleen käyttää kaivovettä, milloin sitä on saatavissa.

Kuluttajien suoritettava maksu vedestä on niinhyvin kauppalan kuin yhtiön johdoista otettuna 5 markkaa m³:ltä. Kauppala itse maksaa yhtiölle Smk. 1: 50 m³:ltä sen johtoihin otetusta vedestä. Erotuksen Smk. 3: 50 m³:ltä on kauppala käyttänyt oman verkostonsa aiheuttamiin menoihin. Kauppalan tulot veden kulutuksesta arvioidaan kuitenkin toistaiseksi vain 30,000 markaksi vuodessa.

10. PALOTOIMI.

Palotoimen järjestämiseen esikaupunkiasutuksen vaatimalle kannalle ryhdyttiin jo taajaväkisen yhdyskunnan aikana. Yhdyskunnalle on maaherra joulukuun 23 päivänä 1915 vahvistanut palojärjestyksen. Tämä on edelleen voimassa kauppalan palojärjestyksenä. Se ei kuitenkaan enää vastaa palolain ja paloasetuksen palojärjestykselle asettamia vaatimuksia, joten se v:n 1935 kuluessa on uusittava.

Kauppalalla on palolautakunta, joka palojärjestyksen mukaan muitten tehtäviensä ohessa hoitaa myös palotarkastukset.

Palosammutustoimesta huolehtii Haagan vapaaehtoinen palokunta, joka nauttii kauppalalta 5,000 markan vuotuista avustusta. Tämän miesvahvuus on 57 miestä. Hälytys tapahtuu sähkösireenillä. Palokunnalla on käytettävänään neljä ruiskua, nimittäin »Flander»-moottoriruisku pyörillä, »Esa 3» kannettava moottoriruisku, ruiskuauto vesisäiliöllä ja käsivoimaruisku. Ruiskuauto on kauppalan omistama, vaikka se on asetettu V. P. K:n käytettäväksi. Kauppalan irtaimistoluettelossa on sen arvo merkitty 20,000 markaksi. Ruiskujen yhteinen vesiteho on 910 l/m. Letkuja on 3 tuuman 520 metriä ja 2 tuuman 375 metriä. Palokunnalla on oma kalustovarikko. Omaisuuden arvo on kaikkiaan 162,174 markkaa.

Kauppalan vuosimenot palotoimesta ovat viime vuosina vaihdelleet 6,000—12,000 markan välillä. (V:n 1935 talousarviossa olevaan 16,310 markan määrärahaan sisältyy 7,000 markan määräraha letkujen ostoon.) Näihin sisältyvät, paitsi palolautakunnan palkkiot ja kustannukset palotarkastuksista, myös menot palokaivojen kunnossapidosta. Nuohoojalla ei ole palkkaa kauppalalta, vaan saa hän kantaa nuohouksista korvausta talonomistajilta.

11. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Kauppalan terveydenhoidossa on noudatettava terveydenhoitolain ja terveydenhoitosäännön säännöksiä terveydenhoidosta kaupungeissa. Uuden terveydenhoitolainsäädännön mukainen terveydenhoitojärjestys on Hagan kauppalalle vahvistettu lokakuun 31 p:nä 1933. Se on laadittu sopusointuun myös kaupungin terveydenhoitojärjestyksen kanssa.

Kauppalalla on lakimääräinen terveydenhoitolautakunta. Terveydenhoitolautakunnan apuna on katsantomies, jonka vuosipalkka on 9,600 markkaa. Samoin palkkaa kauppala myös puhtaanapitomiehen, jonka tehtävänä on kaateiden kuljettaminen pois yksityisten tonteilta. Hänen palkkionsa kauppalalta on 1,800 markkaa vuodessa. Sitäpaitsi on hän oikeutettu perimään talonomistajilta 25 markkaa kuljetetulta kuor-

malta. Terveydenhoidon kokonaismenot ovat v:n 1935 talousarvion mukaan 19,260 markkaa.

Sairaanhoitoa silmälläpitäen on kauppalan palveluksessa kauppalanlääkäri, jonka vuosipalkka on 24,000 markkaa, ja kiertävä sairaanhoitajatar, jonka vuosipalkka on 18,000 markkaa. Kauppala on vapautettu velvollisuudesta pitää kätilöä, koska synnytystapaukset yleensä voidaan hoitaa kaupungissa toimivissa laitoksissa.

Omia vakinaisia sairaaloita kauppalalla ei ole. Kauppalalla on kuitenkin sairastupaa varten vuokrattuna huoneisto. Sairastupa otetaan vain tarvittaessa käytäntöön, lähinnä milloin kulkutauteja on niin runsaasti liikkeellä, ettei potilaita saada sijoitettua kaupungin kulkutautisairaalaan. Tällöin palkataan sairastupaan tilapäinen henkilökunta. Mielisairashoitoa varten on kunnalla 4 osuutta Kellokosken piirimielisairaalassa. Näitten osuuksien arvo on 120,000 markkaa. V. 1935 on kauppala lisäksi päättänyt ottaa 5 paikaa Kiljavannummen uudessa piirimielisairaalassa.

Sairashoidon kokonaismenot ovat v:n 1935 talousarvion mukaan 81,900 markkaa. Niihin ei ole luettu menoja Kellokosken mielisairaalassa hoidetuista potilaista, mitkä menot on viety köyhäinhoidon tilille.

V:sta 1933 alkaen on kauppalalla oma lihantarkastamo. Sen arvoksi on kunnan omaisuusluetteloon merkitty 70,000 markkaa. Lihantarkastamon tulot on v:n 1935 talousarvioon merkitty 95,500 markaksi ja menot 66,400 markaksi. Menoista on 33,000 markkaa tarkastuseläinlääkärin, 13,200 markkaa rahastonhoitajan ja samoin 13,200 markkaa vahtimestarin palkkaa.

12. KANSAKOULUT.

Kauppalan kansakoululaitos on tarkemmin järjestetty tammikuun 13 päivänä 1925 vahvistetulla kansakoulun ohjesäännöllä. Kauppalan jako koulupiireiksi ja suunnitelma oppivelvollisuuden toteuttamiseksi on vahvistettu marraskuun 8 päivänä 1924.

Kauppala on jaettu kahteen koulupiiriin, suomenkieliseen ja ruotsinkieliseen, jotka kumpikin käsittävät kauppalan koko alueen.

Kauppalassa on kuitenkin vain yksi koulutalo. Tämä on varsinaisesti luovutettu suomenkielistä kansakoulua varten, mutta myös ruotsinkielinen kansakoulu on toistaiseksi sijoitettu tähän rakennukseen. Ruotsinkielistä koulua varten oli vv:n 1929 ja 1930 talousarvioissa varattu 800,000 markan määräraha. Kauppalalla on myös valtioneuvoston vahvistama päätös 320,000 markan lainan ottamisesta tähän tarkoitukseen ja samoin sillä on v:n 1924 dollariobligatiolainasta varattu tarkoitukseen 320,000 markkaa. Talon rakentamiseen ei kuitenkaan ole ryhdytty osin kauppalan vaikean taloudellisen aseman johdosta, osin sen vuoksi, että sen tarve on osoittautunut vähäisemmäksi kuin aikoinaan edellytettiin.

Kansakoulurakennus sijaitsee kauppalan rakennetun eteläosan keskellä korttelissa N:o 88 tontilla, jonka rekisterinumero on R. N:o 2^{369}. Tontin pinta-ala on 4,780 m² ja sen arvo laskettuna 50 markan mukaan m²:ltä pyörein luvuin 240,000 markkaa. Koulurakennus on valmistunut v. 1928. Sen kuutiosisältö on 5,575 m³. Siinä on 6 luokkahuonetta. Arviomies on arvioinut sen arvoksi 300 markkaa m³:ltä eli kaikkiaan pyörein luvuin 1,670,000 markkaa. Koulukiinteistön koko arvo on siten 1,910,000 markkaa. Kauppalan omaisuustaseessa on koulukiinteistön arvoksi merkitty 1,600,000 markkaa. Sen rakennuskustannukset olivat aikoinaan Smk. 1,650,223: 30.

Kummassakin kansakoulussa on 4 opettajaa, josta yläkoululla mies- ja naisopettaja ja alakoululla kaksi naisopettajaa. Kauppalan kansakouluissa on siten kaikkiaan 8 opettajaa.

Opettajille ei kauppala suorita kunnan palkkaa muuta kuin yhdessä tapauksessa. Kaikilla opettajilla on kuitenkin kauppalalta verrattain runsaasti laskettua luontois-

etujen korvausta. Tämä on suomenkielisen yläkoulun miesopettajalle 24,088 markkaa, yläkoulun naisopettajalle 11,216 markkaa, toiselle alakoulun naisopettajalle, joka on se, jolle kunta maksaa kunnanpalkkaa, yhdessä kunnanpalkan ja kalliinajanlisän kanssa 14,600 markkaa, ja toiselle alakoulun naisopettajalle 7,960 markkaa. Vastaavat luontoisetujen korvaukset ruotsinkielisen kansakoulun opettajille ovat yläkoulun miesopettajalle 22,776 markkaa, yläkoulun naisopettajalle 4,016 markkaa, alakoulun naisopettajalle 7,260 markkaa.

Oppilaiden terveydenhoitoa varten ei ole palkattu viranhaltijoita, mutta terveydenhoitoon ja hammasten hoitoon on varattu 18,000 markkaa.

Jatko-opetusta varten on talousarviossa varattu suomenkielistä opetusta varten 8,000 markkaa ja ruotsinkielistä opetusta varten 2,500 markkaa.

Koulutalon vahtimestarilla ja lämmittäjällä on asuntoetujen lisäksi 14,000 markan rahapalkka vuodessa.

Kauppalan kansakoulujen oppilasmäärä on lokakuussa 1933 ja 1934 ollut seuraava:

	1933				1934			
	Alak.	Yläk.	Jat-kol.	Yht.	Alak.	Yläk.	Jat-kol.	Yht.
Suomenk. koulu	65	80	7	152	66	74	11	151
Ruotsink. koulu	43	58	—	101	32	63	—	95
Yhteensä	108	138	7	253	98	137	11	246

Kauppalan menot kansakouluista ovat v. 1934 olleet seuraavat:

Menojen laatu	Suomenk. koulu Smk.	Ruotsink. koulu Smk.	Yhteensä Smk.
Opettajain palkat valtiolta	67,919: 58	62,866: 56	130,786: 14
» » kunnalta	6,000: —	—	6,000: —
Koulukalusto	925: 05	—	925: 05
Opetusvälineet	362: 45	—	362: 45
Oppikirjat	3,663: 35	2,290: 10	5,953: 45
Oppilaiden muut koulutarvikkeet	2,535: 05	3,782: 60	6,317: 65
» ravinto ja vaatetus	12,090: 25	7,021: 05	19,111: 30
Luontoisetujen korvaus	41,164: —	32,624: —	73,788: —
Lämpö	14,088: 35		14,088: 35
Valo	3,264: —		3,264: —
Siivous	2,205: 40		2,205: 40
Sekalaiset menot	197,126: 15		197,126: 15
Kanslia- ja taloudenhoito	2,125: —	1,401: 50	3,526: 50
Yhteensä	•	•	463,454: 44

Kauppalan tulot ovat vastaavana aikana olleet seuraavat:

Tulojen laatu	Suomenk. koulu Smk.	Ruotsink. koulu Smk.	Yhteensä Smk.
Valtionapu opettajain palkkaamiseen	67,919: 58	62,866: 56	130,786: 14
» à 60 mk. oppilasta kohden	8,970: —	5,700: —	14,670: —
» rakennusten kunnossapitoon	7,000: —		7,000: —
Korvausta muilta kunnilta	1,920: —		1,920: —
Yhteensä	•	•	154,376: 14

Kun kauppalan menot siis olivat Smk. 463,454: 44 ja tulot Smk. 154,376: 14, on siis kauppalan verovaroilla ollut v. 1934 suoritettava Smk. 309,078: 30.

13. KÖYHÄINHOITO.

Kauppalan köyhäinhoito on järjestetty maaherran kesäkuun 11 päivänä 1923 vahvistaman köyhäinhoidon ohjesäännön perusteella.

Köyhäinhoitolautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja 3 jäsentä sekä 3 varajäsentä. Köyhäinhoidon toimistotyön suorittaa asiamies, jonka vuosipalkka on 15,000 markkaa. Lautakunnan alaisena on myös tarkastaja, jonka vuosipalkka on 8,400 markkaa. Lakimääräisen lastenvalvojan palkka on 3,000 markkaa vuodessa.

Kunnalliskotia ei kauppalalla ole. Sensijaan on kauppala tehnyt Hyvinkään maalaiskunnan kanssa sopimuksen siitä, että kauppalalle on varattu oikeus sijoittaa 5 kunnalliskodissa hoidettavaa avunsaajaa tämän kunnan kunnalliskotiin. Tästä oikeudestaan kauppalan on vuosittain suoritettava 10,000 markkaa paitsi hoitomaksuja. Paikat ovat viime vuosina olleet kaikki käytetyt.

Kunnan kustannettavaa mielisairashoitoa varten on kauppala, kuten jo on mainittu, hankkinut 4 osuutta Kellokosken piirimielisairaalassa. Nämä osuudet oikeuttavat 4 paikkaan. Niitten hankkimiseen on kunta käyttänyt varoja 116,000 markkaa. Kauppalan omaisuustaseessa v:lta 1934 on niitten arvoksi merkitty 120,000 markkaa. Tähän tulee aikanaan lisää sanotut 5 paikkaa Kiljavannummen piirimielisairalassa.

Kauppalan köyhäinhoitoa nauttineiden henkilöiden luku on vv. 1930—1934 sosialiministeriön tilasto- ja tutkimustoimiston tietojen mukaan ollut seuraava:

Vuosi	Laitoksessa olleet				Yksityishoidossa olleet				Muussa muodossa avustetut: Avun arvo väh. 500 mk.				Muussa muodossa avustetut: Avun arvo alle 500 mk.				Kaikkiaan			
	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.
1930	8	7	6	21	—	—	12	12	17	39	2	58	24	21	1	46	49	67	21	137
1931	7	7	8	22	—	—	12	12	41	49	—	90	31	21	1	53	79	77	21	177
1932	20	12	11	43	—	1	12	13	77	63	—	140	37	27	5	69	134	103	28	265
1933	13	7	5	25	—	—	14	14	81	71	—	152	50	31	—	81	144	109	19	272
1934	20	14	3	37	—	—	18	18	61	64	—	125	37	15	3	55	118	93	24	235

Köyhäinhoitoavun tarvitsijain lukumäärä on, kuten edelläesitetyt luvut osoittavat, viime pulavuosina huomattavasti kohonnut. Myöskin vuosi 1934, jolta ei vielä ole käytettävänä lopullisia tietoja, on ollut tässä kohden kauppalalle vaikea vuosi, joskin helpottumista on ollut havaittavissa. Työmarkkinoilla yleensä ja etenkin kaupungin työmarkkinoilla tapahtuvat vaihtelut tuntuvatkin varsin herkästi kauppalan asujamiston keskuudessa. Köyhäinhoitorasitus muodostaakin yhdessä velkarasituksen kanssa kauppalan suurimman menoryhmän huomattavasti vaikeuttaen kauppalan taloudellista asemaa.

Kotipaikkaoikeuden perusteella jakaantuivat kauppalan köyhäinhoidon avustamien henkilöiden lukumäärä edellämainittuina vuosina seuraavasti:

	Kotipaikkaoikeus kauppalassa	Kotipaikkaoikeus muissa kunnissa
1929	90	43
1930	89	48
1931	114	63
1932	176	89
1933	190	83
1934	112	123

Muissa kunnissa kotipaikkaoikeutta nauttivista oli v. 1933 61 ja v. 1934 54 henkilöllä kotipaikkaoikeus kaupungissa.

Kaupungin ympäristössä olevien kuntien köyhäinhoidossa on yleisenä ilmiönä havaittavana, että varsin huomattava määrä näissä kunnissa kotipaikkaoikeutta nauttivia saa tarvitsemansa köyhäinhoitoavustuksen kaupungissa, asianomaisen kotipaikkakunnan suorittaessa aikanaan kaupungille korvauksen näin annetusta köyhäinhoidosta. Tämä ilmiö on havaittavana myöskin kauppalan köyhäinhoidossa. Muitten kuntien toimesta hoidettuja, Haagassa kotipaikkaoikeutta nauttivia oli v. 1933 119 ja v. 1934 86. Näistä asui ja sai köyhäinhoitoavustusta kaupungissa v. 1933 98 ja v. 1934 74.

Kauppalan köyhäinhoidon menot ovat sosialiministeriön tutkimus- ja tilastotoimistossa käytettävänä olevien tietojen mukaan vv. 1929—1933 olleet seuraavat:

Menojen laatu	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Hallinto ja valvonta	17,960	19,470	21,070	21,910	28,190
Muilla paikkakunnilla hoidetut	—	10,221	37,517	21,097	32,310
Korvausta hoidosta kunnalliskodissa	—	—	10,000	7,500	10,000
Sairaaloissa ja parantoloissa hoidetut	77,788	56,182	58,335	70,282	77,225
Aistivialliskoulussa	—	4,860	—	—	15,741
Muissa laitoksissa hoidetut	18,965	9,263	10,652	17,532	—
Yksityishoidossa olleet	16,849	20,135	19,186	24,624	54,741
Varsinaiset avunsaajat	127,827	129,201	173,283	277,780	185,000
Muut avustetut	11,496	11,980	13,364	24,389	166,058
Korvauksia muille kunnille	33,324	74,535	74,814	187,365	140,866
Muut menot	1,137	12,186	1,075	2,179	1,556
Yhteensä	305,346	348,033	419,296	654,658	711,687

Vastaavat tulot köyhäinhoidosta olivat samana aikana seuraavat:

Tulojen laatu	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Korvausta valtiolta	27,216	29,183	30,392	32,458	43,856
» muilta kunnilta	91,272	120,316	118,141	218,763	201,861
» yksityisiltä					6,242
Koulinpesäverot	—	347	1,754	747	300
Kunnallisverotuksesta	186,858	198,187	269,009	402,690	459,428
Yhteensä	305,346	348,033	419,296	654,658	711,687

Tässä yhdistelmässä mainittu köyhäinhoidon tulo kunnallisverotuksesta on siis se määrä, millä köyhäinhoito tosiasiallisesti on rasittanut kunnan taloutta ja verotusta.

Kauppalan omissa tilinpäätöksissä ovat köyhäinhoidon menot ja tulot olleet merkityt seuraaviin määriin:

	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Menot	303,662	348,034	419,261	477,095	722,610	647,491
Tulot	119,379	148,797	150,387	251,968	283,135	191,840
Erotus menoja	184,283	199,237	268,874	225,127	439,475	455,651

14. TYÖTTÖMYYSHUOLTO.

Kauppalan asujamisto on, kuten edellä jo huomautettiin, suuresti riippuvainen työmarkkinain tilasta. Viime pulavuosina vallinnut työttömyys on kauppalan väkiluvun pienuuteen katsoen kohottanut työttömien lukumäärän kauppalassa varsin huomattavaksi.

Valtion työttömyyskortiston mukaan on työttömien lukumäärä v:sta 1930 lähtien vaihdellut seuraavasti:

	1930	1931	1932	1933	1934
Tammikuu	—	49	72	88	95
Helmikuu	60	46	82	88	86
Maaliskuu	103	59	71	79	72
Huhtikuu	75	—	68	79	76
Toukokuu	59	—	66	59	63
Kesäkuu	36	—	—	47	72
Heinäkuu	—	—	—	47	.
Elokuu	—	—	—	45	41
Syyskuu	—	—	80	63	41
Lokakuu	—	61	92	46	64
Marraskuu	—	79	76	91	95
Joulukuu	—	64	81	92	103

Kauppala on varojensa mukaan koettanut järjestää työttömille työmahdollisuuksia. Kun pula-ajan työttömyys alkoi, saattoikin kauppala sijoittaa omiin varatöihinsä verrattain huomattavan osan työttömistä. Kevättalvella 1930 oli kunnan varatöissä maaliskuussa 55, huhtikuussa 48, toukokuussa 36 ja kesäkuussa 24 miestä.

Myöskin kevättalvella 1931 teetti kauppala vielä varatöitä siinä laajuudessa, että toimenpiteellä oli merkitystä. Kauppalan varatöissä oli tammikuussa 27, helmikuussa 30 ja maaliskuussa 45 työtöntä. Mutta sen jälkeen ovat kauppalan omat toimenpiteet supistuneet varsin vähiin. Kauppalan omissa varatöissä on sen jälkeen ollut vain 6—14 työtöntä. Kauppalan vaikean taloudellisen aseman vuoksi on valtio avustanut kauppalaa työttömyyden huoltamisessa käsittelemällä yleensä kauppalaa II työttömyyshuoltoluokkaan kuuluvana kuntana. Vuoden vaihteesta 1931—1932 on valtio jatkuvasti joko avustanut kauppalan varatöitä tai sijoittanut kauppalan työttömiä valtion omiin varatöihin. V:n 1931 alkukuukausina oli valtion avustamissa kauppalan varatöissä 22—25 työtöntä. Samana aikana oli valtion varatöissä 14—30 työtöntä. Syksystä 1932 on valtion varatöissä jatkuvasti ollut 30—60 työtöntä. Nämä ovat olleet sijoitettuina pääasiallisesti rautateiden oikaisutöihin ja maantietöihin kauppalan ulkopuolella.

Kauppalan menot työttömyyden vastustamiseksi on luettu edellä tieoloja sekä vesijohtolaitosta koskevissa selvityksissä esitettyihin menoihin.

15. SÄHKÖKYSYMYS.

Kauppala sähköistettiin silloin, kun se vielä oli yhdyskunta-asteella AB. M. G. Stenius-yhtiön toimesta. Kauppala irtisanoi v. 1924 silloisen sopimuksen yhtiön kanssa sähkövirran myymisestä yhtiön muuntaja-asemalta ja johdoista.

Kauppalan sähkövirran jakelu perustuu nyttemmin kauppalan ja kaupungin sähkölaitoksen välillä tammikuun 2 päivänä 1929 tehtyyn sopimukseen. Tämän mukaan luovuttaa kaupunki muuntaja-asemaltaan Uudenpellon kohdalla virtaa korkeintaan 150 kWA:n teholla kauppalan johtoon. Korvauksena sähkövirrasta maksaa kauppala tehomaksua 575 markkaa kW:lta maksimikuormituksesta ja lisäksi 100 markkaa kWA:lta kuluttajan ottamasta virrasta, kuitenkin vähintään 24,000 markkaa, ja kulutusmaksuna 30 penniä kWh:lta, mikä hinta kuitenkin on riippuvainen hiilen hinnoista.

Kauppala omistaa koko jakeluverkoston ja 3 muuntaja-asemaa. Sitäpaitsi on kauppalan alueella 2 yksityistä muuntaja-asemaa, toinen AB. Finska Fläktfabriken-yhtiön ja toinen Stenius-yhtiön pumppuasema, joihin kumpaankin kauppala kuitenkin myy virran. Kauppalan omistamien laitteiden ja johtojen arvo on omaisuustaseeseen v:lta 1934 merkitty 660,086 markaksi.

Kauppalan alueella on kauppalan verkostoon nykyään liitettynä noin 900 mittaria.

Kauppala myy sähkövirtaa myös alueensa ulkopuolelle. Toinen ostaja on Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta, joka ostaa virtaa yhdyskunnan pohjoisosassa kauppalan rajalla olevaa asutusta varten. Toinen taas on OY. Sockenbacka Elektricitets AB., joka omaan johtoonsa ostaa virtaa kauppalan eräästä muuntajasta.

Kauppala velkoo kuluttajilta maksua virran kulutuksesta Smk. 3: 60 kWh:lta valovirrasta ja Smk. 2: 10 kWh:lta voimavirrasta. Eräitten suurkuluttajien kanssa on kuitenkin erikoissopimukset.

Sähkölaitoksen hoitoa valvoo kauppalan hallitus. Laitoksen palveluksessa on isännöitsijä, jonka vuosipalkka on 10,800 markkaa, monttööri, palkka 27,000 markkaa, konttoriapulainen, palkka 6,000 markkaa, ja rahanperijä, palkka 5,500 markkaa. Laitoksen koko menoarvio on v:n 1935 talousarvion mukaan 357,200 markkaa ja tuloarvio 635,000 markkaa.

16. KAUPPALAN TALOUS.

Kauppalan taloudellisia oloja koskevasta selvityksestä on jo todettu, että kauppalan kunnallistalouden pohjana olevat verotetut tulot ovat suhteellisen alhaiset. Verotuspohja on huomattavasti heikompi kuin naapurikunnan, Huopalahden, kaupungin

verotuspohjasta puhumatta. Se on myös heikompi kuin Oulunkylän kunnan. Verotetut tulot ovat myös erittäin riippuvaiset taloudellisten suhdanteiden vaihteluista.

Kauppalan talouden perustan heikkous ja nimenomaan sen riippuvaisuus suhdanteiden vaihteluista on luonnollisesti lyönyt leimansa kunnan talouteen. Kauppalan toiminnan alkuvuosina, jolloin uuden kunnan menot vielä olivat vähäiset ja suhteellisen hyvät taloudelliset olot vallitsivat, oli kunnan taloudellinen asema tyydyttävä. Viimeisinä yleisinä pulavuosina asema kuitenkin huomattavasti muuttui. Verorasitus nousi nopeasti varsin korkeaksi ja kauppalalle tuli vaikeuksia sitoumustensakin täyttämisessä.

Kauppalan talouden kehitystä valaisevat osaltaan allaolevat luvut kauppalan menojen kokonaismäärästä, verotuksella koottavasta määrästä ja veroäyriltä kannetusta määrästä.

	Menoja kaikkiaan Smk.	Verotuksella koottava Smk.	Veroäyriltä kannettu Smk.
1923	2,018,823	656,032	3: 30
1924	1,213,233	547,511	3: 30
1925	1,264,004	821,845	4: 50
1926	3,280,994	837,115	5: 30
1927	3,217,990	849,068	4: 70
1928	2,184,039	895,779	4: 95
1929	2,829,314	1,130,183	5: 50
1930	3,527,928	1,135,774	5: 50
1931	3,557,373	1,166,490	6: 45
1932	2,928,045	1,340,875	8: 50
1933	2,899,102	1,546,275	11: 10
1934	2,989,791	1,508,933	10: 85

Vuoden 1935 talousarviossa on menojen loppusumma Smk. 2,997,795: 54 ja verotuksella on koottava Smk. 1,407,300: 54 ja veroäyriltä kannettava määrä on Smk. 9: 50.

Kauppalan taloudellisen aseman huonontumiseen ovat vaikuttaneet paitsi edellämainitut yleiset syyt myöskin eräät muut tekijät. Huomattavan arvaamattoman menojen lisäyksen on ensinnäkin aiheuttanut se, että kauppala oli varsin suurella lainamäärällä alkuaan osallisena kaupunkien ja kauppalain yhteisessä dollariobligatiolainassa v:lta 1924, minkä lainan vuotuismaksut dollarin kurssin kohoamisen johdosta nousivat alkuaan arvioitua paljon korkeammiksi. Myöskin vv. 1930—1931 suoritetut vesijohto- ja viemärityöt ovat ratkaisevasti vaikuttaneet kauppalan talouden häiriintymiseen.

Vuoden 1934 lopussa olivat kauppalan varat ja velat tilinpäätöksen mukaan seuraavat:

Varat:

			Smk.
Käteisiä varoja ja talletuksia			173,766: 35
Osakkeita ja osuuksia			125,000: —
Obligatioita			31,000: —
Tulojäämät			352,051: 30
Verojäämät			1,012,322: 14
Kalusto			256,445: 90
Kiinteistöt:	Kansakoulu	1,600,000: —	
	Erinäiset tontit	885,402: —	
	Lihantarkastamo	70,000: —	2,555,402: —
Sähkölaitos:	Laitteet	660,085: 98	
	Varastot	8,907: 85	668,993: 83
Vesijohto ja viemärilaitos			2,000,000: —
		Yhteensä Smk.	7,174,981: 52

Velat:

Lainat:		
V:n 1924 dollariobligatiolaina	4,213,274: 55	
Helsingin Osakepankki	71,377: 20	
Kaup. ja maalaiskuntien keskuslainakassa	27,204: 71	
Kansakoululaina valtiolta	558,043: 20	
Vanhuus- ja työkyvyttömyysrahasto	200,000: —	5,069,899: 66
Menojäämät		316,408: 72
Sähkön kuluttajain takuumaksut		61,738: 50
Varattu erinäisiin töihin		175,170: —
» poistoihin		899,501: 86
Haga Ungdomsföreningen lahjoitusrahasto		10,051: 95
Kauppalan netto-omaisuus		642,210: 83
	Yhteensä Smk.	7,174,981: 54

Kauppalan omaisuustaseesta on huomautettu, että siinä varojen puolella esiintyy eräitä omaisuuseriä, joitten arvo on laskettu korkeammaksi kuin asianmukaista olisi ja että omaisuustase tämän vuoksi antaa tosioloja edullisemman käsityksen kauppalan taloudellisesta asemasta.

Huomautus koskee lähinnä vesijohtolaitoksen omaisuustaseessa olevaa arvoa, joka, kuten edellisestä on käynyt ilmi, on merkitty Smk:ksi 2,000,000: —. Aikaisemmin on tässä selvityksessä myös mainittu, että vesijohtolaitoksen arvoksi ei, jos noudatettaisiin samoja arvioimisperusteita kuin kaupunki käyttää oman vesijohtolaitoksensa arvioimisessa, voitaisi merkitä enempää kuin Smk. 975,000: —. Erotus aiheutuu siitä, että kauppalan omaisuustaseessa vesijohtolaitoksen arvoon on laskettu myös viemäreihin sijoitetut varat, jotka kaupungeissa yleisesti jätetään omaisuustaseessa huomioonottamatta. Jos vesijohtolaitoksen arvo olisi vakiintuneiden arvioimisperusteiden mukaan merkitty omaisuustaseeseen, osoittaisi tase jo tästä syystä vajausta eikä kuten nyt nettopääomaa.

Voidaan myös huomauttaa, että omaisuustaseeseen merkitty kauppalan omistamien rakentamattomien tonttien arvo on liian korkea. Tontit on lueteltu siv. 6. Kuten luettelosta selviää, on suurin rakentamaton tontti varattu kirkkotontiksi. Muut tontit, joilla ei ole rakennuksia, ovat julkisia paikkoja, eräs tontti urheilukenttänä ja muut katu- ja tiemaita. Kaupunkien kiinteän omaisuuden arvioimisessa noudatettujen periaatteiden mukaan ei näin varatuille tai käytetyille tonteille omaisuustaseessa myöskään lasketa mitään arvoa. Selvitysmiehen käyttämä arviomies, arkkitehti Akseli Toivonen ei tämän vuoksi myöskään ole voinut kauppalan omaisuuden arvioimisessa asettaa näille tonteille arvoa, lukuunottamatta tonttia R.N:o 2^{117}, josta osa on lihantarkastamon tonttina muun osan ollessa tiemaana. Tämän tontin arvoksi on arviomies asettanut 40,000 markkaa. Jos tätä arvioimistapaa käytettäisiin kauppalan omaisuustaseessa, kasvaisi edellämainittu vajaus vielä yli 800,000 markalla.

On kuitenkin todettava kauppalan omaisuustasetta jonkun verran vahvistavana seikkana se, että arviomies on voinut asettaa kauppalan omistamalle koulurakennukselle jonkun verran korkeamman arvon kuin se, mikä esiintyy omaisuustaseessa. Kansakoulukiinteistön arvon on arviomies, kuten on mainittu, arvioinut 1,910,000 markaksi sen arvon ollessa omaisuustaseessa vain 1,600,000 markkaa. Omaisuustase paranisi tämän kautta noin 300,000 markalla.

Tässä esitetty kauppalan omaisuustaseen tarkastus osoittaa näin ollen, että omaisuustaseen tosiasiallisesti tulisi osottaa lähes 1 milj. markkaa suuremmat velat kuin varat.

Kauppalan taloudellista asemaa heikontaa myös se, että verojäämien määrä on verrattain suuri, v:n 1934 tilinpäätöksen mukaan, jos myös koiraverojäämät otetaan

huomioon, noin 1 milj. markkaa. Kunnallisen tuloveron jäämätilien kehitys on viime vuosina ollut seuraava:

Vuosi	Poistoihin varattu talousarviossa Smk.	Tosiasiallisesti poistettu Smk.	V:n lopussa tilinpäätöksen mukaan Smk.
1930	175,000	41,271	810,505
1931	150,000	192,775	785,555
1932	150,000	174,284	854,324
1933	150,000	4,342	1,103,447
1934	200,000	231,279	997,768

Vuoden 1934 tilinpäätöksessä esiintyvä tuloveron jäämien loppusumma jakaantuu eri vuosilta olevien verojäämien kesken seuraavasti:

Yhdyskunnan ajoilta ...	Smk.	28,300: 91	V:lta	1928	Smk.	28,214: 50
V:lta 1922	»	—	»	1929	»	54,498: —
» 1923	»	3,484: 80	»	1930	»	98,245: 70
» 1924	»	—	»	1931	»	158,018: 50
» 1925	»	—	»	1932	»	280,873: 50
» 1926	»	2,291: 10	»	1933	»	317,041: 15
» 1927	»	26,799: 48				

Verojäämäluetteloon merkityistä verojäämistä on ilmeisesti huomattava osa sellaisia, joita ei saada perityksi. Varsin huomattava osa lienee verojäämiä, jotka on lähetetty kaupungin ulosottoviranomaisten perittäviksi ja joita sen vuoksi, että ne käsitellään vieraskuntalaisten veroina, peritään vähemmän tehokkaasti kuin kaupungin omia verojäämiä. Myöskin verojäämien erä omaisuustaseen varojen puolella on siten ilmeisesti liian korkea.

Kauppalan omaisuustaseessa esiintyy kuitenkin velkojen puolella veropoistoja varten varattu määräraha, joka vastannee poistettavaksi joutuvia verojäämiä.

Syynä siihen, että velat niinkin huomattavasti ovat varoja suuremmat, on osaksi se, että kauppala on vaikean taloudellisen asemansa vuoksi vaikeimpina työttömyyskausina saanut oikeuden käyttää lainavaroja katu- ja tietöihin suuremmassa määrin kuin mitä yleensä pidetään terveen kunnallistalouden kannalta suotavana. Samoin on viemärien rakentamiseen suhteellisen runsaasti käytetty lainavaroja. Myös on eräisiin kunnan omaisuutta lisääviin tarkoituksiin myönnettyjä lainavaroja jäänyt alkuaan päätettyihin tarkoituksiin käyttämättä ja kulutettu juokseviin tarpeisiin.

Mitä erikoisesti tulee v:n 1924 dollariobligatiolainaan, joka v:n 1934 tilinpäätöksessä esiintyy Smk:n 4,213,274: 55 suuruisena, niin on mainittava, että tämä v. 1935 on muunnettu uuteen »Suomen valtion takaamaan kaupunkien ja kauppalain 5 $^1/_2$ %:n yhteiseen obligatiolainaan v:lta 1935», jossa lainassa kauppalan osuus on 5,000,000 markkaa.

Epäsuhde kauppalan varsinaisen omaisuuden ja velkojen välillä on edellä esitetyistä syistä verrattain huomattava. Kiinteä ja irtain omaisuus, jolla on sellainen pysyväisempi arvo, mikä voitaisiin esim. kaupungin omaisuustaseessa ottaa huomioon, on seuraava:

Osakkeita ja osuuksia	Smk.	125,000: —
Obligatioita	»	31,000: —
Kansakoulu	»	1,910,000: —
Tontti R. N:o 2^{117}	»	40,000: —
Lihantarkastamo	»	70,000: —
Vesijohtolaitos	»	975,000: —
Sähkölaitos	»	660,085: 98
Kalusto	»	256,445: 90
Yhteensä varoja	Smk.	4,067,531: 88

Näitä varoja vastaavat seuraavat pitkäaikaiset lainat:

Uusi v:n 1935 laina	Smk.	5,000,000: —
Kansakoululaina (v:n 1935 lopussa)	»	500,000: —
Lainat vanhuus- ja työkyvyttömyysrahastosta	»	200,000: —
Yhteensä velkaa	Smk.	5,700,000: —

17. ALOTE KAUPPALAN ALUEEN LAAJENTAMISEKSI.

Kunnallisen jaoituksen muuttamisesta Haagan kauppalan naapuruudessa on olemassa eräs alote, joka on mainittava, ennenkuin käydään käsittelemään kauppalan asemaa kaupungin ympäristön vastaisessa kunnallisessa jaoituksessa.

Kun aikoinaan tuli tunnetuksi, että Huopalahden kunnan valtuusto oli tehnyt valtioneuvostolle esityksen kunnan jakamiseksi siten, että Munkkiniemestä tulisi eri kunta, teki Haagan kauppalan valtuusto eräitä huomautuksia suunnitellun Munkkiniemen kunnan alueen määrittelyä vastaan. Esityksessä, minkä valtuusto kesäkuun 17 päivänä 1927 teki valtioneuvostolle, huomautettiin, että kauppalan ja Munkkiniemen pohjoisosan välinen raja oli epätarkoituksenmukaisesti vedetty ja että kauppala toivoi saavansa tilaisuuden antaa lausuntonsa Huopalahden kunnan jakoasiasta, ennenkuin asia ratkaistiin. Lausunnossa, minkä kauppalan valtuusto sittemmin antoi marraskuun 28 päivänä 1927, perusteli kauppala tarkemmin käsitystään ja esitti m.m., että Huopalahden kunnan jakoasian yhteydessä olisi harkittava sitäkin mahdollisuutta, että Haaga ja Munkkiniemi jälleen yhdistettäisiin yhdeksi kauppalaksi. Marraskuun 15 päivänä 1928 kauppala teki valtioneuvostolle oman esityksensä siitä, että Huopalahden kunnan pohjoisosat näitä alueita varten laaditussa asemakaavassa Läntiseksi puistotieksi kutsuttuun katuun saakka liitettäisiin kauppalaan. Huomattava kauppalanvaltuuston vähemmistö oli ollut sillä kannalla, että rajaksi määrättäisiin Turun maantie. (Kts. päämietintö sivu 209 ja Huopalahden liitosalueen erikoisselvitys, Mietintö N:o 2, siv. 36 ja 40.)

Tämä kauppalan esitys on lähetetty selvitysmiehen käsiteltäväksi.

18. LIITOSEHDOTUS.

Ryhdyttäessä harkitsemaan Haagan kauppalan vastaista asemaa kaupungin ympäristön kunnallisessa jaoituksessa havaitaan pian, että asiaa ei voida käsitellä erillisenä pelkästään Haagan kauppalaa koskevana kysymyksenä, vaan että tämä kysymys liittyy osana laajempaan kysymykseen kaupungin länsipuolella olevien esikaupunkialueiden vastaisesta kunnallisesta jaoituksesta yleensä. Jälkimmäistä kysymystä on yksityiskohtaisemmin käsitelty Huopalahden liitosaluetta koskevassa eri-

koisselvityksessä, minkä vuoksi tässä on aluksi viitattava mainittuun erikoisselvitykseen (Mietintö N:o 2, siv. 40—46).

Kuten Munkkiniemi sijaitsee myös Haaga kaupungin läntisellä laajentumisalueella välittömästi kaupungin rajan takana. Sikäli liittyy Haaga välittömämminkin kaupungin asutuksen laajenemispiiriin, että Haagaa ei eroita kaupungin maista ja asemakaavoitettavista alueista, kuten Munkkiniemen, meren lahti. Myöskin kaupungista länteen johtava uusi valtatie, Turun tie, joka kulkee Haagan läpi, sitoo Haagan voimakkaammin kaupungin asutuksen piiriin kuin nykyiset tieyhteydet Munkkiniemeen.

Kaupungin viranomaisten suunnitelmien mukaan tulevat Haagaa lähinnä olevat kaupungin maat, n.s. Reijolan alue, kohdakkoin asemakaavoitettaviksi. Kaupunginvaltuusto on jo toukokuun 27 päivänä 1931 hyväksynyt suunnitelman tämän alueen asemakaavaksi ja itse asemakaava esitettänee lähiaikoina hyväksyttäväksi ja vahvistettavaksi. On vain ajankysymys, milloin tämä alue otetaan rakennettavaksi ja milloin Haagan ja kaupungin asutus kasvaa yhteen.

On jo todettu, että Haagassa on verrattain huomattava esikaupunkiasutus ja myös, että täällä asuvalla väestöllä on pääasiallinen toimeentulonsa kaupungissa. Haagan edullisen maantieteellisen aseman vuoksi on pidettävä selvänä, että tämä asutus myös tulee kasvamaan. Kauppalan alueella olevien maitten pääomistaja, AB. M. G. Stenius-yhtiö harjoittaa jatkuvasti tonttien myyntiä sekä radan pohjois- että eteläpuolella ja kuta lähemmäksi Haagan rajaa kaupungin rakennettu osa tulee, sitä suuremmaksi on tonttien kysyntä Haagan puolella kasvava. Arkkitehti, professori *Eliel Saarisen* laskelmien mukaan mahtuisi kauppalan alueelle, jos se rakennettaisiin hänen asemakaavasuunnitelmiensa mukaan, kaikkiaan noin 85,000 asukasta.

Haagan esikaupunkiasutuksen järjestelyssä on sikäli päästy pitemmälle kuin muilla kaupungin ympäristön esikaupunkialueilla, että asutusalue on julistettu kauppalaksi. Tämän kautta on saatu ne muodolliset edellytykset, mitkä lainsäädäntö tarjoaa asutuksen tyydyttävälle asemakaavalliselle järjestelylle. Suurin osa aluetta on, kuten on mainittu, myös asemakaavoitettu ja rakennustoiminta noudattaa myös asemakaavaa. Nämä seikat huomioonottaen näyttäisi ensi katsannolta siltä, kuin ei ainakaan asutuksen ja rakennustoiminnan valvonnan kannalta olisi tarpeellista suunnitella muutosta kauppalan asemaan. Jos kysymys voitaisiin ratkaista vain tätä näkökohtaa silmälläpitäen, voitaisiin olot täällä mahdollisesti jättää ennalleen, vaikkakin nykyinen järjestely edelläesitetyistä myönteisistä puolista huolimatta jättää eräille huomautuksille sijaa.

Eräänä nykyisten olojen säilyttämisen eli sellaisen järjestelmän ylläpitämisen varjopuolena, että kaupungin välittömässä läheisyydessä on itsenäisellä rakennustarkastuksella varustettu pieni kunta, on, kuten myös Munkkiniemen asemaa koskevassa selvityksessä on huomautettu, se, että tällaisen kunnan rakennustarkastusviranomaiset kaupungin kilpailua peläten voivat supistaa vaatimuksiaan asemakaavan ja rakennusjärjestyksen noudattamiseen nähden ja siten sallia kaupungin välittömässä ympäristössä vähemmän tyydyttävää rakennustoimintaa. Tällaisen epäkohdan syntymisestä on nimenomaan Haagassa ollut oireita.

Samoin on huomautettava, että itsenäisellä asemakaavalla varustetun kunnan olemassaolo kaupungin välittömässä ympäristössä vaikeuttaa kaupungin yleisen asemakaavallisen kehityksen johtoa. Voi helposti käydä niin, että itsenäisen kunnan asemakaava laaditaan toisia vaatimuksia silmälläpitäen kuin mitä kaupungin asutuksen luonnollinen kehitys edellyttäisi. Tällaistenkin olojen syntymisestä antavat Haagan olot viittauksia. Suuret osat Haagan nykyistä asemakaavaa, joka on asianomaisen yksityisen maanomistajan, AB. M. G. Stenius-yhtiön toimesta laadittu, on maanomistajan etuja silmälläpitäen laadittu korkeilla kivitaloilla rakennettavien kaupunginosien asemakaavaksi, vaikka asutuksen luonne nykyään ja ilmeisesti useana vuosikymme-

nenä eteenpäin edellyttäisi asemakaavan huomattavasti matalampaa asutusta varten.

Edelleen on huomautettava, että niinkin pieni ja taloudellisesti heikko kunta kuin mitä Haaga vielä on ja ilmeisesti kauan tulisi olemaan, ei taloudellisista syistä jaksa ottaa kantaakseen niitä kustannuksia, mitkä asemakaavalain mukaan ovat kauppalan joko etukäteen tai lopullisesti suoritettava kunnan rakennetun tai rakennettavan osan saattamiseksi kaupunkimaiseen kuntoon. Myöskin tästä on jo nyt saatu kokemuksia Haagan oloista. Kauppalan heikon taloudellisen aseman vuoksi on jo aikoinaan alullepannut järjestelytyöt ollut pakko keskeyttää ja myös asutuksen laajentuminen on huomattavalta osalta tästä syystä pysähtynyt. Huolimatta siitä, että lainsäädännön vaatimusten toteuttamiseen on sekä muodolliset edellytykset olemassa että myös kunnan viranomaisten pyrkimyksenä olisi lainsäädännön vaatimusten toteuttaminen, jää asutuksen järjestely siten taloudellisista syistä toteuttamatta tai keskeneräiseksi.

Vaikka tässä viimeksi esitetyt näkökohdat jo puhuvat sen puolesta, että Haagan kauppala olisi liitettävä kaupunkiin, eivät nämä asemakaavalliset seikat, kuten edellä huomautettiin, ehkä vielä sellaisinaan riittäisi tällaisen ehdotuksen perusteluksi. On kuitenkin muita syitä, jotka yhdessä näitten näkökohtien kanssa tekevät kauppalan liittämisen kaupunkiin välttämättömäksi.

Useissa tämän selvityksen kohdissa on jo todettu, että kauppalan taloudellinen asema on varsin heikko. On myös osoitettu, että tämän kunnallistaloudellisen ilmiön oleellisin syy on kunnan asukkaitten heikko veronmaksukyky. Kun, kuten myös on mainittu, verotetut tulot kaupungissa esim. v. 1933 olivat 10,745 markkaa asukasta kohti, olivat ne Haagassa samaan aikaan vain 5,133 markkaa. Vaikka voitaisiinkin osoittaa, että kauppala taloudellisesti säännöllisinä vuosina voisi siedettävän verorasituksen puitteissa pysyttää taloutensa tasapainossa, on kuitenkin tähänastisesta kokemuksesta vedettävä se johtopäätös, että kauppalan talous ei kestä pula-aikojen ja varsinkin niitten aiheuttaman työttömyyshuollon rasituksia eikä myöskään kustannuksia asutuksen tehokkaasta järjestämisestä. Haagan kauppalaan nähden on tämän vuoksi ryhdyttävä kunnallisen jaoituksen muuttamiseen, jotta aikaansaataisiin sellainen kunnallisten rasitusten huojennus tai tasoitus, jota kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n 1 mom:n 3) kohta edellyttää. Muuta tietä tällaisen tasoituksen aikaansaamiseen kuin kauppalan liittäminen kaupunkiin ei ole olemassa. Verotasoituksen kannalta on siis perustelu päinvastainen kuin Munkkiniemen suhteen.

Ehkä oleellisimmaksi syyksi kauppalan liittämiseen kaupunkiin muodostuu kuitenkin lopulta se, että kaupungin ympäristön länsipuolella olevien alueiden kunnallista jaoitusta ei voida tyydyttävällä tavalla järjestää, jos kauppala jätettäisiin itsenäiseksi kunnaksi.

Huopalahden liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä on, kuten sanottu, käsitelty eri mahdollisuuksia kaupungin tällä puolen olevan asutuksen kunnallisen jaoituksen uudestaan järjestämiseksi. Siinä on myös ollut välttämätöntä käsitellä Haagan vastaista asemaa. Lopputulos selvityksestä on Huopalahden kunnan osalta, että se kokonaisuudessaan on liitettävä kaupunkiin.

Mitä erikoisesti Haagan kauppalan v. 1928 tekemään esitykseen tulee, että kauppalaan liitettäisiin Munkkiniemen taajaväkisen yhdyskunnan pohjoisosa, niin esitetään yllämainitussa selvityksessä, että nykyinen raja tällä kohtaa Huopalahden kunnan ja kauppalan välillä on varsin epätarkoituksenmukainen ja vaatii korjausta, mutta myös ettei epäkohdan korjaaminen ole mahdollista Haagan kauppalan valtuuston esittämää tietä.

Huomautettakoon tässä yhteydessä, että myös kauppalan itäistä kaupungin puoleista rajaa vastaan voidaan tehdä pääasiallisesti samat muistutukset kuin länsirajaa vastaan. Myös itäinen raja jakaa kahteen kuntaan asemakaavan, jota on suunniteltu yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Kaupungin ja kauppalan raja kulkee pitkät

matkat osaksi korttelien rajoja ja katuja pitkin, mutta osaksi myös korttelien poikki. Kaupunki ja kauppala tulevat tosin tällä tavoin naapureiksi vasta silloin, kun kaupungin rakennettu alue ulottuu kaupungin nykyiseen länsirajaan, mutta tällaisen tilanteen syntymistä on jo ajoissa ryhdyttävä torjumaan.

Tarkastettaessa kauppalan rajojen ja asemakaavan keskenäistä suhdetta, ei voida tulla muuhun tulokseen, kuin että kauppalan rajat, jotka luotiin paljon myöhemmin kuin asemakaava suunniteltiin, ovat tarkoitetut väliaikaisiksi ja että asemakaavan laatijakin on tarkoittanut, että niinhyvin Haagan kuin Munkkiniemen taajaväkisen yhdyskunnan asemakaavat muodostaisivat osan kaupungin yleistä asemakaavaa. Nyt jo tarpeellisiksi havaitut muutokset kauppalan rajoihin ovatkin tehtävät poistamalla nämä rajat ja siis liittämällä niinhyvin Haagan alue kuin sen takana oleva Munkkiniemen osa kaupunkiin.

Syitä, minkä vuoksi ei myöskään voida toteuttaa Haagan kauppalan taholta v. 1927 esitettyä ajatusta, että Munkkiniemen ja Haagan välinen raja korjattaisiin liittämällä Munkkiniemi ja Haaga jälleen yhdeksi kunnaksi, on selvitetty Huopalahden kuntaa koskevassa erikoisselvityksessä. Kysymys voidaan tässä sivuuttaa vain viittauksella mainittuun erikoisselvitykseen (Mietintö N:o 2, siv. 40).

Paitsi nykyistä Huopalahden kuntaa on kaupunkiin liitettävä myös Talin kylä, jonka kaupunki omistaa, ja jonne kaupunki jo on järjestänyt omakotialueen. Edelleen on kaupungin alueen luoteisrajan suoristamiseksi ja järjestämättömän esikaupunkiasutuksen estämiseksi liitettävä kaupunkiin osia Kårbölen kylästä Haagan kauppalan pohjoispuolella. Näitä jaoitusmuutoksia on tarkemmin perusteltu Pitäjänmäen liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (Mietintö N:o 6, siv. 20). Haagan kauppala jäisi näitten muutosten jälkeen, jos se säilytettäisiin itsenäisenä kuntana, kaupungin alueen keskelle. Tämäntapaista ratkaisua on aina pidetty sellaisena kunnallisen jaoituksen epäsäännöllisyytenä, jota on vältettävä. Kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n 2 mom:n säännökset ovat tällaiseen tapaukseen sovellettavat.

Sellainen järjestely, joka jättäisi kauppalan kaupungin alueen sisään, ei ole haitallinen ainoastaan kunnallishallinnolliselta kannalta vaan myös muussa hallinnollisessa suhteessa, esim. poliisihoidon vaikeutumisen vuoksi, ja oikeudellisessa suhteessa. Eräs sisäasiainministeriön v. 1931 asettama toimikunta, joka on valmistellut ehdotusta poliisitoimen järjestämisestä ja yhtenäistämisestä Helsingin kaupunkiin rajoittuvilla ympäristöalueilla, onkin ehdottanut, että m.m. Haagan kauppala jo ennen kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleistä uudistamista poliisihoidollisesti liitettäisiin kaupungin poliisipiiriin, ja edellytti toimikunta, että kauppala myöhemmin muussakin hallinnollisessa suhteessa liitetään kaupunkiin. Sellaista tilannetta ei voida oikeustoimenkaan alalla luoda, että raastuvanoikeuden tuomiopiirin sisällä olisi alue, joka erillisenä kuuluisi Helsingin tuomiokuntaan.

On näin ollen sekä kunnalliselta, hallinnolliselta että oikeudelliselta kannalta välttämätöntä liittää kauppala kokonaisuudessaan kaupunkiin. Epäkohdat, mitkä syntyisivät itsenäisen kauppalan olemassaolosta kaupungin alueen keskellä ovat kaikissa näissä suhteissa niin oleelliset, että tässä käsiteltävään tapaukseen voidaan sovelluttaa myös kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 3 §:n säännöksiä pakkoliitoksesta.

Mitä kauppalan liittämiseen kaupunkiin kameraalisessa suhteessa tulee, niin on tämä luonnollinen seuraus kauppalan liittämisestä kaupunkiin muissa suhteissa.

HAAGAN LIITOSALUE
HAGA INKORPORERINGSOMRÅDE

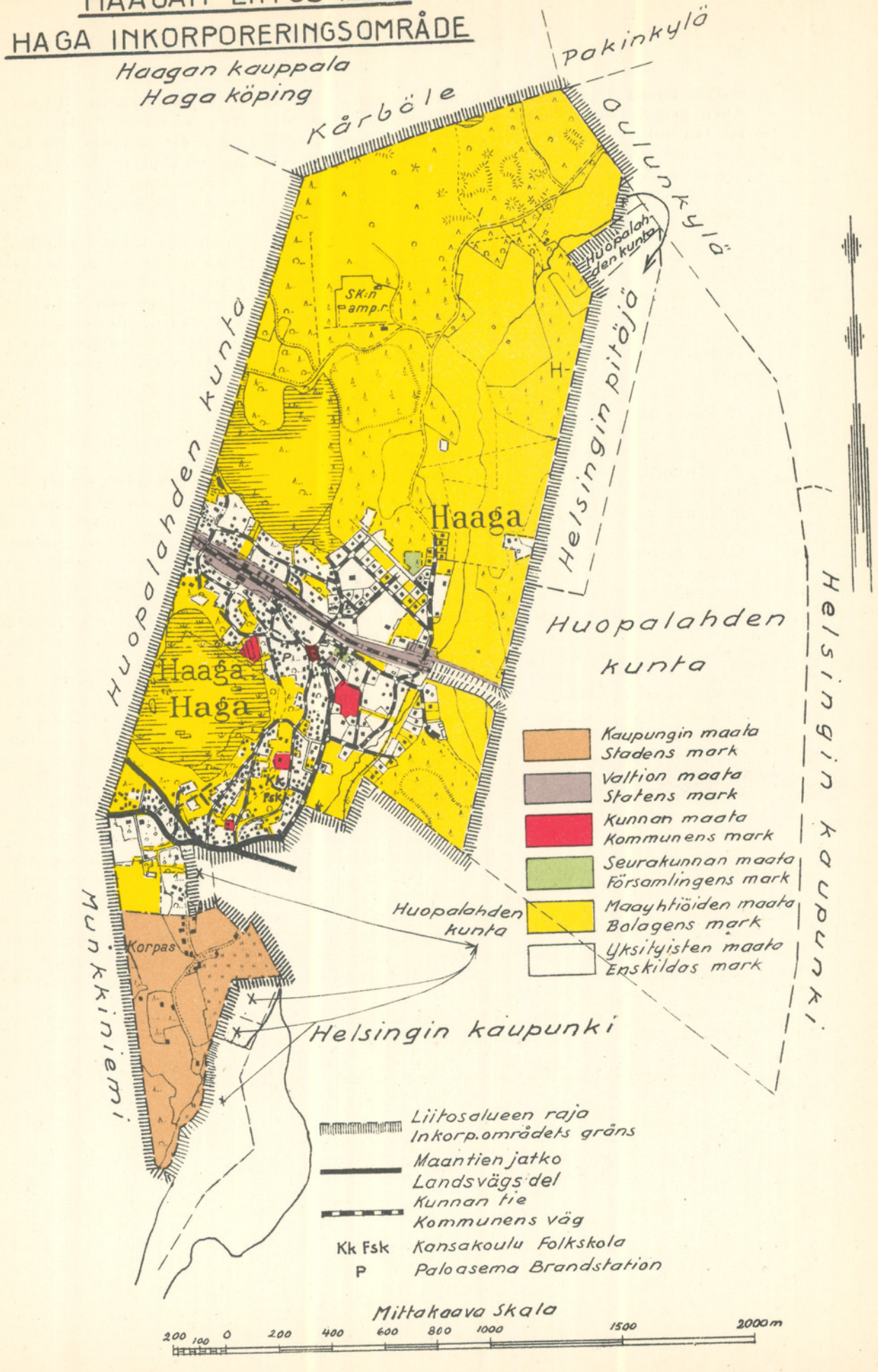

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 4

ERIKOISSELVITYS
OULUNKYLÄN LIITOSALUEESTA

OULUNKYLÄN MAALAISKUNTA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. *ASEMA JA MAASTO.*

Oulunkylän liitosalue käsittää yksinomaan Oulunkylän maalaiskunnan.

Kunta, joka alotti toimintansa vuoden 1921 alusta, sijaitsee välittömästi kaupungin alueen pohjoispuolella, liittyen lähinnä Käpylän ja Taivaskallion huvilakaupunginosiin sekä kaupungin kunnalliskodin ja vesijohtolaitoksen uuden pumppuaseman pohjoispuolelle suunniteltuun puistoalueeseen.

Kunnan eteläinen raja kaupunkia vastaan on mutkaileva. Alueen lounaiskulmassa pistää pieni kieleke kaupungin alueeseen ja kaupungin alue vuorostaan työntää rajan keski- ja itäosassa kielekkeen maalaiskunnan alueeseen. Itäraja kulkee kaarena Vantaanjokea pitkin. Pohjoisraja on melkein suora. Myös länsiraja on verrattain ehjä. (Kts. liitteenä olevaa karttaa.)

Kunnan koko pinta-ala on maarekisterin pinta-alatietojen mukaan 593.6 ha. Tästä on maata 589 ha ja vesialuetta 4.6 ha. Tilastollisessa vuosikirjassa on pinta-ala ilmoitettu 625 ha:ksi ja maanmittaushallituksen julkaisussa »Suomen pinta-ala kunnittain v:n 1934 alussa» 586 ha:ksi. Kaupungin viranomaisten toimittamien mittausten mukaan pitäisi maitten pinta-alan olla 574 ha. Tämän suunnikkaan muotoisen alueen suurin pituus on 4.1 km. ja sen leveys yleensä 1.7 km.

Maasto on kaupunkiasutukselle Helsingin oloihin nähden verrattain edullista. Asutukselle sopimatonta suhteellisen korkeata kalliomaastoa on pääasiallisesti vain alueen koillis- ja kaakkoiskulmassa. Muualla on maasto kylläkin kumpuilevaa, mutta metsäisten kukkulain välissä leviää verrattain laajoja tasaisia laaksoja. Huomattavia asutus- ja viljelyskelpoisia alueita on siellä rakentamatta, varsinkin kunnan luoteiskulmalla. Myös metsäseutu kunnan keskiosassa uuden valtamaantien itäpuolella on sopivaa uudelle asutukselle. Ranta-alue Vantaanjoen rannalla on aika matala ja kevättulvien uhkaama.

Esikaupunkiasutus, joka emäradan vartta on levinnyt Oulunkylään, on sijoittunut kahdelle toisistaan erillään olevalle alueelle. Toinen sijaitsee kunnan itäosassa ja toinen länsiosassa. Itäosassa olevan asutuksen liikennekeskus on Oulunkylän asema, josta asutus asemalta johtavaa vanhaa päätietä pitkin on hakeutunut sekä radan pohjois- että eteläpuolelle. Pohjoispuolella olevaa asutusta, joka Petaksen tilan ja Oulunkylän kartanon mailla sijaiten, on Oulunkylän pääasutus ja ulottuu aina kylän pohjoisrajalle, kutsutaan Itäiseksi huvilaryhmäksi. Radan eteläpuolella olevaa osaa kutsutaan Eteläiseksi huvilaryhmäksi. Oulunkylän asemalta länteen edellisistä hieman erillään asemaseudun tasangon reunassa on myös asutusryhmä, jota sanotaan Niittypelloksi. Tämä koskettaa jo kunnan länsiosassa olevaa asutusta. Länsiosassa oleva asutus käytti aikoinaan liikennekeskuksena vanhaa, nyttemmin lakkautettua, 4 km:n päässä kaupungista ollutta Fredriksbergin pysäkkiä, mistä radan länsipuolitse kulki vanha tie Pakinkylään. Myöhemmin sai tämä asutus oman pysäkkinsä, Käpylän. Tämän asutuksen pohjoisosaa, joka sijaitsee Oulunkylän kartanon mailla, kutsutaan Läntiseksi huvilaryhmäksi tai Suursuoksi. Sen eteläpuolella Petaksen ja A Kottbyn tilan mailla olevasta asutuksesta kutsutaan erästä osaa Etumetsäksi ja erästä Takametsäksi ja kumpaakin yhdessä toisinaan Välitaipaleeksi, toisinaan Krämertin alueeksi.

Paitsi rautatietä, johtaa kaupungista Oulunkylään teitä neljältä eri suunnalta.

Etelästä Pasilasta päin tuleva tie on jo mainittu. Vanhin tieyhteys lienee se, mikä tulee asemalle idästä päin nykyiseltä Hämeentieltä, josta se erkanee Vanhankaupungin kohdalla. Kolmas tie tulee Käpylän ja Taivaskallion huvilaesikaupunkien kautta niinikään asemalle. Neljäs ja vastedes tärkeimmäksi tieyhteydeksi muodostuva on uusi suuri valtatie Käpylän kautta Helsingin pitäjän kirkolle. Tämä tie kulkee kunnan keskiosan poikki.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Kunnan kameraaliseen jakoon nähden on huomattava, että kuntaan kuuluu ainoastaan yksi kylä, nimittäin Oulunkylän kylä, ja osia Kottbyn yksinäisestä verotalosta.

Oulunkylän kylä jaettiin isojaossa, mikä päättyi v. 1776, viiteen verotaloon. Nämä olivat Landboas N:o 1, Monsas N:o 2, Britas N:o 3, Petas N:o 4 ja Nybondas N:o 5. Näistä kolme ensiksimainittua, jotka sijaitsivat kylän pohjoisosassa ja joitten maat muodostivat yleensä pitkiä lännestä itään kulkevia suunnikkaan muotoisia tiluskuvioita, aikoinaan oli siirtynyt saman omistajan käsiin, ja olivat ne 1800-luvun lopulla yhdysviljelyksessä Oulunkylän kartanona. Kartano, jonka päärakennukset sijaitsevat kunnan itäosassa, asemalta noin 1 km. pohjoiseen, siirtyi v. 1908 kaupungin omaksi. Paitsi näitä tiloja, joitten yhteinen pinta-ala maarekisterin mukaan on 246.^{69} ha, omistaa kaupunki Nybondaksen tilan, joka jo kaupungin perustamisen aikoihin lahjoitettiin kaupungille ja jonka nykyinen pinta-ala maakirjan mukaan on 113.^{87} ha. Vaikka tila kuului niihin maihin, mitkä kaupungille on lahjoitettu »ikuiseksi omaisuudeksi», on sitä käytännössä 1700-luvun alkupuolelta asti käsitetty maistraatintilaksi. Viimeiseltä immissionin haltijalta lunasti kaupunki hallintaoikeuden v. 1910 (kts. Päämietintö siv. 121). Itse Oulunkylän kylän tiloista on ainoastaan Petaksen tila jäänyt yksityisten maanomistajain, lautamies *O. V. Nyströmin* perikunnan haltuun. Tilan maat sijaitsevat kunnan lounaisosassa kaupungin maitten eteläpuolella ja edempänä mainittavan A Kottbyn pohjoispuolella.

Kottbyn yksinäisestä verotalosta kuuluu Oulunkylän kuntaan enää ainoastaan osa. Osa on Gumtähden kartanon ohessa v:n 1906 alusta liitetty kaupunkiin. Tila jaettiin v. 1823 A Kottbyhyn ja B Kottbyhyn. Jälkimmäinen taas jaettiin v. 1909 edellämainitun liitoksen kameraalista toteuttamista varten Lands-Kottby R. N:o 1^{19} ja B2 Kottby R. N:o 1^{20}-nimisiin tiloihin, joista jälkimmäinen siirtyi kaupunkiin. Lands-Kottbyn omistaa kaupunki. Sen maat, pinta-alaltaan maarekisterin mukaan 12.^{4597} ha, sijaitsevat Oulunkylän aseman lähistöllä rautatieradan kummallakin puolen.

A Kottby on yksityisen maanomistajan, tilanomistaja *Axel Lönngrenin* hallussa. Sen päätilukset ovat kunnan lounaiskulmassa Käpylän pysäkin lähellä. Eräitä pienempiä tiluksia on myös Lands-Kottbyn maitten naapuruudessa.

Maan osittaminen asuntotarkoituksiin pääsi Oulunkylässä alkuun aikaisemmin kuin useimmilla muilla liitosalueilla, eli 1880-luvun alkupuolella. Osittaminen tapahtui alkuaan pääasiallisesti Oulunkylän aseman lähistöllä A Kottbyn ja Petaksen tilojen mailla sekä samojen tilojen mailla kunnan lounaiskulmalla myöhemmin perustetun Käpylän pysäkin lähellä. Myöskin kunnan koillisosassa Oulunkylän kartanon mailla eroitettiin jonkunverran tiloja. Vuoteen 1908 mennessä, jolloin kaupunki suoritti tärkeimmät maanostonsa Oulunkylässä, oli 1 ha:a pienempiä tiloja syntynyt kaikkiaan 57 ja 1—5 ha:n suuruisia tiloja 19. Pian senjälkeen, kun kaupunki oli tullut suurimmaksi maanomistajaksi, lohottiin Petaksen ja A Kottbyn tiloista 41 tilaa alle 1 ha:n. Tämä tapahtui v. 1911. Senjälkeen keskeytyivät tämäntapaiset lohkomiset pitkiksi ajoiksi. Vasta 1920-luvun lopulla ryhtyivät mainittujen yksityisten haltuun jääneiden tilojen omistajat jälleen jonkunverran laajemmassa mitassa harjoittamaan

maanosittamista. Yksityiskohtainen selvitys lohkomistoimitusten ja eri vuosina syntyneiden uusien erikokoisten tilojen lukumäärästä on esitetty oheellisessa taulukossa.

Vuoden 1932 lopussa oli Oulunkylän kunnassa erikokoisia tiloja seuraavat määrät:

Alle 0.5 ha	143
0.5—1 »	19
1—5 »	13
5—10 »	7
10—15 »	4
15—25 »	1
25—50 »	2
50—100 »	1
yli 100 »	2
Yhteensä	192

Tilojen lukumäärä ei osoita maanomistajien lukumäärää. Suuri määrä Petaksen ja A Kottbyn tiloista eroitettuja pienimpiä tiloja oli vielä kantatilan omistajain hallussa.

Kunnan alueella olevien alkuperäisten tilojen entiset ja niitten kantaosien (nyk. rekisterinumero alla sulkumerkeissä) nykyiset pinta-alat maarekisterin mukaan ovat seuraavat:

Tila:	Ent. ala	Nyk. ala
Landboas R. N:o 1 (R. N:o 1)	116.81 ha	114.02 ha
Monsas R. N:o 2 (R. N:ot 2^1 ja 2^2)	58.82 »	44.66 »
Britas R. N:o 3 (R. N:o 3)	88.31 »	88.01 »
Petas R. N:o 4 (R. N:ot 4^{155}) [1]	83.31 »	24.7635 »
Nybondas R. N:o 5 (R. N:o 5^1 ja 5^2) [1]	136.45 »	113.37 »
Kottbyn yksinäinen verotalo R. N:o 1:		
A. Kottby R. N:o 1^1 (R. N:o 1^{72}) [1]	72.4 »	36.2792 »
Lands-Kottby R. N:o 1^{19} (R. N:ot 1^{19}) [1]	25.3 »	12.4597 »

Näistä tiloista on maanmittaushallituksen huhtikuun 7 päivänä 1935 tekemällä päätöksellä Landboas R. N:o 1, Monsas R. N:o 2^1 ja 2^2, Britas R. N:o 3 ja Lands-Kottby R. N:o 1^{19} sekä allamainitut R. N:ot 2^6 ja 3^1 yhdistetty Oulunkylän kartano-nimiseksi tilaksi R. N:o 6, pinta-ala 261.4097 ha.

Kaupunginkin omistamista tiloista on, ennenkuin ostetut tilat joutuivat kaupungin haltuun, eroitettu tiloja. Osan näistä on kaupunki myöhemmin lunastanut takaisin. Niinpä omistaa kaupunki aikoinaan Monsaksen ja Britaksen tiloista eroitetun ent. Uudenmaan Hevosystäväin yhdistyksen raviradan R. N:ot 2^6 ja 3^1, pinta-alaltaan 2.26 ha. Tästä on osa luovutettu Oulunkylän kunnalle urheilukentäksi niin pitkäksi aikaa kuin aluetta käytetään urheilukenttänä. Petaksen tilasta eroitettuja tiloja omistaa kaupunki seuraavat: Kullatorp-niminen alue, johon kuuluvat rekisterinumerot 4^{40}—^{44}, pinta-alaltaan yhteensä 1.67 ha; Kallionokka-niminen alue, R. N:o 4^{132}, pinta-alaltaan 0.3311 ha; tämän pohjoispuolella olevat pienet Oulunkylän viemäritnimiset tilat R. N:ot 4^{140}, 4^{142}, 4^{146}, 4^{148} ja 4^{150}, pinta-alaltaan yhteensä 0.3002 ha; sekä erään lahjoituksen perusteella Sofialehto-nimisen huvilapalstan, R. N:o 4^{29}, pinta-alaltaan 0.247 ha.

Kaupungin Oulunkylässä omistamien maiden pinta-ala on siten yhteensä noin 377 ha. Tämä on 64 % kunnan maa-alueen koko pinta-alasta.

---

[1] Luvut on saatu laskemalla yhteen maarekisterissä talon alustuksen alla olevat tilat.

Kiinteistöjenmuodostus Oulunkylän liitosalueella.

Lohkomisvuosi	Lohkomistoimituksessa syntyneitä tiloja, joiden pinta-ala oli:								Yhteensä uusia tiloja
	—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—	
	h e h t a a r i a								
—1890	8	6	1	—	—	4	4	—	23
1891—1895	6	1	—	—	—	—	—	—	7
1896—1900	1	1	2	2	1	1	2	—	10
1901	8	2	—	—	—	1	—	—	11
1902	5	1	—	—	—	—	—	—	6
1903	4	—	—	—	—	—	—	—	4
1904	1	1	—	—	—	—	—	—	2
1905	3	—	—	—	—	—	1	—	4
1906	1	1	—	—	1	1	—	—	4
1907	9	2	—	—	—	—	—	—	11
1908	11	4	—	—	1	—	2	1	19
1909	—	5	3	—	—	—	1	—	9
1910	—	—	—	2	—	—	2	—	4
1911	41	—	—	—	—	—	—	—	41
1912	3	—	—	—	—	—	—	—	3
1913	1	—	—	—	—	1	—	—	2
1914	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1915	2	—	—	—	—	—	—	—	2
1916	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1917	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1918	3	—	—	1	—	—	—	—	4
1919	1	1	—	—	—	—	—	—	2
1920	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1921	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1922	2	—	—	—	—	—	—	—	2
1923	1	—	1	—	—	—	—	—	2
1924	4	—	—	—	—	—	—	—	4
1925	8	1	1	1	—	—	—	—	11
1926	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927	17	3	1	—	—	—	—	—	21
1928	15	—	2	1	—	1	—	—	19
1929	6	2	—	1	—	1	—	—	10
1930	4	1	2	—	—	—	—	—	7
1931	10	1	1	3	1	—	—	—	16
1932	1	—	—	—	—	1	—	—	2
1933	1	—	—	—	—	1	—	—	2
1934	2	—	—	—	—	—	—	—	2
1935	3	1	1	—	—	—	—	1	6

Kun kaupunki osti Oulunkylän kartanon, oli siitä annettu vuokralle 70 asuntotonttia, joita kuitenkaan ei oltu eroitettu. Näiden vuokra-aika päättyy eri ajoin vuosina 1946—1956. Kaupungin tultua maanomistajaksi, on tonttien vuokraaminen asuntotarkoituksiin yleensä keskeytetty. Nykyään on kaupungin mailla Oulunkylässä kaikkiaan 92 asuntotarkoituksiin vuokrattua tonttia.

Kaupungin mailta on Oulunkylän kunnalle vuokrattu kolme tonttialuetta, nimittäin kaksi aluetta kansakoulua varten, toinen n.s. Päiväkummun suomalaista kansakoulua varten, pinta-alaltaan 0.372 ha, ja toinen rakentamatta jäänyttä ruotsalaista kansakoulua varten, pinta-alaltaan 0.432 ha, joitten vuokra-aika päättyy, edellisen v. 1974 ja jälkimmäisen v. 1972, sekä yksi palsta kunnalliskotia varten, pinta-alaltaan 0.390 ha, jonka vuokra-aika päättyy v. 1946. Lisäksi on aikoinaan Helsingin kunnalle vuokrattu kansakoulupalsta, 0.564 ha:n alue, jonka vuokra-aika päättyy v. 1939. Tällä tontilla on n. s. Torpabackan kansakoulu, joka nykyään myös on Oulunkylän kunnan hoidossa.

Kaupungin omistamista viljelysmaista on noin 61 ha kaupungin omassa viljelyksessä. Noin 43 ha on annettu vuokralle viiden vuoden ajaksi kerrallaan.

Kaupungin omistamille tiloille Oulunkylässä on sijoitettu eräitä pienempiä kunnallisia laitoksia. Nämä ovat Oulunkylän lastenkoti Oulunkylän kartanossa ja Kullatorpan lastenkoti, mitkä ovat kaupungin lastensuojelulautakunnan alaisia, sekä Oulunkylän kesäpäiväkoti, joka sijaitsee entisen raviradan eräissä rakennuksissa ja on terveydenhoitolautakunnan alainen.

Myös valtio omistaa Oulunkylässä maita. Pääasiallisin osa näistä on rautateiden tarpeisiin pakkolunastettuja alueita. Landboaksen ja Britaksen tiloista on pakkolunastettu maarekisterissä yhtenä käsitellyt R. N:ot (1, 3)[1], pinta-alaltaan 7.56 ha. Monsaksen tilasta R. N:ot 2^{3}—^{5}, pinta-alaltaan yhteensä 1.37 ha, Petaksesta R. N:ot 4^{3}—^{4}, 4^{5}b, 4^{88} ja 4^{95}, pinta-alaltaan yhteensä 2.254 ha, Nybondaksen tilasta R. N:ot 5^{3}—^{4}, ja 5^{4} b, yhteensä 2.49 ha, sekä A Kottbyn tilasta R N:ot 1^{3}—^{4}, 1^{37}, 1^{45} ja 1^{64}, pinta-alaltaan 11.3453. Näitten maarekisteristä saatavien tietojen mukaan on valtionrautateiden tarpeisiin pakkolunastettu kaikkiaan 25.0193 ha. Paitsi näitä alueita, on valtion hallussa eräs verrattain huomattava 39.77 ha:n suuruinen alue kunnan länsirajalla, mikä on pakkolunastettu Pasilassa olevan ampumaradan suojelusalueeksi. Tämä Petaksen, Nybondaksen, Monsaksen ja A Kottbyn tiloista eroitettu alue jakaantuu seuraaviin rekisterinumeroihin: 4^{11}, 5^{5}—^{6}, 2^{7} ja 1^{6}. Vielä omistaa valtio oston kautta hankitun Petaksesta eroitetun tilan R. N:o 4^{156}, pinta-alaltaan 0.2044 ha, mikä on hankittu Oulunkylän poliisiasemaa varten. Valtion Oulunkylässä omistamien maiden pinta-ala on siten yhteensä 65 ha. Tämä on 11 % kunnan koko maa-alasta.

Yksityisten maanomistajien hallussa on maata noin 147 ha. Tästä on noin 30 ha eli 5.1 % kunnan koko maa-alasta asuntotilojen haltijoilla ja noin 117 ha eli 19.9 % koko maa-alasta maataloudenharjoittajilla.

Oulunkylän kunta itse ei omista maata, ei myöskään seurakunta.

3. *RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.*

Vuonna 1930 toimitetun kiinteistölaskennan mukaan oli Oulunkylässä 365 rakennettua kiinteistöä. Näistä oli 103 eli 28.2 % omalla maalla ja 262 eli 71.8 % vuokramaalla. Kun kaupunki on antanut vuokralle vain 92 asuntotonttia, on loput eli 170 tonttia yksityisiltä, siis pääasiassa Petaksen ja A Kottbyn tilojen omistajilta vuokrattuja. Oulunkylä onkin se liitosalue, missä asuntotonttien vuokraaminen yksityisiltä maanomistajilta on yleisintä.

Mitä muihin sanotussa kiinteistölaskennassa todettuihin seikkoihin tulee, niin oli lämmitettävien rakennusten luku 595. Näissä oli 1,211 huoneistoa, joista 1,181 oli käytettyä ja 30 vuokraamatta. Huoneita oli 3,013, joista 2,956 käytettyä ja 57 vuokraamatta. Käytettyjen huoneistojen ja huoneiden ryhmittymisestä hallintamuodon ja käytön mukaan saatiin seuraavat tiedot:

Käyttö.	Huoneistoja			Huoneita		
	Omist. hallussa	Vuokral. hallussa	Yhteensä	Omist. hallussa	Vuokral. hallussa	Yhteensä
Yksinomaan asumiseen	291	708	999	1,028	1,473	2,501
Asumisen ohella muihin tarkoituks.	21	9	30	146	43	189
Yksinomaan muuhun kuin asumiseen	18	134	152	55	211	266
Yhteensä	330	851	1,181	1,229	1,727	2,956

Yksinomaan asumiseen sekä asumisen ohella muihin tarkoituksiin käytettävistä huoneistoista oli käytettyjä huoneistoja kaikkiaan 1,003 ja samoin käytettyjä huoneita 2,533. Nämä huoneistot ryhmittyivät huoneluvun sekä niissä asuvan henkilömäärän mukaan seuraavasti:

	Huoneistoja		Asukkaita	
	luku	%	luku	%
1 huoneen huoneistoja	248	24.7	565	16.9
2 » »	391	39.0	1,254	37.4
3 » »	160	15.9	595	17.8
4 » »	99	9.9	389	11.6
5 » »	47	4.7	212	6.3
6 » »	35	3.5	200	6.0
7 » »	12	1.2	68	2.0
8 » tai suurempia huoneistoja	11	1.1	66	2.0
Yhteensä	1,003	100.0	3,349	100.0

Mainittakoon tässä yhteydessä vielä, että liika-asuttuja huoneistoja oli ainoastaan 114. Liika-asuttujen huoneiden luku oli 144 eli 5.7 % ja niissä asui 529 henkeä eli 15.8 % koko väestöstä. Keskimäärin asui 100 huonetta kohti 132 henkeä. Asuntoolot liitosalueella ovat siten suhteellisen hyvät, parhaimpia esikaupunkialueella ja huomattavasti paremmat kuin itse kaupungissa.

4. *VÄESTÖOLOT.*

Edellä on jo mainittu eräs Oulunkylän liitosalueen väkiluku vuoden 1930 lopulla toimitetun asuntolaskennan mukaan. Tämä luku osoittaa kuitenkin vain asutuissa huoneistoissa asuvia ja oli 3,349. Kunnassa asuvia oli saman laskennan mukaan 3,428. Henkikirjan mukaan oli asukasmäärä v:n 1931 alussa 3,282.

Liitosalueen hengillekirjoitetun asukasluvun kehitys vv. 1904—1935 on ollut seuraava:

	Asukasluku	Lisäys (+) tai vähentyminen (—)		Asukasluku	Lisäys (+) tai vähentyminen (—)
1904	583	•	1920	2,275	+229
1905	716	+133	1921	2,644	+369
1906	682	— 34	1922	2,820	+176
1907	1,004	+322	1923	2,867	+ 47
1908	1,538	+534	1924	3,018	+151
1909	1,723	+185	1925	3,226	+208
1910	1,959	+236	1926	3,248	+ 22
1911	2,122	+163	1927	3,359	+111
1912	2,054	— 68	1928	3,377	+ 18
1913	2,093	+ 39	1929	3,617	+240
1914	2,047	— 46	1930	3,282	—335
1915	1,958	— 89	1931	3,282	± 0
1916	2,257	+299	1932	3,433	+151
1917	2,382	+125	1933	3,373	— 60
1918	2,317	— 65	1934	3,419	+ 46
1919	2,046	—271	1935	3,592	+173

Oulunkylässäkin oli, kuten ylläesitetty taulukko osoittaa, vuosisadan ensimäisen vuosikymmenen loppupuoli ensimäistä nousuaikaa. Jo vuosikymmenen lopulla oli asukasmäärä noussut 2,000 paikkeille, jossa se pysyi pienin vaihteluin ylös- ja alaspäin koko 1910-luvun. Vasta 1920-luvulla, jolloin maailmansodan jälkeinen asuntopula kaupungeissa vallitsi, alkoi väestö kiinteästi kasvaa, saavuttaen huippumääränsä v. 1929. Senjälkeen on asukasluku osoittanut alenemisen oireita.

Väestön ryhmittyminen tilaston pääelinkeinohaarojen eli ammatin perusteella oli seuraava:

	Henkeä	%
Maatalous	105	3.1
Teollisuus ja käsityö	1,264	36.9
Kauppa	547	15.9
Liikenne	299	8.7
Julkinen toiminta ja vapaat ammatit	398	11.6
Kotitaloustyö, sekatyöläiset y. m.	466	13.6
Ilman ammattia, ammatti tuntematon	349	10.2
Yhteensä	3,428	100.0

Maataviljelevä väestö on siis supistunut ainoastaan 3.1 %:iin koko väestöstä. Varsinaista maanviljelystä harjoittava väestö on sitäkin pienempi, sillä maatalouden ammattiryhmään on luettu myös esim. kauppapuutarhan hoidossa toimivat henkilöt, jollaisia on joku määrä. Yksityisten toimesta harjoitetaan varsinaista maataloutta nykyään enää vain yhdellä tilalla, nim. A Kottbyn tilalla, ja sitäkin verrattain suppeassa mitassa. Huomattavin maatalouden harjoittaja on kaupunki. Suurimman väestöryhmän muodostaa teollisuuden ja käsityön ryhmä, mikä v. 1930 oli 36.9 %. Suurin osa tähän ryhmään luetuista henkilöistä on työväestöä. Sen toimeentulo on ilmeisesti suhteellisen hyvä, päättäen m. m. siitä, että sen 334 perheen päämiestä vastasi 198 vaimoa, joilla ei ole ammattia ja jotka siis yleensä hoitavat perheen kotitaloutta. Varsin huomattava osa työväestöstä on rakennustyöläisiä.

Perheitten päähenkilöiden ja yksityisten itsenäisten päähenkilöiden asema ammatissaan oli seuraava:

	Miehiä	Naisia	Yhteensä	%
Itsenäisiä elinkeinonharjoittajia	98	64	162	10.6
Päällystöä	10	2	12	0.8
Ylempää teknillistä henkilökuntaa	44	18	62	4.0
Virkamiehiä ja konttorihenkilöitä	164	208	372	24.3
Työnjohtajia ja esimiehiä	19	1	20	1.3
Työntekijöitä ja palveluskuntaa	565	339	904	59.0
Yhteensä	900	632	1,532	100.0
Päähenkilöitä, joiden asema oli tuntematon ...	124	145	269	

Puheenaolevassa väestölaskennassa todettiin, että kaupungissa toimessaolevia oli 834. Tämä on 46.3 % kaikista ammattia harjoittavista päähenkilöistä, joita ammatiltaan tuntemattomat mukaanluettuina oli 1,801. Kaupungissa toimessa olevia on ilmeisesti kaikista eri ammattiryhmistä ja eri asemassa olevia.

Perheaseman mukaan jakaantui väestö seuraavalla tavalla:

Perheen päähenkilöitä ja yksityiset itsenäiset päähenkilöt:	Henkeä	%
Miehiä	1,024	29.9
Naisia	776	22.6
Päähenkilöiden vaimot, joilla ei ollut ammattia	542	15.8
Muut perheen jäsenet ilman ammattia:		
Yli 15 vuoden	277	8.1
Alle 15 vuoden	809	23.6
Yhteensä	3,428	100.0

Kunnan väestöstä oli v:n 1930 väestölaskennan mukaan suomenkielisiä 2,238 eli 65.3 %, ruotsinkielisiä 1,110 eli 32.4 % ja muunkielisiä 80 eli 2.3 % koko väestöstä.

5. *TALOUDELLISET OLOT.*

Edelläesitetystä selvityksestä liitosalueen väestöoloista saa jo viitteitä paikkakunnan yleisten taloudellisten olojen luonteesta.

Paikkakunnan oma taloudellinen elämä on verrattain heikkoa. Varsin suuri osa väestöstä saa toimeentulonsa kaupungin tuotantolaitoksissa, liikkeissä, virastoissa ja laitoksissa, jokin määrä myös valtionrautateillä. Mainittu prosenttimäärä, 46.3 %, joka osoittaa kaupungissa toimeentulonsa saavien osaa kaikista ammattia harjoittavista päähenkilöistä, onkin korkein tällainen prosenttimäärä liitosalueilla. Paikkakunta kuuluu siten lähemmin kuin mikään muu kaupungin yleiseen talouspiiriin. Myöskin sikäli kuuluu paikkakunta kiinteästi kaupungin talouspiiriin, että kaupunki on, kuten jo on mainittu, paikkakunnan suurin maa- ja myös metsätaloudenhoitaja. Paikkakunnan yksityinen maatalous on aivan mitätöntä.

Liitosalueella toimivia teollisuuslaitoksia on varsin harvoja. Nämä ovat: Yhtyneet Vallilan Puutavara OY. ja Oulunkylän Halkoliike, Åggelby Vedcentral, E. Waltamon kirjapaino sekä Carl Freund'in matto- ja nukkakangaskutomo. Näitten laitosten yhteinen työntekijäluku on vain noin 25 ja niitten tuotannon bruttoarvo oli v. 1932 vain 1,554,200 markkaa. Näitten teollisuuslaitosten luonteesta voidaan päättää, että ne työskentelevät pääasiallisesti kaupungin kulutusta silmälläpitäen.

Paikkakunnan taloudellisiin oloihin saadaan luonnollisesti valaistusta myös verotilastosta.

Kunnallisverotusta varten toimitetussa taksoituksessa käytetty tulojen ryhmitys tarjoaa mahdollisuuksia todeta, mistä päälähteistä paikkakunnan asukkaat saavat tulonsa. Verotettavat tulot jakaantuivat vv. 1929—1933 toimitetuissa taksoituksissa, joissa aina edellisen vuoden tulot todettiin, eri tuloluokkiin seuraavalla tavalla:

Vuosi	Verolippuja	Talosta, tontista ja maasta		Elinkeinosta ja ja liikkeestä		Palkka- y.m. tulot		Yhteensä
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
1929	.	3,378,600	11.4	1,389,600	4.7	24,752,100	83.9	29,520,300
1930	1,577	3,280,100	12.7	1,138,000	4.4	21,501,500	82.9	25,919,600
1931	1,542	2,885,800	12.6	1,085,300	4.8	18,821,300	82.6	22,792,400
1932	1,556	2,916,600	13.6	793,700	3.7	17,733,600	82.7	21,443,900
1933	1,557	3,012,400	14.2	892,500	4.2	17,344,700	81.6	21,249,600

Tämä tilasto osoittaa sen, mikä jo edellä todettiin, että valtavasti suurin osa väestöstä saa toimeentulonsa palkannauttijoina. Kun paikkakunnan omat liikeyritykset ja laitokset, jotka voisivat pitää henkilökuntaa ja työväestöä palveluksessaan, ovat varsin vähäiset ja heikot, elinkeinosta ja liikkeestä saadut tulothan ovat olleet vain hieman yli 4 %, on selvää, että palkkatulot pääasiallisesti saadaan kaupungista. Kaupungissa jakaantuivat verotettavat tulot eri tuloluokkien kesken esim. v. 1932 toimitetussa taksoituksessa siten, että tulot talosta, tontista ja maasta olivat 14.6 %, elinkeinosta ja liikkeestä 20.6 % ja palkka- y.m. tulot 64.8 % kaikista verotettavista tuloista.

Myöskin taloudellinen elämä yleensä, sellaisena kuin se ilmenee väestön tulojen suuruudessa, on luonnollisesti Oulunkylässä paljon heikompaa kuin kaupungissa. Tämän huomaa m.m. verrattaessa verotettavien tulojen kokonaismäärää asukaslukuun. Sensijaan taloudellinen pohja Oulunkylässä on parempi kuin yleensä esikaupunkialueilla. Allamainittuina vuosina tuli keskimäärin asukasta kohti Oulunkylässä, eräillä muilla esikaupunkialueilla ja kaupungissa seuraavat tulomäärät:

Vuosi	Oulunkylä	Pakinkylä	Malmi — Tapanila	Haaga	Kaupunki
	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.
1929	8,162	6,013	6,328	8,078	15,954
1930	7,898	5,273	6,359	7,331	14,600
1931	6,945	4,589	5,312	6,346	13,337
1932	6,246	4,029	4,570	5,336	11,223
1933	6,300	3,618	4,288	5,133	10,745

Oulunkylän taloudellisen elämän suhteellinen heikkous kaupunkiin verrattuna ilmenee myöskin siitä, miten verovelvolliset ja verotettavat tulot jakaantuvat tulojen eri suuruusluokkiin. Tämä oli esim. v. 1931 toimitetun taksoituksen mukaan, jossa perusvähennys, kuten Oulunkylässä jatkuvasti, oli 2,500 markkaa ja lapsivähennys 1,200 markkaa, seuraava:

Tulot Smk.	Verotettuja			Veroäyrejä		
	Oulunkylä		Kaupunki	Oulunkylä		Kaupunki
	Luku	%	%	Luku	%	%
Alle 2,000	231	14.7	8.4	2,637	1.0	0.5
2,000— 5,999	223	14.1	23.4	9,651	3.7	3.6
6,000— 9,999	242	15.3	13.9	20,162	7.8	4.3
10,000— 19,999	418	26.5	22.6	63,611	24.5	13.0
20,000— 49,999	397	25.2	24.2	113,407	43.8	27.2
50,000— 99,999	56	3.6	4.4	38,001	14.7	11.9
Yli 100,000	10	0.6	3.1	11,727	4.5	39.5
Yhteensä	1,577	100.0	100.0	259,196	100.0	100.0

Suuret veronmaksajat ovat kaupunkiin verrattuna Oulunkylässä harvalukuisat ja pienimpään tuloryhmään kuuluvia veronmaksajia on suhteellisesti enemmän kuin kaupungissa. Sensijaan on sellaisten veronmaksajien ryhmä, joitten tulot ovat 10,000 ja 50,000 välillä, suhteellisesti voimakkaammin edustettuna kuin kaupungissa. Oulunkylän asujamisto on siten huomattavalta osalta n.s. »keskiluokkaa».

6. *KUNNAN ALUE.*

Oulunkylän maalaiskunta aloitti, kuten aikaisemmin on mainittu, toimintansa Helsingin maalaiskunnasta eronneena kuntana v:n 1921 alusta. Oulunkylä oli valtioneuvoston toukokuun 10 päivänä 1919 antaman päätöksen nojalla eronnut Helsingin pitäjästä itsenäiseksi seurakunnaksi v:n 1920 alusta. Jo ennenkuin uusi seurakunta oli aloittanut toimintansa, oli Helsingin maalaiskunnan valtuusto ensin joulukuun 17 päivänä 1917 Oulunkylän taajaväkisen yhdyskunnan aloitteesta ja toisen kerran marraskuun 24 päivänä 1919 päättänyt suostua Oulunkylän maalaiskunnan eroamiseen Helsingin maalaiskunnasta. Päätös, jolle ei hankittu minkään valtion viranomaisen vahvistusta, voitiin eräiden järjestelyvaikeuksien johdosta panna täytäntöön vasta yllämainitun vuoden 1921 alusta (kts. Päämietintö siv. 42 ja 191—195).

Päätökset Oulunkylän maalaiskunnan alueesta eivät kaikissa kohden ole selvät ja syntyneet asianmukaisessa järjestyksessä. Seurakunnan muodostamista koskevan valtioneuvoston päätöksen mukaan tuli Oulunkylän seurakunnan alueena olemaan Oulunkylän taajaväkisen yhdyskunnan alue. Yhdyskunnan alue taas oli senaatin päätöksissä vv:lta 1906 ja 1908 määritelty siten, että tähän alueeseen luettiin Oulunkylän kylä ja Kottbyn yksinäinen verotalo. Yhdyskunnan valtuusto oli jo v. 1915 ryhtynyt toimenpiteisiin yhdyskunnan rajojen viralliseksi vahvistamiseksi, mutta maaherran vahvistusta ei milloinkaan liene saatu. Kun kuitenkin vv:n 1906 ja 1908 päätöksiä on tulkittu siten, että ensin taajaväkisen yhdyskunnan sekä sittemmin seurakunnan ja kunnan alueeseen on luettu kaikki Oulunkylän kylän tiloista ja Kottbyn tilasta aikoinaan eroitetut tilat ja myös koska ampumaradan suojelusalueeseen kuuluvat pakkolunastetut tilat on viety Oulunkylän maalaiskuntaa käsittävään maarekisteriin eikä säilytetty Helsingin maalaiskunnan maarekisterissä, on tässä selvityksessä lähdetty siitä, että myös tämä ampumaradan suojelusalue kuuluu Oulunkylän maalaiskuntaan. Oulunkylän maalaiskunnan viranomaisilla ei ole ollut kiinteätä kantaa kysymyksessä, minne tämä alue kuuluu.

Oulunkylän maalaiskunnan alueeseen luetaan siis kaikki Landboaksen verotaloon N:o 1, Monsaksen verotaloon N:o 2, Britaksen verotaloon N:o 3, Petaksen verotaloon N:o 4, Nybondaksen kruununtilaan N:o 5 ja Kottbyn yksinäiseen verotaloon N:o 1 kuuluvat ja niistä eroitetut tilat, lukuunottamatta B Kottbyn tilasta kaupunkiin siirrettyjä osia.

7. *KUNNAN YLEINEN HALLINTO.*

Oulunkylän maalaiskunnan valtuustoon kuuluu 15 jäsentä. Näistä on joulukuussa 1933 toimitetun vaalin nojalla 3 valittu suomenkielisten porvarillisten, 6 ruotsinkielisten porvarillisten ja 6 sosialidemokraattien listoilta.

Kunnallinen äänioikeus oli sanotuissa vaaleissa 2,109 henkilöllä. Näistä käytti äänioikeuttaan 1,042 eli 49.4 % äänioikeutetuista. Ruotsinkielisten porvarillisten listoja äänesti 411 eli 39.4 %, sosialidemokraattien listoja 381 eli 36.6 % ja suomenkielisten porvarillisten listoja 250 eli 24 % kaikista vaaliin osaaottaneista.

Valtuustolla on marraskuun 21 päivänä 1921 hyväksytty työjärjestys.

Kunnallislautakuntaan kuuluu esimies, varaesimies ja neljä jäsentä.

Kunnallistoimistossa on seuraavat virat:

Kunnankirjuri, ohjesääntö hyväksytty elokuun 14 päivänä 1923, vuosipalkka 12,000 markkaa, irtisanomisaika 3 kuukautta.

Kunnankamreeri, ohjesääntö hyväksytty elokuun 14 päivänä 1923, vuosipalkka 12,000 markkaa, irtisanomisaika 3 kuukautta. Kamreerin tehtäviin kuuluu myös kirjanpito ja avustaminen veronkannossa.

Kunnanrahastonhoitaja, johon on yhdistetty kanslistin tehtävät, ohjesääntö hyväksytty elokuun 14 päivänä 1923, vuosipalkka 19,200 markkaa, irtisanomisaika 3 kuukautta. Rahastonhoitaja toimii myös köyhäinhoitolautakunnan rahastonhoitajana ja taksoituslautakunnan sihteerinä.

Rakennusmestari, ohjesääntö hyväksytty elokuun 19 päivänä 1932, vuosipalkka 20,400 markkaa, irtisanomisaika 2 kuukautta.

Omaa kunnantaloa ei ole, vaan sijaitsee valtuuston kokoushuone ja kunnallistoimisto vuokrahuoneistossa, josta vuosivuokra on 7,200 markkaa.

Kunnan yleiset hallintomenot nousivat v. 1934 Smk:aan 93,262: 90 eli 3.9 %:iin kokonaismenoista.

8. *RAKENNUSTOIMINNAN VALVONTA.*

Oulunkylän esikaupunkialueet ovat samoin kuin useimmat muut Helsingin esikaupungit rakennetut ilman asemakaavaa ja rakennusjärjestystä. Jonkinlaisia omatekoisia jaoitussuunnitelmia ovat maanomistajat kuitenkin useimmilla alueilla käyttäneet. Sen kautta, että rakennustontit ja myös rakennukset yleensä luontevasti on sijoitettu maastoon ja rakennustontit myös ovat suhteellisen suuret, ei alueen asemakaavoittaminen vastaisuudessa tule tuottamaan sanottavia vaikeuksia eikä suurempia rakennusten lunastuskustannuksia. Rakennusten ulkonaiset puutteellisuudet ja mauttomuudet peittyvät kumpuilevan maaston metsikköihin ja rakennuksia usein ympäröiviin istutuksiin. Aseman lähimmässä ympäristössä on kuitenkin eräitä seutua rumentavia suurehkoja rakennuksia. Myös n.s. Etumetsän alue on ulkonaisesti epätyydyttävä.

Yrityksiä rakennustoiminnan järjestämiseen eriluontoisten asemakaavallisten suunnitelmien avulla on kylläkin tehty, vaikka ne eivät ole johtaneet tuloksiin.

Oulunkylän ollessa vielä taajaväkisen yhdyskunnan asteella, hyväksyi Helsingin maalaiskunnan valtuusto huhtikuun 17 päivänä 1915 yhdyskuntaa varten asemapiirroksen, jonka tuli vastata taajaväkisistä yhdyskunnista annetussa asetuksessa edellytettyjä asemapiirroksia. Suunnitelma oli kuitenkin monessa suhteessa puutteellinen

ja eräitten viranomaisten tehtyä sitä vastaan huomautuksia, luopui sanotun maalaiskunnan valtuusto jo tekemästään esityksestä kuvernöörille asemapiirroksen vahvistamisesta. Esitys muutettiin niin, että se koskisi ainoastaan yhdyskunnan rajoja, mutta tätäkään karttaa ei liene vahvistettu, kuten aikaisemmin on kerrottu.

V. 1916 teki Helsingin maalaiskunnan valtuusto uuden aloitteen asiassa. Kaupunginvaltuustolle toukokuun 2 päivänä sanottuna vuonna lähettämässään kirjelmässä pyysi kunnan valtuusto, että kaupunki, joka kunnan valtuuston ilmoituksen mukaan omisti 75 % yhdyskunnan alueesta, laadituttaisi Oulunkylälle rakennuskaavan. Kaupungin rakennustoimiston asemakaavaosastolla ryhdyttiinkin laatimaan ehdotusta tällaiseksi rakennuskaavaksi ja valmistui se v. 1920. Sillä välin oli Oulunkylä päättänyt erota Helsingin maalaiskunnasta ja kun rahatoimikamari pyysi uuden kunnan valtuuston lausuntoa ehdotuksesta, asettui tämä asiassa vastahankaiselle kannalle. Huhtikuun 29 päivänä 1924 päätti se rahatoimikamarille ilmoittaa puoltavansa ehdotusta sillä ehdolla, ettei Oulunkylän kunnalle siitä koituisi mitään kuluja ja etteivät yksityisten edut joutuisi siitä kärsimään. Kunnan valtuuston kantaa ei rahatoimikamari voinut hyväksyä, vaan ilmoitti kunnan valtuustolle, että ellei kunta suostuisi yhteistoimintaan kaupungin kanssa, ei kaupungille jäänyt muuta mahdollisuutta kuin että se hakee vahvistuksen rakennuskaavalle, mikäli koskee kaupungin omistamia alueita, sekä jättää asian järjestelyn muilta osin vastaisen lainsäädännön varaan. Samalla kamari ehdotti, että kunnan valtuusto hyväksyisi rakennuskaavan, mutta jättäisi sen toteuttamisen vastaisesta kehityksestä riippuvaksi.

Tämän johdosta kunnan valtuusto heinäkuun 28 päivänä 1926 päivätyssä kirjelmässä tiedusteli kaupunginvaltuustolta, miten Helsingin kaupunki arveli rakennuskaavan toteuttamisen taloudellinen puoli voitavan järjestää. Omasta puolestaan kunnan valtuusto piti selvänä, että kaupunki, jonka tarpeita silmälläpitäen rakennuskaava oli laadittu ja joka omisti ¾ kunnan alueesta, oli velvollinen ottamaan osaa rakennuskaavan toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin, esim. luovuttamalla teitä ja yleisiä paikkoja varten tarvittavan maan omalta alueeltaan ilmaiseksi ja muullakin tavoin.

Asiasta antamassaan lausunnossa asemakaava-arkkitehti huomautti, että Oulunkylä muodostaa osan vastaista Suur-Helsinkiä ja että koko yhdyskunta aikanaan tulee liittymään Helsingin kaupunkiin. Asemakaava-arkkitehdin laatiman järjestelyehdotuksen mukaan olivat melkein kaikki puistot, torit ja urheilukentät ehdotetut järjestettäviksi kaupungin omistamalle alueelle ja yksityisten maanomistajien luovutettavaksi jäisi siis pääasiallisesti vain tarpeellinen katumaa. Oulunkylän asemakaavaa ei asemakaava-arkkitehdin mielestä käynyt suunnitteleminen pienen syrjäisen kunnan jaoituskaavan mukaisella tavalla, vaan Helsingin kaupungin vastaisia laajennusmahdollisuuksia silmälläpitäen.

Asemakaava-arkkitehdin mielestä oli mahdollista laatia väliaikainen asemakaava, joka olisi voimassa olojen vielä ollessa kehittymättömät, mutta sekin oli laadittava huomioonottaen vastainen kehitys. Ei missään tapauksessa voinut olla kaupungin edun mukaista, että Oulunkylän kunta itse ryhtyisi hankkimaan itselleen asemakaavasuunnitelmaa kaupunkia kuulematta, sillä kaupunki, joka omisti pääosan yhdyskunnan aluetta, ei voisi jättää asiaa yksinomaan kunnanviranomaisten ratkaistavaksi.

Tämän selvityksen saatuaan rahatoimikamari ehdotti kaupunginvaltuustolle vastattavaksi Oulunkylän kunnan valtuuston tiedusteluun, että koska kysymys Oulunkylän liittämisestä kaupunkiin oli vireillä, kysymys Oulunkylän asemakaavaehdotuksen hyväksymisestä jätettäisiin ratkaisematta, kunnes kunnan liittäminen kaupunkiin oli toteutettu. Tämän kannan kaupunginvaltuusto myös hyväksyi helmikuun 12 päivänä 1930.

Maaliskuun 29 päivänä 1930 kunnan valtuusto puolestaan päätti, saatuaan tiedon kaupunginvaltuuston päätöksestä, myös antaa kysymyksen tällä kertaa kokonaisuudessaan raueta.

Myöhemmin on kunnan viranomaisten harrastus rakennustoiminnan asemakaavalliseen järjestelyyn jälleen herännyt. Maaherran kehoitettua maaliskuun 9 päivänä 1932 kunnan valtuustoa ottamaan harkittavakseen, onko kunnassa sellaisia taajaväkisiä asutuskeskuksia, joita varten olisi tarpeen laatia uuden asemakaavalain edellyttämiä rakennussuunnitelmia, päätti valtuusto maaliskuun 23 päivänä 1932 ilmoittaa, että kunta kokonaisuudessaan muodostaa sellaisen asutuskeskuksen, jota varten rakennussuunnitelman laatiminen on tarpeen. Asemakaavalain mukaan on rakentaminen kiellettyä ilman maaherran erikoislupaa alueella, joka on julistettu taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, ja kun Oulunkylän kunta aikoinaan on kokonaisuudessaan julistettu tällaiseksi yhdyskunnaksi, on katsottu, että kunnan koko alueella nykyään on rakennuskielto voimassa. Kunnan valtuusto päätti myöskin samalla valtuuttaa kunnallislautakunnan ryhtymään toimenpiteisiin rakennussuunnitelman aikaansaamiseksi. Kunnallislautakunta tekikin kaupungin kiinteistölautakunnalle esityksen, että kaupungin asemakaavaviranomaiset saisivat tehtäväkseen laatia ehdotuksen rakennussuunnitelmaksi. Aikaisemmin valmistetun asemakaavaehdotuksen pohjalla laatikin kiinteistötoimiston asemakaavaosasto ehdotuksen rakennussuunnitelmaksi, minkä kiinteistölautakunta puolestaan hyväksyi ja lähetti kunnallislautakunnalle. Kunnanvaltuusto on sittemmin käsitellyt ehdotusta kesäkuun 28 päivänä 1932 ja marraskuun 17 päivänä 1933 hyväksyen puolestaan rakennussuunnitelman ja lähettäen sen maaherran vahvistettavaksi. Rakennussuunnitelman on maaherra vahvistanut maaliskuun 8 päivänä 1935.

Mitä rakennusjärjestykseen tulee, niin on kerran pantu vireille kysymys tällaisen hankkimisesta. Helsingin maalaiskunnan valtuusto oli lokakuun 1 päivänä 1910 hyväksynyt yhteisen rakennusjärjestyksen kaikkia kunnan alueella olevia taajaväkisiä yhdyskuntia varten. Tämä olisi tullut koskemaan myöskin Oulunkylää. Kuvernööri epäsi kuitenkin tammikuun 3 päivänä 1912 vahvistuksen tältä rakennusjärjestykseltä, sen jälkeen kun senaatti oli selittänyt, ettei taajaväkisistä yhdyskunnista annetun asetuksen mukaan voinut antaa tällaisia yhteisiä järjestyssääntöjä. Saamiensa ohjeiden mukaan päätti Helsingin maalaiskunnan valtuusto nyt ryhtyä laatimaan eri rakennusjärjestystä kutakin yhdyskuntaa varten ja valtuuston kokouksessa huhtikuun 4 päivänä 1912 asetettiin komitea laatimaan ehdotusta Oulunkylän rakennusjärjestykseksi. Tämä komitea ei kuitenkaan koskaan suorittanut sille annettua tehtävää. Oulunkylässä ei siis nykyään ole voimassa muita rakennustoimintaa koskevia säännöksiä kuin ne, mitkä sisältyvät naapuruussuhteista helmikuun 13 päivänä 1920 annettuun lakiin ja tammikuun 22 päivänä 1932 annettuun rakennussääntöön.

Ainoa järjestyssääntö, mikä tavallaan koskee rakennustoimintaa ja on Oulunkylässä virallisesti voimassa, on Helsingin maalaiskunnan valtuuston helmikuun 15 päivänä 1911 hyväksymä ja kuvernöörin helmikuun 17 päivänä 1912 vahvistama »Ohjeet tonttien numeroimisesta eräissä Helsingin kunnassa olevissa huvilayhdyskunnissa». Käytännössä ovat nämä ohjeet kuitenkin olleet kauan unohduksissa.

Niinkauan kuin Oulunkylän kuntaa tai taajaväkistä yhdyskuntaa varten ei ollut vahvistettua rakennussuunnitelmaa, ei maaherra voinut määrätä asemakaavalain edellyttämää rakennustarkastajaa valvomaan kunnan alueella tapahtuvaa rakennustoimintaa. Kun kunnan viranomaiset ovat kuitenkin pitäneet jonkinlaista valvontaa tarpeellisena, järjestettiin vuoden 1932 alusta eräänlainen epävirallinen valvonta. Kunnanvaltuuston aikaisemmin asettama kolmejäseninen rakennuslautakunta sai v:n 1932 alusta, jolloin asemakaavalaki astui voimaan, tehtäväkseen osin itse hyväksyä uutisrakennusten piirustuksia, osin antaa maaherralle lausunto maaherran vahvistettavaksi lähetetyistä piirustuksista sekä myös toimittaa yleisiä rakennusten tarkastuksia. Rakennuslautakuntaa avusti tilapäisesti palkattu rakennusmestari. Lautakunnan vuosimenot, pääasiallisesti kokouspalkkioita, olivat noin 1,200 markkaa. Senjälkeen kuin rakennussuunnitelma on vahvistettu, on maaherra määrännyt Oulunkylää varten rakennustarkastajan.

9. *TIEOLOT.*

Kunnan alueella ei ole lainkaan valtion ylläpitämiä maanteitä. V. 1933 valmistui tosin, kuten edellä on mainittu, suuri valtatie kaupungista Helsinginpitäjän kirkolle, mikä tie 1.84 km:n pituudelta kulkee Oulunkylän kunnan keskiosan poikki, mutta sen on rakentanut kaupunki, joka myös sitä tosiasiallisesti ylläpitää, vaikka kunnossapitovelvollisuus lain mukaan kuuluukin valtiolle. Tie on helmikuun 27 päivänä 1935 asianmukaisesti julistettu maantieksi.

Muut kunnan alueella olevat tiet ovat kunnan hoidossa, vaikka niitä ei tielain määräämässä järjestyksessä ole julistettu kunnan teiksi. Niin kauan kuin Oulunkylä vielä kuului Helsingin maalaiskuntaan, oli tärkeimpien paikallisten teiden hoitoa varten olemassa tiekunta, mutta tämä hajosi v. 1922, kun uusi kunta päätti ottaa kaikki tiet omaan hoitoonsa. Kunnan hoidossa olevien teiden pituus on kaikkiaan noin 16.5 km., jälempänä mainitut muitten hoitoon luovutetut tiet mukaan luettuna. Suurin osa näitä teitä on kuitenkin varsin vähäpätöisiä rakenteeltaan, noin 4 metrin levyisiä heikosti perustettuja sorateitä. Ainoastaan tärkeimmät tiet täyttävät jotakuinkin maanteille asetettavat vaatimukset.

Tällainen on ensinnäkin Vanhastakaupungista kunnan itäosan läpi kulkeva tie, mikä on 5.5—6 m leveä. Tästä tiestä on kaupunki ilman muodollista sopimusta saattanut kuntoon ja ylläpitänyt tieosan kaupungin rajalta n. s. pohjoiselle rautatieylikäytävälle, noin 1,000 metriä. Tie on tältä osalta peitetty tervasepelillä. Oulunkylän kunta itse ylläpitää tietä ylikäytävältä Pakinkylän rajaan, noin 1,500 metriä. Tätä tieosaa on ylikäytävältä lukien noin 300 metriä peitetty tervasepelillä, mutta muu osa on soratietä.

Toinen samanarvoinen tie on Pasilasta kunnan länsiosan kautta Pakinkylään ja Tuomarinkylään kulkeva tie. Sekin on 5.5—6 metriä leveä. Pasilan puoleisesta tiestä ylläpitää kaupunki, niinikään ilman muodollista sopimusta, noin 250 metriä, mikä on kestopeitteellä, tervasepelillä päällystetty. Keskiväli tietä noin 1,500 metrin pituudelta on Oulunkylän kunnan ylläpitämä ja on se soratietä. Pakinkylän puoleisen pään, noin 700 metriä, ylläpitää Pakinkylän tiekunta soratienä.

Mainitulta kunnan itäosan kautta kulkevalta päätieltä eroaa Oulunkylän kartanon kohdalla Vantaanjoen yli Pukinmäelle kulkeva tie. Tämän tien, jonka pituus kunnan alueella on noin 500 metriä, ylläpitää kunta yhdessä Pukinmäen tiekunnan kanssa siten, että kumpikin osakas suorittaa kustannukset puoleksi. mutta kunta suorittaa työt. Tällä tiellä Vantaanjoen yli johtavan sillan, n. s. Ryssänsillan, on kaupunginvaltuusto elokuun 8 päivänä 1921 ottanut kunnossapitääkseen.

Kunnan teiden hoidosta huolehtii v:sta 1930 alkaen valtuuston asettama tielautakunta, johon kuuluu 3 jäsentä ja 3 varajäsentä. Työnjohto on ollut uskottu tilapäisesti palkatulle rakennusmestarille.

Kunnan menot teitten ylläpidosta ovat olleet:

	V. 1932	V. 1933	V. 1934
Tielautakunta	724: —	654: 40	1,140: —
Korjaus- ja kunnossapito	60,796: 65	57,411: 90	49,167: 15
Lumireen ajo	3,725: 20	3,300: —	3,546: —
Kalusto	40: —	977: 45	1,545: —
Työnjohto	9,733: —	—	—
Yhteensä Smk.	75,018: 85	62,343: 75	55,398: 15

Menoihin ei ole luettu kustannuksia sepelinhakkuusta ja hiekanostosta. Sepelinhakkuu on suoritettu hätäaputyönä.

10. PALOTOIMI.

Palotoimi on järjestetty maaherran marraskuun 15 päivänä 1927 vahvistaman palojärjestyksen pohjalla. Tämä palojärjestys tuli Oulunkylän taajaväkistä yhdyskuntaa varten joulukuun 23 päivänä 1915 vahvistetun palojärjestyksen sijaan. Uudessakin palojärjestyksessä on kuitenkin viittaus siihen, että kunta muodostaa alueen, jossa on taajaväkinen asutus. »Palojärjestys» ei enää kaikissa suhteissa ole sopusoinnussa uuden palolain ja palosäännön kanssa.

Kunnan valtuusto asettaa palolautakunnan, johon kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme jäsentä sekä kaksi varajäsentä, jotka valitaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Palolautakunnalla ei palojärjestyksen mukaan ole muuta julkista valtaa kuin oikeus palotarkastuksissa päästä huoneistoihin sekä hävittää vaarallisiksi katsottavat tulisijat. Ellei palolautakunnan määräyksiä totella, ilmoitetaan tästä kunnallislautakunnalle. Ellei tämänkään määräyksiä noudateta, ilmoitetaan asia poliisiviranomaisille.

Kunnan palkkaamaa palokuntaa tai palomiehistöä ei ole, vaan hoitavat palosammutustyötä vapaaehtoiset palokunnat, joita kunta avustaa. Järjestettyjä vapaaehtoisia palokuntia on kaksi, nimittäin itäosaa varten Oulunkylän V.P.K., joka viime vuosina on saanut kunnalta avustusta 10,000 markkaa vuodessa, ja länsiosaa varten Kottbyn V.P.K., joka on saanut avustusta 5,000 markkaa vuodessa. N.s. läntisellä eli Suursuon huvila-alueella on myös jonkunverran vapaaehtoista yhteistoimintaa, jota kunta on tukenut, vaikka järjestettyä palokuntaa ei ole.

Oulunkylän V.P.K:n miesvahvuus on 71 miestä. Näistä 20 hälytetään heti puhelimitse. Palokalustoa on paloauto, jossa on »Record» moottoriruisku, 3 käsivoimaruiskua ja yksi sähköpumppu »Siki». Sähkövoima otetaan koskettimista, joita on asetettu pylväisiin eri asutusalueilla olevien teiden varsilla. Ruiskujen vesiteho on noin 750 l/min. Letkuja on 3 tuuman 190 ja 2 tuuman 750 metriä. Palokunnalla on oma talo. Omaisuuden arvo on 345,327 markkaa.

Kottbyn V.P.K:n miesvahvuus on 40 miestä. Palokalustoa on »Esa»-moottoriruisku ja käsivoimaruisku. Kahden tuuman letkua on 400 metriä.

Kunta on kaivattanut palokaivoja asutusalueiden eri osiin. Näitten lukumäärä on jotakuinkin riittävä, mutta suurempien tulipalojen sattuessa ilmenee yleensä vedenpuutetta.

Nuohouksesta huolehtii palolautakunnan asettama nuohooja apulaisineen. Nuohooja ei nauti kunnalta palkkaa, vaan kantaa hän talonomistajilta korvauksen työstään taksan mukaan, minkä kunnallislautakunta palotoimikunnan ehdotuksesta vahvistaa.

Kunnan omat menot palotoimesta ovat, paitsi yllämainittuja avustuksia, olleet noin 10,000 markkaa vuodessa.

11. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Ensimäinen terveydenhoitojärjestys Oulunkylää varten oli vahvistettu maaliskuun 7 päivänä 1908, siis asutuksen järjestelyn ollessa vielä taajaväkisen yhdyskunnan asteella. Sen jälkeen on saatu uusi verrattain tyydyttävä terveydenhoitojärjestys, joka on vahvistettu helmikuun 10 päivänä 1925. Terveydenhoitojärjestys on laadittu maalaiskunnan järjestyssäännöksi.

Terveyden- ja sairaanhoidosta huolehtii terveydenhoitolautakunta, johon kuuluvat kunnallislautakunnan puheenjohtaja ja kunnan palkkaama lääkäri itseoikeutettuina sekä kolme jäsentä ja yhtä monta varajäsentä, jotka valitaan toimeensa kolmeksi vuodeksi siten, että yksi jäsen ja varajäsen vuosittain eroaa. Tässä kuten useassa muussakaan suhteessa terveydenhoitojärjestys ei enää ole sopusoinnussa uuden terveydenhoitolain kanssa. Terveydenhoitolautakunta on terveydenhoitojärjestyksen

mukaan oikeutettu antamaan varoituksia, mutta oikeutta käyttää muuta julkista valtaa ei lautakunnalla ole. Rikkomukset terveydenhoitojärjestystä ja terveydenhoitolautakunnan määräyksiä vastaan ovat ilmoitettavat yleiselle syyttäjälle syytteen nostamista varten kihlakunnanoikeudessa.

Yleistä terveydenhoitoa varten on palkattu seuraavat viranhaltijat:

Kunnanlääkäri, jonka vuosipalkka on 16,800 markkaa. Lääkäri on otettu toimeensa noudattamalla Maalaiskuntien Liiton ja Suomen Lääkäriliiton hyväksymää sopimuskaavaketta. Kunnanlääkärin asunnoksi on kunta vuokrannut Petaksen tilan maalta Patola 27-nimisen tontin. Vuokra-aika päättyy v. 1950 ja vuokra on 210 markkaa vuodessa. Tontilla on 1,330 m² käsittävä kunnan omistama puuhuvila, jonka arvon arviomies on arvioinut 239,000 markaksi. Asuntoedusta ei lääkäri maksa vuokraa.

Terveyskaitsija, mikä toimi on edellytetty terveydenhoitojärjestyksessä. Vuosipalkka on 1,200 markkaa. Katsastaja toimii myös desinfioitsijana.

Kunnankätilö, vuosipalkka 8,650 markkaa, ohjesääntö maaherran vahvistama helmikuun 13 päivänä 1924 ja irtisanomisaika 90 päivää. Kätilö toimii myös rokottajana.

Paitsi näitä viranhaltijoita, on kunta palkannut kouluhoitajattaren, jonka vuosipalkka on 21,600 markkaa ja irtisanomisaika 3 kuukautta. Kouluhoitajatar toimii myös Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliiton terveyssisarena.

Myös on kunta palkannut kouluhammaslääkärin. Palkka on 9,000 markkaa ja irtisanomisaika 3 kuukautta.

Kunnalla on tilapäinen kulkutautisairaala, joka kuitenkaan ei moniin vuosiin ole ollut toiminnassa. Sitä varten on kaupungilta vuokratussa kunnalliskodin rakennuksessa varattuna 2 huonetta. Tilaa ja varusteita on 6 potilaalle ja 1 hoitajattarelle. Kaupungin kanssa joulukuun 19 päivänä 1924 tehdyn sopimuksen mukaan voi Oulunkylän kunta sijoittaa kulkutautipotilaansa kaupungin kulkutautisairaalaan. Myös Helsingin maalaiskunnan kulkutautisairaala on tilan salliessa ottanut vastaan Oulunkylän potilaita. Kulkutauteja ei kuitenkaan sanottavasti ole ollut liikkeellä.

Kunta kuuluu Helsingin ympäristön tuberkuloosihuoltopiiriin. V. 1932 järjestettiin huoltopiirin toimesta yleinen väestön ja asuntojen tarkastus, jolloin todettiin, että kunnan alueella asuu 43 henkilöä, joilla on keuhkotuberkuloosi. Kunnan avustuksella toimitettiin parantoloihin v. 1932 4 ja v. 1933 10 potilasta. Tuberkuloosisairaspaikkojen tarve ilmoitetaan suureksi, mutta kunta ei ole halunnut omia paikkoja ryhtyä ostamaan, kun kunnan liittäminen kaupunkiin on ollut odotettavissa.

Kunta omistaa Malmin hautausmaalla 114 m³:n suuruisen leikkaushuoneen, jonka arvo on 30,000 markkaa.

Kunnan menot terveyden- ja sairaanhoidosta olivat v. 1932 Smk. 101,484: 70, v. 1933 Smk. 105,792: 55 ja v. 1934 Smk. 103,844: 25.

12. KÖYHÄINHOITO JA LASTENSUOJELU.

Kunnan köyhäinhoito on tarkemmin järjestetty maaherran helmikuun 2 päivänä 1923 vahvistamalla köyhäinhoidon ohjesäännöllä.

Köyhäinhoitolautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä varsinaista sekä 3 varajäsentä.

Köyhäinhoitolautakunnan puheenjohtaja toimii myös toimiston esimiehenä ja lautakunnan sihteerinä. Tästä suoritetaan hänelle 14,400 markan vuosipalkkio. Lautakunnan myöntämät avustukset maksaa kunnan rahastonhoitaja.

Lautakunnan alaisena toimii kaitsija, joka nauttii 6,000 markan vuosipalkkaa ja on 3 kuukauden irtisanomisen varassa.

Lakimääräinen lastenvalvoja saa palkkaa 3,600 markkaa vuodessa ja on lastenvalvojasta heinäkuun 27 päivänä 1922 annetun lain mukaan irtisanottavissa 3 kuukauden kuluessa.

Kunnalliskoti sijaitsee kaupungilta vuokratulla Torpabacka-nimisellä tontilla kunnan pohjoisrajalla. Itse kunnalliskoti on 2,050 m³ käsittävässä välttävässä kunnossa olevassa rakennuksessa, jonka arvon arviomies on arvioinut 195,000 markaksi. Paitsi päärakennusta on tontilla sauna- y.m. ulkohuonerakennuksia, joitten arvo on yhteensä 68,000 markkaa. Kaikkien rakennusten arvo on siten 263,000 markkaa. Kunnalliskoti on varattu 15 hoidokille, mutta on sinne ollut sijoitettuna 20:kin hoidokkia.

Kunnalliskodin ohjesääntö on maaherran vahvistama helmikuun 2 päivänä 1923.

Kunnalliskodissa on johtajatar, jonka rahapalkka vuodessa on 9,000 markkaa. Johtajatar on otettu 3 kuukauden irtisanomisajalla. Sitä paitsi on laitoksessa 2 palvelijatarta, joiden rahapalkka on yhteensä 8,600 markkaa vuodessa.

Kunnalliskodin kustannukset olivat v:n 1932 tilinpäätöksen mukaan Smk. 56,128: 90, v:n 1933 tilinpäätöksen mukaan Smk. 56,428: 45 ja v:n 1934 tilinpäätöksen mukaan Smk. 66,321: 95.

Köyhäinhoitoa nauttineiden henkilöiden luku sosialiministeriön tilasto- ja tutkimustoimistossa käytettävänä olevien tietojen mukaan vv. 1930—1934 on ollut seuraava:

Vuosi	Laitoksessa olleet				Yksityishoidossa olleet				Muussa muodossa avustetut								Kaikkiaan			
									Avun arvo vähintään 500 mk.				Avun arvo alle 500 mk.							
	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä
1930	8	9	10	27	—	—	14	14	25	76	4	105	32	30	4	66	65	115	32	212
1931	22	18	11	51	—	3	14	17	47	85	—	132	28	29	—	57	97	135	25	257
1932	27	28	11	66	2	—	15	17	84	118	—	202	52	24	3	79	165	170	29	364
1933	38	29	7	74	—	—	14	14	97	129	—	226	87	50	11	148	222	208	32	462
1934	42	40	5	87	—	—	17	17	79	105	—	184	69	48	2	119	210	193	24	427

Kotipaikkaoikeuden perusteella jakaantuivat avustuksensaajat seuraavasti:

	Avunsaajat, joilla oli kotipaikkaoikeus	
	Oulunkylässä	toisessa kunnassa.
1929	126	42
1930	178	34
1931	218	39
1932	297	67
1933	382	80

Toisessa kunnassa kotipaikkaoikeutta nauttivista olivat melkein kaikki sellaisia, joitten kotipaikkaoikeus oli kaupungissa. V. 1934 oli tällaisia avustettuja 77.

Oulunkylässä kotipaikkaoikeutta nauttivia, jotka vuorostaan saivat avustusta kaupungin köyhäinhoitoviranomaisilta, aiheuttaen Oulunkylän kunnalle korvaus-

velvollisuuden oli v. 1933 141 henkeä, joista 62 perheellistä ja v. 1934 85 henkeä, joista 47 perheellistä.

Köyhäinhoidon menot ovat sosialiministeriön tutkimus- ja tilastotoimistossa käytettävänä olevien tietojen mukaan vv. 1929—1933 olleet seuraavat:

Menot.	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Hallinto ja valvonta	15,580: —	15,500: —	14,400: —	15,520: —	24,343: —
Kunnalliskoti	76,302: —	56,281: —	59,434: —	56,084: —	63,902: —
Sairaaloissa (ei mielis.) ja parantoloissa hoidetut	69,716: —	38,325: —	71,396: —	105,634: —	128,694: —
Aistivialliskoulussa	—	—	—	8,624: —	8,685: —
Yksit. hoidossa olleet	33,897: —	43,136: —	49,771: —	32,686: —	32,190: —
Varsinaiset avunsaajat	155,773: —	184,802: —	203,761: —	250,686: —	355,576: —
Muut avunsaajat	13,636: —	18,594: —	14,748: —	19,300: —	50,352: —
Avoimen köyhäinhoidon sairaanhoito	—	—	—	—	11,666: —
Korvauksia muille kunnille	34,568: —	103,897: —	143,210: —	260,063: —	297,796: —
Muita menoja	1,864: —	2,123: —	3,841: —	2,600: —	1,175: —
Yhteensä	401,336: —	462,658: —	560,561: —	751,197: —	974,379: —

Kunnalliskodissa annetun hoidon laskettiin esim. v. 1932 tulleen maksamaan Smk. 11: 90 hoidokkia ja päivää kohti.

Kunnan köyhäinhoidon tulot ovat yllämainitun lähteen mukaan olleet seuraavat:

Tulot.	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Kunnalliskodista	4,626: —	3,277: —	—	76: —	44: —
Korvausta valtiolta	9,566: —	9,144: —	7,048: —	5,550: —	10,543: —
» muilta kunnilta	91,387: —	107,486: —	132,212: —	149,499: —	185,377: —
» yksityisiltä henkil.	21,389: —	2,760: —	30,621: —	25,254: —	26,799: —
Muut tulot	—	—	—	38: —	33: —
Yhteensä	126,968: —	122,667: —	169,881: —	180,417: —	222,796: —

Kun nämä tulot vähennetään kokonaismenoista, havaitaan, että köyhäinhoito yllämainittuina vuosina on aiheuttanut kunnalle seuraavat puhtaat menot:

1929	Smk.	274,368: —
1930	»	339,991: —
1931	»	390,680: —
1932	»	570,780: —
1933	»	751,583: —

Kunnan omissa tilinpäätöksissä on köyhäinhoidon menot ja tulot vastaavina vuosina ja v. 1934 merkitty seuraaviksi:

	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.	1934 Smk.
Menot	234,749: 75	465,872: 95	365,500: 45	502,359: 60	873,839: 30	657,304: 95
Tulot	9,275: 10	104,601: 75	21,700: —	18,468: 50	9,054: 20	15,273: —
Eroitus menoja	225,474: 65	361,271: 20	343,800: 45	483,891: 10	864,785: 10	642,031: 95

13. TYÖTTÖMYYSHUOLTO.

Samoin kuin kaupungissa ja useimmissa muissa kaupungin ympäristön kunnissa, on myöskin Oulunkylässä kuluneina pulavuosina ilmennyt työttömyyttä.

Valtion työttömyyskortiston mukaan on työttömien lukumäärä v:sta 1931 vaihdellut seuraavasti:

	1931	1932	1933	1934
Tammikuu	—	78	100	138
Helmikuu	—	68	110	137
Maaliskuu	—	74	112	138
Huhtikuu	—	44	91	116
Toukokuu	—	35	110	49
Kesäkuu	—	—	—	15
Heinäkuu	—	—	—	—
Elokuu	—	—	—	—
Syyskuu	—	50	75	75
Lokakuu	31	78	137	101
Marraskuu	49	120	148	92
Joulukuu	47	101	152	102

Työttömyyden lieventämiseksi on myöskin Oulunkylän kunta ollut pakoitettu järjestämään varatöitä. Näitä on ylläpidetty lokakuusta 1931 säännöllisesti kesäkuukausia lukuunottamatta. Talvikautena 1931—1932 oli kunnan omissa varatöissä 17—75 työtöntä, talvikautena 1932—1933 43—98 työtöntä, talvikautena 1933—1934 41—136 työtöntä ja syksyllä 1934 60—92 työtöntä.

Valtio on ajoittain avustanut kuntaa varatöiden järjestämisessä. Tällaista avustusta on kunta saanut talvikautena 1933—1934 viitenä kuukautena, jolloin tällä pohjalla järjestetyissä varatöissä oli 5—27 työtöntä. Myös on kunta saanut oikeuden lähettää jonkin määrän työttömiä valtion varatöihin. Talvikautena 1931—1932 oli täten valtion varatöissä neljänä kuukautena 13—26 työtöntä, talvikautena 1932—1933 kuutena kuukautena 8—32 työtöntä ja talvikautena 1933—1934 kahtena kuukautena 12—15 työtöntä.

Erilaisten varatöiden avulla on voitu antaa työtä melkein kaikille työttömille. Ainoastaan syksyllä 1934 oli huomattavampi määrä, korkeimmillaan 54 miestä, ilman työtä jonkun ajan.

Varatöinä on teetetty teitä, palokaivojen kaivantoa, sepelinhakkuuta y.m. Huomattavin varatyö on ollut urheilukentän rakentaminen kaupungin tarkoitukseen luovuttamalle paikalle ent. raviradalla. Tämä työ aloitettiin syksyllä 1932 ja valmistui kenttä kesäksi 1934. Varatöihin on kunta käyttänyt v. 1932 Smk 373,343: 65, v. 1933 Smk. 501,246: 80 ja v. 1934 Smk. 408,124: 35.

Työttömänä oleville naisille oli talvikautena 1932—1933 järjestetty sosialiministeriön avustamat ammattikurssit. Syyskuussa 1933 avattiin työttömiä naisia varten työtupa, jossa on työskennellyt keskimäärin 30 naista.

14. KANSAKOULUT.

Kunnan kansakouluolot ovat järjestetyt kouluhallituksen marraskuun 8 päivänä 1924 vahvistamalla kansakoululaitoksen ohjesäännöllä, johon tammikuun 30 päivänä 1929 on vahvistettu eräitä muutoksia.

Kunta on jaettu kahteen koulupiiriin, suomenkieliseen ja ruotsinkieliseen, jotka kumpikin käsittävät kunnan koko alueen. Kummallakin piirillä on oma lakimääräisesti kokoonpantu johtokuntansa, joka on yhteinen piirin ylä- ja alakoululle. Paitsi asianomaisia johtokuntia, ottaa kansakoululaitoksen hallintoon osaa myös n.s. kansansivistyskomitea. Sen tulee »valmistaa kouluasiat valtuuston käsittelyä varten, valvoa valtuuston näitä asioita koskevien päätösten toimeenpanoa, tehdä valtuuston määräysten mukaan yhteisiä tilauksia kouluja varten sekä suorittaa muita valtuuston sille antamia tehtäviä». Komitean ohjesäännön on valtuusto hyväksynyt syyskuun 29 päivänä 1921. Komiteaan kuuluu 6 jäsentä.

Suomenkielinen n.s. Päiväkummun kansakoulu sijaitsee Nybondaksen tilalla ei kaukana asemalta luoteiseen kaupungilta vuokratulla tontilla. Vuokra on 4,000 markkaa vuodessa. Puinen koulutalo on rakennettu v. 1927. Sen kuutiosisältö on 3,135 m^3 ja arvo arviomiehen laskelmien mukaan 564,000 markkaa. Siinä on 6 luokkahuonetta, veistosali, koulukeittolaa varten 2 huonetta, arkistohuone y.m. Koulutontilla on paitsi koulutaloa asuinrakennus 6 opettajaa varten, jonka kuutiosisältö on 2,240 m^3 ja arvo 425,000 markkaa, sekä tarpeelliset ulkohuoneet. Rakennusten arvo on kaikkiaan 1,001,000 markkaa.

Ruotsinkielinen n.s. Torpabackan kansakoulu taas sijaitsee kunnan pohjoisosassa Oulunkylän kartanon mailla kaupungilta vuokratulla tontilla. Koulu on siirtynyt Helsingin maalaiskunnalta Oulunkylän kunnan käytettäväksi, mutta kun Oulunkylän eroamisesta aiheutuvaa omaisuuden jakoa ei ole suoritettu, kuulunevat rakennukset muodollisesti vielä Helsingin maalaiskunnalle. Rakennuksessa, jossa paitsi kouluhuoneita on yhden opettajan asunto, on 1,129 m^3 tilavuutta ja sen arvo on 198,000 markkaa. Ulkohuoneiden arvo on 3,000 markkaa, joten rakennusten arvo on kaikkiaan 201,000 markkaa. Koulussa on 3 luokkahuonetta. Opetustarkoituksiin, kuten veistoa varten, käytetään osaksi viereisen kunnalliskodin tiloja.

Suomenkielisessä kansakoulussa on yläkoululla 3 opettajaa ja alakoululla 3. Ruotsinkielisessä kansakoulussa on yläkoululla 1 opettaja ja alakoululla samoin 1 opettaja. Opettajain palkkaedut ovat laissa vahvistetut minimipalkat, johon tulee lisäksi kunnalta korvausta puuttuvista luontaiseduista yläkoulun opettajalle 3,300 markkaa ja alakoulun opettajalle 1,500 markkaa vuodessa. Kaikille muilla opettajille, paitsi kahdelle alakoulun opettajalle on varattu asunto koululla. Alakoulun opettajille, jotka eivät asu koululla, suoritetaan asuntoedun ja puuttuvien luontaisetujen korvausta 5,600 markkaa vuodessa.

Kansakouluoppilaiden terveydenhoitoa varten on palkattu kouluhammaslääkäri ja kouluhoitajatar, kuten aikaisemmin on mainittu.

Paitsi edellämainittuja viranhaltijoita on kumpaakin koulua varten palkattu vahtimestari. Suomenkielisen koulun vahtimestarin palkkaedut ovat vapaan asunnon lisäksi 7,200 markkaa vuodessa ja ruotsinkielisen ilman asuntoetua samoin 7,200 markkaa. Myöskin on palkattu koulukeittolan hoitaja, joka nauttii 50 markan palkkiota työpäivältä. Koulukeittola sijaitsee suomenkielisellä koululla. Ruoka kuljetetaan ruotsinkieliselle koululle kaupungista.

Koululuokkia on suomenkielisellä koululla 6. Jatko-opetusta annetaan iltaopetuksena, yleensä 10 tuntia viikossa kevätlukukaudella ja 8 tuntia syyslukukaudella. Ruotsinkielisessä koulussa on nyttemmin vain kaksi luokkaa, 1 alakoulua ja 1 yläkoulua varten. Jatko-opetusta tarvitsevien ruotsinkielisten oppilaiden vähälukuisuuden vuoksi saavat nämä oppilaat kouluhallituksen suostumuksella jatko-opetuksensa kaupungin kansakouluissa.

Kansakoulujen oppilasmäärä on lokakuussa 1933 ja 1934 ollut seuraava:

Vuosi	Alakoulu		Yläkoulu		Jatkokoulu		Yhteensä		Kaikkiaan
	Suom.	Ruots.	Suom.	Ruots.	Suom.	Ruots.	Suom.	Ruots.	
1933	85	33	115	34	14	—	214	67	281
1934	91	24	124	44	17	—	232	68	300

Kunnan menot kansakouluistaan ovat v. 1934 olleet seuraavat:

Menot	Päiväkummun kansakoulu Smk.	Torpabackan kansakoulu Smk.	Yhteensä Smk.
Opettajain palkat valtiolta	85,623: 80	52,132: 80	137,756: 60
» » kunnalta	—	—	—
Koulukalusto	2,244: 55	755: 85	3,000: 40
Opetusvälineet	2,881: 10	503: 60	3,384: 70
Oppikirjat	5,529: 25	1,716: 55	7,245: 80
Oppilaiden muut koulutarvikkeet	6,031: 75	2,676: 45	8,708: 20
» ravinto ja vaatetus	14,985: 05	10,051: 25	25,036: 30
» terveydenhoito	20,208: —	10,102: —	30,310: —
Luontaisetujen korvaus	21,822: —	24,600: —	46,422: —
Lämpö ja valo	10,675: 85	5,980: 80	16,656: 65
Siivous	7,200: —	4,200: —	11,400: —
Vuokrat	4,000: —	4,000: —	8,000: —
Sekalaiset menot	3,673: 10	1,120: 90	4,794: —
Kanslia ja taloudenhoito	1,300: —	700: —	2,000: —
Yhteensä	186,174: 45	118,540: 20	304,714: 65

Kunnan tulot kansakouluista ovat vastaavasti olleet seuraavat:

Tulot	Päiväkummun kansakoulu Smk.	Torpabackan kansakoulu Smk.	Yhteensä Smk.
Valtionapu opettajain palkkoihin	85,623: 80	52,132: 80	137,756: 60
» rakennusten kunnossapitoon	6,700: —	3,125: —	9,825: —
» oppilaiden tarvikkeisiin	4,654: —	1,774: 80	6,428: 80
» muihin menoihin	26,339: —	14,815: 25	41,154: 25
Korvausta muilta kunnilta	—	27,441: 70	27,441: 70
Yhteensä	123,316: 80	99,289· 55	222,606: 35

Kunnan menot kansakouluista ovat siten v. 1934 olleet yhteensä Smk. 304,714: 65 ja tulot yhteensä Smk. 222,606: 35. Erotus, Smk. 82,108: 30, on siis se määrä, mikä näitä kouluja varten on ollut kunnan verotuksella peitettävä.

Kunnan tileissä esiintyvä korvaus muilta kunnilta on pääasiallisesti korvausta Helsingin maalaiskunnalta Pakinkylän ruotsinkielisen kansakoulupiirin oppilaiden koulunkäynnistä Torpabackan kansakoulussa.

Lakimääräistä kuoletuslainaa kansakoulurakennuksia varten on kunta saanut v. 1927 Päiväkummun kansakoulua varten 352,000 markkaa. Siitä oli v:n 1934 lopussa maksamatta Smk. 328,268: 75.

Samoihin aikoihin kun Päiväkummun suomenkielisen kansakoulun uutta koulurakennusta ryhdyttiin suunnittelemaan, pantiin vireille myös kysymys uuden koulutalon hankkimisesta ruotsinkieliselle kansakoululle. Kaupunki on kunnan esityksestä luovuttanut tällekin koululle vuokratontin, vaikka sitä ei ole otettu käytäntöön. Rakennusyritystä varten on koottu myös rahasto, jonka pääoma v:n 1934 lopussa oli kohonnut Smk:aan 354,221: 70. Ruotsinkielisten kansakouluoppilaiden lukumäärän jatkuvan vähenemisen vuoksi ei rakennusyritykseen kuitenkaan ole ryhdytty.

15. YKSITYISET OPPIKOULUT.

Kunnan alueella toimii kaksi yhteiskoulua, jotka kumpikin ovat yliopistoon johtavia. Toinen on suomenkielinen, nimeltään Oulunkylän Yhteiskoulu, ja toinen ruotsinkielinen, nimeltään Åggelby Svenska Samskola. Nämä yksityiset oppikoulut mainitaan tässä senvuoksi, että kumpikin koulu nauttii kunnalta 50,000 markan suuruista vuotuista avustusta.

16. AVUSTUKSIA SIVISTYSTARKOITUKSIIN.

Kunta on viime vuosina avustanut eräitä kunnan alueella toimivia sivistys- ja urheilujärjestöjä. Niinpä on Voimisteluseura Tähti v. 1934 saanut avustusta 2,000 markkaa. Eräät urheilu- ja maatalouskerhot ovat saaneet yhteensä 5,000 markkaa. Raittiustyöhön on käytetty vuosittain 4,000 markkaa. Eräs kansansivistyskomitea on aikaisemmin saanut suurempaakin avustusta, mutta tämä oli v. 1934 enää vain 180 markkaa.

17. SÄHKÖKYSYMYS.

Sähkövirran jakamisesta kunnan alueella huolehtii Oulunkylän Sähkö OY.—Åggelby Elektriska AB.-niminen yhtiö, joka on perustettu v. 1911. Sen osakepääoma on 331,500 markkaa. Alkuaan ja vielä v:n 1934 tilinpäätöksessä se oli 110,500 markkaa, mutta nyttemmin se on korotettu kolminkertaiseksi vapaaosakkeita jakamalla. Osakepääomasta omistaa Oulunkylän kunta 289,800 markkaa. Kunnalla ei kuitenkaan ole määräysvaltaa yhtiössä, sillä yhtiöjärjestyksen mukaan saa kukin osakas käyttää vain kymmenettä osaa yhtiökokouksessa edustetuista osakkeista.

Yhtiön varat olivat v:n 1934 tilinpäätöksen mukaan seuraavat:

Kassa ja talletukset	Smk.	211,274: 50
Varmoja saatavia	»	41,508: 45
Muuntajat ja suurjännitejohdot	»	26,495: 45
Ilmaverkko ja talojohdot	»	140,043: 90
Varastoa	»	14,331: —
Sähkömittarit	»	39,785: 90
Kalusto	»	48,712: 05
Yhteensä	Smk.	522,151: 25

Velat olivat saman tilinpäätöksen mukaan seuraavat:

Osakepääoma	Smk.	110,500: —
Velat	»	8,431: 40
Nostamattomia osinkoja	»	2,249: —
Vararahasto	»	250,000: —
Voitto	»	150,970: 85
Yhteensä	Smk.	522,151: 25

Yhtiön harjoittaman liikkeen laajuuden selvittämiseksi mainittakoon, että yhtiön tilaajia on noin 1,200. Kulutettu virtamäärä oli v. 1934 134,944 kWh, josta valovirtakulutus 115,556 ja voimavirtakulutus 19,388 kWh.

Virrasta kannetaan maksua: valovirrasta Smk. 3: — ja voimavirrasta Smk. 2: 25 kWh:lta.

Edempänä mainittavissa sopimuksissa kaupungin sähkölaitoksen kanssa on yhtiö sitoutunut olemaan itse tai jakelijainsa välityksellä vähittäin myymästä sähkövoimaa huokeammasta hinnasta kuin minkä kaupungin sähkölaitos veloittaa kaupungissa olevilta tilaajilta.

Yhtiön kirjanpito on osoittanut voittoa v. 1931 Smk. 99,135: —, v. 1932 Smk. 72,350: 95, v. 1933 Smk. 50,710: 40 ja v. 1934 Smk. 59,601: 80.

Yhtiö on v:sta 1911 alkaen saanut tarvitsemansa virran kaupungin sähkölaitokselta. Nykyään myy kaupunki yhtiölle virtaa kahden sopimuksen nojalla, joista toinen on tehty marraskuun 30 päivänä 1927 ja toinen tammikuun 2 päivänä 1929. Kummassakin sopimuksessa on määrätty 6 kuukauden irtisanomisaika.

V. 1927 tehty sopimus koskee virran myymistä kunnan länsiosassa Välitaipaleen asutusalueella olevalle muuntajalle, mikä virta jaetaan kunnan länsiosaan ja josta sitäpaitsi korkeajännitysjohto on vedetty laitoksen pääasemalle Oulunkylän aseman lähellä. Kaupunki on rakentanut korkeajännitysjohdon ensiksimainitulle muuntajalle. Sopimuksen mukaan on virta annettava tänne korkeintaan 70 kWA:n teholla. Yhtiö suorittaa kaupungille korvausta vuotuisena tehomaksuna, joka on 750 markkaa Wh:lta, kuitenkin vähintään 21,000 markkaa, ja kulutusmaksuna, joka on 30 penniä kWh:lta, ollen tämä maksu kuitenkin sidottu hiilenhintoihin.

V. 1929 tehty sopimus taas koskee virran myyntiä yhtiön muuntaja-asemalle Oulunkylän aseman lähelle korkeajännitysjohtoa pitkin, minkä kaupunki on vetänyt tänne kaupungin kunnalliskodin luona olevalta muuntaja-asemalta. Korkein sovittu teho on tällä linjalla 50 kWA ja hinta sama kuin edellämainitun sopimuksen mukaan.

Kummassakin sopimuksessa on kaupunki pidättänyt itselleen oikeuden lunastaa itselleen yhtiön korkeajännitysjohdot ja muut sähkölaitteet tai niiden osia siinä tapauksessa, että kaupungin sähkölaitos katsoo voivansa niitä käyttää virran myymiseen Oulunkylän tuolla puolen olevilla alueilla tai että kaupunki lunastaa yhtiön toiminta-alueeseen kuuluvan maan (»det avnämaren tillhöriga området under kontraktstiden skulle inlösas av Helsingfors stad»). Jälkimmäisen edellytyksen määrittely on sopimuksissa toinen kuin yleensä vastaavanlaisissa sopimuksissa muilla liitosalueilla olevien sähkölaitosten kanssa. Tavallisesti on kaupunki pidättänyt itselleen lunastusoikeuden siinä tapauksessa, että »kuluttajalle kuuluvaa aluetta välikirjan voimassaoloaikana yhdistetään Helsingin kaupunkiin» ja tätä lienee myös näissä sopimuksissa tarkoitettu, vaikka sopimusten sanamuoto, mikä on laadittu ruotsinkielellä, on tullut toiseksi. Lunastushintaa määrättäessä on pohjaksi pantava lunastusaikana käypä arvo.

Kunta ostaa yhtiöltä virran ulkovalaistusta varten. Kunnan toimesta ylläpidetään teiden valaisemiseksi kaikkiaan 227 valopistettä. Virrasta suoritetaan yhtiölle Smk. 2: 75 kWh:lta. Kunnan menot ulkovalaistuksesta olivat v. 1933 58,920 markkaa ja v. 1934 58,233 markkaa.

18. KUNNAN TALOUS.

Kunnan talouden kehittymistä kunnan perustamisesta alkaen valaisevat allaolevat luvut:

	Menoja kaikkiaan markkaa	Verotuksella koottava markkaa	Kannettu veroäyriltä markkaa
1921	460,000: —	454,300: —	4: 05
1922	837,125: —	672,295: —	5: 20
1923	1,022,705: —	749,005: —	5: —
1924	1,347,965: —	747,765: —	4: 35
1925	1,743,962: —	749,962: —	3: 60
1926	1,246,363: —	851,038: 93	3: 75
1927	1,416,102: 75	936,778: 50	3: 80
1928	1,864,136: 80	1,207,936: 80	4: 55
1929	1,669,857: —	1,262,457: —	4: 50
1930	1,920,130: 40	1,403,730: 40	4: 80
1931	1,955,994: 80	1,487,594: 80	5: 80
1932	1,988,435: 40	1,495,435: 40	6: 65
1933	2,425,101: —	1,467,101: —	6: 90
1934	2,580,035: —	1,618,035: —	7: 70

Viimeisen käytettävänä olevan eli v:n 1934 tilinpäätöksen mukaan jakaantuivat kunnan menot ja tulot seuraavasti:

Menot:

Velkojen korot	Smk.	191,162: 85
Kunnallishallinto	»	93,262: 90
Oikeus- ja järjestystoimi	»	9,443: 80
Palotoimi	»	28,709: 55
Terveyden- ja sairaanhoito	»	81,775: 80
Köyhäinhoito	»	657,304: 95
Kansakoulut	»	331,081: 90
Avustukset yhteiskouluille	»	100,000: —
Erinäiset sivistysmenot	»	4,180: —
Yleiset työt	»	589,405: 85
Tievalaistus	»	58,233: —
Avustus voimistelu- ja urheiluseura »Tähdelle»	»	2,000: —
» urheilu- ja maatalouskerhoille	»	5,000: —
» suojeluskunnalle	»	20,000: —
Poistot ja peruutukset	»	223,746: 80
	Yhteensä Smk.	2,395,307: 40

Tulot:

Korot, osingot ja veronlisäys	Smk.	44,238: 25
Erinäiset verot	»	14,685: 70
Kansakoulut	»	248,245: 45
Terveydenhoito	»	8,000: —
Köyhäinhoito	»	15,273: —
Laina	»	500,000: —
Kunnallisvero	»	1,636,219: 20
Talousarvion ulkopuolella	»	14,638: 15
	Yhteensä Smk.	2,481,299: 75

Kunnan varat ja velat olivat joulukuun 31 päivänä 1934 tilien mukaan seuraavat:

Varat:

Käteisiä varoja ja talletuksia	Smk.	382,650: 65
Arvopapereita	»	304,600: —
Tulojäämät	»	13,241: 25
Verojäämät	»	609,991: 30
Saatavia muilta kunnilta	»	22,178: 30
» valtiolta	»	79,535: 15
» yksityisiltä (vesijohtotyö)	»	27,377: 50
Kiinteistöt	»	1,887,250: 42
Irtaimisto	»	319,467: 40
Meno- ja tulotili	»	101,980: 10
Yhteensä	Smk.	3,748,272: 07

Velat:

Kansakoululaina valtiolta	Smk.	328,268: 75
Kuoletuslaina Salamalta	»	282,741: —
» Suomelta	»	494,912: 50
Laina Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankilta	»	500,000: —
Konttokuranttilaina	»	321,929: 55
Menojäämät	»	17,379: 20
Otto Brandt'in rahasto	»	435: 80
Kirjaston rahasto	»	25,328: 95
Ruotsinkielisen kansakoulun rakennusrahasto	»	354,221: 70
Kunnan netto-omaisuus	»	1,423,054: 62
Yhteensä	Smk.	3,748,272: 07

Kunnan kiinteään omaisuuteen on tileissä luettu kumpikin kansakoulu, kunnalliskoti, lääkärinasunto ja leikkuuhuone. Tämän omaisuuden arvo selvitysmiehen toimesta suoritetun arvion mukaan poikkeaa jonkunverran kiinteistöjen kirjanpidon mukaisesta arvosta. Arviomiehen asettamat ja tilien mukaiset arvot ovat:

	Arvion mukaan	Tilien mukaan
Päiväkummun suomalainen kansakoulu	1,001,000: —	1,000,000: —
Torpabackan ruotsalainen kansakoulu	201,000: —	200,000: —
Torpabackan kunnalliskoti	263,000: —	390,000: —
Lääkärin asunto Patola 27	239,000: —	250,000: —
Leikkuuhuone	30,000: —	47,250: 42
Yhteensä Smk.	1,734,000: —	1,887,250: 42

Kaikki rakennukset ovat, kuten aikaisemmin kunkin hallintoalan rakennuksia selostettaessa on mainittu, vuokramaalla, joten tontinarvot eivät sisälly ylläesitettyihin arvoihin.

Oulunkylän kunnan omaisuuteen on yllä luettu myös Torpabackan ruotsinkielisen kansakoulun rakennukset, vaikka nämä, kuten aikaisemmin myös on mainittu, muodollisesti edelleen kuuluvat Helsingin maalaiskunnalle.

Kunnan varoihin on tileissä luonnollisesti myös luettu vuoden lopussa perimättä olevat kunnallisverot. Näitten yhteenlaskettu määrä on tilinpäätöksissä v:n 1929 jälkeen vaihdellut seuraavasti:

1929	Smk.	726,619: 24
1930	»	785,711: 32
1931	»	830,303: 30
1932	»	817,073: 40
1933	»	668,963: 40
1934	»	609,991: 30

Verojäämien poistot ovat olleet seuraavat:

	Talousarviossa varattu	Lopullisesti poistettu
1929	164,638: —	31,522: 55
1930	235,788: 40	45,631: 19
1931	256,245: 60	239,075: 60
1932	247,488: 40	185,025: 90
1933	250,000: —	247,900: 55

Esitettyjen lukujen perusteella voidaan todeta, että Oulunkylän kunnan taloudellinen asema on verrattain hyvä. V. 1934 otettu 500,000 markan laina on kuitenkin otettu juoksevien menojen peittämiseen.

19. LIITOSEHDOTUS.

Oulunkylän liittäminen kaupunkiin on ollut päiväjärjestyksessä v:sta 1908 alkaen, jolloin kaupunki suoritti ensimäiset suuret maanostonsa täällä. Kaupunkiin liittämistä pidettiin jo tällöin luonnollisena ja tämä käsitys on sen jälkeen ollut vallalla sekä kaupungin että Oulunkylän kunnan perustamisen jälkeen myös tämän kunnan viranomaisten keskuudessa. Liitosohjelmassa, jonka kaupungin esikaupunkivaltuuskunta v. 1921 määritteli, kuului Oulunkylä kaupunkiin liitettävien alueitten keskeisimpiin osiin ja samaa edellytti ylemmän asteen itsehallintoa valmistellut valtion komitea v. 1923 julkaisemassaan mietinnössä.

Niinhyvin kunnan maantieteellinen asema kaupunkiin nähden kuin olot itse kunnassa tekevätkin liitoksen välttämättömäksi.

Välittömästi kaupungin rajan pohjoispuolella sijaiten on kunta koko pituudeltaan kaupungin pohjoiseen päin suuntautuvan asutuksen tiellä. Kaupungin asemakaavoitetun asutuksen laajentaminen tähän ilmansuuntaan ei yleensä ole mahdollista, jollei kaupungilla ole täyttä määräämisvaltaa alueen asuttamisessa. Myöskään ei ole mahdollista ajatella muitten pohjoisten esikaupunkien olojen järjestämistä kaupunkiin liittämisen pohjalla, jollei Oulunkylää ole liitetty kaupunkiin. Eritoten on Oulunkylän liittäminen kaupunkiin välttämätöntä sen pohjoispuolella olevan Pakinkylän kaupunkiin liittämisen edellytyksenä.

Väestö- ja taloudelliset olot kunnassa ovat varsin pitkälle kaupunkilaistuneet. Kuten aikaisemmin on osoitettu, ei kunnassa enää ole nimeksikään maataloutta harjoittavaa väestöä, vaan saa valtavasti suurin osa väestöä välillisesti tai välittömästi toimeentulonsa kaupungista. Maaomaisuudesta on 64 % siirtynyt kaupungin omistukseen ja yksityisten omistamaa maata käytetään huomattavalta osalta vain asuntotarkoituksiin. Paikkakunta kuuluu siten läheisesti kaupungin talouspiiriin ja sen yleisenä taloudellisena pohjana on kaupungin yleinen taloudellinen elämä. Kunnan alueen ja väestön liittäminen kaupungin hallinnon ja verotusoikeuden piiriin on näinollen tältä yleistaloudelliselta kannalta riittävästi perusteltu.

Jollei olisi tarpeellista asettaa Oulunkylän kunnallishallinnolle suurempia hallinnollisia vaatimuksia ja taloudellisia rasituksia, kuin tavalliselle maalaiskunnalle, kuten tähän asti on tehty, olisi kunnalla ilmeisesti mahdollisuus edelleen tulla toimeen itse-

näisenä kuntana. Maalaiskunnille kuuluvista tehtävistä on kansakoulutoimi, köyhäinhoito ja myös terveydenhoito verrattain tyydyttävällä kannalla. Puutteellisimmalla kannalla on kunnan oma sairaanhoito. Huomioonottaen, että verotus tähän asti on ollut suhteellisen lievä, voisi kunta kuitenkin ilman, että verotus nousisi muualla todettavaa ja kaupungin verotusta korkeammaksi, vielä kehittää näitä kunnallishallinnon haaroja. Kunnan väestö on, kuten aikaisemmin on osoitettu, suhteellisen hyvinvoipaa, varsinkin useimpien muitten esikaupunkien väestöön verrattuna.

Sensijaan ei ole edellytettävissä, että kunta jaksaisi ottaa kannettavakseen kustannukset nykyisen ja tulevan asutuksen kaupunkimaisesta järjestämisestä. Tämä maalaiskunnan hallinnolle vieras tehtävä onkin kokonaan laiminlyöty. Tosin on kuntaa varten nyttemmin vahvistettu rakennussuunnitelma, minkä vahvistamiseen maalaiskuntaa tai sen osaa varten asemakaavalaki tarjoaa mahdollisuuden, mutta tällä pohjalla ei oloja ajanpitkään voida hoitaa. Rakennussuunnitelman täytyy jäädä väliaikaiseksi ja myös lyhytaikaiseksi väliasteeksi. Rakennussuunnitelman heikkous niissä oloissa, mitkä jo nyt Oulunkylässä vallitsevat ja varsinkin mitkä siellä lähivuosina tulevat syntymään, on se, että pelkästään rakennussuunnitelman alaisella alueella ei katu- ja tiekysymystä voida ratkaista asutuksen vaatimalla tavalla. Tämä on mahdollista ainoastaan asemakaavan alaisella alueella, koska asemakaavalaki tekee katumaan lunastuskustannusten ja kadunrakentamiskustannusten asianmukaisen jakamisen maanomistajien ja kunnan välillä mahdolliseksi ainoastaan asemakaavoitetulla alueella. Asemakaavaa taas ei voida vahvistaa maalaiskuntaa varten. Oulunkylän kunta olisi senvuoksi asutuksen kaupunkimaisen järjestämisen aikaansaamiseksi julistettava ainakin kauppalaksi. Kauppalahallinnon aiheuttamat varsinaiset hallintokustannukset Oulunkylän kunta ilmeisesti jaksaisi kantaa, mutta sensijaan ei kunta voisi ottaa vastatakseen niistä varsin huomattavista rasituksista, mitkä katumaan lunastuksista sekä katujen ja viemäreiden rakentamisesta aiheutuvat, huolimatta siitä, että pääosa näistä menoista myöhemmin voidaankin periä maanomistajilta. Kustannuksia arvioitaessa on vielä otettava huomioon kustannukset vesijohtoverkosta, mikä järkiperäisen talouden kannalta yleensä on tehtävä samanaikaisesti kuin kadut ja viemärit rakennetaan. Tämän vuoksi ei voida lähteä siitä, että Oulunkylän kunta edes kauppalaksi muodostettuna voisi suoriutua tästä tehtävästä. Kokemukset Haagan kauppalasta tukevat omalta osaltaan tätä käsitystä.

Varsin ratkaisevana tekijänä liitoskysymystä harkittaessa on vielä otettava huomioon, että Oulunkylän asemakaavoittamista ei voida käsitellä erillisenä pelkästään Oulunkylän paikallisen asutuksen järjestämistä koskevana asiana. Kuten kaupungin asemakaavaviranomaiset aikaisemmin mainitussa lausunnossaan v. 1927 huomauttivat, on Oulunkylä käsiteltävä osana vastaista Suur-Helsinkiä ja sen asemakaavan tulee elimellisesti liittyä Helsingin asemakaavaan. Myöskin on välttämätöntä, että asemakaavan toteuttaminen tapahtuu siinä järjestyksessä ja siinä laajuudessa kuin varsinaisen asutuskeskuksen, siis kaupungin edut vaativat. Oulunkylän asemakaavoittamisen johdonkin samoinkuin sen rahoituksen täytyy tämän vuoksi olla kaupungin kunnallisten viranomaisten käsissä. Jättämällä päätösvalta näissä asioissa Oulunkylän kunnallisille viranomaisille, voidaan tuskin aikaansaada riittävän suunnitelmallista ja riittävän tehokasta asutuksen järjestämistä ja kehittämistä. Erittäinkin siihen katsoen, että kaupunki on suurin maanomistaja kunnassa, olisi hankausten vaara kaupungin ja kunnan viranomaisten välillä suuri.

Kaupungin asutustarpeiden tyydyttäminen Oulunkylän kunnan alueella on nyttemmin myöskin muodostunut lähiaikojen tehtäväksi. Tunnettua on, että kaupungin omalla alueella ei enää ole käytettävissä omakotitonteiksi soveltuvaa maata ja maastoa. Tämä puute koskee niin hyvin varakkaammalle kuin vähävaraisemmalle väestölle soveltuvia omakotitontteja. Niin hyvin kaupungin asunto-olojen pysyttämiseksi terveellä sekä väestön vaatimuksia ja toivomuksia vastaavalla kannalla kuin sen vuoksi, että kaupunki luovuttamalla erittäinkin vähävaraisemmille omankodin rakentajille

järjestettyä tonttimaata voisi tehokkaasti vastustaa järjestämättömän esikaupunkiasutuksen jatkumista, olisi tärkeätä, että kaupunki mahdollisimman pian voisi ryhtyä järjestämään uutta lähinnä vähävaraisemmalle väestölle tarkoitettua omakotialuetta. Tähän tarkoitukseen varsin sopivaa maastoa ja vähimmillä kustannuksilla käytäntöön otettavaa aluetta on juuri Oulunkylässä ja nimenomaan sen länsiosassa. Uuden Helsingin pitäjän kirkolle johtavan valtatien valmistuttua on tänne saatu tarpeellinen tieyhteys. Viemärikysymyksen järjestäminen on tässä kunnan keskiosan poikki kulkevan vedenjakajan länsipuolella olevassa osassa mahdollista ja kaupungin vesijohtoverkoston ulottaminen tänne voi tapahtua lyhyempää tietä kuin muualle kaupungin välittömässä läheisyydessä. Asutuksen siirtämistä kaupungin toimesta ja sen kustannuksella vieraaseen kuntaan ei voida pitää asianmukaisena. Oulunkylän liittämistä kaupunkiin ei tästäkään syystä voida jättää epämääräisen tulevaisuuden varaan.

Sen nojalla, mitä edellä on esitetty, tullaan siis siihen, että ainakin ne lakimääräiset edellytykset, mitkä kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n 1 mom:n 1 ja 2 kohdassa mainitaan, ovat olemassa Oulunkylän kunnan liittämiselle kaupunkiin. Kunnallista jaoitusta voidaan näitten lainkohtien mukaan muuttaa, »jos siten edistetään tai helpotetaan kunnallisten tehtävien täyttämistä» ja »jos kunta tarvitsee lisää aluetta asuntoja, teollisuutta, liikenne- tai muita senkaltaisia tarkoituksia varten tai turvatakseen luonnollisen ja säännöllisen laajenemisensa». Nämä tarkoitusperät voidaan saavuttaa vain liittämällä puheenaoleva alue kaupunkiin.

Oulunkylän kunnan liittäminen kaupunkiin ei kuitenkaan ole välttämätöntä ainoastaan kunnalliselta kannalta. Samoin kuin tämä liitos on välttämätön edellytys kaupungin pohjoispuolella olevien esikaupunkialueiden yleisellę kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestämiselle, on sen liittäminen kaupunkiin hallinnollisessa ja oikeudellisessa suhteessa edellytyksenä sanottujen esikaupunkialueiden hallinnollisen ja oikeudellisen jaoituksen uudestaan järjestelylle. Oulunkylän kunnan asema Helsingin maalaiskunnan ja kaupungin välissä sijaitsevana alueena on tässä kohden sama kuin Haagan kauppalan ja myös Kulosaaren maalaiskunnan. (Kts. mietinnöt 3 ja 5, siv. 45 ja 29.) Niin hyvin kaupungin ympäristön poliisihoidon yhtenäistämisen kannalta kuin kaupungin raastuvanoikeuden laajennetun tuomiopiirin saattamiseksi yhtenäiseksi on mahdotonta jättää Oulunkylän kunnan asemaa itsenäisenä maalaiskuntana ennalleen.

Selvitysmiehen ehdotus Oulunkylän kuntaan nähden on siis, että koko kunta liitetään kaupunkiin kunnallisessa, hallinnollisessa, oikeudellisessa ja myös kameraalisessa suhteessa.

OULUNKYLÄN LIITOSALUE
ÅGGELBY INKORPORERINGSOMRÅDE

Oulunkylän maalaiskunta
Åggelby landskommun

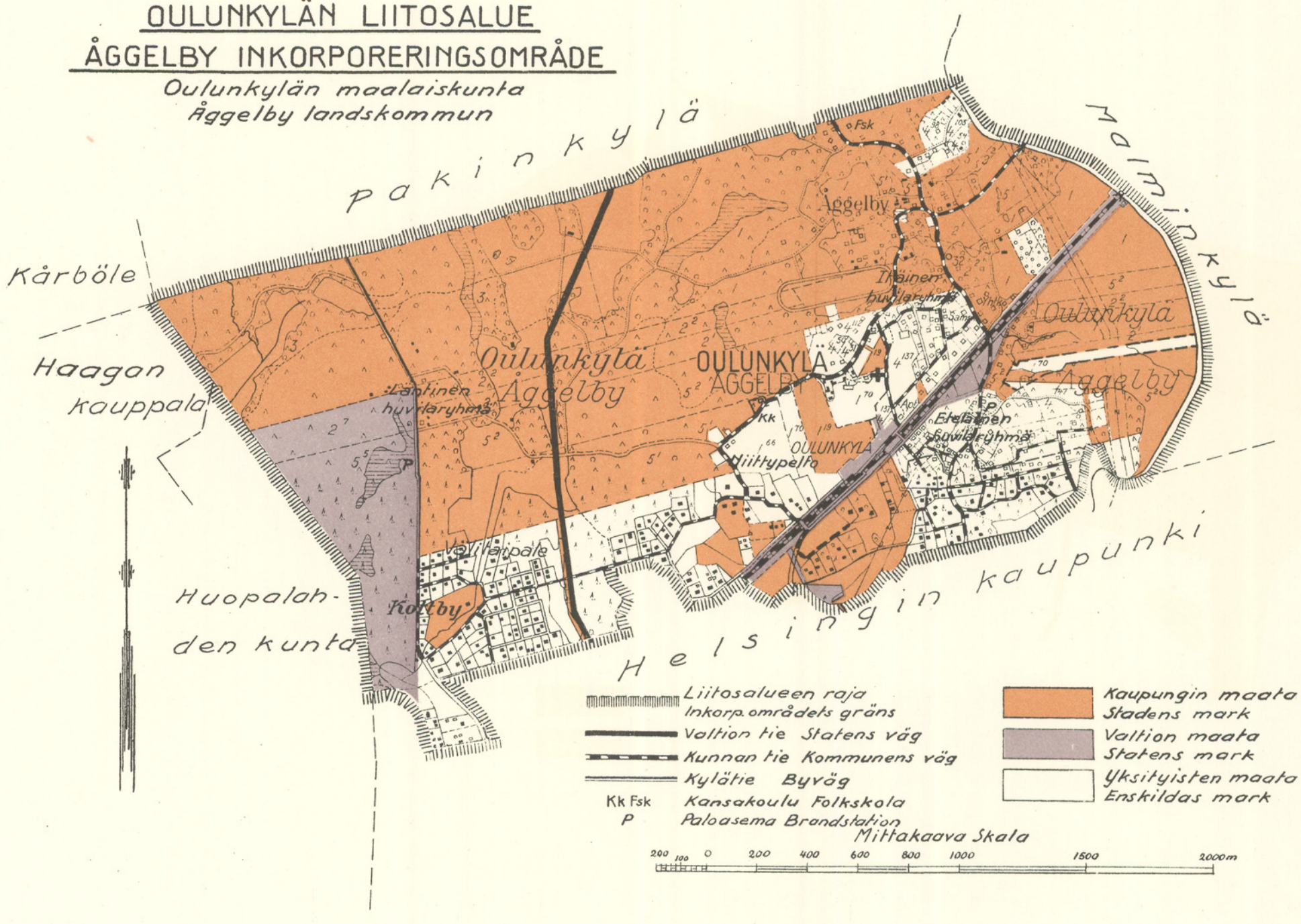

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 5

ERIKOISSELVITYS
KULOSAAREN LIITOSALUEESTA

KULOSAAREN MAALAISKUNTA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. ASEMA JA MAASTO.

Kulosaaren liitosalue käsittää virallisesti Brändö-Villastad- eli Kulosaaren Huvilakaupunki-nimisen maalaiskunnan. Tässä selvityksessä kuntaa kutsutaan lyhyemmin vain Kulosaaren maalaiskunnaksi.

Kulosaaren v:n 1922 alusta toimintansa aloittanut maalaiskunta sijaitsee kaupungin itäpuolella. Lähin kaupungin puoleinen manner on Sörnäisten niemi. Kaupungin alueesta eroittaa sen Vanhankaupunginlahti, Hopeasalmi, jonka toisella puolen on Mustikkamaa-niminen kaupungin saari, ja Kruunuvuoren selkä. Toisena naapurikuntana on Kulosaaren emäkunta, Helsingin maalaiskunta.

Kulosaaren kunnan alueesta ja sen rajoista on epäselvyyttä olemassa. Varsin useisiin karttoihin on kunnan alueeksi merkitty vain itse Kulosaaren saari ja sitä ympäröivät vedet ja pikkusaaret, mitkä ovat pääsaaren pohjoispuolella Iso-Pässi ja Pikku-Pässi, itäpuolella Naurissaari ja eteläpuolella viisi luotoa, joista eräälle on rakennettu Kulosaaren kasino ja erään nimenä on Mäntysaari.

Näin rajoitettu alue ei kuitenkaan ole kunnan oikea alue. Siihen kuuluu lisäksi itäpuolella olevasta mantereesta Kivinokka-niminen niemi, joka on pääsaaresta pohjoiseen, ja tätä nientä ympäröivät vedet. Kun Kulosaaren kunta aikoinaan kameraalisesti eroitettiin Helsingin maalaiskunnasta, siirrettiin uuteen kuntaan koko se osa Brändön kartanoa, mikä v. 1907 oli eroitettu Brändö-Villastad-nimiseksi tilaksi R.N:o 1^2. Tähän tilaan kuului myös edellämainittu Kivinokka. Se on edelleen osa tästä, nykyään Brändö-Villastad-Helsinki-nimistä tilaa, jonka maarekisterinumero nykyään on R. N:o 1^{908}. Hallinnollinen, oikeudellinen ja myös kirkollinen jaoitus seuraa tätä kameraalista jaoitusta. Syitä kunnan alueesta vallinneeseen väärinkäsitykseen on tarkemmin selostettu päämietinnössä siv. 199.

Epämääräisyyttä kunnanrajoihin nähden aiheuttaa myös 1915 päättyneessä vesialueen jaossa R. N:oille 1^1 ja 1^2 yhteiseksi jätetty 12.16 ha:n suuruinen rauhoituspiiri, joka sijoitettiin vesialueen itäosaan Herttuaniemen rajalla, mutta 1920 päättyneessä tilusvaihdossa siirrettiin Kivinokan pohjoispuolelle, Helsingin kaupungin vesialueen rajalle. Koska Kulosaaren kuntaa perustettaessa siirrettiin siihen vain Brändö-Villastad-niminen tila R. N:o 1^2, mainitsematta mitään yhteiseksi jätetystä rauhoituspiiristä, lienee rauhoituspiiri luettava edelleen kuuluvaksi Helsingin maalaiskuntaan, joka siis n. 100 m. leveänä ja 900 m. pitkänä kärkenä eroittaa Kivinokan pohjoispuolella Kulosaaren maalaiskunnan Helsingin kaupunkiin Vanhankaupungin lahdessa kuuluvasta vesialueesta.

Kulosaaren kunnan raja kulkee siis edellisen mukaan seuraavasti. Alueen pohjoisin kärki on Vanhankaupunginlahdessa Herttuaniemeen kuuluvan Fastholmen-nimisen saaren lounaspuolella n. 250 m. Brändön kartanon mantereesta pohjoiseen. Tästä pohjoisimmasta kulmapisteestä kulkee raja n. 300 m. lounaaseen, kääntyy länteen, yhtyy Vanhankaupunginlahdessa olevaan kaupungin vesialueeseen ja saa vastarajana kulkien kiertää Kivinokan niemen. Kuorekarin kohdalla keskellä Sörnäisten niemen ja Kulosaaren välistä salmea kääntyy raja kaakkoon Hopeasalmeen kiertäen Mustikkamaan itäisen kärjen, kääntyen niemen kärjen kohdalla suoraan etelään ja päättyen Nimismieskarille, joka taas on kaupungin, Helsingin maalaiskunnan ja Kulosaaren kunnan rajojen leikkauspiste. Tästä Kulosaaren kunnan alueen

eteläisimmästä kärjestä kääntyy raja koilliseen kohti Pyykaria Degerön saaren rannassa. Tämän karin länsipuolella kääntyy raja pohjoiseen kulkien tähän ilmansuuntaan Naurissaaren-salmen suuhun. Täältä taas raja kääntyy länteen sanottuun salmeen. Salmessa oleva Naurissaari jää Kulosaaren kunnan puolelle. Salmen läntisessä suussa raja kääntyy pohjoiseen ja nousee Kivinokalle. Mantereella Brändön kartanon välittömässä läheisyydessä raja tekee voimakkaan mutkan itään, minkä jälkeen se kääntyy pohjoiseen ja yhtyy Vanhankaupungin selällä mainittuun pohjoiseen rajapisteeseen. (Kts. liitteenä olevaa karttaa.)

Kunnan näin määritellyn alueen pinta-ala on kaikkiaan 316.78 ha. Tästä on maarekisterin mukaan maata 138.45 ha ja vettä 178.33 ha. Pitäjän kartalta laskettuna tullaan suunnilleen samoihin lukuihin. Alueen suurin pituus pohjoisimmasta eteläisimpään kärkeen on n. 3 km ja leveimmällä kohdalla lännestä itään n. 1.9 km. Pääsaaren suurin pituus on 1.6 km.

Kulosaaren yhdistää kaupunkiin puinen silta Sörnäisten niemestä Kuorekarin yli saaren läntiseen kärkeen. Siltaa pitkin on myös raitiotieyhteys kaupunkiin. Saaren läntiseen kärkeen on kaupungin keskuksesta rautatieasemalta linnuntietä n. 3 km. Niinikään on saaresta siltayhteys itäänpäin Naurissaaren salmen yli. Näitten siltojen yli ja saaren poikki kulkee n.s. uusi Porvoon maantie.

Itse Kulosaari on kaupunkiasutukselle erittäin sovelias kauniin asemansa ja rakennustoiminnalle edullisen maastonsa vuoksi. Saaren läntiset, eteläiset ja itäiset rantaosat onkin asutus jo vallannut. Ainoastaan saaren kallioinen keskiosa ja pohjoiset rantaosat ovat vielä rakentamatta. Samoin on rakentamatta Kivinokka. Tätä käytetään nykyään kaupungin kansanpuistona.

2. MAANOMISTUSOLOT.

Kulosaaren kuntaa muodostettaessa luettiin siihen, kuten yllä jo mainittiin, vain Brändö-Villastad-niminen verotila R. N:o 1[2]. Tästä tilasta muodostetut tilat maineen ja vesineen ovat edelleen tämän kunnan ainoita tiloja.

Sanotun Brändö-Villastad-nimisen tilan omisti aikoinaan AB. Brändö Villastad-niminen yhtiö. Tämä ryhtyi v. 1908 osittamaan Kulosaarella omistamiaan maita asuntotiloiksi. Erittäinkin v. 1909 muodostettiin suuri määrä tällaisia tiloja. Senjälkeen on osittamisia tapahtunut melkein joka vuosi. Kiinteistömuodostuksen kehitystä tällä liitosalueella valaisee yksityiskohtaisemmin oheellinen taulukko.

Täällä harjoitettu maanosittaminen on johtanut siihen, että erikokoisia tiloja v:n 1932 lopussa oli seuraavat määrät:

Alle	0.5 ha	408
0.5—	1 »	4
1 —	5 »	2
5 —	10 »	—
10 —	15 »	—
15 —	25 »	1
25 —	50 »	—
50 —	100 »	1
Yli	100 »	—
	Yhteensä	416

Kiinteistöjen muodostus Kulosaaren kunnassa.

Lohkomisvuosi	Tiloja, joihin kuului							
	—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—
	h e h t a a r i a							
—1890	—	—	—	—	—	—	—	—
1891—1895	—	—	—	—	—	—	—	—
1896—1900	—	—	—	—	—	—	—	—
1901—1905	—	—	—	—	—	—	—	—
1906	—	—	—	—	—	—	—	—
1907	—	—	—	—	—	1	—	1
1908	67	—	—	—	—	—	—	1
1909	396	1	—	—	—	—	1	—
1910	29	2	—	—	—	—	1	—
1911	50	2	—	—	—	—	1	—
1912	42	—	—	—	—	—	1	—
1913	20	—	—	—	—	—	1	—
1914	19	—	—	—	—	—	1	—
1915	5	—	—	—	—	—	1	—
1916	23	—	—	—	—	—	1	—
1917	23	1	—	—	—	—	1	—
1918	—	—	—	—	—	—	—	—
1919	36	1	—	—	—	—	1	—
1920	2	—	—	—	—	—	—	—
1921	50	—	—	—	—	—	1	—
1922	2	—	—	—	—	—	—	—
1923	4	—	—	—	—	—	—	—
1924	2	—	—	—	—	—	—	—
1925	4	—	—	—	—	—	—	—
1926	2	—	—	—	—	—	—	—
1927	7	1	—	—	—	—	1	—
1928	10	—	—	—	—	—	1	—
1929	73	—	—	—	1	—	1	—
1930	4	—	—	—	—	—	—	—
1931	2	—	—	—	—	—	—	—
1932	4	—	—	—	—	—	—	—
1933	—	—	—	—	—	—	—	—
1934	3	—	—	—	—	—	—	—
1935	—	13	—	—	—	—	1	—

Kiinteistöjen muodostus poikkeaa näinollen aivan pienten asuntotilojen suuren lukumäärän vuoksi huomattavasti maalaiskunnissa yleensä vallitsevista kiinteistöoloista.

Yllä näkyvä tilojen lukumäärä 416 ei sellaisenaan osoita maanomistajien lukumäärää. V. 1934 toimitetussa taksoituksessa pantiin veroäyrejä rakennettujen kiin-

teistöjen tuloista 125 verovelvolliselle. Kuten edempänä tullaan mainitsemaan, oli rakennettuja kiinteistöjä v:n 1930 lopussa vain 144.

AB. Brändö-Villastad-yhtiö on nyttemmin purettu, ja ne yhtiön ennen omistamat maat, joita yhtiö ei ollut myynyt yksityisille asuntotonteiksi, ovat jaetut pääasiallisesti Kulosaaren kunnan ja kaupungin kesken.

Kohta Kulosaaren kunnan toiminnan alettua pantiin kunnan sekä AB. Brändö Villastad-yhtiön ja tämän tytäryhtiön Brändö Telefon- och Elektricitets AB:n välillä alkuun neuvottelut sellaisten näitten yhtiöiden kiinteistöjen myymisestä kunnalle, joita yhtiöt eivät syystä tai toisesta voineet myydä yksityisille tonteiksi. Suunniteltu kauppa käsitti pääasiallisesti katu-, tie- ja julkisten paikkojen maat sekä rantavesialueet näitten kaikkien kohdalla, mutta myös eräitä rakennettuja kiinteistöjä. Neuvottelut johtivat kesäkuun 2 päivänä 1922 tehtyyn sopimukseen. Kauppa koski paitsi edellämainittuja kiinteistöjä, yhtiöiden rakentamia ja omistamia vesi- ja viemärijohtoja, korjauspajaa, laitureita, siltoja ja uimahuoneita sekä joukon irtaimistoa. Kauppasumma oli 1,800,000 markkaa.

Tässä v. 1922 tehdyssä kaupassa siirtyivät kunnalle seuraavat rakennetetut kiinteistöt, nimittäin:

Paloasema, tontit N:o 241 ja 243b korttelissa N:o 40, R. N:ot 1^{575} ja 1^{654}, pinta-alaltaan yhteensä 1,961 m².

Tontti »Brändö Tennishall» korttelissa N:o 12, R. N:o 1^{633}, pinta-alaltaan 2,114 m².

Tontti »Brändö Tennisplan», R. N:o 1^{632}, pinta-alaltaan 4,880 m².

Tontti N:o 396 korttelissa N:o 5 R. N:o 1^{611}, pinta-alaltaan 1,000 m², jolla tontilla oli työväen asuntoja. Tila R. N:o 1^{611} on v. 1932 jaettu kahdeksi tilaksi; Tomten 396 i kvarteret 5, R. N:o 1^{897}, pinta-ala $0.^{0518}$ ha, ja Tomten 396a i kvarteret 5, R. N:o 1^{898}, pinta-ala $0.^{0482}$ ha.

Tontit 68 ja 68a korttelissa N:o 13, R. N:ot 1^{539} ja 1^{538}, jotka olivat puistoaluetta, mutta joilla myös oli eräitä työväenasuntoja. Tonttien pinta-ala on maarekisterin mukaan yhteensä 3030 m².

Samaan kauppaan sisältyivät seuraavat katu-, tie- ja puistoalueista muodostetut tilat:

Tila »Brändö Villastad», R. N:o 1^{802}. Tila käsitti suurimman osan katu- y.m. sellaisia maita sekä 3 luotoa saaren etelärannassa. Pinta-ala on maarekisterin mukaan $20.^{4096}$ ha. Lisäksi kuuluu tilaan $6.^{5878}$ ha vesialuetta.

Tontti N:o 389 korttelissa 6a, R N:o 1^{609}, n.s. Kramerslunden. Pinta-ala 1,193 m².

Tässä selostetusta v. 1922 tehdystä kaupasta jäi kuitenkin eräitä tie- ja puistoalueita huomioonottamatta. Tämän vuoksi täydennettiin tätä kauppaa eräillä v. 1929 tehdyillä kaupoilla, joissa kussakin kauppahinta oli vain 1 markka. Nämä ostetut rakentamattomat kiinteistöt olivat seuraavat:

Tontti »Vatten» N:o 100 korttelissa N:o 17, R. N:o 1^{824}, pinta-alaltaan 25 m². Ostettu syyskuun 6 päivänä 1929 AB. Brändö Villastad-yhtiöltä.

Tila »Brändö Paviljongs Väg Vatten», R. N:o 1^{843}, pinta-alaltaan 1,344 m². Ostettu elokuun 10 päivänä 1929 samalta yhtiöltä.

Tontti N:o 27a korttelissa N:o 7, R. N:o 1^{671}, pinta-alaltaan 10 m². Ostettu elokuun 28 päivänä 1929 samalta yhtiöltä.

Tila »Brändö Paviljongs väg», R. N:o 1^{783}, pinta-alaltaan 225 m². Ostettu elokuun 10 päivänä 1929 »Brändö Paviljongs Aktiebolag»-nimiseltä yhtiöltä.

Tontti N:o 188d korttelissa N:o 35, R. N:o 1^{791}, pinta-alaltaan 121 m². Ostettu eräältä yksityiseltä.

Paitsi edellämainituissa ostoissa hankittuja kiinteistöjä omistaa kunta vielä tontin N:o 239 korttelissa N:o 40, R. N:o 1^{574}. Tämä oli kunnan ensimäinen kiinteistö. Se ostettiin kunnalle valmiiksi rakennettuna jo v. 1921, siis ennenkuin kunta vielä virallisesti oli alottanut toimintansa. Se ostettiin kunnan ja seurakunnan virastotarpeisiin sekä pappilaksi. Tontin pinta-ala on 1,088 m².

Kunnalle ostettujen tonttien sekä katu-, tie- ja puistomaiden pinta-ala on yhteensä 21.9718 ha ja vesialueen 6.7247 ha, yhteensä kunnan omistamien alueiden pinta-ala 28.6965 ha.

Toinen ent. AB. Brändö-Villastad-yhtiön maiden ostaja oli, kuten sanottu, kaupunki. Kaupungin haltuun siirtyi v. 1928 koko vielä myymättä oleva osa yhtiön maita ja vesiä, lukuunottamatta eräitä harvoja yhtiön muihin tarkoituksiin varaamia vähäisiä alueita, kuten edellämainittuja Kulosaaren kunnalle siirrettyjä tiemaita. Kaupungin maat sijaitsevat pääasiallisesti saaren keski- ja pohjoisosassa, mutta siellä täällä on myös eräitä erillisiä tontteja, joita yhtiö ei tonttien kallioisuuden vuoksi ollut saanut myydyksi. Lisäksi kaupungille tämän kaupan perusteella kuuluu Kivinokka, Pikku-Pässi ja läntinen puoli Naurissaarta ynnä Kuorekari.

Kaupungille mainitussa ostossa siirtyneet maat olivat osaksi jo ennen kauppaa ositetut useihin tiloihin. Toiset osittamiset kävivät oston johdosta tarpeellisiksi.

Nykyään ovat kaupungin nimissä seuraavat maarekisteriyksiköt, nimittäin:

			Maata ha	Vettä ha
Lilla Bässen		R. N:o 1^{3}	0.39	—
Tontti	86 K. 16	R. N:o 1^{720}	0.1935	—
»	178 K. 33	» 1^{722}	0.2018	—
»	179 K. 33	» 1^{723}	0.1444	—
»	58 K. 11	» 1^{752}	0.1500	—
»	199 K. 37	» 1^{782}	0.2565	—
»	182a K. 34	» 1^{800}	0.1180	—
»	199b K. 37	Vatten R. N:o 1^{876}	—	0.0694
»	179 K. 33	» » 1^{889}	0.0056	0.0506
»	178 K. 33	» » 1^{890}	0.0012	0.0425
Brändö Villastad		Helsinki R. N:o 1^{908}	70.6559	164.5333
			Yhteensä 72.1169	164.6958

Kaupungin omistukseen kuuluvaksi lienee katsottava myös korttelissa 34 oleva tontti 183, R. N:o 1^{725}, pinta-alaltaan 0.1690 ha, vaikka se on jäänyt kauppakirjassa mainitsematta.

Kaupungin v. 1928 ostamien maiden pinta-ala oli kauppa-asiakirjojen mukaan 74.3 ha. Tästä on myöhemmin eräs 1.0120 ha:n suuruinen alue luovutettu Kulosaaren seurakunnalle, joten kaupungin saarella omistamien maitten pinta-ala näitten tietojen mukaan olisi 73 ha.

Tontti n:o 182a korttelissa 34, R. N:o 1^{800}, siirtyi kaupungille v. 1932 eräässä pakkohuutokaupassa. Maanomistajana esiintyy täällä, kuten edellisestä selviää, myös Kulosaaren seurakunta. Myydessään v. 1922 Kulosaaren kunnalle edellämainitut julkiset paikat, oli AB. Brändö Villastad sitoutunut luovuttamaan seurakunnalle lahjana sopivan maa-alueen kirkkoa ja uutta pappilaa varten. Kaupungin ostettua yhtiön maat katsoi kaupunki olevansa velvollinen kunnioittamaan tätä yhtiön lupausta. Kesäkuun 18 päivänä 1930 päättikin kaupunginvaltuusto sanottuun tarkoitukseen luovuttaa saaren keskiosasta n. 1 ha:n suuruisen maa-alueen. Tämän maarekisterinumero on nyttemmin R. N:o 1^{907}, maarekisterin mukaan nimi »Kyrkotomten» ja pinta-ala 1.0120 ha.

Paitsi tätä aluetta omistaa seurakunta Ison-Pässin, jolle seurakunnan hautausmaa on sijoitettu ja jonka AB. Brändö Villastad-yhtiö v. 1922 möi seurakunnalle 100,000 markalla. Tämän rekisterinumero on R. N:o 1^{786}, ja pinta-ala 20,125 m². Edelleen omistaa seurakunta tiemaan n.s. Herttuaniemen bulevardilta eli uudelta Porvoontieltä merenrantaan vastapäätä Isoa-Pässiä, minkä maan sanottu yhtiö on lahjoittanut seurakunnalle.

Seurakunnan omistamien maitten pinta-ala on siten n. 3 ha.

Mitä kunnan alueeseen kuuluviin vesialueisiin tulee, niin omistaa ne tosiasiallisesti kokonaan kaupunki. Kaupungin haltuun ovat vesialueet siirtyneet kahdessa jaksossa. V. 1919 sai kaupunki Herttuaniemen oston yhteydessä Turholman selältä noin 23 ha:n suuruisen vesialueen (kts. karttaa P.A. N:o 27 v:lta 1919). Muun osan sai kaupunki v. 1928 AB. Brändö-Villastadin muitten kiinteistöjen ostossa. Tässä kaupassa pidätti yhtiö itselleen noin 20 metrin levyisen kaistaleen vesialuetta pitkin saaren rantoja kaikkialla, missä tontteja oli myyty yksityisille sekä lisäksi Ison-Pässin ja Kulosaaren rannan välisen 16 m levyisen vesialueen. Ensiksi mainitun rantavesikaistaleen on yhtiö sittemmin jakanut kunkin rantatontin rannan pituisiin osiin ja myynyt ne yksityisille. Ison-Pässin rantaveden on yhtiö luovuttanut seurakunnalle (kts. karttaa P.A. N:o 8 v:lta 1928, missä vesialueet selvästi näkyvät). Maarekisterin mukaan ei alueen erottaminen vielä ole tapahtunut. Kaupungille siirtyi v. 1928 vesialuetta noin 142 ha. Kaupunki omistaa siten täällä vesialuetta noin 165 ha.

Eri luontoisten maanomistajien kesken jakaantuvat maa- ja vesialueet seuraavasti:

	Asuntotonttien omistajat		Kaupunki		Kunta		Seurakunta		Yhteensä
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha
Maata	41.2	29.7	72.3	52.2	22.0	15.9	3	2.2	138.5
Vettä	6.9	3.9	164.7	92.4	6.7	3.7	—	—	178.3
Yhteensä	48.1	15.2	237.0	74.8	28.7	9.1	3	0.9	316.8

3. *RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.*

Liitosalueen rakennus- ja asunto-oloista on v. 1930 hankittu perusteellinen selvitys. Sanottuna vuotena toimitetun yleisen väestölaskennan yhteydessä koottiin tietoja myös kaupungin ympäristön rakennus- ja asunto-oloista ja tämä laskenta käsitti myös Kulosaaren maalaiskunnan. Kun uutisrakennustoimintaa v:n 1930 jälkeen on ollut varsin vähän, kuvastavat v:n 1930 rakennus- ja asuntolaskennan tulokset pääpiirteissään nykyisiäkin oloja.

Rakennettuja kiinteistöjä oli Kulosaaren maalaiskunnassa 144. Nämä olivat kaikki omalla maalla. Vuokratontteja ei ollut lainkaan.

Näillä kiinteistöillä oli lämmitettäviä rakennuksia 184, suurin osa puurakennuksia. Huoneistoja oli 361 ja huoneita 1,592. Huoneistoista oli käytettyjä 356 ja vuokraamatta 5. Huoneita oli käytettyjä tai vuokrattuja 1,581 ja vuokraamatta 11.

Käytettyjen tai vuokrattujen mutta vielä käyttämättä olevien huoneistojen ja huoneiden ryhmityksestä hallintamuodon ja käyttötarkoituksen mukaan saatiin laskennassa seuraavat tiedot:

Käyttö	Huoneistoja				Huoneita			
	Omist. hall.	Osakk. omist. hall.	Vuokr. hall.	Yhteensä	Omist. hall.	Osakk. omist. hall.	Vuokr. hall.	Yhteensä
Vain asumiseen	101	12	154	267	732	80	539	1,351
Asumisen ohella muihin tarkoituksiin	1	1	10	12	4	48	33	85
Vain muihin tarkoituksiin	16	2	59	77	31	4	110	145
Yhteensä	118	15	223	356	767	132	682	1,581

Huoneistoja ja huoneita käytettiin näin ollen melkein yksinomaan asumiseen. Muihin tarkoituksiin käytetyistä huoneistoista oli valtaosa hotelli- ja matkustajahuoneistoja ja -huoneita. Alueella onkin verrattain suuri hotelli, Kulosaaren Rantahotelli ja kasino. Vuokrahuoneistoja on täälläkin verrattain runsaasti, enemmän kuin puolet huoneistoista.

Yksinomaan asumiseen tai asumisen ohessa muihin tarkoituksiin käytetyt huoneet ja huoneistot ryhmittyivät käyttönsä ja niissä asuvien henkilöiden lukumäärän mukaan seuraavasti:

Huoneistoja,	joissa	oli	1	huonetta	37,	13.4 %	asukkaita	82,	6.7 %
»	»	»	2	»	43,	15.6 »	»	140,	11.4 »
»	»	»	3	»	24,	8.7 »	»	82,	6.7 »
»	»	»	4	»	19,	6.9 »	»	79,	6.4 »
»	»	»	5	»	32,	11.6 »	»	149,	12.2 »
»	»	»	6	»	49,	17.7 »	»	252,	20.5 »
»	»	»	7	»	24,	8.7 »	»	128,	10.4 »
»	»	»	8	»	17,	6.2 »	»	102,	8.3 »
»	»	»	9	»	5,	1.8 »	»	34,	2.8 »
»	»	»	10	»	12,	4.3 »	»	70,	5.7 »
»	»	»	11—	»	14,	5.1 »	»	109,	8.9 »
Yhteensä	asuttuja	huoneistoja			276,	100 %	asukkaita	1,227,	100 %

Tästä nähdään m.m., että pienimpien huoneistojen osuus huoneistokannasta oli 29 %. Tällaisissa huoneistoissa asui vain 18.1 % asukkaista. Näin pieniä suhdelukuja ei ole millään muulla esikaupunkialueella eikä myöskään kaupungissa. Jo tästä voidaan vetää johtopäätös, että asunto-olot täällä ovat paremmat kuin missään muualla kaupungin ympäristössä ja että väestö on myös vauraampaa kuin muualla. Erittäin suurten huoneistojen lukumäärä on täällä myös suhteellisesti suurempi kuin muualla.

Samaa asunto-olojen korkeata tasoa osoittaa myös se, että asukkaita oli 100 huonetta kohti vain 90, kun vastaava luku kaupungissa oli 151 ja esikaupunkialueilla yleensä 140.

Myöskin liika-asutusta on tällä alueella vain nimeksi. Liika-asuttuja huoneistoja oli vain 20 eli 1.5 % huoneistoista, joissa liika-asustus yleensä voi tulla kysymykseen. Näissä asui 71 henkeä eli 5.8 % asukkaista vastaavansuuruisissa huoneistoissa.

4. *VÄESTÖOLOT.*

Se asukasmäärä, mikä edellä on ilmoitettu liitosalueen väestöksi joulukuussa 1930, eli 1,227, on vain asutuissa huoneistoissa mainittuna ajankohtana asuneiden henkilöiden lukumäärä. Tähän tulee lisäksi eräitä laitoksissa asuneita. Täällä asuvien lukumäärä oli kaikkiaan 1,238. V:n 1931 henkikirjojen mukaan oli asukasmäärä 1,218.

Henkikirjoitettu asukasmäärä on tällä liitosalueella v:sta 1904 lähtien ollut seuraava:

Vuosi	Asukasmäärä	Lisäys (+) tai vähennys (—)	Vuosi	Asukasmäärä	Lisäys (+) tai vähennys (—)
1904	29	·	1910	170	+ 80
1905	25	— 4	1911	260	+ 90
1906	38	+ 13	1912	343	+ 83
1907	38	—	1913	433	+ 90
1908	54	+ 16	1914	445	+ 12
1909	90	+ 36	1915	484	+ 39

Vuosi	Asukasmäärä	Lisäys (+) tai vähennys (—)	Vuosi	Asukasmäärä	Lisäys (+) tai vähennys (—)
1916	501	+ 17	1926	1,232	— 39
1917	613	+ 112	1927	1,240	+ 8
1918	725	+ 112	1928	1,258	+ 18
1919	806	+ 81	1929	1,257	— 1
1920	819	+ 13	1930	1,227	— 30
1921	1,005	+ 186	1931	1,218	— 9
1922	1,048	+ 43	1932	1,208	— 10
1923	1,101	+ 53	1933	1,158	— 50
1924	1,181	+ 80	1934	1,198	+ 40
1925	1,271	+ 90	1935	1,211	+ 13

Kulosaaren asukasluku on siten jatkuvasti kasvanut siitä lähtien, kun saari järjestettiin huvilakaupungiksi, aina v:teen 1926, jolloin tuli ensimäinen väestön vähenemisen vuosi. Vilkkaimmillaan oli väestön siirtyminen tänne maailmansodan asuntopulan aikana. V:sta 1929 asukasmäärä alentui aina v:teen 1934, jolloin se jälleen on jonkunverran noussut.

Yhteiskunnallisen asemansa puolesta oli Kulosaaren väestöstä v. 1930 toimitetun väestölaskennan aikana itsenäisiä elinkeinonharjoittajia ja päällystöä 36.7 %, konttorihenkilökuntaa, virkamiehiä ja teknillistä henkilökuntaa 38.2 % sekä työntekijöitä, palveluskuntaa ja työnjohtajia 25.1 %. Viimeksi esitetty suhdeluku on alin vastaava suhdeluku esikaupunkialueilla. Jo tämä osoittaa, että Kulosaaren väestö kuuluu suuremmalta osalta kuin millään muulla alueella varakkaimpiin väestöaineksiin. Samaa osoittavat myös luvut väestön ammattiryhmityksestä. Kaupan ammattiryhmään kuului 23.1 % ja julkisen toiminnan ja vapaitten ammattien harjoittajien ryhmään 20.7 % väestöstä. Teollisuuden ja käsityön alalla sai toimeentulonsa 20.4 % väestöstä. Itsenäisten elinkeinonharjoittajain ja päällystön suuresta lukumäärästä päättäen täytyy kaupan sekä teollisuuden ja käsityön ammattiryhmään kuuluvien olla näillä aloilla johtavassa asemassa olevia henkilöitä ja näiden perheitä. Kotitalouden, sekatyöläisten ja muitten ammattien ryhmän verrattain suuri suhdeluku, 21.4 %, johtuu siitä, että kotitalousapulaisten luku on suhteellisen suuri. Tässä ryhmässä on melkein vain kotitalousapulaisia. Maataloudesta toimeentulonsa saavia henkilöitä oli tässä maalaiskunnassa vain 9 eli 0.7 % väestöstä. Eräitä yksityiskohtaisempia tietoja väestön ammattiryhmityksestä ja yhteiskunnallisesta asemasta sekä vertailuja muihin esikaupunkialueisiin on esitetty päämietinnön siv. 89.

V:n 1930 väestölaskennassa todettiin, että Kulosaaren asukkaista 257 oli toimessa kaupungissa. Tämä on 41.4 % itsenäisistä ammatinharjoittajista kotitalousapulaiset näihin luettuna. Oulunkylän ja Haagan rinnalla on Kulosaari sellainen, jonka väestöstä suurin osa saa toimeentulonsa kaupungista.

Perheaseman mukaan jakaantui Kulosaaren väestö joulukuussa 1930 seuraavasti:

Perheen päähenkilöt ja yksityiset itsenäiset päähenkilöt:	Henkeä	%
Miehiä	274	22.1
Naisia (kotitalousapulaisia n. 200)	347	28.0
Päähenkilöiden vaimot, joilla ei ole ammattia	175	14.1
Muut perheen jäsenet ilman ammattia:		
Yli 15 vuoden	138	11.2
Alle 15 vuoden	304	24.6
Yhteensä	1,238	100.0

Kielellisessä suhteessa jakaantui väestö samana ajankohtana siten, että suomenkielisiä oli 510 eli 41.2 %, ruotsinkielisiä 650 eli 52.5 % ja muunkielisiä 78 eli 6.3 % väestöstä.

5. *TALOUDELLISET OLOT.*

Kulosaaren väestön ammattiryhmitystä koskevista luvuista käy jo selville, että väestöllä on pääasiallinen toimeentulonsa kaupungissa ja että väestö myös on taloudellisesti hyvässä asemassa. Tätä todistaa myöskin kunnallisverotuksen pohjalla laadittu tilasto kunnan alueella verotetuista tuloista.

Vv:n 1929—1933 verotetut tulot jakaantuivat eri tuloryhmien kesken allaolevan taulukon osoittamalla tavalla:

Vuosi	Verolippuja	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja Smk.
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	
1929	659	915,900	4.4	703,500	3.3	19,405,800	92.3	21,025,200
1930	644	894,700	4.5	287,700	1.5	18,625,200	94.0	19,807,600
1931	641	932,100	5.5	387,500	2.3	15,603,900	92.2	16,923,500
1932	596	844,900	5.5	256,200	1.7	14,226,200	92.8	15,327,300
1933	599	804,200	4.6	1,083,300	6.3	15,405,600	89.1	17,293,100

Kiinteistötulot ovat Kulosaaressa yksinomaan asuntotonttien omistajain arvioituja tai todellisia vuokratuloja kiinteistöistään. Maataloustuloja ei tässä kunnassa ole lainkaan. Elinkeinotulot ovat pääasiallisesti paikkakunnan omaa tarvetta varten työskentelevien kauppaliikkeiden tuloja. V. 1933 todettava elinkeinotulojen voimakas nousu aiheutuu siitä, että silloin eräs yksityinen laivanvarustaja siirsi liikkeensä päätoimiston tänne. Myöskään teollisuuslaitoksia ei tässä kunnassa ole. Palkkatulojen osuus verotetuista tuloista on siis yleensä ollut yli 90 %.

Huomioonottaen, että verotetut tulot suurimmalta osalta ovat palkka- y.m. tuloja, on verotettujen tulojen keskimäärä asukasta kohti, joka sellaisenaankin on korkea, varsin huomattava.

Tämä keskimäärä on vv:n 1929—1933 tuloista ollut seuraava:

Vuosi	Kulosaari Smk.	Huopalahti Smk.	Haaga Smk.	Oulunkylä Smk.	Malmi—Tapanila Smk.	Kaupunki Smk.
1929	16,726	9,929	8,078	8,162	6,328	15,954
1930	16,143	10,429	7,331	7,898	6,359	14,600
1931	13,894	8,649	6,346	6,945	5,312	13,337
1932	12,688	5,516	5,336	6,246	4,570	11,223
1933	14,934	10,270	5,133	6,300	4,288	10,745

Verotettujen tulojen keskimäärä hengillekirjoitettua asukasta kohti on siten huomattavasti korkeampi kuin millään muulla esikaupunkialueella ja jopa korkeampi kuin kaupungissakin. Kun tämä keskimäärä on kohonnut väestön lukumäärän vähentyessä, osoittaa tämä m.m., että kunnasta muuttaneet ovat yleensä olleet vähävaraisempiin väestöluokkiin kuuluvia henkilöitä.

Tarkastettakoon vielä miten verovelvolliset tulojensa suuruuden mukaan jakaan-

tuvat erisuuruisten tulojen luokkiin. Tämä käy selville seuraavasta taulukosta, joka koskee v:n 1930 verotettuja tuloja:

Tulot	Verotettuja			Veroäyrejä		
	Kulosaari		Kaup.	Kulosaari		Kaup.
	Luku	%	%	Luku	%	%
Alle 2,000	247	38.3	8.4	1,546	0.8	0.5
2,000— 5,999	45	7.0	23.4	1,763	0.9	3.6
6,000— 9,999	38	5.9	13.9	3,091	1.5	4.3
10,000— 19,999	92	14.3	22.6	12,890	6.5	13.0
20,000— 49,999	111	17.2	24.2	35,055	17.7	27.2
50,000— 99,999	68	10.6	4.4	47,716	24.1	11.9
Yli 100,000	43	6.7	3.1	96,015	48.5	39.5
Yhteensä	644	100.0	100.0	198,076	100.0	100.0

Alle 2,000 markan tulojen nauttijain lukumäärä oli tosin tässäkin kunnassa suhteellisen suuri, mutta huomattava on, että tämän ryhmän ilmeisesti muodostavat kotitalousapulaiset. Sellaisia verotettuja, joitten tulot olivat alle 6,000 markan, oli tämän vuoksi suhteellisen paljon, eli 45.3 %. Sellaisten verotettujen lukumäärä taas, joitten verotetut tulot olivat 6,000 ja 20,000 markan välillä, oli sekä absoluuttisesti että suhteellisesti huomattavan vähäinen. Sensijaan suurimpien tulojen nauttijain prosenttimäärät ovat poikkeuksellisen korkeat. Yli 50,000 markan tulot on 17.3 %:lla verotetuista, kun vastaava luku kaupungissa on vain 7.5 %. Verotetuista tuloista on 72.6 % näitten verovelvollisten tuloja. Lähes puolet verotetuista tuloista on sellaisten verovelvollisten, joitten tulot ovat yli 100,000 markkaa.

6. *KUNNAN YLEINEN HALLINTO.*

Kulosaaren kunnalla on, kuten useasti jo on todettu, maalaiskunnan hallintomuoto.

Kunnan valtuustossa on 13 jäsentä. Kunnallisvaalit on aina voitu toimittaa yksimielisesti. Valtuustoon kuuluu nykyään vain porvarillisiin puolueisiin lukeutuvia kunnan jäseniä. Näistä 8 on ruotsinkielisiä ja 5 suomenkielisiä. Äänioikeutettujen luku oli v:n 1933 vaaleja varten laadittujen vaaliluetteloiden mukaan 691.

Kunnallislautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja viisi jäsentä. Puheenjohtaja nauttii vuosipalkkaa 48,000 markkaa. Kunnalla on myös sihteeri, jonka vuosipalkka on 18,000 markkaa, kirjanpitäjä, jonka palkka on 31,250 markkaa, kanslia-apulainen, jonka palkka on 7,200 markkaa, vahtimestari, jonka palkka on 8,300 markkaa ja kaksi siivoojatarta, joista toisella on palkkaa 6,770 markkaa ja toisella 2,500 markkaa. Muut viranhaltijat, paitsi kunnallislautakunnan esimies, ovat otetut toimiinsa 1 kuukauden irtisanomisella. Edelleen on kunnan palveluksessa oma ulosottomies, jonka palkka on 28,950 markkaa. Ulosottomies asuu kunnan omistamassa talossa ja maksaa hän vuodessa vuokraa 6,000 markkaa. Eräälle ent. työnjohtajan leskelle maksaa kunta eläkettä 3,600 markkaa vuodessa.

Kunnan virasto on sijoitettu »Bostadsaktiebolaget Domus»in talossa Kulosaarentie 8 olevaan osakehuoneistoon. Huoneiston on kunta v. 1922 lunastanut 100,100 markalla. Osakkeiden arvo on nykyään kunnan kirjoissa 100,000 markkaa.

Kunnan hallinnon ja toiminnan laatua ja laajuutta valaisevat seuraavat kunnan v:n 1935 talousarvion pääluokkien ja osastojen loppusummat:

Varsinaiset menot:

I.	Valtuusto ja lautakunnat	Smk.	87,500: —
II.	Virkamiehet ja huoneistomenot	»	112,070: —
III.	Valtuuston varamääräraha	»	25,000: —
IV.	Kunnallislautakunnan varamääräraha	»	25,000: —
V.	Avustukset erinäisille laitoksille	»	351,900: —
VI.	Sairaanhoito ja köyhäinhoito	»	164,700: —
VII.	Kansliamenot	»	20,000: —
VIII.	Tiet ja sillat	»	237,000: —
IX.	Kiinteistömenot	»	43,500: —
X.	Sähkövirran jakelu	»	137,300: —
XI.	Sähkövalaistuslaitteet	»	10,500: —
XII.	Veden jakelu	»	151,500: —
XIII.	Vesijohtolaitteet	»	13,000: —
XIV.	Korjauspaja	»	230,425: —
XV.	Tennishalli	»	34,000: —
XVI.	Hevostalli	»	32,850: —
XVII.	Velkojen korot	»	130,586: —
XVIII.	Rakennusten kuoletus	»	7,500: —
		Yhteensä Smk	1,814,331: —

Pääomamenot (Velkain kuoletukset):

VIII.	Tiet ja sillat	Smk.	2,000: —
X.	Sähkövirran jakelulaitteet	»	5,000: —
XIII.	Vesijohtolaitteet	»	22,000: —
XV.	Tennishalli	»	4,000: —
XVIII.	Kiinteistöjen kuoletus	»	42,894: —
		Yhteensä Smk.	75,894: —

Menot yhteensä Smk. 1,890,225: —

Tulot:

II.	Virastohuoneistovuokria	Smk.	1,200: —
III.	Valtuuston edell. vuosilta säästyneitä varamääräraha	»	175,000: —
IX.	Tilitysvuokria	»	66,000: —
X.	Tulot sähkövirran jakelusta	»	300,000: —
XII.	Tulot vedenjakelusta	»	180,000: —
XIV.	Tuloja konepajasta	»	170,000: —
XV.	Tennishallin tulot	»	38,000: —
XVI.	Tulot hevostallista	»	30,000: —
XIX.	Verotuksella koottava	»	930,025: —
		Tulot yhteensä Smk.	1,890,225: —

Kunnan talousarvioasetelma on, kuten ylläesitetystä havaitaan, tavallisuudesta suuresti poikkeava. Sekä asetelman omalaatuisuuden vuoksi että sen käytännön tähden, jota noudatetaan määrärahojen jakamisessa eri pääluokkiin ja osastoihin, on yleiskäsityksen saaminen Kulosaaren kunnan taloudesta samoin kuin sen vertaileminen muihin kuntiin vaikea.

7. *RAKENNUSTOIMINNAN VALVONTA.*

Kun Kulosaaren maalaiskunta aikoinaan muodostettiin, jäi epäselväksi, lakkautettiinko kunnan edeltäjä, Kulosaaren taajaväkinen yhdyskunta, vai jäikö se edelleen olemaan. Mitään päätöstä yhdyskunnan lakkauttamisesta ei annettu. Yhdyskunnan valtuusto ja hallintolautakunta lopettivat kuitenkin toimintansa. Tosiasiallisesti yhdyskunta ei toimi, mutta kuitenkin käytännössä sovelletaan eräitä taajaväkisiä yhdyskuntia koskevia säännöksiä ja määräyksiä. (Kts. päämietintö siv. 179 ja myöskin siv. 199). Varsinkin senjälkeen kuin toukokuun 29 päivänä 1931 annettu laki taajaväkisistä yhdyskunnista astui voimaan, poikkeaa Kulosaaren hallinnossa vallitseva käytäntö siitä, mitä laki vaatii taajaväkisen yhdyskunnan hallinnolta.

Se omalaatuinen maalaiskunnan ja taajaväkisen yhdyskunnan hallinnon välimuoto, mikä Kulosaaren hallinnossa on käytännössä, ilmenee usealla hallinnon alalla eikä vähimmin rakennustoiminnan valvonnan alalla.

Kunnan hallintomuodon epäselvyyden vuoksi tuotti aikoinaan jo rakennusjärjestyksen laatiminen ja vahvistaminen eräitä vaikeuksia. Rakennusjärjestys päätettiin pitkän harkinnan jälkeen perustaa eräistä naapuruussuhteista helmikuun 13 päivänä 1920 annettuun lakiin, jonka 6 §:n mukaan voitiin antaa rakannusjärjestys myös maalaiskuntaa varten. Tälle pohjalle laaditun rakennusjärjestyksen »Brändön Huvilakaupunkia varten» on oikeusministeriö edellämainitun lain säätämässä järjestyksessä vahvistanut marraskuun 1 päivänä 1926. Sisällykseltään muistuttaa tämä rakennusjärjestys kuitenkin suuresti kaupunkien rakennusjärjestyksiä. Rakennusjärjestys menee myös sikäli maalaiskunnan rakennusjärjestyksen puitteiden ulkopuolelle, että siihen on otettu eräitä viittauksia kesäkuun 15 päivänä 1898 annettuun asetukseen taajaväkisten maalaisyhdyskuntien järjestämisestä. Senjälkeen kuin asemakaavalainsäädäntö on uudistettu, ei tämä rakennusjärjestys ja siinä olevat määräykset rakennustarkastuksesta täytä mainittujen lakien ja asetusten säännöksiä rakentamisesta ja sen valvonnasta maaseudulla.

Kulosaaren rakennusjärjestyksen mukaan tulee maaherran vahvistaa niin hyvin asemakaava kuin n.s. erikoisasemakaavat eri kortteleita varten. Viimeksimainitut vastaavat lähinnä asemakaavalain edellyttämiä tonttijakokarttoja. Asemakaavan vahvistamisjärjestyksestä syntyi aikoinaan oikeusriita, minkä korkein hallinto-oikeus toukokuun 31 päivänä 1931 ratkaisi siten, että maaherralla oli tällainen rakennusjärjestyksessä edellytetty valtuus. Sittemmin on maaherra lokakuun 16 p:nä 1931 vahvistanut asemakaavan, jonka kunnan valtuusto kesäkuun 4 päivänä 1928 oli hyväksynyt. Tämä on kuitenkin voimassa vain eräissä osissa kunnan aluetta, nimittäin niissä osissa, joita kaupunki ei omista. Rakennusjärjestyksen edellyttämille erikoisasemakaavoille on saatu maaherran vahvistus syyskuun 20 päivänä 1934. Kun on epäselvää, onko Kulosaaren taajaväkinen yhdyskunta vielä olemassa vaiko ei, on myös epäselvää, onko niillä kunnan osilla, jotka eivät ole vahvistetun asemakaavalain alaiset, asemakaavalain 57 ja 60 §§:n edellyttämä rakennuskielto voimassa vaiko ei.

Rakennusjärjestyksen mukaan kuuluu »kunnan alueen järjestelyä ja rakentamista koskevien asiain käsittely, geodeettisten töiden suorittaminen ja rakennustoiminnan silmälläpito kunnassa samoin kuin tämän rakennusjärjestyksen noudattamisen valvonta» rakennuslautakunnalle. Uuden asemakaavalain rakennustarkastusta maaseudulla koskevien säännösten sovelluttamiseksi sillä alueella, jolle »asemakaava» on vahvistettu, on maaherra nyttemmin määrännyt tätä aluetta varten rakennustarkastajan, jona toimii kaupungin rakennustarkastaja. Lautakunnalla on tämän jälkeen katsottu olevan vain neuvoa-antava tehtävä.

Rakennustoiminnan valvonta lienee jo ennenkuin rakennustarkastaja määrättiin voitu suorittaa ilman, että pakkotoimiin muodossa tai toisessa on tarvinnut ryhtyä. Rakennustoiminta kunnan alueella täyttääkin yleensä verrattain suuret vaatimukset sekä rakennusten ulkomuotoon että rakennustapaan nähden.

8. TIEOLOT.

Sama pyrkimys maalaiskunnan hallinnon puitteisiin sovittaa kaupunkien hallinnolle tai ainakin taajaväkisen yhdyskunnan hallinnolle kuuluvia tehtäviä, mikä edelläosoitetulla tavalla ilmenee rakennustoiminnan valvonnan järjestelystä, on havaittavissa myöskin siinä tavassa, jolla paikalliset tieolot on koetettu järjestää.

Maalaiskunnassa ei toukokuun 3 päivänä 1927 annetun tielain mukaan ole muuta lakimääräistä muotoa paikallisten teiden rakentamiselle ja kunnossapidon järjestämiselle, kuin teiden julistaminen kunnanteiksi tai kyläteiksi ja niitten jättäminen jälkimmäisessä tapauksessa tiekuntien hoitoon. Jos jokin alue on julistettu taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, voidaan kuitenkin tielain 92 §:n mukaan yhdyskunnan rakennusjärjestyksessä antaa määräyksiä teiden rakentamisesta ja kunnossapidosta, maanteitä lukuunottamatta. Kun Kulosaaren taajaväkinen yhdyskunta tosiasiallisesti on lakannut olemasta, ei olisi olemassa laillisia edellytyksiä tiekysymyksen järjestämiseen rakennusjärjestykseen otettavilla määräyksillä.

Kulosaaren rakennusjärjestykseen on kuitenkin, vaikka tämä, kuten jo on mainittu, on vahvistettu maalaiskunnan rakennusjärjestyksenä, otettu eräitä katujen, teiden ja yleisten paikkojen rakentamista ja kunnossapitoa koskevia määräyksiä. Rakennusjärjestyksen 21 § kuuluu nimittäin seuraavasti:

»Alueen edelleen tapahtuvaa järjestelyä varten tarpeelliset asemakaavaan merkityt kadut, tiet ja yhteismaat rakennetaan kunnan tai maanomistajan toimesta niinkuin siitä tarkemmin sanotaan erikoisessa tieohjesäännössä.

Kadun, tien tai yleisen paikan päällystämisestä, kiinnittämisestä (ruotsiksi »befästning») ja kunnossapidosta säädetään erikoisessa tieohjesäännössä.»

Suunnitelma tätä rakennusjärjestyksen kohtaa säädettäessä näyttää olleen, että katujen y.m. rakentamista ja kunnossapitoa koskevia velvollisuuksia ei itse rakennussäännössä asiallisesti määriteltäisi, vaan että tieolojen yksityiskohtainen järjestely tapahtuisi erikoisessa tieohjesäännössä. Tarkoitus lienee ollut, että tämän hyväksyisi kunnan valtuusto. Mahdollisesti on myöskin ollut tarkoitus, että tämä sääntö kunnallisena järjestyssääntönä alistettaisiin maaherran vahvistettavaksi, vaikka rakennusjärjestyksessä ei ole viittausta tällaiseen menettelyyn. Tieohjesääntöä ei kuitenkaan ole hyväksytty eikä vahvistettu. Sellainen oli tekeillä Kulosaaren hallinnon ollessa yhdyskunta-asteella, mutta maalaiskunnan rakennusjärjestyksen voimassaoloaikana ei kysymystä ole koetettu tätä tietä ratkaista.

On näin ollen todettava, että Kulosaaren tiekysymystä ei ole julkisoikeudellisesti sitovilla määräyksillä järjestetty ja myös, ettei tämä olisi ollut mahdollista sillä pohjalla, jota rakennusjärjestys edellyttää.

Käytännössä on tiekysymys järjestetty voimassaolevista laeista ja asetuksista sekä paikallisten järjestyssääntöjen puutteellisuudesta riippumatta.

Ei kauan senjälkeen kuin Kulosaaren kunta oli alottanut toimintansa, lunasti kunta AB. Brändö-Villastad-yhtiöltä tämän sitä ennen rakentamat kadut, tiet ja julkiset paikat niihin kuuluvine maineen. Kauppasopimus on, kuten aikaisemmin on mainittu, tehty kesäkuun 2 päivänä 1922. Kunta tuli siten tiemaan omistajaksi koko nyt rakennetussa osassa Kulosaarta. Siitä lähtien on kunta myös suorittanut ja kustantanut kaikki katujen rakentamistyöt ja suuremmat uudistus- ja kunnossapitotyöt. Tonttien omistajat taas ovat kustantaneet pienemmät kunnossapitotyöt, jotka kunta korvausta vastaan on suorittanut. Tällä tavoin rakennettuja ja kunnossapidettyjä katuja ja teitä on kunnan alueella noin 8.1 km. Tähän on kuitenkin luettu myös eräs osa Kulosaarentietä, jonka kaupunki korvauksetta on päällystänyt asfalttiemulsionilla. Suurin osa teistä on sorapäällysteisiä. Ainoastaan edellämainittua Kulosaaren tietä on siltäkin osalta, minkä Kulosaaren kunta pitää kunnossa ja jota pitkin raitiotie kulkee, päällystetty asfalttiemulsionilla.

Erilaisiin katu-, tie- ja puistotöihin on kunta vuosittain käyttänyt 200,000—

300,000 markkaa. V:n 1935 talousarviossa on tällaisiin tarkoituksiin varattu 237,000 markkaa. Tästä on katujen ja teiden kunnossapitoon varattu 45,000 markkaa, istutusten kunnossapitoon samoin 45,000 markkaa, urheilukenttien kunnossapitoon 5,000 markkaa. Tähän on myös laskettu 42,000 markkaa katujen ja julkisten paikkojen puhtaanapitoon, 40,000 markkaa auraamiseen ja 40,000 markkaa katuvalaistukseen. Vielä on tähän laskettu 20,000 markkaa kunnan omistamien laitureiden ja siltojen kunnossapitoon.

Todettakoon tässäkin, että kunnan osanotto tierastukseen ei ole tapahtunut siinä järjestyksessä kuin tielaki määrää tien julistamisesta kunnantieksi.

Useinmainittu rakennusjärjestys ulottaa määräyksensä kauas maalaiskunnan kunnallisen rakennusjärjestyksen alan ulkopuolelle myös sikäli, että siinä asetetaan kunnalle ja yksityisille kaupunkioloissa tavanmukaiset velvollisuudet viemärijohtojen rakentamiseen ja kunnossapitoon nähden. Rakennusjärjestyksen 23 §:ssä säädetään tästä seuraavaa:

»Yleiset viemärijohdot rakennetaan kunnan toimesta rakennuslautakunnan kaupunginosittain tekemän suunnitelman mukaan.

Maanomistajan velvollisuudesta yhdyskunnan alueella tai jossakin osassa siitä huolehtia viemärijohtojen rakentamisesta tai vastata tästä aiheutuneista kustannuksista noudatetaan mitä erikoisella sopimuksella siinä suhteessa on määrätty.

Yksityinen viemärijohto tontilta yleiseen viemärijohtoon on tontinomistajan rakennettava. Jos yksityistä viemärijohtoa ei voida yhdistää yleiseen viemärijohtoon, saakoon tontinomistaja, jos rakennuslautakunta siihen suostuu, rakentaa yksityisen viemärijohdon, joka laskee johonkin muualle. — — —

Yleisen viemärijohdon pitää kunnossa kunta, yksityisen viemärijohdon sitävastoin tontinomistaja.»

Alueen viemäriverkostoa varten laati Yleinen Insinööritoimisto v. 1914—1915 yleisen suunnitelman, jota myöhemmin 1920-luvun alussa eräissä kohdin korjattiin. Tätä suunnitelmaa on pääpiirteissään noudatettu viemäriverkostoa ja viemärijohtoja rakennettaessa. Samalla kun kunta v. 1922 osti AB. Brändö-Villastad-yhtiöltä tiet ja tiemaat, siirtyi myös omistusoikeus silloin rakennettuun viemäriverkostoon kunnalle. Kunta on sittemmin tarpeen mukaan laajentanut viemäriverkostoa. Nykyään on käytännöllisesti katsoen koko rakennetulla alueella viemärikysymys järjestetty. Lokavesi lasketaan puhdistamattomana mereen useissa eri kohdissa. Viemärijohtoja on kaikkiaan noin 6,570 metriä.

Kulosaaren yli käy, kuten aikaisemmin on mainittu, uusi Porvoon maantie. Tämän on kaupunki tien koko pituudelta saarella, 1,580 metriä, rakentanut. Tie on suurimmalta osalta kaupungin omistamalla maalla ja asemakaavoitetun alueen ulkopuolella. Siltä osalta kuin tie on asemakaavoitetulla ja Kulosaaren kunnankin omistamalla alueella, on kaupunki, saadakseen tien asianmukaisesti rakennettua, vapaaehtoisesti ottanut suorittaakseen ja kustantaakseen ne työt, mitkä Kulosaaren kunnan omaksumansa käytännön mukaisesti olisi ollut kustannettava. Kaupunki on myös, kuten on mainittu v. 1928 ostanut Kulosaaressa nykyään omistamansa maat lähinnä välttääkseen tiemaan lunastuskustannuksia ja voidakseen oman harkintansa mukaan määrätä tien suunnan.

Pääsyn aikaansaamiseksi kaupungista Kulosaareen rakensivat AB. Brändö-Villastad ja Brändö Spårvägsaktiebolag aikoinaan tien Pääskylänkadulta Sörnäisten niemen rantaan. Tien kunnossapito on myöhemmin siirtynyt kaupungille ja kaupunki on myös v. 1926 avannut uuden kadun, Lautatarhankadun, Kulosaareen johtavaa liikennettä varten.

Mitä saarelle johtaviin siltoihin tulee, siis siltaan ja penkereeseen Sörnäisten niemestä Kulosaaren läntiseen kärkeen ja Naurissaaren salmen yli johtavaan siltaan, niin omistaa ne nyttemmin kaupunki. Sillat rakensi aikoinaan Brändö Spårvägs-

aktiebolag-niminen yhtiö senaatin kesäkuun 22 päivänä 1916 raitiotien rakentamista varten antaman myönnytyksen perusteella. Kaupunki lunasti yhtiöltä omistusoikeuden näihin siltoihin edellämainitun maakaupan yhteydessä v. 1928 2,000,000 markalla. Mainitussa maakaupassa siirtyivät siltojen vaatimat maa- ja vesialueet AB. Brändö-Villastad-yhtiöltä kaupungille. Kauppakirjassa, jolla Kulosaaren kunta v. 1922 osti AB. Brändö-Villastadilta m.m. tiemaat, on kunta sitoutunut omia kustannuksiaan vastaavasta korvauksesta ja siis laskematta työstä mitään voittoa suorittamaan siltojen korjaus- ja kunnossapitotyöt, niin kauan kuin kunnalla on tähän soveltuva konepaja ja henkilökunta. Senjälkeen kun sillat siirtyivät kaupungille on kaupunki kuitenkin itse suorittanut siltojen korjaus- ja kunnossapitotyöt. Kaupunkiin johtavan sillan käyttämisestä kantaa kaupunki siltamaksua taksan mukaan, jonka sisäasiainministeriö on vahvistanut toukokuun 3 päivänä 1934. Kummatkin sillat ovat lähivuosina rakennettavat uudestaan.

9. RAITIOTIEYHTEYS.

Raitiotieyhteys on kaupungista Kulosaareen ollut olemassa v:sta 1911. Raitiotien rakensi AB. Brändö Villastad, mutta siirsi sen v. 1915 tytäryhtiölleen Brändö Spårvägsaktiebolag. Raitotievaunut kuljetettiin alkuaan lautalla Sörnäisten niemeltä Kulosaaren rantaan, mutta edellämainitun v. 1916 annetun myönnytyksen perusteella rakennetun sillan valmistuttua siirrettiin raitiotiet sillalle. V. 1928 möi Brändö Spårvägsaktiebolaget verkostonsa ja kalustonsa kaupungin omistamalle yhtiölle Helsingin Raitiotie- ja Omnibus Oy:lle. Tämä yhtiö on senjälkeen ylläpitänyt liikennettä saarelle.

Kulosaaren raitiotielinjan pituus on Hämeentieltä sen päätepisteeseen saarella noin 3 km.

10. VESIJOHTOLAITOS.

Kulosaaren maalaiskunnan toiminta on sikälikin tavallisten maalaiskuntien toimintaa laajempi, että kunta huolehtii veden jakelusta kunnan alueella.

Useinmainitussa kaupassa v:lta 1922 osti kunta, kuten jo on viitattu, AB. Brändö Villastad-yhtiöltä sen omistaman vesijohtoverkoston. Samalla siirtyi kunnalle yhtiön ja kaupungin välillä tammikuun 20 päivänä 1920 tehty sopimus veden antamisesta kaupungin vesijohtolaitoksesta Kulosaarella.

Vesijohtoverkostoa, jota kunta varsinkin v:n 1924 jälkeen on tarpeen mukaan laajentanut, on nykyään 8,240 juoksumetriä. Tästä on kuitenkin 600 metriä tarpeettomana suljettu. Verkostoon kuuluu myös kaksi 720 metrin pituista vedenalaista johtoa Sörnäisten niemeltä saarelle. Ikänsä ja osaksi epätyydyttävän rakenteensa vuoksi ei verkoston arvoa voida laskea täyteen arvoonsa. Selvitysmiehen käyttämä arviomies, arkkitehti Akseli Toivonen on arvioinut kunnan vesijohtoverkoston arvoksi pyörein luvuin 1,800,000 markkaa. Kunnan tileissä on vesijohtoverkosto v:n 1934 lopussa 1,047,966 markan arvoisena.

Yllämainitun sopimuksen mukaan myy kaupunki kunnalle vettä samasta hinnasta, jolla vettä kaupungissa myydään yksityisille kuluttajille, ollen kunta kuitenkin vastuussa koko verkostoon syötetystä vesimäärästä. Yksityisiltä kantaa kunta Smk. 4: 80 kulutetusta vesikuutiometristä.

V:n 1934 tilien mukaan olivat kunnan menot veden jakelusta Smk. 147,720: 11 ja tulot Smk. 185,385: 10. Kunnan kirjanpidon puutteellisuuden vuoksi on vaikeata muodostaa käsitystä kunnan vesijohtoverkoston todellisesta kannattavaisuudesta.

11. SÄHKÖKYSYMYS.

Sähkövirran jakelu Kulosaaressa on myös kunnan asiana. Omaa voimalaitosta ei kunnalla kuitenkaan ole, vaan ostaa kunta sähkövirran kaupungin sähkölaitokselta. Kunnalla on ainoastaan tarpeellinen määrä muuntajia ja jakeluverkosto. Suurjännitejohdon ja kaapelin kaupungin sähkölaitokselta saarelle omistaa kaupungin sähkölaitos.

Voimassaoleva sopimus sähkövirran myymisestä kaupungin sähkölaitokselta on tehty joulukuun 28 päivänä 1927. Sen mukaan maksaa kunta vuotuisena tehomaksuna 750 markkaa kW:lta sekä kulutusmaksuna, joka on riippuvainen hiilen hinnoista, 30 penniä kWh:lta. Sopimus kaupungin kanssa oli alkuaan tehty Brändö Telefon och Elektricitets aktiebolag yhtiön kanssa, mutta usein mainitussa suuressa kesäkuun 2 päivänä 1922 tehdyssä kaupassa siirtyi sopimus samoinkuin mainitun yhtiön omistamat johdot ja laitteet kunnalle.

Kunta kantaa nykyään kuluttajilta valovirrasta Smk. 3: — ja voimavirrasta Smk. 2: 50 kWh:lta. Kunnan verkostoon on nykyään liitettynä noin 320 mittaria.

Kunnan tilinpäätöksessä v:lta 1934 on sähköjohtoverkoston ja laitteiden arvo merkitty Smk:ksi 251,872: 05.

Samassa kunnan tilinpäätöksessä on kunnan menot sähkövirran jakelusta merkitty Smk:ksi 119,451: 55 ja tulot Smk:ksi 317,134: 30. Tulojen ylijäämä on siten huomattava. Mikä tämän toiminnan todellinen voitto, arvojen kuoletukset sekä lainojen korot ja kuoletukset y.m. kustannukset huomioonottaen on, on kirjanpidosta vaikeasti selvitettävissä.

12. ERÄITÄ PIENEMPIÄ KUNNALLISIA LAITOKSIA.

Ostaessaan v. 1922 AB. Brändö-Villastad ja Brändö Telefon- och Elektricitets aktiebolag-yhtiöiden omaisuutta, joutui kunta, kuten aikaisemmin on todettu, eräitten laitosten omistajaksi, jotka maalaiskuntien hallinnossa ylensä ovat harvinaisia. Kunta on siitä lähtien myös ylläpitänyt näitten laitosten toimintaa. Mainittakoon nämäkin laitokset täydellisyyden vuoksi.

Kunta omistaa ensinnäkin verkkopallohallin. Sen tontin suuruus, 2,114 m^2, on aikaisemmin mainittu. Tontin arvoksi on arviomies pannut 80 markkaa m^2:ltä eli pyörein luvuin 169,000 markkaa. Hallirakennuksen kuutiosisältö on 671 m^3. Se on rakennettu v. 1916. Sen arvoksi on arviomies laskenut 300 markkaa m^3:ltä eli pyörein luvuin 200,000 markkaa. Rakennuksen seinien kestävyys on kuitenkin kysymyksenalainen. Mainittujen yksikköhintojen mukaan olisi koko kiinteistön arvo 369,000 markkaa. Sen menot on v:n 1935 talousarviossa merkitty 34,000 markaksi ja tulot 38,000 markaksi.

Edelleen omistaa kunta tenniskenttäalueen sillä olevine pukeutumissuojineen. Rakennuksen ja kenttää ympäröivän aidan arvo on arviomiehen arvion mukaan 64,000 markkaa. Kirjanpidossa on edellämainitun hallin ja tässä mainittujen kenttien yhteinen arvo 118,000 markkaa. Kentät ovat vuokratut eräälle yksityiselle yhdistykselle, joka kuitenkin nykyään on vapautettu velvollisuudestaan maksaa vuokraa.

Vielä omistaa kunta uimahuoneen. Kirjanpidossa ei sille ole pantu arvoa. Uimahuonetta hoitaa kunta itse.

Kunnallisena laitoksena on vielä mainittava yllämainitussa kaupassa kunnalle siirtynyt korjauspaja. Se on varastoineen sijoitettu tennishallirakennuksen pohjakertaan. Siihen kuuluu myös pajarakennus hallin vieressä, jonka arvo arviomiehen arvion mukaan on 10,000 markkaa. Kirjoissa sen arvo on 1 markka. Korjauspaja suorittaa kunnan kaikki rakennustyöt, hoitaa vesijohtoja ja sähköjohtoja sekä huolehtii tilauksesta myös tontinomistajain katu- ja tieosuuksien kunnossapi-

dosta. Konepajan kustannukset on v:n 1935 talousarviossa arvioitu 230,425 markaksi, josta työvoiman palkkamenot tekevät 147,425 markkaa, sekä tulot 170,000 markaksi.

Korjauspajaan liittyy läheisesti hevostalli, joka kunnalle siirtyi niinikään v. 1922 ja jota kunta on siitä lähtien ylläpitänyt. Sen menot on v. 1935 arvioitu 32,850 markaksi ja tulot suoritetuista ajotöistä 30,000 markaksi.

13. PALOTOIMI.

Samanlainen välimuoto maalaiskunnan ja taajaväkisen yhdyskunnan hallinnon välillä, mikä edellä on osoitettu olevan käytännössä rakennustoimen valvonnan alalla, ilmenee myöskin palotoimen alalla.

Senaatin joulukuun 7 päivänä 1915 tekemän päätöksen mukaan oli Kulosaaren taajaväkiselle yhdyskunnalle laadittava palojärjestys. Tällainen vahvistettiinkin v. 1920.

Senjälkeen kuin Kulosaaren maalaiskunta oli alottanut toimintansa, havaittiin, että oli tarpeellista uusia palojärjestys. Uusi palojärjestys, jonka maaherra vahvisti helmikuun 23 päivänä 1923 ja edelleen on voimassa, alkaa viittauksella siihen, että se on laadittu taajaväkisten maalaisyhdyskuntain järjestämisestä v. 1898 annetun asetuksen mukaisesti. Kuitenkin sanotaan jatkona, että se on laadittu »Brändön huvilakaupunki-nimistä kuntaa varten». Päätösvalta palohallinnon alaan kuuluvissa asioissa on palojärjestyksessä kauttaaltaan annettu kunnan elimille. Edelleen määrätään, että »rikkomukset tätä palojärjestystä vastaan rangaistaan kuten maalaiskuntain kunnallishallinnosta annetun lain 85 §:ssä säädetään», mikä merkitsee sitä, että rikkomuksesta tuomitsee yleinen oikeus.

Palojärjestyksen pohjalla on palotoimi siten järjestetty, että sen hallintoa varten ensinnäkin on asetettu kunnanvaltuuston valitsema kolmijäseninen palolautakunta. Palotarkastukset toimittavat lautakunnan määräämät palokatselmusmiehet. Nuohooja ei ole kunnan palveluksessa, mutta on oikeutettu kantamaan nuohoamisista maksun kunnallislautakunnan hyväksymän taksan mukaan.

Kunta omistaa paloaseman. Se sijaitsee, kuten aikaisemmin on mainittu, tonteilla N:ot 241 ja 243 korttelissa 40. Paloasemaan kuuluu itse paloasema, jonka neliömetripinta-ala on 58 m². Sen arvon on arviomies laskenut 70,000 markaksi. Sen lisäksi kuuluu siihen asuinrakennus, jonka pinta-ala on 86 m² ja arvo 138,000 markkaa, sekä asuin- ja tallirakennus, jonka pinta-ala on 105 m² ja arvo 105,000 markkaa. Kun tonttien arvoksi lasketaan, kuten arviomies on tehnyt, 80 markkaa m²:ltä, saadaan tontin arvoksi 157,000 markkaa. Koko paloaseman arvo on siten 470,000 markkaa. Kunnan kiinteimistöluettelossa ja tilinpäätöksessä on sen arvoksi merkitty Smk. 210,305: 45.

Palojärjestyksen mukaan on kunnan myös hankittava palokalusto. Kunnalla on nykyään moottoriruisku pyörillä, jonka vesoteho on 1,000 l/m, ruiskuauto erillisellä ruiskulla ja kaksi käsivoimaruiskua. Ruiskujen yhteinen vesiteho on 1,500 l/m. Kolmen tuuman letkuja on 440 metriä ja kuuden tuuman letkuja 680 metriä. Kaluston arvo on 199,362 markkaa.

Palokunta, Brändön Huvilakaupungin Kunnan P.K. on puolivakinainen kunnallinen palokunta. Sen miesvahvuus on 22 miestä. Hälytys tapahtuu puhelimitse. Rahamenoja on kunnalla palokunnasta noin 16,900 markkaa v:n 1935 talousarvion mukaan.

14. KÖYHÄINHOITO.

Maalaiskuntain vanhat lakimääräiset tehtävät, jotka tavallisesti maalaiskuntain kunnallishallinnossa nielevät pääosan kunnan tuloista, rasittavat varsin vähän Kulo-

saaren maalaiskunnan taloutta. Tämä johtuu luonnollisesti kunnan asujamiston yksipuolisesta väestöryhmityksestä, jossa pääosan muodostavat suhteellisen varakkaat väestöainekset. Vähävaraisemman väestöaineksen muodostavat pääasiallisesti kotiapulaiset. Nämä aiheuttavat myös suurimman osan kunnan köyhäinhoitomenoista.

Kunnan köyhäinhoito on tarkemmin järjestetty maaherran kesäkuun 27 päivänä 1923 vahvistamalla köyhäinhoidon ohjesäännöllä. Köyhäinhoitotarpeen vähäisyyden vuoksi on kunta vapautettu velvollisuudesta asettaa köyhäinhoitolautakunta. Maaherran päätös tästä on annettu marraskuun 13 päivänä 1922. Kunnallislautakunta toimii köyhäinhoitolautakuntana. Kunta on yhtenä köyhäinhoitopiirinä.

Kunta on myös vapautettu velvollisuudesta pitää kunnalliskotia. Maaherran päätös tästä on annettu kesäkuun 30 päivänä 1923. Mikäli tarvetta on ilmaantunut, on kunta voinut sijoittaa kunnalliskodissa hoitoa tarvitsevat muitten kuntien kunnalliskoteihin. Tilapäistä tarvetta varten on kunnalla vuokrattuna alueellaan 1 huone.

Kunnan kustannuksella mielisairashoitoa tarvitsevia varten on kunta Tammisaaren piirimielisairaalassa lunastanut 5 osuutta. Näitten lunastamiseen on kunta käyttänyt 120,370: — markkaa.

Kunnan köyhäinhoitotilasto vv. 1930—1934, joka on saatu sosialiministeriön tilasto- ja tutkimustoimistosta, on seuraavan näköinen:

Vuosi	Laitoksessa olleet				Yksityishoidossa olleet				Muussa muodossa avustetut: Avun arvo väh. 500 mk.				Muussa muodossa avustetut: Avun arvo alle 500 mk.				Kaikkiaan			
	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.
1930	—	1	—	1	—	—	1	1	—	4	—	4	—	1	—	1	—	6	1	7
1931	—	3	—	3	—	—	1	1	2	2	—	4	—	—	—	—	2	5	1	8
1932	1	3	—	4	—	—	1	1	3	3	—	6	2	3	—	5	6	9	1	16
1933	2	7	—	9	—	—	2	2	6	4	—	10	2	—	—	2	10	11	2	23
1934	3	9	—	12	—	—	2	2	8	8	—	16	4	—	—	4	15	17	2	34

Kunnan köyhäinhoidon menot ja tulot ovat vastaavina vuosina olleet seuraavat:

Menot	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Menot:					
Hallinto ja valvonta	7,200: —	5,000: —	5,000: —	14,400: —	14,400: —
Osuus piirimielisairaalassa	6,200: —	5,900: —	17,250: —	15,300: —	18,400: —
Sairaaloissa ja parantoloissa hoidetut	13,126: —	5,400: —	10,668: —	16,235: —	38,775: —
Yksityishoidossa olleet	7,760: —	3,550: —	1,800: —	1,800: —	5,125: —
Varsinaiset avunsaajat	4,150: —	8,306: —	6,099: —	17,819: —	26,350: —
Muut avunsaajat	2,199: —	235: —	—	946: —	585: —
Korvauksia muille kunnille	38,467: —	32,605: —	56,109: —	56,153: —	64,681: —
Yhteensä Smk.	79,102: —	60,996: —	96,926: —	122,653: —	168,316: —

Tulot	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Tulot:					
Korvausta valtiolta	—	—	—	700: —	3,155: —
» muilta kunnilta	1,250: —	2,541: —	2,999: —	9,410: —	16,087: —
» yksityisiltä	—	—	—	4,470: —	13,037: —
Kuolinpesäverot	7,357: —	2,249: —	6,427: —	2,602: —	602: —
Kunnallisverotuksesta	70,495: —	56,206: —	87,500: —	105,471: —	135,435: —
Yhteensä Smk.	79,102: —	60,996: —	96,926: —	122,653: —	168,316: —

Nämä luvut osoittavat, että Kulosaaressa kotipaikkaoikeutta nauttivista köyhäinhoitoavun tarvitsijoista suurin osa saa köyhäinhoitonsa muitten kuntien toimesta. Pääasiallinen köyhäinhoitoavustuksen antaja on kaupunki. Esim. vuonna 1934 sai 23 henkeä, joilla on kotipaikkaoikeus Kulosaaressa, köyhäinhoitoa kaupungin välityksellä.

15. KANSAKOULUTOIMI.

Kunta on myös vapautettu velvollisuudesta pitää kansakouluja. Suurin osa kunnassa asuvista kansakouluijässä olevista lapsista käy paikkakunnalla toimivissa yksityisissä oppikouluissa.

Kunnalla on kuitenkin kansakoulujohtokunta. Samoin kunta on jaettu kahteen koulupiiriin, suomenkieliseen ja ruotsinkieliseen. Piirijaon on kouluhallitus vahvistanut huhtikuun 8 päivänä 1925. Kansakoulun ohjesääntöä kunnalla ei ole.

Saadakseen vapautuksen velvollisuudesta ylläpitää kansakouluja on kunta ollut pakoitettu tekemään eräitä sitoumuksia. Kunta on ensinnäkin sitoutunut järjestämään alakoulun ja yläkoulun suomenkielisiä ja samoin ruotsinkielisiä oppilaita varten niin pian kuin niitten lasten lukumäärä, jotka eivät käy valmistavaa koulua tai oppikoulua, on niin suuri, että kunta lain mukaan on siihen velvollinen. Toiseksi on kunta sitoutunut vastaamaan siitä, että kansakoulujohtokunnat toimivat niin, että lapset, jotka eivät saa muuta opetusta, käyvät toisen kunnan kansakoulussa ja että ne myös saavat toisessa kunnassa jatko-opetusta. Oppivelvollisuus oli toteutettava syksyllä 1925. Kouluhallitus on huhtikuun 8 päivänä 1925 vahvistanut suunnitelman oppivelvollisuuden toteuttamiseksi tässä muodossa.

Sellaiset kansakouluijässä olevat oppilaat, jotka eivät ole saaneet opetusta edempänä mainittavissa kunnan alueella toimivissa yksityisissä kouluissa, ovat olleet sijoitettuna kaupungin kansakouluihin. Lukuvuonna 1934—1935 oli kaupungin kouluissa ollut 2 oppilasta.

16. YKSITYISTEN OPPIKOULUJEN AVUSTAMINEN.

Kunta on voinut vapautua kansakoulutoimen menoista siten, että se voimakkaasti tukemalla eräitä yksityisiä oppikouluja on tehnyt näitten perustamisen ja toiminnan mahdolliseksi. Kunnassa toimii nykyään kaksi kunnan tällä tavoin tukemaa yksityistä oppilaitosta, nimittäin ruotsinkielinen yhteiskoulu »Brändö Svenska Samskola», johon liittyy valmistava koulu, ja suomenkielinen valmistava koulu »Kulosaaren suomalainen koulu». Kummatkin on perustettu jo ennenkuin Kulosaaren taajaväkinen yhdyskuntakaan oli järjestäytynyt.

Ruotsinkielinen yhteiskoulu on nyttemmin yliopistoon johtava 9-luokkainen koulu. Sen valmistavakoulu on kaksiluokkainen. Koulu saa vuosittain kunnalta 200,000 markan avustuksen. Sitä paitsi on kunnan vastattavaksi siirretty eräs koulun aikoinaan ottama laina. Tämä oli alkuaan 150,000 markkaa. Se siirtyi tällaisena kunnalle heti, kun kunta alotti toimintansa. Lainasta oli v:n 1934 lopussa maksamatta 140,000 markkaa.

Koulu toimii tarkoitusta varten rakennetussa koulutalossa, jota koulu itse ei kuitenkaan omista, vaan Brändö Skolförening-niminen yhdistys. Kunta sitoutui v. 1924 omavelkaiseen takaukseen eräästä tämän yhdistyksen ottamasta 400,000 markan lainasta, mikä laina oli tarpeen koulurakennuksen laajentamiseen. Lainasta oli v:n 1934 lopussa maksamatta 400,000 markkaa.

Suomenkielinen koulu, jossa on kolme luokkaa, toimii osakehuoneistossa »Bostadsaktiebolaget Domus»-nimisen yhtiön talossa. Osakehuoneiston on kunta lunastanut v. 1924 150,000 markalla ja omistaa kunta sen edelleen. Huoneisto on vuokrattu koululle 12,000 markan vuosivuokrasta. Koulu saa kunnalta avustusta 74,000 markkaa vuodessa.

Mainittakoon, että kunta palkkaa koululääkärin, jonka vuosipalkka on 3,000 markkaa.

Tässä mainittujen koulujen valmistavilla luokilla, jotka kunnalle myönnetyn oikeuden perusteella vastaavat kansakouluja, oli helmikuun 1 päivänä 1934 kaikkiaan 53 oppilasta, joista ruotsinkielisessä koulussa 22 ja suomenkielisessä 31.

17. KUNNAN AVUSTUS SEURAKUNNALLE.

Kunta on toimintansa alusta alkaen tavallisuudesta poikkeavalla tavalla taloudellisesti tukenut Kulosaaren seurakuntaa. Tämä aiheutuu siitä, että seurakunnan muodostaminen aikoinaan oli edellytyksenä kunnan muodostamiselle (kts päämietintö sivu 197). Kun suunniteltu uusi seurakunta oli liian pieni ja heikko voidakseen pysyä omin voimin taloudellisesti pystyssä ja asujamisto piti oman kunnan aikaansaamista tärkeänä, sitoutui ensin Kulosaaren yhdyskunta ja myöhemmin kunta vastaamaan eräistä seurakunnan menoista.

Tärkein kunnan avustus seurakunnalle on ollut se, että kunta on hankkinut seurakunnan tarvitsemat huoneistotilat. Tätä tarkoitusta varten vuokrasi jo taajaväkinen yhdyskunta kesäkuusta 1921 erään v. 1920 valmistuneen huvilarakennuksen tontilla N:o 239 korttelissa N:o 40. Kunnan aloitettua toimintansa osti kunta tämän kiinteistön helmikuun 10 päivänä 1922 450,000 markalla. Tämä on siitä lähtien ollut vuokrattuna seurakunnalle kirkoksi, pastorinkansliaksi ja pappilaksi. Nykyään on vuokra 15,000 markkaa vuodessa. Kunta kustantaa kuitenkin kirkon lämmön ja valaistuksen, johon v:n 1935 talousarviossa on varattu 8,000 markkaa.

Tämän kiinteistön tontin pinta-ala on, kuten aikaisemmin on mainittu, 1,088 m^2. Laskettuna 80 markan mukaan m^2:ltä on tontin arvo 87,000 markkaa. Kolmikerroksisen kivirakennuksen kuutiosisältö on 1,685 m^3. Kun rakennuskuution arvoksi pannaan 270 markkaa, saadaan rakennuksen arvoksi 455,000 markkaa. Tällä tavoin laskien on arviomies saanut koko kiinteistön arvoksi 542,000 markkaa. Kunnan kirjoissa oli kiinteistö v:n 1934 lopussa Smk. 208,660: 45 arvoisena.

Paitsi edelläesitetyssä muodossa annettua avustusta huoneistomenoihinsa saa seurakunta kunnalta myös vuotuista rahallista avustusta. Tämä on v. 1935 25,000 markkaa.

18. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Kuntien lakimääräisistä hallinto-oloista aiheuttaa myös terveyden- ja sairaanhoito kunnalle suhteellisen vähäiset menot.

Kunnalla on terveydenhoitojärjestys, jonka maaherra on vahvistanut kesäkuun 27 päivänä 1930. Muodollisesti on tämä maalaiskunnan terveydenhoitojärjestys, mutta asialliselta sisällykseltään se vastaa kaupunkien terveydenhoitojärjestyksiä.

Kunnalla on terveydenhoitolautakunta, johon terveydenhoitojärjestyksen mukaan kuuluu esimies sekä neljä jäsentä ja yhtä monta varajäsentä. Lautakunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan. Menot lautakunnan jäsenten palkkioihin on arvioitu 1,000 markaksi.

Kunnan palveluksessa on kiertävä sairaanhoitajatar, joka samalla on lastenhoidonvalvoja. Hänen vuosipalkkansa on 14,400 markkaa, jota paitsi hänellä on kunnalta vapaa asunto. Kunnalliselle ammattientarkastajalle suoritetaan vuodessa 4,000 markkaa.

Kunnanlääkäriä kunnalla ei ole. Kunta on myöskin vapautettu velvollisuudesta pitää kätilöä. Maaherran päätös tästä on annettu huhtikuun 24 päivänä 1929.

Tilapäisen sairaanhoitotarpeen ja kulkutautien varalta pitää kunta yllä sairastupaa. Tämä on vuokrahuoneistossa. Huoneistomenot valoineen ja lämpöineen on v. 1935 arvioitu 15,000 markaksi. Sairaanhoitotarpeisiin on varattu 2,000 markkaa. Sairastupaa ei kuitenkaan yleensä käytetä. Kulkutautipotilaat on yleensä saatu sijoittaa kaupungin kulkutautisairaalaan.

Sairaiden kuljetusta varten on kunnalla toimintansa alusta alkaen ollut ambulanssivaunu, jota palokunta hoitaa.

Keuhkotautipotilaiden hoitoa varten on kunta lunastanut 2 paikkaa Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa. Näitten lunastamiseen on kunta käyttänyt 46,800 markkaa. V:n 1935 talousarviossa on hoitomenoihin varattu 10,000 markkaa.

Kunnan menot kunnan sairaanhoitoa vaativista potilaista otetaan määrärahasta, joka v:n 1935 talousarviossa on 100,000 markan suuruinen. Tätä määrärahaa käytetään kuitenkin myös kaikkiin köyhäinhoidon avustusmenoihin.

Kunnan leikkaushuone on sijoitettu seurakunnan kappelirakennukseen hautausmaalla.

19. KUNNAN TALOUS.

Edelläesitetty selvitys kunnan eri hallintohaaroista on osoittanut, että kunta on asujamiston korkean varallisuustason vuoksi melkein vapaa useimpien lakimääräisten kunnallistehtäväin aiheuttamista rasituksista. Tästä samoinkuin verotettujen tulojen korkeasta keskimäärästä johtuu, että kunnan talous aina on ollut vakavarainen. Kunnan menot ovat olleet pienet, samoin veroäyriltä kannettava määrä, ja kunnan varojen ja velkojen keskenäinen suhde on pysynyt edullisena.

Kunnan talouden kehittymistä kunnan perustamisesta alkaen vuoteen 1934 valaisevat vielä seuraavat luvut:

Vuosi	Menoja kaikkiaan Smk.	Verotuksella koottava Smk.	Veroäyriltä kannettu Smk.
1922	989,197	581,500	5: 25
1923	1,503,253	747,432	7: —
1924	1,920,507	636,310	5: —
1925	1,787,153	647,280	5: —
1926	1,843,630	719,430	5: —
1927	1,897,109	757,040	4: 60
1928	2,011,673	790,078	4: 20
1929	2,698,758	886,921	4: 40
1930	2,079,603	1,051,260	5: —
1931	2,199,312	1,020,091	5: 15
1932	1,956,738	930,792	5: 50
1933	2,134,781	858,328	5: 60
1934	1,982,459	951,120	5: 50

Veroäyriltä kannettu määrä on siis koko kunnan toiminnan ajan voitu pysyttää alhaisena niinhyvin kaupungin kuin muitten kaupungin ympäristössä olevien kuntain verotukseen verrattuna.

Mitä kunnan taloudelliseen asemaan muuten tulee, niin valaisevat sitä allaolevat luvut kunnan varoista ja veloista v:n 1934 lopussa. Yhdistelmä ei ole kunnan omaisuustase. Viimeksimainittu on laadittu vakiintuneista kirjanpitomuodoista poikkeavalla tavalla, joten sen perusteella ei saa vertailumahdollisuuksia muitten kuntien taloudelliseen asemaan. Allaoleva yhdistelmä on poimittu kunnan omasta omaisuustaseesta.

V a r a t:

Käteisiä varoja	Smk.	4,827: 85
Asunto-osakkeita	»	227,500: —
Tulojäämät	»	106,966: 20
Verojäämät	»	47,691: 60
Kalusto	»	199,346: 24
Kiinteistöt	»	1,117,465: 90
Sähkölaitteet	»	251,872: 05
Vesijohtolaitos	»	1,047,966: —
Yhteensä	Smk.	3,003,635: 84

V e l a t:

Kuoletuslaina Helsingin Osakepankista	Smk.	58,660: 45
Obligatiolaina	»	1,367,000: —
Laina Siviiliviraston leski- ja orpokassalta	»	150,000: —
Laina Svenska Kulturfonden'ilta	»	140,000: —
Lainoja yksityisiltä henkilöiltä	»	440,000: —
Shekkitili Helsingin Osakepankissa	»	202,925: 40
Menojäämiä	»	25,000: —
Netto-omaisuus	»	620,049: 99
Yhteensä	Smk.	3,003,635: 84

Kunnan omaisuuden ja velkojen suhde on tosiasiallisesti jonkun verran edullisempi kuin mitä nämä kirjanpitoon perustuvat tiedot osoittavat. Kunta on nimittäin kirjanpidossaan säännöllisesti tehnyt huomattavia omaisuuden arvon poistoja, joten eri omaisuuserien arvot kirjanpidossa ovat niitten nykyarvoja tuntuvasti alemmat. Seuraavassa esitetään rinnan kiinteän omaisuuden kirjanpitoarvot ja ne arvot, mitkä selvitysmiehen käyttämä arviomies on tälle omaisuudelle asettanut.

	Kirjanpitoarvo Smk.	Arvioitu arvo Smk.
Seurakuntalo (tontti N:o 239)	208,660: 45	542,000: —
Paloasema (tontit N:o 241 ja 243 b)	210,305: 45	470,000: —
Työväenasuntoja (tontti N:o 396)	80,000: —	132,000: —
» (tontti N:o 68)	120,000: —	98,000: —
Tennishalli	118,000: —	369,000: —
Tenniskentät rakennuksineen		64,000: —
Pajarakennus		1,000: —
Leikkaushuone (hankinta-arvo 81,500)	1,500: —	—
Puistot, julkiset paikat, laiturit y.m.	379,000: —	—
Kiinteistöt yhteensä	1,117,465: 90	1,676,000: —

Paitsi erilaisista yksikköarvoista johtuvat tästä todettavat eroavaisuudet siitä, että arviomies, noudattamalla kaupungin omaisuuden arvioimisessa sovellettuja yleisiä periaatteita, ei ole asettanut arvoja sellaisille maille, jotka ovat tarkoitetut puistoiksi ja muiksi yleisiksi paikoiksi. Arviomiehen arviosta puuttuu sentähden yllä-esitetyn luettelon viimeinen erä. Tonttia N:o 68 koskeva eroitus johtuu myös siitä, että kunnan tileissä on tontin arvo otettu huomioon, mutta arviomies on jättänyt tämän pois, koska tontti on varattu puistoksi. Esitetyillä perusteilla voidaan kunnan netto-omaisuus arvioida noin puoli miljoonaa markkaa arvokkaammaksi kuin mikä omaisuustaseesta ilmenee.

20. LIITOSEHDOTUS.

Siitä lähtien kuin huvilakaupunkiasutus Kulosaarella alkoi vakaantua, on kysymys saaren liittämisestä kaupunkiin ollut vireillä. Asiaan on kohdistettu huomiota niin hyvin milloin kaupungin maanostoista täällä on ollut kysymys kuin silloin, kun kaupungin alueen yleisestä laajentamisesta on ollut puhe. Myöskin saaren asujamiston taholta on asia ollut harkinnan alaisena.

Ensimmäinen kerta suunniteltiin vakavasti Kulosaaren liittämistä kaupunkiin v. 1912, kun kysymys saaren ostamisesta kaupungille ensimäisen kerran oli vireillä. Asiakirjoista päättäen pidettiin luonnollisena, että saari, jos se ostettaisiin, liitettäisiin kaupunkiin. Liitoksen varalta sai kaupunki myös kaikilta saaren tonttien omistajilta kirjallisen suostumuksen liitokseen, jonkalaatuista suostumusta siihen aikaan pidettiin tarpeellisena. (Kts. Päämietintö sivu 227 ss.)

Kulosaaren asukkaiden v. 1913 asettama komitea, joka käsitteli kysymystä huvilakaupungin kunnallisten olojen järjestämisestä, mainitsi saaren liittämisestä kaupunkiin eräänä vaihtoehtona, mutta ei puoltanut tällaista järjestelyä. Osana kaupunkia »saari voisi muodostua ikäänkuin pääkaupunkilaisten yleiseksi puistoksi ja siten menettäisi huomattavasti rauhallista maalaista luonnettaan». Kielteistä kantaansa perusteli komitea myös sillä, että oli epävarmaa, olisiko kaupunki halukas pian liitoksen jälkeen rakentamaan vesi- ja viemärijohdot saareen.

Asia joutui tavallaan uuteen vaiheeseen senjälkeen kuin kaupunki tuli suureksi maanomistajaksi Kulosaaren itäpuolella olevilla alueilla ja siellä olevien maitten liittäminen nousi päiväjärjestykseen. Jo silloin, kun Herttuaniemi v. 1919 ostettiin kaupungille, pidettiin välttämättömänä, että Herttuaniemi mitä pikimmin liitettäisiin kaupunkiin, ja siitä lähtien on Herttuaniemen ja kaupungin väliin jäävän Kulosaaren liittämistä kaupunkiin käsitelty osana kysymystä kaupungin alueen yleisestä laajentamisesta. Entistä ajankohtaisemmaksi kävi kysymys senjälkeen kuin kaupunki v. 1928 hankki omistusoikeuden kaikkeen saarella olevaan vielä käyttämättä olevaan maahan. Sekä kaupungin esikaupunkivaltuuskunta v. 1921 että ylemmänasteen itsehallintoa valmistellut valtion komitea v. 1923 edellyttivät, että Kulosaari liitettäisiin kaupunkiin.

Kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisen uudistamisen yhteydessä käykin Kulosaaren kunnan liittäminen kaupunkiin lopullisesti välttämättömäksi. Senjälkeen kuin tämän kunnan itä- ja eteläpuolella olevat osat Helsingin maalaiskuntaa on liitetty kaupunkiin, mikä toimenpide on kaikkein tärkeimpiä yleisen liitoskysymyksen yhteydessä suoritettavia muutoksia (kts. Mietintö N:o 9), ei ole mahdollista säilyttää Kulosaaren kuntaa. Kaupungin alueet tulisivat kaikilta puolin ympäröimään tätä kuntaa, joka lisäksi tulisi sijaitsemaan melkein kaupungin laajennetun alueen keskipisteessä.

Sellaista tilannetta, että kaupunkikunnan keskellä sijaitsisi maalaiskunta, on kunnallisen jaoituksen kannalta pidettävä kestämättömänä. Tilanne ei sanottavasti parantuisi siinäkään tapauksessa, että tämä kaupungin alueen keskelle jäävä kunta julistettaisiin kauppalaksi tai kaupungiksi. Eräitä tällaisia tapauksia kylläkin ulko-

mailla on olemassa, esim. Frederiksbergin kaupunkikunta Köpenhaminan keskellä, mutta tällaisia epämuodostumia on yleisesti pidetty valitettavina ja kysymys niitten liittämisestä pääkuntaan on jatkuvasti palannut päiväjärjestykseen. On kuitenkin osoittautunut, että mitä pitemmälle olot tällä pohjalla ovat kehittyneet, sitä vaikeammaksi on tullut toimeenpanna tarpeellisiksi havaitut muutokset. Kehitys tähän suuntaan on keskeytettävä jo sen alkuasteella.

Syyt, mitkä puhuvat sitä vastaan, että Kulosaaren maalaiskunta jätettäisiin itsenäisenä kuntana kaupungin alueen sisään, ovat selvimmin näkyvissä yleisen hallinnon ja oikeudenhoidon aloilla.

Kun Helsingin maalaiskunnan itäiset ja eteläiset osat sekä Malmi—Tapanila liitetään kaupunkiin, on nykyinen Malmin nimismiespiiri, johon myös Kulosaari kuuluu, lakkautettava. Kulosaaren kunta olisi tällöin muodostettava omaksi nimismiespiiriksi, sillä mahdollisuutta lukea sitä etäällä mantereella perustettaviin supistetun Helsingin maalaiskunnan tai Tikkurilan kunnan nimismiespiireihin ei ole olemassa. Paitsi sitä, että itsenäisen nimismiespiirin ylläpitäminen niin pientä kuntaa varten kuin Kulosaari 1,200 asukkaineen on, olisi epätaloudellista, olisi tämä varsinkin poliisihoidon kannalta epätarkoituksenmukaista. Ajateltavissa kylläkin on, että Kulosaari poliisihoidollisesti liitettäisiin kaupunkiin, vaikka se muodostaisikin valtion kameraalihallinto- y.m. sentapaisia nimismiesten tehtäviä varten oman nimismiespiirinsä, mutta tämä olisi vieläkin epätaloudellisempaa.

Kulosaareen rajoittuvien Helsingin maalaiskunnan osien tullessa liitetyksi kaupunkiin tulevat nämä myös kuulumaan kaupungin raastuvanoikeuden tuomiopiiriin. Raastuvanoikeuden tuomiopiirin sisäpuolelle jäisi Kulosaari tällöin vähäisenä osana Helsingin tuomiokuntaa, josta se maantieteellisesti olisi kokonaan erillään. Vaikka tällaista järjestelyä ehkä teoreettisesti voitaisiinkin pitää mahdollisena, muodostaisi se kuitenkin ainutlaatuisen epäsäännöllisyyden maan oikeudellisessa jaoituksessa. *Niinhyvin Kulosaaren asujamiston kuin oikeudenhoidon kannalta yleensäkin* on kaikissa suhteissa edullisempaa, että Kulosaari tulee kuulumaan sitä ympäröivään kaupungin raastuvanoikeuden tuomiopiiriin. Sellaista epämuodostumaa oikeudellisessa jaoituksessa, mikä olisi seuraus Kulosaaren maalaiskunnan säilyttämisestä, on siis vältettävä.

Asiaa vielä kunnallisen jaoituksen kannalta tarkastettaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että Kulosaaren kunta, kuten edellä esitetty selvitys kunnan taloudellisista oloista on osoittanut, on muodostunut varsin yksipuolisesti varakkaan väestön asuinpaikaksi. Sen luonne tämänlaatuisen väestön veropakopaikkana on viime vuosina tullut yhä selvemmin esiin. Se, mitä Huopalahden liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä on Munkkiniemen kohdalla esitetty tällaisen tilanteen jatkuvan kehityksen estämisestä (Kts. mietintö N:o 2, siv. 44), pitää vielä suuremmassa määrässä paikkansa Kulosaareen nähden. Sellaista kunnallista jaoitusta, joka tarjoaa jollekin osalle kaupungissa toimeentulonsa saavaa väestöä tilaisuuden, asettumalla välittömästi kaupungin rajan ulkopuolelle tai, kuten Kulosaareen nähden vastaisuudessa tulisi olemaan asianlaita, jopa kaupungin alueen keskellä olevalle toisen kunnan alueelle, välttää kaupungin muun väestön kannettavina olevia kunnallisia rasituksia, ei voida pitää tyydyttävänä. Kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n 1 mom:n 3) kohdassa mainitaan eräänä kunnallisen jaoituksen muuttamisen edellytyksenä sitä, että »muutos on omiaan huojentamaan ja tasoittamaan kunnallisia rasituksia». Tämä edellytys on erikoisen ilmeisenä olemassa Kulosaaren liittämiseen nähden kaupunkiin.

Kulosaaren liittäminen kaupunkiin on, kuten jo on viitattu, käynyt ajankohtaiseksi ja luonnolliseksi senjälkeen kuin kaupunki on tullut kaiken rakentamattoman maan omistajaksi kunnassa. Kulosaaren asutuksen jatkuva kehittyminen on tämän jälkeen kokonaan riippuvainen kaupungin toimenpiteistä maanomistajana. Saaren asukasmäärä voi ruveta kasvamaan vasta senjälkeen, kun kaupunki ryhtyy luovutta-

maan mailtaan tontteja rakennettavaksi. Ei kuitenkaan voida edellyttää, että kaupunki omasta alotteestaan ryhtyisi edistämään asutuksen syntymistä ja kaupungin veronmaksajain siirtymistä vieraaseen kuntaan. Niin hyvin kunnallistaloudelliselta kuin asemakaavataloudelliselta kannalta on asianmukaista, että puheenaolevat kaupungin omistamat maat joutuvat kaupungin julkisen vallan piiriin.

Mitä nimenomaan saarella olevan asutuksen asemakaavatoimeen tulee, niin on aikaisemmin tässä selvityksessä osoitettu, että saarella tähän asti harjoitettu rakennustoiminta tosin ulkonaisesti tyydyttää tämäntapaiselle asutukselle asetettavat vaatimukset, mutta että tämän asutuksen kaupunkimainen järjestäminen ja valvonta maalaiskunnan hallinnon puitteissa on kohdannut muodollisia vaikeuksia, jopa on johtanut ratkaisuihin, jotka eivät ole sopusoinnussa voimassaolevan lainsäädännön kanssa. Olot ovat siihen määrin ulkonaisesti kaupunkilaistuneet, että maalaiskunnan hallintomuodon ylläpitäminen täällä on muodostunut anakronismiksi. Kunnallishallinnon ja erittäinkin asemakaavatoimen ja tieolojen saattaminen lainsäädännön edellyttämälle kaupunkihallinnon pohjalle on yksinkertaisimmin toteutettavissa siten, että alue liitetään kaupunkiin. Kulosaaren maalaiskunnan julistamista kauppalaksi tai kaupungiksi ei jo väestön vähälukuisuudenkaan vuoksi ole vakavasti ajateltava.

Tarkempaa perustelua ei enää kaivanne se, että Kulosaaren asutus on luonteeltaan esikaupunkiasutusta, vaikka se varallisuustasoltaan eroaakin väestöstä useimmilla muilla esikaupunkialueilla, eikä myöskään se, että tämä asutus siten asiallisesti on osa kaupungin talouspiiriä.

Selvitysmies on tässä esitetyillä perusteilla Kulosaaren kunnan vastaiseen asemaan nähden tullut samaan tulokseen kuin m. m. kaupungin esikaupunkivaltuuskunta v. 1921 ja ylemmänasteen itsehallintoa valmistellut valtion komitea v. 1923 eli siis siihen, että Kulosaaren maalaiskunta kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisen uudestaanjärjestelyn yhteydessä on liitettävä kaupunkiin.

Varsinkin niitten epäsäännöllisyyksien vuoksi yleisessä hallinnollisessa ja oikeudellisessa jaoituksessa, mitkä syntyisivät siinä tapauksessa, että Kulosaaren kunta jäisi itsenäiseksi maalaiskunnaksi kaupungin alueen keskelle, ja myös sentähden, että Kulosaaren kunta kaupungin alueen sisäpuolelle jäävänä kuntana muodostuisi veropakopaikaksi, on selvitysmiehen käsityksen mukaan olemassa riittävät edellytykset kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 3 §:n säännösten soveltamiseen. Liitos voidaan näin ollen toteuttaa siinäkin tapauksessa, että Kulosaaren kunta vastustaisi liitosta.

KULOSAAREN LIITOSALUE
BRÄNDÖ INKORPORERINGSOMRÅDE

Kulosaaren maalaiskunta
Brändö landskommun

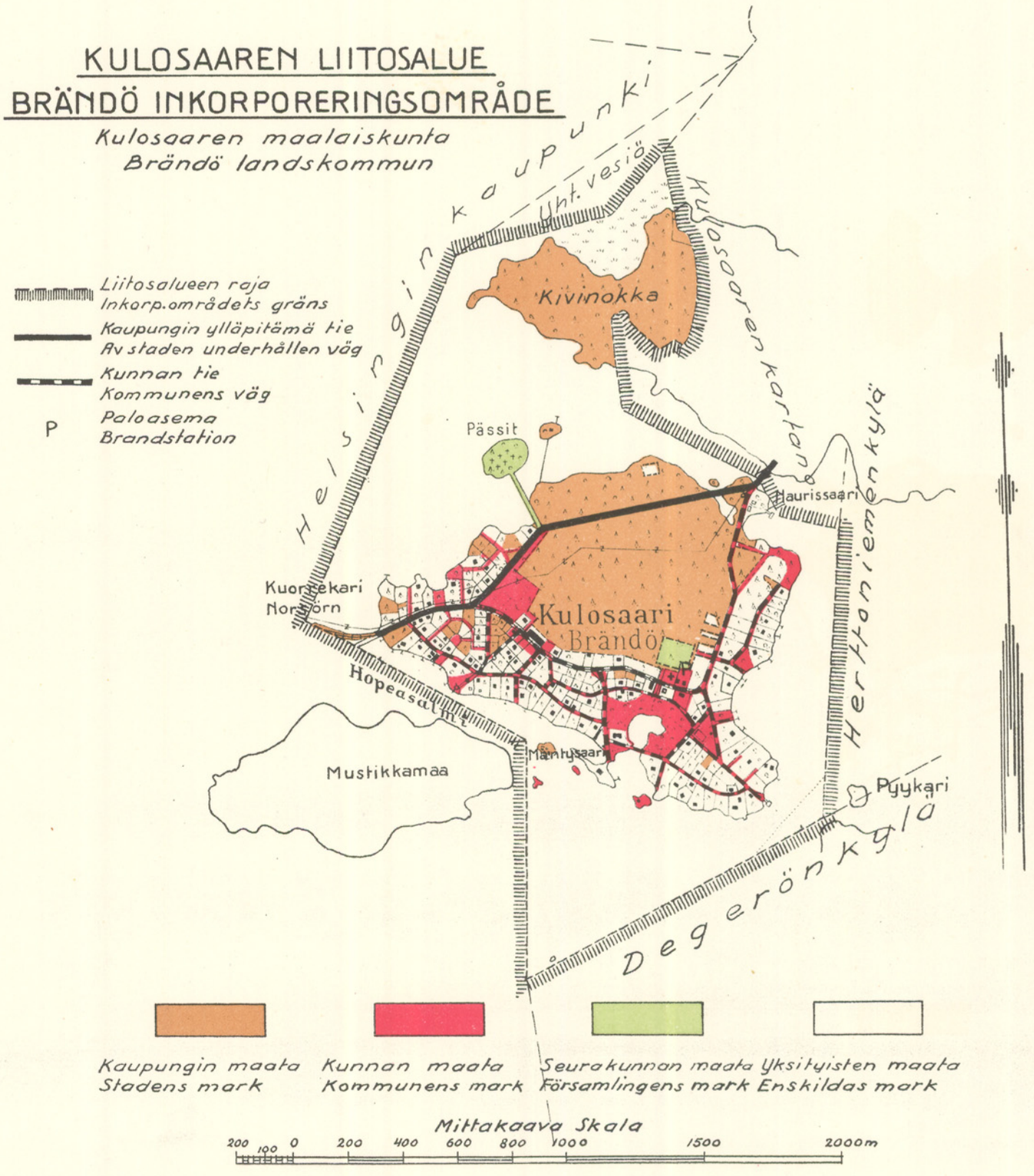

G 5-4/1970

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 6

ERIKOISSELVITYS
PITÄJÄNMÄEN LIITOSALUEELTA

HELSINGIN MAALAISKUNNAN TALIN, KÅNALAN JA KÅRBÖLEN KYLÄT

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936.

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

654/70

Helsingin kaupunginarkisto
Helsingfors stadsarkivet

1. ASEMA JA MAASTO.

Pitäjänmäen liitosalue käsittää Helsingin maalaiskunnasta Talin, Kånalan ja Kårbölen kylät.

Tämä alue sijaitsee kaupungin läntisellä laajenemissuunnalla, ulottuen meren rantaan asti etelässä. Alueen eteläisin kärki on Tarvosaarella. Sen läntisenä rajana on Espoon maalaiskunnan raja. Espoon puolella ovat lähimpinä naapurikylinä Suur-Huopalahden kylä ja Mäkkylän sotilasvirkatalo. Itäisenä naapurina on aluksi etelästä luettuna Huopalahden maalaiskunta, sitten Haagan kauppala ja vihdoin Helsingin maalaiskuntaan kuuluvat Pakinkylä, Tuomarinkylä ja Tomtbackan tila. Pohjoinen raja on viimeksimainittuun kuntaan kuuluvien Sillbölen, Martinkylän ja Hämeenkylän kylien vastarajana (kts. liitteenä olevaa karttaa).

Tähän alueeseen luetuista kylistä sijaitsee Talin kylä enimmin etelässä. Se muodostaa kapean kiilan, joka Helsingin maalaiskunnasta työntyy Huopalahden kunnan ja Espoon kunnan väliin. Tämä kylä jakaantuu Talin kartanon alueeseen ja Reimarsin alueeseen. Kånalan alueeltaan pieni kylä sijaitsee Talin kylän länsipuolella. Kårbölen kylä käsittää alueen koko pohjoisosan ja on alueen laajin kylä.

Tässä käsiteltyjen kylien pinta-ala on maarekisteritietojen mukaan seuraava:

Talin kylä	322 ha.
Kånalan kylä	273 »
Kårbölen kylä	1,307 »
Yhteensä	1,902 ha.

Nämä pinta-alatiedot koskevat kuitenkin vain maa-alaa. Talin kylään kuuluu lisäksi vesialuetta Iso-Huopalahdessa 33.$_{248}$ ha. Myöskin Kånalan kylään kuuluu jonkunverran vesialuetta, vaikka kylä ei sijaitsekaan veden varrella. Eräillä kylän tiloilla on nimittäin yhdessä Espoon maalaiskuntaan kuuluvien Mäkkylän sotilasvirkatalon sekä eräitten Suur-Huopalahden kylän ja Kilon seudun tilojen kanssa Espoon kunnassa jakamatonta vesialuetta Iso-Huopalahdessa. Koska tämä vesialue on jakamatta, ei Kånalan kylän osuutta voida hehtaareissa ilmoittaa. Kårbölenkin kylään kuuluu hiukan vesialuetta senjohdosta, että Vantaanjoki eräässä kohtaa pohjoisella rajalla sivuaa tätä kylää. Joesta kuuluu kylälle n. 0.$_5$ ha vesialuetta. Vesialueet, yhteensä 34 ha, mukaanluettuna on alueen pinta-ala siten maarekisterin mukaan kaikkiaan n. 1,936 ha.

Kaupungin geodeettisten viranomaisten pitäjänkarttojen perusteella toimittamien pinta-alan laskujen mukaan ovat näitten kylien pinta-alat jonkun verran toiset, nimittäin seuraavat:

	Maata ha	Vettä ha	Yhteensä ha
Talin kylä	336	26	362
Kånalan kylä	293	—	293
Kårbölen kylä	1,290	1	1,291
Yhteensä	1,919	27	1,946

Kaupungin keskustasta on Talin kylän itärajaan linnuntietä noin 6 km, etäisimpään Kårbölen kylän kulmaan pohjoisessa ja luoteisessa n. 12 km.

Melkein kaikki liikenne kaupungista käsin tälle alueelle tapahtuu Talin kylän kautta. Täällä sijaitsee Pitäjänmäen asema rannikkoradalla. Talin kylän kautta kulkee myöskin Turun maantie, josta juuri kylän kohdalla haarautuu n.s. Nurmijärven maantie pohjoiseen. Tämä kulkee sitten Kånalan ja Kårbölen kylien läpi, ollen näitten tärkein liikennereitti. Pitäjänmäen asemalta kulkee nyttemmin tie myös Pakinkylään ja pohjoisessa voidaan alueelle tulla Tuomarinkylän ja Nackbölen kautta Vantaanjoen etelärantaa kulkevaa tietä. Kun suunnitelmat uutta kaupungista pohjoiseen päin ja Vihtiin johtavaa valtatietä varten toteutetaan, avautuu alueen etelä- ja pohjoisosista, joitten liikenneyhteydet nykyään tosiasiallisesti ovat huonot, varsin hyvä liikenneyhteys kaupunkiin.

Suurin osa alueen maastoa on viljavaa tasankoa. Laajin tasankoalue on Kårbölen kylässä Nurmijärven maantien ja alueen läpi juoksevan Mätäojan välisellä alueella. Myöskin Kånalan kylä on suurimmalta osalta tasaista viljelyskelpoista maata. Samoin on Talin kartanon alueella laajoja aukeamia. Helsingin ympäristölle ominaista kallioseutua on Reimarsissa sekä erittäinkin Kårbölen kylän itäosissa. Vähäisiä kallioja suoalueita lukuunottamatta on alue varsin sopivaa kaupunkimaista asutusta varten.

Puheenaoleva alue on vielä yleensä maatalouskannalla. Niinpä on koko Kårbölen kylä vapaa esikaupunkiasutuksesta. Tällaista asutusta on pääasiallisesti Pitäjänmäen aseman seudulla. Se on sijoittunut enimmäkseen Kånalan kylään. Myöskin Reimarsin tilalla on kaupungin järjestämää esikaupunkiasutusta. Talin kartanosta aikoinaan erotetulla maalla on paitsi hieman esikaupunkiasutusta eräs suuri teollisuuslaitos, nimittäin AB. Gottfrid Strömberg OY:n sähkötarviketehdas.

2. MAANOMISTUSOLOT.

Pitäjänmäen liitosalueeseen kuuluva T a l i n k y l ä on vanhoista ajoista ollut kameraalisesti jaettu kolmeen taloon: Lassas, Martas ja Reimars. Nämä saivat isojaossa, mikä päättyi v. 1776, maakirjatalojen numerot 1, 2 ja 3. Reimars jaettiin heti isojaon jälkeen kahtia, Reimars Övergård'iin, R. N:o 3^1, ja Reimars'iin, R. N:o 3^2. Lassas ja Martas muodostavat nykyään yhdessä Talin kartanon.

Kaikki nämä tilat lahjoitettiin kaupungille v. 1650, mutta kaupunki menetti aikoinaan oikeutensa niihin (kts. Päämietintö siv. 9—18). Kaupunki on kuitenkin myöhemmin v. 1870 hankkinut itselleen riidattoman oikeuden Reimarsin tiloihin ja v. 1930 Lassaksen ja Martaksen tiloihin eli Talin kartanoon.

Lassaksen maitten koko pinta-ala oli v. 1908 toimitetun tarkistuksen mukaan 153.11 ha, Martaksen 48.95 ha ja Reimarsin 107.92 ha. Näille tiloille kuuluu vesialuetta Iso-Huopalahdessa 33.248 ha.

Ennenkuin Lassaksen ja Martaksen omistusoikeus siirtyi lopullisesti kaupungille, oli näistä tiloista osaksi valtionrautateitä, osaksi muita yksityisiä tarkoituksia varten erotettu eräitä osia.

Valtionrautateitä varten oli pakkolunastettu R. N:ot 1^1, 1^4 ja 2^1, myöhemmin v. 1920 myös 2^8—^{11}, yhteensä pinta-alaa 3.5 ha. Lisäksi näistä oli erotettu m. m. tilat R. N:ot 1^5—^{6}, pinta-alaltaan yhteensä 3.678 ha, jotka nykyään ovat AB. Gottfrid Strömberg OY:n teollisuusaluetta. Myöskin oli alkua maanosittamiseen esikaupunkiasutusta varten. Pitäjänmäen aseman puoleisissa osissa näitä tiloja oli jo vv. 1911—1913 erotettu 7 tilaa alle 1 ha:n. V. 1920 erotettiin 5 tällaista tilaa. 1920-luvun lopulla näytti siltä kuin tällainen osittaminen saisi laajemmatkin mittasuhteet. V. 1925 tosin erotettiin vain 1 ja v. 1926 vain 3, mutta v. 1927 21 tällaista tilaa. Kahtena seuraavana vuonna erotettiin kuitenkin taasen vain 2 tilaa kumpanakin vuotena. Tällaisesta osittamisesta teki Talin kartanon siirtyminen kaupungille lopun. Kaupun-

gille siirtyi Talin kartanon ostossa näin muodostetuista tiloista R. N:ot 1^{16}—^{31}, joita ei vielä oltu myyty. Yksityisten haltuun jäi 19 asuntotilaa.

Valtion maantietä varten on v. 1934 merkitty pakkolunastetuksi Lassaksesta R. N:o 1^{33}, 0.04 ha.

Reimarsin tiloista on eroitettu maata ainoastaan rautatietä ja maanteitä varten, nimittäin rautatietä varten R. N:ot 3^{3}—^{5}, pinta-alaltaan yhteensä 9.315 ha, ja maantietä varten R. N:ot 1^{6}—^{7}, 0.1665 ha.

Lassaksen nykyisen tilan, R. N:o 1^{32}, maitten pinta-ala on maarekisterin mukaan 146.948 ha, Martaksen, R. N:o 2^{19}, 47.2022 ha, Reimars Övergårdin, R. N:o 3^{1}, 48.3425 ha ja Reimarsin, R. N:o 3^{2}, 55.076 ha. Talin kartanon yhteydessä kaupungille siirtyneiden pienempien tilojen yhteinen pinta-ala on 2.172 ha. 299.74 ha on siis se hehtaarimäärä, minkä kaupunki tässä kylässä omistaa maata. Valtio omistaa n. 13 ha ja yksityiset 9 ha.

K å n a l a n kylä oli v. 1776 päättyneen isojaon mukaan jaettu kolmeen taloon: Rosas N:o 1, pinta-ala 77.58 ha, Bertas N:o 2, 78.28 ha, ja Skyttas N:o 3, 77.55 ha, kaikki verotaloja. Näistä Rosas jo v. 1782 jaettiin kahteen tilaan R. N:oihin 1^{1} ja 1^{2}, joista kumpaakin on kutsuttu Rosas-nimellä. Maarekisterin mukaan on R. N:osta 1^{1} käytetty myös nimeä Källsar. Halkomisessa uuden mittauksen perusteella sai R. N:o 1^{1} pinta-alan 55.092 ha ja R. N:o 1^{2} 43.79 ha:n pinta-alan. Toinen näistä, R. N:o 1^{1}, jaettiin v. 1928 kahteen tilaan, Fjälldal, nykyinen R. N:o 1^{46}, pinta-ala 21.7807 ha, ja Rosas, nykyinen R. N:o 1^{33}, pinta-ala 23.123 ha. Toinen Rosas, R. N:o 1^{44}, on pinta-alaltaan 53.7603 ha. Samoin jaettiin Skyttas v. 1838 kahteen samannimiseen tilaan, R. N:oihin 3^{1} ja 3^{2}, jotka jaossa saivat pinta-alat 48.50 ja 47.34 ha. Näistä toisen, R. N:o 3^{33}, nykyinen pinta-ala on 47.0990 ha ja toisen R. N:o 3^{39}, 15.1705 ha.

Kylän eteläosassa on erotettu joukko tiloja esikaupunkiasutusta varten. Tällaista osittamista on jatkunut hiljakseen aina rannikkoradan valmistumisesta alkaen 1900-luvun alussa. Lohkomiset eivät kuitenkaan ole tapahtuneet suuremmassa määrin yhdellä kertaa ja määrätyn lohkomissuunnitelman mukaan, vaan pienissä erin, 1—8 vuosittain. Vasta aivan viime vuosina on toimitettu runsaammin lohkomisia. V. 1932 muodostettiin 14 tilaa alle 1 ha, v. 1933 6, v. 1934 13 ja v. 1935 134.

Kaikki Kånalan kylän maat ovat yksityisten hallussa, lukuunottamatta Helsingin maalaiskunnalle kuuluvia tiloja R. N:o 1^{11}, pinta-alaltaan 0.521 ha, ja R. N:o 1^{17}, pinta-alaltaan 0.417 ha, jotka ovat kansakoulutontteja, ja valtiolle pakkolunastettuja tiloja. Maanteitä varten on nimittäin pakkolunastettu R. N:ot 1^{47}—^{51}, 2^{67}—^{69} ja 3^{34}—^{37}, pinta-alaltaan yhteensä 0.4032 ha.

K å r b ö l e n kylä jaettiin v. 1781 päättyneessä isojaossa seuraaviin maakirjatiloihin: Abrams N:o 1, Husbacka N:o 2, Gamlas N:o 3, Malmgård N:o 4, Tolfmans N:o 5 ja Jönsas N:o 6. Vuonna 1885 päättyneessä isojaonjärjestelyssä kylän maat jaettiin seuraaviksi tiloiksi: Abrams N:o 1, pinta-ala 131.55 ha, Husbacka N:o 2, 144.38 ha, Gamlas R. N:o 3^{1}, 69.93 ha, R. N:o 3^{2}, 31.05 ha, ja Gamlas R. N:o 3^{3}, 31.95 ha, Malmgård R. N:o 4, 701.28 ha, Tolfmans R. N:o 5, 149.88 ha, ja Jönsas R. N:o 6, 46.77 ha.

Näistä muut olivat verotaloja, paitsi Malmgård, joka oli sotilasvirkatalo eli luutnantin säteritila. Useimmat tilat on myöhemmin jaettu, osa suuremmiksi maanviljelystiloiksi, osa pientiloiksi, mutta maanosittamista asuntotiloiksi on tapahtunut vain poikkeustapauksissa.

Huomattavimmat muutokset Kårbölen kylän kameraaliseen jakoon ovat seuraavat: Malmgårdista erotettiin v. 1927 5 asutustilaa, mitkä muodostettiin Storkensnimiseksi maakirjataloksi N:o 7. Nämä tilat ovat: Storkens R. N:o 7^{1}, 30.781 ha, Nydal R. N:o 7^{2}, 0.925 ha, Alkärr R. N:o 7^{3}, 38.8 ha, Magnuskärr R. N:o 7^{4}, 39.9 ha, ja Pilslätt R. N:o 7^{5}, 38.0 ha. Tolfmans jaettiin ensin v. 1886 kahteen samansuuruiseentilaan. Toisen osan kantatila, Tolfmans R. N:o 5^{2}, on pinta-alaltaan 69.71 ha. Toinen osa jaettiin v. 1915 Grankullaan R. N:o 5^{7}, 13.77 ha, Håkansdaliin R. N:o 5^{8}, 17.58 ha,

Fridkullaan R. N:o 5^{9}, 19.66, ja Stenkullaan R. N:o 5^{10}, 21.76 ha. Asuntotiloja, joiden pinta-ala on alle 1 ha:n, on eroitettu vain 11.

Huomattava osa kylän maita on yksityisten omistamaa. Valtio omistaa edelleen Malmgårdin tilan R. N:o 4^{6}, pinta-ala 552.874 ha, ja on se luovutettu Helsingin Yliopiston hallintaan maataloudellisen koelaitoksen tarpeisiin käytettäväksi, mutta toistaiseksi se on oikeusministeriön vankeinhoito-osaston viljeltävänä. Valtion hallussa on siten 553 ha.

Kaupunki omistaa täällä eräitten v. 1918 päätettyjen kauppojen perusteella (kts. Päämietintö siv. 133) 18 Husbackan, Gamlasin ja Tolfmansin tiloista eroitettua tilaa, nimittäin Mariedal R. N:o 2^{1}, Gamlas R. N:o 3^{1}, Gamlas R. N:o 3^{3}, Rutan R. N:o 3^{4}, Haga R. N:o 3^{5}, Hömossan R. N:o 3^{6}, Gamlas R. N:o 3^{7}, Stenbacka R. N:o 3^{8}, Tomtbacken R. N:o 3^{9}, Tolfmans R. N:o 5^{2}, Helleberg R. N:o 5^{3}, Kvetlas R. N:o 5^{4}, Stenbrottet R. N:o 5^{5}, Löfkulla R. N:o 5^{6}, Grankulla R. N:o 5^{7}, Håkansdal R. N:o 5^{8}, Fridkulla R. N:o 5^{9} ja Stenkulla R. N:o 5^{10}. Näiden tilojen pinta-ala on yhteensä 287.134 ha.

Jos koko tässä puheenaolevaa liitosaluetta pidetään silmällä, oli erikokoisten tilojen lukumäärä v:n 1932 lopussa seuraava:

Kylä	Tiloja, joihin kuului:									Yhteensä tiloja
	-0.5 ha	0.5-1 ha	1-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	15-25 ha	25-50 ha	50-100 ha	yli 100 ha	
Tali	38	1	6	—	—	—	2	1	1	49
Kånala	82	7	3	1	1	3	3	1	—	101
Kårböle	8	4	4	2	2	3	7	1	3	34
Yhteensä	128	12	13	3	3	6	12	3	4	184

Liitosalueen maat jakaantuivat maarekisterin mukaan eriluontoisten maanomistajain kesken seuraavasti:

Kylä	Maanviljelijäväestö		Asunto- ja teollisuustonttien omistajat		Kaupunki		Valtio		Kunnat ja seurakunnat		Yhteensä ha
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	
Tali	—	—	9.0	2.8	300.0	93.2	13.0	4.0	—	—	322.0
Kånala	243.0	89.0	28.6	10.5	—	—	0.4	0.1	1.0	0.4	273.0
Kårböle	461.0	35.3	6.0	0.4	287.0	22.0	553.0	42.3	—	—	1,307.0
Koko alue	704.0	37.0	43.6	2.3	587.0	30.9	566.4	29.8	1.0	[0.05]	1,902.0

3. RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.

V. 1930 toimitetussa kiinteistö- ja asuntolaskennassa muodosti Pitäjänmäen asemanseutu, johon laskettiin Kånalan kylässä sekä Talin ja Reimarsin tiloilla oleva asutus, oman piirinsä. Eri piirin muodosti Kårböle ja luettiin siihen myöskin Tuomarinkylä, koska nämä ensi sijassa maanviljelysseutuina jossain määrin luonteeltaan poikkesivat muista laskentapiireistä.

Pitäjänmäen alueella tässä rajoitetummassa mielessä oli 155 rakennettua kiinteis-

töä. Näistä 76 eli 49 % oli omalla maalla ja 79 eli 51 % vuokramaalla. Melkein kaikki vuokramaalla olevat rakennukset olivat kaupungin maalla Reimarsissa. Lämmitettäviä rakennuksia oli 290. Niissä oli 444 huoneistoa ja 1,213 huonetta. Vuokraamatta oli 14 huoneistoa ja 59 huonetta.

Käytettyjen tai vuokrattujen, mutta vielä käyttämättömien huoneistojen ja huoneitten ryhmitys hallintamuodon ja käyttötarkoituksen mukaan oli seuraava:

Käyttö	Huoneistoja			Huoneita		
	Omist. hallussa	Vuokral. hallussa	Yht.	Omist. hallussa	Vuokral. hallussa	Yht.
Yksinomaan asumiseen	105	280	385	321	568	889
Asumisen ohella muihin tarkoituksiin	11	7	18	78	32	110
Yksinomaan muihin tarkoituksiin	25	2	27	149	6	155
Yhteensä	141	289	430	548	606	1,154

Käytettyjä tai vuokrattuja huoneistoja oli siis 430 ja huoneita 1,154. Näistä oli asuttavia ja asuttuja huoneistoja 387 ja huoneita 899. Erikokoisten huoneistojen kesken jakaantuivat huoneet ja niissä asuvat henkilöt seuraavasti:.

	Huoneita		Asukkaita	
	Luku	%	Luku	%
1 huoneen huoneistoissa	83	9.2	220	16.6
2 » »	372	41.4	621	46.8
3 » »	198	22.0	247	18.6
4 » »	108	12.0	111	8.4
5 » »	75	8.4	84	6.3
6 » »	48	5.3	35	2.6
7 » »	7	0.8	5	0.4
8 huoneen tai suuremmissa huoneistoissa	8	0.9	4	0.3
Yhteensä	899	100.0	1,327	100.0

Pitäjänmäen asemanseudun kiinteistö- ja asunto-oloille on, kuten tässä esitetyt luvut osoittavat, erikoista ensinnäkin se, että vuokratontteja on suhteellisen runsaasti. Pitäjänmäki onkin tässä suhteessä yhdessä Oulunkylän kanssa eräänlaatuisessa poikkeusasemassa muitten esikaupunkialueitten joukossa. Myöskin sikäli ovat asuntoolot täällä toisenlaiset kuin muilla esikaupunkialueilla, että vuokrahuoneistoja on sangen runsaasti. Ainoastaan 27.3 % yksinomaan asumiseen käytetyistä huoneistoista on omistajan asumia. Muu osa eli 72.7 % on vuokralaisten hallussa. Asutuksella ei siten ole omakotiasutuksen luonnetta varsinaisessa mielessä.

Sellaisten huoneistojen lukumäärä, joita käytetään yksinomaan muihin tarkoituksiin kuin asumiseen, on suhteellisen suuri ja johtuu tämä siitä aikaisemmin mainitusta seikasta, että alueella on suuri teollisuuslaitos, jonka huoneisto on luettu tähän ryhmään.

Huoneistot ovat tällä, kuten useimmilla muillakin esikaupunkialueilla, yleisesti varsin pienet. Asukkaista 63.4 % asui huoneen tai huoneen ja keittiön huoneistoissa. Liika-asutus ei ollut erikoisen huomattava. Ainoastaan 48 huoneistoa, eli 12.3 % kaikista asutuista huoneistoista, oli liika-asuttuja, ja tällaisissa huoneistoissa asui 242 henkeä eli 18.2 % väestöstä. 100 huonetta kohti oli keskimäärin 148 henkeä, mikä kuitenkin on suhteellisen korkea luku.

Esitetyt tiedot asunto-oloista ja varsinkin se, että niin huomattava osa väestöstä asuu vuokralaisina, viittaa myös siihen, että Pitäjänmäen asemanseudun väestö on suhteellisen vähävaraista.

Mitä Kårbölen ja Tuomarinkylän yhteisen laskentapiirin kiinteistö- ja asuntooloihin tulee, niin eroavat ne huomattavasti muitten liitosalueitten vastaavista oloista. Olot muistuttavat huomattavasti enemmän maaseutuoloja.

Rakennettuja kiinteistöjä oli tässä piirissä v. 1930 vain 25. Näistä oli 18 omalla maalla ja 7 vuokramaalla. Useimmat omalla maalla olevat rakennukset olivat asianomaisten maanviljelijäin ja asutustilallisten asuntoja. Lämmitettävien rakennusten luku oli 89. Niissä oli 110 huoneistoa, joista 99 oli käytettyä ja näistä 65 omistajan asumaa ja 34 vuokralaisten hallussa. Huoneita oli kaikkiaan 294 ja niistä 266 käytettyä. Asukkaita oli kaikkiaan 369, josta Kårbölen kylässä 191.

Huoneistojen liika-asutus oli varsin suuri, suurin kaikilla liitosalueilla. Liikaasuttuja huoneistoja oli 28, mikä on 36.9 % kaikista asutuista huoneistosta, ja näissä asui 168 henkeä eli 45.5 % väestöstä. Keskimäärin 100 huonetta kohti asui 193 henkeä. Asunto-olot olivat siten todella epätyydyttävät ja muistuttavat ne nimenomaan tässä kohden huonoja maaseutuoloja.

4. VÄESTÖOLOT.

Väestölaskennassa, mikä v. 1930 toimitettiin samanaikaisesti kuin edellämainittu kiinteistö- ja asuntolaskenta, todettiin, että Pitäjänmäen laskentapiirissä eli Kånalan ja Talin kylissä asuva väestö oli lukumäärältään 1,483 henkeä. Edellämainittu asukasmäärä 1,327 tarkoittaa asuttujen huoneistojen asukkaita. Väestölaskennan aikana oleskeli erinäisissä laskenta-alueella olevissa laitoksissa 156 henkeä. Läsnäoleva väestö oli 1,476.

Alueella asuvasta väestöstä asui Talin kylässä 452 ja Kånalan kylässä 1,021. Alueen asukasmäärään luettiin erehdyksessä myös Lehtisaari, jossa asui 10 henkeä. Kårbölessä asuvaa väestöä oli 235. Koko liitosalueella asuva väestö v:n 1930 lopussa oli siten 1,708. V:n 1931 alussa toimitetun henkikirjoituksen mukaan asui Talin kylässä 465, Kånalassa 990 ja Kårbölessä 169 henkeä eli yhteensä koko liitosalueella 1,624 henkeä.

Liitosalueen hengillekirjoitetun väestön lukumäärän kehitys vv. 1904—1933 on ollut seuraava:

	Asukasluku	Lisäys (+) tai vähennys (—)
1904	532	
1905	532	± 0
1906	530	— 2
1907	630	+ 100
1908	721	+ 91
1909	763	+ 42
1910	864	+ 101
1911	969	+ 105
1912	866	— 103
1913	872	+ 6
1914	774	— 98
1915	762	— 12
1916	714	— 48
1917	756	+ 42
1918	778	+ 22
1919	785	+ 7
1920	929	+ 144

Vuosi	Asukasluku	Lisäys (+) tai vähennys (—)
1921	1,059	+ 130
1922	1,072	+ 13
1923	1,122	+ 50
1924	1,321	+ 199
1925	1,430	+ 109
1926	1,542	+ 112
1927	1,496	— 46
1928	1,569	+ 73
1929	1,423	— 146
1930	1,503	+ 80
1931	1,612	+ 109
1932	1,645	+ 33
1933	1,595	— 50

V:n 1933 henkikirjoituksessa todettu liitosalueen koko asukasmäärä jakaantui eri kylien kesken siten, että Talin kylässä oli 441, Kånalan kylässä 952 ja Kårbölen kylässä 202 asukasta. Liitosalueen asukasmäärä oli 4.9 % Helsingin maalaiskunnan koko asukasluvusta.

Liitosalueen esikaupunkiasutus, joka sijoittui Pitäjänmäen aseman ympäristöön, alkoi, kuten edelläesitetyt luvutkin osoittavat, siis varsinaisesti v. 1906 ja kasvoi sitten jatkuvasti vuoteen 1911. Silloin alkoi laskukausi, joka päättyi vasta maailmansodan loppuaikoina. 1920-luvun alkupuolella väestö jälleen kasvoi huomattavasti. Lyhyen keskeytymisen jälkeen on esikaupunkiasutuksen kasvaminen jälleen päässyt vauhtiin.

Tämän väestön ammatillisesta ryhmityksestä koottiin tietoja v. 1930 toimitetussa väestölaskennassa. Ammattinsa perusteella jakaantui Talin ja Kånalan laskentapiirin väestö seuraavasti:

	Henkeä	%
Maatalous	117	7.9
Teollisuus ja käsityö	671	45.3
Liikenne	122	8.2
Kauppa	143	9.6
Julkinen toiminta ja vapaat ammatit	68	4.6
Kotitaloustyö, sekatyöläiset y.m.	182	12.3
Ilman ammattia, ammatti tuntematon	180	12.1
Yhteensä	1,483	100.0

Kårbölen ja Tuomarinkylän laskenta-alueen yhteenlasketusta väestöstä, joka siis v:n 1930 väestölaskennassa oli 369, oli maatalous sivuelinkeinoineen ammattina 294 hengellä, eli 79.7 %:lla väestöstä.

Pitäjänmäen asemanseudun asujamistosta taas ainoastaan 7.9 % enää sai toimeentulonsa maataloudesta. Muun väestön ammatillinen ryhmitys on täysin kaupunkilaista. Suurimman ryhmän muodostivat teollisuuden ja käsityön palveluksessa olevat henkilöt, joita oli 45.3 % väestöstä. Osa tästä on paikkakunnan oman teollisuuslaitoksen, OY. Gottfrid Strömberg AB:n palveluksessa, osa kaupungin teollisuuslaitoksissa. Muusta väestöstä on osa rautatieläisiä. Kaupungissa toimessa olevia oli kaikkiaan 282. Tämä oli 33.9 % kaikista ammattia harjoittavista päähenkilöistä, joita oli ammatiltaan tuntemattomat mukaanluettuina 831.

Perheaseman mukaan jakaantui väestö seuraavalla tavalla:

	Henkeä	%
Perheen päähenkilöitä ja yksityiset itsenäiset päähenkilöt:		
Miehiä	486	32.8
Naisia	345	23.3
Päähenkilöiden vaimot, joilla ei ole ammattia	231	15.6
Muut perheenjäsenet ilman ammattia:		
Yli 15 vuoden	106	7.1
Alle 15 vuoden	315	21.2
Yhteensä	1,483	100.0

Pitäjänmäen asemanseudun laskentapiirin väestöstä oli 849 eli 57.2 % suomenkielisiä, 606 eli 40.9 % ruotsinkielisiä ja 28 eli 1.9 % muunkielisiä. Kårbölen—Tuomarinkylän laskentapiirissä oli 206 eli 55.8 % suomenkielisiä, 162 eli 43.9 % ruotsinkielisiä ja 1 eli 0.3 % muunkielinen.

5. *TALOUDELLISET OLOT.*

Liitosalueen eri kylien taloudelliset olot ovat, kuten edelläesitetytkin selvitykset alueen kiinteistö- ja väestöoloista osoittavat, huomattavasti erilaiset.

Talin kylän omistaa suurimmalta osalta kaupunki, joka siellä itse harjoittaa maanviljelystä. Tänne on kaupunki myös siirtänyt kaupunginpuutarhan taimitarhat. Talin kartanon maat ovat sen ohessa alkaneet siirtyä kaupungin väestön virkistysalueiden piiriin. Talin kartanon rakennukset ja sen maitten eteläisin osa on luovutettu eräälle yksityiselle yhdistykselle golf-kentäksi. Kartanon mailla suunnitellaan myös sijoitettavaksi omakotialue ja suuri siirtolapuutarha kaupungin asukkaitten kesävirkistykseksi. Talin kylän muista osista poikkeaa taloudellisessa suhteessa Reimarsin tilan eräs osa. Täällä väestö on ensi sijassa palkkatuloillaan elävää esikaupunkiväestöä.

Pitäjänmäen asemanseutua on, kuten päämietinnössä sivulla 161 on mainittu, kauan suunniteltu teollisuusalueeksi. Jonkun verran teollisuutta onkin tänne syntynyt erittäinkin Talin kylän piiriin. Eräs täällä olevista teollisuuslaitoksista on verrattain huomattava, nimittäin AB. Gottfrid Strömbergin sähkötarviketehdas. Sen työntekijäin lukumäärä oli v. 1933 42 ja vuosituotannon arvo v. 1933 noin 2.5 milj. markkaa. Yhtiö, jolla ennen oli teollisuuslaitoksensa myös kaupungissa, on kuitenkin senjälkeen keskittänyt suurimman osan tuotantoaan täällä sijaitseviin teollisuuslaitoksiinsa. Tehtaan työväestöstä, jota v:n 1934 lopussa oli 80 henkeä, asuu kuitenkin edelleen huomattava osa kaupungissa, muu osa Reimarsissa, Kånalassa ja osaksi myös Leppävaaran—Mäkkylän alueella. Paitsi tätä teollisuuslaitosta, sijaitsee tällä alueella myös AB. Ullrich, Anderzén & Co.-nimisen yhtiön väri- ja vernissatehdas, 19 työntekijää, ja vuosituotanto 2,929,200 markkaa, Finska Malt AB.-nimisen yhtiön mallastehdas ja kaljapanimo, 11 työntekijää, ja vuosituotanto 1,208,700 markkaa, sekä Kastor OY:n lämmityslaitetehdas, jonka tuotannon suuruudesta ei tietoja ole käytettävissä, mutta työntekijäin luku v:n 1934 lopussa oli 94.

Alueeltaan suhteellisen pienen Kånalan kylän pohjoisosa on edelleen maanviljelysaluetta, mutta eteläosan on esikaupunkiasutus ja edellämainittujen teollisuuslaitosten työväestö vallannut. Teollisuutta ei täällä ole.

Kårbölen kylä on, kuten aikaisemmin jo on todettu, vielä maanviljelysseutua. Huomattavilla alueilla on maatalous kuitenkin siirtynyt yksityisiltä valtiolle ja kaupungille. Malmgårdin tilalla harjoitetaan maataloutta yksinomaan vankityövoimalla. Kaupungin omistamien tilojen maat taas on vuokrattu eräälle yksityiselle v:sta 1922 lähtien 30 vuoden ajaksi.

Näitten eri osien taloudellisten olojen erilaisuus ilmenee myös verotustilastosta. Tarkastamalla esimerkiksi, miten verotettavat tulot kunnallisverotuksessa jakaantuivat eriluontoisten tuloryhmien kesken, havaitaan, että palkkatulojen nauttijoita on suhteellisesti enimmin Reimarsissa sekä Kånalan kylässä ja vähimmin Kårbölessä. Elinkeinosta ja liikkeestä saatuja tuloja on melkein vain Talin kylässä ja Kånalassa. Kiinteistöstä saatuja tuloja on ensi sijassa Kårbölessä, mutta myös Kånalassa, jossa kuitenkin tällaiset tulot huomattavalta osalta ovat asuntokiinteistöistä saatuja tai arvioituja tuloja.

V. 1931 toimitetussa taksoituksessa, jossa siis todettiin v:n 1930 vielä verrattain säännöllisen ajan tulot, jakaantuivat tulot seuraavasti:

Kylä tai tila	Verolippuja	Verotettuja tuloja						Yhteensä Smk.
		Talosta, tontista ja maasta		Elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tulot		
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	
Talin kartano	115	83,100	4.6	320,700	17.6	1,417,400	77.8	1,821,200
Reimarsin tila	108	211,800	13.4	22,100	1.4	1,351,600	85.2	1,585,500
Kånalan kylä	419	533,600	11.7	363,800	8.0	3.665,100	80.3	4,562,500
Kårbölen kylä	102	311,900	52.7	15,000	2.5	265,000	44.8	591,900
Koko alue	744	1,140,400	13.3	721,600	8.4	6,699,100	78.3	8,561,100

Suurin määrä veronmaksajia ja myös verotettavia tuloja oli Kånalassa. Taloudellisesti varsin heikko oli Kårbölen kylä.

Verotetut tulot ovat Talin kylässä v:sta 1929 lähtien kehittyneet seuraavasti:

Vuosi	Verolippuja	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja Smk.
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	
1929	234	430,200	12.4	376,200	10.8	2,666,000	76.8	3,472,400
1930	223	294,900	8.6	342,800	10.1	2,769,000	81.3	3,406,700
1931	225	253,200	8.2	442,900	14.4	2,389,100	77.4	3,085,200
1932	230	268,600	10.4	317,600	12.3	1,990,200	77.3	2,576,400
1933	244	278,500	10.3	317,900	11.8	2,105,900	77.9	2,702,300

Vastaava kehitys Kånalan kylässä on ollut seuraava:

Vuosi	Verolippuja	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja Smk.
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	
1929	454	583,400	10.9	39,200	0.7	4,722,500	88.4	5,345,100
1930	419	533,600	11.7	363,800	8.0	3,665,100	80.3	4,562,500
1931	436	497,300	12.7	187,400	4.8	3,230,100	82.5	3,914,800
1932	439	426,200	11.9	143,900	4.0	3,017,800	84.1	3,587,900
1933	432	475,400	13.9	243,800	7.2	2,690,600	78.9	3,409,800

Kånalan kylässä on siten pula-aika jättänyt tuntuvia jälkiä palkkatuloihin. Koko tämän alueen verotetut tulot ovat jonkun verran suuremmat kuin eri kylien tulot yhteenlaskettuna senvuoksi, että Kånalan verotuspiirin taksoitusluetteloon samoinkuin muittenkin Helsingin maalaiskunnan piirien vastaaviin luetteloihin on merkitty joukko n. s. »villejä» verovelvollisia, joitten tuloja ei ole viety määrätyn kylän kohdalle vaan erityiseen lisäluetteloon. Viisivuotiskautena 1929—1933 ovat koko alueen verotetut tulot vaihdelleet seuraavalla tavalla:

Vuosi	Verolippuja	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja Smk.
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	
1929	806	1,398,500	14.7	430,400	4.5	7,689,400	80.8	9,518,300
1930	744	1,140,400	13.3	721,600	8.4	6,699,100	78.3	8,561,100
1931	760	1,091,700	13.1	772,000	9.3	6,474,100	77.6	8,337,800
1932	741	966,700	13.5	510,800	7.2	5,671,600	79.3	7,149,100
1933	740	1,008,600	14.9	613,100	9.1	5,147,600	76.0	6,769,300

Alueen verovelvollisten suuri enemmistö on varsinkin kaupunkiin verrattuna sangen pientuloista väkeä. Tätä valaisee seuraava taulukko, joka koskee v:n 1930 tuloja:

Tulot Markkaa	Verotettuja			Veroäyrejä		
	Pitäjänmäki		Kaup. %	Pitäjänmäki		Kaup. %
	Luku	%		Luku	%	
Alle 2,000	159	21.4	8.4	1,895	2.2	0.5
2,000— 5,999	185	24.9	23.4	7,072	8.3	3.6
6,000— 9,999	112	15.1	13.9	8,922	10.4	4.3
10,000— 19,999	168	22.6	22.6	26,178	30.6	13.0
20,000— 49,999	109	14.7	24.2	31,149	36.4	27.2
50,000— 99,999	8	1.1	4.4	5,516	6.4	11.9
Yli 100,000	3	0.4	3.1	4,879	5.7	39 5
Yhteensä	744	100.0	100.0	85,611	100.0	100.0

Varsin huomattava osa eli 46.3 % oli siis sellaisia verovelvollisia, joitten tulot olivat alle 6,000 markan. 84.0 % oli sellaisia, joitten tulot olivat alle 20,000 markan. Tästäkin voidaan todeta, että alueen väestö on pääasiallisesti vähävaraista väkeä. Tämä käy myös selville verrattaessa verotettujen tulojen keskimäärää henkeä kohti. Siitä voidaan esittää seuraavat luvut:

Vuosi	Pitäjänmäki	Malmi—Tapanila	Pakinkylä	Oulunkylä	Kaupunki
1929	6,689	6,328	6,013	8,162	15,954
1930	5,696	6,359	5,273	7,898	14,600
1931	5,172	5,312	4,589	6,945	13,337
1932	4,346	4,570	4,029	6,246	11,223
1933	4,244	4,288	3,618	6,300	10,745

Suurenko osan tämän alueen ja siitä erikseen Kånalan kylän, jota edempänä mainittavista syistä on tässä kohden erikseen käsiteltävä, verotetut tulot ovat Helsingin maalaiskunnan kaikista verotetuista tuloista viisivuotiskautena 1930—1934 toimitetuissa taksoituksissa, selviää seuraavasta taulukosta:

Vuosi	Verotetut tulot				
	Helsingin maalaiskunta	Pitäjänmäen liitosalue		Kånalan kylä	
	Smk.	Smk.	%	Smk.	%
1930	137,360,700	9,518,300	6.9	5,345,100	3.9
1931	120,086,400	8,561,100	7.1	4,562,500	3.8
1932	112,272,800	8,337,800	7.4	3,914,800	3.5
1933	101,445,800	7,149,100	7.0	3,587,900	3.5
1934	98,965,600	6,769,300	6.8	3,409,800	3.4

Viisivuotiskautena 1930—1934 on koko tämän liitosalueen verotettujen tulojen keskimäärä ollut 7.1 % koko Helsingin maalaiskunnan verotettujen tulojen määrästä ja Kånalan kylän vastaavasti 3.7 %.

Mitä maksettavaksi pantujen kunnallisverojen poistoprosenttiin tulee, joka osaltaan myös valaisee väestön taloudellista asemaa, niin on se tällä liitosalueella ollut hieman alempi kuin kunnan yleinen poistoprosentti viime vuosina. Kunnan yleinen poistoprosentti on ollut noin 20 %.

6. *ALUEEN ASEMA KUNNAN HALLINNOSSA.*

Niinhyvin asemansa kuin kunnan keskeisimpään osaan verrattuna suhteellisen vähäisen asukaslukunsa vuoksi on Pitäjänmäen liitosalueella syrjäinen asema Helsingin maalaiskunnan hallinnossa. Alueen väestön vaikutusvalta kunnan asioitten hoitoon on varsin vähäinen. Viimeksi toimitetuissa kunnallisvaaleissa eli v:n 1933 vaaleissa kunnallisesti äänioikeutettuja oli 875, mikä oli 6.2 % kunnan kaikista äänioikeutetuista. Vaaleihin otti osaa 449, mikä oli 7.1 % kaikista vaaleihin osaaottaneista. Näistä äänesti 217 eli 48.4 % sosialidemokraattisen puolueen, 162 eli 36.2 % ruotsalaisen kansanpuolueen ja 69 eli 15.4 % suomenkielisten porvarillisten puolueiden listoja. (Hylättyjä lippuja 1.) Maalaiskunnan valtuuston 41 jäsenestä on vain 1 tällä alueella asuva. Tämä on valittu suomenkielisten porvarillisten listoilta.

Kunnan hallinnossa noudatetussa piirijaossa muodostaa tämä liitosalue yleensä oman piirinsä. On olemassa Pitäjänmäen äänestysalue ja Pitäjänmäen verotuspiiri. Jälkimmäinen on rajoiltaan viime vuosina ollut sikäli suppeampi kuin liitosalue, että Kårbölen kylä on ruvettu lukemaan Vantaan verotuspiiriin. Myöskin kunnallislautakunnan piirijaossa muodostaa tämä alue oman piirinsä.

Kansakouluja ja kunnan kirjaston lainausasemaa lukuunottamatta ei alueella ole kunnallisia laitoksia. Alueelle on kuitenkin yksityisten alotteesta ja kunnan avustuksella kaupungin omistamalle maalle rakennettu urheilukenttä. Asujamiston kunnallisten velvollisuuksien täyttämisen helpottamiseksi on kunta tällekin alueelle, kuten yleensä kunnan eri osiin, järjestänyt paikkoja, joista veroilmoituskaavakkeita jaetaan ja joissa niitä vastaanotetaan. Kunnallisverojen lähin maksupaikka on kuitenkin kaupunki, jonka pankeissa verot voidaan maksaa.

7. *PITÄJÄNMÄEN TAAJAVÄKINEN YHDYSKUNTA.*

Pitäjänmäen asemanseutu julistettiin jo marraskuun 4 päivänä 1908 annetulla senaatin päätöksellä taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Yhdyskuntaan kuuluvat Kånalan ja Talin kylät. Heinäkuun 25 päivänä 1918 vahvisti maaherra »Yleisen ohjesäännön Pitäjänmäen huvilayhdyskuntaa varten». Yhdyskunta ei kuitenkaan ole järjestäytynyt eikä siis myöskään ole yhdyskunnan valtuustoa.

8. *KANSAKOULUT.*

Maalaiskunnan 35 koulupiiristä on tällä liitosalueella 3, nimittäin Pitäjänmäen suomenkielinen, Pitäjänmäen ruotsinkielinen ja Kårbölen ruotsinkielinen koulupiiri. Pitäjänmäen kummassakin piirissä on sekä ylä- että alakoulu. Kårbölen koulupiirissä on lukuvuoden 1934—1935 alusta oppilaiden vähälukuisuuden vuoksi vain supistettu kansakoulu.

Mitä ensinnäkin näitten piirien koulutaloihin tulee, niin on niistä mainittava seuraavaa:

Pitäjämäen suomenkielinen kansakoulu sijaitsee Kånalan kylässä Rosaksen tilasta eroitetulla tilalla R. N:o 1^{11}. Tämän pinta-ala on 0.5210 ha. Koulutonttiin kuuluu eräs 235 m²:n suuruinen lisäalue, jota ei kuitenkaan ole eroitettu ja liitetty koulutilaan. Koulutontin yhteinen pinta-ala on siten 0.5445 ha. Laskettuna 30 markan mukaan m²:ltä, on tontin arvo 163,350 markkaa. Koulu- ja asuinrakennus on kaksikerroksinen tyydyttävässä kunnossa oleva, mutta liian pieneksi valitettu kivirakennus, joka on rakennettu v. 1926. Se on kuutiosisällöltään 2,380 m³. Sen arvo on 260 markan mukaan m³:lta 618,800 markkaa. Ulkohuonerakennukset ovat 15,700 markan arvoiset ja kaivo 2,500 markan arvoinen. Koko kiinteistön arvo on siten 800,350 markkaa. Koulun irtaimiston arvo on 41,811 markkaa.

Pitäjänmäen ruotsinkielinen kansakoulu sijaitsee niinikään Kånalan kylässä Rosaksen tilasta eroitetulla tilalla R. N:o 1^{17}, jonka pinta-ala on 0.4170 ha. Sen arvo on 30 markan mukaan m²:ltä arvioitn 125,100 markaksi. Koulu- ja asuinrakennu joka on 1—2 kerroksinen tyydyttävässä kunnossa oleva puurakennus, on rakennettu v. 1921 ja on kuutiosisällöltään 2,079 m³. Sen arvo on arvioitu 312,000 markaksi. Ulkohuoneille on pantu 14,000 markan arvo ja kaivolle 2,000 markan arvo. Koko kiinteistö on siten 453,100 markan arvoinen. Koulun irtaimiston arvo on: yläkoulun 27,250 markkaa ja alakoulun 4,970 markkaa, eli yhteensä 32,220 markkaa.

Kårbölen ruotsinkielinen supistettu kansakoulu sijaitsee valtiolta vuokratulla maalla. Vuokrasopimus on viimeksi tehty v. 1935 ja kestää maaliskuun 14 päivään 1940. Vuosivuokra on 500 markkaa. Koulu- ja asuinrakennus on puusta,

yksikerroksinen, rakennettu v. 1896, ja tyydyttävässä kunnossa. Sen kuutiosisältö on 1,120 m³ ja arvo 168,000 markkaa. Ulkohuoneet, jotka ovat välttävässä kunnossa, ovat 3,000 markan arvoiset ja kaivo 1,000 markan arvoinen. Tämän koulun arvo on siten kaikkiaan 172,000 markkaa. Koulun irtaimiston arvo on 18,074 markkaa.

Kaikkien tällä liitosalueella olevien koulukiinteistöjen arvo on siis yhteensä 1,425,450 markkaa ja irtaimiston arvo 95,169 markkaa.

Opettajakuntaa on Pitäjänmäen suomenkielisellä koululla johtaja-opettaja, kaksi alakoulun opettajaa ja veistonopettaja, Pitäjänmäen ruotsinkielisellä koululla yksi alakoulun ja yksi yläkoulun opettaja sekä Kårbölen koulussa yksi opettaja.

Oppilasmäärä oli lokakuussa v. 1933 ja 1934 seuraava: Pitäjänmäen suomenkielisessä alakoulussa 56 ja 51 sekä yläkoulussa 89 ja 82, eli yhteensä 145 ja 133, Pitäjänmäen ruotsinkielisellä koululla alakoulussa 17 ja 18 sekä yläkoulussa 46 ja 39, eli yhteensä 63 ja 57, ynnä Kårbölen koulussa alakoulussa 9 ja 8 sekä yläkoulussa 17 ja 11, eli yhteensä 26 ja 19. Yhteensä oli siis tällä liitosalueella oppilaita v. 1933 234 ja v. 1934 219. Kunnan kaikkien koulujen oppilasmäärästä, mikä v. 1934 oli 2,668, oli liitosalueen oppilasmäärä 8.2 %. Kårbölen supistetun koulun oppilaiden vähälukuisuuden vuoksi on usein harkittu koulun lopettamista.

Kunnan menot näistä kouluista olivat v:n 1933 tilien mukaan olleet seuraavat:

Menon laatu	Pitäjänmäen suom. koulu Smk.	Pitäjänmäen ruots. koulu Smk.	Kårbölen ruots. koulu Smk.	Yhteensä Smk.
Opettajain palkat valtiolta	54,772: 80	31,568: 35	28,114: 15	114,455: 30
Opettajain palkat kunnalta	13,020: —	6,960: —	13,020: —	33,000: —
Rakennusten kunnossapito	2,791: 60	4,348: 10	7,426: 30	14,566: —
Koulukalusto	138: 90	516: 15	—	655: 05
Opetusvälineet	978: 95	760: 10	74: 70	1,813: 75
Oppikirjat	3,637: 40	1,162: 70	732: 20	5,532: 30
Oppilaiden muut koulutarvikkeet	2,142: 45	850: 20	407: 50	3,400: 15
Oppilaiden ravinto ja vaatetus	10,094: 75	7,760: —	3,195: 45	21,050: 20
Lämpö	8,700: —	7,750: —	4,012: —	20,462: —
Valo	1,428: 75	1,711: 75	413: 90	3,554: 40
Siivous	3,798: 45	1,737: 80	479: 50	6,015: 75
Taloudenhoitajan palkka	319: 35	191: 65	39: 30	550: 30
Yhteensä	101,823: 40	65,316: 80	57,915: —	225,055: 20

Kunnan tulot näitten koulujen osalta ovat samana vuonna olleet seuraavat:

Tulon laatu	Pitäjänmäen suom. koulu Smk.	Pitäjänmäen ruots. koulu Smk.	Kårbölen ruots. koulu Smk.	Yhteensä Smk.
Valtionapu opettajain palkkaamiseen	54,772: 80	31,568: 35	28,114: 15	114,455: 30
Valtionapu rakennusten kunnossapitoon	2,985: —	2,570: —	2,150: —	7,705: —
Valtionapu muihin menoihin	•	•	•	28,574: 84
Yhteensä	•	•	•	150,735: 14

Kunkin liitosalueen koulujen valtionavut muihin menoihin on tilitysten puutteellisuuden vuoksi täytynyt laskea jakamalla kunnan saaman avustuksen kokonaismäärä oppilaiden lukumäärän mukaisessa suhteessa.

Kunnan menot liitosalueen kouluista olivat siten v. 1933 yhteensä Smk. 225,055: 20 ja tulot yhteensä Smk. 150,735: 14. Erotus Smk. 74,320: 06 on siten se määrä, minkä nämä koulut sanottuna vuotena ovat kunnalle maksaneet.

Lakimääräistä kuolestuslainaa on kunta v. 1923 saanut Pitäjänmäen ruotsinkielistä kansakoulua varten 100,000 markkaa. (Laina N:o 175.) Siitä oli v:n 1934 lopussa maksamatta Smk. 92,514: 14.

9. KIRJASTO- JA MUU VALISTUSTOIMINTA.

Liitosalueella on kunnan sekä suomen- että ruotsinkielisen kirjaston lainausasema. Nämä on sijoitettu Pitäjänmäen kumpaankin kansakouluun. Suomenkielisestä kirjastosta on muuten esitetty tietoja Pakinkylän liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä ja ruotsinkielisestä kirjastosta Malmi—Tapanilan erikoisselvityksessä.

Mainittakoon tässä yhteydessä myös, että kunta vastaa Pitäjänmäelle kaupungin omistaman Reimarsin tilan maalle järjestetystä urheilukentästä ja ottaa osaa sen ylläpitoon.

10. KÖYHÄINHOITO.

Kunnan köyhäinhoitohallinnossa muodostaa liitosalue oman piirinsä. Piirissä välittää köyhäinhoidon se köyhäinhoitolautakunnan jäsen, joka on määrätty piirin piirimieheksi.

Kunnan köyhäinhoidosta on yksityiskohtaisesti tehty selkoa Malmi—Tapanilan erikoisselvityksessä. Mainittakoon tässä liitosalueen köyhäinhoidosta ainoastaan, että v. 1934 oli laitoksissa hoidettuja tältä alueelta 22, yksityishoidossa olleita lapsia 7 ja kotiavustuksen saaneita 111. Köyhäinhoidon avustamia oli tältä alueelta siten 140, mikä on 4.7 % kaikista avustetuista. Piirin köyhäinhoitokustannukset olivat v. 1934 Smk. 171,320: 75.

11. TYÖTTÖMYYSHUOLTO.

Viime vuosina vallinnut pulakausi on aiheuttanut jonkunverran työttömyyttä liitosalueen asujamiston keskuudessa. Kunnan koko työttömien lukumäärästä on tehty selkoa Malmi—Tapanilan liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä.

Työttömien ilmoittautumista varten on kunnan työttömyystoimistolla ollut täällä asiamies. Samoin on täällä ollut kunnan työttömille jaettavien ruoka-avustusten jakeluasema.

12. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Myös terveyden- ja sairaanhoidon hallintoalalla on kunnan alue jaettu määrättyihin piireihin. Nämä ovat terveyssisarpiirit ja kätilöpiirit.

Nyt käsiteltävänä oleva liitosalue kuuluu suurimmalta osalta n.s. eteläiseen terveyssisarpiiriin. Tähän piiriin kuuluvat Kånalan ja Talin kylät. Kårbölen kylä kuuluu n.s. Vantaan—Seutulan piiriin.

Mitä kätilöpiirijakoon tulee, niin kuuluu liitosalue kokonaisuudessaan läntiseen kätilöpiiriin, jonka kätilön asemapaikka on Vantaan kylässä.

Kunnan sairaalassa Malmilla hoidetuista potilaista oli v. 1933 27 ja v. 1934 22 tältä alueelta.

Sille osalle liitosaluetta, mikä marraskuun 4 p:nä 1908 julistettiin taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, vahvistettiin senaatin päätöksen määräysten mukaisesti maaliskuun 18 päivänä 1917 terveydenhoitojärjestys, mutta kun ei ole ollut elintä, joka olisi valvonut tämän noudattamista, on se joutunut täydelleen unohduksiin.

13. PALOTOIMI.

Sen v. 1908 annetun senaatin päätöksen mukaan, jolla Talin ja Kånalan kylät julistettiin Pitäjänmäen taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, olisi yhdyskunnalle ollut vahvistettava palojärjestys. Tällaista ei kuitenkaan ole laadittu.

Palosammutustoimesta huolehtii Pitäjänmäen vapaaehtoinen palokunta, Sockenbacka F. B. K. Paloasema, jonka palokunta omistaa, sijaitsee kuitenkin tämän alueen rajan ulkopuolella, Mäkkylän tilan maalla. Palokunnan miesvahvuus on 37 miestä. Hälyytys tapahtuu moottorisireenillä. Palokunnalla on käytettävänään ruiskuauto erillisellä ruiskulla, kaksi kannettavaa moottoriruiskua ja kaksi käsivoimaruiskua. Ruiskujen vesiteho on yhteensä 950 l/m. Letkuja on kaksituumaista 345 metriä ja kolmetuumaista 15 metriä. Palokunnan omaisuuden arvo on 265,000 markkaa.

14. RAKENNUSTOIMEN VALVONTA.

Edellämainitun v. 1908 annetun senaatin päätöksen mukaan, jolla Talin ja Kånalan kylät julistettiin Pitäjänmäen taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, olisi yhdyskunnalle ollut vahvistettava myös rakennusjärjestys. Mihinkään toimenpiteisiin tällaisen aikaansaamiseksi ei kuitenkaan ole ryhdytty.

Huhtikuun 24 päivänä 1931 annetun asemakaavalain 57 §:n mukaan on taajaväkinen yhdyskunta järjestettävä ja rakennettava vahvistetun rakennussuunnitelman mukaan. Saman lain 60 §:n mukaan on yhdyskunnassa, jossa tulee olla rakennussuunnitelma, voimassa rakennuskielto siksi, kun rakennussuunnitelma on vahvistettu, kuitenkin siten, että maaherra voi erikoistapauksessa myöntää poikkeuksen rakennuskiellosta. Kun Talin ja Kånalan kylät ovat julistetut taajaväkisiksi yhdyskunniksi, eikä rakennussuunnitelmaa ole, on näillä alueilla asemakaavalain voimaanastumisesta eli v:n 1932 alusta voimassa rakennuskielto. Tämä kielto on tuskin alueen väestölle tunnettu, eikä sitä myöskään valtion viranomaisten toimesta valvota.

Näissä oloissa on rakennustoiminta Kånalan kylässä ja suurimmassa osassa Kårbölen kylää viimeaikoihin asti ollut tosiasiallisesti vapaata. Kånalan kylässä näkeekin tästä selviä jälkiä rakennusten sijoittelussa ja rakennustavassa. Täällä on lukuisasti ulkonaisesti ja rakenteeltaan epätyydyttäviä rakennuksia, joskin joitakin tyydyttäviäkin rakennuksia on olemassa.

Mitä Talin kylään tulee, niin on täällä pahimmat epäkohdat voitu kaupungin omistamilla mailla välttää. Reimarsin omakotialuetta varten on kaupunginvaltuusto huhtikuun 6 päivänä 1920 vahvistanut jaoituskaavan ja rakennusjärjestyksen, joita myös noudatetaan. Muilla kaupungin omistamilla mailla ei rakennustoimintaa sallita.

Asemakaavalain edellyttämän rakennussuunnitelman laatimiseksi on sikäli ryhdytty toimenpiteisiin, että kaupunginvaltuusto huhtikuun 12 päivänä 1933 on maaherran esityksestä suostunut kaupungin kustannuksella laadituttamaan rakennussuunnitelman Pitäjänmäen taajaväkiselle yhdyskunnalle. Sen johdosta, ettei Kånalan kylästä ole ollut käytettävänä luotettavaa karttaa, on kaupunki ryhtynyt rakennussuunnitelman edellyttämiin geodeettisiin valmistelutöihin, mutta rakennussuunnitelman laatimiseen ei vielä ole voitu ryhtyä.

15. TIEOLOT.

Aikaisemmin on jo mainittu, mitkä tämän liitosalueen tärkeimmät liikenneväylät ja liikenneyhteydet kaupunkiin ovat. Mainittakoon tässä vielä liitosalueen piirissä olevien maantienosien pituudet.

Turun valtamaantietä, joka on koko alueen pituudelta peitetty kestopeitteellä, on alueen piirissä 1,470 metriä. Tämä on Talinkylän piirissä. Kånalan kylän kohdalla kulkee maantie Espoon kunnan puolella Mäkkylän virkatalon mailla. Pitäjänmäellä tältä tieltä eroava n. s. Nurmijärven maantie, joka on soratie, kulkee ensin 230 metriä Talin kylän, sitten 2,190 metriä Kånalan ja vihdoin 1,450 metriä Kårbölen kylän piirissä. Tätä tietä on sitten liitosalueen piirissä 5,340 metriä. Nämä tiet ovat valtion välittömässä hoidossa.

Mitä muihin alueella oleviin teihin tulee, jotka eivät ole varsinaisilla esikaupunkialueilla, niin rakensivat venäläisten puolustusvoimat maailmansodan aikana Kårbölen kylään suuren määrän teitä. Näistä ovat muut päässeet rappeutumaan paitsi Pitäjänmäen asemalta Reimarsin kautta Pakinkylään menevä tie. Tämän on maalaiskunta varatyönä pannut ajettavaan kuntoon. Kuitenkaan ei tätä tietä ole julistettu maantieksi eikä sen kunnossapidosta myöskään kukaan vastaa. Kårbölen pohjoisosassa pitkin Vantaanjokea kulkevan tien, joka mahdollisesti on vanha kylätie, pitävät Kårbölen ja Sillbölen kylien maanomistajat nykyään vapaaehtoisesti välttävässä kunnossa kylän rajaan. Kånalan kylän keskiosassa eroaa Nurmijärven maantieltä kylätie Hämeenkylään. Kånalan kylässä on sitä kuitenkin vain noin 730 metriä.

Mitä taas tieoloihin varsinaisilla esikaupunkialueilla tulee, niin ovat ne Kånalan kylässä kokonaan virallisesti järjestämättä. Asuntotilojen haltijat pitävät vapaaehtoisen yhteistoiminnan pohjalla kunnossa noin 2 km teitä, jotka ovat sorapeitteisiä. Tiemaat kuuluvat edelleen kantatiloihin.

Reimarsin omakotialueella tekevät tontinvuokraajat myös itse tiet, mikäli tällaisia ei ole vanhoilta ajoilta tai venäläisten vallitöiden ajoilta. Tontinvuokraajat pitävät täälläkin vapaaehtoisen yhteistoiminnan pohjalla tiet kunnossa. Tiet ovat kuitenkin yleensä huonot. Vuokrasopimuksissa, joita kaupunki käyttää vuokratessaan tontteja Reimarsin alueelta, ja jotka kaupunginvaltuusto on vahvistanut huhtikuun 27 päivänä 1921, sanotaan, että »vuokraaja on velvollinen kaupungin rakennuskonttorin antamien ohjeiden mukaan teettämään ja kustantamaan kaikki tarvitsemansa tiet sekä pitämään ne kunnossa ja puhtaina samoin kuin huolehtimaan vedenpoistosta. Vuokraajalla ei ole oikeutta vuokrakauden kuluessa vaatia kaupunkia ottamaan huolekseen näitä eikä muita sentapaisia velvollisuuksia. Jos kaupunki kuitenkin vuokrakauden kuluessa ottaa täyttääkseen» — — — nämä — — — »velvollisuudet, sitoutuu vuokraaja yhden vuoden kuluessa siitä, kuin kaupunki on tiet panettanut kuntoon ja teettänyt» — — — nämä — — — »työt suorittamaan vuokramaksun, joka vähintään 100 ja enintään 300 %:lla ylittää» — — — »silloin voimassaolevan vuokramaksun». Toistaiseksi ei kaupunki tällä pohjalla ole ottanut mitään tietöitä suorittaakseen.

16. SÄHKÖKYSYMYS.

Sähkövirran myymisestä suurimmalla osalla liitosaluetta huolehtii OY. Sockenbacka Elektricitets AB.-niminen yhtiö.

Yhtiö saa sähkövirtansa Haagan kauppalan välityksellä kaupungin sähkölaitokselta. Haagan kauppalan ja kaupungin sähkölaitoksen välisen toukokuun 21 p:nä 1924 tehdyn ja v. 1929 uusitun sopimuksen mukaan on kauppalan suoritettava kaupungille sähköenergiasta vuotuisena tehomaksuna 575 markkaa kW:lta ja 150 markkaa kVA:lta sekä kulutusmaksuna, joka on riippuvainen hiilen hinnoista, perusmaksuna 30 penniä kWh:lta. Yhtiö vuorostaan maksaa kauppalalle tehomaksuna

30 % kauppalan tehomaksusta, sekä kulutusmaksua saman kuin kauppala maksaa kaupungille 15 %:lla korotettuna.

Yhtiö jakaa virtaa Kånalan kylään ja Talin kylän pohjoisosaan. Kårbölen kylässä ei toistaiseksi ole saatavissa sähkövirtaa lainkaan. Talin kartano saa sähkövirtansa Espoon Sähkö OY:n välityksellä.

Yhtiön verkostoon on nykyään liitetty noin 500 mittaria. Tästä on 53 mittaria Mäkkylän kylässä liitoasalueen ulkopuolella. Lisäksi on yhtiöllä tievalaistusta varten liitosalueella 108 valopistettä. Kulutusmaksu on yleisen tariffin mukaan valovirrasta Smk. 3: 75 ja voimavirrasta Smk. 2: 50 kWh:lta. Tähän maksuun on laskettu korvaus myös tievalaistuksesta, jota siis ei erikseen veloteta. Suurempien voimavirran kuluttajien kanssa on tehty erikoissopimukset, joitten mukaan myydyn virran hinta vaihtelee Smk:n 1: 50 ja 2: 25 välillä.

Yhtiön v:n 1934 tilinpäätöksen mukaan on yhtiöllä seuraavat varat ja velat:

Varat:			*Velat:*		
Varasto	Smk.	7,000: —	Osakepääoma	Smk.	150,000: —
Johtoverkosto	»	278,000: —	Vararahasto	»	107,000: —
Säästötili	»	88: 65	Laina	»	25,000: —
Käteistä	»	16,656: 11	Voitto- ja tappiotili	»	19,744: 76
	Smk.	301,744: 76		Smk.	301,744: 76

Sopimuksessa, minkä kaupungin sähkölaitos tekee virran myynnistä kaupungin ympäristössä toimivien sähkölaitosten kanssa, on tavallisesti pidätetty kaupungille oikeus lunastaa yhtiön laitteet ja johdot, jos alue liitetään kaupunkiin. Tällaista ehtoa ei kuitenkaan ole Sockenbacka Elektricitets AB:n sopimuksessa, koska sopimusta ei ole tehty välittömästi kaupungin kanssa. Mikäli kaupunki niin haluaisi, ei kaupungilla kuitenkaan ole muodollisia vaikeuksia aikaansaada tämänlaista sopimusta myös tämän yhtiön kanssa.

Kaupunki luovuttaa sähkövirtaa myös toiselle kuluttajalle tällä liitosalueella, Suomen Sähkö OY. Gottfrid Strömbergille, joka on verrattain huomattava virrankuluttaja. Yhtiöllä, jolla on oma suurjännitejohtonsa Tilkan muuntoasemalta Pitäjänmäelle, on kaupungin sähkölaitoksen kanssa viimeksi tammikuun 3 p:nä 1935 päivätty sopimus sähkövirran myymisestä yhtiölle tämän teollisuuslaitoksia varten. Kaupunki luovuttaa yhtiölle kaiken sen tarvitseman sähköenergian, kuitenkin korkeintaan 650 kVA:n teholla. Vuotuisena tehomaksuna maksaa yhtiö kaupungille 575 markkaa kW:lta ja 100 markkaa kVA:lta, kuitenkin vähintäin 24,000 markkaa, ja sen lisäksi kulutusmaksua 30 penniä kWh:lta, ollen tämä maksu kuitenkin sidottu hiilten hintaan. Sopimus on voimassa kuuden kuukauden irtisanomisella.

17. ASUTUSTOIMINTA.

Lakimääräisen asutuslautakunnan toimesta on hankittu valtion asutusrahastosta asutuslainoja kunnan eri osiin. Myös nyt kysymyksessä olevaan kunnan osaan on tällaisia lainoja sijoitettu. Kånalan kylään on myönnetty 1 ja Kårbölen kylään 8 tällaista lainaa. V:n 1934 lopussa oli näistä lainoista maksamatta Kånalasta Smk. 9,697: 60 ja Kårbölestä Smk. 70,822: — eli yhteensä Smk. 80,519: 60.

18 PÄÄTÖS TALIN JA KÅNALAN KYLIEN SIIRTÄMISESTÄ HUOPALAHDEN KUNTAAN.

Helsingin maalaiskunnan viranomaisten keskuudessa kierteli aikoinaan suunnitelma kunnan alueelle syntyneiden esikaupunkien olojen järjestämisestä ja kunnan

maanviljelijäväestön vapauttamisesta esikaupunkien aiheuttamista rasituksista sillä pohjalla, että koko kunta jaettaisiin yhdeksään pieneen kuntaan. Nämä suunnitelmat ovat v:lta 1918 (Kts. Päämietintö siv. 202).

Suunnitelmien mukaan olisivat kunnan lounaisosat, joihin myös tässä erikoisselvityksessä käsitelty liitosalue kuuluu, eroitettavat Huopalahden kunnaksi. Tähän kuntaan suunniteltiin vietäväksi ne osat Pikku-Huopalahden kylää, mitkä edelleen kuuluivat Helsingin maalaiskuntaan, Munkkiniemen säteritila, Lauttasaaren kylä ja Lehtisaari sekä Talin ja Kånalan kylät. Kårbölen kylä olisi ollut jaettava suunniteltujen Pakinkylän ja Vantaan kuntien kesken siten, että Pakinkylän kuntaan olisi luettu pääasiallisesti valtion ja kaupungin omistamat tilat, Gamlas, Malmgård ja Tolfmans, sekä Vantaan kuntaan yksityisten maanviljelijäin hallussa olevat Abrams, Husbacka ja Jönsas.

Suunnitelmat kunnan täydelliseksi jakamiseksi raukesivat sittemmin, mutta m. m. kunnan lounaisten osien kunnallisiin oloihin jättivät nämä suunnitelmat pysyväisiä jälkiä. V. 1920 toimintansa aloittaneen Huopalahden kunnan muodostaminen oli tavallaan erään tämän ohjelman kohdan toteuttamista, vaikka asiaa ajettiinkin muista Helsingin maalaiskunnan jakokysymyksistä erillisenä asiana. Huopalahden kunnan muodostamista ajavat henkilöt, joiden keskuudessa AB. M. G. Stenius-yhtiön edustajilla oli huomattava vaikutusvalta, keskittivät toimintansa pääasiallisesti niitten osien erottamiseen Helsingin maalaiskunnasta, joissa maanomistajana oli sanottu yhtiö. Näitten piirien harrastusten mukaisesti Huopalahden kunnan alue, johon myös sittemmin muodostettu Haagan kauppala kuului, alkuaan määriteltiin. Talin ja Kånalan kylät jäivät siten Huopalahden kunnan ulkopuolelle.

Huopalahden kunnan muodostaminen herätti kuitenkin Talin ja Kånalan kylien asukkaat toimintaan näitten kylien siirtämiseksi yllämainitun ohjelman mukaisesti Huopalahden kuntaan. Eräitten näitten kylien asukkaitten alotteesta valtioneuvosto huhtikuun 5 päivänä 1922 päättikin, että nämä kylät olivat hallinnollisessa, kirkollisessa, oikeudellisessa ja kameraalisessa suhteessa siirrettävät Huopalahden kuntaan niin pian kuin tämä voi tapahtua Helsingin pitäjän papiston palkkaetuja loukkaamatta.

Valtioneuvoston päätöksessä edellytetty sopimus Helsingin pitäjän papiston palkkaetujen turvaamisesta on voitu aikaansaada vasta v. 1935. Sopimuksen Huopalahden seurakunnan ja Helsinginpitäjän seurakunnan kappalaisen kanssa, jonka palkkaeduista asian viimeisessä vaiheessa vain on ollut kysymys, on opetusministeriö vahvistanut maaliskuun 15 päivänä 1935. Samalla on ministeriö määrännyt, että kirkollinen siirto on tapahtuva v:n 1936 alusta. Asia on senjälkeen siirretty sisäasiainministeriöön m. m. kunnallisen siirron täytäntöönpanoa varten. Ministeriö on pyytänyt Huopalahden kunnan lausuntoa kunnallisen siirron toimeenpanoajasta ja ehdotuksen laatimista siirron mahdollisesti aiheuttamasta omaisuuden jaosta Helsingin maalaiskunnan ja Huopalahden kunnan välillä. Huopalahden kunta on vuorostaan pyytänyt asiasta ehdotusta Helsingin maalaiskunnalta. Tämän kunnan valtuusto on syyskuun lopussa 1935 lähettänyt asian kunnan esikaupunkikomitealle m. m. selvityksen hankkimiseksi siitä, onko tarkoituksenmukaista ratkaista tämä asia ennen varsinaista esikaupunkiliitosta.

Lopullista päätöstä Talin ja Kånalan kylien liittämisestä Huopalahden kuntaan ei siten vielä ole olemassa.

19. LIITOSEHDOTUKSET.

Kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisen uudistuksen yhteydessä ei enää ole mahdollista ratkaista kysymystä nyt käsiteltävänä olevien Helsingin maalaiskunnan osien vastaisesta asemasta sen suunnitelman pohjalla, mikä johti edelläselostettuun päätökseen Talin ja Kånalan kylien siirtämisestä Huopalahden kuntaan.

Nyttemmin ei enää ole kysymys Helsingin maalaiskunnan jakamisesta useisiin pieniin kuntiin, mikä oli tämän päätöksen pohjana, vaan siitä, mitkä osat Helsingin maalaiskuntaa yhdessä kaupungin naapuruudessa olevien pienten kuntien kanssa ovat liitettävät kaupunkiin, mitkä osat taas mahdollisesti voidaan jättää kaupunkiin liittämisen ulkopuolelle. Kysymys Talin ja Kånalan kylien vastaisesta kunnallisesta asemasta on tämän vuoksi otettava uuden harkinnan alaiseksi.

Selvitysmiehen ehdotuksen mukaan tulisi Huopalahden kunta kokonaisuudessaan samoin kuin Haagan kauppala liitettäväksi kaupunkiin. Näitten ehdotusten perustelut on esitetty Huopalahden ja Haagan liitosalueita koskevissa erikoisperusteluissa (Mietinnöt N:ot 2 ja 3). Siinä tapauksessa, että nämä ehdotukset hyväksytään, ei siis enää voi olla kysymys Talin ja Kånalan kylien yhdistämisestä Huopalahden kuntaan. Sellainen ajatus on näissä oloissa lähellä, että myös nämä kummatkin kylät olisi liitettävä kaupunkiin. Selvitysmies on kuitenkin tullut siihen tulokseen, että kummankin kylän vastaista kunnallista asemaa ei ole syytä järjestää samalla tavalla, vaan että nykyään vallitsevat olot ja kaupungin alueen laajentamissuunnitelma vaativat erilaista ratkaisua kumpaankin kylään nähden.

Mitä ensinnäkin T a l i n k y l ä ä n tulee, niin on sen liittäminen kaupunkiin Huopalahden kunnan kaupunkiin siirtymisen yhteydessä luonnollinen ratkaisu. Kaupunki omistaa nyttemmin, kuten on huomautettu, 93.2 % tämän kylän maista. Kun 4 % maasta lisäksi on valtion hallussa, on ainoastaan 2.8 % maasta yksityisten hallussa ja tästäkin omistaa täällä toimiva suuri teollisuuslaitos AB. Gottfrid Strömberg OY. huomattavan osan.

Kylän pohjoisosaan Reimarsin tilan maille on kaupunki jo ulottanut asutustoimintansa järjestämällä tänne omakotialueen. Se esikaupunkiväestö, joka tässä kylässä asuu, ja jonka lukumäärä v. 1933 henkikirjoituksen mukaan ei ollut sen suurempi kuin 441 henkeä, on sijoittunut pääasiallisesti näille kaupungin maille.

Itse Talin kartanon maat käytetään nyt jo ja suunnitellaan entistä enemmän käytettäviksi kaupunkiväestön tarpeisiin.

Asianmukaista on näissä oloissa, että myös kaupungin julkinen valta, m. m. asemakaavoittamisoikeus ja rakennustarkastus ulotetaan koko tähän kylään.

Syytä on myös mainita, että yllämainitun suuren teollisuuslaitoksen työväestö suurimmalta osalta asuu ja on verotettu kaupungissa, mistä myös seuraa, että kaupunki on velvollinen vastaamaan tämän teollisuuslaitoksen työväestön köyhäinhoidosta, sairashoidosta ja muusta kunnan tehtäväpiiriin kuuluvasta huollosta. Tämän vuoksi on asianmukaista, että myös kaupungin verotusoikeus ulotetaan tähän kylään.

K å n a l a n k y l ä n vastainen kunnallinen asema olisi sensijaan ilmeisesti tarkoituksenmukaisimmin järjestettävissä muulla tavoin kuin liittämällä se kaupunkiin.

Kånalan kylään sijoittunut asutus, v:n 1933 henkikirjoituksen mukaan 952 henkeä, on kylläkin esikaupunkiasutusta ja huomattavalla osalla on toimeentulonsa kaupungissa. Tämä asutus on kuitenkin sijoittunut erilleen Reimarsin tilalla olevasta kaupungin järjestämästä omakotiasutuksesta samoinkuin myös Talin kartanon mailla Pitäjänmäen aseman luona olevasta asutuksesta. Kånalan ja Reimarsin asutuksen välillä on huomattavia rakentamattomia välimatkoja.

Kånalan kylän esikaupunkiasutus liittyy sensijaan välittömästi Mäkkylän tilalla olevaan asutukseen ja sen kautta yleensä lähemmäksi Leppävaaran asutusta. Kånalan kylän etelärajana on Turun valtamaantie ja tällä kohtaa erottaa vain maantie Kånalan ja Mäkkylän asutukset, joita on tien kummallakin puolen koko etelärajan pituudelta. Maantien pohjoispuolella Kånalan ja Mäkkylän asutus on kasvanut aivan yhteen. Tiet ovat tällä puolen yhteiset ja usein myös tonttirajat. Asutus kummallakin puolen rajaa on niin kasvanut yhteen, että asukkaat eivät aina ole selvillä siitä, asuvatko Mäkkylän vai Kånalan puolella. Alueen asemakaavaoloja aikanaan järjestettäessä on asemakaava korttelijakoineen ja katuineen nykyisen tieverkoston perusteella suunniteltava Mäkkylän asutukseen eikä Reimarsin ja Talin asutukseen liitty-

väksi. Luonnollista, selvää rajaa kaupungin ja sen läntisen naapurikunnan väliin ei voitaisi saada, jos tämä vedettäisiin pitkin Kånalan ja Mäkkylän välistä rajaa.

Myöskin kameraalisessa suhteessa eroavat olot huomattavasti Kånalan kylässä Talin kylän vastaavista oloista. Lukuunottamatta Helsingin maalaiskunnalle kuuluvia kansakoulutontteja ja eräitä valtiolle pakkolunastettuja maantielohkoja ovat kaikki maat yksityisten hallussa. Suurin osa, 89.0 %, on vielä maanviljelijäväestön hallussa ja lopusta 10.5 % asunto- ja teollisuustonttien haltijain hallussa. Kaupunki ei täällä omista lainkaan maata. Maanomistusolot ovat siten kaupunkilaistuneet sangen heikosti ja vain kylän eteläisessä Mäkkylän puoleisessa päässä.

Kånalan kylän eteläosassa oleva yksityisten maille syntynyt asutus on kuitenkin jo siksi laaja ja ilmeisesti myös jatkuvasti niin nopeasti kasvava, että rakennustoimintaa ei enää voida jättää maaseudun rakennustoiminnan valvonnasta annettujen säännösten varaan. Varsinkin senjälkeen kuin rakennustoiminta kylän kummallakin puolen tulee kaupungin tai kauppalan ankaramman säännöstelyn alaiseksi, olisi arveluttavaa jättää tätä välialuetta sen heikomman valvonnan varaan, mikä mahdollisesti rakennussuunnitelman ja rakennustarkastajan avulla voitaisiin aikaansaada. Alueesta muodostuisi helposti pakopaikka sellaisille rakennuttajille, jotka haluavat välttää tehokasta valvontaa.

Näissä oloissa näyttää olevan tarkoituksenmukaista liittää Kånalan kylä kaupunkiin liitettävien alueiden länsipuolelle muodostettavaan Suur-Haapalahden kauppalaan, josta selvitysmies tekee ehdotuksen toisessa yhteydessä. (Mietintö N:o 14.) Tämä kauppala tulisi selvitysmiehen ehdotuksen mukaan käsittämään Mäkkylän sekä Leppävaaran ja Kilon asemanseutujen asutuksen. Sen asukasmäärä olisi ilman Kånalaa noin 3,600 ja Kånalan kanssa noin 4,600.

Jos Kånalan kylä siis ehdotetulla tavalla liitettäisiin Suur-Haapalahden kauppalaan, muodostuisi Talinkylän ja Kånalan kylän raja kaupungin ja suunnitellun kauppalan väliseksi rajaksi. Talin kylän ja Kånalan kylän asutukset kohtaisivat toisensa ainoastaan lyhyellä matkalla n. s. Nurmijärven maantienhaarassa. Muualla olisi selvä ja myös vastaisuudessa helposti ylläpidettävä asumaton raja-alue kuntien välillä.

Ehdotus Kånalan liittämisestä Suur-Haapalahden kauppalaan ei perustu ainoastaan siihen, että Kånalan asutus lähemmin liittyy ehdotetun kauppalan muuhun asutukseen ja että sen kautta saataisiin selvempi kaupungin alueen länsiraja. Tällainen järjestely olisi myöskin tarpeellinen laajemman taloudellisen pohjan luomiseksi ehdotetulle kauppalalle. Vaikka selvitysmies on tullut siihen tulokseen, että kauppalan myös ilman Kånalaa voidaan edellyttää tulevan taloudellisesti toimeen, lisääntyisi Kånalan liittämisen kautta kauppalaan tämän veroäyrimäärä, joka v. 1931 toimitetun taksoituksen mukaan olisi ollut 196,303 ja v. 1934 toimitetun taksoituksen mukaan 124,456, ensiksi mainittuna vuonna Kånalan osalta toimitetun taksoituksen mukaan 45,625 äyrillä ja jälkimmäisenä vuotena toimitetun taksoituksen mukaan 34,098 äyrillä. Kauppalan veroäyrimäärä olisi siten edellisessä tapauksessa kohonnut 241,928 äyriin ja jälkimmäisessä 158,554 äyriin. Kånalan väestön veronmaksukyky on suunnilleen samanlainen kuin kauppalan väestön. Kånalan kylässä oli v. 1934 toimitetussa taksoituksessa verotettuja tuloja asukasta kohti keskimäärin 3,581 markkaa, kun vastaava luku kauppalan osalta oli 3,458 markkaa. Veroäyrien lukumäärä ei tosin Kånalan liittämisen kautta kauppalaan suhteellisesti lisääntyisi sen enempää kuin asukasmääräkään, mutta tilanne paranisi kuitenkin senkautta, että yleiset hallintomenot, jotka eivät sanottavasti lisääntyisi, voitaisiin jakaa suuremmalle veroäyrimäärälle.

Tärkeimpiä kunnallistaloudellisia etuja Kånalan liittämisestä suunniteltuun kauppalaan olisi kuitenkin se, että kauppala tämän kylän mukana saisi kaksi kansakoulua. Pitäjänmäen kummatkin kansakoulut, suomenkielinen ja ruotsinkielinen, sijaitsevat nimittäin Kånalan kylässä ja seuraisivat senvuoksi liitosaluetta. Nämä koulut olisivat uudelle kauppalalle tärkeät, sillä Espoon kunnasta erotettavalla kaup-

palan alueella olevat koulut ovat nyt jo riittämättömät ja kauppalan täytyisi, jollei se saisi Kånalan kouluja, jo toimintansa alkuvuosina sitoa huomattavia varoja huoneistotilan laajentamiseen. Kaupunki sensijaan ei näitä kouluja tarvitsisi, jos Kånala jäisi kaupungin ulkopuolelle. Ne suhteellisen harvalukuiset kouluiässä olevat lapset, mitkä asuvat Reimarsin alueella, voitaisiin haitatta joko sijoittaa Haagan kansakouluihin tai sopimuksen nojalla mainittuihin Kånalan kouluihin.

Tässä esitettyjen taloudellisten etujen vastapainona saisi kauppala Kånalan kylästä kylläkin erään velvollisuuden, joka jossain määrin ainakin alkuaikoina rasittaisi kauppalan taloutta. Tämä on Kånalan kylän kautta kulkevien nykyään valtion hoidossa olevien maanteiden kunnossapito. N. s. Nurmijärven maantietä tulisi nimittäin kauppalan alueelle 2,190 metriä. Lisärasitus, mikä kauppalalle tästä aiheutuisi, tulisi kuitenkin vähenemään niin pian kuin suunniteltavana oleva Nurmijärven maantien oikaisu Haagasta Kårbölen kautta aikaansaataisiin. Jos kunnossapitokustannukset lasketaan 10,000 markaksi km:ltä, olisi tästä tiestä menoja noin 25,000 markkaa vuodessa. Valtio suorittaisi kuitenkin kauppalalle korvausta noin 5,500 markkaa km. kohti, joten kauppala saisi tulopuolelle laskea noin 13,750 markan suuruisen tulon.

Lisärasitusta olisivat luonnollisesti myös menot Kånalan kylän asukkaiden köyhäinhoidosta. Koko Pitäjänmäen liitosalueella asuvista Helsingin maalaiskunnan köyhäinhoidon kautta avustetuista, joista on eräitä lukuja edellä sivulla 16 sekä mietinnössä N:o 8 sivu 31, on asukasluvun perusteella runsaasti laskettuna $^3/_5$ Kånalan kylästä. Koko liitosalueen köyhäinhoitokustannukset olivat v. 1934, kuten on mainittu, Smk. 171,320: 75. Tästä $^3/_5$ on noin 100,000 markkaa. Koska v. 1934 oli köyhäinhoidon kannalta yleensä sangen raskas vuosi, voidaan edellyttää, että Kånalan kylän tavanmukainen köyhäinhoitorasitus ei ole 75,000 markkaa suurempi.

Siihen Suur-Haapalahden kauppalan talousarvioon, joka on esitetty Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (Mietintö N:o 15 sivu 67—68) aiheuttaisi Kånalan liittäminen kauppalaan seuraavat tärkeimmät lisäykset:

Menopuolen lukuihin olisi lisättävä seuraavaa:

			Smk.
VI.	Huoltotoiminta		75,000: —
VII.	Opetustoimi:		
	Suom. kansakoulu	102,000: —	
	Ruots. »	66,000: —	168,000: —
VIII.	Yleiset työt:		
	II. Teitten ylläpito	30,000: —	
	III. Tievalaistus	10,000: —	40,000: —
IX.	Rahoitusmenot:		
	II. Veropoistot		31,500: —
		Yhteensä lisämenoja Smk.	314,500: —

Tulopuolen lukuihin taas olisi lisättävä m. m. seuraavat erät:

V.	Huoltotoiminta ja köyhäinhoidon korvausta		5,000: —
VI.	Opetustoimi:		
	Valtionapua opettajain palkkaukseen	86,000: —	
	» rakenn. kunnossapitoon	5,000: —	
	» muihin menoihin (200 oppilasta à 60: —)	12,000: —	103,000: —
VII.	Yleiset työt (Korvausta valtiolta maanteistä)		13,750: —
VIII.	Verot:		
	I. Koiravero	5,000: —	
	II. Kunnallisverot (35,000 äyriä à 9: —)	315,000: —	320,000: —
		Yhteensä lisätuloja Smk.	441,750: —

Erotus tässä esitettyjen arvioitujen tärkeimpien menojen ja tulojen välillä, 127,250 markkaa, jää siten käytettäväksi yleisiin hallintomenoihin ja kauppalan talousarvion tukemiseen yleensä.

Ehdotettu Kånalan siirtäminen Suur-Haapalahden kauppalaan on siten kunnallistaloudelliseltakin kannalta puollettavissa. Näin olisi asianlaita, vaikka edelläesitetyt luvut käytännössä jonkunverran muuttuisivatkin.

Mainittakoon tässä sivumennen, että Kånalan kylä ilmeisesti vanhoina aikoina on läheisesti liittynyt Leppävaaran ja Kilon asemanseutujen asutukseen. Yhä edelleen on eräillä tämän kylän tiloilla, kuten aikaisemmin on mainittu, yhteisiä rauhoituspiirejä ja jakamattomia vesialueita Iso-Huopalahdessa ja Laajalahdessa Suur-Huopalahden, Kilon, Konungsbölen ja Klobbskogin kylien eräitten tilojen sekä Mäkkylän tilan kanssa. (Kts. myös mietintö N:o 14 sivu 8.) Kånalan liittäminen siihen uuteen kuntaan, mihin edellämainitut kylät tulisivat kuulumaan, on siten historialliseltakin kannalta puolustettavissa. Samoin se poistaisi sen itsessään ei tosin suuren kameraalisen epäsäännöllisyyden, että toiseen kuntaan kuuluvilla tiloilla on vesioikeuksia toisessa kunnassa.

Edelläesitetty selvitys on siis osoittanut, että valtioneuvoston huhtikuun 5 päivänä 1922 antamaa päätöstä Talin ja Kånalan kylien liittämisestä Huopalahden kuntaan ei, mikäli ei päätöstä toimeenpanna, ennenkuin kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleinen uudestaanjärjestäminen toteutetaan, voida enää toteuttaa jälkimmäisen suuren uudistuksen yhteydessä. Selvitysmies ehdottaa senvuoksi, että tämä päätös julistettaisiin kumotuksi siltä osalta kuin se koskee hallinnollista, kunnallista, oikeudellista ja kameraalista siirtoa. Selvitysmies ehdottaa myös, että Talin kylä kokonaisuudessaan liitetään kaupunkiin ja Kånalan kylä kokonaisuudessaan perustettavaan Suur-Haapalahden kauppalaan.

Mitä vihdoin K å r b ö l e n k y l ä n vastaiseen asemaan tulee, niin on tämä kylä niitä harvoja kyliä, joitten asemaa ei kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudistuksen yhteydessä voida tarkoituksenmukaisesti järjestää kylää jakamatta.

Eräät tämän kylän osat, nimittäin eteläiset ja itäiset, olisi liitettävä kaupunkiin. Sen jälkeen kun naapurialueet, idässä Tomtbacka, Tuomarinkylä ja Pakinkylä, sekä etelässä Haagan kauppala, Huopalahden kunta ja Talinkylä, selvitysmiehen ehdotuksen mukaisesti olisi liitetty kaupunkiin, tunkeutuisi Kårbölen kylä, jos se edelleen jäisi Helsingin maalaiskuntaan, suurena kielekkeenä kaupungin alueen sisään. Kaupungin alueen raja tulisi siten tällä kohtaa sangen epäsäännölliseksi.

Liikennesuhteet kaupungista Kårbölen kylään ovat nykyään huonot. Tämä ynnä se seikka, että kaupunki suojellakseen tätä aluetta järjestämättömältä esikaupunkiasutukselta on kylän itä- ja keskiosista ostanut melkoisia yksityisten hallussa olleita maita, on vaikuttanut sen, ettei tälle alueelle ole syntynyt esikaupunkiasutusta. Suunnitelmien mukaan, joista ainakin toinen lähivuosina toteutuu, saisi tämäkin kylä kuitenkin erittäin hyvät liikennesuhteet kaupunkiin. Suunnittelun alaisena oleva n. s. Nurmijärven maantien oikaisu kulkisi Haagasta pohjoiseen ja luoteiseen koko kylän läpi ja myös Pasilan kautta pohjoiseen suunniteltu suuri valtatie kulkisi kylän koko pituudelta sen itäisten osien kautta. Nämä tiet tulevat vetämään kylän entistä enemmän kaupungin talous- ja vaikutuspiiriin ja avaavat mahdollisuuksia kylän maitten käyttämiseen kaupunkiasutuksen erilaisiin tarpeisiin.

Kylän etelä- ja itäosissa ovat myös melkein kaikki maat valtion ja kaupungin hallussa. Maanviljelijäväestöä ei näissä osissa ole, lukuunottamatta niitä viittä pientä asutustilaa, mitkä v. 1927 eroitettiin Malmgårdin sotilasvirkatalosta. Valtion omistamaa Malmgårdin tilaa ei myöskään käytetä tavalliseen maatalouteen, vaan on se, kuten on mainittu, oikeusministeriön vankeinhoito-osaston viljeltävänä. Niinhyvin valtion kuin kaupungin täällä omistamien maitten hallinnon kannalta olisi myös eduksi, että nekin kuuluisivat kaupunkiin.

Helsingin maalaiskunnan hallinnossa on, kuten on osoitettu, Kårbölen kylä

yhdessä muitten tämän liitosalueen kylien kanssa yleensä muodostanut oman piirinsä. Ainoastaan kunnan jaossa verotuspiireihin on Kårböle ollut erillään Talin ja Kånalan kylistä ja luettu Vantaan verotuspiiriin. Kunnallisverojen lähin maksupaikka on kuitenkin ollut kaupunki. Tähanastinen käytäntö puhuu siten myös sen puolesta, että ainakin Kårbölen kylän pääosat tämän liitosalueen muitten osien ohessa eroitetaan Helsingin maalaiskunnan hallinnosta.

Kårbölen kylässä on kuitenkin eräs osa, joka haitatta voidaan säilyttää maalaiskunnan hallinnon alaisena ja jonka liittämistä vastaan kaupunkiin tarkoituksenmukaisuuskannalta suorastaan voitaisiin tehdä huomautuksia. Tämä on kylän luoteinen osa, joka rajoittuu Sillbölen, Kvarnbackan, Martinkylän ja Hämeenkylän kyliin. Tämä osa on edelleen puhtaasti maanviljelysseutua ja maat ovat yksityisten maanviljelijäin hallussa. Tilat, joista tässä on kysymys, ovat ne tilat, mitkä aikoinaan ovat muodostaneet Abrams N:o 1, Husbacka N:o 2 ja Jönsas N:o 6-nimiset maakirjatalot. Itse talot ovat Nurmijärven maantien läheisyydessä, mutta ulkotilat sijaitsevat, Husbackasta eroitettua Mariedal'ia, R. N:o 2^1, lukuunottamatta, joka sijaitsee valtion ja kaupungin maiden välissä ja jonka kaupunki omistaa, tämän kylän luoteiseen suuntautuvassa kielekkeessä. Nämä tilat ovat liikennekannalta erillään niinhyvin Kårbölen kylän eteläisistä ja itäisistä osista kuin kaupungista. Esikaupunkiasutuksen vaaraa ei näillä seuduin myöskään toistaiseksi ole. Suunnitellun Nurmijärven maantien oikaisu ei myöskään kulkisi näitten osien läpi, joten ne tulevaisuudessakin tulisivat jäämään kaupungista syrjäiseen asemaan.

Jos, kuten selvitysmies ehdottaa, tämä maanviljelysseutu jätetään Helsingin maalaiskuntaan, ja raja tämän ja kaupunkiin liitettävän osan välillä vedetään pitkin mainittujen maakirjatalojen vanhoja rajoja, saadaan raja näillä seuduin myös puhtaasti ulkonaisesti kauniimmin vedetyksi kuin jos kaupunkialueen raja vedettäisiin kulkemaan kylän nykyisiä ulkorajoja pitkin. Kaupungin alueen raja tulisi kuitenkin Kånalan kylän rajaa pitkin tekemään erään mutkan länteenpäin sen kautta, että valtion omistaman Malmgård'in tilan ulkotilat ulottuvat täällä aina Hämeenkylän rajaan saakka, mutta rajaoikaisun aikaansaamiseksi tällä kohtaa tuskin on aihetta ryhtyä jakamaan Malmgård'in tilaa supistettuun Helsingin maalaiskuntaan ja kaupunkiin kuuluviin osiin.

Ne Kårbölen kylän tilat, mitkä tämän ehdotuksen mukaisesti tulisivat edelleen jäämään Helsingin maalaiskuntaan, olisivat seuraavat: Majsvillan, R. N:o 1^1, Bergkulla, R. N:o 1^2, Fridhem, R. N:o 1^3, Enbacka, R. N:o 1^5, ja Abrams, R. N:o 1^6, Sönersro, R. N:o 2^2, Fredens, R. N:o 2^3, Rönnbacka, R. N:o 2^5, ja Husbacka, R. N:o 2^6, sekä Jönsas, R. N:o 6. Näitten pinta-ala olisi yhteensä 319 ha. Nämä tilat voisivat edelleen kameraalisesti muodostaa Kårböle-nimisen kylän.

Kaupunkiin liitettävien kaupungin ja valtion maitten väliin jääviä asutustiloja Storkens, Nydal, Alkärr, Magnuskärr ja Pilslätt, ei sensijaan, vaikka ne ovatkin yksityisten omistamia maanviljelystiloja, voida jättää Helsingin maalaiskuntaan. Tilat on erotettu kantatilastaan Malmgård'ista toisistaan erilleen ja siten, ettei niitten rajoja pitkin voida vetää kunnan rajoja. Näitten tilojen vuoksi ei myöskään ole aihetta muuttaa ohjelmaa valtion ja kaupungin maitten liittämisestä kaupunkiin. Sanottujen asutustilojen kohtalo lienee myös se, että ne aikanaan joutuvat kaupungin haltuun. Erästä tilaa, Magnuskärriä, on jo kahdesti tarjottu kaupungille, vaikka kaupunki ensimäisellä kertaa hylkäsi tarjouksen. Toisen tarjouksen on kaupunginvaltuusto tammikuun 22 päivänä 1936 hyväksynyt, mutta kauppa on erinäisistä syistä toistaiseksi rauennut.

Kaupunkiin siirrettäviksi ehdotetaan siis seuraavat tilat: Mariedal, R. N:o 2^1, Gamlas, R. N:ot 3^1 ja 3^3, Rutan, R. N:o 3^4, Haga, R. N:o 3^5, Hömossan, R. N:o 3^6, Gamlas, R. N:o 3^7, Stenbacka, R. N:o 3^8, Tomtbacken, R. N:o 3^9, Malmgård, R. N:o 4^6, Tolfmans, R. N:o 5^2, Helleberg, R. N:o 5^3, Kvetlas R. N:o 5^4, Stenbrottet, R. N:o 5^5, Löfkulla, R. N:o 5^6, Grankulla, R. N:o 5^7, Håkansdal, R. N:o 5^8, Fridkulla, R. N:o 5^9,

Stenkulla, R. N:o 5^{10}, Storkens, R. N:o 7^{1}, Nydal, R. N:o 7^{2}, Alkärr, R. N:o 7^{3}, Magnuskärr, R. N:o 7^{4} ja Pilslätt, R. N:o 7^{5}. Näitten tilojen pinta-ala on yhteensä 988 ha.

Selvitysmiehen tässä tekemä ehdotus Kårbölen kylän jakamiseksi lankeaa yhteen sen ehdotuksen kanssa tämän kylän jakamisesta, mikä sisältyi Helsingin maalaiskunnan viranomaisten v:n 1918 tienoilla suunnittelemaan kunnan jakamiseen useisiin pieniin kuntiin. Tämän ehdotuksen mukaan olisi täsmälleen samat tilat, mitkä selvitysmies ehdottaa kaupunkiin liitettäväksi, siirretty suunniteltuun Pakinkylän kuntaan ja ne tilat, mitkä selvitysmies ehdottaa jätettäviksi supistettuun Helsingin maalaiskuntaan, olisi liitetty suunniteltuun Vantaan kuntaan.

PITÄJÄNMÄEN LIITOSALUE
SOCKENBACKA INKORPORERINGSOMRÅDE

Helsingin maalaiskunnan Talin, Kånalan ja Kårbölen kylät
Tali, Kånala och Kårböle byar i Helsinge landskommun

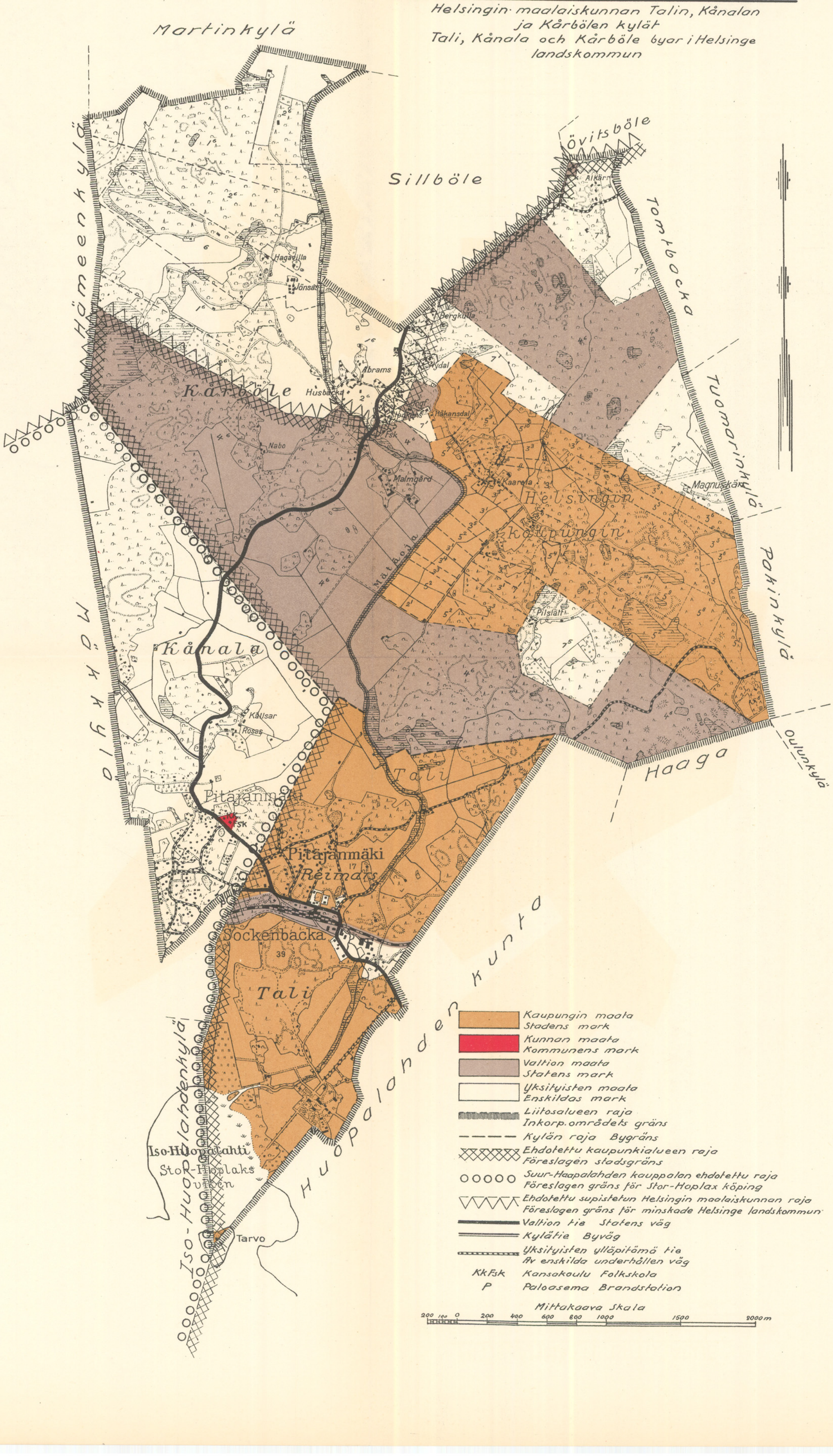

- Kaupungin maata / Stadens mark
- Kunnan maata / Kommunens mark
- Valtion maata / Statens mark
- Yksityisten maata / Enskildas mark
- Liitosalueen raja / Inkorp. områdets gräns
- Kylän raja Bygräns
- Ehdotettu kaupunkialueen raja / Föreslagen stadsgräns
- Suur-Haapalahden kauppalan ehdotettu raja / Föreslagen gräns för Stor-Hoplax köping
- Ehdotettu supistetun Helsingin maalaiskunnan raja / Föreslagen gräns för minskade Helsinge landskommun
- Valtion tie Statens väg
- Kylätie Byväg
- Yksityisten ylläpitämä tie / Av enskilda underhållen väg
- KkFsk Kansakoulu Folkskola
- P Paloasema Brandstation

Mittakaava Skala

200 100 0 200 400 600 800 1000 1500 2000 m

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 7

ERIKOISSELVITYS

PAKINKYLÄN LIITOSALUEESTA

PAKINKYLÄ, TUOMARINKYLÄ, TOMTBACKA JA NACKBÖLE HELSINGIN MAALAISKUNNASSA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. *ASEMA JA MAASTO.*

Pakinkylän liitosalue käsittää Helsingin maalaiskunnasta Pakinkylän, Tuomarinkylän sekä Nackbölen ja Tomtbackan yksinäiset verotalot.

Tämä alue liittyy etelässä koko pituudeltaan Oulunkylän kuntaan. Sen itäisenä ja pohjoisena rajana on Vantaanjoki. Itäisenä naapurina joen toisella rannalla ovat Malminkylä ja Tapaninkylä laajoine esikaupunkiasutuksineen, mutta välitöntä yhteyttä joen yli ei ole. Pohjoisina naapureina joen toisella puolen ovat Helsingin pitäjän kirkonkylä sekä Skattmansbyn, Tolkbyn ja Övitsbölen kylät, jotka vielä ovat puhdasta maanviljelysseutua. Länsipuolella on naapurina samaan kuntaan kuuluva Kårbölen kylä.

Alueen koko pinta-ala on maarekisterin tietojen mukaan 1,390 ha. Tästä on Pakinkylän pinta-alaa 432 ha, Tuomarinkylän 553 ha, Nackbölen 162 ha ja Tomtbackan 243 ha. Alueen suurin pituus on 5.3 km ja ulottuvaisuus lännestä itään 4.5 km.

Kaupungin viranomaisten pitäjänkartan perusteella toimittamien laskujen mukaan jakaantuu alueen pinta-ala seuraavasti:

	Maata	Vettä	Yhteensä
Pakinkylä	445 ha	2 ha	447 ha
Tuomarinkylä	561 »	5 »	566 »
Tomtbacka ja Nackböle	450 »	10 »	460 »
Yhteensä	1,456 ha	17 ha	1,473 ha

Maasto on kaupunkiasutuksen kannalta kauttaaltaan ensiluokkaista. Alueen koko itäinen puolisko on aavaa, hedelmällistä tasankoa ja itäinen osa kaunista, ei erikoisen kallioista metsikköä.

Esikaupunkiasutusta on ainoastaan Pakinkylässä. Tämä täyttääkin jo suurimman osan kylän aluetta. Asutus muodostaa kaksi pitkää yhtenäistä ryhmää, mitkä kulkevat kylän pitkittäiseen suuntaan. Ainoastaan näitten ryhmien välissä sekä kylän pohjoisrajaa pitkin ynnä itäosassa on vielä asumatonta maata. Asutus on alkuaan levinnyt tänne Oulunkylän asemalta käsin Oulunkylän itäosan kautta kulkevaa tietä ja myöhemmin Pasilasta Oulunkylän länsiosan kautta kulkevaa tietä pitkin. Tärkeimmäksi liikenneväyläksi kaupungista käsin on äskettäin muodostunut kylän keskiosan kautta kulkeva uusi suuri valtatie Käpylästä Helsingin pitäjän kirkolle. Tätä tietä on kaupungista kylän etelärajaan n. 8 km. Pakinkylästä on nyttemmin myös ajokuntoinen tie länteenpäin Pitäjänmäelle. Kylän alueella olevat paikallistiet kulkevat itäläntiseen suuntaan ja tällaisia pääteitä on neljä.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Kameraalisessa suhteessa on ainoastaan Pakinkylä ollut huomattavampien muutosten alaisena.

Isojaossa, joka päättyi v. 1776, syntyivät tässä kylässä seuraavat maakirjatalot, nimittäin: Erikas N:o 1, Murmästars N:o 2, Landtmätars N:o 3 ja Prästbacka N:o 4. Viimeksimainittu jaettiin jo samana vuonna kuin isojako päättyi kahtia, jolloin syntyi Prästbackan tila R. N:o 4^1 ja Björkbackan tila R. N:o 4^2. V. 1823 jaettiin Landtmätars kahtia. Toisesta puoliskosta tuli Landtmätars R. N:o 3^1. Toinen puoli jaettiin taas v. 1831 kahtia, ja toinen sai nimekseen Nystuga R. N:o 3^3 ja toinen Mellangård R. N:o 3^4. Nämä olivat kylän päätilat ja säilyivät tällaisina 1900-luvun alkuun. Tammikuun 26 päivänä 1903 päättyneessä isojaon järjestelyssä yhdistettiin vuoden 1776 isojaossa muodostetut Murmästarsin osat 2^1 ja 2^2 rekisterinumeroksi 2^5, pinta-alaltaan 83.89 ha.

Ensimäiset maanositttamiset esikaupunkiasutusta varten tapahtuivat v. 1906. Silloin palstoitettiin Mellangård kokonaan. V. 1908 palstoitettiin Prästbacka kokonaan, Landtmätars R. N:o 3^1 ja Björkbacka. Tähän päättyikin Pakinkylän tilojen yleinen osittaminen asuntotarkoituksiin. V:n 1910 jälkeen tapahtuneet osittamiset ovat olleet pääasiallisesti edellämainituissa yleisissä palstoituksissa muodostettujen asuntotilojen jakamistoimituksia. Viime vuosina on tällaisten lohkomisten luku huomattavasti kasvanut. V. 1933 syntyi 41 tilaa alle 1 ha:n, v. 1934 31 ja v. 1935 43. Asuntotiloiksi jakamatta jäivät Erikas, Murmästars ja Nystuga.

Alkuperäisten maakirjatalojen ja niitten jälelläolevien osien (nykyinen rekisterinumero sulkumerkeissä) pinta-alat olivat v:n 1934 lopussa seuraavat:

	Alkup. pinta-ala	Nyk. pinta-ala
Erikas N:o 1 (1^6)	50.57 ha	46.873 ha
Murmästars N:o 2^1, 2^2 (2^5)	83.89 »	75.618 »
Landtmätars N:o 3:		
Landtmätars R. N:o 3^1 (3^1)	89.01 »	7.81 »
Nystuga R. N:o 3^3 (3^{243})	49.60 »	41.390 »
Mellangård R. N:o 3^4 (3^{245})	47.16 »	4.190 »
Prästbacka N:o 4:		
Prästbacka R. N:o 4^1 (4^1)	54.96 »	7.22 »
Björkbacka R. N:o 4^2 (4^{210})	57.60 »	4.112 »

Pakinkylän jakamattomat tilat, Erikas, Murmästars ja Nystuga, omistaa nyttemmin kaupunki. Sen lisäksi omistaa kaupunki 13 Tuomarinkylän kautta kulkevaa valtatietä varten aikoinaan lunastamaansa palstaa, yhteensä noin 5 ha, 4 Prästbackasta eroitettua asuntotilaa, yhteensä 2.892 ha, Murmästarsista eroitetun Stenbackan tilan R. N:o 2^3, 1.31 ha, ja erään 312.5 m^2 suuruisen tilojen yhteisen maa-alan. (Näistä maaostoista katso Päämietintö siv. 132 ja 134.) Kaupunki omistaa siis Pakinkylässä noin 173 ha maata. Tämä on 40 % kylän koko maa-alasta. Maalaiskunta omistaa täällä ainoastaan kansakoulutontin, R. N:o 3^{41}, pinta-alaltaan 0.490 ha.

Ylläesitettyyn Pakinkylän tilojen pinta-alan summaan sisältyy vain maa-ala. Kylään kuuluu lisäksi vesialuetta Vantaanjoessa, joka kulkee pitkin itärajaa, n. 2 ha. Tämä on jakamatonta. Kylän koko pinta-ala on siten maarekisterin mukaan 434 ha.

Mitä sitten Tuomarinkylän kameraalisiin oloihin tulee, niin jaettiin se aikoinaan v. 1837 päättyneessä isojaossa seuraaviin maakirjataloihin: Larsas N:o 1, Skeppars N:o 2, Långhansas N:o 3, Glasmästars N:o 4, Stenbergs N:o 5, Kusmies N:o 6 ja Ryttars N:o 7. Tilat ovat yhdysviljelyksessä Tuomarilan kartanon nimisenä. Kartanon omistaa kaupunki. (Kts. Päämietintö, sivu 136.) Sen maitten pinta-ala on maarekisterin mukaan 553 ha ja kaupungin viranomaisten laskujen mukaan 561 ha. Tähän tulee lisäksi vesialuetta Vantaanjoessa n. 5 ha. Koko kylän pinta-ala on siten 566 ha.

Maanosittamista asuntotiloiksi ei Tuomarinkylässä lainkaan ole tapahtunut.

Tomtbackan yksinäisen verotalon pinta-ala oli maarekisterin mukaan alkuaan 242.87 ha. Siitä on v. 1932 eroitettu osa Långfors I R. N:o 1^1 kutsutuksi tilaksi,

jonka pinta-ala on vain 0.612 ha. Tähän tilaan kuuluu osuus Vantaanjoessa olevaan Pitkäkoskeen. Kummankin tilan omistaa kaupunki. Tiloista ei ole eroitettu asuntotiloja.

Nackbölen yksinäinen verotalo on maarekisterin mukaan 162.29 ha. Sekin on v:sta 1902 jaettu kahteen tilaan: Långfors R. N:o 1[1], jonka pinta-ala on 6.04 ha, ja Nackbölen verotalo R. N:o 1. Tilat omistaa kaupunki, lukuunottamatta 20 ha:n suuruista toistaiseksi eroittamatonta aluetta Nackbölen kartanon päärakennusten kohdalla, minkä alueen tilan ent. omistaja, maanviljelysneuvos Jakob Kavaleff-vainaja myydessään tilan kaupungille pidätti itselleen.

Tomtbackan ja Nackbölen tilojen alkuperäinen pinta-ala on maarekisterin mukaan siten 405 ha. Kaupungin viranomaisten mittausten mukaan on niiden pinta-ala 450 ha. Tomtbackaan ja Nackböleen kuuluu vesialuetta Vantaanjoessa yhteensä n. 10 ha.

Erikokoisten tilojen lukumäärä tällä alueella oli v:n 1932 lopussa seuraava:

Kylä tai tila:	Tiloja, joiden pinta-ala oli:									Tiloja yhteensä
	-0.5 ha	0.5-1 ha	1-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	15-25 ha	25-50 ha	50-100 ha	100- ha	
Pakinkylä	238	225	11	5	—	—	2	1	—	482
Tuomarinkylä	—	—	—	—	—	—	—	3	4	7
Tomtbacka ja Nackböle	—	1	—	1	—	—	—	1	1	4
Yhteensä	238	226	11	6	—	—	2	5	5	493

Eriluontoisten maanomistajien kesken jakaantui maa v:n 1934 lopussa seuraavasti:

Kylä tai tila:	Maanviljelijäväestö		Asuntotonttien omistajat		Kaupunki		Kunta ja seurakunta		Yhteensä	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Pakinkylä	54	12.5	204.5	47.3	173	40.0	0.5	0.1	432	100
Tuomarinkylä	—	—	—	—	553	100.0	—	—	553	100
Tomtbacka ja Nackböle	20	4.9	—	—	385	95.1	—	—	405	100
Koko alue	74	5.3	204.5	14.7	1,111	79.9	0.5	0.1	1,390	100

3. RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.

V. 1930 toimitetussa kiinteistö- ja asuntolaskennassa tutkittiin yksityiskohtaisesti Pakinkylän oloja ja Tuomarinkylää. Jälkimmäinen luettiin kuitenkin samaan laskentapiiriin kuin Kårbölen naapurikylä, koska nämä kylät maanviljelysseutujen luontoisina parhaiten soveltuivat yhteen. Tomtbackaa ja Nackbölea ei näissä laskennoissa huomioonotettu. Tuomarinkylän sekä viimeksi mainittujen alueiden rakennus- ja asuntoolot voidaankin hyvin jättää tarkemmin selvittämättä, koska näillä alueilla ei ole esikaupunkiasutusta. Päähuomio on kohdistettava itse Pakinkylään.

Pakinkylässä oli siis v:n 1930 lopussa rakennettuja kiinteistöjä 321, joista 319 omalla maalla ja vain 2 vuokramaalla. Lämmitettäviä rakennuksia oli 501. Näissä

oli 524 huoneistoa ja 1,426 huonetta. Näistä oli 37 huoneistoa ja 89 huonetta vuokraamatta.

Käytettyjen huoneistojen ja huoneiden ryhmittelystä hallintamuodon ja käyttötarkoituksen mukaan saatiin seuraavat tiedot:

	Huoneistoja			Huoneita		
	Omist. hallussa	Vuokral. hallussa	Yht.	Omist. hallussa	Vuokral. hallussa	Yht.
Yksinomaan asumiseen	244	206	450	705	384	1,089
Asumisen ohella muihin tarkoituksiin	11	6	17	40	28	68
Yksinomaan muihin tarkoituksiin	17	3	20	160	20	180
Yhteensä	272	215	487	905	432	1,337

Käytettyjä tai vuokrattuja huoneistoja oli siis 487 ja käytettyjä huoneita 1,337. Näistä oli asuttavia ja asuttuja huoneistoja 418 sekä asuttavia ja asuttuja huoneita 990. Nämä ryhmittyivät huoneiden ja asukkaiden mukaan seuraavasti:

1 huoneen huoneistoja	87	20.8 %	asukkaita	219	14.9 %
2 » »	215	51.4 »	»	727	49.6 »
3 » »	57	13.7 »	»	233	15.9 »
4 » »	28	6.7 »	»	112	7.6 »
5 » »	10	2.4 »	»	48	3.3 »
6 » »	12	2.9 »	»	59	4.0 »
7 » »	6	1.4 »	»	45	3.1 »
8 tai enemmän »	3	0.7 »	»	24	1.6 »
Yhteensä asuttavia huoneita	418	100.0 %	asukkaita	1,467	100.0 %

Liika-asuttuja huoneistoja oli 61 eli 14.6 % asutuista huoneistoista ja niissä asui 303 eli 20.6 % koko väestöstä. Keskimäärin asui 100 huonetta kohti 148 henkeä.

Pakinkylän asutus on, kuten näidenkin lukujen perusteella voidaan havaita, varsin huomattavalta osalta omakotiasutusta. 55.9 % huoneistoista oli omistajansa asumia, vuokralaisten asumia 44.1 %. Omistajain itsensä asumat huoneistot olivat jonkunverran väljemmät kuin esim. Malmi—Tapanilassa, 2.9 huonetta keskimäärin huoneistoa kohti. Vuokralaisille luovutetut huoneistot olivat huomattavasti pienemmät, 1.9 huonetta huoneistoa kohti. Asunto-olot olivat yleensä paremmat kuin sekä kaupungissa että mainitussa Malmi—Tapanilassa. Tätä osoittaa sekä asukkaitten keskimäärä huonetta kohti että liika-asutusta koskevat luvut. Kuitenkin ovat varsin pienet huoneistot täälläkin valtavana enemmistönä. Huoneen sekä huoneen ja keittiön huoneistoissa asui täällä 64.5 % väestöstä. Asukkaat ovat siten täälläkin pääasiallisesti pieneläjiä.

Mitä erikseen tulee Tuomarinkylän sekä Tomtbackan ja Nackbölen rakennus- ja asunto-oloihin, niin ovat siellä olevat rakennukset ja asunnot varatut vain näitten kaupungin omistamien tilojen henkilökuntaa varten. Ainoastaan Tuomarinkylän kartanon päärakennus on vuokrattu ja asuu siinä tämän kartanon entisen omistajan perhe.

4. VÄESTÖOLOT.

Yleisessä väestölaskennassa, mikä toimitettiin v:n 1930 lopussa, todettiin, että itse Pakinkylässä asui 1,561 henkeä. Läsnäoleva väestö oli 1,545. Edelläesitetty tieto

kylän asukasmäärästä 1,467 tarkoittaa asutuissa huoneistoissa laskennan aikana asuvia henkilöitä sekä laitoksissa asuvia. V:n 1931 alussa toimitetun henkikirjoituksen mukaan oli kylän asukasmäärä 1,350.

Tuomarinkylän asukasmäärä oli väestölaskennan aikana 134 ja v:n 1931 henkikirjoituksen mukaan 115. Tomtbackan ja Nackbölen asukasmäärä oli v:n 1931 henkikirjoituksen mukaan 109. Väestölaskenta ei käsittänyt tätä osaa.

Tuomarinkylän sekä Tomtbackan ja Nackbölen maanviljelysseutujen asukasmäärä on ollut suhteellisen vähäisten muutosten alaisena. Toisenlainen on sensijaan kuva varsinaisen Pakinkylän väestöolojen kehityksestä. Tämä on vv. 1904—1933 henkikirjoituksen mukaan ollut seuraava:

	Henkeä	Lisäys + tai vähennys —		Henkeä	Lisäys + tai vähennys —
1904	167	·	1919	908	— 137
1905	193	+ 26	1920	1,055	+ 147
1906	282	+ 89	1921	1,162	+ 107
1907	263	— 19	1922	1,212	+ 50
1908	300	+ 37	1923	1,381	+ 169
1909	436	+ 136	1924	1,458	+ 77
1910	641	+ 205	1925	1,501	+ 43
1911	800	+ 159	1926	1,418	— 83
1912	891	+ 91	1927	1,498	+ 80
1913	915	+ 24	1928	1,488	— 10
1914	938	+ 23	1929	1,507	+ 19
1915	884	— 54	1930	1,322	— 185
1916	919	+ 35	1931	1,359	+ 37
1917	912	— 7	1932	1,448	+ 89
1918	1,045	+ 133	1933	1,444	— 4

Pakinkylän asutuksen nousukaudet lankeavat siten aluksi yhteen muitten esikaupunkialueitten väestön kasvuaikojen kanssa. Pääasialliset nousukaudet ovat olleet tämän vuosisadan ensimmäisen vuosikymmenen loppu ja toisen vuosikymmenen alku sekä 1920-luvun alkupuoli. Senjälkeen on kehitys osoittanut pysähtymisen ja taantumisen oireita.

Varsinaisen Pakinkylän väestön ammattiryhmityksestä on mainitun väestölaskennan tulosten nojalla esitetty eräitä tietoja päämietinnön sivulla 84. Siitä havaitaan, että maataloudesta toimeentulonsa saavaa väestöä täällä enää on vain 158 henkeä eli 10.2 %. Suurin osa väestöstä eli 41.2 % toimii teollisuuden ja käsityön alalla. Työntekijöitä, palveluskuntaa ja työnjohtajia oli 71.4 % täällä asuvasta väestöstä. Väestön ammattiryhmitys ja asema ammatissa osoittaa, että väestö täällä on pääasiallisesti samoista väestöryhmistä kuin Malmi—Tapanilassa. Kuitenkin on virkamiesaines ja konttoriväki hieman voimakkaammin edustettuna kuin Malmi—Tapanilassa.

Perheaseman mukaan jakaantui väestö itse Pakinkylässä seuraavalla tavalla:

Perheen päähenkilöitä ja yksityiset itsenäiset päähenkilöt:	Henkeä	%
Miehiä	533	34.5
Naisia	319	20.7
Päähenkilöiden vaimot, joilla ei ole ammattia	240	15.5
Muut perheen jäsenet ilman ammattia:		
Yli 15 vuoden	87	5.6
Alle 15 vuoden	366	23.7
Yhteensä	1,545	100.0

Tuomarinkylän sekä Tomtbackan ja Nackbölen väestö, jota tässä lähteenä käytetty väestölaskenta siis ei käsittänyt, oli melkein kokonaisuudessaan maatalouden varassa olevaa.

V:n 1933 henkikirjoituksen mukaan oli Tuomarinkylän asukasmäärä 119, Tomtbackan 87 ja Nackbölen 28. Kun Pakinkylän asukasmäärä samana ajankohtana oli 1,444, oli siis koko liitosalueen asukasmäärä v. 1933 1,678. Tämä oli 5 % Helsingin maalaiskunnan koko asukasmäärästä.

V:n 1930 väestölaskennassa todettiin, että väestöstä 1,350 eli 86.5 % oli suomenkielisiä, 190 eli 12.2 % ruotsinkielisiä ja 21 eli 1.3 % muunkielisiä.

5. *TALOUDELLISET OLOT.*

Edellisestä on jo käynyt selville, että tämän alueen pohjoiset osat, Tuomarinkylä, Tomtbacka ja Nackböle, edelleen ovat maanviljelysseutua, vaikka maat omistaakin kaupunki.

Aivan toisenlaiset ovat taloudelliset olot Pakinkylässä. Tämän alueen väestö saa suurimmalta osalta toimeentulonsa kaupungista eriluontoisten palkkatulojen nauttijana.

Pakinkylän liitosalueen verotetut tulot ovat viisivuotiskautena 1929—1933 jakaantuneet eri tuloryhmien välillä seuraavasti:

Vuosi	Verolippuja	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikk.		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
1929	912	1,092,800	11.1	530,700	5.4	8,219,800	83.5	9,843,300
1930	897	1,088,400	14.2	416,100	5.4	6,152,600	80.4	7,657,100
1931	866	936,900	13.7	430,900	6.3	5,469,400	80.0	6,837,200
1932	894	1,142,200	18.3	270,000	4.3	4,835,700	77.4	6,247,900
1933	895	1,298,800	21.4	278,700	4.6	4,493,300	74.0	6,070,800

Varsinaisen Pakinkylän kiinteistötulot ovat asuntotonteista ja rakennuksista laskettuja sekä kaupungin maista arvioituja tuloja. Yksityisten varsinaisia maataloustuloja on täällä vain nimeksi. Palkkatulojen sarekkeessa havaittavat vaihtelut osoittavat miten huomattavasti väestön pääosa on taloudellisen elämän vaihteluista riippuvainen.

Vertauksen vuoksi osoitettakoon, miten v:n 1930 verotetut tulot Pakinkylässä, Tuomarinkylässä sekä Tomtbackassa ja Nackbölessä jakaantuivat eri tuloryhmien välillä:

Kylä tai tila:	Verolippuja	Verotettuja tuloja						
		Talosta, tontista ja maasta		Elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tulot		Yhteensä
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
Pakinkylä	805	660,300	9.7	416,100	6.1	5,747,600	84.2	6,824,000
Tuomarinkylä	54	233,200	48.9	—	—	244,100	51.1	477,300
Tomtbacka ja Nackböle	38	194,900	54.8	—	—	160,900	45.2	355,800
Koko alue	897	1,088,400	14.2	416,100	5.4	6,152,600	80.4	7,657,100

Verovelvollisten ja verotettujen tulojen jakaantumisesta kunkin verovelvollisen tulon suuruuden mukaan on käytettävissä tietoja alueelta, johon kuuluivat Pakinkylä ja Tuomarinkylä. Tiedot koskevat v:n 1930 oloja ja ovat seuraavat:

Tulot. Markkaa	Verotettuja			Veroäyrejä		
	Pakinkylä		Kaup.	Pakinkylä		Kaup.
	Luku	%	%	Luku	%	%
Alle 2,000	298	34.7	8.4	3,461	4.7	0.5
2,000— 5,999	213	24.8	23.4	8,522	11.7	3.6
6,000— 9,999	101	11.8	13.9	7,946	10.9	4.3
10,000— 19,999	157	18.3	22.6	22,924	31.4	13.0
20,000— 49,999	81	9.4	24.2	22,424	30.7	27.2
50,000— 99,999	8	0.9	4.4	5,414	7.4	11.9
Yli 100,000	1	0.1	3.1	2,322	3.2	39.5
Yhteensä	859	100.0	100.0	73,013	100.0	100.0

Taulukko osoittaa, että tämän alueen verovelvollisista 89.6 % oli sellaisia, joitten verotustulot ovat alle 20,000 markkaa ja 59.5 % on sellaisia, joitten tulo oli alle 6,000 markkaa. Tämä pienimpien veronmaksajien luku onkin Pakinkylässä tavattoman suuri.

Myöskin muut vertailevat luvut osoittavat, että Pakinkylä on sangen vähävaraisen väestön asumapaikkaa. Verrattakoon esim. Pakinkylän verotettujen tulojen keskimäärää asukasta kohti vastaaviin lukuihin eräiltä muilta esikaupunkialueilta ja kaupungista. Tämä keskimäärä on vv. 1929—1933 ollut seuraava:

	Pakinkylä	Oulunkylä	Malmi—Tapanila	Kaupunki
1929	6,013	8,162	6,328	15,954
1930	5,273	7,898	6,359	14,600
1931	4,589	6,945	5,312	13,337
1932	4,029	6,246	4,570	11,223
1933	3,618	6,300	4,288	10,745

Pakinkylä osoittautuu näitten lukujen valossa taloudellisesti heikoimmaksi esikaupunkialueeksi.

Koko Pakinkylän liitosalueen verotettavien tulojen suhde Helsingin maalaiskunnan verotettujen tulojen kokonaismäärään vv. 1930—1934 toimitetuissa taksoituksissa on seuraava:

Vuosi	Verotetut tulot		
	Helsingin maalaiskunnan	Pakinkylän liittosalueen	
	Smk.	Smk.	%
1930	137,360,700	9,843,300	7.2
1931	120,086,400	7,657,100	6.4
1932	112,272,800	6,837,200	6.1
1933	101,445,800	6,247,900	6.2
1934	98,965,600	6,070,800	6.1

Sanottuna viisivuotiskautena 1930—1934 on koko Pakinkylän liitosalueen verotettujen tulojen keskimäärä ollut 6.4 % Helsingin maalaiskunnan verotettujen tulojen kokonaismäärästä.

6. *ALUEEN ASEMA KUNNAN HALLINNOSSA.*

Kun Pakinkylän liitosalueella on kunnallisesti äänioikeutettuja 1,043, mikä on vain 7.4 % kunnan kaikkien äänioikeutettujen luvusta, on luonnollista, että tämän alueen väestöllä ei voi olla suurtakaan vaikutusvaltaa kunnan asioitten hoitoon. Sen kautta, että alue sijaitsee lähempänä kunnan nykyistä hallintokeskusta ja myös sen selvästi havaittavan kunnallisen harrastuksen vuoksi, jota alueen asukkaat varsinkin viime vuosina ovat osoittaneet, on tämän alueen suhde kuntaan kuitenkin läheisempi kuin useimpien muitten liitosalueitten. Alueen väestö pääsee helpommin kuin useimpien muitten liitosalueitten väestö käyttämään Malmin asemanseudulla olevia kunnallisia laitoksia. Itse liitosalueella ei kuitenkaan ole muita kunnallisia laitoksia kuin kansakoulu ja suomalainen keskuskirjaston pääasema. Sitäpaitsi on toisen kunnan kätilön asemapaikka tällä alueella.

Kunnanvaltuuston 41 jäsenestä on 2 jäsentä tältä alueelta. V:n 1933 kunnallisvaaleissa, joihin tältä alueelta otti osaa vain 352 äänioikeutettua, mikä oli 5.5 % vaaleihin osanottaneista koko kunnassa, annettiin sosialidemokraattisen puolueen listoille 230 eli 65.4 %, suomenkielisten porvarillisten listoille 92 eli 26.1 % ja ruotsalaisen kansanpuoueen listoille 30 eli 8.5 % annetuista äänistä. Valtuustoon tältä alueelta valituista on toinen suomenkielisten porvarillisten puolueiden ja toinen sosialidemokraattisen puolueen listoilta valittu.

Kunnan sisäisessä hallinnossa muodostaa Pakinkylän liitosalue yleensä oman piirinsä. Niinpä Pakinkylän äänestyalue ja verotuspiiri sekä kunnallislautakunnan järjestyspiiri ovat rajoiltaan samat kuin liitosalue. Veroilmoituskaavakkeitten jako ja veroilmoitusten vastaanotto tapahtuu, kuten muissakin kunnan osissa, eräissä alueen piirissä olevissa liikkeissä. Muut kunnalliset asiat on hoidettava Malmilla. Verot voidaan maksaa myös Oulunkylässä ja kaupungissa oleviin pankkeihin.

7. *PAKINKYLÄN TAAJAVÄKINEN YHDYSKUNTA.*

Pakinkylän kylä julistettiin marraskuun 4 päivänä 1908 taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, jolle oli laadittava terveydenhoitojärjestys, rakennusjärjestys ja palojärjestys. Seuraavana vuonna eli lokakuun 13 päivänä 1909 senaatti lisäksi päätti, että yhdyskunnalle oli laadittava järjestyssääntö.

Heinäkuun 29 päivänä 1918 vahvisti maaherra maalaiskunnan anomuksesta yhdyskunnalle »Yleisen ohjesäännön Pakinkylän huvilayhdyskuntaa varten». Tämän kautta sai yhdyskunta oikeuden pitää n.s. yksityisiä kuntakokouksia eli oikeuden itsehallintoon. Senjälkeen kun taajaväkisistä yhdyskunnista v. 1898 annettuun asetukseen maaliskuun 27 p:nä 1919 oli tehty sellainen muutos, että yhdyskunnalla, jolla oli oikeus itsehallintoon, tuli olla yhdyskunnanvaltuusto, olisi myös tälle yhdyskunnalle ollut asetettava valtuusto. Näin ei kuitenkaan tapahtunut ennenkuin v. 1930, jolloin v. 1931 alkavaksi toimikaudeksi valittiin 13 jäseninen yhdyskunnan valtuusto. Vasta tämän jälkeen alkoi yhdyskunta toimia, ollen Helsingin maalaiskunnan alueella olevista lukuisista taajaväkisistä yhdyskunnista ainoa, joka on todella järjestäytynyt.

Yhdyskunta toimii nyttemmin taajaväkisistä maalaisyhdyskunnista toukokuun 22 p:nä 1931 annetun lain ja maaherran huhtikuun 7 p:nä 1933 vahvistaman »Pakin-

kylän taajaväkisen yhdyskunnan hallinnon ohjesäännön» perusteella. Tämän mukaan tulee yhdyskunnalla olla hallintolautakunta, johon kuuluu 3 jäsentä ja 3 varajäsentä. Sellainen on myöskin asetettu.

Yhdyskunnan toiminta on kuitenkin ollut varsin heikkoa. Päähuomio on kiinnitetty teiden valaisemiseen. Tätäkään ei ole voitu ulottaa muuta kuin tärkeimpiin teihin. Tievalaistusta oli olemassa jo ennenkuin yhdyskunta otti asian omakseen. Aikaisemmin kustansivat huvilanomistajat itse valaistuksen, ja niin on asia edelleenkin järjestetty eräillä teillä, joihin yhdyskunnan valaistusta ei ole voitu antaa. Valaistuksesta huolehtii Pakinkylän Sähkö Osakeyhtiö, jolle yhdyskunta on luovuttanut jo hankkimansa johdot. Ulkovalaistusverkostoa laajennetaan yleensä vain siinä tapauksessa, että huvilanomistajat suorittavat osan, ¼ tai ⅓, peruskustannuksista. Sähkövirran maksaa yhdyskunta.

Menojensa peittämiseen kantaa yhdyskunta jäseniltään yhdyskuntaveroa v:sta 1934 alkaen 40 penniä. Alkuvuosina oli vero 25 penniä. Yhdyskunta on useita kertoja anonut kunnalta avustusta yleisiin menoihinsa 5,000—10,000 markkaa, mutta anomukset on aina hylätty.

Yhdyskunnan talouden laatu ja laajuus selviää esim. yhdyskunnan talousarviosta v:ksi 1934. Tämä oli seuraava:

Menot:

I	Yhdyskunnan valtuusto	Smk.	1,580: —
II	Hallintolautakunta	»	1,890: —
III	Tievalaistus	»	20,000: —
IV	Uimarannan valvonta	»	1,000: —
		Yhteensä Smk.	24,470: —

Tulot:

I	Varoja kassassa	Smk.	1,270: —
II	Verojäämätuloja	»	1,000: —
III	Anottua avustusta kunnalta uimarannan valvontaan	»	1,000: —
IV	Verotuksella 53,000 äyriltä à 40 p.	»	21,200: —
		Yhteensä Smk.	24,470: —

Niistä järjestyssäännöistä, joita yhdyskunnalle edellämainittujen senaatin päätösten mukaan olisi ollut laadittava, on aikaansaatu vain terveydenhoitojärjestys. Tämän vahvisti kuvernööri huhtikuun 29 p:nä 1909. Tämä on kuitenkin joutunut täydelleen unohduksiin. Yhdyskunnan valtuusto on tosin valinnut terveydenhoitolautakunnan, mutta tämä ei näy päässeen toiminnan alkuun. Yleensä valitetaan paikkakunnalla terveydenhoidon puutteellisuutta. Varsinkin tuottavat sikalat haittaa.

8. KANSAKOULUT.

Pakinkylän liitosalue on kahtena kansakoulupiirinä, nimittäin suomenkielisenä ja ruotsinkielisenä kansakoulupiirinä. Suomenkielisellä koulupiirillä on oma koulutalo. Ruotsinkielisen piirin oppilaat käyvät toistaiseksi Oulunkylän kansakoulussa. Kuitenkin on määrätty, että tätäkin piiriä varten olisi v:teen 1937 mennessä rakennettava oma koulutalo Tuomarinkylään.

Liitosalueella on siis vain yksi kansakoulu, nimittäin n.s. Metsolan suomenkieli-

nen kansakoulu. Koulu toimii kuitenkin kahdessa huoneistossa, yläkoulu ja alakoulu erikseen. Yläkoulu sijaitsee Landtmätarsin tilalta eroitetulla koulutilalla R. N:o 3[41]. Tilan pinta-ala on 4,900 m². Jos tonttimaan arvo arvioidaan 15 markaksi m²:ltä, on tontin arvo 73,500 markkaa. Koulu- ja asuinrakennus, joka on rakennettu osaksi v. 1906, osaksi 1924, on puinen 1-, 2- ja 3-kerroksinen tyydyttävässä kunnossa oleva rakennus. Sen arvo on 170 markan mukaan m²:lta 418,200 markkaa. Rakennuksen kuutiosisältö on 2,460 m³. Ulkohuoneet on arvioitu 14,000 markaksi ja kaivo 2,500 markaksi. Koko koulukiinteistön arvo on siten 508,200 markkaa.

Koulua varten otettiin ensimäistä koulurakennusta rakennettaessa v. 1907 valtion laina (Lainan N:o 2008 ent. lainausrahastosta), joka alkuaan oli 8,000 markkaa, mutta josta v:n 1934 lopussa oli maksamatta Smk. 3,114: 75.

Alakoulua varten on vuokrattu huoneisto Puistotie 1. Huoneisto on epätyydyttävä.

Koulun irtaimiston arvo on 41,139 markkaa.

Koulun opettajakuntaan kuuluu johtaja-opettaja, kaksi yläkoulun opettajaa ja kaksi alakoulun opettajaa.

Oppilaita oli lokakuussa vv. 1933 ja 1934 alakoulussa 52 ja 62 sekä yläkoulussa 98 ja 107 eli yhteensä 150 ja 169. Tämä on yhteensä 6.3 % kunnan koko oppilasmäärästä v. 1934. Tähän ei kuitenkaan ole luettu ruotsinkielisen piirin oppilaita, jotka saavat opetuksensa Oulunkylän kansakoulussa.

Kunnan menot liitosalueen kansakouluopetuksesta olivat v:n 1933 tilien mukaan seuraavat:

Opettajain palkat: Valtiolta	Smk.	75,931: 20
Kunnalta	»	33,750: —
Rakennusten kunnossapito	»	4,493: 15
Koulukalusto	»	648: 50
Opetusvälineet	»	1,152: 35
Oppikirjat	»	4,770: 25
Oppilaiden muut koulutarvikkeet	»	3,240: 30
» ravinto ja vaatetus	»	17,381: 95
Lämpö	»	10,912: —
Valo	»	3,216: —
Siivous	»	5,102: 25
Vuokrat	»	6,300: —
Taloudenhoito	»	269: 10
	Yhteensä Smk.	167,167: 05

Näihin menoihin tulee lisäksi noin 20,000 markkaa, minkä kunta maksaa Oulunkylän kunnalle korvausta ruotsinkielisten oppilaiden koulunkäynnistä Oulunkylän ruotsinkielisessä kansakoulussa.

Kunnan tulot Metsolan koulusta olivat samana vuotena seuraavat:

Valtionapu opettajain palkkaukseen	Smk.	75,931: 20
» rakennusten kunnossapitoon	»	5,300: —
» muihin menoihin	»	23,079: 68
	Yhteensä Smk.	104,310: 88

Erotus menojen ja tulojen välillä on Smk. 62,856: 17, mikä siis oli kunnan omia menoja liitosalueen kansakouluopetuksesta.

9. *KIRJASTO- JA MUU VALISTUSTOIMINTA.*

Maalaiskunnan suomalaisen kirjaston keskuskirjasto on, kuten mainittiin, sijoitettu tälle liitosalueelle, nimittäin Metsolan kansakouluun. Kirjastossa on noin 2,800 nidettä. Sen arvo oli kunnan irtaimistoluettelossa v:n 1934 lopussa 109,530 markkaa. Kirjaston vuosimenot ovat olleet noin 12,000—15,000 markkaa. Kirjasto on saanut lakimääräistä valtionapua.

Kunta on viime vuosina rahallisesti tukenut n.s. maatalouskerhotoimintaa, jota on järjestetty eräisiin kunnan osiin, m.m. Pakinkylään. Näitten kerhojen tarkoituksena on herättää lapsissa, etenkin kansakouluoppilaissa, harrastusta puutarhanhoitoon. Kerhot vuokraavat maa-alueita, joista luovutetaan palstoja viljeltäväksi. Pakinkylällä on Oulunkylän kunnan kanssa yhteinen kerho. Viljelysten pinta-ala oli v. 1933 Pakinkylässä 6,275 m² ja viljelijöitä 54. Helsingin maalaiskunnan avustus on ollut 3,000 markkaa.

Mainittakoon myös, että alueella on yhdyskunnan alotteesta järjestetty yleinen uimaranta Vantaanjoen rantaan. Uimarannan on kaupunki rakentanut maalleen ja luovuttanut sen yhdyskunnan hoitoon. Kunta avustaa uimarannan vartiointia 1,000 markalla vuodessa.

10. *KÖYHÄINHOITO.*

Kunnan köyhäinhoidollisessa piirijaossa on liitosalue oma piirinsä. Tästä piiristä olevat köyhäinhoidon tarvitsijat ovat pääasiallisesti varsinaisesta Pakinkylästä. Köyhäinhoidon tarvitsijoita on ollut suhteellisen runsaasti. Laitoshoidossa oli v. 1934 26, yksityishoidossa olleita lapsia 1 ja muita avustuksen saajia 191 eli yhteensä 218. Tämä on 7.3 % kunnan kaikista avustuksen nauttijoista.

Piirin köyhäinhoitokustannukset olivat v. 1934 Smk. 246,014: 45.

11. *TYÖTTÖMYYSHUOLTO.*

Varsinaisen Pakinkylän väestön keskuudessa on viimeisinä pulavuosina ollut verrattain runsasti työttömiä. Kunnan työttömyystoimistolla on täällä ollut asiamies työttömien ilmoittautumista varten ja täällä on myös ollut työttömille annettavien ruoka-annosten jakelupaikka. Malmi—Tapanilan jälkeen on tämä se osa kuntaa, jossa on ollut enimmin työttömiä.

12. *TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.*

Kunnan alueen jakamisessa erilaisiin terveys- ja sairashoitopiireihin on tämä liitosalue viety Malmin terveyssisarpiiriin ja Malmin kätilöpiiriin.

Kunnan sairaalassa Malmilla hoidetuista potilaista oli v. 1933 36 ja v. 1934 25 tältä liitosalueelta.

Aikaisemmin on jo mainittu, että Pakinkylän taajaväkiselle yhdyskunnalle huhtikuun 29 p:nä 1909 on vahvistettu terveydenhoitojärjestys, mutta että tämä on joutunut unohduksiin. Samoin on mainittu, että sanotulla yhdyskunnalla nyttemmin on oma terveydenhoitolautakuntansa.

13. PALOTOIMI.

Sen marraskuun 4 p:nä 1908 annetun senaatin päätöksen mukaan, jolla Pakinkylän kylä julistettiin taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, oli yhdyskunnalle vahvistettava palojärjestys. Tällaista ei kuitenkaan ole laadittu.

Liitosalueen samoinkuin taajaväkisen yhdyskunnan palotoimi on sen palosammutustoimen varassa, jota Pakinkylän vapaaehtoinen palokunta suorittaa. Tämän miesvahvuus on 30 miestä. Sillä on käytettävänään ainoastaan 2 käsivoimaruiskua, joitten vesiteho on 350 l/min. Letkuja on 160 metriä 2 tuuman letkua. Palokunta on siten kaikissa suhteissa heikko. Palokunnalla on oma talo, jonka arvo on 44,000 markkaa.

Vedensaannin helpottamiseksi on kunta Pakinkylään kaivattanut kaksi palokaivoa. Näitten arvoksi on kunnan kiinteistöluetteloon merkitty 24,000 markkaa.

14. RAKENNUSTOIMINNAN VALVONTA.

Senaatin päätökseen v:lta 1908 Pakinkylän julistamisesta taajaväkiseksi yhdyskunnaksi sisältyi myös, kuten on mainittu, määräys rakennusjärjestyksen laatimisesta yhdyskuntaa varten. Tätä määräystä ei kuitenkaan ole toteutettu. Myöskään ei rakennussuunnitelmaa ole tätä yhdyskuntaa varten vahvistettu. Rakennustoiminta on v:n 1932 alkuun saakka ollut täysin vapaata. Alue onkin jaettu asuntotiloihin ja rakennettu asemakaavallisesti varsin epäonnistuneesti ja rakennukset ovat suurimmalta osalta epätyydyttävät. Onneksi on tällä alueella kasvanut metsä verrattain hyvin säilytetty ja tämä verhoaa rakennusten epätasaisuuden ja mauttomuuden.

V:n 1932 alusta on sikäli tapahtunut parannus rakennustoiminnan valvonnassa, että silloin voimaanastuneen asemakaavalain 57 ja 60 §§:n perustuvaa rakennuskieltoa noudatetaan ja uutisrakennusten piirustukset lähetetään maaherran vahvistettaviksi. Ennen piirutusten vahvistamista hankkii maaherra niistä kaupungin kiinteistöviranomaisten lausunnon. Taajaväkisen yhdyskunnan hallintolautakunta harjoittaa myös jonkinlaatuista piirustusten ennakkotarkastusta ennen niitten lähettämistä maaherralle. On kuitenkin osoittautnut, että tätä tietä aikaansaadaan vain se, että kaikkein mahdottomimmat piirustukset hylätään ja ettei rakennusta sijoiteta vastaisia asemakaavallisia järjestelyjä haittaavalla tavalla.

Asemakaavalain edellyttämän rakennussuunnitelman valmistaminen on parhaillaan käynnissä. Jo syyskuun 10 päivänä 1918 päätti kaupunginvaltuusto maalaiskunnan valtuuston esityksestä ryhtyä toimenpiteisiin asemakaavan laatimiseksi, mutta useista syistä, m.m. sen vuoksi, että kysymys alueen liittämisestä kaupunkiin oli vireillä, ja koska myös rakennustoiminta näytti keskeytyneen, ei lopullisiin toimenpiteisiin ryhdytty. Maaherran tiedusteltua, olisiko kaupunki halukas myötävaikuttamaan eräitten esikaupunkien rakennussuunnitelmien laatimiseen, päätti kaupunginvaltuusto huhtikuun 12 p:nä 1933 uudestaan omalla kustannuksellaan laatia rakennussuunnitelman koko Pakinkylää varten. Suunnitelma on nyttemmin valmistunut ja voidaan edellyttää sen ennen pitkää saavan maaherran vahvistuksen.

15. TIEOLOT.

Uusi valtatie kaupungista pohjoiseen, n.s. Tuomarinkylän maantie, kulkee 3,535 metrin pituudelta tämän liitosalueen kautta. Tien, joka on emulsiosepelillä päällystetty on, kuten tunnettua, kaupunki rakentanut. Tähän tieosuuteen kuuluu lisäksi Nanteenjoen siltaa 44 metriä. Tie on valtioneuvoston helmikuun 27 p:nä 1935 te-

kemällä päätöksellä julistettu maantieksi. Se on myös virallisesti valtion välittömässä hoidossa, mutta kaupunki on saanut oikeuden toistaiseksi pitää sitä kunnossa, maantiejatkojen ylläpidon korvauksesta määrättyä korvausta vastaan.

Mitä paikallisluontoisiin teihin tulee, niin on varsinaisessa Pakinkylässä sikäli aikaansaatu järjestetyt olot, että kaikki tärkeimmät tiet esikaupunkialueella on julistettu kyläteiksi ja otettu virallisesti vahvistettujen tiekuntien hoitoon. Tällaisia tiekuntia on Pakinkylässä nyttemmin kolme. Niiten hoidossa on kaikkiaan noin 13,5 km teitä. Tiet ovat tavallisia sorateitä. Tiekuntien hoidossa olevat tiet on merkitty oheelliseen karttaan.

Tuomarinkylässä sekä Tomtbackan ja Nackbölen tilojen piirissä on vain maanomistajain, siis nyttemmin kaupungin ylläpitämiä tilusteiden luontoisia teitä.

16. SÄHKÖKYSYMYS.

Liitosalueella toimii sähkövirran jakajana eräs yksityinen yhtiö, nimittäin Pakinkylän Sähkö Osakeyhtiö. Tämän toiminta-alueena on varsinainen Pakinkylä. Kuitenkin on myös Oulunkylän Sähkö O.Y:llä jonkunverran kuluttajia Pakinkylän itäosassa. Muissa osissa liitosaluetta, siis Tuomarinkylässä, Tomtbackassa ja Nackbölessä, myy kaupunki itse välittömästi sähkövirtaa. Kaupunki omistaa alueen kautta Käpylästä Tuomarinkylän kartanoon kulkevan suurjännitejohdon sekä kartanon maalla olevalta muuntaja-asemalta Tomtbackaan menevän suurjännitejohdon.

Pakinkylän Sähkö O.Y. ostaa kaupungilta virran edellämainitusta suurjännitejohdosta Pakinkylässä. Sopimus asiasta on tehty marraskuun 30 p:nä 1927 ja on se kuuden kuukauden irtisanomisen varassa. Kaupunki on sitoutunut antamaan kaiken yhtiön tarvitseman sähköenergian, kuitenkin korkeintaan 50 kVA:n teholla. Yhtiö maksaa virrasta tehomaksua Smk. 750: — kW:lta vuodessa, kuitenkin vähintäin 21,000 markkaa, ja kulutusmaksua 30 penniä kilovattitunnilta, mikä hinta kuitenkin on riippuvainen hiilten hinnoista. Kaupungilla on oikeus lunastaa yhtiön suurjännitejohto ja muut sähkölaitteet tai niiden osia siinä tapauksessa, että kaupungin sähkölaitos katsoo voivansa niitä käyttää vastedes sekä antaessaan virtaa Pakinkylän ulkopuolella sijaitseville alueille taikka niissä tapauksissa, että kuluttajalle kuuluvaa aluetta välikirjan voimassaoloaikana yhdistetään Helsingin kaupunkiin. Lunastushintaa määrättäessä on pohjaksi pantava lunastusaikana käypä arvo.

Yhtiön v:n 1934 tilinpäätöksen mukaan ovat yhtiön varat ja velat seuraavat:

Varat:		Velat:	
Käteistä ja talletuksia	Smk. 100,543: 81	Osakepääoma	Smk. 200,000: —
Varasto	» 9,907: 80	Vararahasto	» 40,536: 50
Työlaskusaatavia	» 12,506: 20	Maksamattomia osinkoja	» 6,015: 80
Virtamaksusaatavia ...	» 21,780: 65	Voitto v:lta 1934	» 4,949: 41
Johtajan tili	» 106,763: 25		
Yhteensä	Smk. 251,501: 71	Yhteensä	Smk. 251,501: 71

Yhtiön omaisuuteen kuuluvat tievalaistusjohdot, mitkä yhtiö on saanut osaksi asuntotonttien haltijoilta, osaksi Pakinkylän taajaväkiseltä yhdyskunnalta. Tievalaistusta varten, minkä taajaväkinen yhdyskunta suurimmalta osalta kustantaa, on käytännössä noin 100 valopistettä.

Yhtiön kulutusmaksu on Smk. 3: 50 kWh:lta valovirrasta ja Smk. 2: 50 kWh:lta voima- ja tievalaistusvirrasta. Mittareita on noin 400.

Kaupungin muuntajasta Tuomarinkylässä on vedetty suurjännitejohto Tammiston kartanoon, jonka omistaa Hankkija, ja Backaksen tilalle, jonka omistaa Elanto. Kumpikin tila sijaitsee supistetun Helsingin maalaiskunnan alueella. Johdon omistavat mainitut liikkeet. Sopimus virran myynnistä on kaupungin kanssa tehty joulukuun 28 päivänä 1927.

17. LIITOSEHDOTUS.

Selvitysmiehen käsiteltäväksi on lähetetty Pakinkylän asukkaiden puolesta heinäkuun 4 päivänä 1927 tehty esitys koko Pakinkylän liittämisestä kaupunkiin. (Kts. Päämietintö siv. 236.)

Käsitys, että Pakinkylä olisi liitettävä kaupunkiin on aikaisemminkin tullut esille käsiteltäessä kaupungin ympäristöön muodostuneiden esikaupunkien olojen järjestämistä yleensä.

Tänne syntyneen verrattain huomattavan järjestämättömän asutuksen laajentumisen estämiseksi teki kaupunki täällä jo v. 1917 ensimäiset maanostot. Näitä täydennettiin erittäinkin v. 1922. Tästä lähtien ovatkin Pakinkylän rakentamattomat maat olleet kaupungin hallussa. (Kts. Päämietintö siv. 132 ja 134.)

Tiettävästi ensimäinen kerta tehtiin suoranainen aloite Pakinkylän liittämisestä kaupunkiin v. 1918, jolloin Helsingin maalaiskunnan valtuustossa herätettiin kysymys kaikkien kunnan alueella olevien esikaupunkien liittämisestä kaupunkiin. Aloite johti esityksentekoon valtioneuvostolle v. 1920, mutta valtioneuvosto ei asian silloisessa vaiheessa katsonut voivansa ryhtyä siinä mihinkään toimenpiteisiin.

Sittemmin kaupunginvaltuuston (kts. Päämietintö siv. 230) asettama esikaupunkivaltuuskunta v. 1921 määrittelemässään kaupungin laajentamisohjelmassa luki Pakinkylän kaupunkiin liitettävien alueiden joukkoon. Samoin teki v. 1923 ylemmänasteen itsehallinnon järjestämistä valmistellut valtion komitea. Näitten suunnitelmien mukaan oli myös kaupungin omistama Tuomarinkylä liitettävä kaupunkiin. (Kts. Päämietintö sivu 231 ss.)

Pakinkylän liittäminen kaupunkiin on myös selvitysmiehen käsityksen mukaan välttämätöntä.

Sen selvityksen perusteella, mikä yllä on esitetty kylän maanomistus-, rakennus- ja asunto-, väestö- sekä taloudellisista oloista, voidaan todeta, että Pakinkylän asutus on selvää esikaupunkiasutusta. Kylä kuuluu siten kaupungin talouspiiriin.

Erikoisesti on syytä korostaa sitä, että Pakinkylän väestö on varattomampaa kuin minkään muun esikaupunkialueen. Vuoden 1933 verotetut tulot olivat keskimäärin asukasta kohti vain 3,618 markkaa vastaavan luvun ollessa esim. Oulunkylässä 6,300 markkaa ja Malmi—Tapanilassa 4,288 markkaa. Mahdollisuuksia aikaansaada parannuksia Pakinkylän kunnallisiin oloihin muodostamalla tämä kylä ehkä ympäristöineen itsenäiseksi kunnaksi, jota Helsingin maalaiskunnan taholla aikoinaan, nimittäin v:n 1918 tienoilla, suunniteltiin (kts. Päämietintö siv. 202), ei jo tästäkään syystä ole olemassa.

Pakinkylän asukkaiden edellämainitussa esityksessä valtioneuvostolle v:lta 1927 on oikein huomautettu, että tämän asutuksen liikenneyhteydet ovat suunnatut kaupunkiin ja Oulunkylään, mutta että sitävastoin liikenneyhteydet Helsingin maalaiskunnan nykyiseen keskukseen ovat huonot. Tosiasia on, että Pakinkylän asutus muodostaa kunnan Malmi—Tapanilassa sijaitsevasta pääasutuksesta erillisen asutusryhmän. Valitukset, että tämän asutusryhmän väestön tarpeisiin ei kunnan taholta kiinnitetä riittävästi huomiota, ovat ainakin jossain määrin oikeutetut. Vaikka kunnan osoittamaan harrastusten puutteeseen Pakinkylän olojen parantamiseen suurelta osalta luultavasti on syynä kunnan heikko taloudellinen asema, on siihen myös syynä sama yleinen epäkohta kunnan hallinnossa, mikä lopulta aiheuttaa Helsingin maalaiskunnan alueen yleisen uudestaanjärjestelyn, nimittäin se, että kunnan alueella olevien eri esikaupunkialueiden edut ja harrastukset eivät enää käy yhteen, vaan ovat keskenään ristiriitaiset. Tätä epäkohtaa ei saataisi poistetuksi jonkin sellaisen järjestelyn kautta, että Pakinkylä yhdessä jonkin muun Helsingin maalaiskunnan osan, lähinnä kai juuri Malmi—Tapanilan tai Oulunkylän kanssa muodostettaisiin itsenäiseksi

kunnaksi. Tällaisten yhdistelmien kautta ei aikaansaataisi sellaista etujen ja harrastusten yhteyttä, minkä tulee olla tarkoituksenmukaisen kunnallisen jaoituksen pohjana.

Kaupungin ympäristön kunnallista jaoitusta uudistettaessa on Pakinkylän kunnallisten olojen järjestämistä näin ollen pakko käsitellä tavallisena esikaupunkiliitoksena. Kunnallisten tehtävien täyttäminen, m. m. tarpeelliset asemakaavajärjestelyt, voidaan Pakinkylässä saada tyydyttävälle kannalle vain siten, että kaupungin oikeudet ja velvollisuudet ulotetaan tälle alueelle. Tällainen liitos on myös omiaan huojentamaan ja tasoittamaan Pakinkylän väestön kunnallisia rasituksia ja muutenkin edistämään yhteiskunnallista ja taloudellista kehitystä tällä alueella. Riittävät lakimääräiset edellytykset, joista puhutaan kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n 1 mom:n 1) ja 3) kohdissa, ovat siten olemassa Pakinkylän liittämisestä kaupunkiin.

Mitä nyt kysymyksessä olevan liitosalueen muihin osiin, Tuomarinkylään sekä Tomtbackaan ja Nackböleen tulee, niin ovat perustelut näitten osien liittämiselle kaupunkiin toiset kuin varsinaiseen Pakinkylään nähden. Esikaupunkiasutusta ei, kuten on osoitettu, näissä liitosalueen osissa ole. Sikäli nämä osat kuitenkin ovat kaupunkilaistuneet, että kaupunki, 20 ha:n aluetta lukuunottamatta, omistaa niitten piirissä kaiken maan. Maanlunastuksiin on kaupunki korkomenoja lukuunottamatta käyttänyt 10,550,000 markkaa. Kaupungin tarkoituksena on lähinnä ryhtyä järjestämään näille maille omakotialueita, joiden asukkailla olisi jonkunverran suuremmat mahdollisuudet puutarhanhoitoon kuin yleensä omakotialueilla. Näitten osien liittäminen kaupunkiin olisi siten suoritettava n. s. kolonisatorisena eli asutusliitoksena, t. s. liitoksena, jonka edellytykset ovat edellämainitun lain 2 §:n 1 mom:n 2) kohdassa määritellyt.

Edelläesitetyt näkökohdat riittänevät perustelemaan ehdotusta, että koko Pakinkylän liitosalue kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisen uudistuksen yhteydessä liitetään kaupunkiin. Kaupunkiin liitettävät alueet ovat siis koko Pakinkylä, koko Tuomarinkylä sekä Tomtbackan ja Nackbölen yksinäiset verotalot ynnä kaikki viimeksimainituista eroitetut tai eroitettavat tilat sekä näitten kylien ja tilojen vesialueet.

PAKINKYLÄN LIITOSALUE
BAGGBÖLE INKORPORERINGSOMRÅDE

Pakinkylä ja Tuomarinkylä sekä Tomtbackan ja Nackbölen yksinäistalot Helsingin maalaiskunnassa
Baggböle och Domarby byar samt Tomtbacka och Nackböle enstaka hemman i Helsinge landskommun

Tolkinkylä
Skattmansby
Kirkonkylä
Övitsböle
Nackböle
Tomtbacka
Tuomarinkylä
Domarby
Palkinkylä
Baggböle
Haagan kauppala
Oulunkylä
Malminkylä
Tapaninkylä
Kårböle
Tomtbacka
Tuomarinkylä
Domarby
Tervola
Posth.

Kaupungin maata
Stadens mark
Kunnan maata
Kommunens mark
Yksityisten maata
Enskildas mark

Liitosalueen raja
Inkorp.områdets gräns
Kylän raja Bygräns
Ehdotettu kaupunkialueen raja
Föreslagen stadsgräns
Valtion tie Statens väg
Kylätie Byväg
Yksityisten ylläpitämä tie
Av enskilda underhållen väg
Kk Fsk Kansakoulu Folkskola
P Paloasema Brandstation

Mittakaava Skala
200 100 0 200 400 600 800 1000 1500 2000 m

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 8

ERIKOISSELVITYS

MALMI-TAPANILAN LIITOSALUEESTA

MALMINKYLÄ, TAPANINKYLÄ, SUUTARINKYLÄ JA VIIKINKYLÄ HELSINGIN MAALAIS-KUNNASSA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. *ASEMA JA MAASTO.*

Malmi-Tapanilan liitosalue käsittää Helsingin maalaiskunnasta Malminkylän, Pukinmäki tähän luettuna, sekä koko Tapaninkylän, Suutarinkylän ja Viikinkylän.

Etelässä ulottuu alue Vanhankaupungin lahteen ja tällä ilmansuunnalla ovat kaupungin maat ja vedet naapureina. Kaupungin vanhimmista maista, ent. Koskelan tilasta, eroittaa sen vain Vantaanjoki. Tämä joki on myös läntisenä rajana alueen koko pituudelta merestä Helsingin kirkonkylän kohdalle. Joen toisella puolella ovat vastassa Oulunkylän kunta, Pakinkylän liitosalueesta itse Pakinkylä ja Tuomarinkylä sekä edempänä pohjoisessa Helsingin kirkonkylä. Pohjoisen suoraviivaisen rajan takana ovat Tikkurilan ja Fastbölen kylät. Itäinen raja, joka myös on sangen ehyt, kulkee pohjoisesta etelään saman kunnan Håkansbölen, Västersundomin, Mellunkylän, Puodinkylän ja Herttuaniemen kyläin vastarajana Vanhankaupungin lahteen. (Kts. liitteenä olevaa karttaa.)

Alueen koko pinta-ala on maarekisteritietojen mukaan 3,798 ha. Tästä on maata 3,571 ha ja vettä 246 ha, josta Vanhankaupungin lahtea 227 ha ja Vantaanjoen vesialuetta noin 19 ha. Maasta tulee Malminkylän osalle 1,419 ha, Tapaninkylän osalle 1,270 ha, Suutarinkylän osalle 234 ha ja Viikinkylän osalle 648 ha. Alueen suurin pituus pohjoisesta etelään on n. 9 km. ja leveys idästä länteen n. 6.5 km. Alueen etäisin kohta on noin 14 km päässä kaupungin keskustasta, rautatieasemalta.

Edellisessä Vantaanjokea koskevat pinta-alatiedot perustuvat pitäjänkartan perusteella suoritettuihin pinta-alan laskuihin, koska maarekisteri ei sisällä tietoja Vantaanjoen vesialueesta. Pitäjänkartalta laskettuna jakaantuu liitosalueen pinta-ala muuten seuraavasti:

	Maata, ha	Vettä, ha	Yhteensä, ha
Malminkylä	1,390	7	1,397
Tapaninkylä	1,312	4	1,316
Suutarinkylä	226	2	228
Viikinkylä	648	233	881
Yhteensä	3,576	246	3,822

Maasto on suurimmalta osalta kaupunkiasutukselle erittäin soveliasta. Suurin osa on viljavaa tasankomaata tai metsäkasvuista kangasmaata. Pääasiallisesti vain lähimpänä kaupungin aluetta etelässä, n. s. Viikinmäen seudulla, on kalliomaastoa, joka tuskin soveltuu asutustarkoituksiin, mutta tämä alue ei ole suuri ja voidaan se menestyksellä järjestää puistoalueeksi. Samoin on jonkunverran vuoristoa alueen itäosassa Herttuaniemen ja Puodinkylän rajalla.

Useimmat kaupungista johtavat pääliikenneväylät kulkevat tämän alueen läpi. Näin on laita rautateiden emäradan, joka 5.4 km:n pituudelta kulkee alueen keskiosan kautta ja jonka varrella alueen piirissä ovat Pukinmäen pysäkki, Malmin asema ja Tapanilan pysäkki sekä alueen rajan ulkopuolella Puistolan pysäkki. Samoin on laita pohjoiseen ja itään vievien valtamaanteiden. Vantaanjoen sillalta Vanhassakaupun-

gissa tuleva maantie jakaantuu Malmin hautausmaan kohdalla koilliseen suuntaan menevään Porvoon ja Viipurin maantiehen ja luoteiseen suuntaan kulkevaan Hämeen ja Pohjanmaan valtamaantiehen. Uusi Tuomarinkylän kautta kulkeva valtamaantie pohjoiseen ei tule tälle alueelle, vaikka se Vantaanjoen ja Keravanjoen yhtymäkohdassa hyvin läheltä sivuaa sitä. Alueelle voidaan kaupungista käsin tulla myös Oulunkylän kautta n. s. Ryssänsiltaa. Alueen eteläosan, Viikinkylän kautta on äskettäin avattu yhdystie vanhan Porvoonmaantien ja Herttuaniemen kautta kulkevan uuden Porvoon maantien välille. Muuten on alueella runsaastikin teitä. Näistä on tärkeimpiä Porvoon ja Hämeen maantietä yhdistävä tie, joka kulkee n.s. Puistolan alueen läpi. Mainittakoon myös, että Malmin asemalta on rautatien sivuraiteita itään Malmin hautausmaalle ja länteen kaupungin puhtaanapitolaitoksen kaatopaikalle. Lisäksi on alueella kapearaiteinen pääasiallisesti soran kuljettamista varten rakennettu rautatie, jonka kaupungin haltuun nyttemmin siirtynyt Malmin Kalkkihiekkatiilitehdas aikaisemmin on rakentanut.

Tällä alueella sijaitsee pääosa Helsingin esikaupunkiasutusta. Esikaupunkimuodostumia on useita. Suurin on alueen keski- ja pohjoisosissa oleva Malmin—Tapanilan esikaupunkiasutus, joka on muodostunut alkuaan toisistaan riippumatta syntyneistä Malmin ja Tapanilan eli Mosabackan esikaupungeista. Tämän suuren asutuksen välittömänä jatkona itäiseen suuntaan Tapaninkylässä on Puistolan esikaupunkiasutus ja siitä vielä itään päin Porvoon maantien varrella Heikinlaakson esikaupunki. Tapanilan asutus on leviämässä myös siihen Tikkurilan kylän osaan, joka Keravanjoen tällä puolen sivuaa aluetta, sekä Suutarinkylään. Malmi-Tapanilan asutuksen lounaispuolella Malminkylässä on Pukinmäen verrattain huomattava esikaupunki, joka osaksi jo on kasvanut kiinni Malmi-Tapanilan asutukseen. Rautatien varrella Vantaanjoen sillankorvassa on Savikyläksi kutsuttu pienempi esikaupunki. Samalla puolen kuin tämä eli itäpuolella keskellä aluetta sijaitsee Malmin Sunnuntaipalstoiksi kutsuttu asutusryhmä ja siitä etelään Malmin hautausmaan luoteispuolella Nallibacka niminen asutus. Vihdoin on alueen eteläisimmässä kärjessä lähellä Vanhaakaupunkia pieni Viikinmäeksi kutsuttu asutus. Näitten esikaupunkien syntymistä on tarkemmin selostettu päämietinnössä sivuilla 58—60.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Tämän alueen kameraalinen jaoitus perustuu isojakoon, joka näillä tienoin yleensä 1770-luvulla päätettiin. Silloin muodostetut maakirjatalot ovat nyttemmin suurimmaksi osaksi jaetut aivan pieniin tiloihin, mutta alueen kameraalisessa jaoituksessa niillä on vieläkin merkityksensä. V. 1906 päättyi kylässä toistakymmentä vuotta kestänyt isojaon järjestely, jossa tilojen rajat ja pinta-alat huomattavasti muuttuivat.

Alueen keskeisin kylä, Malminkylä, jaettiin isojaossa seuraaviin taloihin: Pehrs N:o 1, Starens N:o 2, Örskis N:o 3, Ströms N:o 4, Sonaby N:o 5, Brusas N:o 6, Filpus N:o 7 ja Eskos (Eskola) N:o 8, jota myös kutsutaan Tallbackaksi. Isojaossa muodostettiin senlisäksi kaksi yksinäistaloa, nimittäin Boxbackan ja Stensbölen rälssitilat, mutta v. 1898 nämäkin tilat liitettiin kameraalisesti Malminkylään, jolloin ne saivat numerot Boxbacka N:o 9 ja Stensböle N:o 10.

Näistä tiloista jaettiin Pehrs v. 1827 kahtia, toisen puoliskon säilyttäessä tilan vanhan nimen. Toinen puolisko jaettiin taas v. 1836 kahtia, jolloin syntyi Karlsin tila R. N:o 1^3 ja Pål's'in tila R. N:o 1^4. Myöskin alkuperäinen Starensin tila jaettiin aikoinaan, nimittäin v. 1848, kahteen päätilaan, joista toinen säilytti kantatilan vanhan nimen ja sai rekisterinumeron R. N:o 2^1 ja toista kutsutaan Haga'ksi, R. N:o 2^2. Koska maakirjassa ja asiakirjoissa usein myös esiintyy Dal'in tila, mainittakoon, että tämä on v. 1906 Brusaksen tilasta eroitettu tila, R. N:o 6^1. Samasta syystä on mai-

nittava, että Filpuksen tilasta jo v. 1807 eroitettiin puolet Malmbygård nimiseksi tilaksi, R. N:o 7^1.

Toinen tämän alueen pääkylä, Tapaninkylä, jaettiin v. 1777 päättyneessä isojaossa ja v. 1904 päättyneessä isojaon järjestelyssä seuraaviin maakirjataloihin: Innus N:o 1, Backas N:o 2, Nybonds N:o 3, Björns N:o 4, Åsmus N:o 5, Ulas eli Ullas N:o 6, Krogars N:o 7, Rasmus N:o 8, Petas N:o 9, Brännas N:o 10, Björns N:o 11 ja Bams eli Bamsas N:o 12.

Näistä maakirjatiloista jaettiin Innus v. 1801 kahtia, jolloin toinen puoli säilytti tilan vanhan nimen ja toinen puoli sai nimen Träsvedja. Jälkimäinen jaettiin vuorostaan v. 1829, jolloin syntyivät Träsvedjan tila, R. N:o 1^3, ja Solbackan tila, R. N:o 1^4. Samoin jaettiin Krogarsin tila jo v. 1795 kahtia ja osat saivat rekisterinumerot R. N:o 7^1 ja 7^2. Edellinen jaettiin kahtia v. 1831, jolloin osien rekisterinumeroiksi tuli R. N:o 7^3 ja 7^4. Viimeksimainitusta, joka siis oli neljännes alkuperäistä Krogarsin tilaa, tuli Helsingin pitäjän ja kunnan kunnalliskoti. R. N:ot 7^2 ja 7^3 eli kolme neljännestä Krogarsin taloa yhdistettiin v. 1904 isojaon järjestelyn yhteydessä Krogars-nimiseksi tilaksi ja sai rekisterinumeroksi R. N:o 7^{11}.

Tässä mainitut Malminkylän ja Tapaninkylän tilat olivat siis näitten kylien päätilat, kun maan osittaminen esikaupunkiasutusta varten alkoi. Kummankin kylän tilojen tilukset olivat sangen hajallaan ja toistensa välissä.

Suutarinkylässä oli alkuaan isojaon jälkeen, joka päättyi v. 1769, neljä maakirjataloa. Nämä olivat Halfvars N:o 1, Böstas N:o 2, Bengts N:o 3 ja Hannusas N:o 4. Näistä Böstas ja Bengts heti isojaon jälkeen jaettiin niin, että edellisestä v. 1774 muodostettiin Bagges R. N:o 2^1 ja Böstas R. N:o 2^2 ja jälkimäisestä v. 1772 Bollbacka R. N:o 3^1 ja Bengts R. N:o 3^2. V. 1895 päättyi kylässä isojaon järjestely. Halfvars jaettiin v. 1914 8 pientilaan, joiden kunkin suuruus on 5.915 ha.

Viikin sotilasvirkatalo Malminkylän eteläpuolella esiintyi alkuaan maakirjassa yksinäisenä virkatalona. V. 1931, kun tämä oli kameraalisesti jaettava valtion ja kaupungin välillä, muodostettiin kaupungin omistama Viikinmäki itsenäiseksi maakirjataloksi ja sai numeron 2. Siitä lähtien on Viikin alue kameraalisesti kylä.

Maan kameraalisessa jaoituksessa ei vielä 1800-luvulla sanottavasti tapahtunut muutoksia, jotka olisivat aiheutuneet kaupungin läheisyydestä. V:teen 1890 oli Malminkylässä eroitettu ainoastaan 16 tilaa ja Tapaninkylässä 12 tilaa, joiden pinta-ala oli alle 1 ha:n. Nämäkin olivat pääasiallisesti rautatiealueita ja joitakin kesähuvila-alueita. 1890-luvulla muodostettiin Malminkylässä ainoastaan 6 ja Tapaninkylässä vain 1 tällainen tila ja ensimäisenä viitenä vuotena 1900-luvun alussa eli siis vv:na 1901—1905 syntyi edellisessä vain 3 ja jälkimäisessä vain 2 tällaista tilaa. Vv:na 1906 ja 1907 oli tämänlaatuinen maanosittaminen kokonaan pysähdyksissä.

Alueen kameraalisissa ja maanomistusoloissa tapahtui käänne vasta, kun v. 1906 perustettu AB. Parkstad-Vanda-Puistokylä ja v. 1907 perustettu Boxbacka Aktiebolag-nimiset osakeyhtiöt ryhtyivät harjoittamaan maanosittamista ja tonttimaiden myyntiä asuntotarkoituksiin. Nämä yhtiöt hankkivat omakseen suurimman osan Tapaninkylän tiloista ja huomattavia osia Malminkylästä (kts. päämietintö siv. 112—114). Lähinnä näitten yhtiöitten toimesta, mutta vähitellen sellaisillakin tiloilla, jotka eivät joutuneet näitten yhtiöitten haltuun, on v:sta 1908 lähtien harjoitettu laajakantoista maanosittamista, jota on jatkunut viime aikoihin asti. Oheellisista taulukoista ilmenee, miten suuresti maanosittamista esikaupunkiasutusta varten eri vuosina on tapahtunut Malminkylässä ja Tapaninkylässä.

Suutarinkylässä on tämäntapaista maanosittamista tapahtunut toistaiseksi aivan vähän. Ennen 1920-lukua oli 1 ha pienempiä tiloja syntynyt vain 4, v. 1922 muodostettiin 5, v. 1924 2, v. 1928 ja 1929 kumpanakin vuotena vain 1, vv. 1931 ja 1932 kumpanakin vuotena vain 2, v. 1931 1 sekä vv. 1934 ja 1935 kumpanakin vuotena 2 tällaista tilaa.

Viikin sotilasvirkatalon maista on eroitettu ainoastaan 1 tila, joka on alle 1 ha:n.

Kiinteistöjen muodostus Malminkylässä.

Lohkomisvuosi	Lohkomistoimituksissa syntyneitä tiloja, joiden pinta-ala oli:								Yhteensä uusia tiloja
	—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—	
	h e h t a a r i a								
— 1890	16	4	—	—	—	1	8	—	29
1891—1895	4	3	—	—	—	1	4	—	12
1896—1900	2	—	—	—	—	—	2	—	4
1901—1905	3	2	—	—	—	1	1	—	7
1906	—	—	—	—	—	—	1	1	2
1907	—	1	—	—	—	—	1	—	2
1908	23	6	—	—	—	—	4	—	33
1909	11	1	—	—	—	1	5	—	18
1910	42	1	—	—	—	—	1	2	46
1911	123	1	—	—	—	1	2	—	127
1912	51	3	—	—	—	1	1	1	57
1913	39	2	1	—	—	1	2	—	45
1914	70	4	—	—	—	—	3	—	77
1915	15	—	—	—	—	—	2	—	17
1916	92	1	—	—	—	—	1	—	94
1917	28	1	1	—	—	—	3	1	34
1918	42	1	2	—	—	—	6	1	52
1919	40	11	—	—	—	2	2	2	57
1920	19	—	1	—	—	1	2	2	25
1921	7	1	1	—	—	1	1	1	12
1922	18	1	—	—	—	3	3	1	26
1923	13	—	1	—	—	1	—	1	16
1924	16	—	—	—	—	2	1	1	20
1925	66	—	—	—	—	2	1	1	70
1926	11	1	—	—	—	1	2	1	16
1927	22	—	—	—	—	2	1	—	25
1928	63	1	—	—	—	1	1	1	67
1929	28	2	—	—	—	1	2	1	34
1930	12	1	—	—	—	—	1	1	15
1931	42	1	1	—	—	1	1	—	46
1932	12	—	—	—	—	—	—	1	13
1933	89	—	—	—	—	1	—	—	90
1934	39	—	—	1	—	—	1	—	41
1935	29	4	—	—	—	—	2	—	35

Kiinteistöjen muodostus Tapaninkylässä.

Lohkomisvuosi	Lohkomistoimituksessa syntyneitä tiloja, joiden pinta-ala oli:								Yhteensä uusia tiloja
	—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—	
	h e h t a a r i a								
— 1890	12	6	1	1	—	6	4	3	33
1891—1895	1	1	—	1	1	—	2	1	7
1896—1900	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1901—1905	2	3	—	—	—	—	—	2	7
1906	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1907	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1908	1	—	—	—	—	—	1	—	2
1909	9	3	2	—	—	—	—	—	14
1910	282	61	9	—	—	—	2	—	354
1911	127	21	—	—	—	1	—	—	149
1912	151	10	2	—	—	—	—	—	163
1913	331	13	1	—	—	—	—	—	345
1914	118	10	—	—	—	—	—	—	128
1915	174	14	1	—	—	—	—	—	189
1916	31	2	—	—	—	—	—	—	33
1917	67	18	1	—	—	—	—	—	86
1918	34	6	2	1	1	1	—	—	45
1919	7	1	—	—	—	—	—	—	8
1920	9	—	—	1	—	4	2	—	16
1921	130	9	1	2	3	2	2	—	149
1922	34	1	—	—	—	1	—	—	36
1923	11	7	1	—	—	1	—	—	20
1924	125	2	1	—	3	1	—	—	132
1925	197	16	3	—	3	1	2	1	223
1926	59	—	—	—	—	—	—	—	59
1927	84	4	—	—	—	2	1	—	91
1928	199	9	—	—	3	2	1	—	214
1929	122	7	1	2	2	2	1	—	137
1930	58	1	—	—	—	—	1	—	60
1931	134	2	—	—	1	1	1	—	139
1932	65	—	—	—	1	—	1	—	67
1933	52	—	—	—	—	1	—	—	53
1934	55	3	—	—	—	—	—	—	58
1935	15	—	—	—	1	—	—	—	16

Niistä harvoista maakirjataloista, joita tämän liitosalueen eri kylissä isojaon perusteella on ollut, on v:n 1932 loppuun tässä mainitun maanosittamisen kautta syntynyt seuraavat määrät erikokoisia tiloja:

Kylä tai tila	Tiloja, joiden pinta-ala oli:									Yhteensä tiloja
	—0.5	0.5—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—	
	hehtaaria									
Malminkylä	834	83	43	10	2	1	6	6	3	988
Tapaninkylä	1,962	267	142	11	5	6	—	2	—	2,395
Suutarinkylä	10	7	8	12	2	—	3	—	—	42
Viikinkylä	1	—	1	—	—	—	—	—	2	4
Yhteensä	2,807	357	194	33	9	7	9	8	5	3,429

Paitsi maanosittamista kaupunkiväestön asuntotiloiksi on tällä alueella harjoitettu myös jonkunverran maanosittamista asutuspoliittisessa tarkoituksessa, t.s. maataloutta harjoittavaa väestöä varten. Tällaista maanosittamista on tapahtunut varsinaisesti valtion omistamalla Backaksen tilalla, joka on sotilasvirkatalo. Tästä Tapaninkylässä olevasta tilasta eroitettiin v. 1925 lähes puolet uudeksi maakirjataloksi, jolle annettiin nimi ja numero Takala N:o 13. Tämä jaettiin vuorostaan samana vuonna 14 asutustilaan, joitten suuruus on yli 1 ha ja korkeintaan 3.88 ha. Suutarinkylässä on myös AB. Svenska småbruk och egna hem Baggesin tilalta eroittanut 4 tilaa, joiden pinta-ala vaihtelee 3 ja 12 ha:n välillä, ja 5 tilaa, joiden pinta-ala on pienempi kuin 1 ha.

Siitä, mistä tiloista maata on edelläesitetyllä tavalla eroitettu esikaupunkiväestön asuntotiloiksi, saa kuvan, tarkastamalla miten suuria osia entisistä maakirjatiloista tai niiden kantaosista vielä on jäljellä. Seuraavassa mainitaan puheenaolevien kylien ja kantatilojen nimet ja niitten nykyiset rekisterinumerot sulkumerkeissä, alkuperäinen pinta-ala ja pinta-ala v:n 1934 lopussa maarekisterin mukaan.

Malminkylä.	Ent. pinta-ala ha	Nyk. pinta-ala ha
Pehrs N:o 1	141.81	
Pehrs R. N:o 1^{1} (R. N:o 1^{24})	82.84	97.9400
Karls R. N:o 1^{3} (R. N:o 1^{3})	40.85	59.8580
Påls R. N:o 1^{4} (R. N:o 1^{4})	41.03	31.0900
Starens N:o 2	110.31	
Starens R. N:o 2^{1} (R. N:o 2^{1})	71.61	35.7280
Haga R. N:o 2^{2} (R. N:o 2^{202})	66.34	53.4230
Örskis N:o 3 (R. N:o 3^{249})	84.23	40.4727
Ströms N:o 4 (R. N:o 4)	91.55	122.8600
Sonaby N:o 5 (R. N:o 5^{60})	89.70	90.6050
Brusas N:o 6	168.20	
Dal R. N:o 6^{1} (R. N:o 6^{72})	57.09	32.0270
Brusas R. N:o 6^{2} (R. N:o 6^{2})	113.21	111.6700
Filpus N:o 7.		
Malmbygård R. N:o 7^{1} (R. N:o 7^{157})	77.79	50.1259
Filpus R. N:o 7^{2} (R. N:o 7^{229})	72.75	51.9646
Eskos eli Tallbacka N:o 8 (R. N:o 8^{92})	91.32	40.1830
Boxbacka N:o 9 (R. N:o 1^{139}) (77.60, v:sta 1898)	158.35	115.4740
Stensböle N:o 10 (R. N:o 1^{7}) (82.97, v:sta 1906)	127.84	114.9330
Malminkylän tilat yhteensä	1,267.00	

Kylän tarkistettu pinta-ala, johon 1,267 ha:n lisäksi tulee eräitä yhteismaita, tiemaita y.m., on maarekisterin mukaan, kuten on mainittu, 1,419 ha.

Tapaninkylä.	Ent. pinta-ala ha	Nyk. pinta-ala ha
Innus N:o 1	149.31	
Innus R. N:o 1^{1} (R. N:o 1^{280})	75.80	40.9796
Träsvedja R. N:o 1^{3} (R. N:o 1^{211})	37.37	5.7650
Solbacka R. N:o 1^{4} (R. N:o 1^{339})	36.14	17.7100
Backas N:o 2	134.76	
Backas R. N:o 2^{16}		97.2140
Takala (kts. alempana)		—
Nybonds N:o 3 (R. N:o 3^{136})	59.53	21.1932
Björns N:o 4 (R. N:o 4)	75.23	10.3420
Åsmus N:o 5 (R. N:o 5^{131})	173.69	62.2233
Ullas N:o 6 (R. N:o 6^{371})	110.35	16.7670
Krogars N:o 7	173.97	
Krogars R. N:o 7^{11} (R. N:o 7^{415})	135.28	32.4005
Fattiggård R. N:o 7^{4} (R. N:o 7^{4})	38.69	38.6800
Rasmus N:o 8 (R. N:o 8^{455})	165.35	51.6549
Petas N:o 9 (R. N:o 9^{145})	105.93	18.2691
Brännas N:o 10 (R. N:o 10^{110})	38.22	13.7112
Björns N:o 11 (R. N:o 11^{27})	26.39	13.4591
Bams N:o 12 (R. N:o 12^{240})	56.51	0.5801
Takala N:o 13 (syntynyt N:o 2:sta).		—
Tapaninkylän tilat yhteensä	1,269.24	

Tähän pinta-alaan, 1,269.24 ha, on lisättävä kahden yhteismaan pinta-ala, noin 1 ha.

Suutarinkylä.			
Halfvars N:o 1 (R. N:o 1^{12})		59.19	5.915
Böstas N:o 2		61.74	
Bagges R. N:o 2^{1} (R. N:o 2^{8})	29.14		11.2800
Böstas R. N:o 2^{2} (R. N:o 2^{26})	32.60		30.9460
Bengts N:o 3		57.59	11.2800
Bollbacka R. N:o 3^{1} (R. N:o 3^{1})	29.41		34.8000
Bengts R. N:o 3^{2} (R. N:o 3^{6})	28.18		5.5800
Hannusas N:o 4 (R. N:o 4^{5})		54.84	49.0710
Suutarinkylän tilat yhteensä		233.36	

Viikinkylä.		
Viikin sotilasvirkatalo N:o 1.		
Viikinmäki R. N:o 1^{3} (N:o 2)	175.283	174.8410
Viks R. N:o 1^{4}		468.5220
Muuntaja-asema (R. N:o 1^{1})		4.3350
Maantieoikaisu (R. N:o 2^{1})		0.4420
Viikin tilat yhteensä		648.1400

Malminkylän ja Tapaninkylän päätiloista on nyttemmin suurin osa siirtynyt kaupungin haltuun. Kaupunki aloitti v. 1917 sellaisten maitten ostamisen näissä

kylissä, joita ei vielä oltu käytetty rakennustarkoituksiin, ja tämän ohjelman toteuttamista on jatkettu viime aikoihin asti. Näistä maanostoista on tehty selvää päämietinnössä siv. 129—137.

Seuraavat tilat ovat kaupungin hallussa:

Malminkylässä.	Yhteensä ha
Pehrs R. N:o 1^{24}	97.940
Karls R. N:o 1^{3}	62.40
Påls R. N:o 1^{4}	31.09
Haga R. N:o 2^{202}	53.423
Starens R. N:o 2^{1} ja R. N:ot 2^{26}, 2^{27}, 2^{41}, 2^{48}, 2^{75}, 2^{85}, 2^{99}, 2^{103}—2^{112}, 2^{134}, 2^{136}—^{148}, 2^{152}, 2^{156}—^{158}, 2^{176}, 2^{179}—^{181} ja 2^{190}—^{194}	40.357
Örskis R. N:o 3^{249} ja R. N:ot 3^{155}, 3^{195}—^{199}, 3^{201}, 3^{239}, 3^{240} ja 3^{187}	49.3904
Ströms R. N:o 4	122.86
Sonaby R. N:o 5^{60} ja R. N:ot 5^{9} ja 5^{17}	91.575
Dal R. N:o 6^{72}	32.027
Brusas R. N:o 6^{2} ja R. N:o 6^{3}	114.01
Malmbygård R. N:ot 7^{57}, 7^{66}, 7^{72}, 7^{84}, 7^{85}, 7^{87}—^{94}, 7^{112} ja 7^{113}	55.828
Osa Filpusta R. N:o 7^{228}	12.6248
Eskos eli Tallbacka R. N:o 8^{93}	40.183
Boxbacka R. N:o 1^{139} ja R. N:ot 1^{44} ja 1^{106}	116.346
Stensböle R. N:o 1^{7}, Stormossan N:o 3 R. N:o 1^{1}, Albacken N:o 3 R. N:o 1^{2}, Stormossan N:o 2 R. N:o 1^{3} ja Stormossan N:o 1 R. N:o 1^{8}	127.175
Yhteensä	1,047.2292

Tapaninkylässä.	
Innus R. N:o 1^{280} sekä R. N:ot 1^{19}, 1^{26}, 1^{54}, 1^{56}, 1^{71}, 1^{85} ja 1^{98}	52.8826
Nybonds R. N:o 3^{136} sekä R. N:ot 3^{42}, 3^{56} ja 3^{69}	26.9557
Björns R. N:o 4 sekä R. N:ot 4^{114} ja 4^{118}—^{119}	12.4740
Åsmus R. N:o 5^{131} sekä R. N:ot 5^{112}—^{113} ja 5^{130}	67.2854
Ullas R. N:o 6^{292} sekä R. N:ot 6^{128}, 6^{145}, 6^{148}, 6^{225}, 6^{273}, 6^{288}, 6^{299}, 6^{304} ja 6^{308}	25.4036
Krogars R. N:o 7^{415} sekä R. N:ot 7^{256} ja 7^{265}	33.5903
Rasmus R. N:o 8^{455} sekä 8^{126}—^{135}, 8^{139}—^{142}, 8^{149}, 8^{191}, 8^{211}—^{212}, 8^{220}, 8^{228}—^{231}, 8^{261}—^{268}, 8^{303}, 8^{323}, 8^{428} ja 8^{454}	63.6532
Petas R. N:o 9^{145} sekä R. N:ot 9^{54}—^{56} ja 9^{75}	20.2601
Brännas R. N:o 10^{110}	13.7112
Björns R. N:o 11^{27} ja R. N:o 11^{11}	15.1400
Bamsas R. N:o 12^{240}	0.5801
Yhteensä	331.9362

Kaupunki omistaa siis nyttemmin Malminkylässä ja Tapaninkylässä melkein kaikkien entisten maakirjatalojen ja maanviljelystilojen kantaosat. Muitten käsissä ovat Tapaninkylässä entisistä päätiloista vain Träsvedja R. N:o 1^{211} ja Solbacka R. N:o 1^{339}, jotka ovat yksityisten hallussa, Backas R. N:o 2^{16}, joka on valtion, ja Krogarsista eroitettu »Fattiggård» R. N:o 7^{4}, joka on Helsingin maalaiskunnan. Malminkylässä on vain osa Filpusta, R. N:o 7^{229}, (karttaliitteessä R. N:o 7^{137}) yksityisen hallussa.

Käytettäessä laskuperusteena edelläesitettyjä maarekisteriin perustuvia ei aina luotettavia pinta-alatietoja, tullaan siihen tulokseen, että kaupunki nyttemmin omistaa 74 % Malminkylän ja 26 % Tapaninkylän maista.

Kun kaupunki omistaa myös viikinmäen tilan, jonka maa-ala on 174.841 ha ja johon on luettu Herttuaniemen rautatietä varten lunastettu rata-alue ynnä myllytila Vantaanjoen suussa, nousee kaupungin koko tällä liitosalueella omistaman maan pinta-ala noin 1,554 ha:iin. Viikinmäen tilaan kuuluu lisäksi vesialuetta 189.995 ha.

Myöskin Helsingin maalaiskunnalle on tällä alueella siirtynyt maata. Edellä on jo mainittu, että maalaiskunta omistaa Krogarsin tilasta Tapaninkylässä eroitetun kunnalliskodin tilan. Maarekisterissä on tämän tilan rekisterinumeroksi merkitty R. N:o 7^{4} ja pinta-alaksi 38.68 ha. Kunnalliskodin tilan kanssa yhdysviljelyksessä on kolme palstaa, R. N:ot 7^{9}—^{10} ja 7^{46}, jotka kunta myös omistaa. Näiden pinta-ala on maarekisterin mukaan 2.622 ha, joten kunnalliskodin käytettävänä oleva alue maarekisterin mukaan on 41.302 ha. Kunnan omien mittausten mukaan on tämä alue 41.980 ha. Tämän lisäksi omistaa kunta Tapaninkylässä eräitä pienempiä tiloja, mitkä on hankittu useita kunnan hallintotarpeita varten. Nämä ovat: Kunnantalon tontti, R. N:ot 8^{3} ja 8^{329}, pinta-alaltaan 1.930 ha, taksoituslautakunnan ja kansakoulutontti R. N:o 1^{13}, 0.1000 ha, n.s. Hauptin alue R. N:ot 8^{5} ja 8^{7}, johon liittyy R. N:o 7^{74} Malminkylän puolella, koko alue yhteensä 1.27 ha, kunnansairaalan tontit, R. N:ot 8^{4} ja 8^{8}, 2.49 ha, kansakoulutontti R. N:o 1^{278}, 0.9648 ha, koulutontti R. N:o 9^{15}, 0.480 ha, kivilouhimo R. N:o 5^{172}, 0.311 ha, koulutontti R. N:o 10^{77}, 0.600 ha, koulutontti R. N:ot 12^{177} ja 12^{198}, 0.1198 ja 0.1059 ha, koulutontti R. N:ot 8^{137}, 8^{222} ja 8^{292} 0.160, 0.173 ja 0.295 ha, koulutontti R. N:o 7^{240}, 2.007 ha, ja eräs käyttämätön palsta R. N:o 6^{27}, 0.750 ha. Näitten tilojen pinta-ala on yhteensä n. 11 ha. Samanlaisiin tarkoituksiin on kunta Malminkylässä hankkinut seuraavat tilat: Kunnanlääkärin asuntotontin R. N:o 1^{23}, 1.500 ha, ja koulutontin R. N:o 3^{94}, 0.6000 ha; erästä Brusaksen tilasta R. N:o 6^{2} lahjoitettua koulutonttia, pinta-alaltaan mittauksen mukaan 0.2368 ha, ei ole eroitettu ja merkitty maarekisteriin. Näitten Malminkylän alueen maitten pinta-ala on siis 2.3368 ha. Suutarinkylässä kunta omistaa Björkbacka, R. N:o 1^{2}-nimisen tilan, pinta-alaltaan 5.22 ha, joka on kunnalliskodin käytettävä. Viikin alueella kunta ei omista maata. Koko alueella omistaa Helsingin maalaiskunta siis tonttimaata n. 13 ha.

Valtio omistaa tällä alueella paitsi edellämainittua Backaksen sotilasvirkataloa, jonka pinta-ala on 97.214 ha, joukon rautatietä varten pakkoluovutettuja tiloja. Tähän tarkoitukseen on Malminkylässä pakkoluovutettu Pehrsin tilasta R. N:ot 1^{5}—^{6}, yhteensä 3.38 ha, Starensista R. N:ot 2^{3}—^{4}, 1 ha, Örskisistä R. N:ot 3^{1} ja 3^{90}, 1.29 ha, Strömsistä R. N:o 4^{1}, 0.75 ha, Filpuksesta R. N:ot 7^{3}—^{11}, 7^{14} ja 7^{28}, yhteensä 7.68 ha, ja Boxbackan tilasta R. N:ot 1^{1} ja 1^{11}, 4.38 ha, eli Malminkylässä kaikkiaan 18.5 ha. Samoin on Tapaninkylässä tähän tarkoitukseen pakkoluovutettu Innuksesta R. N:ot 1^{5}—^{6} ja 1^{300}—^{302}, 2.0470 ha, Backaksesta R. N:o 2^{1}, 1.43 ha, Nybondsista N:o 3^{1}, 13.04 ha, Ullaksesta R. N:o 6^{3}, 1.28 ha, Krogarsista R. N:ot 7^{5}—^{8}, 2.14 ha, Rasmuksesta R. N:o 8^{1}, 2.47 ha, Petaksesta R. N:o 9^{1}, 1.15 ha, ja Brännasista R. N:ot 10^{1}—^{2}, 0.98 ha, eli Tapaninkylässä siis kaikkiaan 24.54 ha. Lisäksi valtio omistaa poliisikamarin tontin R. N:o 8^{330}, pinta-ala 0.150 ha. (V. 1934 on maarekisteriin merkitty pakkoluovutetuksi maantietä varten R. N:ot 3^{175}—^{180} ja 8^{468}, yhteensä 0.147 ha, mikä tässä kuitenkin on jätetty laskelmien ulkopuolelle.)

Viikinkylässä omistaa valtio, paitsi Viikin latokartanoa, jonka pinta-ala uusien mittausten ja maarekisterimerkintöjen mukaan ja senjälkeen kuin Herttuaniemen rata-alue on siitä eroitettu, on 468.522 ha, ja Imatran Voimalaitoksen muuntaja-aseman alueen 4.335 ha eli Viikin alueella yhteensä 472.857 ha. Sen lisäksi omistaa valtio Vanhankaupunginlahden perukassa 43.74 ha:n suuruisen vesialueen.

Edelleen on Suutarinkylässä rautatien tarpeisiin pakkoluovutettu R. N:o 2^{3}, 0.23 ha, R. N:o 4^{1} pinta-alaltaan 0.68 ha, yhteensä siis 0.91 ha.

Muita julkisoikeudellisia yhdyskuntia, jotka tällä alueella omistavat maata, ovat myös Helsingin Evankelisluterilaiset seurakunnat, jotka täällä omistavat 64 h:n suuruisen hautausmaa-alueen. Tämä on eroitettu useimmista Malminkylän tiloista.

Yksityisten hallussa ei siis, kuten edellä esitetty selvitys on osoittanut, enää Malmin- ja Tapaninkylissä ole lainkaan näitten kylien alkuperäisiä tiloja. Yksityiset omistavat täällä yleensä vain näistä tiloista eroitettuja, suurempia ja pienempiä asuntotontteja tai pieniä asutustiloja. Ainoastaan Filpuksesta on huomattava osa, R. N:o 7^{229}, aikaisemmin R. N:o 7^{137}, vielä yksityisen hallussa. Sen omistaa talousneuvos *Viktor Lång*. Pinta-ala on 51.9646 ha. Tästäkin tilasta on kaupunki v. 1934 lunastanut 13.5 ha, jonka R. N:o on 7^{228}. Samoin ovat pientilat Träsvedja R. N:o 1^{211} ja Solbacka R. N:o 1^{339}, kuten myös on mainittu, yksityisten hallussa. Toisinaan on saman omistajan hallussa useampia tontteja, mitkä usein on ostettu keinottelutarkoituksessa. Tällaisia maan omistajia on varsinkin Tapaninkylän länsiosassa. Tämän kylän keskiosassa rautatien länsipuolella ja pohjoisosassa rautatien itäpuolella on yksityisten suurimmaksi osaksi jo rakennettuja asuntotiloja. Malminkylässä sijaitsevat yksityisten omistamat maat pääasiallisesti Malmin aseman ympärillä ja siitä lounaaseen Pukinmäellä sekä asemalta itään Malmin sunnuntaipalstojen alueella. Muuten sijaitsevat yksityisten omistamat asuntotilat hajallaan eri esikaupunkialueilla.

Mitä muihin tämän alueen kyliin tulee, niin on taas Suutarinkylä kokonaisuudessaan yksityisten hallussa, lukuunottamatta aikaisemmin mainittua pientä rautatiealuetta. Viikinkylässä eivät yksityiset omista lainkaan maata.

Yksityisten maanomistajien lukumäärästä voidaan saada vain likimääräisiä tietoja. V. 1934 laadituissa kunnallisissa veroluetteloissa on sellaisia, joille on pantu veroäyrejä kiinteistötuloista Malminkylässä 812 ja Tapaninkylässä 1,087, eli yhteensä 1899. V. 1930 toimitetussa asunto- ja kiinteistölaskennassa oli Malmi—Tapanila alueella rakennettuja kiinteistöjä 1866. Nämä luvut osoittavat ilmeisesti likipitäen yksityisten maanomistajien lukumäärän. Vielä vaikeampaa on saada lähimainkaan luotettavia tietoja yksityisten omistamien maitten pinta-alasta. Tämä voidaan oikeastaan todeta vain vähentämällä julkisten yhdyskuntain omistamien maiden pinta-alat kunkin kylän pinta-alasta. Tätä tietä saadaan yksityisten hallussa olevan maan pinta-alaksi Malminkylässä 193 ha ja Tapaninkylässä 863 ha. Suutarinkylässä on tämä pinta-ala 233 ha.

Kun Malminkylässä ja Tapaninkylässä v:n 1932 lopussa oli 3,146 tilaa, joitten pinta-ala oli alle 1 ha:n, ja rakennettuja kiinteistöjä v. 1930 oli 1,866, voidaan, edellyttämällä, että jälkimäinen luku nyttemmin on noussut esim. 2,000:teen, arvioida, että rakentamattomia, mutta valmiiksi eroitettuja tiloja näissä kylissä nykyään on noin 1,100. Jos näistä vähennetään niitten samankokoisten tilojen lukumäärä, mitkä ovat siirtyneet kaupungin haltuun, ja joitten luku on noin 150, samoin kunnalle siirtyneiden samanlaisten tilojen luku, 15, sekä valtiolle rautatietä varten pakkoluovutettujen tilojen luku 25, saadaan tulokseksi, että yksityisten hallussa on noin 900 eroitettua, mutta vielä rakentamatonta tonttia.

Mainittakoon tässä yhteydessä vielä, että tällä alueella myös on jonkunverran vuokra-alueita. V:n 1930 asunto- ja kiinteistölaskennassa todettiin, että Malmi—Tapanilassa oli rakennuksia vuokramaalla kaikkiaan 80. Näistä on suurin osa eli 61 kaupungin haltuun siirtyneillä tiloilla, pääasiallisesti Malmin hautausmaan luoteispuolella ja Viikinmäen alueella lähellä Vanhaakaupunkia. Valtion omistamalla osalla Viikissä on 6—7 tällaista aluetta. Viikin alueitten vuokrasuhteet perustuvat nyttemmin helmikuun 6 p:nä 1931 annettuun lakiin ja kestävät siten maaliskuun 14 p:ään 1936.

Maan jakautumisesta tällä alueella eri luontoisten maanomistajien kesken saadaan siis edelläesitetyn nojalla seuraava yhdistelmä:

Kylä	Maanviljelijäväestö		Asuntotonttien omistajat		Maakeinotteluyhtiöt		Helsingin kaupunki		Valtio		Kunnat ja seurakunnat		Yhteensä
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha
Malminkylä	75	5.2	118	8.3	—	—	1,047	73.8	115	8.1	64	4.5	1,419
Tapaninkylä	—	—	863	68.0	—	—	332	26.1	25	2.0	50	3.9	1,270
Suutarinkylä	202	86.3	31	13.3	—	—	—	—	1	0.4	—	—	234
Viikinkylä	—	—	—	—	—	—	175	27.0	473	73.0	—	—	648
Koko alue	277	7.8	1,012	28.3	—	—	1,554	43.5	614	17.2	114	3.2	3,571

3. RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.

V. 1930 toimitetun kiinteistölaskennan mukaan oli tällä alueella 1,946 rakennettua kiinteistöä. Malminkylässä oli tällaisia kiinteistöjä 633, josta 553 omalla maalla ja 80 vuokramaalla, ja Tapaninkylässä 1,313, kaikki omalla maalla.

Saman laskennan mukaan oli lämmitettäviä rakennuksia Malminkylässä 945 ja Tapaninkylässä 1,719 eli yhteensä 2,664. Puu oli melkein yksin vallitsevana rakennusaineena. Näissä rakennuksissa oli Malminkylässä 1,380 ja Tapaninkylässä 2,283 eli yhteensä 3,663 huoneistoa. Huoneita oli Malminkylässä 3,330 ja Tapaninkylässä 5,367 eli yhteensä 8,697. Huoneistoista oli 252 ja huoneita 493 vuokraamatta.

Käytettyjen tai vuokrattujen mutta vielä käyttämättömien huoneistojen ja huoneiden ryhmityksestä hallintamuodon ja käyttötarkoituksen mukaan saatiin seuraavat tiedot:

Käyttö	Huoneistoja			Huoneita		
	Omistaj. hallussa	Vuokral. hallussa	Yhteensä	Omistaj. hallussa	Vuokral. hallussa	Yhteensä
Yksinomaan asumiseen	1,489	1,610	3,099	3,703	2,957	6,660
Asumisen ohella muihin tarkoituksiin	52	56	108	302	220	522
Yksinomaan muuhun kuin asumiseen	147	57	204	905	117	1,022
Yhteensä	1,688	1,723	3,411	4,910	3,294	8,204

Käytettyjä ja vuokrattuja huoneistoja oli siis 3,411 ja käytettyjä huoneita 8,204. Näistä oli asumiseen tarkoitettuja 3,132 huoneistoa ja 6,782 huonetta. Nämä asutut huoneistot ryhmittyivät huoneluvun ja asukkaitten mukaan seuraavasti:

	Huoneistoja		Asukkaita	
	Luku	%	Luku	%
1 huoneen huoneistot	840	26.8	2,134	19.8
2 » »	1,531	48.9	5,434	50.3
3 » »	451	14.4	1,823	16.9
4 » »	169	5.4	728	6.8
5 » »	72	2.3	337	3.1
6 » »	34	1.1	141	1.3
7 » »	17	0.5	89	0.8
8 tai useamman huoneen huoneistot	18	0.6	109	1.0
Yhteensä	3,132	100.0	10,795	100.0

Siitä tämän alueen asunto-oloja valaisevasta monipuolisesta aineistosta, mikä saatiin yllämainitussa kiinteistö- ja siihen liittyvässä asuntolaskennassa, esitettäköön tässä ainoastaan muutama tieto.

Liika-asuttuja huoneistoja oli 553. Liika-asuttuja huoneita oli 756 eli noin 11 % ja niissä asui 2,747 henkeä eli noin 25 % koko väestöstä, Malmilla 26.4 % ja Tapaninkylässä 24.9 %.

Edelläesitetyistä luvuista havaitaan m.m., että hieman vähemmän kuin puolet eli 49.5 % huoneistoista oli asukkaitten omia ja jonkun verran enemmän kuin puolet, eli 50.5 % vuokrahuoneistoja. Tämä merkitsee sitä, että noin puolet väestöstä asuu »omassa kodissa». Asukkaitten omistamat huoneistot olivat yleensä väljemmät kuin vuokrahuoneistot. Omistajien hallussa olevissa huoneistoissa oli huoneita keskimäärin 2.9, mutta vuokrahuoneistoissa vain 1.9. Huoneistot ovat kuitenkin yleensä pienet. Tosin yhden huoneen huoneistoja oli suhteellisesti paljon vähemmän kuin kaupungissa, 26.8 % kaikista asutuista huoneistoista, kun vastaava prosenttiluku kaupungissa oli 35.9 %. Mutta kahden huoneen, siis pääasiallisesti huoneen ja keittiön huoneistot olivat valtavasti suurin ryhmä, 48.9 % asutuista huoneistoista, kaupungissa 32.7 %. Tässä mainittuja pienempiä huoneistoja oli siten yhteensä 75.7 % kaikista asutuista huoneistoista, kun vastaava luku kaupungissa oli 68.6 %. Näissä pienimmissä huoneistoissa asui 70.1 % väestöstä, kaupungissa vastaavasti 59 %. Tällä alueella asutaan siis yleensä huoneluvultaan jonkun verran pienemmissä huoneistoissa kuin kaupungissa. Keskimääräinen asukasmäärä huonetta kohti on myös korkeampi kuin kaupungissa eli 159 asukasta 100 huonetta kohti, vastaavan suhdeluvun ollessa kaupungissa 151. Vastaava suhdeluku kaikkien esikaupunkien osalta on 140, joten asumistiheys tällä erikoisalueella on huomattavasti suurempi kuin esikaupunkialueilla yleensä, tosiasiallisesti suurin kaikissa esikaupungeissa, jollei oteta huomioon hieman poikkeusasemassa olevia Kårbölen—Tuomarinkylän seutuja. Liika-asutus on jokseenkin samalla asteella kuin kaupungissa eli noin 25 %, kun se yleensä esikaupunkialueilla on pienempi eli 21.2 %.

Kaikista näistä asunto-oloja valaisevista luvuista voidaan todeta, että asuntoolot tällä alueella ovat huonommat kuin muilla esikaupunkialueilla ja myös, että tämän alueen väestö on varattomampaa kuin väestö niin hyvin kaupungissa kuin muilla esikaupunkialueilla.

4. VÄESTÖOLOT.

Yleisessä väestölaskennassa, mikä toimitettiin v:n 1930 lopulla samanaikaisesti kuin edellämainittu kiinteistö- ja asuntolaskenta, todettiin tällä alueella ja sen eri osissa seuraavat asukasmäärät:

	Malmi	Tapanila	Viik	Suutarinkylä	Yhteensä
Täällä asuva väestö	3,959	6,998	443	82	11,482
Läsnäoleva väestö	3,931	6,941	441	82	11,395
Asutuissa huoneistoissa asuva väestö	3,918	6,877	.	.	.

V:n 1931 henkikirjoituksen mukaan oli alueella 10,889 asukasta.

Väestöolojen kehitys tällä alueella ja sen eri osissa on vv:n 1904—1935 henkikirjojen mukaan ollut seuraava:

Vuosi	Pukinmäki	Malmi	Tapanila	Viik	Suutarinkylä	Yhteensä	Lisäys (+) tai vähennys (—)
1904	213	568	427	295	64	1,567	•
1905	205	517	402	300	63	1,487	— 80
1906	201	549	353	380	61	1,544	+ 57
1907	183	589	440	371	69	1,652	+ 108
1908	218	521	522	398	83	1,742	+ 90
1909	278	591	718	420	68	2,075	+ 333
1910	362	703	1,101	499	58	2,723	+ 648
1911	403	870	1,180	513	61	3,027	+ 304
1912	623	971	1,560	385	68	3,607	+ 580
1913	722	1,022	1,778	462	68	4,052	+ 445
1914	840	1,185	1,992	434	68	4,519	+ 467
1915	830	1,101	2,128	435	67	4,561	+ 42
1916	818	1,264	2,633	497	67	5,279	+ 718
1917	854	1,220	2,567	491	75	5,207	— 72
1918	890	1,251	2,919	455	65	5,580	— 373
1919	842	1,270	2,449	421	60	5,042	— 538
1920	1,007	1,248	2,700	461	58	5,474	+ 432
1921	734	1,569	3,071	496	57	5,927	+ 453
1922	900	1,444	3,307	533	75	6,259	+ 332
1923	559	2,248	3,892	543	69	7,311	+ 1,052
1924	638	2,725	4,554	520	67	8,504	+ 1,193
1925	573	2,802	5,207	524	74	9,180	+ 676
1926	720	2,825	5,447	520	82	9,594	+ 414
1927	716	3,094	6,067	504	78	10,459	+ 865
1928	742	3,176	6,227	217	84	10,446	— 13
1929	662	10,618		230	64	11,574	+ 1,128
1930	601	8,970		261	78	9,910	— 1,664
1931	632	9,726		446	85	10,889	+ 979
1932		11,369			85	11,454	+ 565
1933		11,337			104	11,441	— 13
1934		11,411			85	11,496	+ 55
1935		11,462			102	11,564	+ 68

Nämä luvut täytyy esittää varauksella, että ne eivät kaikissa kohdin luotettavasti kuvaa tosioloja. Henkikirjoitus ei ilmeisestikään tällä alueella ole ollut tyydyttävästi järjestetty ja toimitettu. Täsmällisen henkikirjan pitäminen on kieltämättä ollut varsin vaikea tehtävä useasti muuttuvien kiinteistöolojen ja vilkkaan muuttoliikkeen vuoksi. Erittäinkin on epäjohdonmukaisuutta ollut havaittavissa eri alueitten ja niillä asuvan väestön paikalliseen ryhmittelyyn nähden. Varsinkin on rajan vetäminen Pukinmäen ja Malmin sekä Malmin ja Tapanilan välillä ilmeisesti ollut horjuva.

Niinpä on todennäköisesti osa Malmin väestöä vv. 1920 ja 1922 luettu Pukinmäkeen ja v:sta 1923 alkaen on osa Pukinmäen väestöä lopullisesti viety Malmiin kuuluvaksi. 1920-luvun lopulla on Malmin ja Tapanilan väestö alkanut niin sulaa yhteen, että rajan ylläpitäminen on käynyt ylivoimaiseksi ja lopulta ne onkin henkikirjoissa täytynyt yhdistää. Näin yhdistämällä syntyneessä lukusarjassa v:n 1930 kohdalla esiintyvä huomattava väheneminen on selitettävissä ainoastaan siten, että noin tuhatkunta henkeä on jäänyt hengillepanematta. Myöskin Viikin asukasmäärän väheneminen vv. 1928—1930 johtunee jostakin virheellisyydestä, todennäköisesti siitä, että jokin määrä Viikiin aikaisemmin luettuja henkilöitä on siirretty Malmi—Tapanilan piiriin. V:n 1932 alusta toteutettiin uusi piirijako, joka tekee vertailun edellisiin vuosiin mahdottomaksi.

Mitä tulee näitten lukusarjojen antamaan kuvaan väestöolojen yleisestä kehityksestä tällä alueella, niin havaitaan, että esikaupunkiasutus alkoi levitä tänne v. 1908, jättäen ensimäiset jäljet v:n 1909 henkikirjoitukseen. Kehitys oli aluksi pääpiirteissään samanlainen Pukinmäen, Malmin ja Tapanilan alueilla. Vähitellen kuitenkin asukasluvun lisääntyminen Pukinmäellä alkoi hiljentyä, jopa v:sta 1919 alkaen vähentyä vähenemistään, mikä johtuu kaupungin nimenomaisesta pyrkimyksestä maanostojen avulla pysähdyttää esikaupunkiasutus täällä. Samaa vaikutusta ei kaupungin maanostoilla muissa osissa Malminkylää ole ollut, vaan asukasmäärä on yksityisten käsiin jääneissä osissa voimakkaasti ja tasaisesti noussut. Saman suuntainen, joskin vieläkin voimakkaampi on asukasmäärän kohoaminen ollut Tapaninkylässä. Varsinkin 1920-luvulla on tämän seudun asukasluvun kasvaminen ollut huomattava ja on sitä jatkunut viime aikoihin asti. Malmi-Tapanilan liitosalue onkin kauan ollut asukasluvultaan suurin esikaupunkialue. Sen asukasmäärä on 35.2 % kunnan koko asukasmäärästä.

Liitosalueella asuvan väestön ammattiryhmityksestä on esitetty eräs taulukko päämietinnön sivulla 83. Tästä havaitaan, että maataloutta harjoittava väestö Malminkylässä ja Tapaninkylässä oli v:teen 1930 supistunut 7.8 %:iin näitten kylien koko väestöstä. Hieman yli puolet eli 50.5 % toimi kaupan- ja teollisuuden alalla. Liikenteen palveluksessa oli 6.9 %. Nämä olivat pääasiallisesti rautatieläisiä. Sen aseman perusteella, mikä kullakin oli ammatissaan, oli 73.7 % työntekijöitä, palveluskuntaa ja työnjohtajia. Itsenäisiä elinkeinoharjoittajia ja päällystöä oli 13.5 %.

Mainitussa väestölaskennassa todettiin myös, että kaikista Malminkylän ja Tapaninkylän ammattia harjoittavista päähenkilöistä 1,945 henkeä oli kaupungissa toimessa. Tämä oli 36.4 % ammatinharjoittajista.

Perheasemansa mukaan jakaantui Malminkylässä ja Tapaninkylässä asuva väestö seuraavalla tavalla:

Perheen päähenkilöt ja yksityiset itsenäiset päähenkilöt:	Henkeä	%
Miehiä	3,468	31.7
Naisia	1,876	17.1
Päähenkilöiden vaimot, joilla ei ollut ammattia	1,952	17.8
Muut perheen jäsenet ilman ammattia:		
Yli 15 vuoden	768	7.0
Alle 15 vuoden	2,896	26.4
Yhteensä	10,960	100.0

Malminkylän ja Tapaninkylän väestöstä oli v:n 1930 lopussa suomenkielisiä 8,548 eli 78.0 %, ruotsinkielisiä 2,253 eli 20.6 % ja muunkielisiä 156 eli 1.4 %. (Tilastossa esiintyvä väestön koko lukumäärä tässä tapauksessa 10,957.)

Mitä Viikin ja Suutarinkylän väestön ammatti- y.m. ryhmitykseen tulee, niin ei näistä ole tarpeen esittää yhtä yksityiskohtaisia lukuja. Tunnettua on, että Suutarin-

kylän väestöstä suurin osa elää maataloudesta. Viikin alueen väestö muistuttaa näissä kohden enemmän tavallista esikaupunkiasutusta. Näitten kylien asukasmäärä on itsessään siksi vähäinen, että liitosalueen väestön ammatillinen ryhmittyminen ei sanottavasti muutu sen kautta, että näitten kylien asukasmäärä lisätään Malminkylän ja Tapaninkylän asukasmäärään.

5. *TALOUDELLISET OLOT.*

Selvitys, mikä edellä on esitetty tämän alueen maanomistus-, rakennus- ja muista oloista, on osoittanut, että tämä alue jo on varsin pitkälle kaupunkilaistunut. Myöskin alueen taloudellisiin oloihin on kaupunkilaistuminen lyönyt leimansa. Tämä ilmenee varsinkin maataloudellisen tuotannon häviämisestä paikkakunnalta. Yksityisten harjoittamalla maanviljelyksellä on merkitystä enää vain Suutarinkylässä. Malminkylässä on enää vain yksi yksityinen maanomistaja, joka harjoittaa järkiperäistä maanviljelystä. Muu maatalous, jota tällä alueella harjoitetaan, on siirtynyt kaupungin tai valtion käsiin. Kaupungilla on tällä alueella omassa viljelyksessä noin 190 ha peltoa ja vuokralle on maanviljelystarkoituksiin luovutettu noin 250 ha. AB. Parkstad—Vanda—Puistokylä OY:n siirtyessä kaupungin haltuun on kaupungin maanviljelys lisääntynyt noin 130 ha:lla. Viikin latokartanon mailla harjoittaa oikeusministeriön vankeinhoito-osasto vankityövoimaa käyttäen maanviljelystä noin 190 ha:n suuruisella peltoalalla. Mainittava kuitenkin on, että eräs maatalouden sivuelinkeino, nim. puutarhatuotteiden viljelys, on verrattain huomattava ja on pikemmin kasvamassa kuin vähenemässä. Suurempia tai pienempiä kauppapuutarhureita on useita varsinkin Tapaninkylän länsiosassa.

Alueen kaupunkilaistuminen ilmenee siinäkin, että paikkakunnalle on sijoittunut verrattain lukuisasti teollisuuden- ja käsityönharjoittajia. Näitä on varsinkin Malmin aseman ja Tapanilan pysäkin lähistöllä. M.m. on tällä alueella seuraavat teollisuuslaitokset, joiden työntekijäin lukumäärä ja vuosituotannon arvo samalla mainitaan:

Teollisuuslaitoksen nimi ja osoite	Työntekijäin lukumäärä V. 1933	1934	Vuosituotannon arvo v. 1933 Smk.
OY. Suomen Metallikutomo	21	20	3,394,400: —
E. Öhman, levyseppä, Pukinmäki ja Tapaninkylä	6	8	168,000: —
Maanviljelyskonetehdas Oy., Malmi	96	120	3,388,500: —
K. Salmelan kivienhakkaamo, Malmi	4	10	130,000: —
Juho Laukkasen kiviveistämö, Malmi	10	12	343,700: —
Malmin Kalkkihiekkatiilitehdas OY., Malmi	27	27	246,000: —
J. Mertasen kivenhakkaamo	—	2	.
Suomen Mineraali OY. eristysainetehdas, Tapanila	23	33	2,727,600: —
OY. Algol AB. Asfalttitehdas, Malmi	9	10	629,300: —
Saman soodatehdas	—	5	.
OY. Finska Semptalin AB., Malmi	5	6	542,800: —
AB. Frisenborgs Fabriker OY. väritehdas, Malmi	3	3	444,700: —
M. Lindfors Teknokemiallinen tehdas, Malmi	3	3	937,300: —
Finska Sodafabriken, Malmi	2	.	87,000: —
Finska Limämnesfabriken, Malmi	3	.	241,600: —
Helsingin Turkisteollisuus OY:n turkistehdas, Malmi	—	32	.
John Rödlin tilketrasselitehdas	6	.	307,000: —
OY. Oskar W. Moser'in tilke- ja trasselitehdas, Malmi	—	16	.
Sanduddin Tapettitehdas OY., Malmi	45	45	3,992,100: —
L. Koskisen halkoliike, Tapanila	4	.	239,500: —
Tapanilan Halko- ja rakennustarvike	3	.	169,000: —

	Työntekijäin lukumäärä		Vuosituotannon arvo v. 1933
	V. 1933	1934	Smk.
OY. Autokoriteollisuus AB. Emil Virtanen, Tapanila	28	50	1,613,900: —
Keskusosuusliike Hankkija r.l. rehumylly, Malmi	18	22	12,294,300: —
Suomen Eläinrehuvarasto	•	14	•
Suomen Maanviljelijän Kauppa OY. rehumylly, Malmi	6	9	1,708,400: —
Saman eläinrehuvarasto	•	4	•
Centralandelslaget Labor, rehumylly ja korjauspaja, Malmi	11	13	1,556,800: —
Saman eläinrehuvarasto	—	4	•
Malmin Leipomo (Heikki Koistinen)	9	7	543,000: —
OY. Riksi-Levyt AB., Malmi	•	2	•
OY. Contructor AB. korjauspaja, Malmi	•	10	•
Amor'in karamellitehdas (Bujansky)	•	4	•
K. A. Veiste, koristetehdas	•	17	•
Malmin Autokorjaamo	•	2	•

Tässä lueteltujen liikkeiden tunnettu työntekijämäärä oli siten v. 1933 yhteensä 342 ja v. 1934 510 työntekijää ja tunnettu vuosituotannon arvo 1933 35,704,900 markkaa. Paitsi tässä mainittuja teollisuuslaitoksia toimii alueella myös Imatran Voimalaitoksen suuri muuntaja-asema sekä AB. Malm Elektricitetsverk-niminen yhtiö alueen paikallista sähkönkulutusta varten. Myös on mainittava, että tällä alueella on työnantajana myös kaupunki, jolla Tapanilan aseman lähellä on puhtaanapitolaitoksen kaatopaikka, missä on 18 vakinaista työntekijää, ja eräs vesijohtolaitoksen pumppuasema Vantaanjoen suulla.

Paitsi näitä elinkeinon- ia teollisuudenharjoittajia, on tällä alueella huomattava joukko kauppaliikkeitä ja kauppiaita, jotka toimivat tämän alueen väestön paikallista elintarpeiden, siirtomaatavarain y.m. ruokatavarain kulutusta silmälläpitäen. Näitten lukumäärästä ja liikevaihdon suuruudesta ei kuitenkaan ole tietoja käytettävänä.

Suurin osa alueen väestöstä on kuitenkin palkannauttijain asemassa. Osa saa luonnollisesti toimeentulonsa edellämainituissa teollisuus- ja käsityölaitoksissa sekä kauppaliikkeissä, mutta huomattavin osa käy kuitenkin ansiolla muualla, etenkin kaupungissa. Toisessa yhteydessä esitetty tilasto (kts. Päämietintö sivu 83) osoittaa, että virkamiesasemassa on suhteellisen vähäinen osa. Suurin osa on palkkatyöntekijöitä.

Kunnallisverotusta koskevasta tilastosta havaitaan, että tämän alueen väestön enemmistö on sangen vähätuloista ja muutenkin heikossa taloudellisessa asemassa. Seuraavat taulukot valaisevat verotuskannalta vallitsevia taloudellisia oloja.

Mitä ensiksikin tulee verotettujen tulojen jakautumiseen eri tuloryhmiin, niin ovat vv:n 1929—1933 tulot jakautuneet seuraavasti:

Vuosi	Verolippuja	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
1929	5,823	7,117,500	9.7	6,207,300	8.5	59,915,700	81.8	73,240,500
1930	5,624	7,678,300	12.2	4,331,500	6.9	51,008,900	80.9	63,018,700
1931	5,498	6,601,700	11.4	7,743,300	13.4	43,492,500	75.2	57,837,500
1932	5,482	6,692,800	12.8	7,948,300	15.2	37,704,300	72.0	52,345,700
1933	5,325	7,554,900	15.4	5,532,900	11.3	35,969,400	73.3	49,057,200

Huomautettakoon näitten lukujen johdosta ensinnäkin, että kiinteistötulojen osuus siis nyttemmin on noin 12—15 % kaikista verotetuista tuloista. Kun vielä otetaan huomioon, että näihin tuloihin on luettu myös asutustilojen haltijoille pannut tulot, todetaan, että varsinaisesta maataloudesta saadut tulot ovat supistuneet varsin vähäisiksi. Elinkeinosta ja liikkeestä saatuihin tuloihin, joiden osuus myös on sangen vähäinen, on luettu paitsi edellämainittujen teollisuuslaitosten tuloja, myös alueella olevien kauppaliikkeen harjoittajain tulot. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että kaupungissa elinkeinosta ja liikkeestä saadut tulot esim. v. 1932 toimitetussa taksoituksessa olivat 20.6 % kaikista verotetuista tuloista, kun ne tällä liitosalueella ovat vaihdelleet 7—15 %:n välillä. Kun näin ollen sekä alueen oma maataloudellinen että teollisuuden ja käsityön tuotanto on siksi vähäistä ja vähätuloista, osoittaa myös verotustilasto, että alueen suuren, palkkatuloa nauttivan väestön täytyy saada toimeentulonsa alueen ulkopuolelta. Kun tämän väestön ansiopaikat eivät voi olla muualla kuin kaupungissa, on tämä väestö siis taloudellisesti riippuvaista kaupungin taloudellisen elämän vaihteluista. Palkkatulojen jatkuva huomattava väheneminen on pula-ajan jälkiä.

Palkannauttijain palkkatason yleinen alhaisuus käy ilmi seuraavasta yhdistelmästä, joka osoittaa verotettujen ja verovelvollisten tulojen jakaantumisen v. 1930 verotettujen tulojen suuruusluokkien mukaan:

Tulot Smk.	Verotettuja			Veroäyrejä		
	Malmi—Tapanilassa		Kaupungissa	Malmi—Tapanilassa		Kaupungissa
	Luku	%	%	Luku	%	%
Alle 2,000	1,217	21.6	8.4	15,382	2.4	0.5
2,000— 5,999	1,232	21.9	23.4	51,225	8.1	3.6
6,000— 9,999	1,023	18.2	13.9	82,927	13.2	4.3
10,000— 19,999	1,309	23.3	22.6	192,499	30.6	13.0
20,000— 49,999	767	13.6	24.2	206,871	32.8	27.2
50,000— 99,999	56	1.0	4.4	37,195	5.9	11.9
Yli 100,000	20	0.4	3.1	44,088	7.0	39.5
Yhteensä	5,624	100.0	100.0	630,187	100.0	100.0

Verotettujen koko lukumäärästä, joka oli 5,624, oli siis sellaisia, joitten verotetut tulot olivat alle 6,000 markan, 2,449 eli 43.5 %, ja alle 20,000 markan 4,781 eli siis 85 %. Varsinkin on silmiinpistävä alle 2,000 markan tulojen nauttijain suuri lukumäärä 1,217 eli 21.6 %. Tämän alueen verotaakka on pääasiallisesti sellaisten verovelvollisten kannettavana, joitten verotetut tulot ovat yli 10,000 ja alle 50,000 markkaa. Nämä maksavat 63.4 % veroista, vaikka niitten lukumäärä on vain 36.9 %. Sellaiset verotetut, joitten tulo on yli 20,000 ja alle 50,000 markan, maksavat 32.8 %, vaikka niitä luvultaan on vain 13.6 %. Suurten tulojen nauttijain lukumäärä ja osuus verotuksesta on varsinkin kaupunkiin verraten sangen vähäinen.

Tämän alueen verovelvollisten tulojen pienuus käy selville myös, kun tarkastaa verotettujen tulojen keskimäärää henkeä kohti ja vertaa niitä eräitten muitten esikaupunkialueitten sekä kaupungin vastaavaan keskimäärään. Nämä keskimäärät olivat seuraavat:

	Malmi—Tapanila Smk.	Oulunkylä Smk.	Tikkurila Smk.	Pitäjänmäki Smk.	Kaupunki Smk.
1929	6,328	8,162	6,732	6,689	15,954
1930	6,359	7,898	5,541	5,696	14,600
1931	5,312	6,945	4,953	5,172	13,337
1932	4,570	6,246	4,753	4,346	11,223
1933	4,288	6,300	4,641	4,244	10,745

Syynä siihen, että verotetut tulot tällä alueella samoin kuin yleensä Helsingin maalaiskunnassa olevilla esikaupunkialueilla ovat niin huomattavasti alhaisemmat kuin kaupungissa ei voi olla yksinomaan se, että väestö kaupungin ympäristössä todella on taloudellisesti niin paljon heikompaa. Huomattava eroitus on ilmeisesti olemassa kaupungin väestön eduksi, mutta verotustilastosta ilmenevä eroitus johtuu osaksi myös siitä, että verotus toimitetaan eri perusteiden mukaan. Jotenkin varmana voidaan pitää, että verotus maalaiskunnassa ei ole niin tehokasta kuin kaupungissa. Lisäksi on otettava huomioon, että kunnallisverotuksessa sallittu perusvähennys on ollut kaupungissa 4,000 markkaa ja lapsivähennys 1,200 markkaa, kun sensijaan nämä vähennykset Helsingin maalaiskunnassa ovat olleet 2,500 markkaa ja 1,200 markkaa. Tämä luonnollisesti tekee sen, että maalaiskunnan verotustilastossa esiintyy pienempien tulojen nauttijoita suhteellisesti runsaammin kuin kaupungissa. Mitä taas tulee verotettujen tulojen keskimäärään asukasta kohti, niin on muistettava, että esikaupungeissa ei ole sellaisia huomattavia teollisuus- ja liikelaitoksia kuin kaupungissa, joitten elinkeinosta ja liikkeestä verotetut tulot huomattavasti korottavat keskimäärää asukasta kohti. Vaikka tällaiset selittävät asianhaarat ottaakin huomioon, jää joka tapauksessa tosiasiaksi, että varsinkin nyt kysymyksessä olevan esikaupunkialueen väestö on kaupungin väestöön verrattuna huomattavasti heikommassa taloudellisessa asemassa.

Tässä usein mainittu väestön heikko taloudellinen asema ilmenee myös siitä, että verojäämät ja veropoistot nousevat huomattaviin määriin.

Tältä alueelta verotuksella koottava määrä sekä todella veronkannoissa ja jäännöskannoissa maksetut määrät nousivat allamainittuina vuosina seuraaviin summiin:

	Verotuksella koottava määrä Smk.	Maksettu määrä Smk.	Jäänyt perimättä Smk.	Jäänyt perimättä %
1930	4,394,430: —	3,008,198: 65	1,386,231: 35	31.5
1931	5,230,552: 10	2,796,856: 10	2,433,696: —	46.5
1932	5,947,651: 95	3,318,109: 95	2,629,542: —	44.2
1933	6,069,206: —	3,647,317: 50	2,421,888: 50	39.9

Verotuksella koottavasta määrästä on siis jäänyt perimättä varsin huomattava osa, epäedullisimpina vuosina jopa 46.5 %. Koko kunnan verojäämien luettelo on vv:n 1931—1934 lopussa tilinpäätösten mukaan ollut seuraava:

Jäämä v:lta	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.	1934 Smk.
1923	6,237: —	—	—	—
1924	7,114: 55	—	—	—
1925	—	—	—	—
1926	22,041: 75	—	—	—
1927	78,980: 30	23,442: 50	—	—
1928	374,447: 10	95,885: 35	37,562: 40	—
1929	1,271,210: 90	338,235: 05	86,399: 15	50,975: 55

Jäämä v:lta	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.	1934 Smk.
1930	3,855,101: 55	1,376,447: 30	333,058: 05	144,287: 65
1931	—	4,328,144: 55	1,712,902: 70	548,329: 95
1932	—	—	4,094,322: 90	1,657,661: 15
1933	—	—	—	3,240,258: 40
Yhteensä	5,615,133: 15	6,162,154: 75	6,264,245: 20	5,641,512: 70

Tässä esitetyt luvut tosin, kuten jo mainittiin, ovat koko kunnan verojäämät, mutta ne valaisevat kuitenkin verrattain hyvin kehityksen suuntaa nyt kysymyksessä olevalla alueella, sillä valtavasti suurin osa verojäämistä on tältä alueelta. Täydellisyyden vuoksi mainittakoon, että näihin lukuihin sisältyvät myös koiraveron jäämät.

Verojäämien loppusummat eri vuosina ovat ne nettojäämät, mitä on todettu, kun poistot on tehty. Poistosummat ovat olleet varsin huomattavat, vaikka ne eivät olekaan olleet riittävät jäämien kasvamisen estämiseksi. V. 1932 poistettiin verojäämiä Smk. 1,800,759: 45, v. 1933 noin 2,100,000 markkaa ja v. 1934 Smk. 2,598,779: 60. Nämä poistot ovat olleet noin 20 % asianomaisena vuotena koottavasta määrästä, siis varsin suuri poistoprosentti. Vaikkakaan laskelmia ei ole siitä, miten suuri tämä poistoprosentti on ollut nimenomaan nyt kysymyksessä olevalla alueella, voidaan yleisesti tunnetut olosuhteet huomioonottaen, pitää selvänä, että tämän alueen poistoprosentti on jonkunverran suurempi kuin kunnan yleinen poistoprosentti.

Liitosalueen osa koko kunnan verotettujen tulojen määrästä talousarviovuosina 1930—1934 käy selville seuraavista tuloluvuista:

Vuosi	Helsingin maalaiskunta	Malmi—Tapanilan liitosalue	
	Smk.	Smk.	%
1930	137,360,700	73,240,500	53.3
1931	120,086,400	63,018,700	52.5
1932	112,272,800	57,837,500	51.5
1933	101,445,800	52,345,700	51.6
1934	98,965,600	49,057,200	49.6

Viisivuotiskautena 1930—1934 on tämän liitosalueen verotettujen tulojen keskimäärä ollut 51.8 % koko kunnan verotettujen tulojen määrästä.

6. LIITOSALUEEN ASEMA KUNNAN HALLINNOSSA.

Malmi—Tapanilan liitosalueella on nyttemmin keskeinen asema Helsingin maalaiskunnan hallinnossa. Kunnan hallinnon keskus on jo 1890-luvulla siirretty vanhasta kirkonkylästä Malmin aseman läheisyyteen. Täällä sijaitsevat nyttemmin maalaiskunnan keskusvirastot ja tärkeimmät muutkin kunnalliset laitokset. Kunnallisia keskusvirastoja varten on eri aikoina Tapaninkylän rajan ja maantien leikkauskohdan ympäristöstä lunastettu useita tiloja rakennuksineen. Täällä on kunnantalo, missä on huoneistot valtuustoa, kunnallislautakuntaa ja kunnantoimistoa varten. Samassa rakennusryhmässä on myös rakennustoimisto, verotustoimisto, työnvälitystoimisto, kunnallisten ulosottomiesten toimisto, Malmin piirin terveyssisaren vastaanotto ja lihantarkastamo. Kunnantalon läheisyydessä, joskin siitä erillään, on kunnan

uusi sairaala, lääkärin asunto radan eteläpuolella, köyhäinhoidon toimisto n.s. Hauptin huvilassa, naisten työtupa sairaala-alueella ja eräällä koulutontilla sekä vuokrahuoneistossa toinen kunnan lastenkodeista. Edempänä luoteisessa, mutta kuitenkin Tapaninkylässä, on kunnnalliskoti. Kunnantalon läheisyydessä on myöskin valtion poliisiasema. Sitäpaitsi on tällä alueella useita kansakouluja.

Kunnan hallinnon painopiste on myös sikäli siirtynyt tälle alueelle, että tämän alueen väestöllä nyttemmin on ratkaiseva vaikutusvalta kunnan hallinnossa. Kunnallisvaaleissa äänioikeutetuista, joita v. 1933 toimitetuissa vaaleissa oli koko kunnassa 14,065, asui 6,921 eli 49.2 % tällä alueella. Äänioikeuttaan käyttäneistä, joita oli kaikkiaan 6,355, oli samoissa vaaleissa 2,800 eli 44.1 % tältä alueelta.

Vaikka tämän alueen väestöllä ei olekaan ehdotonta enemmistöä kunnallisvaaleissa on sen vaikutusvalta kuitenkin ratkaiseva varsinkin asioissa, joissa esikaupunkiväestön ja kunnan maanviljelijäväestön edut ovat ristiriitaiset ja joissa tämän alueen väestö saa kannatusta muitten esikaupunkialueiden väestöltä. Varsinaisen maanviljelysväestön vaikutusvalta on jatkuvasti vähentynyt ja v. 1928 toimitetuissa kunnallisvaaleissa sen entinen valta-asema murtui. Tilanne on siten tässä kohden maalaiskunnassa muodostunut päinvastaiseksi kuin mitä se tavallisesti on maalaiskunnassa, missä on esikaupunkiasutusta, ja mikä se myös kauan oli tässäkin kunnassa.

Helsingin maalaiskunnan valtuustossa on nykyään 41 jäsentä. Näistä on 17 sosialidemokraattisen puolueen listoilta, 16 ruotsalaisen kansanpuolueen ja 8 suomakielisten porvarillisten puolueiden listoilta valittuja. Näistä on 21:llä asuntonsa tällä alueella, niistä 14 ensiksimainituilta, 5 keskimmäisiltä ja 2 viimeksimainituilta listoilta valittuja.

V:n 1933 kunnallisvaaleissa annetut hyväksytyt äänet tältä alueelta jakaantuvat eri puolueitten listojen kesken siten, että sosialidemokraattisia listoja äänesti 1,689 eli 60.9 %, suomenkielisten porvarillisten listoja 624 eli 22.5 % ja ruotsalaisen kansanpuolueen listoja 462 eli 16.6 %. (Hylättyjä 25.) Varsinaista maanviljelijäväestöä edustaa nykyään valtuustossa vain 11 valtuutettua.

Kunnallislautakunnan jäsenten keskeisessä piirijaossa, jossa on 16 piiriä, on 6 tällä alueella, nimittäin 1) Viikin, 2) Malmin ilman Pukinmäkeä, 3) Pukinmäen, 4) Tapanilan, 5) Tapaninkylän ilman Tapanilaa ja 6) Puistolan piirit.

Kunnallisvaaleissa on alue jaettu 7 äänestysalueeseen, mitkä ovat Malmin, Pukinmäen, Tapaninkylän, Tapanilan, Puistolan, Malmin eteläinen ja Viikin äänestysalue.

Verotusta varten on kunta jaettu 10 piiriin. Näistä on kaksi nyt puheenaolevalla alueella, nimittäin Malmin piiri ja Tapaninkylän piiri. Veroilmoituslomakkeet jaetaan ja veroilmoitukset vastaanotetaan, paitsi kunnantalolla, myös lukuisissa liikkeissä alueen eri osissa, joitten liikkeitten omistajain kanssa kunta on tästä sopinut. Veronkanto tapahtuu kunnassa yleensä pankkien välityksellä. Pääasiallisin veronkantopaikka tällä alueella on Kansallis-Osake-Pankin Malmin haarakonttori.

Mainittakoon tässä yhteydessä eräitä tietoja myös kunnan keskushallinnon alalla toimivista viranhaltijoista ja niitten palkkauksesta. Lakimääräiselle kunnallislautakunnan esimiehelle suoritetaan palkkiota 36,000 markkaa. Kunnantoimistossa on yhdistetty sihteerin ja kamreerin toimi, palkka 54,000 markkaa, kanslia-apulainen, palkka 18,000 markkaa, tilapäinen kanslia-apulainen, palkka 12,500 markkaa, ja rahastonhoitaja, palkka 12,000 markkaa. Taksoitustoimen hoitoa varten on palkattu sihteeri 39,000 markan vuosipalkalla, jota paitsi kanslia-apulaisten palkkaamiseen on varattu 25,000 markkaa. Kunnalla on oma ulosottomies, jonka pohjapalkka on 18,000 markkaa, mihin tulee lisäksi 2 % perimispalkkiota, arviolta 54,000 markkaa, sekä 4 ulosottoapulaista 12,000 markan pohjapalkalla ja oikeudella nostaa 2 % perimispalkkiota. Kunnan palveluksessa on myös rakennusmestari, jonka palkka on 48,000 markkaa.

Kunnantalo sijaitsee kahdella Rasmuksen tilasta eroitetulla tontilla R. N:ot 8^{3} ja 8^{329}, joitten yhteinen pinta-ala on 19,300 m². Tästä on kuitenkin 2,860 m² käytetty suomenkielistä kansakoulua varten. Itse kunnantalo on 1,790 m³:n suuruinen puurakennus. Samalla tontilla on Högkullaksi kutsuttu rakennus, joka on 416 m³:n suuruinen, eri rakennus kivestä lihantarkastamoa varten, mikä on rakennettu v. 1929 ja on 1,098 m³:n suuruinen, 318 m³:n suuruinen puinen asuinrakennus sekä useita ulkohuonerakennuksia. Koko kiinteistöryhmän arvo on selvitysmiehen määräämän arviomiehen, arkkitehti Akseli Toivosen arvioinnin mukaan 1,577,000 markkaa. Kunnan kiinteistötilillä olivat nämä kiinteistöt v:n 1934 lopussa 1,597,500 markan arvoisina.

Kunnan virastotaloihin on luettava myös n.s. Hauptin huvila, jonka kunta osti v. 1933 143,000 markalla kunnan virastotarpeisiin, ja johon kuuluvat Kullen R. N:o 7^{34} ja Granhagen R. N:o 8^{5} sekä Granhagen R. N:o 8^{7} nimiset tilat, pinta-alaltaan yhteensä 14,600 m². Tämän kiinteistön arvo on kunnan tileissä 469,000 markkaa.

Kunnan varsinaisten virastotalojen arvo on siten 2,066,000 markkaa. Näissä kiinteistöissä on irtaimistoa: kunnantalossa 41,354: —, taksoituskansliassa 13,013: —, lihantarkastamossa 8,050: —, köyhäinhoitotoimistossa 17,829: —, työtuvalla 30,633: 55, ulosottokansliassa 5,175: — ja rakennustoimistossa 44,174: — markan arvosta. Tämä on yhteensä 160,228: 55 markkaa.

Kunnan tie- y.m. rakennustöitä varten on kunnalla Tapaninkylässä Åsmuksesta eroitettu kivilouhimopalsta, R. N:o 5^{172}. Maanarvo on laskettuna Smk:n 10: — mukaan m²:ltä 31,000 markkaa. Tilalla olevien rakennusten arvo on 5,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 36,000 markkaa.

Mainittava on myös, että kunta Tapaninkylässä omistaa rakentamattoman, 7,500 m²:n suuruisen asuntotilan, Ullas R. N:o 6^{27}. Sen arvo on 75,000 markkaa.

7. *TAAJAVÄKISET YHDYSKUNNAT.*

Taajimmin asutut osat tätä aluetta on aikoinaan julistettu taajaväkisiksi yhdyskunniksi. Ensimäinen senaatin päätös tästä asiasta annettiin jo marraskuun 4 p:nä 1908. Nykyään voimassaoleva päätös on annettu joulukuun 7 p:nä 1915. Sen mukaan on alueella kaksi taajaväkistä yhdyskuntaa, Malmi—Tapanila ja Pukinmäki. Näitten yhdyskuntien perustamisvaiheista on tehty selkoa päämietinnössä siv. 176—178. Kumpikaan yhdyskunta ei ole järjestäytynyt eikä kummallakaan siis ole yhdyskunnan valtuustoa.

8. *KANSAKOULUT.*

Maalaiskunnan 35 koulupiiristä on 7 piiriä tällä liitosalueella. Nämä piirit ovat: Malmin eteläinen, Malmin pohjoinen, Puistolan ja Tapanilan piirit, mitkä ovat suomenkielisiä, sekä Malmi—Pukinmäen, Mosabackan ja Tapaninkylän piirit, mitkä ovat ruotsinkielisiä.

Näitten piirien koulurakennuksista ja muista kouluhuoneisto-oloista esitettäköön seuraavaa:

Malmin eteläisen suomenkielisen koulupiirin koulutalo sijaitsee Malmin aseman eteläpuolella Örskis'in tilasta eroitetulla tilalla R. N:o 3^{94}, joka pinta-alaltaan on 6,000 m². Sen arvo laskettuna 30 markan mukaan m²:ltä on 180,000 markkaa. Koulu- ja asuinrakennus on v:lta 1912. Se on osin yksi-, osin kaksikerroksinen puurakennus, kuutiosisällöltään 1,641 m³ ja tyydyttävässä kunnossa mutta liian pieni.

Rakennuksen arvo on 190 markan mukaan m³:ltä 312,000 markkaa. Koulutontilla on myös veistokoulurakennus. Se on rakennettu v. 1927, sen kuutiosisältö on 531 m³ ja arvo saman yksikköarvon mukaan 100,000 markkaa. Veistokoulua käyttävät paitsi tämän piirin poikaoppilaat myös Malmi—Pukinmäen, Tapaninkylän ja Mosabackan ruotsinkielisten piirien poikaoppilaat. Lisäksi on tontilla ulkohuoneet ja kaivo, joitten arvoksi on pantu yhteensä 24,500 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 616,500 markkaa. Koulun irtaimiston arvo on 23,067 markkaa ja veistokoulun 8,377 markkaa.

Malmin pohjoisen suomenkielisen piirin koulutalo sijaitsee Tapaninkylän puolella kunnan hallintokeskuksessa Innuksesta ja Rasmuksesta eroitetuilla tiloilla R. N:ot 1^{13} ja 8^{329} eli samoilla tiloilla kuin kunnantalo mutta maantien toisella puolen. Koulutonttina käytetyn alueen pinta-ala on 3,675 m² ja arvo 45 markan mukaan m²:ltä 165,000 markkaa. Koulurakennus on rakennettu v. 1927, kuutiosisällöltään 6,222 m³, kaksi- ja kolmikerroksinen kivirakennus ja hyvässä kunnossa. Rakennuksen arvo on 280 markan mukaan m³:ltä 1,740,000 markkaa. Tontilla on halkovaja, käymälä ja kolme kaivoa, joitten arvo on 50,000 markkaa. Varsinaisen koulukiinteistön arvo on siten 1,955,375 markkaa. Koulutontilla on myös rakennus, johon kunnan naisten työtupa on sijoitettu. Tämän rakennuksen arvo on 70,000 markkaa. Koulun irtaimiston arvo on 108,768 markkaa.

Puistolan suomenkielisellä piirillä on aivan uusi suuri koulutalo. Se sijaitsee Krogarsin tilasta eroitetulla tilalla R. N:o 7^{240}, joka on 20,070 m²:n suuruinen. Sen arvo on, huomioonottaen tontilla tehdyt pengertyöt, 20 markan mukaan m²:ltä 401,000 markkaa. Rakennus on kaksi-neljä-kerroksinen kivitalo, rakennettu v. 1930, 6,724 m³:n suuruinen ja tyydyttävässä kunnossa. Rakennuksen arvo on 280 markan mukaan m³:ltä 1,885,000 markkaa. Koulun käymälärakennus on arvioitu 18,000 markan arvoiseksi ja tontilla olevat kaksi kaivoa 10,000 markan arvoiseksi. Koko kiinteistön arvo on siten 2,314,000 markkaa. Koulun irtaimiston arvo on 116,153 markkaa.

Tapanilan suomenkielisen piirin kansakoulu on jaettu kahteen koulutaloon, yläkouluun ja alakouluun.

Tapanilan suomenkielinen yläkoulu sijaitsee Tapanilan pysäkin läheisyydessä, sen länsipuolella Brännas'in tilalta eroitetulla tilalla R. N:o 10^{77}. Tontin pinta-ala on 6,000 m² ja arvo laskettuna 30 markan mukaan m²:ltä 180,000 markkaa. Rakennus on osaksi kolmikerroksinen puurakennus v:lta 1914. Se on tyydyttävässä kunnossa, mutta tarpeeseensa liian pieni, minkä vuoksi uusi koulutalo lisää on rakenteilla. Rakennus on 1,641 m³:n suuruinen ja kun rakennuskuution arvoksi pannaan 190 markkaa, 312,000 markan arvoinen. Tontilla on halkovaja ja käymälä sekä kaivo, joitten arvo voidaan laskea 12,500 markaksi. Tällä tavoin arvioiden on saatu kiinteistön arvoksi 504,500 markkaa. Irtaimiston arvo on 73,538 markkaa.

Tapanilan suomenkielinen alakoulu sijaitsee yläkoulun lähellä mutta Bamsas'ista eroitetuilla tiloilla R. N:ot 12^{177} ja 12^{198}. Tilojen pinta-alasta on jonkun verran eriäviä tietoja. Maarekisterin mukaan on tilojen pinta-ala $0.^{1198}$ ja $0.^{1059}$ ha eli yhteensä $0.^{2257}$ ha. Kunnan kiinteistöluettelon mukaan olisi niitten pinta-ala yhteensä 2,387 m². Jos tämä pinta-ala pannaan arvion pohjaksi ja m²:n arvoksi täälläkin 30 markkaa, saadaan tontin arvoksi 71,610 markkaa. Koulurakennus on tehty puusta, kaksikerroksinen, valmistunut v. 1923, tyydyttävässä kunnossa ja kuutiosisällöltään 1,547 m³. Sen arvo on laskettuna 170 markan mukaan m³:ltä 263,000 markkaa. Tontilla on halkovaja, käymälä ja kaivo, joitten arvo on 25,900 markkaa. Arvio päättyy täten 360,510 markkaan. Irtaimiston arvo on 19,261 markkaa.

Malmi—Pukinmäen ruotsinkielisen piirin yläkoulu sijaitsee Malmin aseman ja hautausmaan välillä valtamaantien ja Pukinmäen tien haarassa, kaupungin omistamaan Brusas R. N:o 6^{2} kuuluvalla maalla. Tontin omistaa lahja-

kirjan mukaan kunta, mutta koulutonttia ei ole eroitettu eikä huudatettu. Lahjakirjan mukaan olisi tontin pinta-ala 1,720 m², mutta tosiasiallisesti on koulutontiksi aidattu 2,368 m². Jos vain edellinen arvo asetetaan arvion pohjaksi ja maan arvoksi pannaan 30 markkaa m²:ltä, saadaan tontin arvoksi pyörein luvuin 52,000 markkaa. Jos lisämaa otetaan huomioon, on tontin arvo 71,040 markkaa. Rakennus, jonka rakentamisvuosi ei ole tunnettu, on tyydyttävässä kunnossa. Sen kuutiosisältö on 1,032 m³ ja arvo 180 markan mukaan laskettuna 185,500 markkaa. Tontilla on halkovaja, käymälä, kaivo ja kellari, joitten arvo on 16,500 markkaa. Koko kiinteistön arvo olisi siten koko koulutontti huomioonottaen 273,040 markkaa. Irtaimiston arvo on 29,252 markkaa.

Tässä puheenaolevaan Malmi—Pukinmäen koulupiiriin kuuluvat alakoulut ovat vuokrahuoneistoissa. Näitä on kaksi. Toinen sijaitsee kaupungin omistamalla Strömsin tilalla, ei kaukana yläkoulusta, ja toinen Viikissä. N.s. Strömsin koulun irtaimiston arvo on 4,939 markkaa ja Viikin koulun 4,173 markkaa.

Mosabackan ruotsinkielinen yläkoulu sijaitsee Tapanilan pysäkin itäpuolella pysäkin lähellä. Sen tontin muodostaa kolme Rasmuksesta eroitettua tilaa R. N:ot 8^{137}, 8^{222} ja 8^{292}. Niitten pinta-ala on yhteensä 6,280 m². Kun maan arvoksi pannaan 15 markkaa m²:ltä, on tontin arvo 94,200 markkaa. Koulu on rakennettu v. 1923. Koulu- ja asuinrakennus on kaksikerroksinen, puinen, tyydyttävässä kunnossa ja kuutiosisällöltään 1,772 m³. Laskettuna 170 markan mukaan m³:ltä on sen arvo 300,000 markkaa. Tontilla on myös halkovaja, käymälä ja kaivo, joitten arvo on 14,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten arviomiehen laskelmien mukaan 408,200 markkaa. Irtaimiston arvo on 27,129 markkaa.

Tapaninkylän ruotsinkielinen yläkoulu sijaitsee kunnan hallintokeskuksessa Innuksesta eroitetulla tilalla R. N:o 1^{278}. Tontin pinta-ala on 9,648 m² ja laskettuna 30 markan mukaan m²:ltä on sen arvo 289,440 markkaa. Kouluja asuinrakennus on jo vanha, rakentamisvuosi tuntematon, mutta tyydyttävässä kunnossa oleva yksikerroksinen puurakennus. Sen kuutiosisältö on 970 m³ ja arvo laskettuna 150 markan mukaan m³:ltä 146,000 markkaa. Halkovajan, käymälän ja kaivon arvo on 15,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten arviomiehen laskelmien mukaan 450,440 markkaa. Irtaimiston arvo on Smk. 12,127: 50.

Tapaninkylän ruotsinkielinen alakoulu sijaitsee noin kilometrin päässä valtamaantieltä pohjoiseen koulua varten lahjoitetulla tontilla R. N:o 9^{15} ja on siis eroitettu Petaksen tilasta. Sen laajuus on 4,800 m² ja arvo laskettuna 15 markan mukaan m²:ltä 72,000 markkaa. Koulu- ja asuinrakennus on kuten edellinenkin vanha puurakennus, osaksi kaksikerroksinen, jonka rakentamisvuosi on tuntematon. Se on kuitenkin tyydyttävässä kunnossa. Sen kuutiosisältö on 773 m³ ja arvo laskettuna 150 markan mukaan m³:ltä 116,000 markkaa. Halkovajan, käymälän ja kaivon arvo on 12,500 markkaa. Koko kiinteistön arvon on arviomies siten arvioinut 200,500 markaksi. Irtaimiston arvo on 5,696 markkaa.

Tämän liitosalueen kaikkien koulukiinteistöjen arvo on siten yhteensä 7,063,400 markkaa. Koulujen irtamiston arvo on Smk. 432,480: 50.

Kunnan kaikkien kansakoulujen opettajille maksetaan lakimääräisen valtion palkan lisäksi kunnan palkkaa, joka on alakoulun opettajille 2,700 markkaa ja yläkoulun opettajille 2,100 markkaa vuodessa. Milloin opettajilla ei ole maalaiskuntain opettajille varattuja luontoisetuja, korvataan puuttuvat luontoisedut yleisten perusteiden mukaan, mitkä kunnanvaltuusto on hyväksynyt v. 1932. Näiden perusteiden mukaan lasketaan huoneen ja keittiön sekä lämmön ja valon arvoksi 1,680 markkaa vuodessa (Mellunkylän, Nordsjö-Botbyn ja Kårbölen kouluissa kuitenkin vain 1,440 markkaa, sekä Jollaksen koulussa vain 1,200 markkaa vuodessa), navetan vuokra-arvo on 300, rehuvajan 100, puuvajan 100, saunan 300, kellarin 200 ja aitan 150 markkaa vuodessa, viljelysmaan vuokra-arvo on hehtaarilta 800 markkaa ja lehmän laitumen 250 markkaa vuodessa.

Liitosalueen koulujen opettajakunnan lukumäärää valaisee seuraava tilasto v:lta 1933:

Koulupiiri	Opettajia		
	Alak.	Yläk.	Yhteensä
Malmin eteläinen suomalainen piiri	2	2	4
Malmin pohjoinen suomalainen piiri	3	5	8
Puistolan suomalainen piiri	2	2	4
Tapanilan suomalainen piiri	3	4	7
Malmi—Pukinmäen ruotsalainen piiri	2	2	4
Mosabackan ruotsalainen piiri	1	2	3
Tapaninkylän ruotsalainen piiri	1	2	3
Yhteensä	14	19	33

Oppilaiden lukumäärä lokakuussa 1933 ja 1934 oli eri piireissä seuraava:

Koulupiiri	1933			1934		
	Alak.	Yläk.	Yht.	Alak.	Yläk.	Yht.
Malmin eteläinen suomalainen piiri	59	90	149	62	102	164
Malmin pohjoinen suomalainen piiri	113	238	351	119	235	354
Puistolan suomalainen piiri	73	90	163	69	90	159
Tapanilan suomalainen piiri	86	186	272	104	181	285
Malmi—Pukinmäen ruotsalainen piiri	39	65	104	24	54	78
Mosabackan ruotsalainen piiri	25	73	98	30	60	90
Tapaninkylän ruotsalainen piiri	22	45	67	24	51	75
Yhteensä	417	787	1,204	432	773	1,205

Suomenkielisten piirien oppilasmäärä oli 962 ja ruotsinkielisten 243. Kunnan kansakoulujen koko oppilasmäärästä, mikä v. 1934 oli 2,668, oli tämän liitosalueen oppilasmäärä 45.2 %.

Mainittakoon tässä yhteydessä, että tällä liitosalueella toimii myös eräs valtion välittömästi ylläpitämä kansakoulu, nimittäin Pukinmäen kokeilukoulu. Kunta on sitoutunut kustantamaan koulun huoneistomenot, siis vuokran, valon ja lämmön. Nämä nousevat 19,500 markkaan vuodessa. Myöskin kunta kustantaa vähävaraisten oppilaiden ravinto- ja vaatetusavustuksen. Tämä nousi v. 1933 5,899 markkaan. Koulun oppilasmäärää ei ole otettu huomioon edelläesitetyssä oppilastilastossa.

Kunnan kansakouluoppilaiden terveydenhoitoa varten on palkattu koululääkäri, jonka palkkioon ja matkoihin on käytetty noin 28,000 markkaa, sekä 4 kouluhoitajatarta, jotka kuitenkin toimivat myös tuberkuloosihoitajattarina, ja joita kutsutaan terveyssisariksi. Näitten palkka on 24,000 markkaa vuodessa.

Kunnan menot ja tulot näitten koulupiirien kouluista on esitetty oheellisessa taulukossa. Taulukon luvut koskevat vain vuotta 1933. Useampia vuosia koskevien lukujen esittäminen tuskin on tarpeellista, koska nämä luvut nyttemmin suhteellisen hitaasti muuttuvat.

Tässä mainittujen menojen loppusumma oli siten v. 1933 Smk. 1,070,086: 51. Tulojen loppusumma oli Smk. 687,304: 25. Menojen ja tulojen välinen eroitus on siten Smk. 382,782: 26. Tämä on siis suunnilleen se määrä, mikä kunnan verotetuista varoista on ollut suoritettava liitosalueen kansakoulujen ylläpitämiseen.

	Malmin etel. suomenk. p. Smk.	Malmin pohj. suomenk. p. Smk.	Puistolan suomenk. p. Smk.	Tapanilan suomenk. p. Smk.	Malmi—Pukinmäen ruotsink. p. Smk.	Mosabackan ruotsink. p. Smk.	Tapanink. ruotsink. p. Smk.	Yhteensä Smk.
Menot								
Opettajain palkat:								
Valtiolta	56,482: 80	111,034: —	63,049: 10	103,966: 65	59,971: 20	49,939: 20	48,448: 80	492,891: 75
Kunnalta	25,320: —	45,180: —	9,600: —	57,102: —	26,940: —	20,010: —	19,290: —	203,442: —
Rakennusten kunnossapito	9,034: 85	14,425: 70	4,692: 10	8,088: 85	3,579: 55	1,918: 60	5,247: 80	46,987: 45
Koulukalusto	—	493: 55	2,548: 10	3,099: 95	1,477: 90	779: 45	189: 30	8,588: 25
Opetusvälineet	273: 10	1,920: 65	2,135: 40	2,936: 40	1,386: 50	135: 11	25: —	8,812: 16
Oppikirjat	2,105: 25	11,660: —	2,546: 25	4,623: 15	2,214: —	1,673: 45	—	24,822: 10
Oppilaiden muut koulutarvikkeet	1,253: 80	7,090: 35	3,603: 65	5,522: 35	2,615: 45	1,150: 50	935: 75	22,171: 85
Oppilaiden ravinto ja vaatetus	19,052: 20	33,976: 55	21,041: 20	28,381: 30	10,550: 55	9,928: 70	8,435: 05	131,365: 55
Lämpö	5,028: 25	14,937: —	14,866: 55	14,584: —	5,698: —	5,282: —	5,289: 25	65,685: 05
Valo	2,203: 20	—	2,427: 35	3,404: 90	757: 60	1,869: 75	2,020: 10	12,682: 90
Siivous	1,974: 25	15,223: 55	13,704: 50	8,283: 75	800: 15	2,968: 25	1,594: 95	44,549: 40
Vuokrat	—	—	—	—	3,500: —	2,680: —	—	6,180: —
Taloudenhoitajan palkkio	289: 20	412: 75	323: 65	304: 80	214: 60	220: 50	142: 55	1,908: 05
Yhteensä	123,016: 90	256,354: 10	140,537: 85	240,298: 10	119,705: 50	98,555: 51	91,618: 55	1,070,086: 51
Tulot								
Valtionapu opett. palkkaukseen	56,482: 80	111,034: —	63,049: 10	103,966: 65	59,971: 20	49,939: 20	48,448: 80	492,891: 75
» rakennusten kunnossap.	2,700: —	7,750: —	5,025: —	6,075: —	2,425: —	2,425: —	2,525: —	28,925: —
» muihin menoihin	•	•	•	•	•	•	•	165,487: 50
Yhteensä	•	•	•	•	•	•	•	687,304: 25

Lakimääräisiä valtion lainoja on kunta saanut seuraavat tämän liitosalueen kouluja varten, nimittäin Malmin pohjoisen suomenkielisen piirin koulua varten v. 1930 683,000 markkaa (Laina N:o 1637) ja vv. 1930 ja 1932 Puistolan suomenkielisen piirin kansakoulua varten yhteensä 600,000 markkaa (Laina N:o 1778). Edellisestä oli v:n 1934 lopussa maksamatta Smk. 668,060: 70 ja jälkimäisestä Smk. 588,603: 25.

9. KIRJASTO- JA MUU VALISTUSTOIMINTA.

Liitosalueella sijaitsee kunnan ruotsinkielinen keskuskirjasto. Sille on vuokrattu huone Malmin ruotsalaisen nuorisoseuran talosta. Kirjastossa on noin 4,000 nidettä ja sen arvo on kunnan irtaimistoluetteloon merkitty 96,860 markaksi. Kirjaston vuosimenot ovat olleet 14,000—16,000 markkaa. Kirjastoa varten on kunta saanut valtion avustusta.

Kunnan suomenkielisellä kirjastolla, jonka keskuskirjasto on Pakinkylässä, on tällä alueella lainausasemia Tapanilan työväentalolla ja Puistolan kansakoulussa.

Maalaiskunnassa viime vuosina suosioon tullutta n.s. maatalouskerhotoimintaa on harjoitettu myös tällä liitosalueella. Nimenomaan tätä liitosaluetta silmälläpitäen on perustettu Malmin Lastenystäväin puutarhakerho-niminen järjestö. Tämä on saanut kunnalta avustusta 4,000—3,500 markkaa. Samoin on perustettu kerho Malmi—Pukinmäkeä ja Tapanilaa varten. Tämä on nauttinut kunnalta avustusta 6,000—16,000 markkaa vuodessa. Samanlaista toimintaa harjoittaa tällä alueella Maatalouskerhojen Keskushallitus-niminen elin, vaikka sen toiminta ulottuu suurimpaan osaan kunnan aluetta. Se on tarkoitettu pääasiallisesti ruotsinkielisiä lapsia varten. Kunta on avustanut tätä kerhoa noin 6,000—8,000 markalla. Kaikkiaan on kunta käyttänyt maatalouskerhotyön edistämiseen viime vuosina noin 30,000—40,000 markkaa.

Mainittakoon tässä yhteydessä, että kunta vuosittain on avustanut eräitä kunnan alueen ulkopuolella toimivia valistuslaitoksia ja -järjestöjä. Niinpä on Högre Svenska Landtbruksläroverket i Åbo saanut avustusta 4,000 markkaa, Keski-Uudenmaan ruotsalainen kansanopisto 2,000 markkaa, Tuusulan kansanopisto 5,000 markkaa ja Överbyn ammattikoulu 2,500 markkaa.

Edelleen on mainittava, että kunta viime vuosina on myöntänyt avustusta Tapanilan Työväen Näyttämölle 3,000 markkaa ja Työväen sivistystoimikunnalle 8,000 markkaa.

Tässä yhteydessä voitanee myös todeta, että kunnan nimissä on järjestetty urheilukenttä Pukinmäelle kaupungin omistamalle maalle. Samoin todettanee, että kunta on järjestänyt kolme uimarantapaikkaa Vantaan- ja Keravanjokien rannoille ja palkkaa näille vartiat. Kutakin uimarantaa varten käytetään vuosittain noin 3,000 markkaa.

10. KÖYHÄINHOITO.

Liitosalueen asutuksen laajuudesta ja myös laadusta johtuu, että tämä alue köyhäinhoidonkin alalla on maalaiskunnan tärkein ja keskeisin osa. Valtavasti suurin osa köyhäinhoitoavustuksen nauttijoista on tältä alueelta ja täällä sijaitsevat, kuten aikaisemmin jo on mainittu, myös kunnan tärkeimmät köyhäinhoitolaitokset, köyhäinhoitotoimisto, kunnalliskoti ja yksi lastenkoti. Maalaiskunnan köyhäinhoidosta on siten suurin osa tämän alueen köyhäinhoitoa. On sen vuoksi aihetta tässä tehdä selkoa maalaiskunnan koko köyhäinhoidosta. Keskitetyn esityksen antaminen tässä on sitäkin asianmukaisempaa, kun on varsin vaikeata tarkkaan erottaa kunkin eri liitosalueen osuutta kunnan köyhäinhoidosta.

Maalaiskunnan köyhäinhoito on järjestetty toukokuun 3 päivänä 1923 vahvistetun köyhäinhoidon ohjesäännön nojalla. Köyhäinhoitolautakunnassa on 15 jäsentä. Palkattua henkilökuntaa on köyhäinhoidon toimistossa johtaja, palkka

24,000 markkaa, sihteeri, palkka 29,000 markkaa, lastenvalvoja, palkka 7,000 markkaa, 3 kodissakävijää, palkka 15,000 markkaa, ja rahastonhoitaja, palkka 12,000 markkaa, jota paitsi kanslia-apulaisten palkkaamiseen on v:n 1935 talousarviossa varattu 38,000 markkaa.

Kunnan köyhäinhoitopiireistä, joita on 14, on 3 tällä alueella. Nämä ovat Malmin, Tapaninkylän ja Puistolan piirit.

Kunnalliskoti sijaitsee, kuten aikaisemmin on todettu, Krogarsista aikoinaan eroitetulla tilalla R. N:o 7^{4}, johon myöhemmin on liitetty samasta tilasta eroitetut pienemmät tilat R. N:o 7^{9}, 7^{10} ja 7^{46}. Kunnalliskodin käytettäväksi on, kuten on mainittu, hankittu myös Björkbackan tila, R. N:o 1^{2}, Suutarinkylässä. Kunnalliskodin maat ovat siten pinta-alaltaan kaikkiaan 46.522 ha, siis suhteellisen laajat tällaiseen tarkoitukseen. Kunnalliskodissa on virallisesti vahvistettuja paikkoja 86, joista pääosastolla 40, B-osastolla eli sairasosastolla 23 ja mielisairasosastolla, joka samalla on kunnan vastaanottolaitos mielisairaita varten, niinikään 23. Tarkoitukseensa on varsinkin sairasosasto liian pieni.

Kunnalliskodin rakennusryhmään kuuluu suuri joukko rakennuksia. Näitä ovat hyvin vanha puinen päärakennus, 2,795 m^3, arvo à 150 markkaa m^3:ltä, 419,000 markkaa; sairastupa v:lta 1923, 962 m^3, arvo à 190 markkaa 183,000 markkaa; kivinen mielisairaala ynnä aitaus vv:lta 1928 ja 1933, 2,618 m^3, arvo à 300 markkaa 785,400 markkaa; kivinavetta ja tallirakennus v:lta 1927, 1,130 m^3, arvo à 180 markkaa 203,400 markkaa, kivinen sauna-, leipomo- ja työhuonerakennus v:lta 1930, 715 m^3, arvo à 240 markkaa 171,600 markkaa; muonamiehen asuinrakennus 20,000 markkaa ja vaja 1,500 markkaa; halko- y.m. vaja 43,000 markkaa; varastorakennus ja kellari 40,000 markkaa; vesijohtolaitos 80,000 markkaa sekä kaksi latoa à 13,000 ja 18,000 markkaa. Kunnalliskodin rakennusten ja laitteiden arvo on siten 1,977,900 markkaa arviomiehen arvion mukaan. Kirjoihin on rakennusten arvoksi merkitty 1,837,100 markkaa. Maitten arvo on arvioituna 3 markan mukaan m^2:ltä 1,259,400 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten kirjojen mukaan 3,096,500 markkaa. Arviossa on kuitenkin ilmeisesti jätetty Björkbackan maat huomioonottamatta. Kunnalliskodin koko irtaimiston arvo on Smk. 361,579: 05.

Kunnalliskodin henkilökuntaan kuuluvat johtajatar, rahapalkka 10,000 markkaa, sairaanhoitajatar, rahapalkka 12,000 markkaa, sairaanhoitoapulainen, rahapalkka 6,000 markkaa, mielisairaanhoitaja, rahapalkka 6,000 markkaa, mielisairaanhoitaja, rahapalkka 7,800 markkaa, työnjohtaja, rahapalkka 10,500 markkaa ja luontoisedut 5,000 markkaa, palveluskuntaa tässä mainitsematta.

Kunnalliskodin mailla harjoitetaan maanviljelystä, ollen viljelyksessä noin 30 ha. Maatalouden kunnalliskodille luovuttamien tuotteiden arvo laskettiin v. 1933 Smk:ksi 79,388: 90 ja v. 1934 Smk:ksi 82,953: 50.

Köyhäinhoitolaitoksista on tällä alueella, paitsi kunnalliskotia, myös, kuten on mainittu, lastenkoti. Tämä sijaitsee Svenska Folkakademin-nimiseltä yhdistykseltä vuokratussa huoneistossa. Rakennus on kuitenkin hyvin vanha ja kylmä sekä tällaisena tarkoitukseen vähemmän sopiva. Vuokraa suoritetaan vuodessa 15,000 markkaa. Kodissa on paikat noin 35 lapselle. Lastenkodin irtaimiston arvo on 47,722 markkaa. Kunnan toinen lastenkoti sijaitsee Kirkonkylässä.

Köyhäinhoitonsa tehostamiseksi on kunta myös hankkinut itselleen osuuksia eräissä kuntainvälisissä laitoksissa. Niinpä kunnalla on ollut 24 paikkaa Tammisaaren piirimielisairaalassa. Paikkojen lukumäärä on v. 1935 koroitettu 48 paikkaan. Lisäksi on samana vuonna hankittu 6 paikkaa Kellokosken piirimielisairaalassa. Myöskin on kunta v. 1935 päättänyt ottaa 10 paikkaa Kiljavannummen uudessa piirimielisairaalassa. Uudenmaanläänin kuntain työlaitoksessa Hyvinkäällä on kunnalla 5 ¼ paikkaosuutta. Mainittakoon myös jo tässä yhteydessä, että kunnalla on 24 paikkaa Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa ja että kunta v. 1935 on päättänyt merkitä 10 paikkaosuutta Kiljavannummen keuhkotautiparantolassa.

Kunnan köyhäinhoidon kehityksestä ja laajuudesta antaa ensinnäkin seuraava sosialiministeriön tilasto- ja tutkimustoimiston tietojen perusteella laadittu taulukko avustettujen henkilöiden lukumäärästä kuvan:

Vuosi	Laitoksissa olleet				Yksityishoidossa olleet				Muussa muodossa avustetut: Avun arvo väh. 500 mk.				Muussa muodossa avustetut: Avun arvo alle 500 mk.				Kaikkiaan			
	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.
1925	62	92	63	217	—	—	10	10	133	340	—	473	37	53	—	90	232	485	73	790
1926	51	68	71	190	—	—	35	35	165	403	9	577	63	82	—	145	279	553	115	947
1927	49	72	41	162	—	—	35	35	160	364	—	524	95	91	—	186	304	527	76	907
1928	31	33	43	107	—	—	18	18	37	191	—	228	15	31	7	53	83	255	68	406
1929	53	66	47	166	—	—	17	17	48	187	—	235	33	42	—	75	134	295	64	493
1930	74	99	54	227	1	1	17	19	134	267	26	427	176	186	10	372	385	553	107	1,045
1931	105	112	49	266	—	1	37	38	240	375	3	618	250	273	13	536	595	761	102	1,458
1932	149	146	118	413	3	—	54	57	264	389	2	655	392	295	36	723	808	830	210	1,848
1933	197	189	106	492	—	—	64	64	380	389	6	775	596	319	75	990	1,173	897	251	2,321
1934	215	192	84	491	—	3	63	66	324	392	—	716	488	225	36	749	1,027	812	183	2,022

Laitoshoidossa olleiden henkilöiden lukumäärä ei kunnan asukasmäärään verrattuna sanottavasti kohoa yli keskimääräisen rajansa. Sama on asianlaita myös yksityishoidossa olleiden lasten lukumäärän. Esikaupunkiasutuksen erikoisluonne lyö sensijaan leimansa kotiavustusta saaneiden henkilöiden lukusarjoihin. Tämä on vuosia 1928—1929 lukuunottamatta ollut erikoisen korkea ja nimenomaan viimeisinä pulavuosina on tämä lukumäärä, ollakseen maalaiskunnan köyhäinhoitoa kuvaava, poikkeuksellisen korkea. Avustettavien lukua osoittava sarja muistuttaa tässä kohdin suuresti kaupungin köyhäinhoidon lukusarjoja. Tämäkin osaltaan osoittaa, että maalaiskunnan nykyisestä väestöstä huomattava osa on riippuvaista kaupungissa vallitsevista taloudellisista oloista.

Sen seikan osoittamiseksi, miten suuri osa kunnan köyhäinhoidon avustusta nauttineista henkilöistä on katsottava esikaupunkiväestöön kuuluvaksi, on koetettava jakaa avustuksen nauttijat niin pitkälle kuin mahdollista asumisen perusteella liitosalueittain. Noudattamalla kunnan köyhäinhoidollista piirijakoa tämä onkin mahdollista, mutta köyhäinhoitorekisterin puutteellisuuden vuoksi täytyy tämä jako rajoittaa vain yhteen vuoteen. Eriteltäväksi vuodeksi on otettava v. 1934, jona vuonna vasta köyhäinhoitokortisto on saatu jotakuinkin tyydyttävään kuntoon. Köyhäinhoitoavustuksen nauttijat jakaantuvat sanottuna vuotena köyhäinhoitopiirittäin oheellisen taulukon osoittamalla tavalla. Taulukko on laadittu noudattamalla toisia perusteita kuin sosialiministeriön tilasto- ja tutkimustoimiston tilasto. Siinä on nimittäin avustetuiksi luettu myös avustettujen vaimot ja lapset, mitkä eivät ole huomioonotetut virallisessa tilastossa.

Kun taulukosta lasketaan yhteen nyt käsiteltävään liitosalueeseen kuuluvien köyhäinhoitopiirien avustettujen luku, havaitaan, että näistä oli laitoshoidossa olleita 217 eli 11.8 %, yksityishoidossa olleita 9 eli 0.5 %, vähintään 500 markan avustuksen saaneita 1,214 eli 66.3 % ja alle 500 markan avustuksen saaneita 391 eli 21.4 %. Kaikista kunnan avunsaajista näissä neljässä ryhmässä olivat yllämainitut laitoshoitoa nauttineet 51.7 %, yksityishoidossa olleet 27.3 %, vähintään 500 markan avustuksen saaneet 61.5 % ja alle 500 markan avustuksen saaneet 71.7 %. Kunnan avustamien kokonaismäärästä oli 1,831 eli 61.6 % tältä liitosalueelta.

Köyhäinhoidon avustamat Helsingin pitäjässä asuinpaikan omaavat henkilöt v. 1934, köyhäinhoitopiirittäin.

Köyhäinhoitopiiri	Laitoksessa olleet				Yksityishoidossa olleet				Muussa muodossa avustetut								Kaikkiaan			
									Avun arvo väh. 500 mk.				Avun arvo alle 500 mk.							
	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä
1. Pakinkylä—Tuomarinkylä	15	10	1	26	—	—	1	1	40	61	69	170	8	7	6	21	63	78	77	218
2. Pitäjänmäki	10	6	6	22	—	—	7	7	21	41	18	80	12	9	10	31	43	56	41	140
3. Vantaa, Hämeenkylä, Lappböle	10	12	4	26	1	1	1	3	16	19	25	60	5	3	2	10	32	35	32	99
4. Seutula, Käinby, Ripukylä	9	12	1	22	—	—	2	2	8	29	5	42	3	2	1	6	20	43	9	72
5. Tolkby, Övitsböle	2	2	1	5	—	—	2	2	3	3	—	6	1	1	—	2	6	6	3	15
6. Kirkonkylä	4	6	1	11	—	—	—	—	7	12	16	35	2	2	1	5	13	20	18	51
7. Tikkurila I (radan länsipuoli)	7	7	8	22	—	—	4	4	43	42	30	115	11	9	16	36	61	58	58	177
8. Tikkurila II (radan itäpuoli)	16	7	7	30	—	—	—	—	34	32	32	98	9	11	6	26	59	50	45	154
9. Sottungsby	5	5	1	11	—	—	2	2	2	12	4	18	1	1	—	2	8	18	7	33
10. Mellunkylä, Puodinkylä, Västersundom	4	6	5	15	—	—	—	—	8	10	16	34	—	2	1	3	12	18	22	52
11. Herttuaniemi, Marjaniemi, Itäiset saaret	9	4	—	13	—	—	3	3	29	27	46	102	3	5	4	12	41	36	53	130
12. Malmi—Pukinmäki	34	23	25	82	—	—	7	7	158	156	156	470	59	46	61	166	251	225	249	725
13. Tapaninkylä	21	26	10	57	—	—	2	2	104	124	116	344	29	33	30	92	154	183	158	495
14. Puistola	5	10	7	22	—	—	—	—	35	33	30	98	9	11	18	38	49	54	55	158
15. Tapanila	17	14	8	39	—	—	—	—	81	68	85	234	14	42	18	74	112	124	111	347
16. Sunnuntaipalstat	5	4	1	10	—	—	—	—	15	13	4	32	3	6	6	15	23	23	11	57
17. Viik	2	5	—	7	—	—	—	—	9	12	15	36	2	3	1	6	13	20	16	49
Yhteensä	175	159	86	420	1	1	31	33	613	694	667	1,974	171	193	181	545	960	1,047	965	2,972

Taulukossa esitettyihin lukuihin avustetuista henkilöistä sisältyvät ainoastaan ne henkilöt, jotka kunnan omien köyhäinhoitoviranomaisten toimesta ovat saaneet avustusta, olivatpa nämä kunnassa kotipaikkaoikeutta nauttivia tai ulkokuntalaisia. Kotipaikkaoikeuden perusteella jakaantui kunnan näin v. 1934 avustamien henkilöiden lukumäärä seuraavasti:

	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yht.
Helsingin maalaiskunta	728	717	704	2,149
Kaupunki	87	131	80	298
Espoon maalaiskunta	11	17	14	42
Oulunkylän maalaiskunta	4	4	3	11
Huopalahden maalaiskunta	0	1	0	1
Haagan kauppala	1	2	1	4
Brändön maalaiskunta	1	1	0	2
Sipoon maalaiskunta	8	7	8	23
Tuusulan maalaiskunta	4	9	15	28
Keravan kauppala	4	3	3	10
Muut kunnat	94	136	127	357
Valtion tapauksia	18	19	10	47

Sellaisia henkilöitä, jotka nauttivat köyhäinhoitoa Helsingin maalaiskunnassa, vaikka heillä onkin kotipaikkaoikeus kaupungissa, oli siis suhteellisen runsaasti. Suurempi on kuitenkin niitten henkilöitten lukumäärä, jotka nauttivat köyhäinhoitoavustusta kaupungissa, vaikka heillä on kotipaikkaoikeus Helsingin maalaiskunnassa. Näitten henkilöitten samoinkuin yleensä muissa kunnissa köyhäinhoitoavustusta nauttivien henkilöiden lukumäärä ei sisälly edelläesitettyyn tilastoon. Muissa kunnissa köyhäinhoitoavustusta nauttivia, joilla oli kotipaikkaoikeus Helsingin maalaiskunnassa, oli v. 1934 1,259. Näistä oli 1,037 eli 309 miestä, 355 naista ja 373 lasta kaupungissa köyhäinhoitoa nauttivaa. Tällaisten tapausten lukumäärä on viime vuosina ollut kasvamassa. Tämäkin seikka osaltaan osoittaa kaupungin ja esikaupunkien läheistä taloudellista ja väestöllistä suhdetta.

Mitä sitten kunnan köyhäinhoidon taloudelliseen puoleen tulee, niin saadaan kunnan köyhäinhoitomenoista vv. 1929—1933 sosialiministeriön tutkimustoimiston käytettävänä olevista tiedoista seuraava yhdistelmä:

Menojen laatu	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Hallinto ja valvonta	92,661	99,576	93,600	112,579	167,545
Kunnallis- ja lastenkodit	445,666	779,298	718,953	754,567	776,824
Kunnalliskodin maatalous	181,767	52,481	41,888	42,196	
Osuus työlaitoksessa	—	52,500	72,975	87,916	76,545
Osuus piirimielisairaalassa	47,000	20,650	120,750	107,100	—
Sairaaloissa ja parantoloissa hoidetut	226,777	258,625	419,339	581,940	739,128
Aistivialliskoulussa	14,830	11,060	16,840	—	71,203
Muissa laitoksissa	18,600	25,129	23,452	—	—
Yksityishoidossa olleet	39,500	40,200	111,796	84,150	140,735
Varsinaiset avunsaajat	832,810	972,682	1,080,646	1,485,945	1,538,691
Muut avunsaajat	23,563	81,318	157,060	131,398	112,919
Avoimen köyhäinhoidon sairaanhoito	—	—	—	—	66,420
Korvaukset muille kunnille	798,496	707,639	1,383,480	1,444,845	1,231,234
Muita menoja	152,804	2,012	—	11,701	32,529
Yhteensä	2,874,474	3,103,170	4,240,779	4,844,337	4,953,773

Vastaavat köyhäinhoitotulot olivat saman lähteen mukaan seuraavat:

Tulojen laatu	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Kunnalliskodista	62,961	86,223	59,950	60,716	4,670
Korvausta valtiolta	146,727	194,938	160,886	139,319	159,177
» muilta kunnilta	309,520	309,946	554,919	457,065	1,074,443
» yksityisiltä	36,966	42,372	54,925	85,611	103,540
Kuolinpesämaksut	2,352	611	649	1,650	11,748
Kunnallisverotuksesta	2,310,091	2,449,669	3,390,887	4,077,206	3,565,516
Muut tulot	5,857	19,411	18,563	22,770	34,679
Yhteensä	2,874,474	3,103,170	4,240,779	4,844,337	4,953,773

Tässä yhteydessä lienee mielenkiintoista tarkastaa kunnan köyhäinhoitomenojen yleistä kehitystä hieman pitemmältäkin ajanjaksolta. Samojen lähteiden mukaan ovat kunnan kokonaismenot ja verotuksella peitettävä osa näistä menoista v:sta 1922 alkaen kehittyneet seuraavasti:

	Menot kaikkiaan Smk.	Verotuksella peitettävä Smk.		Menot kaikkiaan Smk.	Verotuksella peitettävä Smk.
1922	790,920	607,474	1929	2,874,474	2,310,091
1923	983,470	851,281	1930	3,103,170	2,449,669
1924	1,188,902	1,038,386	1931	4,240,779	3,390,887
1925	1,352,912	1,082,428	1932	4,844,337	4,077,206
1926	1,471,388	1,227,304	1933	4,953,773	3,565,156
1927	2,015,624	1,644,706	1934	5,639,872	4,359,093
1928	1,655,912	1,340,355			

Köyhäinhoitoon käytettävien varojen osuus kunnan verotuksella koottavista tuloista on viime aikoina vuosi vuodelta kasvanut. Kunnan köyhäinhoitolautakunta laski v:n 1933 toimintakertomuksessaan, että köyhäinhoidon osuus kunnallisesta verorasituksesta oli v. 1932 42.8 % ja v. 1933 41.5 %. Jos varatyöt otetaan huoltomenoina huomioon, on näitten huoltomenojen osuus vastaavasti v. 1932 56.2 % ja v. 1933 58.5 %. Kun valtaosa näistä menoista on, kuten jo on huomautettu, esikaupunkiväestön ja erikoisesti nyt käsiteltävänä olevan liitosalueen väestön aiheuttamaa, on tässä tultu esikaupunkikysymyksen kipeimpään kohtaan. Olot ovat Helsingin maalaiskunnassa muodostuneet sellaisiksi, että köyhäinhoito nielee niin suuren osan kunnan vuotuisista varoista, ettei kunnalla ole mahdollisuuksia tyydyttää muita kunnallisia tarpeita, lakimääräistä kansakoulutointa lukuunottamatta.

Kunnan tileissä esiintyvät köyhäinhoitomenot ja -tulot eroavat eräissä yksityiskohdissaan edelläesitetyistä virallisen köyhäinhoitotilaston ja sen aineiston luvuista. Kunnan omien tilien mukaan olivat:

	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Menot	2,678,226: 48	3,016,947: 56	4,216,259: 28	4,783,190: 20	4,976,103: 95
Tulot	506,756: 63	713,501: 10	790,446: 38	708,184: 60	1,467,466: —
Erotus menoja	2,171,469: 85	2,303,446: 46	3,425,812: 90	4,075,005: 60	3,508,637: 95

Nyt käsiteltävänä olevan liitosalueen kunnalle aiheuttama köyhäinhoitorasitus oli kunnan köyhäinhoitoviranomaisten ilmoituksen mukaan v. 1934 Smk. 1,739,319: 75 eli 56.8 % kunnan menoista kunnan alueella asuville avustetuille. Kunnan kokonaismenot köyhäinhoidosta saman lähteen mukaan v. 1934 3,062,138 markkaa.

11. TYÖTTÖMYYSHUOLTO.

Samoin kuin kunnan köyhäinhoito pääasiallisesti on tämän liitosalueen köyhäinhoitoa, on myös se työttömyyshuolto, jota kunnan viimeisinä pulavuosina on ollut harjoitettava, pääasiallisesti tämän alueen työttömyyshuoltoa. Muista kunnan osista on vain Pitäjänmäellä, Pakinkylässä ja Tikkurilassa ollut sanottavammin työttömiä. Tämän vuoksi on välttämätöntä tätä aluetta koskevassa erikoisselvityksessä antaa yleiskatsaus kunnan toimintaan työttömyyden lieventämiseksi.

Alueen väestö on selvästi työmarkkinain vaihteluista varsin riipuvaista. Etenkin vaikuttaa rakennustoiminnan laajuus kaupungissa tämänkin alueen väestön työnsaantimahdollisuuksiin. Ilmeisesti on myös huomattava osa alueen omaa teollisuutta suhdanteen vaihteluille hyvin altista. Viime vuosien työttömyys saavutti näissä oloissa myös Helsingin maalaiskunnassa ja varsinkin Malminkylässä ja Tapaninkylässä suuren laajuuden.

Valtion työttömyysneuvoston kortiston mukaan on työttömien lukumäärä v:sta 1930 lähtien ollut seuraavan kehityksen alainen:

	1930	1931	1932	1933	1934
Tammikuu	571	1,176	962	1,264	1,055
Helmikuu	828	1,099	948	1,586	1,009
Maaliskuu	1,133	796	980	1,306	848
Huhtikuu	919	562	755	1,056	648
Toukokuu	—	—	255	765	279
Kesäkuu		—	312	544	237
Heinäkuu	—	—	299	536	220
Elokuu	—	—	426	603	233
Syyskuu	—	—	593	755	213
Lokakuu	374	596	1,017	934	303
Marraskuu	720	742	1,196	1,272	.
Joulukuu	756	907	1,165	1,143	488

Tämän työttömyyden seuraukset ovat luonnollisesti ensi kädessä tuntuneet köyhäinhoitomenojen kasvamisessa. Tästä puolesta on edellä tehty selkoa. V. 1931 todettiin, että köyhäinhoidollisen kotiavustuksen jakamiseen jo 367 tapauksessa työttömyys oli syynä. V. 1933 annettiin samasta syystä köyhäinhoitoavustusta 1,102 henkilölle, niistä 22 henkilölle kunnalliskodissa.

Kunta on luonnollisesti ollut pakoitettu monella tavoin torjumaan työttömyyden seurauksia. Kunnassa on asetustenmukainen työttömyyslautakunta, n.s. kortistolautakunta, ruoanjakelutoimikunta sekä naisten työtuvan johtokunta.

Omiin varatöihinsä on kunta käyttänyt v. 1931 1,540,000 markkaa, v. 1932 2.5 milj. markkaa, v. 1933 1,900,000 markkaa ja v. 1934 1.5 milj. markkaa. V:n 1935 talousarviossa oli tarkoitukseen enää varattu vain 1 milj. markkaa. Sopivien varatöiden järjestäminen on tuottanut paljon vaikeuksia, varsinkin kun kunta on asettunut

sille kannalle, ettei kunta ota ylläpitääkseen virallisia kunnanteitä. Eräitä teitä on kuitenkin rakennettu pääasiallisesti kunnan laitaosilla, eräitä muita teitä ja siltoja on korjattu, koulujen pihamaita on tasoitettu, puroja, laskuojia ja viemäreitä on syvennetty ja soita kuivattu. Sepelikiveä on hakkautettu runsaasti valtion tietöihin myytäväksi.

Kunnan toimintaa työttömyyden lieventämiseksi on valtio osaltaan avustanut niinhyvin myöntämällä kunnalle avustusta varatöiden järjestämiseen kuin osoittamalla työpaikkoja valtion omissa varatöissä. Myöskin eräistä kaupungin järjestämistä töistä on ollut helpotusta maalaiskunnan työttömyystilanteeseen.

Yleiskuvan antamiseksi siitä, miten varatöiden avulla on voitu torjua työttömyys kunnan alueella, esitettäköön allaoleva valtion työttömyysneuvoston toimesta laadittu tilastokatsaus eriluontoisissa varatöissä olleiden, ilman varatyötä jääneiden ja työttömien lukumäärästä työttömyyskautena 1933—1934:

1933	Kunnan varatöissä	Valtion avust. varatöissä	Valtion varatöissä	Yhteensä varatöissä	Ilman varat.	Yht. työttömiä
Syyskuu	80	30	189	299	456	755
Lokakuu	182	39	208	429	505	934
Marraskuu	196	112	390	698	754	1,452
Joulukuu	195	62	286	543	600	1,143
1934						
Tammikuu	268	67	337	672	383	1,055
Helmikuu	274	109	315	698	311	1,009
Maaliskuu	306	126	256	688	160	848
Huhtikuu	253	62	223	538	110	648
Toukokuu	55	38	160	253	26	279
Kesäkuu	9	37	173	219	18	237
Heinäkuu	6	—	152	158	62	220
Elokuuu	4	—	123	127	106	233

Voitanee todeta, että suhteellisen suurelle osalle työttömiä on voitu järjestää varatöitä.

Naisten keskuudessa vallinneen työttömyyden lieventämiseksi on kunta v:sta 1930 lähtien ylläpitänyt työtupaa. Se on toiminut osaksi kunnan sairaalan alueella olevassa vanhassa puurakennuksessa, osaksi Malmin pohjoisen suomenkielisen kansakoulun tontilla olevassa ent. pikkukoulurakennuksessa. Viimeksimainitun rakennuksen arvo on kunnan kiinteistöluettelossa otettu huomioon 70,000 markan arvoisena. Työtuvassa sai aikana 1/11 1930—6/6 1931 130 naista, 15/10—31/12 1931 94 naista, 1/1—8/6 1932 112 naista, 15/9—31/12 1932 108 naista, v. 1933 134 naista ja v. 1934 45 naista työtä. Korkein määrä, mikä samalla viikolla oli työssä, oli 100 naista. Työtuvan menot olivat v. 1933 Smk. 320,607: 35 brutto ja Smk. 161,486: 30 netto sekä v. 1934 Smk. 176,852: 45 brutto ja Smk. 104,499: 40 netto. Valtion avustusta saatiin v. 1934 25,000 markkaa.

Työttömyyskautena 1933—1934 on kunta myös järjestänyt työttömille 18—23 vuotiaille nuorukaisille ammattikurssit, joita valtio on avustanut.

Sellaisille työttömille, joille ei ole voitu järjestää varatöitä, on kunta v:n 1932 alusta lähtien järjestänyt ruoanjakelua. Tätä on kunnan alueella jaettu viidessä eri paikassa, joista kaksi on ollut tällä alueella. Tarkoitukseen käytettiin v. 1932 Smk. 67,084: 90 sekä v. 1933 ja 1934 75,000 markkaa kumpanakin vuotena. Annosten lukumäärä oli vaikeimpana työttömyysaikana ollut 200—250 päivässä. Tällainen toiminta on kuitenkin nyttemmin lopetettu.

12. *TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.*

Maalaiskunnan alueelle muodostunut esikaupunkiasutus on pakottanut kunnan kehittämään terveyden- ja sairaanhoitonsa pitemmälle kuin mitä maalaiskunnissa yleensä on asianlaita. Jo varsin aikaisella esikaupunkiasutuksen kehitysasteella tehtiin ensimäinen yritys taajemman asutuksen aiheuttaman terveydenhoidon aikaansaamiseksi. Tämä tapahtui silloin, kun Hermanni, Toukola ja Pasila vielä kuuluivat maalaiskuntaan. Joulukuun 4 päivänä 1893 hyväksyi nimittäin kuntakokous, kuten päämietinnössä siv. 167 on tarkemmin kerrottu, terveydenhoitojärjestyksen maalaiskunnalle ja maaherra vahvisti sen toukokuun 18 päivänä 1894. Tämä terveydenhoitojärjestys on edelleen muodollisesti voimassa, mutta käytännössä se lienee unohtunut. Se on julkaistuna kaupunginvaltuuston painetuissa asiakirjoissa N:o 2 v:lta 1895. Terveydenhoitojärjestyksessä määrättiin m.m., että kutakin esikaupunkia varten oli asetettava terveystarkastaja.

Terveydenhoitojärjestyksen antamisen jälkeen kesti varsin kauan, ennenkuin maalaiskunta itse välittömästi puuttui esikaupunkialueitten terveydellisiin oloihin. Senjälkeen kuin kesäkuun 15 päivänä 1898 oli annettu asetus taajaväkisten maalaisyhdyskuntien järjestämisestä eräissä tapauksissa, rajoittuivat maalaiskunnan harvat toimenpiteet yrityksiin taajaväkisten yhdyskuntien muodostamiseen ja terveydenhoidon siirtämiseen siten yhdyskuntien omaksi asiaksi. (Kts. päämietintö siv. 170 ja seur.)

Kun kuitenkin ajanpitkään osoittautui mahdottomaksi tätä tietä aikaansaada tuloksia, ryhtyi kunta vähitellen kiinnittämään jonkun verran huomiota esikaupunkialueella vallitseviin terveydellisiin oloihin. Toimenpiteet olivat aluksi vain sen varassa, mitä terveydenhoitolautakunta aikaansai.

Vähitellen on kunta kuitenkin ollut pakoitettu myös palkkaamaan terveydenhoitohenkilökuntaa. Kunnan palveluksessa on nyttemmin kunnanlääkäri, rahapalkka 16,000 markkaa sekä vapaa asunto, lämpö ja valo, kunnaneläinlääkäri, palkka 12,000 markkaa ja vuokrarahaa 16,500 markkaa ja tartuntapuhdistaja, palkka 8,400 markkaa. Ajoittain kunta myös on joiksikin kuukausiksi vuodessa palkannut terveyskaitsijan, jonka päätehtävänä on ollut toimittaa terveydenhoidollisia tarkastuksia esikaupunkialueella.

Tärkeäksi tekijäksi kunnan terveydenhoidon alalla ovat muodostuneet n.s. terveyssisaret. Näitä kunta palkkaa neljä. Nämä toimivat samalla kouluhoitajattarina ja tuberkuloosihoitajattarina. Heidän palkkansa on 24,000 markkaa vuodessa. Koska nämä terveyssisaret käyttävät puolet ajastaan kouluhoitoon, maksaa valtio $^2/_3$ kahden sisaren puolesta palkasta. Tuberkuloosin vastustamisyhdistys maksaa 50 % neljän sisaren puolesta palkasta. Kunta on jaettu neljään terveyssisarpiiriin, joista kaksi käsittää tähän liitosalueeseen kuuluvia kunnan osia, nimittäin Malmi—Tapaninkylän piiri ja Tapanila—Tikkurilan piiri. Edellisen piirin kansliassa Malmilla on kunnan irtaimistoa 4,164 markan arvosta.

Terveyssisarten tehtäviin liittyy läheisesti kunnan toiminta lasten kesäsiirtolan ylläpitämiseksi. Kunnalla on yksi tällainen kesäsiirtola. Se sijaitsee Lohjan Linnaniemessä vuokrahuoneistossa. Kesäsiirtolassa on ollut noin 38—39 lasta, näistä tavallisesti yli 30 kunnan esikaupunkialueilta. Siirtolassa on kunnan irtaimistoa Smk:an 8,167: 50 arvosta.

Kunta palkkaa myös ammattientarkastajan, jonka toimi on sivutoimen luontoinen. Palkka on 8,400 markkaa vuodessa.

Kunnanlääkärin asunto sijaitsee, kuten on mainittu, tällä liitosalueella, Pehrs'in tilasta Malminkylässä eroitetulla tilalla R. N:o 1^{23}. Tontin pinta-ala on 15,000 m^2 ja arvo laskettuna 30 markan mukaan m^2:ltä 450,000 markkaa. Asuinrakennus on hyvässä kunnossa oleva puurakennus, jonka kuutiosisältö on 1,309 m^3 ja arvo à 190 markkaa m^3:ltä 250,000 markkaa. Sitäpaitsi on tontilla sauna, arvo 10,000 markkaa,

halkovaja, autotalli ja käymälärakennus, 30,000: —, kellari, 8,500 markkaa, ja kaivo, 2,500 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 751,000 markkaa.

Kunnalla on oma lihantarkastamonsa, joka sijaitsee, kuten on mainittu, kunnantalon tontilla. V. 1929 valmistuneen tarkastamorakennuksen arvo, mikä on otettu huomioon kunnantalon arviossa, on 363,000 markkaa. Tarkastamolla on, paitsi kunnaneläinlääkäriä, tarkastaja, jonka palkka on 36,000 markkaa, rahastonhoitaja, palkka 7,200 markkaa, ja vahtimestari, palkka niinikään 7,200 markkaa. Laitoksen vuosimenot on v. 1935 arvioitu 53,800 markaksi ja tulot 80,000 markaksi. Tarkastamon irtaimiston arvo on 8,050 markkaa.

Kunnan sairaanhoito on järjestetty verrattain tyydyttävälle kannalle senjälkeen kuin uusi suuri sairaalarakennus v. 1930 valmistui. Tämä sijaitsee myös tällä liitosalueella Tapaninkylässä kunnan hallintokeskuksessa. Sairaalaa varten on luovutettu 24,900 m^2 Rasmuksen tilasta eroitetuista tiloista R. N:ot 8^4 ja 8^8. Tähän tarkoitukseen käytetyn maan arvo on laskettuna 25 markan mukaan m^2:ltä 622,500 markkaa. Mainittu uusi sairaalarakennus on 5,313 m^3:n suuruinen kolmikerroksinen kivirakennus. Sen arvo on laskettuna à 340 markan mukaan m^3:ltä 1,833,000 markkaa. Sairaalaryhmään kuuluu lisäksi kulkutautisairaalarakennus. Sekin on valmistunut v. 1930, on osaksi kaksikerroksinen kivirakennus, kuutiosisältö 1,690 m^3 ja arvo à 340 markan mukaan m^3:ltä Smk. 575,000: —. Edelleen kuuluu tähän rakennusryhmään tuberkuloosisairaalarakennus. Tämä on vanha 396 m^3:n suuruinen puurakennus, joka kuitenkin on tyydyttävässä kunnossa. Sen arvo on laskettuna 180 markan mukaan m^3:ltä 71,000 markkaa. Myöskin on tontilla hoitajattarien asuinrakennus, joka on niinikään vanha mutta tyydyttävässä kunnossa oleva puurakennus, kuutiosisältö 324 m^3 ja arvo à 150 markkaa m^3:ltä 49,000 markkaa sekä vanha työtuparakennus, arvo 10,000 markkaa. Talousrakennuksia ovat vajarakennus, arvo 10,000 markkaa, kellari 17,000 markkaa, muuntaja-asema laitteineen 40,000 markkaa, pumppukaivo 15,000 markkaa ja kaksi muuta kaivoa 20,000 markkaa. Kiinteistöön kuuluvaksi luetaan myös v. 1933 rakennettu kivinen ruumishuone, arvoltaan 25,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 3,287,500 markkaa.

Tämä kunnansairaala jakaantuu kolmeen osastoon: yleinen eli lasarettiosasto, jossa on 38 paikkaa, kulkutautiosasto, 10 paikkaa, ja tuberkuloosiosasto, 9 paikkaa. Sairaalassa on lääkäri, palkka 40,000 markkaa ja kesälomasijaista varten 3,333 markkaa, toimitsijamies, palkka 12,000 markkaa, vahtimestari 17,400 markkaa, talonmies 7,200 markkaa, emännöitsijä 9,000 markkaa, ylihoitajatar 14,400 markkaa, 4 osastonhoitajatarta à 12,000 markkaa, 4 alihoitajatarta à 9,600 markkaa, palveluskuntaa tässä mainitsematta. Sairaalan koko menoarvio on v:tta 1935 varten 803,653 markkaa. Sairaalalla arvioidaan olevan tuloja 275,000 markkaa. Sairaalan irtaimiston arvo on 404,740 markkaa.

Kunnalliskodissa olevasta sairasosastosta ja mielisairasosastosta on tehty selkoa köyhäinhoidon selostuksen yhteydessä. Samoin on mainittu, että kunnalla on 48 paikkaa Tammisaaren ja 6 paikkaa Kellokosken piirimielisairaalassa.

Lakimääräisen velvollisuutensa palkata kätilö on kunta täyttänyt palkkaamalla 3 kätilöä, joiden pohjapalkka on 12,000 markkaa. Näitten tointen nykyisillä haltijoilla on kaikilla 4 ikälisää à 320 markkaa. Luontoisetuihin on arvioitu käytettävän 12,000 markkaa vuodessa. Kunta on jaettu kolmeen kätilöpiiriin. Malmi—Tapanilan liitosalue kuuluu n.s. Malmin kätilöpiiriin.

Tuberkuloosihuoltonsa tehostamiseksi on kunta, kuten jo on mainittu, lunastanut 24 paikkaa Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa ja merkinnyt 10 paikkaa Kiljavannummen uudessa keuhkotautiparantolassa.

Kunnan antaman sairashoidon laajuutta valaisevat seuraavat luvut v:lta 1933. Kunnansairaalan yleisellä osastolla oli sanottuna vuonna kaikkiaan 460 potilasta. Näistä 174 on ollut sairaalassa kunnan avustuksella. Hoitopäivien lukumäärä oli 8,374. Kulkutautiosastolla oli 172 potilasta ja hoitopäivien luku 5,262. Tuberkuloosi-

osastolla oli 47 potilasta ja hoitopäivien luku oli 2,109. Mjölbollstadin parantolassa oli samana vuonna 67 potilasta, joiden hoitopäivien luku oli 7,480. Näistä oli kuitenkin 49 potilasta ja 5,540 hoitopäivää köyhäinhoitotapauksia.

Kunnan sairaalassa v. 1933 hoidetusta 679 potilaasta oli 366 eli 53.9 % tältä liitosalueelta. Vastaavat luvut v:lta 1934 ovat: kaikkiaan 706 potilasta, siitä liitosalueelta 387 eli 54.8 %. Kaupungista oli v. 1933 14 ja v. 1934 12 potilasta.

Yleisenä arvosteluna sairasoloista esikaupunkialueilla ja erittäinkin tässä käsiteltävänä olevalla liitosalueella on esitettävä, että kulkutauteja ei esikaupungeissa liiku sanottavasti sen yleisemmin kuin maassa yleensä ja kuin myös kaupungeissa. Tuberkuloosia esiintyy sensijaan verrattain runsaasti. Kunta kuuluu Helsingin Ympäristön Tuberkuloosihuoltopiiriin. Tämän toimesta järjestettiin v. 1932 yleinen väestö- ja asuntotutkimus. Asuntotutkimuksia tehtiin 3,074, joka vastaa noin 17,000 asukasta. Näistä kutsuttiin huoltolaan 1,633 henkilöä, joilla oli ollut tai joilla oli tuberkuloosiin viittaavia oireita. Kutsutuista tuli tutkittavaksi 1,022 ja todettiin 269 tuberkuloositapausta.

13. PALOTOIMI.

Aikoinaan on tehty eräitä alotteita palojärjestyksen aikaansaamiseksi liitosalueen laajoja esikaupunkeja varten. Palojärjestyksen aikaansaamista tarkoittava oli se toimenpide, mikä aiheutti v. 1915 päätetyn muutoksen liitosalueen jakoon taajaväkisiin yhdyskuntiin. (Kts. päämietintö siv. 177.) Uusia Malmi—Tapanilan ja Pukinmäen taajaväkisiä yhdyskuntia koskevan senaatin joulukuun 7 päivänä 1915 antaman päätöksen mukaan oli näille yhdyskunnille laadittava palojärjestys. Jo v. 1910 vireillepantua kysymystä palojärjestyksen aikaansaamiseksi näille yhdyskunnille ei kuitenkaan ajettu sen pitemmälle kuin tämän senaatin päätöksen hankkimiseen. Mihinkään toimenpiteisiin ei myöhemmin ryhdytty eikä liitosalueen esikaupunkeja varten näin ollen ole olemassa palojärjestyksiä.

Vaikkakaan liitosalueella ei palojärjestyksiä ole, on kuitenkin jonkun verran ehkäisevää palosuojelua harjoitettu tälläkin alueella palovakuutusyhtiöitten toimesta. Tavanmukaiset ehdot kiinteistöjen palovakuuttamiselle vaikuttavat nimittäin sellaisinaan kehittävästi palosuojeluun silloinkin, kun palojärjestystä ja sen noudattamista valvovia viranomaisia ei ole olemassa.

Itse palosammutustoimi on vapaaehtoisten palokuntien varassa, joita kunta jossain määrin avustaa. Liitosalueella toimii neljäkin vapaaehtoista palokuntaa. Nämä ovat seuraavat:

Malmin Vapaapalokunta r. y. Sen miesvahvuus on 25 miestä. Hälytys tapahtuu automaattisena puhelinhälytyksenä. Palokunnalla on Renault-moottoriruisku pyörillä, Evinrude kannettava moottoriruisku, Chevrolet-ruiskuauto erillisellä ruiskulla, 1,200 litran vesisäiliöllä ja Evinrude-ruiskulla varustettu ruiskuauto ja kaksi käsivoimaruiskua. Ruiskujen vesiteho on yhteensä 1,700 l/min., 3 tuuman letkuja on 200 metriä ja 2 tuuman letkuja 250 metriä. Palokalusto säilytetään palokunnan omassa tiilisessä kalustovajassa, jossa myös on kuivaustorni. Palokunnan omaisuuden arvo on noin 200,000 markkaa.

Tapanilan V. P. K. Palokunnan miesvahvuus on 50 miestä. Palokunnan lentävä osasto hälytetään sähköhälytyskellolla kotiin, muu osa torvella ja sireenillä. Palokalustoon kuuluu ruiskuauto kiinteällä pumpulla, kannettava moottoriruisku ja käsivoimaruisku. Ruiskujen vesiteho on 1,700 l/min. Letkuja on 3 tuuman 120 metriä ja 2 tuuman 250 metriä. Palokunnalla on oma talo ja kalustovaja, jonka arvo on noin 260,000 markkaa.

Puistolan V. P. K. Palokunnan miesvahvuus on 25 miestä. Hälytys tapahtuu käsisireenillä ja 10 soittokellolla. Palokalustoon kuuluu kannettava moottoriruisku 100 l/m:n teholla, ruiskuauto 200 l/m:n tehoisella erillisellä »Isku» ruiskulla ja yksi »Kulmalan» käsivoimaruisku 180 l/m:n teholla. Kahden tuuman letkua on 300

metriä. Palokunnalla on ruiskuhuone. Palokunnan omaisuuden arvo on noin 35,000 markkaa.

Pukinmäen V. P. K. Palokunnan miesvahvuus on 50 miestä. Hälytys tapahtuu puhelimella ja kahdella palosireenillä. Palokunta omistaa kannettavan moottoriruiskun »Jehn N:o 4», Ford-ruiskuauton erillisellä ruiskulla, kolme käsivoimaruiskua, kalustorattaat ja kahdet kolmi- ja nelijatkoiset jalkatikkaat. Ruiskujen vesiteho on yhteensä 1,100 l/min. Letkuja on 20 metriä 3 tuuman, 330 metriä 2 tuuman ja 60 metriä 1 ¾ tuuman letkua. Palokunnalla on oma talo kaupungilta v. 1927 vuokratulla tontilla. Palokunnan omaisuuden arvo on noin 100,000 markkaa.

Kunnan avustus palokunnille on vuosittain ollut kaikkiaan 25,000—30,000 markkaa. Sitä on myönnetty harkinnan mukaan pääasiallisesti kaluston hankintaan ja kunnossapitoon.

Yleisesti tunnettua on, että palosammutustoimintaa suurimmalla osalla liitosaluetta vaikeuttaa vedenpuute. Kunnan toimesta on varatöinä teetetty kolme palokaivoa, nimittäin Malmin ja Tapanilan n.s. toreille ja Puistolan kansakoulun tontille. Kunnan kiinteistöluetteloon on näitten arvoksi merkitty 12,000 markkaa kappale eli yhteensä 36,000 markkaa.

14. RAKENNUSTOIMINNAN VALVONTA.

Rakennustoiminta tämän liitosalueen laajoilla esikaupunkialueilla on viime aikoihin asti tapahtunut täysin vapaasti vailla mitään virallista valvontaa. Myöskään ei rakennustoimintaa ole olleet ohjaamassa minkäänlaiset sitovat jaoitus- tai rakennussuunnitelmat, asemakaavoista puhumattakaan. Niinhyvin Boxbacka AB:lla kuin AB. Parkstad—Vanda—Puistokylä OY:llä oli aikoinaan toimintansa alottaessaan ammattimiesten laatimia jaoitussuunnitelmia, mutta yhtiöt itsekin luopuivat pian niitten noudattamisesta.

Suurin osa tämän alueen esikaupunkiasutusta onkin näissä oloissa asemakaavallisesti erittäin epätyydyttävästi rakennettua. Varsinkin on liikenneväylien suuntaus mitä huonoimmin harkittua. Rakennustontit eli asuntotilat ovat yleensä liian suuret tehden vastedeskin asemakaavoittamisen epätaloudelliseksi ja asujamistolle raskaaksi. Tonttien suuruudesta on kuitenkin se etu, etteivät asuinrakennukset yleensä ole joutuneet liian lähelle naapureitten asuinrakennuksia ja ulkohuoneita. Ainoastaan Tapanilan pysäkin länsipuolella olevaa asutusta voidaan, varsinkin niin kauan kuin viemäriverkostoa ei ole, pitää liian ahtaasti rakennettuna.

Näitten esikaupunkien asuntorakennukset edustavat kaikkia järjestämättömän esikaupunkiasutuksen alimpia asteita niin rakennusten tyylin ja ulkomuodon kuin niitten tarkoituksenmukaisuuden kannalta. Ulkonaisesti ja rakenteeltaan tyydyttäviä rakennuksia on harvassa. Ammattitaitoisen neuvonnan ja valvonnan puutteessa ovat rakentajat, joista suurin osa on ollut vähävaraisia, sitoneet huomattavia pääomia rakennuksiin, joita järjestetyn kaupunkiasutuksen kannalta on pidettävä arvottomina. Paikoitellen kuitenkin vanha metsä tai vähitellen kasvaneet puutarhat peittävät rakennusten ulkonaiset puutteellisuudet, jopa kuten osissa Pukinmäkeä, antavat asutukselle viihtyisyyden leiman.

Sen senaatin marraskuun 4 p:nä 1908 tekemän päätöksen mukaisesti, jolla Malminkylä ja Tapaninkylä julistettiin taajaväkisiksi yhdyskunniksi, olisi kullekin yhdyskunnalle ollut laadittava rakennusjärjestys. Tänäkään päivänä ei kuitenkaan tällaisia rakennusjärjestyksiä ole. Eräs yritys yhdistetyn palo- ja rakennusjärjestyksen aikaansaamiseksi tehtiin kunnan viranomaisten taholta v. 1910, mutta raukesi se (kts. päämietintö siv. 171). Maalaiskunnan viranomaiset ovat myöhemmin lähteneet siitä, että yhdyskuntain asujamiston tuli järjestyä ja ryhtyä omakohtaisesti näitä rakennusjärjestyksiä laatimaan, mutta yhdyskuntien elimiä ei milloinkaan saatu

syntymään ja toimimaan. Kun sittemmin v. 1908 päätetyt yhdyskunnat katsottiin puretuiksi sen kautta, että Pukinmäki senaatin joulukuun 7 p:nä 1915 antamalla päätöksellä muodostettiin eri yhdyskunnaksi ja Malmi—Tapanila yhdeksi yhdyskunnaksi eikä päätöksessä mainittu mitään rakennusjärjestysten laatimisesta näille yhdyskunnille, puuttui myöskin muodollinen vaatimus rakennusjärjestysten laatimiselle.

Eräät Pukinmäen ja Malmi—Tapanilan asukkaat ovat pitämissään kokouksissa aikoinaan tehneet kaupunginvaltuustolle esityksiä rakennussuunnitelmien laatimisesta osille liitosaluetta kaupungin toimesta, mutta nämä alotteet, joita kaupunginvaltuusto käsitteli tammikuun 21 p:nä 1925 ja heinäkuun 17 p:nä 1929, raukesivat. Vähän ennen AB. Parkstad-Vanda-Puistokylä Oy:n osakkeitten siirtymistä kaupungille, laaditutti yhtiö rakennussuunnitelmaehdotuksen niitä yhtiön omistamia maita varten, joita ei vielä oltu myyty. Tämän verrattain tyydyttävän suunnitelman laati arkkitehti *Bertel Jung*. Senjälkeen kun yhtiön osakkeet siirtyivät kaupungille, joka toistaiseksi on lopettanut uusien tonttien luovuttamisen rakennettaviksi, keskeytyivät toimenpiteet virallisen vahvistuksen hankkimiseksi tälle rakennussuunnitelmalle.

V:n 1932 alusta voimaanastuneen asemakaavalain 57 ja 60 §§:n mukaan on niillä alueilla, jotka on julistettu taajaväkisiksi yhdyskunniksi, voimassa rakennuskielto siksi kunnes rakennussuunnitelma on asianmukaisessa järjestyksessä vahvistettu. Kuitenkin voi maaherra erikoistapauksessa rakentajan anomuksesta myöntää poikkeuksen rakennuskiellosta ja hyväksyä piirustukset. Maaherran ja kaupungin kiintöistöviranomaisten kesken on aikaansaatu sellainen yhteistoiminta, että maaherra ennen erikoisluvan myöntämistä pyytää piirustuksista näitten kaupungin viranomaisten lausuntoa. Tämän mukaisesti on rakennuskielto voimassa koko Malminkylässä ja Tapaninkylässä. Mikäli tätä kieltoa ja valvontamenettelyä käytännössä yleisesti noudatettaisiin, olisi jonkunverran parannusta rakennustoiminnan valvonnassa aikaan saatu, mutta on todennäköistä, että voimassaolevat säännökset ovat tunnetut ainoastaan eräissä osissa tätä liitosaluetta, lähinnä Pukinmäellä ja Tapaninkylän länsiosissa. Sen sijaan rakennustoimintaa edelleen harjoitetaan vapaasti alueen itäosissa.

Asemakaavalain voimaanastuttua on jälleen pantu vireille rakennussuunnitelman laatiminen tämänkin alueen esikaupunkialueita varten. Kaupunginvaltuusto on huhtikuun 12 p:nä 1933 päättänyt maaherran tiedusteluun ilmoittaa, että kaupunki on halukas omalla kustannuksellaan laatimaan rakennussuunnitelman Pukinmäen taajaväkistä yhdyskuntaa varten. Rakennussuunnitelma on nyttemmin myös valmis ja esitettänee lähiaikoina vahvistettavaksi. Maalaiskunnan esityksestä on maaherra ryhtynyt valmistaviin toimenpiteisiin rakennussuunnitelman aikaansaamiseksi myös suurinta osaa Malmi—Tapanilan taajaväkistä yhdyskuntaa varten. Rakennussuunnitelman alaiseksi pantavan alueen rajat on maaherra vahvistanut syyskuun 20 p:nä 1934 ja kesällä 1936 toimitettanee alueen kartoittaminen. Määräystä rakennussuunnitelman laatimisesta ei kuitenkaan vielä ole annettu.

15. TIEOLOT.

On jo aikaisemmin mainittu, että kaupungista pohjoiseen ja itään vievät valtamaantiet kulkevat tämän liitosalueen kautta.

Vantaankoskesta Vanhassakaupungissa Tapaninkylän pohjoisrajalle on pohjoiseen vievää maantietä 8,020 metriä. Tästä on 2,900 metriä Viikinkylän, 2,660 metriä Malminkylän ja 2,460 metriä Tapaninkylän piirissä. Alkuosa tätä tietä Vanhastakaupungista tienhaaraan Malmin hautausmaan kohdalla, noin 3,840 metriä on kokeilutarkoituksessa päällystetty erilaatuisilla kestopeitteillä. Muu osa tietä on sepeli- ja soratietä.

Mainitusta tienhaarasta Porvoon suuntaan menevää maantietä on liitosalueella

5,540 metriä, josta 3,310 metriä Malminkylän ja 2,230 metriä Tapaninkylän piirissä. Tämä tie on koko pituudeltaan sora- ja sepelitietä.

Porvoon maantieltä eroaa Östersundomiin vievä maantie. Tätä tietä on liitosalueen piirissä 1,750 metriä.

Kaikki nämä valtamaantiet ovat valtion välittömässä hoidossa.

Vantaanjoen suussa on tällä valtamaantiellä kaksi siltaa. Joen läntisen laskuhaaran yli vievän sillan, joka on kivisilta, pitää kaupunki valtuuston syyskuun 18 p:nä 1929 tekemän päätöksen nojalla kunnossa. Itäisen laskuhaaran yli vievä silta on valtion kunnossapidettävä. Tämä on betonisilta.

Sitä niinikään jo mainittua uutta maantietä, mikä Viikin kautta yhdistää vanhan ja uuden Porvoon maantien, on Viikinkylän alueella 1.94 km. Tämä tie on sepeli- ja soratietä. Tien on rakentanut kaupunki, mutta kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön marraskuun 29 p:nä 1934 tekemällä päätöksellä on se julistettu maantieksi ja otettu valtion välittömään hoitoon.

Mitään tielainsäädännön edellyttämiä kunnanteitä ei liitosalueella ole. Maalaiskunta on, kuten mainittu, asettunut sille periaatteelliselle kannalle, että kunta ei ota teitä kunnanteinä hoitoonsa. Kaikki paikalliset tiet ovat, sikäli kuin niitten hoito yleensä on järjestetty, kyläteitä tai tilusteitä.

Liitosalueen esikaupunkiasutuksen pahimpia epäkohtia on viime aikoihin asti ollut ja on edelleen laajoilla alueilla tieolojen puutteellisuus. Maanomistajat, olivatpa ollut nämä suuria maakeinotteluyhtiöitä tai yksityisiä maanomistajia, jotka ovat osittaneet ja myyneet maata asuntotarkoituksiin, eivät ole katsoneet velvollisuudekseen mitenkään järjestää tiekysymystä. Maita ositettaessa on kylläkin tavallisesti jätetty tiemaata palstojen väliin, mutta teitä ei ennen tilojen myyntiä eikä jälkeenkään päin ole maanomistajan toimesta rakennettu eikä myöskään ylläpidetty. Ikivanhat kylä- ja tilustiet on jätetty paikoilleen ja maanosittaminen on tapahtunut silmälläpitäen sitä, että nämä tiet edelleen voisivat toimia uusien asutusalueiden pääteinä, mutta näittenkin teiden asianmukaisen kunnossapidon ovat kantatilojen omistajat aikoinaan jättäneet sikseen eikä myöskään kaupunki tultuaan näitten tilojen omistajaksi ole toisella tavoin suhtautunut asiaan.

Vanhoista kyläteistä, joitten kunnossapidosta n.s. manttaalinomistajat aikoinaan vastasivat, pidetään nyttemmin enää täysin asianmukaisessa kunnossa vain Suutarinkylän kylätietä. Tämä erkanee pohjoiseen vievästä valtamaantiestä Tapaninkylän pohjoisrajalla, kulkee tämän kylän piirissä kunnalliskodin maitten läpi ja haarautuu sitten Suutarinkylän puolella eri taloihin. Tätä kylätietä on 3.583 km. Viime aikoihin asti on myös kunnossapidetty kahta kylätietä, jotka johtavat vanhalta Porvoon maantieltä liitosalueen itäpuolella oleviin kyliin. Toinen on Malmin hautausmaan pohjoispuolitse kiertävä kylätie Puodinkylään. Tätä tietä on tällä liitosalueella noin 2.5 km. Toinen on Porvoontieltä kääntyvä kylätie Mellunkylään. Tätä tietä on tällä liitosalueella vajaa 2 km. Kummankin tien käytännöllinen merkitys on huomattavasti vähentynyt senjälkeen kuin Puodinkylän ja Mellunkylän liikenneyhteydet kaupunkiin ovat suuntautuneet uudelle Porvoon maantielle ja jo nyt on huomattavissa, että tässä mainitut kylätiet myös on päästetty rappeutumaan.

Liitosaluetta valaisevissa kartoissa näkee varsinaisten esikaupunkialueiden ulkopuolella paitsi vanhoja kyläteitä ja tilusteitä joukon teitä, jotka ovat venäläisten sotilasviranomaisten rakentamia. Näitten kunnossapidosta ei luonnollisesti kukaan ole vastannut.

Mitä sitten tulee tieoloihin varsinaisilla esikaupunkialueilla, niin ovat asuntotilojen omistajat itse vähitellen katsoneet etunsa vaativan ryhtyä toimenpiteisiin tieolojen järjestämiseksi. Järjestelyt ovat tapahtuneet sillä pohjalla, että eri teiden varsilla sijaitsevien asuntotilojen omistajat ovat muodostaneet tiekuntia, jotka ovat pyytäneet tien julistamista kylätieksi. Kun tie on julistettu kylätieksi, on sen hoidosta vastannut tielainsäädännön edellyttämä hoitokunta. Vanhin tällainen tiekunta on se, joka pitää

kunnossa tiet Tapanilan pysäkin ympäristössä ja sieltä Malmin asemalle. Tämän hoitokunnan hoidossa olevat tiet on julistettu kyläteiksi helmikuun 5 p:nä 1925. Senjälkeen on tiekuntia muodostettu varsin runsaasti. Virallisesti kyläteiksi julistettujen teiden hoitokuntia on nykään liitosalueella kaikkiaan 36. Näitten hoidossa lienee kyläteitä kaikkiaan noin 35 km. Paikallisten olojen tuntijat ilmoittavat, että tästä huolimatta on vielä teitä, joita olisi samalla tavoin kunnossapidettävä, mutta joista ei kukaan vastaa, jotenkin saman verran.

Pisimmälle on eri esikaupunkialueiden tieolojen järjestelyssä tällä pohjalla päästy edellämainitulla Tapanilan pysäkin ympäristössä olevalla alueella ja Pukinmäellä. Näillä alueilla ovat jo kaikki todella tarpeelliset tiet asianmukaisesti kunnossapidettyjä. Myöskin n.s. Sunnuntaipalstojen alueilla pidetään melkein kaikkia teitä kunnossa. Edelleen on Puistolan esikaupunkialueella Tapaninkylän itäosassa Porvoon maantien länsipuolella aikaansaatu verrattain paljon järjestettyjä kyläteitä. Sensijaan on tämän alueen ja rautatien välillä varsin laaja ja väkirikas alue, missä ei tieoloja ole vielä saatu järjestykseen. Eräs laajakantoinen aloite tämän seudun tärkeimpien teiden julistamisesta kyläteiksi on rauennut korkeimmassa hallinto-oikeudessa valituksen johdosta. Tämän seudun päätietä Puistolasta Tapanilan pysäkille ylläpidetään vapaaehtoisen yhteistoiminnan pohjalla.

Yleiskäsityksen liitosalueen tieoloista saa tähän mietintöön liitetystä kartasta. Siihen on erikseen merkitty kyläteiksi v:sta 1925 lähtien julistetut tiet sekä myöskin ne tiet, joita yksityisesti ja vapaaehtoisesti pidetään ajettavassa kunnossa. Samoin siitä välillisesti käy selville, mitä teitä ei pidetä kunnossa. Näitä ovat kartassa näkyvät tiet, joihin ei ole tehty erikoista merkintää kunnossapitotavasta.

Mainittava on tässä yhteydessä vielä, että Pukinmäen ja Oulunkylän välillä on rakennettu silta Vantaanjoen yli. Tämän rakensivat aikoinaan venäläiset sotilasviranomaiset, minkä vuoksi sitä kutsutaankin Ryssänsillaksi. Elokuun 24 p:nä 1921 on kaupunginvaltuusto päättänyt ottaa sillan kunnossapidon kaupungin vastattavaksi. Siltaa, joka viime vuosina on ollut erittäin huonossa kunnossa, on v:n 1935 alussa perusteellisesti korjattu.

16. SÄHKÖKYSYMYS.

Suurimmalla osalla liitosaluetta huolehtii sähkövoiman jakelusta OY. Malmin Sähkölaitos. Yhtiö myy osaksi itse sähkövirran välittömästi kuluttajille, osaksi eräille kuluttajien muodostamille sähköosuuskunnille. Nämä ovat Puistolan Sähköosuuskunta ja Heikinlaakson Sähköosuuskunta.

Tarvitsemansa sähköenergian saa Malmin Sähkölaitos osaksi Etelä-Suomen Voima OY:ltä, jonka kanssa asiasta on tehty sopimus v. 1924, osaksi kaupungilta. V. 1934 otti yhtiö edelliseltä 1,510,280 kWh ja jälkimäiseltä 94,022 kWh. Kaupungin myymä sähköenergia oli siten vain noin 6 % yhtiön koko kulutuksesta.

Kaupungin kanssa tehty sopimus on päivätty marraskuun 30 p:nä 1927. Se on kuuden kuukauden irtisanomisen varassa. Sopimukseen liitettyyn karttaan on merkitty yhtiön toiminta-alue. Tältä liitosalueelta käsittää se ne osat Malminkylää ja Tapaninkylää, mitkä eivät sopimusta tehtäessä olleet kaupungin hallussa, sekä Suutarinkylän. Tosiasiallisesti yhtiön toiminta-alue käsittää myös kaupungin omistamat osat Malminkylää ja Tapaninkylää, sillä kaupunki ei ole itse ryhtynyt myymään virtaa tällekään alueelle. Viikinkylään myy kaupunki itse välittömästi virtaa. Sopimuksen mukaan luovuttaa kaupunki yhtiölle virtaa korkeintaan 200 kWA:n teholla. Virrasta maksaa yhtiö vuotuisena tehomaksuna Smk. 575: — kW:ltä ja 100 markkaa kWA:lta, kuitenkin vähintään 24,000 markkaa vuodessa, sekä kulutusmaksuna 30 penniä kilovattitunnilta. Sopimuksessa on kaupunki pidättänyt itselleen oikeuden lunastaa yhtiön johdot ja laitteet, jos se haluaa käyttää niitä virranjakeluun omille

tiloilleen tai yhtiön sopimuksessa määrätyn toiminta-alueen ulkopuolella. Kaupungin lunastusoikeus on siten voimassaolevan sopimuksen mukaan jonkun verran rajoitetumpi kuin yleensä muitten kaupungin ympäristössä toimivien sähkölaitosten kanssa tehdyissä sopimuksissa yleensä on edellytetty.

Yhtiön v:n 1934 tilinpäätöksen mukaan ovat yhtiön varat ja velat seuraavat:

Varat	Smk.	Velat	Smk.
Kassatili	65,295: 15	Osakepääomatili	1,800,000: —
Ulkojohtojentili	3,206,198: 75	Vararahastotili	150,000: —
Tievalaistuksentili	144,262: 60	Arvotasoitustili	209,105: 37
Mittarientili	493,116: 65	Pankkivelkatili	376,313: 20
Kiinteimistöjentili	480,000: —	Takuutili	145,043: 90
Irtaimistontili	17,625: 87	Poistojentili	1,516,986: 95
Takuukirjojentili	80,330: 40	Henkilötili	504,278: 60
Maksamattomien virtalask.	311,059: 03	Voittoylijäämä v. 1933	8,344: 03
Tavaratili	30,850: —	V. 1934 nettovoitto	118,666: 40
Yhteensä	4,828,738: 45	Yhteensä	4,828,738: 45

Yhtiön linjojen pituus on nykyään 178.8 km. Valopisteitä on 18,000 ja kuluttajia 2,800. Näihin lukuihin sisältyvät kuitenkin tiedot myös Tikkurilan alueelta ja kirkonkylästä, jonne yhtiö myös myy sähkövirtaa.

Virranhinta veloitetaan sekä perusmaksun että kulutusmaksun muodossa. Perusmaksu lasketaan huoneluvun mukaan siten, että yhden huoneen huoneistosta on perusmaksu vuodessa 108 markkaa, huoneen ja keittiön huoneistosta 144 markkaa, kahden huoneen ja keittiön huoneistosta 252 markkaa j.n.e. Kulutusmaksu on 60 penniä kilovattitunnilta, kaikkiin kotitaloustarkoituksiin käytetystä virrasta. Voimavirrasta kannetaan maksua n.s. teollisuustariffin mukaan. Kotitalousvirran käyttäjät ovat olleet yhteistoiminnassa yhtiön määräämien maksujen alentamiseksi, jossa tarkoituksessa on suunniteltu uuden yhtiön perustamista, mutta toistaiseksi eivät tämäntapaiset suunnitelmat ole johtaneet tuloksiin.

Yhtiö huolehtii myös tievalaistuksesta eräissä osissa liitosaluetta. Asia on järjestetty sille pohjalle, että tievalaistusta annetaan niillä teillä, joitten varsilla on kotitalousvirran ottajia. Yksityisten, jotka haluavat tiet asuntojensa lähellä valaistua, on itse kustannettava tievalaistukseen tarvittavat lamput ja niitten asennus, mutta yhtiö antaa virran ilman korvausta. Tievalaistusta varten on näin asetettu Pukinmäelle, Malmille, Tapanilaan ja eräisiin muihinkin osiin Tapaninkylää 369 lamppua. Niillä alueilla, missä edellämainitut sähköosuuskunnat toimivat, ovat nämä osuuskunnat puolestaan myös järjestäneet jonkun verran tievalaistusta.

17. ASUTUSTOIMINTA.

Kunnan lakimääräisen asutuslautakunnan välityksellä on myös tälle liitosalueelle samoin kuin eräisiin muihin kunnan osiin hankittu asutuslainoja valtion asutusrahastosta. Useimmat tämän liitosalueen piiriin myönnetyistä lainoista on sijoitettu Suutarinkylään. Näitä lainoja on 5. Sitä paitsi on Tapaninkylään sijoitettu 2 tällaista lainaa. Yhteensä on siis tälle alueelle sijoitettu 7 asutuslainaa. V:n 1934 lopussa oli näistä lainoista maksamatta Suutarinkylään myönnetyistä lainoista Smk. 36,420: — ja Tapaninkylään sijoitetuista Smk. 19,656: 02. Sanottuna ajankohtana oli siten tällä alueella asutuslainoina Smk. 56,076: 02.

18. AIKAISEMMAT EHDOTUKSET KUNNALLISEN JAOITUKSEN MUUTTAMISESTA.

Helsingin maalaiskunnan toimenpiteet Malmin- ja Tapaninkyliin syntyneen esikaupunkiasutuksen kunnallishallinnon järjestämiseen rajoittuivat, kuten jo aikaisemmin on mainittu, kauan pyrkimykseen taajaväkisten yhdyskuntien luomiseen, mitkä oman itsehallinnon pohjalla toimisivat olojensa järjestämiseksi (kts. Päämietintö siv. 170—172 ja 176—178). Tulokset näistä pyrkimyksistä olivat kuitenkin täysin kielteiset. On aikaisemmin tässä erikoisselvityksessä jo todettu, että tälle liitosalueelle perustetut taajaväkiset yhdyskunnat, Malmi-Tapanila ja Pukinmäki, eivät ole järjestäytyneet.

Kielteiset kokemukset taajaväkisten yhdyskuntien toimintakyvystä ja ne monenlaiset sekä kunnallistaloudelliset että eriluontoiset poliittiset vaikeudet, mihin maalaiskunta vähitellen joutui varsinkin juuri tällä liitosalueella olevien esikaupunkien johdosta, vakaannuttivat vähitellen käsityksen, että tyydyttäviin kunnallisiin oloihin voitiin päästä vain kunnallista jaoitusta muuttamalla.

Ensimäiset tätä tarkoittavat alotteet suuntautuivat Helsingin maalaiskunnan jakamiseen useisiin eri kuntiin. Tämäntapaisia suunnitelmia heräsi pahimman sisäisen kuohunnan vallitessa vv. 1917—1918. (Kts. Päämietintö siv. 201—202.) Nämä suunnitelmat johtivat myöskin ensimäiseen yritykseen Malmi-Tapanilan erottamisesta itsenäiseksi kauppalaksi. Asiasta tehtiin esitys valtioneuvostolle heinäkuun 5 päivänä 1918. Hankittuaan tästä kunnanvaltuuston esityksestä m.m. kaupunginvaltuuston lausunnon, valtioneuvosto v. 1921 hylkäsi esityksen. (Kts. Päämietintö siv. 203—204.)

Maalaiskunnan valtuustossa ilmeni kuitenkin alunpitäen eri mielipiteitä siitä, millä pohjalla tarpeelliseksi havaitut muutokset kunnalliseen jaoitukseen oli toteutettava. Varsin pian senjälkeen kuin edellämainittu esitys oli tehty ja ennenkuin se edes oli joutunut muitten viranomaisten käsiteltäväksi, teki maalaiskunnan valtuusto uuden esityksen, joka tällä kertaa tarkoitti Malmi-Tapanilan samoinkuin kaikkien muittenkin esikaupunkien liittämistä kaupunkiin. Tämä ajatus tuli esille maalaiskunnan valtuuston kokouksessa lokakuun 16 päivänä 1918. Asiasta tehtiin kuitenkin esitys valtioneuvostolle vasta tammikuussa 1920. Esitys ei kuitenkaan johtanut tuloksiin. (Kts. Päämietintö siv. 229—230.)

Maalaiskunnan valtuusto palasi jonkun vuoden kuluttua takaisin tähän liitosajatukseen. Valtuuston marraskuun 17 päivänä 1924 tekemän päätöksen perusteella tehtiin tammikuun 12 päivänä 1925 valtioneuvostolle uusi esitys Malminkylän ja Tapaninkylän liittämisestä kaupunkiin. (Kts. Päämietintö siv. 234—236.) Alote on lähetetty selvitysmiehen käsiteltäväksi.

Maalaiskunnan viranomaisten ohessa ovat myös Malmi-Tapanilan asukkaat itse ryhtyneet toimintaan muutosten aikaansaamiseksi vallitseviin kunnallisiin oloihin. Tämän väestön toivomukset keskittyivät kauan tämän asutuksen muodostamiseen itsenäiseksi kunnaksi. V. 1925 tehtiin asukkaitten puolesta anomus Malmi-Tapanilan taajaväkisen yhdyskunnan muodostamisesta maalaiskunnaksi. Kun valtioneuvosto oli hylännyt tämän esityksen, uudistettiin esitys marraskuun 15 päivänä 1927 siinä muodossa, että uusi kunta oli julistettava kauppalaksi. Kauppalaan olisi ollut liitettävä Malminkylä ja Tapaninkylä kokonaisuudessaan sekä Tikkurilan kylästä Puistolan pysäkin luona olevat palstatilat. (Kts. Päämietintö siv. 204—207.) Esitys on lähetetty selvitysmiehen käsiteltäväksi.

Myöhemmin on Malmi-Tapanilan väestön käsitys siitä, millä pohjalla näitten esikaupunkien kunnalliset olot olisi järjestettävä, muuttunut. Eräät tätä väestöä edustavat lähetystöt ovat selvitysmiehelle vakuuttaneet, että paikallinen väestö nyttemmin jotakuinkin yksimielisesti on kaupunkiin liittämisen kannalla.

Osa liitosalueen asukkaita, ne nimittäin, mitkä asuvat Pukinmäellä, ovat jo aikaisemmin vaatineet kaupunkiin liittämistä. Eräässä kesäkuussa 1925 kaupun-

ginvaltuustolle osoitetussa esityksessä on Pukinmäen asukkaiden puolesta anottu tämän esikaupungin liittämistä kaupunkiin. (Kts. Päämietintö siv. 237—238.)

Jotakuinkin samoihin aikoihin kuin maalaiskunnan valtuusto teki ensimäiset viralliset alotteensa nyt puheena olevalla liitosalueella olevien esikaupunkien kunnallisen aseman muuttamisesta alkoivat myöskin kaupungin viranomaiset kiinnittää huomionsa täällä vallitseviin epäkohtiin. Kaupungin harrastukset näitten alueitten kunnallisen jaoituksen muuttamiseen, mitkä harrastukset lähinnä tähtäsivät kaupungin alueen laajentamiseen, saivat erikoista virikettä niistä maanostoista, joita kaupunki v:sta 1917 lähtien teki kaupungin ympäristössä. Kaupunginvaltuuston v. 1920 asettama esikaupunkivaltuuskunta, jonka ohjelma kaupungin alueen laajentamisesta määriteltiin v. 1921, katsoi koko nyt käsiteltävänä olevan liitosalueen liittämisen kaupunkiin tarpeelliseksi. Saman kannan omaksui myöskin ylemmänasteen itsehallinnon järjestämistä valmistellut valtion komitea v. 1923. (Kts. Päämietintö siv. 230—234.)

19. LIITOSEHDOTUS.

Kysymys nyt käsiteltävänä olevan liitosalueen vastaisesta kunnallisesta asemasta on keskeisin ja laajakantoisin kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen muuttamiseen liittyvistä erikoiskysymyksistä. Sen sekä maantieteellisesti että kunnallishallinnollisesti keskeisen aseman vuoksi, mikä tällä liitosalueella on Helsingin maalaiskunnassa, johtavat tämän alueen asemaan tehtävät muutokset pakosta nykyisen Helsingin maalaiskunnan hajoamiseen ja tämän seudun kunnallisen jaoituksen täydelliseen uudestaanjärjestämiseen. Liitosalueen suhteellisen suuren asukasluvun ja väestön vähävaraisuuden vuoksi on tämän kysymyksen ratkaisulla myös laajempi taloudellinen kantavuus kuin muilla kaupungin ympäristön jaoituskysymyksillä.

Niistä tiedoista, joita tässä selvityksessä on esitetty liitosalueen maanomistus-, rakennus- ja asunto-, väestö- ja taloudellisista oloista, voidaan jo päätellä, että tämän alueen kunnallisia oloja ei enää voida pysyttää entisellään. Liitosalueen tärkeimmät osat, Malminkylän ja Tapaninkylän esikaupunkialueet, ovat lähes 12,000 henkeen nousevine asukasmäärineen saavuttaneet sellaisen kaupunkilaistumisen asteen, ettei kunnallisten tehtävien täyttäminen maalaiskunnan hallinnon puitteissa ole mahdollista. Jo tästä syystä on kunnallisen jaoituksen muuttamiseen ryhdyttävä.

Niihin oloihin verrattuna, mitkä vallitsivat silloin, kun kysymykset Malmi-Tapanilan ja Pukinmäen muodostamisesta kauppalaksi tai liittämisestä kaupunkiin pantiin vireille, on nykään kylläkin olemassa paremmat lainsäädännölliset edellytykset maalaiskunnankin hallinnon puitteissa järjestää taajaväkisten asutuskeskusten olot. Toukokuun 22 päivänä 1931 annettu uusi laki taajaväkisistä maalaisyhdyskunnista, joka on astunut voimaan vuoden 1932 alusta, on luonut tämänkaltaisten yhdyskuntien hallinnolle entistä kiinteämmät muodot ja tehnyt yhdyskuntien muodostamisen riippumattomaksi kunnan alotteesta ja myötävaikutuksesta. Saman vuoden alussa voimaan astunut, huhtikuun 24 päivänä 1931 annettu asemakaavalaki tarjoaa myöskin entistä paremmat mahdollisuudet rakennussuunnitelmien ja niihin liittyvien rakennusjärjestysten ynnä rakennustarkastajain avulla ohjata ja valvoa rakennustoimintaa.

Voidaan tästä huolimatta edellyttää, etteivät pyrkimykset puheenaolevien esikaupunkien olojen järjestämiseksi taajaväkisten yhdyskuntien välityksellä johtaisi sen parempiin tuloksiin kuin tähänastiset yritykset, joista, kuten on osoitettu, tulokset ovat olleet täysin kielteiset. Taajaväkisten yhdyskuntain hallintomuodon sovelluttamista vaikeuttaa yleensä ja varsinkin kunnissa, joissa ennestään on korkea verotus, se, että yhdyskunnan hallinnon vaatimat menot ovat koottavat tavalliseen kunnallisveroon liittyvällä lisäverolla. Tämä vieroittaa ei ainoastaan puhtaasti taloudellisista syistä vaan myös psykologisesti väestöä tästä hallintomuodosta. Niissä

asutuskeskuksissa, joista nyt on kysymys, paisuisivat lisäksi yhdyskunnan tehtävät niin laajoiksi, että yhdyskunnan lisävero pakosta muodostuisi huomattavasti korkeammaksi kuin mihin yleensä edellytetään yhdyskunnanveron nousevan. Vaikka käytettäisiin niitä mahdollisuuksia, joita valtion viranomaisilla uuden lainsäädännön nojalla on, näitten asutuskeskusten asujamiston velvoittamiseenkin yhdyskunnan järjestämiseen, ei sillä tämän vuoksi ilmeisestikään käytännössä saavutettaisi sanottavia tuloksia. Kokemukset, mitkä on saatu Pakinkylän taajaväkisestä yhdyskunnasta, joka on toiminut lainsäädännön määräämällä tavalla, osoittavat selvästi, ettei tässäkään tapauksessa mitään toiveita voida asettaa tällaisten yhdyskuntien kykyyn edistää olojen kehitystä.

Ei myöskään voida lähteä siitä, että uuden asemakaavalain edellyttämän rakennussuunnitelman avulla voitaisiin saada näitten esikaupunkien asutusta järjestetyksi. Rakennussuunnitelmien avulla voidaan uutisrakennustoimintaa ohjata siinä mielessä, että tarpeelliset liikenneväylät pidetään avoinna ja suunnataan asianmukaisella tavalla, mutta jo vallitsevien olojen asemakaavalliseen uudestaanjärjestelyyn ei niitten pohjalla voida ryhtyä. Ennen kaikkea on kuitenkin huomioonotettava, että rakennussuunnitelmien pohjalla järjestetyissä asutuskeskuksissa ei katujen ja teiden rakentamista ja kunnossapitoa voida tyydyttävällä tavalla järjestää. Rakennussuunnitelmat ovatkin tarkoitetut varsinaisella maaseudulla syntyviä asutuskeskuksia ja näissäkin tapauksissa vain kehityksen alkuasteita varten. Nyt kysymyksessäolevat esikaupungit ovat jo kehittyneet sellaiselle asteelle, että täytyy katsoa lainsäätäjänkin vaatimusten tulevan täytetyiksi ainoastaan siten, että alueet pannaan asemakaavan alaisiksi. Tämä taas on mahdollista vain siinä tapauksessa, että alueet ovat kauppalana tai kaupunkina.

Maaherran alotteesta on tosin ryhdytty toimenpiteisiin rakennussuunnitelman laatimiseksi Malmi-Tapanilaa varten. Tässä mielessä on myös jo määrätty se alue, jolle rakennussuunnitelma on laadittava, ja tarpeelliset geodeettiset mittaustyöt lienevät käynnissä. Nämä toimenpiteet ovat valmistavina toimenpiteinä, joita voidaan käyttää hyväksi asemakaavoja aikanaan laadittaessa, täysin paikallaan, mutta lopulliset toimenpiteet täytyy kohdistaa varsinaisen kaupunkimaisen asemakaavan aikaansaamiseen.

Valtioneuvoston aikoinaan omaksumaa kantaa, mikä ilmenee Helsingin maalaiskunnan v. 1920 tekemän esityksen hylkäämisessä, joka esitys tarkoitti Malminkylän ja Tapaninkylän muodostamista maalaiskunnaksi, on näin ollen pidettävä oikeana ja nykyisissäkin oloissa täysin perusteltuna.

Muutoksen aikaansaaminen Malmi-Tapanilan liitosalueen kunnalliseen asemaan ei ole tarpeen ainoastaan sen vuoksi, että asutus tällä alueella on pitkälle kaupunkilaistunut. Asutuksen kehittyminen ja jakaantuminen kunnan alueella yleensä ja nimenomaan tällä liitosalueella on johtanut siihen, että alueeltaan niin määritellyn kunnan kuin Helsingin maalaiskunnan ylläpitäminen on käynyt epätarkoituksenmukaiseksi. Niin maalaiskunta kuin Helsingin maalaiskunta edelleen onkin, niin ei varsinaisella maanviljelijäväestöllä enää ole suurtakaan sananvaltaa kunnan hallinnossa. Tämä on, kuten on osoitettu, jo kauan sitten siirtynyt esikaupunkiväestölle. Tämän väestön keskuudessa taas juuri Malmi-Tapanilan väestöllä on johtava asema. Tässä suhteessa ovat olot suuresti muuttuneet siitä lähtien, kuin kysymykset kunnan jakamisesta tai suuremmista kaupunkiin liittämisistä alkuaan pantiin vireille. Myöskin nyttemmin johtavassa asemassa olevan esikaupunkiväestön edut käyvät usein ristiin. Eri esikaupunkialueet sijaitsevat niin etäällä toisistaan ja kaupunginkin toisistaan niin eristäminä, että kunnan eri osien väestö ja sen edustajat kunnan hallinnossa eivät enää edes tunne eri esikaupunkialueiden oloja. Menestyksellisen kunnallishallinnon tärkein edellytys, yhteiset paikalliset edut ja harrastukset, on siten tästä kunnasta kadonnut. Tilanteesta kärsivät niinhyvin esikaupunkialueet kuin ne osat kuntaa, joissa maanviljelijäväestöä edelleen asuu. Tarkoituksenmukaisen kunnallisen jaoituk-

sen aikaansaamiseksi on näin ollen esikaupunkialueet yleensä ja nimenomaan suurin niistä, Malmi-Tapanilan esikaupunkiasutus, siirrettävä maalaiskunnasta pois. Kunnallisen jaoituksen muutos on siten tarpeellinen, jotta täten edistettäisiin ja tehostettaisiin kunnallisten tehtävien täyttämistä, mikä kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:ssä mainitaan kunnallisen jaoituksen muuttamisen ensimäisenä edellytyksenä.

Niitten alotteiden joukossa, joita on esitetty nyt kysymyksessä olevan liitosalueen vastaisten kunnallisten olojen järjestämisestä, on myös, kuten on mainittu, ehdotus, että tämä alue tai sen tärkeimmät osat muodostettaisiin omaksi kauppalakunnaksi. On välttämätöntä jonkunverran tarkastaa tämänkin vaihtoehdon toteuttamismahdollisuuksia, koska ei ole mahdotonta, että tämä ajatus asian jatkuvassa käsittelyssä tuodaan uudestaan esiin.

Asian järjestämistä tällä pohjalla vaikeuttaa jo se vastakohtaisuus, mikä näyttää vallitsevan toiselta puolen Malmi-Tapanila-Puistolan väestön ja toiselta puolen Pukinmäen väestön välillä. Tämä etujen ja harrastusten ristiriita on, kuten on havaittu, käynyt ilmi Pukinmäen asujamiston v. 1925 pitämissä kokouksissa ja tämän asujamiston puolesta samana vuotena kaupunginvaltuustolle tehdystä esityksestä. Pukinmäen asukkaat vastustavat tämän asutuksen liittämistä Malmi-Tapanilan kuntaan ja toivovat, että tämä esikaupunki liitettäisiin kaupunkiin. Selvitysmies on myöhemminkin voinut todeta, että Pukinmäen väestö edelleen jyrkästi vastustaa alueen lukemista ehdotettuun Malmi-Tapanilan kuntaan. Jo tämä vastustus puhuu tämäntapaista ratkaisua vastaan.

Huomautettakoon sivumennen, että se Pukinmäen asujamiston taholta ehdotettu järjestely, että liitosalue jaettaisiin liittämällä Pukinmäki kaupunkiin ja muodostamalla Malmi-Tapanila eri kunnaksi, ei myöskään ole mahdollinen toteuttaa. Pukinmäen ja Malmi-Tapanilan asutukset ovat nimittäin jo kasvaneet siihen määrin yhteen, että ei olisi mahdollista aikaansaada selvää ja tarkoituksenmukaista rajaa kaupunkiin liitettävän alueen ja uuden kunnan alueen väliin. Vaikeudet, mitkä ovat ilmenneet Pukinmäen taajaväkisen yhdyskunnan ja Malmi-Tapanilan taajaväkisen yhdyskunnan välisen rajan vetämisessä, ovat tästä riittävänä osoituksena. Ehdotuksen täytyy raueta tähänkin vaikeuteen.

Jatkettaessa seuraavassa kunnalliseen jaoitukseen tehtävien muutosten käsittelyä, lähdetään myös siitä, että Pukinmäkeä ja Malmi-Tapanilaa ei voida toisistaan eroittaa.

Epäilykset liitosalueen kunnallisten olojen järjestämisestä sillä pohjalla, että liitosalueesta muodostettaisiin itsenäinen kunta, vähenisivät jossain määrin, jos todella voitaisiin ajatella uuden kunnan muodostamista kauppalaksi. Tällainen ehdotushan on tehty ja on se lähetetty selvitysmiehen käsiteltäväksi. Kauppalamuodolla on maalaiskuntamuotoon verrattuna m.m. se etu, että kauppalassa voidaan kaikessa laajuudessaan sovelluttaa asemakaavalainsäädännön kaupunkioloja varten luomaa järjestelmää asemakaavoineen ja kollegiselle pohjalle järjestettyine rakennustarkastuksineen. On näin ollen välttämätöntä tarkastaa, mitä mahdollisuuksia olisi liitosalueen muodostamiseen kauppalaksi.

Kysymys on ennen kaikkea kunnallistaloudellinen. Olisiko itsenäisellä kauppalalla taloudellisia toimeentulomahdollisuuksia?

Kysymykseen saadaan yksinkertaisimmin vastaus laatimalla koetalousarvio mahdollista kauppalaa varten. Sen laadinnassa voidaan käyttää ohjeena ensinnäkin jo toimivien suurimpien kauppaloiden talousarvioita. Niin suurta kauppalaa kuin tämä kauppala tulisi olemaan 12,000 asukkaineen, ei tosin ole. Suurimmat kauppalat, Riihimäki 11,169 asukkaineen v. 1934 ja Varkaus 9,882 asukkaineen samaan aikaan, voinevat kuitenkin tarjota vertauspohjaa. Lisäksi saadaan aineistoa koetalousarviota varten tässä erikoiselvityksessä kunkin hallintohaaran kohdalla esitetyistä tiedoista liitosalueen osalle tulevista Helsingin maalaiskunnan tähänastisista menoista ja tuloista. Koetalousarvio on laadittava siitä edellytyksestä lähtien, että taloudelliset

olot yleensä ovat jonkunverran paremmat kuin lähinnä edellisinä vuosina. Myös on edellytettävä, että uusi kunta saisi kaikki liitosalueella nykyään olevat maalaiskunnan laitokset.

Kauppalan talousarvio muodostuisi näille perusteille laadittuna jotakuinkin seuraavaksi:

Menot:		
I. Yleinen hallinto:		
I. Kauppalanvaltuusto	10,000: —	
II. Kauppalanhallitus	150,000: —	
III. Rahatoimisto	75,000: —	
IV. Verollepano	75,000: —	
V. Tilientarkastus	10,000: —	
VI. Erinäiset hallintomenot	20,000: —	340,000: —
II. Oikeus- ja järjestystoimi:		
I. Järjestysoikeus	25,000: —	
II. Ulosottolaitos	100,000: —	
III. Lautamiehet	7,000: —	132,000: —
III. Erinäiset valtiotehtävät:		
I. Sotilasavustukset	30,000: —	
II. Holhouslautakunta	8,000: —	38,000: —
IV. Palotoimi		100,000: —
V. Terveys- ja sairashoito:		
I. Yleishallintomenot	300,000: —	
II. Sairaala	750,000: —	
III. Lihantarkastamo	50,000: —	1,100,000: —
VI. Huoltotoiminta (Kts. siv. 28—34)		2,700,000: —
VII. Opetustoimi:		
I. Kansakoulu (Kts. siv. 23—28)	1,100,000: —	
II. Kansankirjasto	40,000: —	
III. Muut sivistysmenot	50,000: —	1,190,000: —
VIII. Yleiset työt:		
I. Asemakaavat	100,000: —	
II. Teitten ylläpito	300,000: —	
III. Varatyöt	1,000,000: —	
IV. Tievalaistus	100,000: —	1,500,000: —
IX. Rahoitusmenot:		
I. Korkoja ja kuoletuksia	400,000: —	
II. Vero- y.m. poistot (Kts. siv. 21)	1,200,000: —	
III. Käyttövarat	200,000: —	1,800,000: —
	Yhteensä Smk.	8,900,000: —

Tulot:

I.	Yleinen kunnallishallinto:		
	Viralliset ja sekalaiset tulot		50,000: —
II.	Oikeus- ja järjestystoimi:		
	Rakennustarkastusmaksuja		10,000: —
III.	Erinäiset valtiotehtävät:		
	Sotilasavustusten korvaus		30,000: —
IV.	Terveys- ja sairashoito:		
	Valtionapua lääkärin ja kätilön palkkaukseen ...	20,000: —	
	» sairaalaa varten	40,000: —	
	Rokotusavustus	1,000: —	
	Sairaalamaksuja	200,000: —	
	Lihantarkastusmaksuja	50,000: —	311,000: —
V.	Huoltotoiminta:		
	Perunkirjoitusmaksuja	5,000: —	
	Köyhäinhoidon korvausta	700,000: —	705,000: —
VI.	Opetustoimi:		
	Valtionapua opettajain palkkauksiin	500,000: —	
	» rakennusten kunnossapitoon	30,000: —	
	» muihin menoihin (1,200 oppil. à Smk. 60: —)	36,000: —	
	» kirjastoa varten	6,000: —	
	Koulumaksuja toisilta kunnilta	20,000: —	592,000: —
VII.	Yleiset työt:		
	Korvausta valtion maanteiden kunnossapidosta	130,000: —	
	Työtupien tulot	80,000: —	210,000: —
VIII.	Verot:		
	Koiravero	50,000: —	
	Kunnallisverot (550,000 äyriä à Smk. 12: 67) ...	6,942,000: —	6,992,000: —
		Yhteensä Smk.	8,900,000: —

Tämän koetalousarvion yksityiskohdista voidaan luonnollisesti esittää eriäviä käsityksiä, mutta sen tärkeimmät kohdat vastannevat kuitenkin olevia oloja. Menojen keskimäärä asukasta kohti olisi 741 markkaa. Tämä keskimäärä on korkea verrattuna kauppaloitten menojen keskimäärään yleensä. Yleinen keskimäärä oli v:n 1933 tilaston mukaan 615 markkaa. Monella tavoin vastaavassa asemassa olevan Haagan kauppalan keskimäärä oli kuitenkin 870 markkaa ja naapurikauppalan, Keravan, keskimäärä oli 800 markkaa.

Koetalousarviosta voidaan siis päätellä, että kauppalan talous muodostuisi sangen rasittuneeksi. Veroäyriltä kannettava määrä tulisi joka tapauksessa, vaikka huomattavasti yli 10 markan, koetalousarvion mukaan Smk:aan 12: 67. Viime vuosina on tosin verotus eräissä kaupungeissa ja myös kauppaloissa kohonnut yli 10 markan,

joten tähän korkeuteen noussut verotus käytännössä on osoittautunut mahdolliseksi kantaa. Toimintansa alottavalle kunnalle tällainen verorasitus kuitenkin muodostuisi liian raskaaksi ja esteeksi juuri niitten päämäärien toteuttamiselle, nimittäin olojen kehittämiselle ja järjestämiselle, jota varten muutokset kunnalliseen jaoitukseen olisivat tehtävät. Koetalousarviossa ei ole huomioonotettu muita menoja liitosalueen vastaista asemakaavallista järjestelyä varten kuin alkukustannukset asemakaavojen laatimista varten. Mikäli kauppalan olisi ryhdyttävä suurempiin katu- ja tietöihin, kohoaisi verorasitus luonnollisesti vastaavasti. Kauppala joutuisi ilmeisesti alun perin samaan asemaan, jossa esim. Haagan kauppala on, eli siihen, että muodolliset edellytykset asutuksen kaupunkimaiseen ohjaamiseen ja järjestelyyn ovat olemassa, mutta että taloudelliset mahdollisuudet järjestelyjen toteuttamiseen puuttuvat.

Ilmeistä näin ollen on, että liitosalueen asemakaavalliseen järjestelyyn ja täällä yleensä vallitsevien kunnallisten olojen parantamiseen voidaan ryhtyä vain siten, että tämä tapahtuu kaupungin toimesta ja kaupungin ottaessa kantaakseen ne lisämenot, mitkä tämä aiheuttaa. Kaupungin suurempia verotusmahdollisuuksia on käytettävä tämän alueen tosiasiallisesti kaupungin talouspiiriin kuuluvan, mutta kunnallisen jaoituksen vanhentumisen vuoksi kaupungin kunnallishallinnon eduista osattomaksi jääneen väestön olojen ja elintason kohottamiseen. On toisin sanoen välttämätöntä alueen liittämisen kautta kaupunkiin toteuttaa sellainen kunnallisten rasitusten huojennus ja tasoitus, mikä kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n 1 mom:n 3) kohdassa mainitaan eräänä kunnallisen jaoituksen muutoksen edellytyksenä.

Jo tässä esitetyillä kunnallistaloudellisilla perusteilla tullaan siis siihen tulokseen, että liitosalueen muodostamista kauppalaksi ei voida toteuttaa. Jälelle jää vain mahdollisuus liittää tämä alue kaupunkiin. Useat muutkin tärkeät näkökohdat vaativat tällaista ratkaisua.

Aikaisemmin tässä selvityksessä on jo osoitettu, että tämä alue kaupungin ympäristössä on se, johon esikaupunkiasutus viimeisten kymmenen vuoden aikana voimakkaimmin on suuntautunut. Asemansa vuoksi pääradan ja kaupungista pohjoiseen johtavien valtamaanteiden varrella tulee tämä seutu ilmeisesti vastaisuudessakin olemaan tärkeimpiä alueita, joille kaupungin asutus laajenee. Asutuksen asemakaavallista järjestelyä ei näissä oloissa voida käsitellä kaupungin yleisestä asemakaava- ja asuntopolitiikasta erillisenä asiana. Alueen asemakaava on oleva osa Suur-Helsingin yleistä asemakaavaa. Päätösvaltaa tämän alueen asemakaavoittamisessa ei senvuoksi voida jättää kaupungin vaikutusvallasta riippumattomien elinten käsiin, mikä tapahtuisi, jos alueesta muodostettaisiin itsenäinen kauppalakunta.

Täysin tietoisena tämän seudun merkityksestä kaupungin asutuksen vastaisenakin laajentumisalueena, on kaupunki, kuten myös on osoitettu, aina v:sta 1917 alkaen hankkinut itselleen omistusoikeuden varsin laajoihin maa-alueisiin tälläkin suunnalla. Kaupunkihan nyttemmin omistaa tällä alueella maata kaikkiaan 1,554 ha eli 43.5 % koko alueen maasta. Nykyään harjoittaa kaupunki näillä mailla maanviljelystä laajassa mitassa, mutta kaupungin suunnitelmien mukaan on tarkoitus jo lähivuosina sijoittaa tänne huomattavia omakotialueita. Jos näitten maitten asemakaavoittamisesta päättäisi toisen kunnan valtuusto, vaikeutuisi kaupungin toiminta näitten maitten käyttämisessä huomattavasti, ja sekin vaara on tarjona, että asemakaavatointa johtavan kauppalan ja maanomistajan asemassa olevan kaupungin välillä syntyisi erimielisyyksiä ja ristiriitoja. Tällaiset voisivat saada erikoista virikettä siitä, että tällä alueella, nimenomaan Tapaninkylässä, joka tapauksessa vielä on runsaasti rakentamatontakin yksityisten omistamaa maata, mikä osaksi sijaitsee kaupungin maitten välissä. Voidaan ajatella, että kaupungista riippumattoman kauppalan viranomaiset edistääkseen näitten yksityisten maitten asuttamista tyytyisivät pienempiin ulkonaisiin ja teknillisiin vaatimuksiin uutisrakennuksiin nähden kuin mitä kaupungin viranomaiset pitävät välttämättömänä. Asemakaavatoimen keskittämi-

nen ja vaikutusvallan antaminen kaupungille näissä asioissa on tältäkin kannalta tarpeen.

Tässä yhteydessä voidaan viitata siihenkin, että Helsingin lentokenttä on päätetty sijoittaa tämän liitosalueen piiriin. Sopimuksessa, mikä toukokuun 10 päivänä 1935 on tehty valtion ja kaupungin välillä lentokentän järjestämisestä, on kaupunki m.m. sitoutunut vastaamaan siitä, että rakennuskorkeus lentokentän ympäristössä asemakaavamääräyksillä tai rakennusjärjestyksessä rajoitetaan lentokentän tarpeita silmälläpitäen. Tämän sopimuskohdan täyttäminen käy kaupungille mahdottomaksi, jollei kaupungilla ole asemakaavavaltaa asianomaisilla alueilla.

Kysymyksessä olevan alueen liittäminen kaupunkiin on siis välttämätöntä myös, koska kaupunki »tarvitsee lisää aluetta asuntoja, teollisuutta, liikennettä ja muita senkaltaisia tarkoituksia varten tai turvatakseen luonnollisen ja säännöllisen laajenemisensa». Tämä tarve mainitaan kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n 1 mom:n 2) kohdassa eräänä kunnallisen jaoituksen muuttamisen edellytyksenä. Tämäkin lakimääräinen edellytys kaupunkiin liittämiselle on siten olemassa.

Nykyinen kunnallinen jaoitus on käynyt epätarkoituksenmukaiseksi ei ainoastaan puhtaasti kunnalliselta vaan myös yleiseltä hallinnolliselta kannalta. On kauan valitettu sitä, että niinhyvin näitten väkirikkaitten alueitten kuin myös itse kaupunginkin poliisihoito kärsii siitä, että nimenomaan nyt puheenaoleva liitosalue asutuskeskuksineen ei kuulu välittömästi kaupungin poliisipiiriin.

Tällä alalla vallitsevien epäkohtien johdosta asetti sisäasiainministeriö marraskuun 21 päivänä 1931 toimikunnan valmistamaan kysymystä poliisitoimen järjestämisestä ja yhtenäistämisestä kaupunkiin rajoittuvilla ympäristöalueilla. Toimikunta selvitti syyskuussa 1932 antamassaan mietinnössä, jota mietinnön laajuuden vuoksi ei tässä voida selostaa, yksityiskohtaisesti myös tämän alueen poliisihoidossa vallitsevia puutteita. Käsityksenään näitten alueitten poliisihoidon vastaisesta järjestelystä toimikunta esitti, että ympäristöalueitten poliisin ja kaupungin poliisilaitoksen johto olisi yhdistettävä samaan käteen. Tätä varten olisi luotava ympäristöalueita varten kaupungin poliisilaitoksen yhteydessä toimiva n. s. esikaupunkipoliisi.

Siihen aikaan, kun toimikunta työskenteli, oli vielä epävarmaa, tulisivatko Malminkylä ja Tapaninkylä liitettäviksi kaupunkiin, minkä vuoksi toimikunta oli pakoitettu laatimaan yksityiskohtaiset ehdotuksensa, joita oli tarkoitus ryhtyä toteuttamaan jo ennen yleisen liitoskysymyksen ratkaisua, sille pohjalle, että Malmin- ja Tapaninkylät jäisivät maaseuduksi. Kun nämä kylät poliisihoidollisesti oli yhdistettävä kaupungin poliisipiiriin, mutta muu osa nimismiesten tehtävien hoitoa, lähinnä syyttäjätoimi ja kameraalihallinnolliset tehtävät, olisi ollut jätettävä maaseutuolojen kannalle, joutui toimikunta varsin vaikeitten järjestelykysymysten eteen. Toimikunnan täytyi koettaa ratkaista nämä järjestelykysymykset tavallisuudesta poikkeavalla tavalla siten, että Malmin nimismiespiiri olisi pysyväisesti säilytettävä ja että nimismiehelle annettaisiin kameraalihallinnollisten tehtävien hoito, jossa nimismiestä avustaisivat n. s. kameraalikonstaapelit, ja apulaisnimismiehelle syyttäjätehtävien hoito. Toimikunnan ehdotuksia ei ole ryhdytty toteuttamaan, vaan on toimikunnan käsittelemän asian jatkuva käsittely kaikessa laajuudessaan jätetty odottamaan yleisen liitoskysymyksen ratkaisua.

Toimikunnan ehdotukset Malminkylään ja Tapaninkylään nähden perustuivat, kuten on mainittu, käsitykseen, että nämä esikaupunkialueet mahdollisesti jäisivät kaupunkiin liittämättä. Voitanee edellyttää, että toimikuntakin kernaimmin olisi suositellut syyttäjätoimen ja kameraalihallinnon lopullista järjestämistä näilläkin alueilla samalla tavalla kuin muilla esikaupunkialueilla eli siten, että nämäkin alueet kaupungin kunnallisen jaoituksen yleisen uudistuksen yhteydessä olisi yleisessä hallinnollisessakin suhteessa liitetty kaupunkiin. Syyttäjätehtävien hoidon jättäminen edelleen nimismiespiirin apulaisnimismiehelle samalla kuin poliisitehtävät siirtyisivät kaupungin poliisilaitokseen kuuluvalle esikaupunkipoliisille, olisi puolinainen uudistus ja vai-

keuttaisi tuntuvasti niinhyvin poliisi- kuin syyttäjätehtävien hoitoa. Myöskin kameraalihallinnon alalla jäisi uudistus puolinaiseksi. Vaikeudet varsinkin erilaisten saatavien perimisessä, mitkä vaikeudet nykyään johtuvat siitä, että henkilöt asuvat milloin kaupungissa kaupunginvoudin toimipiirissä, milloin esikaupungeissa nimismiespiirissä, jäisivät ennalleen.

On näinollen pidettävä ei ainoastaan poliisihoidon vaan myöskin syyttäjätehtävien ja kameraalihallinnolliselta kannalta huomattavasti tarkoituksenmukaisempana, että nyt kysymyksessäoleva liitosalue myös hallinnollisessa suhteessa liitetään kaupunkiin.

Samaan tulokseen tullaan myös tämän alueen vastaiseen asemaan nähden oikeudellisessa jaoituksessa. On kauan ollut tunnettua, että erittäinkin lainhuudatus- ja kiinnitysasiain hoito on ollut tämän alueen väestölle hankalaa, kun nämä asiat on ollut käsiteltävä kihlakunnanoikeuden harvalukuisilla käräjillä, jotka viime vuosina sitäpaitsi on pidetty Haagan kauppalassa. Mikäli liitosalue jäisi kaupungin ulkopuolelle ja julistettaisiin kauppalaksi, jossa asemakaavalakia siihen liittyvine lakeineen olisi sovellettava, jäisi tähän alaan kuuluvien asiain käsittely oikeudessa samalle hankalalle kannalle.

On myös huomautettava siitä, että alueen kuuluminen kameraalisessakin suhteessa kaupunkiin on katsottava välttämättömäksi. Alueen kiinteistöolojen erittäin pitkälle kehittyneen hajanaisuuden ja sekavuudenkin johdosta tulee jakolaitosta, tontinmittausta ja kiinteistöjen rekisteröimistä koskevien uusien lakien ja asetusten sovelluttaminen tällä alueella tuottamaan erikoisen suuria vaikeuksia. Ei ole ajateltavissakaan, että suhteellisen heikossa taloudellisessa asemassa oleva kauppala voisi palkata niin pätevää ja suurta geodeettista virkamiehistöä, että näitten tehtävien hoito tulisi tyydyttävälle kannalle. Siihen on ainoastaan kaupungilla edellytykset.

Lopputulos edelläesitetystä selvityksestä on siis se, että tämä liitosalue on niinhyvin kunnallisessa kuin hallinnollisessa, oikeudellisessa ja kameraalisessa suhteessa liitettävä kaupunkiin.

Liitoskysymystä on edellä käsitelty tekemättä erotusta alueen eri osien välillä. Sivumennen on kuitenkin huomautettu, että Malminkylää ja Tapaninkylää ei kaupungin ympäristön kunnallista jaoitusta uudistettaessa voida eroittaa toisistaan, vaan että kumpaankin on sovellettava samaa ratkaisua. Selvitys onkin lähinnä koskenut näitä kyliä. Jonkunverran toisessa asemassa kuin nämä kylät ovat Viikinkylä ja Suutarinkylä. Näitten kylien asemasta on senvuoksi vielä muutama sana tarpeen.

Mitä ensinnäkin Viikinkylään tulee, niin asianlaitahan on se, että varsinaista esikaupunkiasutusta, jonka olojen järjestäminen vaatisi kaupunkiin liittämistä, on täällä verrattain vähän. Tämän kylän asema ratkeaa kuitenkin senkautta, että se sijaitsee kaupungin ja Malminkylän välillä. Kun Malminkylä liitetään kaupunkiin, käy myöskin Viikinkylän liittäminen kaupunkiin välttämättömäksi. Tämänlaisesta ratkaisusta on sitäkin vähemmän epäilyksiä, kun tämän kylän mailla ei ole lainkaan yksityisiä maanomistajia. Maat kuuluvat joko kaupungille tai valtiolle. Valtion omistama Viikin tila on nykyään oikeusministeriön vankeinhoito-osaston viljelyksessä ja tilalle suunnitellaan lisäksi sijoitettavaksi yliopiston maataloudellisia laitoksia. Näitten laitosten hallinnon kannalta on vain eduksi, että alue kuuluu kaupunkiin. Myöskin kaupungin omistamien maitten hallinnon kannalta on eduksi, että nämä maat kuuluvat kaupungin alueeseen. Kun Viikinkylä liitetään kaupunkiin seuraavat sen mukana myös tärkeät osat kaupungin vesijohtolaitosta sekä Imatran voimalaitoksen suuri muuntaja-asema kaupunkia varten.

Mitä sitten Suutarinkylään tulee, niin on sekin Malminkylään ja Tapaninkylään verrattuna sikäli poikkeusasemassa, että tässäkään kylässä ei vielä ole sanottavasti syntynyt esikaupunkiasutusta. 1 ha pienempiä tiloja on toistaiseksi vain 10 ja asukkaita on vain noin 100. Kylän asema on kuitenkin uhattu. Esikaupunkiasutus kiertää jo sen rajoja kaikilta puolilta, eteläpuolella Tapaninkylässä, itäpuolella siinä osassa

Tikkurilan kylää, joka ulottuu Keravanjoen eteläpuolelle, pohjoispuolella Tikkurilan kylässä ja länsipuolella myös jonkunverran Keravanjoen itäpuolella olevilla Helsingin kirkonkylän eräitten tilojen mailla. Kylän maat ovat varsin soveliaat esikaupunkiasutusta varten ja pelättävissä on, että kylän maanomistajat, varsinkin kun oloja Tapaninkylän puolella ryhdytään järjestämään ja järjestämättömien tonttien kysyntä alkaa hakea uusia alueita, havaitsevat etujensa mukaiseksi ryhtyä luovuttamaan asuntotontteja. Alueen suojelemiseksi samalta kohtalolta, jonka alaiseksi naapurialueet jo ovat joutuneet, on näin ollen varovaisinta nyt jo liittää tämäkin kylä kaupunkiin.

Suutarinkylän liittämisen puolesta kaupunkiin puhuu sekin, että kaupungin alueen ulkoraja täten saadaan ehjäksi. Syistä, joita tarkemmin perustellaan Tikkurilan aluetta käsittelevässä erikoiselvityksessä (Mietintö N:o 12, siv. 24), on välttämätöntä liittää kaupunkiin edellämainittu Tikkurilan kylän osa Keravanjoen eteläpuolella. Kaupunkiin liitettäväksi ehdotetaan myös syistä, jotka esitetään supistettua Helsingin maalaiskuntaa koskevassa erikoisselvityksessä (Mietintö N:o 13, siv. 14), ne edellämainitut osat kirkonkylän tilojen maita, jotka sijaitsevat Keravanjoen tällä puolen Suutarinkylän maitten jatkona ja joilla jo on tapahtunut maanosittamisia esikaupunkiasutusta varten. Suutarinkylä jäisi, jos sitä ei liitettäisi kaupunkiin vaan se muodostaisi osan Tikkurilan uutta kuntaa, johon sen tässä tapauksessa olisi kuuluttava, kaupungin alueeseen pistäväksi kiilaksi, joka rikkoisi kaupungin rajan. Kun kylä olisi liitetty kaupunkiin, muodostuisi joki tälläkin kohtaa, kuten pitkillä matkoilla muutenkin, pohjoisessa kaupungin alueen luonnolliseksi rajaksi.

Selvitysmies ehdottaa siis, että Suutarinkylä kaupungin ympäristön kunnallisten olojen uudestaan järjestelyssä myös liitetään kaupunkiin.

Kaupunkiin liitettävät alueet tulisivat siten olemaan Malminkylä kokonaisuudessaan, Boxbackan ja Stensbölen yksinäiset verotalot siihen luettuna, Tapaninkylä kokonaisuudessaan, Viikinkylä kokonaisuudessaan sekä Suutarinkylä kokonaisuudessaan ynnä näitten kylien vesialueet.

MALMI-TAPANILAN LIITOSALUE
MALM-STAFFANSBY INKORPORERINGSOMRÅDE

Malminkylä, Tapaninkylä, Suutarinkylä ja Viikinkylä
Helsingin maalaiskunnassa
Malmby, Staffansby, Skomakarböle och Viiksby
i Helsinge landskommun

Helsingin kirkonkylä
Tikkurilankylä
Fastbölenkylä
Tuomarinkylä
Pakinkylä
Oulunkylä
Meilunkylä
Puodinkylä
Herttoniemi
Viikinlahti
Vanhakaupunki
Gammelstad
Suutarinkylä
Skomakarböle
Tapaninkylä
Staffansby
Malmi
Malm
Pukinmäki
Boxbacka
Savikylä
Stensböle
PUISTOLA
TAPANILA
MALMI
PUKINMÄKI
Bengts
Halvars
Bagges
Hannuksas
Böstas
Backas
Valtion
Tapanila
Brobacka
Kkoh
Tryggeborg
Henriksdal
Puistola
Heinähes
Solbacka
Ollas
Kk
Fsk
Yhl
Falkkulla
Louhos
Tallarinsuo
Sunnuntaipalsta
Lentokenttä
Stensböle
Ormosmäki
Pehrs
Nallbacka
Haga
Dal
Brusas
Pukinmäki
Malm
Viikinmäki
Muuntoasema
Vesijohtolaitos
Viikin latokartano
Klobben
Lammassaari
Fårholm

Valtion maata
Statens mark
Kaupungin maata
Stadens mark
Kunnan maata
Kommunens mark
Seurakuntien maata
Församlingarnas mark
Yksityisten maata
Enskildas mark
Liitosalueen raja
Inkorp. områdets gräns
Kylän- ja yksinäistalon raja
Bygräns och gräns för enstaka hemman
Ehdotettu kaupunkialueen raja
Föreslagen stadsgräns
Valtion tie Statens väg
Kylätie Byväg
Yksityisten ylläpitämä tie
Av enskilda underhållen väg
Kk Fsk Kansakoulu Folkskola
P Paloasema Brandstation

Mittakaava Skala
200 100 0 200 400 600 800 1000 1500 2000 m

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 9

ERIKOISSELVITYS

HERTTUANIEMEN LIITOSALUEESTA

HERTTUANIEMEN KYLÄ, BÅTVIKIN YKSINÄISTALO, PUODINKYLÄ JA BRÄNDÖN KARTANO HELSINGIN MAALAISKUNNASSA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. *ASEMA JA MAASTO.*

Herttuaniemen liitosalue Helsingin maalaiskunnassa käsittää Herttuaniemen kylän ja siihen välittömästi liittyvän Båtvik'in tilan, jotka yhdessä muodostavat Herttuaniemen kartanon, Brändön tilan, lukuunottamatta n. s. Kivinokan aluetta, ja Puodinkylän.

Tämä alue sijaitsee merenrannassa kaupungin itäisellä laajenemissuunnalla. Kaupungista eroittaa sen paitsi Vanhankaupunginselkää Kulosaaren maalaiskunta. Mannermaan puolella alue liittyy Malminkylään ja erittäinkin Viikin tilan maihin sekä koillisessa Helsingin maalaiskuntaan niinikään kuuluvaan Mellunkylään. Merenpuoleisina naapureina Turholmanselän ja Degerönsalmen tuolla puolen on Degerön saarikylä ja edempänä Botbynlahden toisella rannalla Nordsjön kylä. Kuitenkin leikkaa alueen merenpuoleinen raja eteläpuolella olevasta saaristosta eräitä osia. Niinpä kuuluu alueeseen Turholman selällä Degerön saaren rannassa olevan Pyysaaren ja Killingholmn saaren pohjoispuolet sekä Degerön saaren pohjoisin kärki. Edempänä Degerön itäpuolella muodostaa alue mereen pistävän kielekkeen, johon kuuluu puolet Vådön saarta sekä eräät pienet Ullholmen ja Hemholmen-nimiset saaret. Botbynlahdessa olevat saaret kuuluvat myös tähän alueeseen.

Alueen koko pinta-ala on maarekisterin tietojen mukaan noin 2,152 ha. Tästä on maata 1,559 ha, josta tulee 817 ha Herttuaniemen kylän ja Båtvikin, 694 ha Puodinkylän ja 48 ha Brändön kartanon osalle. Vesialue on noin 593 ha. Alueen suurin pituus on 6 km. ja leveys 5 km. Alueen etäisimpään rajaan on kaupungin rautatieasemalta linnuntietä n. 11 km. Sen kautta kulkevaa uutta Porvoon tietä on alueen kaupunginpuoleiseen rajaan kaupungista matkaa n. 6 km. ja etäisimpään rajaan n. 12 km.

Pitäjänkartalta laskettuna jakaantuvat pinta-alat seuraavasti:

	Maata ha	Vettä ha	Yhteensä ha
Herttuaniemi ja Båtvik	895	172	1,067
Puodinkylä	731	363	1,094
Brändö	49	48	97
Yhteensä	1,675	583	2,258

Alueen maastosta on rannan puoleinen osa tasaista peltomaata tai kaunista asutukselle varsin sopivaa lehtoa. Edempänä rannasta Viikin ja Malminkylän maitten rajoja kohti maasto kohoaa, muodostuen osaksi varsinkin Vanhankaupunginlahden rannassa sangen korkeaksikin kalliomaastoksi, osaksi asutukselle paremmin soveltuvaksi kangasmaastoksi.

Liikenneyhteyttä kaupunkiin välittää nyttemmin kaupungin rakennuttama uusi Porvoon maantie. Tälle tielle on järjestetty kaupungista käsin kaksi lähtösuuntaa. Uusi Porvoontie yhtyy kaupungin katuverkostoon sekä Kulosaaren kautta kulkevaa että Viikin tilan kautta vanhalta Porvoon tieltä tulevia maanteitä myöten. Uudelta Porvoon tieltä eroaa tie Degeröhön ja Santahaminaan. Alueelle on tarkoitus vetää rautatie Oulunkylän asemalta Viikin kautta ja suurin osa ratatöitä on jo suoritettu.

Alueella on varsinaista esikaupunkiasutusta ainoastaan Puodinkylässä. Pääasiallisin asutus on Marjaniemeksi kutsutulla alueella, mutta myös tästä koilliseen Botbynlahden rannalla on hieman tällaista asutusta. Samoin on syntymässä asutusta Tammelund-nimiselle niemelle alueen eteläosassa. Jonkunverran asutusta on myöskin alueen lounaisosassa Turholman selän rannassa, mutta tämä on parhaastaan kesähuvila-asutusta.

Siihen osaan aluetta, minkä Herttuaniemen kartano muodostaa, on kaupunki suunnitellut teollisuus- ja satama-aluetta, ja huomattavia järjestelytöitä on myöskin äskenmainittujen ratatöiden lisäksi suoritettu. Toistaiseksi on kuitenkin vain öljysatama- ja öljyvarastoalue valmistunut käyttökuntoon. Alueen pohjoiskulmassa on huomattava maa-ala varattu kaupungin evankelisluterilaisten seurakuntien hautausmaaksi.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Liitosalueen kameraalisista oloista on ensinnäkin huomattava, että alueen pääosa, jota tavallisesti kutsutaan Herttuaniemen kartanoksi, on muodostettu osaksi eräistä Herttuaniemen kylään kuuluvista tiloista, osaksi Båtvik-nimisestä yksinäisestä rälssitilasta.

Herttuaniemen kylän kameraalinen jaoitus järjestettiin uudestaan v. 1887. Entinen Sofielundin rälssitila jaettiin silloin kolmeen maakirjataloon, nimittäin Sofielundin rälssitila N:o 1, pinta-ala 218.78 ha, Sofielundin rälssitila N:o 2, 182.09 ha, ja Sofielundin rälssitila N:o 3, 141.68 ha. Ennestään oli olemassa Mäkelän verotalo, joka sai maakirjanumeron 4, pinta-alaltaan 217.45 ha.

Sofielund N:o 1 jaettiin v. 1888 Sofielundin R. N:o 1^1, 159.47 ha ja Tammelundin R. N:o 1^2, 59.31 ha, tiloihin. Sofielundin tilasta R. N:o 1^1 on eroitettu ainoastaan harvoja tiloja. V. 1899 eroitettiin siitä Degerön saaren pohjoisrannalla oleva kesähuvila-alue Killingholm R. N:o 1^1, 1.60 ha, v. 1908 eräs Tavasthvarpet-niminen niittypalsta R. N:o 1^{12} niinikään Degerön saarella, pinta-ala 0.33 ha, samana vuonna niinikään Degerön saaren pohjoisrannalla oleva Sofiero-niminen kesähuvila-alue R. N:o 1^{14}, pinta-alaltaan 0.765 ha, v. 1916 edempänä mainittavaa Hertonäs-gård nimistä tilaa varten ranta-aluetta 6.91 ha, mikä eroitettaessa sai rekisterinumeron R. N:o 1^{17}, ja v. 1924 eräs Solhagen-niminen 1.38 ha:n suuruinen kesähuvila-alue edellämäinitun Sofieron vieressä, R. N: 1^{19}, joka kuuluu yksityiselle. Jälellejäänyt osa, Sofielund R. N:o 1^{20}, pinta-alaltaan 148.79 ha, on eräs niitä Herttuaniemen tiloja, jotka kaupunki omistaa. Tästä tilasta on vuoden 1927 n.s. suuressa tilusvaihdossa luovutettu valtiolle n. 1 ha:n suuruinen sotatarvevarastokellarin alue tieoikeuksineen. Alue on toistaiseksi erottamaton.

Sofielundin tilasta N:o 2 on, lukuunottamatta erästä 0.49 ha:n suuruista v. 1908 eroitettua tilaa Stenlunden R. N:o 2^1, eroitettu ainoastaan yksi huomattavampi alue, itsenäiseksi lunastettu torpanalue Uusikoti R. N:o 2^2 Viikinkylän rajalla, pinta-alaltaan 10.50 ha. Tämän Sofielundin kanta-osa, R. N:o 2^3, pinta-alaltaan 171.94 ha, on kaupungin.

Sofielundin tilasta N:o 3 on, paitsi erästä 0.48 ha:n suuruista v. 1908 eroitettua pientä tilaa, Landbacken R. N:o 3^1, eroitettu v. 1910 Ströms-niminen tila R. N:o 3^2, 35.356 ha. Nämä ovat yksityisten hallussa. Kaupunki omistaa tilan muun osan, Sofielund R. N:o 3^3, 106.329 ha.

Mäkelän verotalosta N:o 4 on eroitettu vain yksi pieni tila, v. 1908 eroitettu Hvasstegen R. N:o 4^1, 0.48 ha. Muun osan Mäkelää R. N:o 4, jonka pinta-ala on nyt 217.45 ha, omistaa kaupunki.

Maanosittamista asuntotarkoituksiin on tässä puheenaolleilla Herttuaniemen kylän tiloilla harjoitettu ainoastaan edellämainitulla Tammelundin tilalla, joka on niemekkeellä, alkuaan saarella Degerön salmen rannassa. Täällä on v. 1931 eroitettu 18, v. 1932 13, v. 1934 9 ja v. 1935 81 tilaa, joitten pinta-ala on alle 1 ha:n. Sitä-

paitsi on täältä aikoinaan 1880- ja 1890-luvulla eroitettu jokin määrä kesähuvilatontteja. Tilan jakamaton osa, R. N:o 1^{70}, on 43.689 ha.

Mitä Båtvikin yksinäiseen rälssitilaan tulee, niin mainittakoon, että Herttuaniemen kartanon päärakennukset sijaitsevat tästä, alkuaan 56.63 ha:n suuruisesta tilasta, eroitetulla maalla. Båtvik jaettiin nimittäin v. 1916 kahteen tilaan, Hertonäs gård R. N:o 1^{2}, 22.61 ha, ja Båtvik R. N:o 1^{3}, 34.01 ha. Hertonäs gård'iksi kutsutun tilan pinta-alaa vähennettiin sittemmin erottamalla siitä v. 1916 Labor-niminen tila R. N:o 1^{4}, pinta-alaltaan 1 ha, v. 1922 Hertonäs-skola niminen tila R. N:o 1^{6}, 0.303 ha, jonka nyt omistaa Helsingin maalaiskunta, ja v. 1924 jakamalla silloin jälelläoleva osa R. N:o 1^{7}, 21.307 ha, kahteen tilaan: Hertonäs Gård och park, R. N:o 1^{8}, 14.09 ha, ja Hertonäs gård, R. N:o 1^{9}, 10.60 ha. Edellisen omistaa »Svenska odlingens vänner i Helsinge»-niminen yhdistys, joka kartanon vanhassa päärakennuksessa ylläpitää museota, jälkimmäisen kaupunki. Kaupunki omistaa myös edellämainitun Båtvikin tilan R. N:o 1^{3}. Asuntotontteja ei Båtvikin alueelta ole eroitettu.

Herttuaniemen kylälle ja Båtvikin yksinäistalolle kuuluu 172 ha vesialuetta ja 10 ha vesijättöä sekä Puodinkylän kylälle 373 ha vesialuetta.

Brändön tilasta, joka maakirjassa alkuaan oli yksinäinen verotalo, on tähän liitosalueeseen luettu vain itse kartanon alue. Tilan nimi ja rekisterinumero on Brändö gård R. N:o 1^{1}, pinta-alaltaan 48.03 ha maata ja 35.91 ha vettä. Kameraalisessa suhteessa ei ole tapahtunut muutoksia senjälkeen kuin alkuperäinen tila v. 1907 jaettiin ja siitä eroitettiin Kulosaari ja Kivinokka ynnä pikkusaaret.

Puodinkylä jaettiin v. 1765 päättyneessä isojaossa sekä 1908 päättyneessä, numeroita 1—4 ja 6 koskevassa isojaonjärjestelyssä seuraaviin maakirjataloihin: Rååns N:o 1, pinta-ala 130.18 ha, Domars N:o 2, 193.93 ha, Mattas N:o 3, 118,86 ha, Klafvis N:o 4, 108.39 ha, Nissas N:o 5, 73.65 ha ja Grönbacka utbyskatt N:o 6, 56.81 ha. V. 1920 yhdistettiin Rååns'in tilasta eroitettu Rååns R. N:o 1^{12}, pinta-alaltaan 96.653 ha, sekä maakirjatalot 2, 3, 4 ja 6 yhdeksi tilaksi nimellä »Botby villasamhälle». Se sai rekisterinumeron 2 ja pinta-alaksi merkittiin 574.643 ha.

Ennen tätä tilojen yhdistämistä oli Puodinkylän tiloista eroitettu vain 6 tilaa, jotka pinta-alaltaan olivat alle 1 ha:n. V:sta 1921 lähtien on maanosittamista harjoitettu varsin vilkkaasti. Melkein joka vuosi on muodostettu uusia 1 ha pienempiä tiloja, v. 1921 30, v. 1922 2, v. 1924 60, v. 1925 40, v. 1926 128, v. 1927 114, v. 1928 12, v. 1929 82, v. 1930 5, v. 1931 14, v. 1932 10, v. 1933 20, v. 1934 126 ja v. 1935 57. Nämä palstoitukset ovat tapahtuneet pääasiallisesti rannikkoalueella edellämainittuun Botby Villasamhälle-nimiseen tilaan kuuluneilla mailla, mutta myös kylän koillisrajalla sijaitsevalta Nissasin tilalta. Näitten osittamisien kautta oli Puodinkylän tilojen lukumäärä v:n 1932 loppuun noussut 409:ään. V:n 1934 lopussa oli tilojen lukumäärä noussut yli 600:n. Viimeinen rekisterinumero on 2^{684}.

Erikoisen huomattava oli sanotun Botby-Villasamhälle-nimisen tilan kameraalinen jaoitus. Ne osat tästä suuresta tilasta, joita ei vielä oltu jaettu asuntotiloiksi, ja joilla oli maarekisterinumero R. N:o 2^{286} sekä pinta-ala 438.5223 ha, jaettiin v. 1927 kaikkiaan 36 tilaan, joitten pinta-ala vaihteli 5 ja 65 ha:n välillä. Tällöin syntyivät m.m. seuraavat tilat: Botby-skog R. N:o 2^{287}, pinta-ala 64.650 ha, Botby-Villasamhälle R. N:o 2^{288}, 65.113 ha, Johannesdal R. N:o 2^{289}, 5.882 ha, Vestergård R. N:o 2^{290}, 45.090 ha, Torsäng R. N:o 2^{291}, 22.401 ha, Hedmans R. N:o 2^{296}, 12.878 ha, Johannesbäck R. N:o 2^{297}, 13.217 ha, Kapellåker R. N:o 2^{298}, 6.626 ha, Majfältet R. N:o 2^{299}, 23.657 ha, Nykulla R. N:o 2^{301}, 16.908 ha, Nytorp R. N:o 2^{303}, 14.705 ha, Arabia R. N:o 2^{306}, 24.848 ha, Söderåker R. N:o 2^{307}, 10.106 ha ja Båtby Gård R. N:o 2^{314}, 42.079 ha. Jo v. 1924 oli Botby Villasamhälle-nimisestä tilasta, jonka rekisterinumero silloin oli R. N:o 2^{39}, eroitettu »Helsingfors evangelisk-lutherska församlingars begrafningsplats i Botby»-niminen tila, jonka rekisterinumeroksi tuli R. N:o 2^{40} ja pinta-ala määrättiin 63.949 ha:ksi.

Useat v. 1927 muodostetut tilat on myöhemmin jaettu joko pienemmiksi tiloiksi

tai asuntotiloiksi. Niinpä on jaettu R. N:o 2^{298}, jolloin muodostettiin tilat »Helsingfors stads kapellåker» R. N:o 2^{419}, 2.583 ha, ja Kapellåker R. N:o 2^{420}, 4.043 ha, (omistajat Lennart Severin ja Ella Nyman); samoin R. N:o 2^{299}, jolloin muodostettiin tilat »Helsingfors stads Majfält» R. N:o 2^{415}, 8.028 ha, ja Majfältet R. N:o 2^{416}, 15.629 ha; samoin R. N:o 2^{306}, jolloin syntyivät tilat Norråker R. N:o 2^{417}, 8.291 ha, ja Arabia R. N:o 2^{418}, 16.557 ha, sekä niinikään R. N:o 2^{307}, jolloin muodostettiin tilat »Helsingfors stads söderåker» R. N:o 2^{421}, 0.899 ha ja Söderåker R. N:o 2^{422}, 9.207 ha (omist. edellämainitut Nymannit). Mainittuna vuotena eroitettiin myös R. N:osta 2^{410}, eli Botby Villasamhälle-nimisestä tilasta m. m. Grönbacka-niminen tila, R. N:o 2^{431}, 17.791 ha. Botby Villasamhälle-niminen tila on sittemmin kokonaan jaettu asuntotiloiksi. Tästä tilasta muodostettuina tiloina mainittakoon tässä vielä »Helsingin kaupungin koulualue» R. N:o 2^{630}, pinta-ala 2.4860 ha, ja »Yleisalueet»-niminen tila R. N:o 2^{679}, pinta-ala 7.0956 ha, jonka Marjaniemen Huvilayhdyskunta Oy. omistaa.

Mainittuun Nissas'in verotaloon N:o 5 kuuluu m.m. Vådönsaaren puolikas. Mantereella olevasta Nissas'in tilasta ruvettiin erottamaan asuntotiloja v. 1926. Tätä on sittemmin jatkunut, niin että tilasta, jonka rekisterinumero v:n 1934 lopussa oli R. N:o 5^{82}, oli silloin jälellä 52.9283 ha.

Myös Puodinkylän tiloista on huomattava osa siirtynyt kaupungin omiksi.

Koko liitosalueella omistaa kaupunki nykyään seuraavat tilat:

Herttuaniemenkylässä:

Båtvik R. N:o 1^3 ja Hertonäs gård R. N:o 1^9	44.61	ha
Sofielund R. N:o 1^{20}	148.79	»
» » 2^3	171.94	»
» » 3^3	106.329	»
Mäkelä R. N:o 4	217.45	»
Yhteensä	689.119	ha

Puodinkylässä:

R. N:ot 2^{287}—2^{297}, 2^{300}—2^{303}, 2^{404}, 2^{407}, 2^{409}, 2^{415}, 2^{417}, 2^{419}, 2^{421}, 2^{427}—2^{431}, 2^{434}, 2^{435}, 2^{443}—2^{524} ja 2^{630}	266.905	ha
Botby gård R. N:o 2^{314} ja R. N:ot 2^{311}—2^{312}, 2^{416} ja 2^{418}	80.404	»
Yhteensä	347.309	ha

Brändön kartano R N:o 1^1 ..... 48.03 ha

Näihin tiloihin ei ole luettu sitä 13.65 ha:n suuruista aluetta Puodinkylässä, minkä kaupunki v. 1934 on vaihdon kautta saanut Helsingin evankelisluterilaisten seurakuntien hautausmaa-alueesta. Tätä aluetta ei vielä ole eroitettu.

Helsingin evankelis-luterilaisille seurakunnille on Puodinkylässä siirtynyt 63.949 ha:n suuruinen alue, R. N:o 2^{40}, mikä on varattu hautausmaaksi. Tästä ovat seurakunnat kuitenkin luovuttaneet kaupungille edellämainitun 13.65 ha:n suuruisen osan. Seurakunnat omistavat siis tosiasiallisesti enää vain noin 50 ha. Tämäkin on nyttemmin tarjottu kaupungin ostettavaksi. Oy. Marjaniemen huvilayhdyskunta omistaa eräitä myymättömiä tontteja, joitten yhteinen pinta-ala on noin 10 ha ja yhteismaita noin 5—6 ha. Paitsi tätä yhtiötä toimii Puodinkylässä myös Nissas AB.-niminen yhtiö, joka omistaa Nissasin tilan. Yhtiö harjoittaa ammattimaista asuntotonttien myyntiä. Sellaisia verovelvollisia, joille on pantu veroäyrejä kiinteistötuloista, oli v. 1934 toimitetussa taksoituksessa 225. Tämä luku vastanee verrattain tarkkaan myös tilanomistajien lukumäärää. Eroitettuja, mutta vielä rakentamattomia asuntotiloja voidaan arvioida olevan tällä alueella noin 100.

Puodinkylän vesialue on jaettu tammikuun 4 päivänä 1935 päättyneessä jaossa. Jakokirjan mukaan on koko vesialueen pinta-ala 296.572 ha.

Yhdistelmä erikokoisten tilojen lukumäärästä koko Herttuaniemen liitosalueella on seuraava:

Kylä tai tila	Tiloja, joihin kuului: —0.5 ha	0.5—1 ha	1—5 ha	5—10 ha	10—15 ha	15—25 ha	25—50 ha	50—100 ha	100— ha	Tiloja yhteensä
Herttuaniemi ja Båtvik .	40	3	10	1	3	—	3	—	4	64
Puodinkylä	329	24	35	7	5	5	2	2	—	409
Brändön tila	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Yhteensä	369	27	45	8	8	5	6	2	4	474

Eriluontoisten maanomistajien kesken jakaantuu maa seuraavasti:

Kylä tai tila	Maanviljelijäväestö ha	%	Asuntotonttien omistajat ha	%	Maayhtiöt ha	%	Kaupunki ha	%	Valtio ha	%	Kunnat ja seurakunta ha	%	Yhteensä ha
Herttuaniemi ja Båtvik	89.5	11.0	38.2	4.7	—	—	688.0	84.2	1.0	0.1	0.3	—	817.0
Puodinkylä	—	—	215.0	31.0	68.0	9.8	347.0	50.0	—	—	64.0	9.2	694.0
Brändön tila	—	—	—	—	—	—	48.0	100.0	—	—	—	—	48.0
Koko alue	89.5	5.7	253.2	16.2	68.0	4.4	1,083.0	69.5	1.0	0.1	64.3	4.1	1.559.0

3. RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.

Kysymyksessäolevan liitosalueen rakennus- ja asunto-oloista ei ole mahdollista saada yhtä yksityiskohtaisia tietoja kuin yleensä muista liitosalueista. V. 1930 toimitetussa kiinteistö- ja asuntolaskennassa luettiin nimittäin samaan laskentapiiriin sekä Herttuaniemi ja Puodinkylä että näitten eteläpuolella olevat saaret ja myös Viikin alue. On näinollen pakko luopua yrityksestä yksityiskohtaisin numerotiedoin valaista tällä liitosalueella vallitsevien olojen näitä puolia.

Tärkeintä olisi selvittää Puodinkylässä ja erittäinkin Marjaniemen huvilayhdyskunnassa vallitsevia rakennus- ja asunto-oloja, koska tämä asutus on alueen suurin ja se, jossa on varsinaista esikaupunkiasutusta. Tässä täytyy kuitenkin rajoittua vain yleiseen mainintaan, että Marjaniemen ja Puodinkylän asutus on jonkunverran korkeammalla tasolla kuin pohjoisissa esikaupungeissa oleva omakotiasutus. Vuokralle annettuja huoneistoja on verrattain vähän. Rakennukset ovat täällä kauttaaltaan omalla maalla. Pääasiallisesti samanluontoista on asutus Tammelundissa, joskin täällä olevat asuntohuvilat yleensä ovat pienempiä ja viittaavat siihen, että asujamisto on heikommassa taloudellisessa asemassa kuin Marjaniemessä.

Alueella on myös joukko rakennuksia vuokramaalla. Nämä ovat kuitenkin pääasiallisesti kesähuviloita ja sijaitsevat ne, kuten aikaisemmin on mainittu, alueen lounaisosassa kaupungin omistamalla maalla.

Oman ryhmänsä muodostaa Herttuaniemen kartanon vanha päärakennus talousrakennuksineen ja puistoineen. Muuta asujamistoa täällä ei kuitenkaan ole kuin museon hoitaja ja tarpeellinen muu henkilökunta.

4. *VÄESTÖOLOT.*

V. 1930 toimitetussa väestölaskennassa todettiin, että tämän alueen eri osissa oli seuraavat asukasmäärät:

	Herttuaniemi	Brändön kartano	Puodinkylä	Yhteensä
Täällä asuva väestö	392	17	209	618
Läsnäoleva väestö	392	17	207	616

V:n 1931 henkikirjoituksessa ilmenneet luvut poikkeavat varsinaiseen Herttuaniemeen nähden näistä luvuista sikäli, että henkikirjoitettu väestö täällä oli 602. Myöskin Puodinkylän henkikirjoitettu asukasmäärä oli jonkunverran suurempi, eli 300. Kun Brändön kartanon asukasmääräksi samassa henkikirjoituksessa on merkitty 23, oli koko alueen asukasmäärä henkikirjan mukaan 925. Väestölaskennassa on ilmeisesti jokin alue jäänyt huomioonottamatta, koska eroitus tällöin lasketun ja samanaikaisen henkikirjoitetun asukasmäärän välillä on suhteellisen suuri.

Henkikirjoitetun väestön asukasmäärän kehitys on vv. 1904—1933 ollut seuraava:

Vuosi	Henkeä	Lisäys (+) tai vähennys (—)	Vuosi	Henkeä	Lisäys (+) tai vähennys (—)
1904	475		1919	478	+ 9
1905	470	— 5	1920	493	+ 15
1906	490	+ 20	1921	524	+ 31
1907	489	— 1	1922	576	+ 52
1908	471	— 18	1923	612	+ 36
1909	429	— 42	1924	586	— 26
1910	449	+ 20	1925	692	+ 106
1911	471	+ 22	1926	533	— 159
1912	424	— 47	1927	599	+ 66
1913	457	+ 33	1928	635	+ 36
1914	482	+ 25	1929	829	+ 194
1915	503	+ 21	1930	867	+ 38
1916	476	— 27	1931	586	— 281
1917	506	+ 30	1932	567	— 19
1918	469	— 37	1933	554	— 13

Näistä luvuista huomautettakoon, että Brändön kartanon asukasluku on luettu tämän alueen asukaslukuun vasta v:sta 1922 lähtien, jolloin Kulosaaren maalaiskunta muodostettiin. Tämän osan asukasmäärä on kuitenkin koko ajan pysynyt pienenä, viimeisenä kymmenenä vuotena se on ollut vain 17—26. V:n 1933 henkikirjoituksessa se oli 18. Suurin on Herttuaniemen kylän asukasmäärä, johon sisältyy myös Tammelund. Tämän kylän asukasmäärä oli, ennenkuin kaupunkilaisasutusta alkoi sinne siirtyä, 250—290. Ensimäiset oireet asukasmäärän kasvamiseen näyttäytyivät vuosina juuri ennen maailmansotaa. Toinen, joskin heikko nousukausi oli 1920-luvun alussa. V:sta 1928 on asukasluvun kasvaminen ollut taas hieman nopeampi, pääasiallisesti Tammelundin asutuksen kasvamisen vuoksi. Asukasmäärän väheneminen v. 1931 johtunee siitä, että Tammelundin asukasmäärä siitä lähtien on laskettu Degerön

saaren asukaslukuun. Puodinkylän asukasmäärä osoitti alenemista aina v:teen 1917. Kun se v. 1904 oli ollut 216, oli se v. 1917 175. Siitä lähtien se on epätasaisesti noussut pääasiallisesti Marjaniemen asutuksen kasvamisen vuoksi niin, että se v. 1933 oli 243.

Tämän liitosalueen asukasmäärä ilman Tammelundia oli v. 1933 vain 1.7 % kunnan koko asukasmäärästä.

Useimpia muita liitosalueita käsittävissä erikoisselvityksissä on julkaistu yhdistelmiä alueen väestön ammattiryhmityksestä ja väestön perheasemasta. Väkiluvun pienuuden vuoksi voidaan tässä jättää tällainen erittely toimittamatta. Päämietinnössä, sivulla 89—90, on Herttuaniemen liitosalue tässä kohden käsitelty yhdessä sen liitosalueen kanssa, minkä itäinen saaristo muodostaa. Tämä on ollut aiheellista senkin vuoksi, että nämä kummatkin alueet puheenaolevassa suhteessa ovat pääpiirteissään samanluontoiset.

5. *TALOUDELLISET OLOT.*

Alueen taloudellisiin oloihin luo pääleimansa se, että kaupunki omistaa suurimman osan alueen maita. Viljelyskelpoiset maat on kaupunki vuokrannut yksityisille. Muuten harjoitetaan alueella maanviljelystä niillä Puodinkylän kylän tiloilla, joita ei vielä ole jaettu asuntotonteiksi. Maat on yleensä annettu vuokralle viljeltäviksi. Marjaniemessä ja Puodinkylän muissa osissa olevilla asuntotiloilla asuva väestö saa pääasiallisen toimeentulonsa kaupungissa. Teollisuutta ei alueella vielä ole.

Väestön taloudellisesta asemasta antaa kunnallisverotusta koskeva tilasto seuraavan kuvan:

Verotetut tulot vv. 1929—1933 jakaantuivat eri tuloryhmien välillä seuraavasti:

Vuosi	Verolippuja	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
1929	522	689,900	47.8	63,900	4.4	690,400	47.8	1,444,200
1930	443	656,100	40.5	109,700	6.8	854,200	52.7	1,620,000
1931	672	1,417,600	36.7	130,700	3.4	2,311,200	59.9	3,859,500
1932	662	1,298,900	40.7	129,700	4.1	1,761,500	55.2	3,190,100
1933	1,355	2,135,800	46.0	156,400	3.4	2,346,300	50.6	4,638,500

Näitä lukuja arvosteltaessa on pidettävä mielessä, että ensimäisen ryhmän tuloihin on luettu myös kaupungin verotetut tulot sekä asuntokiinteistöistä ja kesähuviloista lasketut tulot.

Väestön taloudellisen aseman selvittämiseksi on myös osoitettava, miten verovelvolliset ja verotetut tulot ovat jakaantuneet tulojen eri suuruusluokkiin. Tätä osoittaa seuraava v:n 1930 tuloja koskeva taulukko, johon kuitenkin sisältyy myös Nordsjön kylää koskevat luvut:

Tulot Markkaa	Verotettuja			Veroäyrejä		
	Liitosalue		Kaup.	Liitosalue		Kaup.
	Luku	%	%	Luku	%	%
Alle 2,000	363	55.0	8.4	2,929	11.4	0.5
2,000— 5,999	180	27.3	23.4	6,248	24.2	3.6
6,000— 9,999	65	9.8	13.9	5,232	20.3	4.3
10,000— 19,999	34	5.1	22.6	4,778	18.5	13.0
20,000— 49,999	15	2.3	24.2	4,110	15.9	27.2
50,000— 99,999	3	0.5	4.4	2,507	9.7	11.9
Yli 100,000	—	—	3.1	—	—	39.5
Yhteensä	660	100.0	100.0	25,804	100.0	100.0

Asujamiston tulot olivat siten tämän mukaan huomattavasti alemmat kuin kaupungin asujamiston, vaikka ilmeistä on, että tulot on, kuten Helsingin maalaiskunnan verotuksessa yleensä, arvioitu sangen varovasti. Joka tapauksessa on esitetyn tilaston mukaan verotetuista 55 % sellaisia, joitten verotetut tulot olivat alle 2,000 markkaa, 82.3 % sellaisia, joitten tulot olivat alle 6,000 markkaa ja 97.2 % sellaisia, joitten tulot olivat alle 20,000 markkaa. Vaikka alimpiin tuloluokkiin on luettu joukko verolippuja sellaisille verotetuille, joille on pantu veroäyrejä vain kesähuviloista, voidaan tästäkin vetää johtopäätös, että alueen väestö on pääasiallisesti »pieneläjiä», työläisiä ja alempaa virkamiehistöä. Huomattava kuitenkin on, että verotetut tulot tällä alueella päinvastoin kuin muilla liitosalueilla ovat viime vuosina olleet kasvamassa. Tämä johtuu osaksi asukasmäärän lisääntymisestä, mutta myös varallisuuden kasvamisesta.

Liitosalueen osuus Helsingin maalaiskunnan verotetuista tuloista on vv. 1930—1934 toimitetuissa taksoituksissa ollut seuraava:

Vuosi	Helsingin maalaiskunta Smk.	Liitosalue	
		Smk.	%
1930	137,360,700	1,444,200	1.1
1931	120,086,400	1,620,000	1.3
1932	112,272,800	3,859,500	3.4
1933	101,445,800	3,190,100	3.1
1934	98,965,600	4,638,500	4.7

Sanottuna viisivuotiskautena on tämän alueen keskimääräinen osuus koko kunnan verotetuista tuloista ollut 2.6 %. Tällöin ei ole otettu huomioon tämän alueen veropoistoja.

6. *ALUEEN ASEMA KUNNAN HALLINNOSSA.*

Syrjäisen asemansa vuoksi maalaiskunnan piirissä ja väestön vähälukuisuuden tähden on tällä alueella myös varsin syrjäytetty asema kunnan hallinnossa.

Herttuaniemen liitosalue ei myöskään kunnan sisäisessä hallinnossa muodosta

omaa piiriä, vaan on tämä liitosalue yleensä käsitelty yhdessä itäisen saariston muodostaman liitosalueen kanssa. Näitä yhteisiä piirejä ei kuitenkaan kutsuta Herttuaniemen piireiksi, vaan Puodinkylän piireiksi.

N.s. Puodinkylän äänestysalue käsittää siten paitsi Herttuaniemen liitosaluetta itäisen saariston liitosalueesta muut osat, paitsi Santahaminaa, joka on eri äänestysalue. Äänestysalueella oli kunnallisesti äänioikeutettuja 570 eli 4 % kunnan kaikista äänioikeutetuista jäsenistä. Näistä otti vaaleihin osaa 241 eli 3.8 % kunnassa kaikkiaan vaaliin osaaottaneista. Annetuista hyväksytyistä äänistä tuli 163 eli 67.9 % ruotsalaisen kansanpuolueen, 54 eli 22.5 % sosialidemokraattisen puolueen ja 23 eli 9.6 % suomenkielisten porvarillisten puolueiden hyväksi (hylättyjä 1). Osa annetuista äänistä on siis Degerön saarelta. Herttuaniemen liitosalueelta on 1 henkilö valittu kunnanvaltuustoon ja on hän valittu sosialidemokraattisen puolueen listoilta.

N.s. Puodinkylän verotuspiiriin kuuluu paitsi Herttuaniemen liitosaluetta koko itäisen saariston liitosalue Santahamina mukaanluettuna sekä Nordsjön kylä. Veroilmoitusten jakaminen ja vastaanotto on järjestetty kuten muissakin kunnan osissa siten, että tämä voi tapahtua alueella olevissa liikkeissä. Kunnallisverot on kuitenkin maksettava kaupungissa oleviin pankkeihin.

Kunnallislautakunnan piirijaossa on liitosalue myös eri piirinä, tässä tapauksessa n.s. Herttuaniemen piirinä. Kuitenkin kuuluu tähän piiriin itäisen saariston liitosalueesta muut osat paitsi Santahamina, ja eräs osa Puodinkylää kuuluu itäiseen naapuripiiriin.

Kunnallisia laitoksia on alueella vain kansakouluja sekä ruotsinkielisen kirjaston lainausasema. Myöskin on kunnan itäisen kätilöpiirin kätilön asemapaikka tässä piirissä.

7. *TAAJAVÄKISET YHDYSKUNNAT.*

Alueen piirissä tulisi voimassaolevien päätösten mukaan olla kolmekin taajaväkistä yhdyskuntaa. Kesäkuun 5 p:nä 1917 antamallaan kahdella eri päätöksellä määräsi näet senaatti, että Herttuaniemi ja Puodinkylä olivat julistettavat taajaväkisiksi yhdyskunniksi. Yhdyskunnan alueisiin kuuluviksi oli tarkoitettu ne maat, mitkä näitten päätösten antamisen aikoihin kuuluivat Hertonäs Gods Aktiebolag ja Botby Gods Aktiebolag-nimisille yhtiöille. Samoin valtioneuvosto helmikuun 16 p:nä 1922 määräsi, että silloisen Brändön kartanon maat oli julistettava samanlaiseksi yhdyskunnaksi. Toimenpiteisiin näitten päätösten toteuttamiseksi ei ole kuitenkaan ryhdytty.

8. *KANSAKOULUT.*

Liitosalue ei sellaisenaan muodosta omaa kansakoulupiiriä, vaan on alue kansakouluhallinnon alalla jaettu useitten kansakoulupiirien kesken. On tosin olemassa Herttuaniemen suomenkielinen kansakoulupiiri. Se käsittää kuitenkin vain varsinaisen Herttuaniemen ja Brändön kartanon, ja sen koulu on supistettu koulu. Suomenkielisten koulujen piirijaossa on alueen väkirikkain osa, Puodinkylä, luettu Mellunkylän koulupiiriin, jonka koulutalo sijaitsee Mellunkylän Bredbackassa. Mitä ruotsinkieliseen piirijakoon tulee, on myös olemassa Herttuaniemen—Degerön ruotsinkielinen kansakoulupiiri. Siihen kuuluu tästä liitosalueesta Herttuaniemi ja Brändön kartano, mutta sen lisäksi alueen ulkopuolelta suurin osa Degerön saarta. Liitosalueella on ainoastaan piirin yläkoulu. Alakoulu on Degerön saarella. Puodinkylä kuuluu myös ruotsinkielisten koulujen piirijaossa alueen itäpuolella olevaan koulupiiriin, nimittäin Nordsjö—Botbyn ruotsinkieliseen koulupiiriin.

Herttuaniemen suomenkielinen supistettu kansakoulu sijaitsee kaupungilta vuok-

ratulla maalla kaupungin puoleisessa osassa Herttuaniemen kesähuvila-aluetta. V. 1929 valmistunut koulu- ja asuinrakennus on puinen, yksikerroksinen rakennus tyydyttävässä kunnossa. Rakennuksen kuutiosisältö on 945 m³ ja sen arvo laskettuna 190 markan mukaan m³:ltä 179,500 markkaa. Tontilla on lisäksi halkovaja ja käymälä, joitten arvo on 14,000 markkaa ja kaivo, jonka arvo on 2,500 markkaa. Kunnan omaisuuden arvo tällä koulutontilla on siis 196,000 markkaa. Irtaimiston arvo on 35,964 markkaa.

Ruotsinkielinen koulu, joka on vain yläkoulu, sijaitsee Herttuaniemen kartanon lähellä Degerön salmen rannassa. Koululla on oma tontti, »Hertonäs skola»-niminen tila R. N:o 1⁶, jonka pinta-ala on 3,030 m². Sen arvo on laskettuna 30 markan mukaan m²:ltä 90,900 markkaa. Koulurakennus on valmistunut jo vuosisadan alkuvuosina. Se on puinen yksikerroksinen rakennus, joka on tyydyttävässä kunnossa. Kuutiosisältö on 1,183 m³ ja arvo laskettuna 160 markan mukaan m³:ltä 189,300 markkaa. Halkovaja ja käymälä ovat arvoltaan 10,000 markkaa ja kaivo 1,500 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 291,700 markkaa. Irtaimiston arvo on 33,994 markkaa.

Herttuaniemen suomenkielisessä supistetussa kansakoulussa on vain yksi opettaja. Oppilaitten lukumäärä oli lokakuussa v. 1933 alakoulussa 12 ja yläkoulussa 29, eli yhteensä 41 sekä samaan aikaan v. 1934 alakoulussa 10 ja yläkoulussa 21, eli yhteensä 31.

Myöskin Herttuaniemen ruotsinkielisessä yläkoulussa on vain yksi opettaja. Koulussa oli lokakuussa v. 1933 29 ja samaan aikaan v. 1934 33 oppilasta.

Näitten kahden koulun oppilaitten yhteinen lukumäärä 64 oli vain 2.4 % kunnan koko oppilasmäärästä v. 1934.

Tällä liitosalueella olevien koulukiinteistöjen arvo on yhteensä 487,700 markkaa ja kouluirtaimiston arvo 69,958 markkaa.

Kunnan menot Herttuaniemen suomenkielisen piirin koulusta ja Herttuaniemen —Degerön ruotsinkielisen piirin ylä- ja alakoulusta olivat v. 1933 seuraavat:

	Herttuaniemen supistettu suom. koulu	Herttuaniemen—Degerön ruotsink. piirin koulu	Yhteensä
Opettajain palkat			
Valtiolta	20,157: —	30,872: 35	51,029: 35
Kunnalta	4,110: —	6,960: —	11,070: —
Rakennusten kunnossapito	3,465: —	2,556: 45	6,021: 45
Koulukalusto	894: 05	1,254: 40	2,148: 45
Opetusvälineet	849: 20	963: 30	1,812: 50
Oppikirjat	1,206: 25	215: 80	1,422: 05
Oppilaiden muut koulutarvikkeet	469: 60	2,791: 25	3,260: 85
» ravinto ja vaatetus	4,586: 65	5,290: 70	9,877: 35
Lämpö	3,566: 50	7,625: —	11,191: 50
Valo	1,246: 50	2,025: —	3,271: 50
Siivous	1,134: 05	1,387: 45	2,521: 50
Vuokrat	—	2,000: —	2,000: —
Taloudenhoitajan palkka	165: 30	66: 60	231: 90
Yhteensä Smk.	41,850: 10	64,008: 30	105,858: 40

Kunnan tulot näistä kouluista olivat samana vuonna seuraavat:

	Herttuaniemen supistettu suom. koulu	Herttuaniemen—Degerön ruotsink. piirin koulu	Yhteensä
Valtionapu opettajain palkkaukseen	20,157: —	30,872: 35	51,029: 35
» rakennusten kunnossapitoon	1,455: —	2,150: —	3,605: —
» muihin menoihin	·	·	8,792: 25
Yhteensä Smk.	·	·	63,426: 60

Menojen ja tulojen eroitus on siten Smk. 42,431: 80, mikä määrä on jäänyt kunnan verotuksella suoritettavaksi.

Lakimääräistä valtion lainaa on kunnalla vain Herttuaniemen suomenkielisen kansakoulun rakennusta varten. Laina saatiin v. 1930 66,000 markan suuruisena (Laina N:o 1733). Siitä oli v:n 1934 lopussa maksamatta Smk. 64,556: 35.

9. KIRJASTO- JA MUU VALISTUSTOIMINTA.

Mainittakoon, että kunnan ruotsinkielisellä kirjastolla, jonka keskuskirjasto on Malmilla, on lainausasema Herttuaniemen ruotsinkielisellä yläkoululla.

10. KÖYHÄINHOITO.

Liitosalue muodostaa yhdessä itäisen saariston liitosalueen kanssa köyhäinhoitopiirin. Kuitenkin on Puodinkylästä luettu tähän piiriin vain Marjaniemi, muun osan kuuluessa itäiseen naapuripiiriin. Laitoshoidossa oli v. 1934 tästä piiristä 13, yksityishoidossa 3 ja muussa muodossa avustettuja oli 114. Tämä on yhteensä 130, mikä taas on 4.4 % kunnan koko avustettujen määrästä. Köyhäinhoidon tarvitsijoita ilmestyy tästä piiristä varsinkin Herttuaniemen huvila-alueelta, mistä verrattain varaton väestö on saanut vuokrata asunnot.

Piirin köyhäinhoitomenot olivat v. 1934 Smk. 126,312: 65.

11. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Senaatin v. 1917 Herttuaniemen ja Puodinkylän julistamisesta taajaväkisiksi yhdyskunniksi antamain päätösten mukaan olisi sekä Herttuaniemen että Puodinkylän taajaväkisille yhdyskunnille ollut laadittava terveydenhoitojärjestys. Näitä ei kuitenkaan ole laadittu.

Maalaiskunnan erikoistoimenpiteet tämän liitosalueen terveyden- ja sairaanhoidon hyväksi rajoittuivat siihen, että alueelle tai sen välittömään läheisyyteen on sijoitettu terveyssisar ja kätilö. Liitosalue kuuluu kunnan n.s. eteläiseen terveyssisarpiiriin. Kätilöpiirijaossa kuuluu alue itäiseen piiriin, jonka kätilön asuinpaikka on Puodinkylässä.

Kunnan sairaalassa Malmilla v. 1933 hoidetuista potilaista oli 12 tältä liitosalueelta. V. 1934 oli vastaava luku 13.

12. PALOTOIMI.

Yllämainittujen senaatin v. 1917 tekemien päätösten mukaisesti olisi Herttuaniemen ja Puodinkylän taajaväkisille yhdyskunnille ollut laadittava myös palojärjestykset. Näitäkään ei ole laadittu. Käytännöllistä merkitystä olisi palojärjestyksellä voinut olla Marjaniemen huvilayhdyskunnassa. Palovakuutusyhtiöiden harjoittama valvonta on kuitenkin täällä, kuten muuallakin esikaupunkialueilla, jossain määrin korvannut ehkäisevää palosuojelua kehittävien säännösten puutteen.

Palosammutustoimi on kahden alueella toimivan vapaaehtoisen palokunnan varassa.

Toinen on Marjaniemen V.P.K., jonka pääasiallinen toiminta-alue on Marjaniemen huvilayhdyskunta. Palokuntaan kuuluu noin 70 miestä, jotka hälytetään

sireenillä. Palokunta omistaa uuden moottoriruiskun, jonka vesiteho on 645 l/min. Letkuja on 500 metriä. Palokunnalla on oma talo kalustovajoineen.

Toisen vapaaehtoisen palokunnan pääasiallinen toiminta-alue ja myös kalustosuoja on Degerön saarella, mutta tämä palokunta hoitaa palosammutustointa myöskin tämän liitosalueen länsiosissa, Herttuaniemessä ja Kulosaaren kartanossa. Tarkemmat tiedot tästä palokunnasta, Degerön V.P.K:sta, esitetään itäisen saariston liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä.

13. RAKENNUSTOIMINNAN VALVONTA.

Useinmainittujen senaatin päätösten mukaan v:lta 1917 olisi Herttuaniemen ja Puodinkylän taajaväkisille yhdyskunnille ollut laadittava myös rakennusjärjestykset. Samoin olisi valtioneuvoston v. 1922 Kulomaan taajaväkisen yhdyskunnan perustamista koskevan päätöksen mukaan ollut laadittava rakennusjärjestys myös tätä yhdyskuntaa varten. Tällaisia rakennusjärjestyksiä ei kuitenkaan ole laadittu. Ainoastaan Marjaniemen huvilayhdyskuntaa varten on Oy. Marjaniemen Huvilayhdyskunnan toimesta v. 1926 laadittu rakennusjärjestys, mutta tälle ei ole haettu asianomaista vahvistusta, joten sen noudattaminen on vapaaehtoisen alistumisen varassa. Rakennusjärjestyksessä edellytetään m.m., että rakennustoimintaa valvoo mainitun yhtiön asettama rakennuslautakunta, jolta on haettava rakennuslupa.

Mikäli rakennusjärjestyksiä olisi laadittu, olisi käynyt välttämättömäksi laatia myös rakennussuunnitelmat tämän liitosalueen taajaväkisiä yhdyskuntia varten. Virallisesti vahvistettuja rakennussuunnitelmia ei ole. Eräitä ehdotuksia rakennussuunnitelmiksi on aikojen kuluessa kuitenkin laadittu.

Käytännössä tärkein on näistä Marjaniemen huvilayhdyskuntaa varten laadittu jaoitussuunnitelma, jota on noudatettu ja edelleen noudatetaan asuntotiloja eroitettaessa ja tontteja rakennettaessa. Suunnitelman on v. 1924 laatinut maanmittausinsinööri *Indus Röösgren.*

Herttuaniemessä omistamiaan maita varten on kaupungilla valmiina asemakaavaehdotus. Sille ei kuitenkaan ole hankittu vahvistusta, koska toistaiseksi ei ole ollut tarkoitusta ryhtyä luovuttamaan täältä asuntotontteja. Kuitenkin on eräälle osalle tätä asemakaavasuunnitelmaa, nimittäin Herttuaniemen suunnitellun öljysataman aluetta varten päätetty hakea rakennussuunnitelmalle asemakaavalaissa edellytetty vahvistus. Suunnitelman on kaupunginvaltuusto hyväksynyt tammikuun 23 p:nä 1935 ja maaherra on sen vahvistanut tammikuun 13 päivänä 1936.

Aikoinaan laaditutti Brändö Gårds Aktiebolag rakennussuunnitelman myös Brändön kartanon maita varten. Sen laati v. 1920 arkkitehti *Eliel Saarinen.* Sitä ei kuitenkaan vahvistettu ja myöhemmin se on kadottanut kaiken merkityksensä.

Rakennustoimintaa harjoitetaan vailla asemakaavallista suunnitelmaa Tammelundin tilan mailla ja niissä osissa Puodinkylää Marjanientä lukuunottamatta, joita kaupunki ei omista.

Huhtikuun 12 p:nä 1933 on kaupunginvaltuusto päättänyt maaherralle ilmoittaa suostuvansa laatimaan rakennussuunnitelman Puodinkylän taajaväkisen yhdyskunnan aluetta varten lukuunottamatta Marjaniemen huvilayhdyskunnan aluetta. Samana päivänä on kaupunginvaltuusto ilmoittanut pitävänsä tärkeänä, että rakennussuunnitelma laaditaan myös Tammelundin huvilayhdyskuntaa ja Strömsin tilaa varten sekä myös, että kaupunki on suostuvainen maanomistajain kustannuksella laatimaan nämä suunnitelmat.

Sen kautta, että osa Herttuanientä ja Puodinkylää ovat taajaväkisiä yhdyskuntia, on näissä osissa asemakaavalain 57 ja 60 §:n nojalla voimassa rakennuskielto. Käytännössä ei rakennuskiellosta voimassaolevia säännöksiä kuitenkaan noudatettane. Koska

Tammelundin tila ei kuulu Herttuaniemen taajaväkiseen yhdyskuntaan, ei sitävastoin tällä alueella ole pakollista rakennuskieltoa. Kun on osoittautunut, että rakennustoiminta täällä antaa paljon toivomisen varaa, ovat kaupunginviranomaiset ryhtyneet toimenpiteisiin rakennuskiellon aikaansaamiseksi asemakaavalain 60 §:n 2) kohdan nojalla täälläkin siksi, kun rakennussuunnitelma aluetta varten on vahvistettu.

14. TIEOLOT.

Liitosalueen tieoloihin painaa nyttemmin pääleiman uusi Porvoon maantie. Tämä kulkee alueen kautta pituussuuntaan. Liitosalueen piirissä on tätä tietä noin 6,400 metriä. Siitä on kaupunki, kuten tunnettua, rakentanut sen osan, mikä on Naurissaaren salmen ja kaupungin Puodinkylässä omistamien maiden rajan välillä, eli 5,540 metriä, ja valtio loppuosan Puodinkylän ja Mellunkylän väliseen rajaan, eli 860 metriä. Koko kaupungin rakentama osa on päällystetty asfalttipeitteellä, kun sensijaan valtion rakentama osa toistaiseksi on sepeli- ja soratietä.

Tältä tieltä erkanee niinikään kaupungin rakentama tie, joka Viikinkylän kautta johtaa vanhalle valtatielle Vanhastakaupungista pohjoiseen. Liitosalueen piirissä on tätä tietä 1,720 metriä. Samoin haarautuu tästä uusi myös kaupungin rakentama tie Herttuaniemen kartanon sivu Degerön salmen rantaan. Sen pituus on 1,240 metriä. Edellinen on sepeli- ja soratie, jälkimmäinen asfalttipeitteellä varustettu.

Näistä teistä ovat eräät osat kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön marraskuun 29 p:nä 1934 tekemän päätöksen mukaan julistetut maanteiksi. Tämä koskee Viikistä tulevaa tietä ja uutta Porvoon maantietä tämän tien ja Viikintien yhtymäkohdasta Puodinkylän ja Mellunkylän väliseen rajaan. Kaupunki on kuitenkin sopimuksen nojalla ottanut korvausta vastaan huolehtiakseen valtion kunnossapitovelvollisuudesta tällä tieosalla. Muista osista uutta Porvoon maantietä ja Degerön saareen johtavasta tiestä on kaupungin huolehdittava korvauksetta.

Uudelta Porvoon maantieltä erkanee myös Puodinkylässä äskettäin rakennettu tie Marjaniemen huvilayhdyskuntaan. Sen on rakentanut kaupunki, mutta sen kunnossapidosta vastaa Oy. Marjaniemen Huvilayhdyskunta. Sen pituus on 800 metriä.

Senjälkeen kuin yllämainitut tiet valmistuivat, ovat alueella kulkevat vanhat kylätiet jääneet yhä enemmän rappiolle. Tällainen tie, joka jo ennen kuin uudet tiet valmistuivat oli rappiolla, on se, mikä Herttuaniemestä kiertää Vanhankaukaupunginlahden Viikin latokartanoon. Samanlainen on myöskin Herttuaniemen kartanosta pitkin rantaa kulkeva tie Strömsiin, Tammelundiin ja Puodinkylään. Saman kohtalon alaiseksi on joutumassa myös entinen tärkeä kylätie vanhalta Porvoon maantieltä Puodinkylään. Näitä teitä pitävät nyttemmin tientarvitsijat yksityisesti varsin välttävässä kunnossa.

Tieoloja Marjaniemen huvilayhdyskunnassa ei ole järjestetty lakimääräiselle pohjalle. Oy. Marjaniemen Huvilayhdyskunnan laadituttamaan rakennusjärjestykseen on kylläkin otettu eräitä teiden rakentamista ja kunnossapitoa koskevia määräyksiä, mutta kun rakennusjärjestykselle ei ole haettu vahvistusta, ei näillä määräyksillä ole sitovaa voimaa.

Rakennusjärjestyksen määräykset teiden rakentamisesta ja kunnossapidosta kuuluvat seuraavasti:

13 §. »Alueen jatkuvaa järjestämistä varten tarpeelliset asemakaavaan merkityt kadut, tiet ja yleiset paikat teettää yhdyskunta varainsa mukaan, kun katsoo tarpeen niitä vaativan, ja on maata sellaiseen tarkoitukseen, ellei suosiollista sopimusta voida saada aikaan, yhdyskunnalle luovutettava sillä tavoin, kuin laissa kiinteän omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen säädetään.

Kadun, tien tai yleisen paikan tekeminen ei käsitä sen pinnan päällystämistä eikä lujittamista kivillä tai muilla aineilla.

Tehtäessä katua, tietä tai yleistä paikkaa, joka ei ole aiottu istutettavaksi, käytettäköön täytteenä ainoastaan puhdasta soraa tai hiekkaa.

Mihin ja miten jalkakäytävät ja katurajat on tehtävä, määrää rakennuslautakunta.»

14 §. »Kadut, tiet, laiturit ja yleiset paikat ovat tielain mukaan niiden kunnossapidettävät, jotka niitä käyttävät tai kutka yhtiökokous (s.t.s. Oy. Marjaniemen Huvilayhdyskunnan yhtiökokous) rakennuslautakunnan ehdotuksesta velvoittaa.»

15 §. »Tontin omistaja on velvollinen puoleen tiehen pitämään kunnossa teitä ja katuja, jotka rajoittavat tonttia, olkoonpa niillä reunaistutuksia tai ei. Sitäpaitsi on tontin omistajan tonttinsa pinta-alan suuruisessa suhteessa otettava osaa asuntotontteihin ei-kuuluvien huvila-alueella olevien teiden, torien, laiturien, siltojen, katuvalaistuksen, puistojen, likaviemärien ja kaivojen ylläpitoon.

Nämä maksut veloittaa huvilayhdyskunnan johtokunta tai se virasto, joka tulee hoitamaan huvila-alueen yhteisiä asioita, ja lankeavat ne maksettaviksi veloittajan määräämänä päivänä».

16 §. »Niinpian kuin likaviemärin pääjohdot ovat valmiit, on ostaja velvollinen omalla kustannuksellaan laittamaan tarpeelliset yksityisjohdot pääjohtoon, jos tontin korkeussuhteet sen sallivat, ottaen huomioon rakennuslautakunnan määräykset, että terveydellisiä näkökohtia noudatetaan».

Asuntotonttien haltijan velvollisuutta vastata teiden kunnossapidosta on koetettu tehostaa myös tonttien myyntiä koskevaan kauppakirjaan otetulla määräyksellä. Tästä sanotaan kauppakirjassa: »Ostaja on velvollinen suorittamaan ne palstan omistajalle määrätyt, yleisten teiden ja laitosten ylläpitämiseksi määrätyt maksut, mitkä myyjä tai se viranomainen, joka hoitaa huvila-alueen yleisiä asioita, määrää, ja on ne maksettava velkojan määräämänä päivänä».

Vaikkakaan siis edelläesitetyillä määräyksillä ei ole ollut julkisoikeudellista luonnetta, on niitä kuitenkin käytännössä voitu jossain määrin sovelluttaa. Aluetta aikoinaan asuntotiloiksi jaettaessa on tiemaat jätetty vapaiksi ja ovat ne nykyään Oy. Marjaniemen Huvilayhdyskunnan omistamat. Useimmat rakennussuunnitelmaan merkityt kadut ja tiet on avattu ja päällystetty osaksi yhtiön toimesta, osaksi vapaaehtoisen yhteistoiminnan pohjalla. Rakennusjärjestyksen 16 §:ssä edelletettyä veloitusta ei ole käytetty. Teiden kunnossapito on kuitenkin puutteellista. Ainoastaan päätiet ovat tyydyttävässä kunnossa. Teitä on alueella noin 3 km.

15. SÄHKÖKYSYMYS.

Erinäisten vuokrasopimusten mukaan, mitkä Etelä-Suomen Voima Oy. aikoinaan teki Botby Gods Aktiebolag, Hertonäs Gods Aktiebolag ja AB. Brändö-Villastad-nimisten yhtiöiden kanssa, on Etelä-Suomen Voima Oy:llä oikeus syyskuuhun 1969 pitää suurjännitejohtonsa ja sitä varten tarpeellisen linja-aukon aikaisemmin mainittujen yhtiöiden omistamilla mailla Herttuaniemessä ja Puodinkylässä. Maitten siirtyminen kaupungin haltuun ei ole muuttanut tätä Etelä-Suomen Voima Oy:n oikeutta. Yhtiö voi sopimusten mukaan saada vielä 50 vuoden pidennyksen tähän vuokraoikeuteensa. Tästä oikeudesta suorittaa yhtiö maanomistajalle, siis kaupungille, kaikkiaan 9 markkaa vuodessa. Näitten sopimusten mukaisesti kulkee Etelä-Suomen Voima Oy:n suurjännitejohto liitosalueen läpi.

Sanottu yhtiö on myöskin saanut oikeuden tästä suurjännitejohdosta myydä kuluttajille sähkövirtaa. Sopimuksessa, mikä joulukuun 15 päivänä 1920 tehtiin yhtiön ja kaupungin välillä sähköenergian myynnistä kaupungin sähkölaitokselle, oli kohta, jonka mukaan yhtiöllä ei ollut oikeutta »kaupunkiin yhdistetyllä alueella eikä sen ulkopuolella kaupungin omistamalla maalla antaa virtaa muille kuin kaupungin sähkölaitokselle, ellei se kussakin eri tapauksessa hankkinut siihen kaupungin

suostumusta». Joulukuun 17 päivänä 1924 kaupunginvaltuusto valtuutti rahatoimikamarin käyttämään kaupungin päätösvaltaa viimeksimainitun suostumuksen antamisessa yhtiölle. Samalla valtuusto päätti silloin käsiteltävänä olevan anomuksen johdosta myöntää yhtiölle edellämainitun »virranhankintasopimuksen voimassaoloajaksi oikeuden jakaa sähkövirtaa sitä haluaville kuluttajille Hertonäsin tilan alueella joko suoraan tai mahdollisten jakelujärjestöjen tai yksityisten urakoitsijain välityksellä ehdoin, että yhtiö antamastaan virrasta velkoi enintään 25 % korkeamman hinnan kuin kulloinkin voimassaoleva normaalinen sisävalaistusvirran hinta kaupungissa oli, sekä ettei kaupunki ollut estetty, milloin se katsoi etunsa sitä vaativan, itse ryhtymästä jakamaan sähkövirtaa mainitulle alueelle».

Sopimuksella, minkä rahatoimikamari näin saamansa valtuuden nojalla tammikuun 2 päivänä 1925 teki yhtiön kanssa, on yhtiö saanut oikeuden edellämainituilla ehdoilla jakaa sähkövirtaa Hertonäsin kartanon alueella. Sopimus on kahden vuoden irtisanomisen varassa.

Yhtiö ei kuitenkaan itse harjoita sähkövirran jakelua tällä alueella, vaan myy yleensä virtaa kuluttajien muodostamille yhtymille. Tällaisia on liitosalueella nykyään kaksi, nimittäin Herttuaniemen Sähköosuuskunta ja Marjaniemen Sähköosuuskunta. Kolmas sellainen on tekeillä, nimittäin Tammelundin sähköosuuskunta. Toistaiseksi on yhtiö virranjakelusta Tammelundissa tehnyt sopimuksen erään yksityisen urakoitsijan kanssa. Tälle kannalle on virranjakelu järjestetty myös suuressa osassa Puodinkylää, Marjanientä lukuunottamatta. Yhtiöllä on tällä alueella kulutusvirran myyntiä varten 4 muuntaja-asemaa. Osuuskunnat kustantavat itse johdot muuntajalta ja jakelujohdot. Virtaa myy yhtiö yleensä tariffin mukaan, jossa maksu kilovattitunnilta on ensimäisestä 100 kilovattitunnista Smk. 2: —, toisesta Smk. 1: 75, kolmannesta Smk. 1: 60, neljännestä Smk. 1: 50, viidennestä Smk. 1: 40 j.n.e.

Osuuskuntain jäsenten suorittamat maksut kulutuksesta ovat jonkinverran vaihtelevat. Esimerkkinä mainittakoon, että Marjaniemen sähköosuuskunta kantaa kuluttajiltaan pohjamaksuna 7 markkaa vuodessa lamppua kohti ja kulutusmaksua Smk. 2: 50 kilovattitunnilta.

Mainittakoon myös, että kaupunki huolehtii virran jakelusta Brändön kartanon maalla olevalla siirtolapuutarha-alueella. Kaupungin sähkölaitos on rakentanut pienjänniteverkoston, mutta ostaa virran Etelä-Suomen Voima Oy:ltä.

16. ASUTUSTOIMINTA.

Kunnan asutuslautakunta on tällä samoinkuin eräillä muillakin liitosalueilla jonkun verran edistänyt maanosittamista pientiloiksi. Asutuslautakunta on tälle alueelle, nimittäin Puodinkylään, välittänyt 8 asutuslainaa valtion asutusrahastosta ja 1 lainan maatalousministeriön alaisesta omakotirahastosta. Edellisten lainojen maksamaton määrä oli v:n 1934 lopussa Smk. 65,016: 25 ja jälkimmäisten Smk. 4,000: —.

17. LIITOSEHDOTUS.

Helsingin maalaiskunnan eri osista on ehkä Herttuaniemen liitosalue se, minkä liittäminen kaupunkiin tällä hetkellä kaupungin kannalta on ajankohtaisin ja tärkein.

Kaupungin toimenpiteet suurten teollisuus- ja satama-alueiden järjestämisestä tälle alueelle, joista ensimäinen kerta julkisesti keskusteltiin jo v. 1913 ja joitten toteuttaminen pantiin alulle Herttuaniemen kartanon ostamisella v. 1919, alkavat lähestyä valmistumistaan. (Kts. Päämietintö siv. 141 ss.) Kaupungin maaomaisuus, mikä tätä tarvetta ja sen aiheuttamaa asutusta varten on liitosalueella hankittu, käsittää nyttemmin, kuten on osoitettu, 1,083 ha ja sen lunastamiseen on kaupunki

käyttänyt varoja 33,660,324 markkaa. Alueen suurinta osaa varten on kaupunginvaltuusto joulukuun 17 päivänä 1930 periaatteessa hyväksynyt jaoitus- ja käyttösuunnitelman. Teollisuus- ja satama-alueista on pantu kuntoon osa öljysatamaa varten tarkoitettuja alueita. Lisäksi on eräitä muita teollisuusalueita tasoitettu. Oulunkylän asemalta teollisuus- ja satama-alueelle johtavaa rautatietä varten on pengertyöt suoritettu. Nyttemmin puuttuvat vain rautatiesilta Vantaanjoen yli, mikä on tarkoitus suorittaa v:n 1936 aikana, ja kiskoitus. Renkaana tässä järjestelytyössä on myös Porvoontien rakentaminen Puodinkylään asti ja maantie Viikistä tälle tielle. Kaikkiin näihin töihin on kaupunki käyttänyt v:n 1935 loppuun mennessä varoja noin 49,030,000 markkaa. Kaupunki on siten toistaiseksi sitonut tähän alueeseen pääomaa noin 82,700,000 markkaa. Jotta kaupunki voisi ryhtyä näitä pääomia tuottavasti käyttämään, haluaa kaupunki tämän alueen liittämistä kaupunkiin.

Jo silloin, kun Herttuaniemen kartanon ostoa v. 1919 valmisteltiin, huomautti rahatoimikamari, että »siinä tapauksessa, että luovutus tulee toimeen, olisi tärkeää saada alue mitä pikimmin yhdistetyksi kaupunkiin». Kaupungin asettama esikaupunkivaltuuskunta piti v. 1921 liitosalueen liittämistä kaupunkiin selvänä, samoin ylemmänasteen itsehallinnon järjestämistä valmistellut valtion komitea v. 1923. Kun Herttuaniemen teollisuus- ja satama-alueen järjestelykysymys v. 1930 oli ratkaisuvaiheessaan, huomauttivat useat kaupungin viranomaiset liitoksen välttämättömyydestä. V. 1932 kiiruhti kaupungin satamalautakunta asian ratkaisua. (Kts. Päämietintö sivut 228—229.)

Selvitysmies voi pitemmittä perusteluitta yhtyä käsitykseen, että nyt kysymyksessäoleva alue on liitettävä kaupunkiin. Jotta aluetta voitaisiin asianmukaisella tavalla käyttää tarkoitukseensa, on välttämätöntä, että se kaikissa suhteissa joutuu niitten säännösten alaiseksi, jotka kaupunkikunnissa ovat voimassa. Tämä on tarpeellista varsinkin alueen asemakaavallista järjestelyä ja rakennustoiminnan valvontaa varten sekä satamain hallintoa ja satamaliikenteen valvontaa silmälläpitäen. Muuta mahdollisuutta tämän toteuttamiseen ei ole kuin se, että alue liitetään kaupunkiin. Myöskin on asianmukaista, että kaupunki saa verotusoikeuden ja oikeuden liikennettä rasittavien maksujen kantamiseen tällä alueella. Edelleen on välttämätöntä, että tämä alue poliisihoidollisesti kuuluu kaupungin poliisipiiriin ja myös oikeudenhoidon alalla raastuvanoikeuden tuomiopiiriin. Lakimääräisinä edellytyksinä näitten alueitten liittämiselle kaupunkiin voidaan pitää melkeinpä kaikkia kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:ssä lueteltuja edellytyksiä.

Mitä kaupunkiin liitettävän alueen rajoihin tulee, niin ei siinäkään ole suurta harkinnan varaa. Puodinkylässä on tosin vielä jonkun verran maata, joka on yksityisten maanomistajain hallussa ja käytetään maataloudellisesti. Nämäkin maanomistajat ovat kuitenkin ilmeisesti valmiit sopivan tilaisuuden tullen osittamaan maansa asuntotonteiksi ja luovuttamaan ne rakennettaviksi. Näitten maitten liittämistä kaupunkiin on pidettävä välttämättömänä järjestämättömän asutuksen estämiseksi. Luonnollista on myös, että ne osat aluetta, joille jo on syntynyt esikaupunkiasutusta, nimittäin Tammelund, Marjaniemi ja Puodinkylän ranta-alueet liitoksessa seuraavat mukana. Sen kautta, että yksityisten hallussa olevien tilojen rajat ovat varsin hajanaiset ja epäsäännölliset, ei myöskään olisi mahdollista, jos nämä jätettäisiin kaupunkiin liitettävän alueen ulkopuolelle, aikaansaada ehjää ja selvää kaupungin alueen ulkorajaa. Näinollen on koko Puodinkylä, jota tässä esitetyt mietteet lähinnä koskevat, liitettävä kaupunkiin.

Kaupunkiin liitettävät alueet tulisivat siten olemaan Brändö Gård, R. N:o 1[1], koko Herttuaniemen kylä, Båtvikin yksinäisestä rälssitilasta muodostetut tilat ja koko Puodinkylä sekä näitten kylien ja talojen jaetut ja jakamattomat vesialueet.

HERTTUANIEMEN LIITOSALUE
HERTONÄS INKORPORERINGSOMRÅDE

Herttuaniemen kylä, Båtvik'in ja Brändön yksinäistalot sekä Puodinkylä
Hertonäs by, Båtvik och Brändö enstaka hemman samt Botby by

- Liitosalueen raja / Inkorp.områdets gräns
- Kylän raja Bygräns
- Kaupungin ylläpitämä tie Av staden underhållen väg
- Kylätie Byväg
- Yksityisten ylläpitämä tie / Av enskilda underhållen väg
- KkFsk Kansakoulu Folkskola
- P Paloasema Brondstation

Malminkylä
Meliuppkyla
Viikinkylä
Botby
Puotinkylä
Bolbygård
Torsäng
Skogshem
Toivomäki
Kauhalahti
Björkbacken
Bellbo
Porvoon tie
Marjaniemi
Ströms
Keskinen Koivus
Pieni-Koivusaari
Iso Koivusaari
Strömsvik
Härkäsaari
Botbyn lahti
Botbyviken
Helsingin kaupunki yht.
Brändö
Herttuaniemi
Härtonäs
Tammelund
Ruukinlahti
Kalvholm
Tjärholm
Ramsjöudde
Vädo torp.
Kulosaaren kunta
Tuurholmanselkä
Degerö kylä
Degerö
Nortra Ullholmen
Vestra Ullholmen
Hemholmen
Östra Ullholmen

- Kaupungin maata / Stadens mark
- Valtion maata / Statens mark
- Seurakuntien maata / Församlingarnas mark
- Maayhtiöiden maata / Bolagens mark
- Kunnan maata / Kommunens mark
- Yksityisten maata / Enskildas mark

Mittakaava Skala
200 100 0 200 400 600 800 1000 1500 2000 m

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 10

ERIKOISSELVITYS
ITÄISEN SAARISTON LIITOSALUEESTA

DEGERÖ, VILLINGE, SANTAHAMINA JA MJÖLÖ
HELSINGIN MAALAISKUNNASSA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936.

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. *ASEMA JA MAASTO.*

Tähän liitosalueeseen on luettu ne Helsingin maalaiskuntaan kuuluvat saaret n.s. itäisessä saaristossa, mitkä kuuluvat kaupungin laajenemisalueeseen tai joitten maantieteellinen asema on sellainen, että niitten asemaa kaupungin ympäristön kunnallista jaoitusta muutettaessa ei voida muulla tavoin järjestää kuin liittämällä ne kaupunkiin. Tähän alueeseen kuuluvat Degerön kylä, Villinge siihen luettuna, Turholman tila Degerön saarella, Santahaminan kylä ja Mjölön yksinäistalo.

Alueen erottaa mantereesta Turholman selkä ja Degerön salmi. Lännessä kulkee vesiraja Kruunuvuorenselällä kaupungin vesialueen vastarajana. Suomenlinnan kohdalla kulkee raja Kuninkaansalmen kautta jatkuen sieltä etelään ulkomerelle. Itäinen raja kulkee Vådön saaren poikki sulkien piiriinsä Brändholmen-nimisen saaren ja kääntyen sitten itään. Villingen itäpuolella raja kääntyy koilliseen ja nousee pohjoisessa Västersundomin kylän vesialueen rajalle, jota myöden se kulkee itäänpäin Sipoon kunnan rajalle. Tätä kunnan rajaa pitkin liitosalueen raja kulkee etelään ulkomerelle. (Kts. liitteenä olevaa karttaa.)

Alueen pinta-alasta voidaan tarkkaan laskea vain maa-alueitten pinta-ala. Maarekisterin tietojen mukaan on Degerön kylä 821 ha, Turholman yksinäistalo 179 ha, ja Mjölön kylä 107 ha. Santahaminasta ei maarekisteri sisällä mitään pinta-alatietoja. Pitäjän kartalta laskettaessa saadaan Santahaminan saarten pinta-alaksi n. 463 ha. Liitosalueen maiden pinta-alaksi saadaan tämän mukaan siis n. 1,570 ha. Vesialueesta voidaan esittää erilaisia lukuja riippuen siitä, miten laajalle alueen tahtoo laskea ulkomerelle päin. Jos alueen eteläraja merellä vedetään siitä pisteestä, mikä ajatellaan kaupungin nykyisen vesialueen läntisen rajan ja Gråskärsbådarna-nimisten luotojen eteläpuolitse noin 500 metrin etäisyydelle näitten rannasta itäkoilliseen suuntaan vedetyn viivan leikkauspisteeksi niin, että raja kulkee noin 500 metriä muittenkin eteläisimpien saarten ja luotojen rannasta siihen, missä tämä viiva leikkaa Sipoon rajan, on koko alueen pinta-ala taloudelliselta kartalta laskettuna noin 10,000 ha. Vesialueen pinta-ala olisi silloin noin 8,430 ha.

Tämän alueen suuret saaret ovat kaikki hyvin luonnonkauniita ja ovat senvuoksi jo varhain houkutelleet tänne kaupunkilaisten kesäasutusta. Degerön saaresta on kuitenkin huomattava osa sangen kallioista ja kaupunkimaiselle asutukselle vesi- ja viemäri- y.m. johtoineen vähemmän soveliasta. Kuitenkin on saaren länsiosassa ja varsinkin itäosassa laakso- ja ranta-alueita, joissa viljelyskin on mahdollista. Itäosassa harjoitetaankin edelleen maanviljelystä. Toistaiseksi on esikaupunkiasutuksen luontoista asutusta vain saaren pohjoispäässä Degerön salmen rannalla ja etelässä Hevossalmen rannassa. Aivan viime aikoina on myös saaren keskiosaan Degerön kartanon maille alkanut syntyä tämäntapaista asutusta. Villingen saaren, samoinkuin muitten pienempien saarten voidaan edellyttää jäävän vain kesähuvila-alueiksi. Santahaminan kylä ja Mjölön yksinäistalo ovat kokonaisuudessaan käytetyt tai varatut puolustuslaitoksen tarpeisiin. Santahaminassa on kuitenkin jonkunverran pysyväistä, pääasiallisesti puolustuslaitoksen palveluksessa olevaa väestöä. Villingen saaren itäosa on myös puolustuslaitoksen käytettävissä.

Liikennettä kaupungista käsin tälle alueelle välittävät osaksi rannikkolaivat ja puolustuslaitoksen laivat, osaksi äskettäin hyvään kuntoon laitettu tie Kulosaaren ja Herttuaniemen kautta. Tie päättyy Hevossalmeen, jonne on kaupungista n. 11.7 km.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Tämän alueen pääsaari, Degerö, oli isojaon aikana, joka täällä päättyi v. 1796, jaettu kolmeen tilaan, jotka olivat Holmgård-niminen säteritila N:o 1 ja Uppbyn rälssitila N:o 2, mitkä yhteensä muodostivat Degerön kylän, sekä Turholman yksinäinen verotalo. Holmgårdin tilaan kuului myös Villingen saari. V. 1798 jaettiin Holmgård neljään tilaan: Degerön säteri R. N:o 1^1, pinta-ala 222.237 ha, Jollas R. N:o 1^2, 114.513 ha, Stansvik R. N:o 1^3, 106.688 ha, ja Villinge R. N:o 1^4, 164.238 ha. Vuonna 1905 päättyneessä isojaon täydennystoimituksessa jätettiin R. N:ojen 1^1, 1^2, 1^3 ja 1^4 yhteiseksi 2.92 ha:n suuruinen alue. 1908 jaettiin yhteinen palsta. Näiden toimitusten aiheuttamat pinta-alan muutokset on otettu huomioon edellisissä pinta-alatiedoissa. Uppby oli alkuaan pinta-alaltaan 165.03 ha ja Turholma 196.18 ha. V. 1929 merkittiin tässä mainittujen maakirjatalojen lisäksi maarekisteriin uusi maakirjatalo Östra Rönnskär N:o 3, 3.440 ha:n suuruinen ulkosaari.

Kaikista vanhoista tiloista on aikojen kuluessa eroitettu joukko tiloja, pääasiallisesti kesähuvila-alueiksi. Verrattain harvat uudet tilat ovat sellaisia, joita voidaan pitää esikaupunkiasutusta varten tarkoitettuina. Nämä sijaitsevat pääasiallisesti saaren pohjoisosassa, lähinnä Herttuanientä. Kantatiloista on nyttemmin jäljellä seuraavat suuremmat tilat: Degerön säteri, nykyinen rekisterinumero 1^{404}, pinta-ala 174.4778 ha, Jollas R. N:o 1^{304}, 56.5127 ha, Stansvik R. N:o 1^{1253}, 99.559 ha, Södra Villinge R. N:o 1^{320}, 12.6340 ha, Villinge R. N:o 1^{299}, 19.0791 ha, Uppby eli Hålvik—Håkansvik R. N:o 2^{133}, 122.2716 ha, ja Turholm R. N:o 1^{24}, 141.705 ha.

Muodostettujen uusien pienempien tilojen luonne kesähuvilapaikkoina ilmenee m.m. siitä, että ne muodostettiin jo 1800-luvun lopulla ja että uudet tilat usein olivat yhtä hehtaaria suuremmat. Ennen vuotta 1890 oli syntynyt 10 alle 1 ha:n ja 12 1—5 ha:n suuruista tilaa. Jälkimäinen tilojen koko on juuri kesähuvila-asutukselle kaupungin ympäristöllä luonteenomainen. Vv. 1891—1900 syntyi 16 alle 1 ha:n suuruista tilaa ja 4 1—5 ha:n suuruista tilaa. 1900-luvun ensimäisellä vuosikymmenellä oli maanosittamisen alalla täällä hiljaista. Silloin muodostettiin kaikkiaan 24 nyt kysymyksessäolevaa suuruusluokkaa olevaa tilaa. V. 1913 alkoi sensijaan erikoisen vilkas palstoituskausi, jota kesti vuoteen 1917. Seuraavat luvut uusista tiloista mainittakoon:

	Uusia tiloja	
	alle 1 ha	1—5 ha
1913	20	13
1914	33	9
1915	34	6
1916	9	14
1917	2	2

Suurin osa tänä aikana syntyneistä tiloista oli Villingessä. Senjälkeen oli taasen hiljaista aikaa aina v:teen 1928, jolloin suhteellisen runsaasti alkoi syntyä uusia tiloja. Vastaava numerosarja on siitä lähtien ollut seuraava:

	alle 1 ha	1—5 ha
1928	26	9
1929	16	1
1930	41	9
1931	9	6
1932	14	2
1933	8	3
1934	32	2
1935	60	2

Useimmat niinhyvin vanhat kantatilat kuin muodostetut uudet tilat ovat yksityisten hallussa. Maanviljelystä harjoitetaan pääasiallisesti vain Degerön tilalla, jonka omistaa professori *Gunnar Castrén*. Muita suurempien tilojen omistajia ovat Uppbyn eli Hålvik—Håkansvikin omistaja, maanviljelijä *Lars Lindberg*, Jollas'in omistaja, lähetystöneuvos *Otto von Radowitz*'in puoliso synt. von Pfaler ja Stansvikin omistaja, vapaaherra *Reinhold von Willebrand*'in perikunta sekä Villingen saaren »Villinge Gårds Aktiebolag»-niminen yhtiö.

Kaupungin haltuun on siirtynyt Turholman tila, nykyinen R. N:o 1^{24}, pinta-ala maarekisterin mukaan 141.705 ha, sekä tästä tilasta eroitetut kaksi huvilapalstaa, R. N:ot 1^{1} ja 1^{8}, pinta-alaltaan yhteensä 2.4 ha, Turvik R. N:o 1^{4} ja Tursten R. N:o 1^{5}. Kahta viimeksimainittua, joitten yhteinen pinta-ala on 22 ha, käyttää kaupunki kansanpuistona. Lisäksi omistaa kaupunki R. N:o 1^{7}:n, joka on pinta-alaltaan 2.1 ha. Kaupunki omistaa täällä siten maata 168 ha.

Valtio omistaa Suomenlinnan linnoitusvyöhykkeeseen kuuluvat Itä-Villingen saaret R. N:ot 1^{64}, 0.863 ha, 1^{65}, 1.543 tynnöriä, 1^{66}, 2.223 ha, 1^{67}, 0.496 ha, 1^{68}, 4.959 ha, 1^{69}, 0.320 ha, 1^{70}, 0.247 ha, 1^{71}, 0.740 ha, 1^{87}, 1.038 ha, 1^{98}, 0.640 ha, 1^{99}, 1.234 ha, 1^{118}, 1.081 ha, 1^{122}, 0.212 ha, 1^{123}, 0.216 ha, 1^{124}, 0.095 ha, 1^{152}, 0.2468 ha, 1^{155}, 5.489 ha, 1^{156}, 8.813 ha, 1^{157}, 1.781 ha, yhteensä noin 32.25 ha, ja kaksi Jollaksen tilasta eroitettua tilaa, R. N:o 1^{5}, 0.08 ha, ja R. N:o 1^{6}, 0.14 ha. Valtiolle on v. 1934 myös pakkolunastettu maantietä varten seuraavat tilat: Degerön kylässä R. N:ot 1^{336}—^{345}, 2^{127}—^{129} ja 2^{131}, Turholman yksinäistilasta R. N:ot 1^{36}—^{39} sekä osia yhteisistä maa- ja vesialueista. Näin pakkolunastettujen maitten pinta-ala on Degerön kylässä yhteensä 3.4652 ha ja Turholman tilalla 1.7882 ha. Valtio omistaa siten Degerön kylässä 36 ha ja Turholman tilasta 2 ha maata.

Mitä muihin tähän alueeseen kuuluviin kyliin tulee, niin on Santahaminan kylä jaettu kahteen yksinäistaloon, Övergård N:o 1 ja Nedergård N:o 2. Nämä yksinomaan puolustuslaitoksen tarpeisiin käytetyt tilat ovat jakamatta. Tiloista ei ole maarekisterissä mitään pinta-alamerkintöjä. Valtio omistaa kaikki kylän maat ja vedet.

Mjölön kylä ja saariryhmä on yhtenä Mjölö-nimisenä yksinäisenä verotalona. Tilan maitten pinta-ala on 107.33 ha. Tila on pakkolunastettu puolustuslaitoksen tarpeisiin ja omistaa sen siis valtio.

Santahaminan kylän ja Mjölön vesialueiden rajat ulkomerta vastaan ovat käymättä, jonka johdosta näiden pinta-aloista ei voida saada mitään päteviä tietoja. Degerön kylän ja Turholman vesialueen ympärysrajat on sitävastoin määritelty parhaillaan vireillä olevan vesialueiden jaon yhteydessä. Jakoehdotuksen mukaan on kokonaisala 987.5 ha, josta Degerön kylän osalle tulee 879.9 ha ja Turholmalle 107.6 ha.

Liitosalueen tilat jakaantuivat vuoden 1933 alussa maittensa pinta-alan mukaan seuraavasti:

Kylä tai tila	Tiloja, joihin kuului									Tiloja yhteensä
	—0.5 ha	0.5—1 ha	1—5 ha	5—10 ha	10—15 ha	15—25 ha	25—50 ha	50—100 ha	100— ha	
Degerön kylä	142	68	78	6	3	3	—	1	3	304
Turholma	4	3	6	2	2	—	—	—	1	18
Santahaminan kylä	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Mjölö	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Yhteensä	146	71	84	8	5	3	—	1	7	325

Eriluontoisten maanomistajien kesken jakaantuivat maat vuoden 1934 lopussa seuraavasti:

Kylä tai tila	Maan-viljelijä-väestö		Asunto-tonttien omistajat [1])		Kaupunki		Valtio		Yhteensä	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Degerön kylä	484	58.9	301	36.7	—	—	36	4.4	821	100
Turholma	—	—	9	5.0	168	93.9	2	1.1	179	100
Santahaminan kylä	—	—	—	—	—	—	463	100	463	100
Mjölö	—	—	—	—	—	—	107	100	107	100
Koko alue	484	30.8	310	19.8	168	10.7	608	38.7	1,570	100

3. *RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.*

Samoinkuin Herttuaniemen liitosalueeseen nähden on vaikeata esittää yksityiskohtaisia tietoja tämän alueen rakennus- ja asunto-oloista. V. 1930 toimitetussa kiinteistö- ja asuntolaskennassa luettiin nimittäin itäiset saaret samaan laskentapiiriin kuin Herttuaniemi ja Puodinkylä. Itäisiä saaria koskevia tietoja ei näin ollen voida eritellä. Ainoastaan Santahamina esiintyy taulukoissa erillisenä.

Tämän alueen rakennus- ja asunto-olojen esittely ei myöskään tämän alueen luonteen selvittämiseksi ole välttämätöntä. Kuten aikaisemmin on mainittu, ovat tällä alueella, Santahaminaa lukuunottamatta, olevat rakennukset yleensä kesähuviloita. Alueella olevilla suuremmilla tiloilla ovat päärakennukset sekä taloushenkilökunnan rakennukset luonnollisesti myös talviasuntoja. Alueen vähäinen esikaupunkiasutus on suhteellisen korkeata tasoa. Pienasuntoja on vähän.

Mitä erikseen Santahaminaan tulee, niin oli täällä 225 rakennusta, kaikki valtion maalla. 170 rakennusta omisti valtio, muut 55 yksityiset, kahta rakennusta lukuunottamatta, joista toisen omisti Helsingin maalaiskunta, toisen eräs yhdistys. Rakennuksista oli 136 lämmitettäviä. Asumiseen tarkoitettuja huoneistoja oli 307 ja huoneita 875. Asuttuja huoneistoja oli 216 ja huoneita 437. Niissä asui 631 henkeä. Huomattava eroitus asumiseen tarkoitettujen ja asuttujen huoneistojen ja huoneiden välillä johtuu siitä, että suurta määrää huoneistoja käytetään vain kesäasuntoina.

4. *VÄESTÖOLOT.*

V. 1930 toimitetussa väestölaskennassa muodostivat Degerön ja Villingen saaret oman ja Santahamina oman piirinsä. Näissä piireissä olivat eri asukasmäärät seuraavat:

	Degerö-Villinge	Santa-hamina	Yhteensä
Täällä asuva väestö	316	631	947
Läsnäoleva väestö	316	628	944

V:n 1931 henkikirjoituksessa oli Degerön ja Villingen asukasluku 322 ja Santahaminan 626 eli yhteensä 948.

Degerön ja Villingen henkikirjoitettu asukasmäärä on pysynyt verrattain muuttumattomana tämän vuosisadan alkupuolelta saakka. V. 1904 oli henkikirjoitettuja 197 ja v. 1921 oli vielä vain 255. V. 1922 se nousi yli 300:n, minkä kohdalla se sen jälkeen on pysytellyt. Santahaminan henkikirjoituksesta voidaan saada tietoja vasta v:sta 1925. Tällöin oli asukasluku 577. Siitä lähtien on se noussut sen verran,

[1]) Tähän luettu myös kesähuvilatonttien omistajat.

että se v. 1933 oli 587. Mjölön saariryhmän henkikirjoitettu väestö on luettu Santahaminan väestöön. Alueen koko henkikirjoitettu väestö oli siten v. 1933 937. Tämä oli 2.9 % kunnan koko asukasmäärästä.

Poiketen useimpia muita liitosalueita koskevissa erikoisselvityksissä noudatetusta menettelystä, ei tästä liitosalueesta esitetä yhdistelmää väestön ammattiryhmityksestä ja jakaantumisesta perheaseman mukaan. Päämietinnössä on sivuilla 89—90 esitetty näistä asioista yhdistelmä, johon on koottu Herttuaniemen liitosaluetta sekä tätä liitosaluetta ja Viikiä koskevat v:n 1930 väestölaskennassa todetut tiedot. Mainituissa yhdistelmissä havaittavista luvuista on aihetta vain mainita, että yhdistelmässä esiintyvä suhteellisen korkea maataloutta harjoittavan väestön lukumäärä ja suhdeluku, 503 ja 25.9, osoittavat, että alueen kaupunkilaistuminen tässä suhteessa vielä on alkuasteellaan. Varsinkin Degerön saarella elää huomattava osa vakinaisesta väestöstä vielä tavalla tai toisella maatalouden varassa.

5. *TALOUDELLISET OLOT.*

Taloudelliset olot ovat, kuten edellisestäkin jo selviää, erilaiset Degerön saarella ja Santahaminassa. Tämä ilmenee myöskin kunnallisverotusta koskevasta tilastosta.

Niinpä havaitaan, että verotetut tulot jakaantuivat eri tavoin eri tuloryhmien välillä mainituissa tämän alueen osissa. Esim. v:n 1930 tulot jakaantuivat seuraavasti:

Alueen osa	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja
	Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
Degerö ja Villinge	1,124,000	43.3	89,400	3.5	1,379,700	53.2	2,593,100
Santahamina	76,800	1.3	50,200	0.9	5,604,500	97.8	5,731,500
Koko alue	1,200,800	14.4	139,600	1.7	6,984,200	83.9	8,324,600

Degerön ja Villingen saarilla on siis kiinteistötuloilla huomattava merkitys, kun sen sijaan nämä tulot samoinkuin tulot elinkeinosta ja liikkeestä Santahaminassa ovat melkein olemattomat. Santahaminassa on suuri ilmailutelakka, jossa v. 1934 oli 193 työntekijää, mutta kun sen omistaa valtio, ei sen toiminnan tuloksia näy verotustilastossa. Se, että palkkatuloilla Degerön ja Villingen saarilla on niinkin suuri merkitys kuin edelläesitetyt luvut osoittavat, johtuu siitä, että varsinkin Degerön saarella asuu suhteellisen varakasta väkeä. Tämä käy selville myös siitä tilastosta, joka valaisee tulojen jakaantumista suuruuden perusteella. Saman v:n 1930 tulot jakaantuivat koko alueella seuraavalla tavalla:

Tulot	Verotettuja			Veroäyrejä		
	Itäiset saaret		Kaup.	Itäiset saaret		Kaup.
	Luku	%	%	Luku	%	%
Alle 2,000	197	24.2	8.4	2,034	2.5	0.5
2,000— 5,999	228	28.1	23.4	8,674	10.4	3.6
6,000— 9,999	75	9.2	13.9	5,826	7.0	4.3
10,000— 19,999	196	24.1	22.6	30,450	36.6	13.0
20,000— 49,999	111	13.7	24.2	31,240	37.5	27.2
50,000— 99,999	5	0.6	4.4	3,022	3.6	11.9
Yli 100,000	1	0.1	3.1	2,000	2.4	39.5
Yhteensä	813	100.0	100.0	83,246	100.0	100.0

Verotettuja, joiden tulo oli alle 6,000 markkaa, oli tosin 52.3 %, mutta verrattuna muihin liitosalueisiin, on tämä suhdeluku verrattain pieni. Tämä ryhmä edustanee pääasiallisesti henkilökohtaista palveluskuntaa ja maanviljelystyöväestöä. Siihen sisältyvät myös kesähuviloista arvioidut tulot. Tämän alueen erikoisluonne tulojen jakaantumisen kannalta ilmenee siinä, että 10,000—20,000 markan tulojen ryhmä on suhteellisen suuri ja erittäinkin siinä, että 20,001 markkaa suurempien tulojen nauttijat ovat runsaammin edustettuina kuin useilla muilla liitosalueilla. Näistä ovat suurimpien tulojen nauttijat Degerön saarelta.

Verotettujen tulojen kehitys viisivuotiskautena 1929—1933 on tällä alueella ollut seuraava:

Vuonna	Verolippuja	Verotettuja tuloja						
		Talosta, tontista ja maasta		Elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
1929	548	1,241,300	15.0	111,300	1.4	6,905,300	83.6	8,257,900
1930	813	1,200,800	14.4	139,600	1.7	6,984,200	83.9	8,324,600
1931	600	1,094,600	16.1	167,200	2.5	5,535,900	81.4	6,797,700
1932	652	1,226,600	18.5	94,600	1.4	5,311,900	80.1	6,633,100
1933	620	1,476,000	23.1	170,600	2.7	4,739,300	74.2	6,385,900

Liitosalueen osuus Helsingin maalaiskunnan kaikista verotetuista tuloista on samana ajanjaksona eli, jos taksoitusvuosi otetaan huomioon, viisivuotiskautena 1930—1934 ollut seuraava:

Vuosi	Verotetut tulot		
	Helsingin maalaiskunta	Liitosalue	
	Smk.	Smk.	%
1930	137,360,700	8,257,900	6.0
1931	120,086,400	8,324,600	6.9
1932	112,272,800	6,797,700	6.1
1933	101,445,800	6,633,100	6.5
1934	98,965,600	6,385,900	6.5

Mainittuna viisivuotiskautena on tämän liitosalueen keskimääräinen osuus koko kunnan verotetuista tuloista ollut 6.4 %. Verojen poistoprosentti lienee tällä alueella jonkunverran pienempi kuin kunnan yleinen poistoprosentti.

6. *ALUEEN ASEMA KUNNAN HALLINNOSSA.*

Kuten kunnan itäosien asema yleensä on myöskin tämän liitosalueen asema kunnan hallinnossa ollut varsin syrjäinen. Alueen väestö valittaa yleisesti, että kunta kiinnittää varsin vähän huomiota tämän saarialueen tarpeisiin. Alueen väestö on myös siksi vähäistä, ettei se sanottavasti saa ääntään kuuluviin kunnan hallinnossa. Poikkeusasemassa on viime aikoina ollut Santahamina, joka vilkkaan osanoton vuoksi v:n 1933 vaaleihin sai kunnanvaltuustoon 2 edustajaa.

Kunnallisvaaleissa, kuten valtiollisissa vaaleissakin, muodostaa Santahamina oman äänestysalueensa. Muut saaret kuuluvat samaan n.s. Puodinkylän äänestysalueeseen kuin Herttuaniemen liitosalue. Tätä äänestysaluetta koskevat yhteiset vaalitiedot ovat esitetyt Herttuaniemen liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä, johon tässä viitattakoon.

Mitä Santahaminan äänestysalueeseen tulee, niin oli siinä v:n 1933 kunnallisvaaleissa 364 äänioikeutettua, mikä oli 2.6 % kunnan kaikista äänioikeutetuista. Näistä käytti äänioikeuttaan 263 henkilöä, mikä myös oli 2.6 % vaaleihin osaaottaneista koko kunnassa. Annetuista äänistä tuli 254 eli 96.6 % suomenkielisten porvarillisten puolueiden, 4 eli 1.5 % ruotsalaisen kansanpuolueen ja 5 eli 1.9 % sosialidemokraattisen puolueen listojen hyväksi. Santahaminasta kunnanvaltuustoon valitut henkilöt ovat kumpikin valitut suomenkielisten porvarillisten listoilta.

Kunnan hallinnon sisäisessä piirijaossa kuuluu tämä alue kokonaisuudessaan n.s. Puodinkylän verotuspiiriin. Verot on maksettava kaupungissa, mutta veroilmoituksia voidaan tehdä eräissä tällä alueella olevissa liikkeissä. Kunnallislautakunnan piirijaossa muodostaa Santahamina myös oman piirinsä. Muut osat kuuluvat n.s. Herttuaniemen piiriin.

Muita kunnallisia laitoksia kuin kansakouluja ei tämän alueen piirissä ole.

7. *DEGERÖN TAAJAVÄKINEN YHDYSKUNTA.*

Nyt puheenaolevasta liitosalueesta on osa julistettu taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, nimittäin Degerön ja Villingen saaret. Joulukuun 30 p:nä 1922 on nimittäin valtioneuvosto eräitten Degerön saaren maanomistajain alotteesta päättänyt julistaa Degerön kylän, Turholman yksinäisen verotalon ja n.s. Villingen allodisäterin taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Yhdyskunnalle on maaherra tammikuun 14 p:nä 1926 vahvistanut hallinnon ohjesäännön. Yhdyskunnalla on myös valtuusto, johon kuuluu 11 jäsentä. Valtuusto ei kuitenkaan ole ryhtynyt mihinkään varsinaisiin toimenpiteisiin olojen järjestämiseksi eikä yhdyskunta myöskään käytä verotusoikeuttaan. Yhdyskunnalla ei tämän vuoksi myöskään ole varoja eikä velkoja.

8. *KANSAKOULUT.*

Liitosalueella on kaksi omaa koulupiiriä. Sen lisäksi kuuluu osa aluetta Herttuaniemen eräitten osien kanssa yhteiseen koulupiiriin. Liitosalueen omat koulupiirit ovat Santahaminan suomenkielinen kansakoulupiiri ja Jollaksen ruotsinkielinen koulupiiri. Edellisessä on täydellinen, jälkimäisessä vain supistettu koulu. Suurin osa Degerön saarta kuuluu Herttuaniemen—Degerön ruotsinkieliseen koulupiiriin. Tämän piirin yläkoulu on Herttuaniemessä, mutta alakoulu Degerön saarella.

Liitosalueella on siis seuraavat koulut:

Santahaminan suomenkielinen kansakoulu. Rakennus sijaitsee valtiolta vuokratulla maalla. Se on rakennettu v. 1930. Rakennus on kivestä, kaksikerroksinen, tyydyttävässä kunnossa. Sen kuutiosisältö on 2,751 m³ ja arvo laskettuna 280 markan mukaan m³:ltä 770,000 markkaa. Koulutontille on v. 1934 rakennettu oppilaskotirakennus, joka tuli maksamaan 69,000 markkaa. Kouluirtaimiston arvo on 64,602 markkaa. Koulua varten on v. 1930 saatu valtion kuoletuslainaa 224,000 markkaa (Laina N:o 1732), josta v:n 1934 lopussa oli maksamatta Smk. 219,100: 40. Koulussa on kaksi vakinaista opettajaa sekä käsityönopettaja. Oppilaitten lukumäärä oli lokakuussa v. 1933 alakoulussa 36 ja yläkoulussa 38 eli yhteensä 74 ja samaan aikaan v. 1934 alakoulussa 18 ja yläkoulussa 43 eli yhteensä 61.

Jollaksen ruotsinkielinen supistettu koulu toimii vuokra-

huoneistossa Jollaksen kartanossa. Koulussa on yksi opettaja. Oppilaita oli lokakuussa 1933 alakoulussa 9 ja yläkoulussa 12 eli yhteensä 21 ja samaan aikaan v. 1934 alakoulussa 7 ja yläkoulussa 15 eli yhteensä 22. Kysymys koulun lakkauttamisesta on ollut vireillä. Koulun irtaimiston arvo on 15,976 markkaa.

Degerön ruotsinkielinen alakoulu on niinikään sijoitettu vuokrahuoneistoon saaren pohjoisosassa. Tässäkin koulussa on vain yksi opettaja. Oppilaita oli lokakuussa 1933 13 ja 1934 16. Koulun irtaimiston arvo on 8,034 markkaa.

Näitten koulujen oppilasmäärä oli siten v. 1934 yhteensä 99, mikä on 3.7 % kunnan koko oppilasmäärästä.

Tällä alueella sijaitsevien koulujen irtaimiston arvo on kaikkiaan 88,612 markkaa. Koulukiinteistöjä on siis vain yksi, jonka arvo on 839,000 markkaa.

Santahaminan ja Jollaksen koulujen kunnalle aiheuttamat menot ja niitten johdosta saadut tulot olivat v. 1933 seuraavat:

Menot ja tulot	Santahaminan suomenk. koulu Smk.	Jollaksen sup. ruotsal. koulu Smk.	Yhteensä Smk.
Menot:			
Opettajain palkat			
Valtiolta	29,036: 40	20,812: 25	49,848: 65
Kunnalta	8,160: —	5,460: —	13,620: —
Rakennusten kunnossapito	4,054: 70	40: —	4,094: 70
Koulukalusto	759: 20	—: —	759: 20
Opetusvälineet	573: —	13: 70	586: 70
Oppikirjat	1,885: 15	605: 70	2,490: 85
Oppilaiden muut koulutarvikkeet	1,215: 95	212: 95	1,428: 90
» ravinto ja vaatetus	5,459: 35	1,437: —	6,896: 35
Lämpö	9,503: 50	2,260: —	11,763: 50
Valo	1,854: 05	139: —	1,993: 05
Siivous	8,772: —	324: 20	9,096: 20
Vuokrat	—: —	6,000: —	6,000: —
Taloudenhoito	139: 05	83: 25	222: 30
Yhteensä	71,412: 35	37,388: 05	108,800: 40
Tulot:			
Valtionapu opettajain palkkaamiseen	29,036: 40	20,812: 25	49,848: 65
» rakennusten kunnossapitoon	2,210: —	375: —	2,585: —
» muihin menoihin	•	•	13,554: 73
Yhteensä	•	•	65,988: 38

Erotus menojen ja tulojen välillä on siten Smk. 42,812: 02, mikä siis on joutunut kunnan verovaroilla peitettäväksi.

Degerön ruotsinkielisen alakoulun menot ja tulot on huomioonotettu Herttua-

niemen liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä mainitun Herttuaniemen—Degerön suomenkielisen koulupiirin menoissa ja tuloissa.

9. KÖYHÄINHOITO.

Kunnan köyhäinhoidollisessa piirijaossa muodostaa tämä liitosalue yhdessä Herttuaniemen liitosalueen kanssa köyhäinhoitopiirin. Herttuaniemen liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä on esitetty eräitä tietoja tämän köyhäinhoidollisessa suhteessa verrattain pienen piirin köyhäinhoitotapauksista. Tältä liitosalueelta ei tule senkään vertaa köyhäinhoidon tarvitsijoita, kuin maalaiskuntaoloissa yleensä.

10. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Sen valtioneuvoston joulukuun 30 p:nä 1922 antaman päätöksen mukaan, jolla muodostettiin aikaisemmin mainittu Degerön taajaväkinen yhdyskunta, olisi yhdyskunnalle ollut vahvistettava m.m. terveydenhoitojärjestys. Tällaista ei kuitenkaan ole laadittu.

Kysymyksessäolevat itäiset saaret kuuluvat maalaiskunnan terveyden- ja sairaanhoidon alalla vallitsevassa piirijaossa n.s. eteläiseen terveyssisarpiiriin ja itäiseen kätilöpiiriin, jonka asemapaikka on Puodinkylässä. Terveyssisaren toimistossa on kunnan irtainta omaisuutta 850 markan arvosta.

Kunnan sairaalassa Malmilla hoidetuista potilaista oli v. 1933 14 ja v. 1934 20 tältä liitosalueelta.

11. PALOTOIMI.

Edellämäinitun valtioneuvoston v. 1922 tekemän päätöksen mukaan olisi Degerön taajaväkiselle yhdyskunnalle ollut laadittava myös palojärjestys. Tällaistakaan ei kuitenkaan ole aikaansaatu.

Palosammutustoimesta huolehtii Degerön vapaaehtoinen palokunta, Degerö F.B.K. Siihen kuuluu noin 25 miestä. Palokunnalla on moottoriruisku, jonka vesiteho on noin 600 l/min. Letkuja on 500 metriä. Hälytys toimitetaan puhelimitse.

12. RAKENNUSTOIMINNAN VALVONTA.

Degerön taajaväkiselle yhdyskunnalle olisi edellämainitun valtioneuvoston päätöksen mukaan ollut laadittava myös rakennusjärjestys. Tällaistakaan ei ole laadittu. Käytännöllistä merkitystä olisi tällaisella rakennusjärjestyksellä toistaiseksi ollut vain Hålvikin seuduilla sekä Degerön sillan ja Hevossalmen läheisyydessä olevissa osissa aluetta. Näissä on, kuten on mainittu, harjoitettu jonkunverran esikaupunkimaista rakennustoimintaa, joka kuitenkaan toistaiseksi ei ole ulkonaisesti häiritsevää. Kaupunginvaltuusto on kuitenkin huhtikuun 12 p:nä 1933 esittänyt maaherralle toivomuksen, että ainakin Degerön sillan ja Hevossalmen läheisyydessä oleville alueille laadittaisiin rakennussuunnitelma ja on kaupunki myös suostunut laatimaan rakennussuunnitelman maanomistajien kustannuksella.

13. SATAMAOLOT.

Degerön taajaväkistä yhdyskuntaa koskeva valtioneuvoston päätös v:lta 1922 on sikäli erikoislaatuinen, että yhdyskunnalle tämän päätöksen mukaan olisi ollut

laadittava satamajärjestys. Tätä vaatimusta lienee pidettävä aiheettomana, koska mitään sellaista yleistä satamapaikkaa, joka vaatisi järjestelyjä, ei saarella ole. Satamajärjestystä ei myöskään sen enempää kuin muitakaan järjestyssääntöjä ole laadittu.

Tässä yhteydessä on kuitenkin mainittava, että Degerön saaren länsirannalla on Shell-yhtiöllä öljyvarasto, jossa on kolme suurta säiliötä. Valtiovarainministeriö on maaliskuun 27 p:nä 1926 myöntänyt yhtiölle oikeuden perustaa tänne tullivaraston ehdolla, että yhtiö toimittaa tavaran tullauksen Helsingin kaupungissa ja suorittaa kaupungille säädetyt tuulaaki- ja liikennemaksut.

14. TIEOLOT.

Degerön saarella kulkeva päätie Degerön salmesta Hevossalmeen on aikoinaan rakennettu Santahaminassa olevien linnoitusten tarpeita silmälläpitäen. Uudenmaan läänin kuvernöörin helmikuun 23 päivänä 1878 antamalla päätöksellä luovutettiin tämä tie »kaikiksi ajoiksi sotalaitokselle». Nyttemmin se vv. 1933—1934 on valtion varatyönä oikaistu ja täydelleen uudestaan rakennettu. Valtioneuvoston joulukuun 21 p:nä 1933 antamalla päätöksellä on se julistettu yleiseksi maantieksi. Sen pituus on saarella 3.4 km. Tie on sepeli- ja soratietä.

Muita saarella olevia teitä ylläpidetään tilusteinä, joitten kunnossapitovelvollisuutta ei ole järjestetty.

Santahaminassa olevia teitä on valtio yksin ylläpitänyt.

Liitosalueella on kolme tiesiltaa.

Eräs on venäläisten sotilasviranomaisten aikoinaan rakentama kääntösilta Hevossalmen yli. Sen pitävät edelleen puolustusviranomaiset kunnossa.

Toinen on maantiesilta Degerön salmen poikki. Tämän lienevät myös venäläiset sotilasviranomaiset aikoinaan rakentaneet. V. 1928 lienevät Degerön saaren maanomistajat sitoutuneet kunnossapitämään sillan. Sopimus on kuitenkin epämääräinen ja riidanalainen. Silta on erittäin epätyydyttävässä kunnossa. Maaherra on v. 1934 määrännyt, että silta on pantava kuntoon valtion kustannuksella, mutta että kysymys korjauskustannusten korvaamisesta on myöhemmin ratkaistava. Senjälkeen kuin Hevossalmen—Herttuaniemen välinen tie on julistettu yleiseksi maantieksi, on kysymys sillan kunnossapidosta käsiteltävä yleisen tielainsäädännön säännösten perusteella.

Kolmas silta on se, mikä Degerön kanavan kohdalla yhdistää Degerön saaren Tammelundiin ja mantereelle. Se on aikoinaan rakennettu vanhaan kylätiehen kuuluvana. Nykyisin sitä ei kukaan katso olevansa velvollinen ylläpitämään ja onkin se erittäin puutteellisessa kunnossa.

15. SÄHKÖKYSYMYS.

Liitosalueen sähköistäminen on tapahtunut Etelä-Suomen Voima Oy:n toimesta. Degerön saarella myy yhtiö virtaa kolmesta muuntajasta Degerön Sähkö-osakeyhtiölle, joka huolehtii virran jakelusta.

Santahaminassa tapahtuu jakelu valtion laivatelakan välityksellä, jolle Etelä-Suomen Voima Oy. myy tarvittavan sähköenergian.

Yhtiön kantamista maksuista on mainittu Herttuaniemen erikoisselvityksessä.

16. PÄÄTÖS SANTAHAMINAN KYLÄN LIITTÄMISESTÄ KAUPUNKIIN.

Riippumatta siitä, miten nyt kysymyksessä olevan liitosalueen asema kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisen uudistamisen yhteydessä tulee järjestet-

väksi, tulee eräs osa tätä aluetta siirrettäväksi kaupunkiin. Tämä on Santahaminan kylä.

Joulukuun 22 päivänä 1924 on nimittäin valtioneuvosto päättänyt, että Santahaminan kylässä sijaitsevat Övergård N:o 1 ja Nedergård N:o 2 ovat kaikissa suhteissa siirrettävät kaupunkiin, niin pian kuin tämä voi tapahtua Helsingin pitäjässä toukokuun 17 päivänä 1923 palvelevan vakinaisen papiston, heidän oikeudenomistajainsa ja eräissä tapauksissa kirkollisviraston leski- ja orpokassan oikeuksia palkan saantiin loukkaamatta. (Kts. Päämietintö sivu 29.)

Edellytyksiä näitten siirtojen toimeenpanemiseen ei kuitenkaan vielä ole saatu. Helsingin kaupungin evankelis-luterilaisten seurakuntien ja Helsingin pitäjän papiston kanssa on aikaansaatu sopimus papiston palkkausolojen järjestelystä, mutta sopimusta ei opetusministeriö vielä tammikuussa 1936 ole vahvistanut. Lopullisia päätöksiä siirron toimeenpanemisesta ei siten vielä ole annettu.

17. LIITOSEHDOTUS.

Selvitysmiehen ehdotuksen mukaan tulevat m.m. ne osat Helsingin maalaiskuntaa, nimittäin Herttuaniemen kylä, Båtvikin ja Brändön yksinäistalot ja Puodinkylä, mitkä sijaitsevat välittömästi nyt käsiteltävän liitosalueen pohjoispuolella, liitettäviksi kaupunkiin. Myös muu osa Helsingin maalaiskuntaa tulee joko siirrettäväksi kaupunkiin tai muodostettavaksi pienemmiksi kunniksi. Supistettuun Helsingin maalaiskuntaan tulevat kuulumaan vain etäällä tästä liitosalueesta kunnan nykyisessä luoteisosassa olevat kylät. Mahdollisuuksia lukea tämä saarialue johonkin nykyisen Helsingin maalaiskunnasta jälellejääviin osiin ei siten ole olemassa.

Senjälkeen kuin myös Santahaminan kylä edellämainitun valtioneuvoston v. 1924 tekemän päätöksen mukaisesti on liitetty kaupunkiin, jäisi liitosalueesta eräs osa, Degerön ja Villingen saaret, kaupungin maitten väliin, ja Mjölön saariryhmä entistä eristetympään asemaan.

Sellaista ratkaisua, että Degerön kylä sekä Turholman ja Mjölön tilat muodostettaisiin itsenäiseksi kunnaksi, ei voida ajatella. Tällaiselta ratkaisulta puuttuvat jo väestön vähälukuisuuden vuoksi kaikki edellytykset. Myöskin yleisen hallinnollisen ja oikeudellisen jaoituksen kannalta kohtaisi tällainen järjestely voittamattomia vaikeuksia.

Näissä oloissa on, kuten jo tämän erikoisselvityksen alussa huomautettiin, ainoa ratkaisumahdollisuus se, että koko liitosalue liitetään kaupunkiin. Tässä tapauksessa ovat kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n 2 momentin säätämät edellytykset liitoksen toimeenpanolle olemassa.

Tätä liitosta voidaan paitsi viittauksella siihen, että kunnallinen jaoitus muuten epäsäännöllisyydellään vaikeuttaisi kunnallishallintoa ja muutenkin olisi sopimaton, perustella sillä, että varsinkin Degerön saari on altis järjestämättömälle esikaupunkiasutukselle ja että olot jo osoittavat eräitä kaupunkilaistumisen oireita. M. m. on kaupunki jo tullut huomattavaksi maanomistajaksi saarella.

Ehdotus, että tämä liitosalue siirrettäisiin kaupunkiin sisältyy myös niinhyvin kaupungin esikaupunkivaltuuskunnan v. 1921 esittämään ehdotukseen kaupungin alueen laajentamiseksi kuin myöskin ylemmänasteen itsehallinnon järjestämistä valmistelleen komitean mietintöön v:lta 1923.

Selvitysmies näin ollen ehdottaa, että Degerön kylä, Villinge siihen luettuna, Turholman yksinäinen verotalo ja siitä erotetut tilat, Santahaminan kylä ja Mjölön yksinäinen verotalo kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisen uudestaanjärjestelyn yhteydessä liitetään kaupunkiin.

Siihen nähden, että valtioneuvoston päätös v:lta 1924 Santahaminan liittämisestä kaupunkiin on tehty ennen kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain voi-

maanastumista, aiheuttaa sen toteuttaminen, kun siihen edellytykset saadaan, eräitä vaikeuksia. M. m. puuttuu lainsäädännöllinen pohja tästä erikoisliitoksesta aiheutuvan kunnan omaisuuden jaon ja taloudellisen välinselvittelyn suorittamiseen. Santahaminan kylän liittäminen kaupunkiin tapahtuisi tämän vuoksi huomattavasti yksinkertaisemmin, jos liitospäätös tehtäisiin sanotun lain pohjalla. V. 1924 tehty päätös olisi tämän vuoksi muilta osin kumottava, paitsi kirkollista siirtoa koskevalta osalta, joka siihen katsoen, että asia jo on edistynyt sille asteelle, että sopimus on aikaansaatu, voitaisiin jättää voimaan. Päätös Santahaminan liittämisestä kunnallisessa, hallinnollisessa, oikeudellisessa ja kameraalisessa suhteessa kaupunkiin olisi sensijaan uudistettava liitosaluetta yleensä koskevan päätöksen yhteydessä.

ITÄISEN SAARISTON LIITOSALUE
ÖSTRA SKÄRGÅRDENS INKORPORERINGSOMRÅDE

Degerön kylä, Turholman yksinäistalo, Santahaminan kylä ja Mjölön yksinäistalo Helsingin maalaiskunnassa
Degerö by, Turholm enstaka hemman, Sandhamn by och Mjölö enstaka hemman i Helsinge landskommun

Kaupungin maata
Stadens mark
Valtion maata
Statens mark
Yksityisten maata
Enskildas mark
Liitosalueen raja
Inkorp. områdets gräns
Kylän raja Bygräns
Ehdotettu kaupunkialueen raja
Föreslagen stadsgräns
Valtion tie Statens väg
Yksityisten ylläpitämä tie
Av enskilda underhållen väg
Kk Fsk Kansakoulu Folkskola
P Paloasema Brandstation

Mittakaava Skala
200 100 0 200 400 600 800 1000 1500 2000m

Helsingin kaupunki
Helsinge stad
Kulosaaren kunta
Brändö komm.
Herttuaniemen kylä
Hertonäs by
Degerön kylä
Bobby
Hordsjön kylä
Hordsjö by
Sibbo
Sipoo
Valtion
Kk
Fsk
P
Killingholma
Tuurholma
Uppby
Degerö
Vådö
Pajholmen
Brändholmen
Skarpfjärd
Storfladan
Pajholmarna
Jollas
Stansvik
Koirasaari
Långholmen
Hevossaari
Koivusaari
Teirisaari
Lehmäsaari
Vasikkasaari
Santahamina
Isosaari
Nuottasaari
Haapasaaret
Kuningassaari
Kuninkaansaari
Södersudden
Pitkäsaari
Löknällan
Malosaari
Maskholm
Villingin salmi
Byviken
Villinge
Villinki
Ita-Villingintahti
Ita-Villinki
Bockholmen
Nellysaari
Jungfruholm
Granholm
Kuusisaari
Hindholm
Hernesaari
Ärtholm
Trutholm
Jänissaari
Haapasaaret
Pitkäsaari
Mäsholm
Svinholm
Varfholm
Borstan
Villingekubb
Rönnskär
Hattholmen
Kajuløarna
Kajhällarne
Matalakari
Lökhällan
Möllarp
Väster Tokan
Svartkubben
Långgrafan
Märaskrin
Mjölö örn
Kuivasaari
Grisehäll
Isosaari
Mjölö
Mjölöhäll
Svartbådan
Bändarn

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 11

ERIKOISSELVITYS

VÄSTERSUNDOMIN LIITOSALUEESTA

SOTTUNGSBY, HÅKANSBÖLE, VÄSTERSUNDOM, MELLUNKYLÄ JA NORDSJÖN KYLÄ HELSINGIN MAALAISKUNNASSA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. ASEMA JA MAASTO.

Tähän liitosalueeseen on Helsingin maalaiskunnasta luettu tämän kunnan itäiset kylät, nimittäin Sottungsbyn, Håkansbölen, Västersundomin, Mellunkylän ja Nordsjön kylät.

Tässä mainitut kylät ovat sen alueen ulkopuolella, mikä selvitysmiehen käsityksen mukaan välttämättä on liitettävä kaupunkiin. Niitten asema kunnallisessa jaoituksessa on kuitenkin Helsingin maalaiskunnan jakamisen yhteydessä uudestaan järjestettävä. Ne jäävät nimittäin erilleen supistetusta Helsingin maalaiskunnasta, joten niitä ei enää voida lukea tähän kuntaan.

Näistä kylistä sijaitsee Mellunkylä lähimpänä kaupunkia, ollen sekä asemansa että maastonsa puolesta Herttuaniemen ja Puodinkylän jatkoa. Uusi Porvoon tie, joka kulkee tämänkin kylän viljelysalueen ja asutuimman seudun läpi, on saattanut kylän hyvään liikenneyhteyteen kaupungin kanssa. Kaupungista on kylän kaupunginpuoleiseen rajaan n. 12 km. Aikaisemmin oli kylän asukkaiden kaupunkimatkoillaan käytettävä Malmin hautausmaan seuduilla vanhaan Porvoon maantiehen liittyvää kylätietä.

Mellunkylän koillispuolella sijaitsee Västersundomin kylä. Tämä on Helsingin maalaiskunnan itäisin kylä ja liittyy siis idässä jo Sipoon maalaiskuntaan. Uusi Porvoonmaantie kulkee tämänkin kylän läpi ja on sen kaupungin puoleiseen rajaan tätä tietä n. 15 km. Aikaisemmin tämänkin kylän oli käytettävä vanhaa Porvoon maantietä, jonne tultiin Sipooseen kuuluvaa Östersundomiin johtavaa kylätietä. Kylään kuuluu saaristossa Sipoon rajalla erillinen vesialue, jossa myös on eräitä saaria, m.m. Stora Lövholmen ja Lilla Bastö. Seutu on viljavinta Uuttamaata.

Västersundomin eteläpuolella suurella kauniilla niemekkeellä sijaitsee Nordsjön kylä. Botbynlahti erottaa sen Puodinkylästä. Lahden etelärannan läheltä kulkeva vesiraja kääntyy Ramsjöudd-nimisen niemenkärjen kohdalla merelle, sulkien tämän kylän ja liitosalueen piiriin joukon saaria. Merellä on Sipoon maalaiskunnan raja vastarajana.

Västersundomin pohjoispuolella taas Tapaninkylän ja Sipoon maalaiskunnan välillä sijaitsee Håkansbölen kylä. Tämän kylän kohdalla Helsingin maalaiskunnan itäraja tekee huomattavan mutkan itäänpäin. Tähän kylään ei uusi Porvoon maantie välitä liikennettä, vaan tämä käyttää vanhaa Porvoon maantietä, minne tullaan osin edellämainittua Östersundomin vanhaa kylätietä, osin naapurikylän, Sottungsbyn, sekä Fastbölen kylän läpi kulkevaa kylätietä. Kylän kaupunginpuoleiseen rajaan on lyhintä tietä n. 14.5 km. Linnuntietä on kylän etäisimpään kolkkaan keskikaupungilta 20 km.

Håkansbölen pohjoisena naapurikylänä on mainittu Sottungsby. Sen naapurina lännenpuolella on samoin mainittu Fastböle ja itäisenä naapurina Sipoon maalaiskunta ja siellä Immersby ja Hindsby. Vanhaa Porvoon maantietä on kylän kaupunginpuoleiseen rajaan Håkansbölen kautta kaupungista n. 17 km. Vanha Porvoon maantie kulkee 20 km:n kohdalla kylän pohjoisosan läpi.

Näitten kylien pinta-ala on maarekisteritietojen mukaan seuraava:

Sottungsby	1,656	ha
Håkansböle	746	»
Västersundom	1,253	»
Mellunkylä	1,161	»
Nordsjö	732	»
Yhteensä	5,548	ha

Summaan sisältyvät ainoastaan maat. Mellunkylän, Västersundomin ja Nordsjön kyliin kuuluu lisäksi vesialueita, ensiksimainittuun kuitenkin vain pieni kulmake Botbynlahden perukassa 4.56 ha. Västersundomin kylän vesialueen pinta-ala on maarekisterin mukaan 265.69 ha ja Nordsjön kylän 1,640.885 ha. Tämä on yhteensä 1,911 ha. Vesialueet mukaanluettuna olisi puheenaolevan alueen koko pinta-ala maarekisteritietojen mukaan 7,459 ha.

Kaikki tässä mainitut kylät ovat vielä asutukseltaan maanviljelysseutua. Useimmat tilat ovat suuria herraskartanoita. Nordsjön kylässä rannikolla ja saaristossa on runsaasti kaupunkilaisten kesähuviloita. Esikaupunkiasutusta on kuitenkin uuden Porvoon maantien valmistuttua alkanut tunkeutua Mellunkylään, missä useilla tiloilla on toimitettu palstoituksia tätä varten. Tämän asutuksen voidaan edellyttää kasvavan. Suuria mahdollisuuksia on myöskin, että esikaupunkiasutusta pääsee leviämään Håkansbölen ja Sottungsbyn kylien länsiosiin. Tapaninkylän esikaupunkiasutus, Heikinlaakso, tulee jo täällä varsin lähelle, noin kilometrin päähän rajasta. Eräitä näitten kylien osia varten on jo hankittu jaoitussuunnitelma.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Tässä käsiteltävän alueen eri kylissä valitsevista maanomistusoloista mainittakoon seuraavaa:

Sottungsbyssä on seuraavat maakirjatalot: Nissbackan verotalo N:o 1, 177.68 ha, Nygårdin verotalo N:o 2, 191.19 ha, Nissas'in verotalo N:o 3, 198.20 ha, Smeds'in verotalo N:o 4, 191.74 ha, Bisan verotalo N:o 5, 132.08 ha, Kullabackan verotalo N:o 6, 106.19 ha, Langis-niminen verotalo N:o 7, 100.53 ha, Kuppis-niminen verotalo N:o 8, 126.47 ha, ja Myrbackan sotilasvirkatalo N:o 9, 369.18 ha. Viimeksimainitusta on v. 1928 eroitettu ja muodostettu itsenäiseksi maakirjataloksi Brokärr-niminen verotalo N:o 10.

Näistä maakirjataloista on myöhemmin aikojen kuluessa eroitettu eräitä suurempia tiloja, joista mainittakoon Bosbacka R. N:o 1^{1}, 31.48 ha, Skrivkulla R. N:o 2^{29}, 26.285 ha, Bosbacka R. N:o 3^{3}, 36.45 ha, Kungsbacka R. N:o 4^{1}, 21.825 ha, Nikus R. N:o 4^{3}, 21.085 ha, Lillsmeds R. N:o 4^{4}, 24.120 ha, Solbacken I, R. N:o 4^{6}, 36.30 ha, Bisaträsk R. N:o 4^{9}, 39.120 ha, Kuninkaanmäki R. N:o 8^{11}, 48.78 ha, ja Väinölä R. N:o 8^{14}, 33.79 ha. Myrbackan sotilasvirkatalosta samoinkuin siitä muodostetusta Brokärrin verotalosta on eroitettu useita asutustiloja. Näistä on suurin Nybygget-niminen tila R. N:o 10^{7}, 38.41 ha. Brokärr'in R. N:o 10^{1} nykyinen pinta-ala on 40.150 ha. Myrbackan sotilasvirkatalon R. N:o 9^{1} pinta-ala on nykyään 266.575 ha ja omistaa sen siis valtio.

Sellaista maanosittamista, joka olisi tarkoitettu varsinaista esikaupunkiasutusta varten, ei vielä v:n 1934 loppuun mennessä ole tapahtunut, vaikka, kuten on mainittu, eräitä jakosuunnitelmia on laadittu.

Håkansbölen kylässä, joka on samassa jakokunnassa kuin Sottungsbyn kylä,

muodostettiin v. 1778 seuraavat maakirjatalot: Mårtensbackan verotalo N:o 1, pinta-ala (v. 1884) 94.25 ha, Fagerlund N:o 2, 259.36 ha, Brandts N:o 3, 161.77 ha, ja Larsas N:o 4, 230.53 ha. Mårtensbacka jaettiin v. 1920 Grankulla-nimiseen tilaan R. N:o 1^1, 14.535 ha, ja Mårtensbacka'an R. N:o 1^2, 78.715 ha. Näistä jälkimmäinen taas on v. 1931 jaettu Mårtensskog-nimiseen tilaan R. N:o 1^3, 40.190 ha, ja Mårtensbacka'an, R. N:o 1^4, 40.130 ha. Fagerlundin tilasta on v. 1934 eroitettu paitsi eräitä pieniä tiloja ja tiemaita Kalkbruket-niminen tila R. N:o 2^{11}, pinta-alaltaan 42.915 ha. Fagerlundin kantatilan R. N:o 2^{12} pinta-ala on nykyään 210.670 ha. Tilalla toimitetaan parhaillaan osittamista. Larsaksen tila on v. 1934 jaettu Storskogen-nimiseen tilaan R. N:o 4^3, 134.520 ha, ja Larsakseen R. N:o 4^4, 104.970 ha.

V ä s t e r s u n d o m i n maakirjatalot ovat: Heikkas N:o 1, 121.54 ha, Nikus N:o 2, 90.17 ha, Nybondas N:o 3, 65.56 ha, Kärras N:o 4, 144.35 ha, Labbas N:o 5, 57.24 ha, Harpas N:o 6, 85.59 ha, Västerkulla N:o 7, 377.60 (v:sta 1860 450.20) ha. Nybondas'in tilasta, joka on sotilasvirkatalo, on v. 1929 eroitettu ja muodostettu itsenäisiksi maakirjataloiksi Solhem'in verotalo N:o 8, 2,010 ha, ja Bräntbackan verotalo N:o 9, 1.5 ha.

Kaikki nämä tilat Västerkullaa lukuunottamatta on jaettu kahtia. Eräistä tiloista on myös eroitettu pienempiä tiloja, osin kesähuvila-asutusta varten, osin sillä tavoin, että huomaa maanosittamisen esikaupunkiasutusta varten olleen tarkoituksena. Niinpä on Heikaksen tilasta, mikä muutenkin on jaettu niin, että kantatilasta, R. N:o 1^{18}, on jälellä 35.979 ha, eroitettu 6 tilaa alle 1 ha, Kärras'in tilasta 9, Labbas'in tilasta 10 ja Västerkullan tilasta 15 tällaista tilaa.

Västerkullan tilan, R. N:o 7^{20}, kanssa ovat yhdysviljelyksessä puolet Heikaksen tilaa, R. N:o 1^{11}, puolet Nikus'in tilaa, R. N:o 2^2, puolet Kärras'in tilaa R. N:o 4^{13} sekä Labbaksen tilaa, joka kuitenkin on jaettu Labbas R. N:o 5^8:een, Labbas R. N:o 5^{19} ja Vikkullaan R. N:o 5^{15}. Nämä muodostavat yhdessä Västerkullan kartanon. Tähän kuuluu lisäksi 38 palstatilaa Lilla Bastön saarella, jotka muodostavat yhteensä 33 kesähuvilatonttia. Näistä on kuitenkin vain osa rakennettu. Västerkullan kartanon maitten pinta-ala on yhteensä noin 728 ha. Sen omistaa varatuomari *Fredr. Thuring* Helsingistä.

Muut suuremmat maanomistajat tässä kylässä ovat puolen Heikaksen ja puolen Nikus'in omistaja, maanviljelijä *Richard Österdal*, puolen Kärrasin omistaja, maanviljelijä *Uno Wahlman*, puolen Harpas'in omistaja kauppias *Edvin Åberg* ja toisen Harpas'in puolen omistaja maanviljelijä *Arvid Bergholm*. Nybondas'in sotilasvirkatalon omistaa valtio.

M e l l u n k y l ä n maakirjatalot ovat v. 1776 päättyneen isojaon mukaan: Borgs N:o 1, pinta-ala (v:sta 1898) 330.36 ha, Uppby N:o 2, 102.97 ha, Utbyggas N:o 3, 105.77 ha, Fallbacka N:o 4, 127.27 ha, ja Nybondas N:o 5, 93.41 ha, kaikki verotaloja.

Näistä Borgs v. 1800 jaettiin kolmeen osaan, R. N:ot 1^1—^{3}, mutta näistä osista yhdistettiin jälleen v. 1915 R. N:ot 1^1 ja 1^2 ja jaettiin 7 pienempään tilaan, jotka olivat: Stormossa R. N:o 1^4, 53.790 ha, Blåbärskärr R. N:o 1^5, 16.770 ha, Borgs R. N:o 1^6, 48.735 ha, Stängslan R. N:o 1^7, 7.365 ha, Bakkilen R. N:o 1^8, 8.165 ha, Slätmossen R. N:o 1^9, 8.765 ha, ja Linåker R. N:o 1^{10}, 14.505 ha. Nämä tilat ovat yleensä säilyneet jakamattomina. Sensijaan on Borgs R. N:o 1^3, jonka pinta-ala v. 1800 määrättiin 144.94 ha:ksi, mutta jonka pinta-ala sittemmin useasti on mitattu uudestaan, ollut lukuisain maanosittamisten alainen ja jatkuu tätä osittamista edelleen. Tilan nykyisen kantaosan, R. N:o 1^{69}, pinta-ala on 156.4392 ha. Tilan omistavat liikemiehet *Karl Gustaf Holm* ja *Harry Rudolf Wiktol*.

Uppby-niminen maakirjatalo jaettiin v. 1920 kolmeen tilaan, nimittäin: Nybro R. N:o 2^1, pinta-ala 58.190 ha, Sänkbacka I, R. N:o 2^2, 5.580 ha, ja Uppby, R. N:o 2^3, 43.740 ha. Nybron tilasta on eroitettu useita asuntotiloja, niin että tilan, R. N:o 2^{15}, pinta-ala nykyään on 50.420 ha. Tilan omistaa liikemies *Isak Nyman*. Sänkbacka on kokonaan jaettu neljäksi pieneksi tilaksi. Uppbytä sensijaan ei ole lainkaan jaettu. Sen omistavat *Karl Teodor Borgströmin* perilliset.

Utbyggas, joka on viimeksimainittujen omistajain hallussa, on v. 1920 jaettu kolmeen tilaan, mitkä ovat: Nybro R. N:o 3^{2}, pinta-ala 15.^{740} ha, Utby R. N:o 3^{3}, 30.^{155} ha, ja Sänkbacka R. N:o 3^{4}, 68.^{355} ha. Näistä on Nybro jaettu kahteen tilaan ja Sänkbacka neljään tilaan, mutta maanosittamista asuntotarkoituksiin ei ole tapahtunut.

Fallbacka on v:sta 1910 ollut jaettu neljään tilaan, joista kahdella on nimi Bredbacka, R. N:ot 4^{3} ja 4^{5}, ja kahdella Fallbacka, R. N:ot 4^{4} ja 4^{6}. Kaikilta näiltä tiloilta, paitsi Fallbackasta, R. N:o 4^{4}, on eroitettu asuntotiloja. Kummatkin Bredbackat, nykyiset R. N:ot 4^{15} ja 4^{17}, omistaa maanviljelijä *J. E. Suonio* ja Fallbackasta R. N:o 4^{6} nykyisen kantatilan R. N:o 4^{19} rouva *Anna Blomberg* Helsingistä. Bredbacka R. N:o 4^{15} suunnitellaan jaettavaksi asuntotarkoituksiin.

Nybonds on edelleen jakamatta. Sen omistaa edellämainittu rouva Anna Blomberg. Tila on nykyään vuokralla.

Mellunkylän tiloista on valtion tarpeisiin pakkolunastettu R. N:o 1^{41}, 0.^{918} ha. Uutta Porvoon tietä varten pakkolunastettuja alueita ei vielä v:n 1934 lopussa oltu eroitettu.

Helsingin maalaiskunta omistaa Mellunkylässä Bredbackan tiloista eroitetut tilat R. N:ot 4^{14} ja 4^{16}, pinta-alaltaan yhteensä 2 ha, mitkä ovat suomenkielisen kansakoulun tonttina.

N o r d s j ö n kylän maakirjatalot ovat Henriksberg eli Backmans, nykyään Nordsjön kartano N:o 1, pinta-alaltaan v. 1778 päättyneen isojaon mukaan 371.^{83} ha, Postlars N:o 2, 198.^{33} ha, Rastböle N:o 3, 250.^{73} ha, Skata N:o 4, 89.^{01} ha, ja Nybonds N:o 5, 108.^{13} ha. Kaikista näistä on eroitettu kesähuvilatontteja, mutta maanosittamista varsinaista esikaupunkiasutusta varten ei ole tapahtunut.

Henriksbergin kantatilan eli Nordsjön kartanon, R. N:o 1^{62}, nykyinen pinta-ala 331.^{995} ha, omistavat laivanvarustaja *Robert Emanuel Mattsonin* perilliset, Postlarsin tilasta muodostetut Postlars R. N:o 2^{39}, 137.^{871} ha, ja Marielund R. N:o 2^{41}, 53.^{185} ha, omistaa sama perikunta, Rastbölen tilan kantaosan R. N:o 3^{56}, 197.^{050} ha, varatuomari *Walter Ahlqvistin* ja rouva *Ingrid Ahlqvistin* perilliset, Skatan kantaosan R. N:o 4^{43}, 73.^{451} ha, niinikään laivanvarustaja *Mattsonin* perikunta ja Nybonds'in kantaosan R. N:o 5^{23}, 119.^{827} ha, kunnallisneuvos *Gustaf Björkenheimin* perilliset.

Helsingin maalaiskunta omistaa Nordsjön kylässä »Nordsjö—Botby skola»-nimisen Postlarsista eroitetun tilan, R. N:o 2^{5}, pinta-alaltaan 0.^{37} ha, joka on kansakoulutontti.

Niinikään omistaa kaupunki täällä »Hamnholmen»-nimisen saaren, pinta-alaltaan 4.^{17} ha, joka on eroitettu Rastbölen ja Nybonds'in tiloista, saaren nykyiset R. N:ot 3^{1} ja 5^{1}, jota käytetään kansanpuistona.

3. *VÄESTÖOLOT.*

V. 1930 toimitettu väestölaskenta, jonka tuloksiin useimpia muita liitosalueita koskevissa erikoisselvityksissä on voitu viitata, ei ulottunut Västersundomin liitosalueelle. Tällä alueella on toistaiseksi sellaista väestöä, jota voidaan pitää esikaupunkiväestönä, tuskin nimeksikään. Väestöolot ovat täällä vielä sellaiset kuin maaseudulla yleensä. Asukasmäärä on varsin pysyväinen, eikä osoita pitempinäkään ajanjaksoina sellaista nousua kuin alueilla, jotka jo ovat joutuneet esikaupunkiasutuksen piiriin.

Alueen väestöolojen valaisemiseksi riittävät tämän vuoksi henkikirjoista saatavat tiedot ja nämäkin voidaan rajoittaa eräisiin harvoihin viime vuosiin.

Tämän alueen eri kylissä on asukasluku vv. 1930—1933 ollut seuraava:

Vuosi	Mellunkylä	Väster-sundom	Nordsjö	Sottungsby	Håkansböle	Yhteensä
1930	169	176	207	250	109	911
1931	136	189	199	255	117	896
1932	139	143	154	213	113	762
1933	164	160	186	228	127	865

Kun nämä kylät ryhmittää siten, että Mellunkylä, Västersundom ja Nordsjö luetaan toiseen ryhmään sekä Sottungsby ja Håkansböle toiseen ryhmään, saadaan seuraavat lukusarjat:

	Mellunkylä, Väster-sundom, Nordsjö	Sottungsby, Håkansböle
1930	552	359
1931	524	372
1932	436	326
1933	510	355

4. TALOUDELLISET OLOT.

Kuten edelläoleva katsaus maanomistusoloihin jo osoittaa, on tämä liitosalue edelleen maatalouden varassa olevaa seutua. Sikäli huomaa kuitenkin kaupungin läheisyyden, että maanomistajista verrattain huomattava osa ja nimenomaan suurimpien tilojen omistajat ovat kaupunkilaisia. Maatalouden rinnalla harjoittavat monet näistä maanomistajista muutakin elinkeinoa tai ovat palkka- tai korkotulojen nauttijoita.

Tämänkin alueen taloudellisiin oloihin saadaan valaistusta kunnallisverotusta koskevasta tilastosta.

Verotetut tulot alueen eri kylissä ovat v:sta 1929 lähtien olleet seuraavat:

Kylä	Vero-lippuja v. 1933	Verotettuja tuloja Smk.				
		1929	1930	1931	1932	1933
Sottungsby	127	765,300	673,600	633,300	594,900	599,100
Håkansböle	51	404,100	372,900	396,600	298,900	359,000
Västersundom	78	1,196,100	1,014,500	874,700	802,000	766,000
Mellunkylä	53	548,100	516,400	546,900	595,900	567,000
Nordsjö	116	1,536,000	960,400	935,500	816,600	866,300
Kylä määräämättä	25	—	190,000	270,700	142,000	56,100
Yhteensä	450	4,449,600	3,727,800	3,657,700	3,250,300	3,213,500

Eriluontoisten tulojen kesken jakaantuivat v:n 1930 verotetut tulot eri kylissä seuraavasti:

Kylä	Verolippuja	Verotettuja tuloja						
		Talosta, tontista ja maasta		Elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä Smk.
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	
Sottungsby	110	414,200	61.5	15,000	2.2	244,400	36.3	673,600
Håkansböle	37	161,900	43.4	—	—	211,000	56.6	372,900
Västersundom	79	274,800	27.1	2,200	0.2	737,500	72.7	1,014,500
Mellunkylä	62	241,100	46.7	18,400	3.6	256,900	49.7	516,400
Nordsjö	157	573,600	59.7	—	—	386,800	40.3	960,400
Kylä määräämättä	28	87,500	46.1	9,500	5.0	93,000	48.9	190,000
Yhteensä	473	1,753,100	47.0	45,100	1.2	1,929,600	51.8	3,727,800

Verotettujen tulojen määrä asukasta kohti on täällä sekä eräillä naapurialueilla vv. 1929—1933 ollut seuraava:

Vuosi	Västersundom Smk.	Tikkurila Smk.	Malmi—Tapanila Smk.	Kaupunki Smk.
1929	4,944	6,732	6,328	15,954
1930	4,092	5,541	6,359	14,600
1931	4,082	4,953	5,312	13,337
1932	4,265	4,753	4,570	11,223
1933	3,715	4,641	4,288	10,745

Esitetyistä luvuista havaitaan, että verotettujen tulojen keskimäärä asukasta kohti on suhteellisen alhainen, vaikka alueella ei ole varsinaista esikaupunkiväestöä. Verotetut tulot muissa kylissä paitsi Västersundomin kylässä ovatkin sangen vähäiset. Tämä johtunee ainakin osaksi maataloustulojen verotuksen lievyydestä. Myöskin täällä on pula-aika vaikuttanut tuloihin. Huomattavin vähennys on tapahtunut Nordsjön kylässä v. 1930. Vähennys aiheutui tämän kylän suurimman veronmaksajan taloudellisessa asemassa tapahtuneesta muutoksesta.

Helsingin maalaiskunnan kaikista verotetuista tuloista on tämän liitosalueen sekä erikseen mainitun Sottungsbyn—Håkansbölen kylien osuus ollut talousarviovuosina 1930—1934 seuraava:

Vuosi	Helsingin maalaiskunta	Västersundomin liitosalue		Sottungsby Håkansböle		Västersundom Mellunkylä Nordsjö	
	Smk.	Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%
1930	137,360,700	4,449,600	3.2	1,169,400	0.9	3,280,200	2.4
1931	120,086,400	3,727,800	3.1	946,500	0.8	2,781,300	2.3
1932	112,272,800	3,657,700	3.3	1,029,900	0.9	2,627,800	2.3
1933	101,445,800	3,250,300	3.2	893,800	0.9	2,356,500	2.3
1934	98,965,600	3,213,500	3.2	958,100	1.0	2,255,400	2.3

Viisivuotiskautena 1930—1934 on tämän liitosalueen keskimääräinen osuus koko kunnan verotetuista tuloista ollut 3.2 %. Sottungsbyn—Håkansbölen vastaava osuus on ollut 0.9 % ja Västersundomin kylän, Mellunkylän ja Nordsjön kylien yhteinen osuus on ollut 2.3 %.

5. *ALUEEN ASEMA KUNNAN HALLINNOSSA.*

Västersundomin liitosalue muodostaa kunnan hallinnon sisäisessä jaoituksessa oman äänestysalueensa. Samoin se muodostaa oman verotuspiirinsä, kuitenkin siten, että Nordsjön kylä luetaan toiseen eli Puodinkylän piiriin.

Kunnallislautakunnan piirijaossa joutuu osa tätä liitosaluetta, nimittäin Sottungsby, vieraaseen piiriin, Haxbölen piiriin. Muut osat muodostavat n.s. Mellunkylän piirin, johon lisäksi kuuluu osa Puodinkylää.

Tämäkin alue on syrjäisen asemansa ja vähäisen asukaslukunsa vuoksi kunnan hallinnosta varsin sivussa. Yksi henkilö on kuitenkin tältä alueelta kunnanvaltuuston jäsen. Tämä on valittu ruotsalaisen kansanpuolueen listoilta.

V:n 1933 kunnallisvaaleissa oli tällä äänestysalueella 520 äänioikeutettua. Näistä käytti äänioikeuttaan 240 eli 3.8 % kaikista vaaliin osaaottaneista. Annetuista hyväksytyistä äänistä tuli 188 eli 79.0 % ruotsalaisen kansanpuolueen, 31 eli 13.0 % sosialidemokraattisen puolueen ja 19 eli 8.0 % suomenkielisten porvarillisten puolueiden hyväksi. (Hylättyjä 2.)

Muita kunnallisia laitoksia kuin kansakouluja ei alueen piirissä ole. Verolippuja jaetaan ja veroilmoituksia vastaanotetaan eräissä alueella olevissa liikkeissä, mutta kunnallisverot on suoritettava joko Malmilla tai kaupungissa oleviin pankkeihin.

6. *KANSAKOULUT.*

Kunnan kansakoulupiireistä on tällä liitosalueella kolme. Näistä on yksi suomenkielinen piiri, n.s. Mellunkylän piiri. Tähän piiriin kuuluvat liitosalueen kaikkien kylien lisäksi Herttuaniemen liitosalueesta Puodinkylä. Molemmat muut piirit ovat ruotsinkielisiä. Toinen näistä, Nordsjö—Botbyn piiri, käsittää liitosalueen kylistä Nordsjön kylän ja Mellunkylän sekä Herttuaniemen liitosalueelta myös Puodinkylän. Toiseen ruotsinkieliseen piiriin, jota kutsutaan Östersundomin piiriksi, kuuluu Västersundomin, Håkansbölen ja Sottungsbyn kylät sekä senlisäksi Östersundomin kylä Sipoon kunnasta.

Mellunkylän suomenkielisen piirin koulutalo sijaitsee Mellunkylässä Bredbackan tiloista erotetuilla tiloilla R. N:o 4^{14} ja 4^{16}. Koulutontin pinta-ala on kaikkiaan 20,000 m². Laskettuna 4 markan mukaan m²:ltä on koulutontin arvo 80,000 markkaa. Koulurakennus on venäläinen parakkirakennus v:lta 1917. Rakennuksen kuutiosisälto on 966 m³ ja arvo laskettuna 170 markan mukaan m³:ltä 165,000 markkaa. Koulutontilla on myös halkovaja ja käymälä, joitten arvo on 13,000 ja 2,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 260,000 markkaa. Irtaimiston arvo on 35,242 markkaa.

Nordsjö—Botbyn ruotsinkielisen piirin ylä- ja alakoulu sijaitsevat eri paikoissa. Yläkoulu on kunnan omistamalla koulutontilla, nimittäin Botbynlahden perukassa Nordsjön kylän Postlarsin tilasta eroitetulla »Nordsjö—Botby skola»-nimisellä tilalla R. N:o 2^5. Koulutontin pinta-ala on 3,700 m². Arvioituna 4 markan mukaan m²:ltä, on tontin arvo 14,800 markkaa. Koulu- ja asuinrakennus on puinen yksikerroksinen rakennus, joka on tyydyttävässä kunnossa. Rakentamisvuosi on

tuntematon. Kuutiosisältö on 895 m³. Sen arvo on laskettuna 150 markan mukaan m³:ltä 134,250 markkaa. Koulutontilla on käymälä, arvoltaan 6,500 markkaa, halkovaja, 7,000 markkaa, ja kaivo, 1,250 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 163,800 markkaa. Irtaimiston arvo on 27,487 markkaa. Alakoulu sijaitsee niinikään Botbynlahden perukassa Mellunkylän puolella vuokrahuoneistossa. Tämän koulun irtaimiston arvo on 4,430 markkaa.

Östersundomin ruotsinkielisen piirin ylä- ja alakoulut ovat myös eri paikoissa. Yläkoululla, jota myös kutsutaan Heitbackan kouluksi, on oma talo, vaikka sen omistavatkin eräät yksityiset, joilta kunta sen vuokraa. Koulutalon rakensivat noin 40 vuotta sitten tarkoitusta varten hankkimalleen tontille eräät Västersundomin kylän tilanomistajat ja Östersundomin kartanon omistaja yhteisesti, ja omistavat he edelleen kiinteistön yhteisesti. Neuvotteluja on ollut siitä, että kunta lunastaisi koulun 200,000 markalla, mutta asiaa ei ole saatu ratkaisuun. Kunnan omistaman kouluirtaimiston arvo on 36,875 markkaa.

Piirin toinen alakoulu sijaitsee Sottungsbyssä Myrbackan tilalla vuokrahuoneistossa. Tämän koulun irtaimiston arvo on 8,053 markkaa. Toinen alakoulu on Östersundomin kylässä Sipoon maalaiskuntaa.

Tässä piirissä sijaitsevien koulujen kiinteistöjen arvo on siten 423,800 markkaa ja irtaimiston arvo 112,087 markkaa.

Näitten eri piirien kouluissa on opettajia Mellunkylän suomenkielisessä piirissä 2, Nordsjö—Botbyn ruotsinkielisessä piirissä niinikään 2 ja Östersundomin ruotsinkielisessä piirissä 3.

Oppilaitten luku näitten piirien kansakouluissa oli lokakuussa vv. 1933 ja 1934 seuraava:

Piiri	1933			1934		
	Alak.	Yläk.	Yht.	Alak.	Yläk.	Yht.
Mellunkylän suomenkielinen piiri	10	26	36	10	31	41
Nordsjö—Botbyn ruotsinkielinen piiri	19	30	49	17	32	49
Östersundomin ruotsinkielinen piiri	20	53	73	20	55	75
Yhteensä	49	109	158	47	118	165

Östersundomin ruotsinkielisen piirin yläkoulun oppilaista on eräitä Östersundomin kylästä. Östersundomin puolella olevassa piirin alakoulussa oli v. 1933 oppilaita 11 ja v. 1934 6.

Liitosalueen kansakoulujen oppilasmäärä oli v. 1934 6.2 % kunnan koko oppilasmäärästä.

Kunnan menot ja tulot liitosalueen eri piirien kouluista olivat v. 1933 seuraavat:

Menojen ja tulojen laatu	Mellunkylän suomenk. kansak. Smk.	Nordsjö—Botbyn ruotsink. kansak. Smk.	Östersundomin ruotsink. kansak. Smk.	Yhteensä Smk.
Menot:				
Opettajain palkat				
Valtiolta	35,632: 75	30,666: 60	34,435: —	100,734: 35
Kunnalta	6,960: —	7,320: —	7,860: —	22,140: —
Rakennusten kunnossapito	6,987: 85	2,365: 90	—	9,353: 75
Koulukalusto	234: 50	5,540: —	91: 85	5,866: 35
Opetusvälineet	904: 05	562: 10	515: 20	1,981: 35
Oppikirjat	1,666: 75	2,499: 60	2,551: 05	6,717: 40
Oppilaiden muut koulutarvikkeet	1,886: 30	1,580: 90	1,012: 80	4,480: —
» ravinto ja vaatetus	4,451: 10	5,539: 70	8,577: 25	18,568: 05
Lämpö	5,078: —	6,461: —	5,230: —	16,769: —
Valo	1,392: 75	1,275: —	691: 75	3,359: 50
Siivous	912: 15	1,198: 75	1,319: 10	3,430: —
Vuokrat	3,600: —	4,500: —	18,000: —	26,100: —
Taloudenhoito	157: —	204: 05	174: 50	535: 55
Yhteensä	69,863: 20	69,713: 60	80,458: 50	220,035: 30
Tulot:				
Valtionapu opettajain palkkaukseen	35,632: 75	30,666: 60	34,435: —	100,734: 35
» rakennusten kunnossapitoon	2,520: —	2,150: —	2,925: —	7,595: —
» muihin menoihin	•	•	•	22,713: 39
Yhteensä	•	•	•	131,042: 74

Menojen ja tulojen eroitus on siis Smk. 88,992: 56, mikä v. 1933 on jäänyt verovaroilla peitettäväksi.

7. *KÖYHÄINHOITO.*

Liitosalue jakaantuu kunnan köyhäinhoidollisessa piirijaossa kahteen piiriin. Toiseen piiriin kuuluvat Sottungsby ja Håkansböle ja toiseen piiriin Mellunkylän, Västersundomin ja Nordsjön kylät sekä sitäpaitsi Herttuaniemen liitosalueesta Puodinkylä, lukuunottamatta Marjanientä.

Sottungsbyn piiristä oli v. 1934 laitoshoidossa 11, yksityishoidossa lapsia 2 ja muussa hoidossa, siis pääasiallisesti kotiavustuksen saajia 20 eli yhteensä 33. Tämä oli 1.1 % kunnan köyhäinhoidon nauttijoista sanottuna vuotena.

Mellunkylän piiristä oli v. 1934 laitoshoidossa 15 täysi-ikäistä ja kotiavustusta

saaneita 37. Tämä on yhteensä 52 eli 1.7 % kunnan kaikista köyhäinhoidon nauttijoista sinä vuotena.

Sottungsbyn piirin köyhäinhoitomenot olivat v. 1934 50,363 markkaa ja Mellunkylän piirin Smk. 46,001: 30.

8. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Alue kuuluu kokonaisuudessaan n.s. eteläiseen terveyssisarpiiriin, jonka toimisto on sijoitettu Mellunkylään, ja itäiseen kätilöpiiriin, jonka kätilön asemapaikka on Puodinkylässä.

9. RAKENNUSTOIMINNAN VALVONTA.

Rakennustoiminta ei tällä liitosalueella ole minkäänlaisen valvonnan alaisena. Kun suurin osa aluetta on maaseudun luontoista, ei rakennustoiminta myöskään suurimmassa osassa aluetta kaivanne viranomaisten valvontaa. Kuitenkin olisi ollut tärkeätä, että tällaista valvontaa olisi voitu harjoittaa Mellunkylän länsiosassa, varsinkin Borgs'in tilan mailla, koska täällä on syntynyt osaksi varsin epätyydyttävästi suunniteltua rakennustoimintaa.

10. TIEOLOT.

Liitosalueen tärkeimmäksi tieksi on muodostunut uusi Porvoon maantie. Se kulkee 4,250 metrin pituudelta liitosalueen kautta. Tie on kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön marraskuun 29 päivänä 1934 tekemällä päätöksellä otettu valtion välittömään hoitoon.

Myös vanha Porvoon maantie kulkee, kuten aikaisemmin on huomautettu, liitosalueella, nimittäin Sottungsbyssä, missä sitä on 1,900 metrin pituudelta.

Paitsi näitä valtion maanteitä on liitosalueella kolmaskin valtion maantie. Tämä on n.s. Östersundomin maantie, joka Tapaninkylän itärajalla eroaa vanhasta Porvoon maantiestä ja johtaa Östersundomin kylään Sipoossa. Tätä tietä on liitosalueella 4,500 metriä.

Valtion maanteiden lisäksi on alueella myös eräitä virallisessa järjestyksessä muodostettuja kyläteitä.

Tällaisia on ensinnäkin vanhalta Porvoon maantieltä Mellunkylään ja sieltä edelleen Nordsjön kylän Kallvikiin johtava tie. Tie on kuitenkin uuden Porvoon maantien valmistuttua suurimmalta osalta jätetty oman onnensa nojaan.

Käytännön tarpeen vaatima ja asianmukaisesti kunnossapidetty on Sottungsbyn—Håkansbölen kylätie.

Muut liitosalueella olevat tiet ovat yksityisten maanomistajain ylläpitämiä tilusteitä.

11. SÄHKÖKYSYMYS.

Suurin osa liitosaluetta on sähköistetty Etelä-Suomen Voima Oy:n toimesta, jonka suurjännitejohto kulkee alueen läpi. Ainoastaan Västersundomin kylä on vielä sähköistämättä. Virran myyntiä varten on yhtiöllä tällä alueella kaikkiaan 6 muuntajaa. Virran jakelua varten on olemassa kaksi kuluttajain muodostamaa

osuuskuntaa, nimittäin Kallvikin Sähköosuuskunta ja Sottungsby—Håkansbölen sähköosuuskunta. Missä tällaisia osuuskuntia ei ole, on yhtiö tehnyt sopimuksen yksityisten henkilöiden kanssa virran myynnistä jakelua varten. Muuten on sähköistäminen järjestetty pääasiallisesti samalla tavoin kuin Herttuaniemen liitosalueella.

12. ASUTUSTOIMINTA.

Samoin kuin eräille muille liitosalueille on kunnan asutuslautakunta välittänyt tähänkin osaan kuntaa eräitä asutuslainoja valtion asutusrahastosta. Tällaisia lainoja on myönnetty Mellunkylään 1 ja Sottungsbyn kylään 5. Ensiksimainitun lainan maksamaton määrä oli v:n 1934 lopussa vain Smk. 592: 20, mutta jälkimmäisten lainojen Smk. 49,882: —. Yhteensä oli siis sanottuna ajankohtana tämän liitosalueen osalla 6 asutuslainaa, joitten määrä oli kaikkiaan Smk. 50,474: 20.

Tämän lisäksi on asutuslautakunnan toimesta sijoitettu Mellunkylään 1 omakotilaina maatalousministeriön alaisesta omakotirahastosta. Sen määrä oli v:n 1934 lopussa 5,000 markkaa.

13. ALUEEN VASTAINEN KUNNALLINEN ASEMA.

Muutokset, mitkä kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisen uudestaanjärjestelyn johdosta on tehtävä Helsingin maalaiskunnan oloihin, johtavat myöskin tässä käsiteltävänä olevan alueen kunnallisen aseman uudestaanjärjestelyyn.

Nykyinen Helsingin maalaiskunta tulee selvitysmiehen ehdotuksen mukaan hajoamaan. Laajat ja asukasluvultaan tärkeimmät osat kuntaa tulevat liitettäviksi kaupunkiin. Supistettu Helsingin maalaiskunta tulee käsittämään nykyisen kunnan luoteisen, esikaupunkiasutukselta säästyneen maanviljelijäin asuman osan. Supistetusta Helsingin maalaiskunnasta tulee nyt käsiteltävänä olevan alueen erottamaan muodostettava uusi Tikkurilan kunta, jossa esikaupunkiväestö tulee olemaan vallitsevana väestöaineksena. Kysymys on nyt siitä, miten tämän erillisen ja eristetyn Helsingin maalaiskunnan osan asema kaupungin ympäristön uudessa kunnallisessa jaoituksessa on määriteltävä.

Tämän erikoisselvityksen alussa on jo viitattu siihen, ettei tämän alueen liittäminen kaupunkiin alueen asutuksen ja taloudellisten olojen vuoksi ole välttämätöntä. Toistaiseksi on alue maaseutuasteella, joskin eräitä kaupunkilaistumisen oireita, kuten eräitten maanomistajain ilmeinen halu ryhtyä osittamaan maitaan esikaupunkimaista asutusta varten, useitten suurtilojen siirtyminen kaupunkilaisten haltuun ja rannikolla runsas kesähuvila-asutus, on havaittavissa. Eri järjestelymahdollisuuksien tutkiminen osoittaa kuitenkin, ettei tämän alueen kunnallisia oloja voida tyydyttävästi järjestää liittämättä huomattavia osia tätä aluetta kaupunkiin.

Ajateltavissa ei ole, että tämä alue muodostettaisiin omaksi kunnaksi. Alueen asukaslukuhan ei nouse täyteen 900 henkeen. Myöskin verotuspohja olisi liian heikko. Noin 32,000—35,000 veroäyrin pohjalle ei myöskään voida itsenäisen kunnan taloutta lähteä rakentamaan.

Jotta voitaisiin säilyttää tämän kunnan osan hallinto maalaiskunnan hallintona, suunniteltiin aikoinaan sellaista ratkaisua, että tämä alue yhdessä Sipoon kunnan kaakkoisten osien, Gumbölen ja Östersundomin kylien sekä Kärrin, Granön ja Husön yksinäistalojen kanssa muodostettaisiin maalaiskunnaksi, Östersundomin maalaiskunnaksi. Tämän kautta toivottiin voitavan saada laajempi taloudellinen pohja uudelle kunnalle. Suunnitelman esitti v. 1921 kaupungin esikaupunkivaltuuskunta ja sen omaksui myös ylemmän asteen itsehallinnon järjestämistä valmistelemaan asetettu valtion komitea v. 1923. (Kts. Päämietintö siv. 233.)

Eräät näkökohdat puhuvat kieltämättä tällaisen järjestelyn puolesta. Nyt kysymyksessäolevat Helsingin ja Sipoon maalaiskuntain osat muistuttavat asemansa ja asutuksensa puolesta toisiaan ja yhteisiä etuja ja harrastuksia, joitten nojalla yhteistä hallintoa voitaisiin pitää mahdollisena, voisi todennäköisesti ilmetä. Tähän viittaa m.m. yhteisen koulupiirin olemassaolo. Tällaisella kuntamuodostumalla olisi eräitä historiallisiakin perinteitä, sillä aikoinaan ovat nämä seudut olleet yhdistetyt Helsingin pitäjän kappeliseurakunnaksi ja edelleenkin pidetään ajottain yhteisiä jumalanpalveluksia Östersundomin vanhassa kappelikirkossa. Östersundomin kylä ympäristöineen on myöskin aina ollut Sipoon kunnan keskuksesta jossain määrin eristetyssä asemassa, muodostaen oman viljelysseutunsa. Vuorovaikutus kunnan keskuksen ja tämän seudun välillä tulee todennäköisesti entisestään vähenemään uuden Porvoon maantien valmistuttua. Tämä uusi valtatie tulee varmaankin suuntaamaan tämän seudun harrastukset entistä enemmän kaupunkiin päin ja samalla myös saattamaan kunnanrajan kummallakin puolen olevat Sipoon ja Helsingin maalaiskunnan osat entistä lähempään vuorovaikutukseen.

Myöskään ajatus Östersundomin kunnan muodostamisesta ei kuitenkaan näytä olevan toteutettavissa. Tälläkään tavalla ei näytä olevan mahdollista aikaansaada taloudellisesti riittävän vakavaraista kuntaa. Myöskin mainittujen Sipoon osien asukasluku on sangen pieni, v. 1933 yhteensä 334 asukasta. Yhdessä puheenaolevien Helsingin kunnan osien asukasmäärän kanssa ei tämänkään kunnan asukasluku nousisi noin 1,200 henkeä suuremmaksi. Verotetut tulot mainituissa Sipoon osissa eivät nouse kuin 1,491,700 markkaan. Veroäyrien määrä uudessa kunnassa ei nousisi kuin noin 47,000 äyriin. Vaikka sellaisia kuntia, joissa asukasmäärä ja veroäyrien luku on vastaava, on olemassa, ja tällainen kunta mahdollisesti joten kuten voisi taloudellisesti tulla toimeen, ei kuitenkaan näin pienen kunnan perustaminen näytä tarkoituksenmukaiselta. Huomattava m.m. on, että eräänlainen esikaupunkiasutuksen vaara täälläkin kaikesta huolimatta on uhkaamassa senjälkeen kuin uusi Porvoon maantie on valmistunut. Se mahdollisuus on tämän vuoksi myös otettava huomioon, että uusi kunta pian voisi joutua kantamaan esikaupunkiasutuksen aiheuttamia tavanmukaisia kunnallisia rasituksia.

On myöskin osoittautunut, että tämän seudun väestö, varsinkaan maanomistajat kummallakin puolella rajaa, ei harrasta tämän kunta-ajatuksen toteuttamista. Keskusteluissa, joita selvitysmiehellä on ollut eräitten näitten seutujen maanomistajain kanssa, joilla paikkakunnallaan on johtava asema, on ilmennyt, että tämän ajatuksen verrattain voimakasta vastustustakin tulisi esiintymään. Tuntematonta on, mille kannalle Sipoon maalaiskunta asiassa asettuisi, mutta erikoisia syitä puoltaa tällaista järjestelyä Sipoon kunnalla tuskin olisi.

Tässä esitettyjen kielteisten näkökohtien nojalla ja kun ehdotuksen esittäminen senlaatuisen Östersundomin kunnan perustamisesta, josta tässä on ollut puhe, varmaankin tekisi itsessäänkin monimutkaisen kysymyksen kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen muuttamisesta entistä monimutkaisemmaksi ja vaikeammaksi saada käytännölliseen ratkaisuun, on selvitysmies luopunut ajatuksesta ehdottaa nyt puheenaolevan Helsingin maalaiskunnan osan vastaisen kunnallisen aseman järjestämistä Östersundomin kunnan muodostamisen pohjalla. Tämän kannan on selvitysmies voinut sitäkin suuremmalla syyllä omaksua, kun muita yksinkertaisempia ja itsessään tyydyttäviä ratkaisuja voidaan esittää.

Sen jälkeen kuin Östersundomin kunnan perustamista vv. 1921—1923 suunniteltiin, on aikaisemmin mainittu uusi Porvoon maantie, joka kulkee nyt käsiteltävänä olevan alueen eteläosan läpi, mutta josta ei sanottuun aikaan ollut tietoa, valmistunut. Tästä johtuu, että ne osat tätä aluetta, joitten kautta tai joitten läheltä tämä tie kulkee, siis Mellunkylän, Västersundomin ja Nordsjön kylät, ovat tulleet entistä huomattavasti läheisemmin liitetyiksi kaupungin vaikutuspiiriin. Samalla ovat myöskin mahdollisuudet, että esikaupunkiasutusta alkaa levitä tälle alueelle,

huomattavasti lisääntyneet. On nyt jo käynyt ilmi, että m.m. Nordsjön kartanon omistajat harkitsevat mahdollisuutta ryhtyä osittamaan maitaan kaupunkilaisasutusta varten. Mainitut kylät ovat siten joutuneet sille alueelle, jota on suojeltava järjestämättömältä esikaupunkiasutukselta. Tämä tapahtuu luonnollisesti tehokkaimmin silloin, kun alue kuuluu kaupunkiin.

Vaikka sellaista esikaupunkiasutusta ei nyt puheenaoleviin kyliin toistaiseksi olekaan syntynyt, mikä tekisi näittenkin Helsingin maalaiskunnan osien liittämisen kaupunkiin välttämättömäksi, kuten tämän erikoisselvityksen alussa huomautettiin, puhuu kuitenkin uuden Porvoon maantien avaamisesta aiheutunut muutos näitten kylien asemaan yhdessä sen tosiasian kanssa, että muutakaan tyydyttävää ratkaisua ei voida löytää, sen puolesta, että nyt puheenaolevat kylät liitetään kaupunkiin.

Tällaisesta ratkaisusta olisi välillisesti etua myös tämän alueen asujamistolle. On m.m. usein valitettu sitä, että järjestyksen ylläpitäminen tämän alueen rannikkoseuduilla on ollut vaikeata, kun tämä on ollut suoritettava maalaispoliisin voimin. Kun alue liitettäisiin kaupunkiin, tulisi se myös kaupungin tehokkaamman poliisihoidon alaiseksi. Myöskin oikeusasiain hoito raastuvanoikeudessa tulisi yksinkertaisemmaksi kuin niitten hoito Helsingin tuomiokunnan käräjillä. Edelleen kävisi myöskin kunnallishallinnon lakimääräiseen tehtäväpiiriin kuuluvien asioiden hoito asukkaille mukavammaksi kuin nykyään, jolloin kunnallishallinnon keskus on ollut Malmilla. Senjälkeen kuin maataloustulojen verotus kaupungeissa joulukuun 11 p:nä 1933 annetulla lailla on asetettu samalle pohjalle kuin maalaiskunnissa, ei tämän alueen varsin harvalukuisen maanviljelijäväestön asema verotuskannalta muuttuisi. Kuten tämän alueen maanomistusoloja koskevasta selvityksestä on ilmennyt, on suurin osa näitten kylien suurtiloja jo nyt kaupungin asukkaitten tai muuten maanviljelijäin luokkaan kuulumattomien henkilöiden hallussa. Kaupungin taloudelle ei tämä alue aiheuttaisi sanottavia lisärasituksia. Alueen kunnalliset tarpeet samoinkuin köyhäinhoitorasitus ovat sangen vähäiset.

Mitä edellä on esitetty eräitten tämän alueen osien liittämisestä kaupunkiin, koskee, kuten on käynyt selville, vain Mellunkylän, Västersundomin ja Nordsjön kyliä. Tämän alueen muitten kylien, Sottungsbyn ja Håkansbölen kylien asema on ilmeisesti järjestettävä toisella tavalla.

Uuden Porvoon maantien vaikutus näitten tämän alueen pohjoisosassa olevien kylien ja kaupungin väliseen vuorovaikutukseen on vähäinen. Sanottujen kylien väestö käyttänee edelleenkin vanhaa Porvoon maantietä, joka eräässä kohden tulee Sottungsbyn kylän piiriin. Alueen liittämistä kaupunkiin ei tämän vuoksi voida perustella samoilla syillä kuin alueen eteläosien liitosehdotusta. Alueen väestö on myöskin yleisemmin kuin eteläosan varsinaista maanviljelijäväestöä. Esikaupunkiasutuksen vaaraa on kuitenkin tässäkin osassa olemassa. Muutamat maanomistajat ovat jakaneet maitaan asuntotiloiksi ja ilmoittelevat palstoja myytäväksi, mutta kysyntä lienee ainakin toistaiseksi ollut vähäistä.

Siinä tapauksessa, että Sottungsbyn ja Håkansbölen kyliä ei liitetä kaupunkiin, on vain kaksi eri mahdollisuutta järjestää näitten kylien vastainen kunnallinen asema. Toinen on se, että nämä kylät liitetään itäiseen naapurikuntaan, Sipooseen, toinen, että ne liitetään siihen uuteen maalaiskuntaan, minkä selvitysmies ehdottaa muodostettavaksi näitten kylien luoteispuolelle ja jota selvitysmies ehdottaa kutsuttavaksi Tikkurilan kunnaksi.

Mitä tulee näitten kylien siirtämiseen Sipoon kuntaan, niin olisi tämä sikäli paremmin perusteltavissa kuin tämän alueen eteläosien kylien, että liikenneyhteydet täältä käsin Sipoon kunnan keskukseen ovat verrattain hyvät. Nämä kylät tulisivat tässä kohden olemaan samassa, jollei paremmassakin suhteessa Sipoon kirkonkylään, kuin eräät tämän kunnan nykyiset läntiset ja kaakkoiset kylät. Muutenkin muistuttavat Sottungsbyn ja Håkansbölen kylät asutuksensa ja olojensa puolesta mainittuja Sipoon kyliä.

Selvitysmies ei kuitenkaan katso voivansa puoltaa tätä vaihtoehtoa.

Asiaa harkittaessa on pakko, kuten tämän alueen eteläosien liitoskysymystä käsiteltäessäkin on tehty, pitää silmällä sitä, ettei kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestäminen muodostu monimutkaisemmaksi kuin mitä se itsessään on. Jos jonkun Helsingin maalaiskunnan osan liittäminen Sipoon kuntaan tulisi kysymykseen, vedettäisiin vielä yksi kunta niitten kahdeksan kunnan lisäksi, joita muutokset jo koskevat, uudestaan järjestelyjen ja omaisuuden selvitysten piiriin. Asia mutkistuisi vielä senkautta, että näitten kylien siirtämisestä kunnallisessa suhteessa Sipoon kuntaan aiheutuisi sellaisia muutoksia oikeudelliseen ja kirkolliseen jakoon, jotka eivät muuten käy tarpeellisiksi, nimittäin siirtoja Helsingin tuomiokunnasta Porvoon tuomiokuntaan ja Helsingin pitäjän seurakunnasta Sipoon seurakuntaan, sekä Helsingin ruotsalaisesta rovastikunnasta Porvoon tuomiorovastikuntaan.

Tärkeämpi näkökohta kuin ne hankaluudet, mitkä aiheutuisivat Sipoon kunnan vetämisestä jaoitusmuutosten piiriin, on kuitenkin se, että Sottungsbyn ja Håkansbölen aseman järjestämisessä jossain määrin täytyy ottaa huomioon se esikaupunkiasutuksen vaara, mikä näissä kylissä kieltämättä on olemassa. Sipoon kunnan alueella ei, lukuunottamatta Nikkilän seudun verrattain vähäistä ja suhteellisen tyydyttävästi rakennettua taajaväkistä asutusta, ole esikaupunkien luontoisia asutusryhmiä, ja Sipoon kunnalliset viranomaiset olisivat tämänlaatuisen asutuksen ilmestyessä kunnan alueelle aivan tottumattomat tällaisen asutuksen olojen järjestämiseen. Myöskin olisi, jos mahdollisesti syntyvien esikaupunkien siirtäminen kaupunkiin vastaisuudessa kävisi tarpeelliseksi, hankalampaa toimittaa siirto Sipoon kunnasta kuin suunnitellusta uudesta kunnasta. Ehdotettu uusi kunta tulisi kaikissa näissä suhteissa olemaan toisessa asemassa kuin Sipoon kunta.

Toinen vaihtoehto eli se, että Sottungsby ja Håkansböle liitetään perustettavaan Tikkurilan kuntaan, osoittautuu lopulta huomattavasti käytännöllisemmäksi ratkaisuksi.

Asemansa ja asutuksensa puolesta liittyvät Sottungsbyn ja Håkansbölen kylät jo ennestään uuteen kuntaan luettavaan Fastbölen kylään ja Hanabölen kylän itäosaan. Nämä ovat edelleen maanviljelijäväestön asumia seutuja. Helsingin maalaiskunnan hallinnossa on Sottungsbyn kylä vanhastaan kuulunut samaan kunnallislautakunnan piiriin eli n.s. Haxbölen piiriin kuin sanottu osa Hanabölen kylää ja Haxböleä. Tikkurilan kunnan keskukseen, jonka täytyy muodostua jonnekin Tikkurilan aseman läheisyyteen, on näistä kylistä hyvät ja lyhyemmät liikenneyhteydet kuin muihin ajateltavissa oleviin keskuksiin.

Tikkurilan kunnan hallintoon tulee esikaupunkiväestö alunperin lyömään erikoisleimansa. Kuten tätä aluetta käsittelevässä erikoisselvityksessä (kts. Mietintö N:o 12, siv. 30) osoitetaan, tulee olemaan välttämätöntä muodostaa tähän kuntaan ainakin kaksi muuta, mahdollisesti kolme, taajaväkistä yhdyskuntaa. Tämän kunnan viranomaiset tulevat tämän kautta pian saavuttamaan sentapaista kokemusta esikaupunkiasutuksen olojen järjestämisessä ja myös harrastusta siihen, mikä voi olla tarpeen siinä tapauksessa, että esikaupunkiasutusta alkaisi syntyä näihinkin kyliin. Näitten kylien köyhäinhoitotarve on siksi vähäistä, ettei se sanottavasti rasittaisi uuden kunnan taloutta. Voidaan edellyttää, että näitten kylien kunnallishallinnolle aiheuttamat menot jotakuinkin peitetään niistä saatavilla verotuloilla. Ainoa huomattavampi käytännöllinen hankaluus, mikä näitten kylien lukemisesta Tikkurilan kuntaan tulisi olemaan, on ehkä se, että näissä kylissä ei ole omaa yläkansakoulua. Alakoulu sensijaan on, kuten on osoitettu, Sottungsbyssä Myrbackan tilalla. Yläkoulua käyvien oppilaiden lukumäärä on siksi vähäinen, ettei toistaiseksi myöskään voitane perustaa näitä kyliä varten omaa yläkoulua. Yläkoulua tarvitsevien oppilaiden koulunkäynti voitanee kuitenkin toistaiseksi järjestää siten, että oppilaat korvausta vastaan käyttävät samoja kouluja kuin tähän asti.

Esittämillään perusteilla ehdottaa selvitysmies näin ollen, että nyt käsiteltävänä oleva Västersundomin liitosalue kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestelyn yhteydessä jaetaan siten, että Mellunkylän, Västersundomin ja Nordsjön kylät liitetään kaupunkiin ja Sottungsbyn ja Håkansbölen kylät perustettavaan Tikkurilan maalaiskuntaan.

Helsingin maalaiskunnan omaisuuden jaossa tulee kaupunkiin liitettävän osan yleinen jakoprosentti olemaan 2.3 % ja Tikkurilan kuntaan liitettävän osan 0.9 %.

VÄSTERSUNDOMIN LIITOSALUE
VÄSTERSUNDOM INKORPORERINGSOMRÅDE

Sottungsbyn, Håkansbölen, Västersundomin, Mellunkylän ja Nordsjön kylät
Sottungsby, Håkansböle, Västersundom, Mellungsby och Nordsjö byar

Myras
Hindsby
Haxböle
Kungsbacka
Väinölä
Bisaträsk
Sottungsby
Håkansböle
Immersby
Fosterbölen
Lillsmeds
Sottungsby
Brokärr
Håkansböle
Håkansböle
Gumböle
Tapaninkylä
Slottmossa
Hedbacka
Västersundom
ÖSTERSUNDOM
Kärr
Västerkulla
Malminkylä
Husö
Mellunsby
Mellunkylä
Pudasjärvi
Bastön
Bastövuiken
Nordsjövuiken
Nordsjö
Rastböle
Nordsjöby
Lill-Kallvik
Stor-Kallvik
Ramsjöudde
Kallvikudde
Rävälsviken
Grano
Vestersundom
Lill-Bastön
Sipoo
(Rönnskär)
Pudasjärvi
Degerö

Kunnan maata
Kommunens mark
Kaupungin maata
Stadens mark
Valtion maata
Statens mark
Yksityisten maata
Enskildas mark
Liitosalueen raja
Inkorp. områdets gräns
Kylän raja Bygräns
Ehdotettu kaupunkialueen raja
Föreslagen stadsgräns
Tikkurilan kuntaan liitettäväksi ehdotetun alueen raja
Gräns för område som föreslås att överföras till Dickursby kommun
Valtion tie Statens väg
Kylätie Byväg
Yksityisten ylläpitämä tie
Av enskilda underhållen väg
Kk Fsk Kansakoulu Folkskola
P Paloasema Brandstation

Mittakaava Skala
200 100 0 200 400 600 800 1000 1500 2000 m

Penningkistan
Takvedaholm
Drotningholm
Smörasken
Bergholmen
Abborholmen
Asphol men
Stor-Iglo
Lilla Hamnholmen
Sandholm
Stora Hamnholmen
Ullholmen
Lilla Ullholmen
Stora Lekholmen
Lilla Lekholmen
Sandgrund
Jungfruholmen
Morgongåvan
Notholmen
Skatudd
Skatudden
Svartholm
Rosenudd
Ormudden
Lilla Löfholmen
Stora Löfholmen
Kråkholmen
Kalkholmen
Jupön
Hästholm
Aludd

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 12

ERIKOISSELVITYS

TIKKURILAN ALUEESTA

HELSINGIN MAALAISKUNTAAN KUULUVAT TIKKURILA, FASTBÖLE, HAXBÖLE, HANABÖLE, REKOLA JA OSA KORSOA.

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies.

HELSINGISSÄ 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. *ASEMA JA MAASTO.*

Tikkurilan liitosalueeksi kutsuttu alue Helsingin maalaiskunnan pohjoisosassa käsittää Tikkurilan, Fastbölen, Haxbölen (Hakkilan) ja Hanabölen (Hanalan) kylät, saman kunnan kirkonkylään kuuluvan kahteen osaan jakaantuneen Rekolan lahjoitusmaan sekä kunnan pohjoisimmassa kärjessä Korson pysäkin läheisyydessä ja sanotun lahjoitusmaan osien välissä eräitä kirkonkylässä olevaan Backaksen verotaloon N:o 2 kuuluvia tiloja.

Alueen eteläraja kulkee pitkin Malmi—Tapanilan liitosalueeseen kuuluvia Suutarinkylän ja Tapaninkylän rajoja, itäisenä naapurikylänä ovat saman kunnan Håkansbölen ja Sottungsbyn kylät ja läntisenä naapurina kirkonkylä. Pohjoisessa tulee alue kolmen kunnan naapuriksi, nimittäin Tuusulan kunnan, josta Ruotsinkylä eli Klemetskogin kylä sekä Hyrylän kylä ovat naapurikyliä, Keravan kauppalan ja Sipoon maalaiskunnan, josta Myrasin kylä on naapurikylä. (Kts. liitteenä olevaa karttaa.)

Alueen eri kylien pinta-ala on seuraava:

Tikkurilan kylä	1,527 ha
Fastbölen kylä	559 »
Haxbölen kylä	137 »
Hanabölen kylä	1,237 »
Rekolan lahjoitusmaa	420 »
Kirkonkylän Backaksen verotaloon kuuluvat maat	113 »
Yhteensä	3,993 ha

Tämän siis 3,993 ha:n laajuisen alueen suurin pituus pohjoisesta etelään on noin 9 km. ja suurin leveys idästä länteen noin 7.5 km. Alueen pohjoisin kärki on kaupungin keskuksesta rautatieasemalta linnuntietä 22 km:n ja eteläinen raja 13 km:n päässä.

Mainituista kylistä Tikkurilan kylä käsittää alueen koko länsiosan Tuusulan rajalta pohjoisessa Suutarinkylän rajaan etelässä. Kylän läntinen ja eteläinen raja on ehjä, mutta itäinen raja mutkailee suuresti. Kahdessa kohtaa kylän alue tulee emäradan itäpuolelle, nimittäin eteläisimmässä kärjessä Puistolan pysäkin luona ja Tikkurilan aseman pohjoispuolella. Vielä hieman pohjoisempana pistää kieleke itään päin Rekolanpurolle jakaen Rekolan lahjoitusmaan kahteen osaan. Fastbölen kylä käsittää alueen kaakkoiskulman ja Hanabölen suuri kylä alueen koillisosan. Jälkimmäisen kylän länsiraja alkaa pohjoisessa kärjessä eri kuntien rajojen yhtymäkohdasta ja lähtee pian koko pituudellaan kulkemaan Rekolanpuroa pitkin. Pieni Haxbölen kylä sijaitsee Tikkurilan, Fastbölen ja Hanabölen kylien välissä alueen keskiosassa. Tässä osassa sijaitsee Tikkurilan, Haxbölen ja Hanabölen kylien välissä myös eteläinen osa Rekolan lahjoitusmaata. Täällä on myös eräitä kirkonkylän Backaksen tilasta eroitettuja tiloja. Rekolan lahjoitusmaan pohjoinen osa sijaitsee alueen pohjoisosassa Tikkurilan ja Hanabölen kylien välissä. Alueen pohjoisessa kärjessä Rekolan alueen pohjoispuolella sekä Hanabölen kylän rajana olevan Rekolanpuron länsipuolella oleva maa kuuluu kirkonkylään.

Suurin osa alueen maastoa on viljavaa tasankoa. Näitten tasankomaitten läpi juoksee Vantaanjoen sivujoki Keravanjoki, johon taas laskevat Tuusulanjoki ja Rekolanpuro. Mikäli alue ei ole viljeltyä, on se yleensä tasaista metsäistä kangas-

maata. Tällaista on maasto varsinkin Tikkurilan kylän pohjoisosassa, Rekolan lahjoitusmailla ja Fastbölen kylän itäosassa. Suurin osa aluetta on siis kaupunkiasutukselle varsin sopivaa.

Alueen pääliikenneväylä on emärata, joka noin 7 km:n pituudelta kulkee alueen keskiosan läpi. Alueen piirissä ovat Puistolan pysäkki, Tikkurilan asema sekä Hiekkaharjun ja Rekolan pysäkit. Aivan alueen pohjoisrajan ulkopuolella on Korson pysäkki. Tikkurilan aseman pohjoispuolelta on vedetty haararata valtionrautateiden soranottopaikalle Fastbölenkylässä Hanabölen ja Haxbölen kylien rajalla. Maantieyhteys kaupunkiin päin on suhteellisen huono. Lännestä käsin on alueella tultava Hämeeseen johtavalta maantieltä Helsingin kirkonkylän kautta ja idästä päin vanhalta Porvoon maantieltä, joka Fastbölen kylän kohdalla kulkee alueen läpi. Maanteitse on Tikkurilan asemalle läntistä tietä n. 18 km. ja itäistä n. 19.5 km. Keravanjoki on vaikeana liikenne-esteenä alueen eteläosan ja muitten osien välillä. Sen yli johtaa maantiesilta ainoastaan Haxbölen kylässä.

Alueelle on muodostunut verrattain huomattavaa esikaupunkiasutusta. Tämä jakaantuu useille, toisistaan erillään ja verrattain kaukana toisistaan oleville paikoille.

Vanhin ja laajin on Tikkurilan kylässä samannimisen aseman länsipuolella sijaitsevalla suurella tasangolla oleva asutus. Tätä asutusta ulottuu asemalta kirkonkylän rajalle ja Keravanjoen rannalta pohjoiseen lähes puolet kylän pituutta. Kylän pohjoisosa samoinkuin Rekolan lahjoitusmaat ovat sensijaan melkein asumattomat. Myöskin Tikkurilan kylän eteläosaan Keravanjoen toiselle puolen, Puistolan pysäkin ympäristöön, Tapanin kylän asutuksen välittömäksi jatkoksi on syntynyt esikaupunkiasutusta. Fastbölen kylässä ei sitävastoin ole tällaista asutusta, vaan on se vielä puhdasta maanviljelysseutua. Haxbölen kylän länsipäähän n.s. Falkisbackasta Keravanjoella päin on sensijaan aivan äskettäin alkanut syntyä esikaupunkiasutusta.

Verrattain huomattava esikaupunkiasutus on syntynyt Hanabölen kylän pohjoisosaan radan itäpuolelle, radan ja Keravanjoen väliselle alueelle, Rekolan pysäkiltä aina Tuusulan ja Keravan rajaan. Mikäli tämä asutus ei käytä Rekolan pysäkkiä, on se levinnyt Keravan kauppalan puolella olevalta Korson pysäkiltä. Se onkin kasvanut kiinni Korson asemanseudun asutukseen.

Alueen pohjoiskärjessä radan länsipuolella kirkonkylään kuuluvilla mailla on myös Korson pysäkiltä käsin muodostunutta esikaupunkiasutusta. Tämä asutus liittyy vuorostaan välittömästi Tuusulan kunnan Hyrylän kylään Korsosta käsin niinikään muodostuneeseen esikaupunkiasutukseen.

Kun myöskin Korson pysäkin ympärillä Keravan kauppalan rajojen sisäpuolella on esikaupunkiasutusta, on näin ollen Korson asemanseudulla maantieteellisesti yhtenäinen esikaupunkiasutus, joka jakaantuu Helsingin maalaiskunnan Hanabölen kylän ja kirkonkylän, Keravan kauppalan ja Tuusulan kunnan Hyrylän kylän kesken.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Tikkurilan kylä jakaantui isojaossa, joka täällä päättyi v. 1768, seuraaviin maakirjataloihin, jotka kaikki olivat verotaloja: Bäcksby eli Bäcksbacka N:o 1, pinta-ala 130.20 ha, Lillskäggas N:o 2, 87.84 ha, Storskäggas N:o 3, 176.64 ha, Mattskäggas N:o 4, 52.32 ha, Klökas N:o 5, 170.21 ha, Hästas N:o 6, 129.90 ha, Erikas N:o 7, 92.12 ha, Johanns N:o 8, 86.40 ha, Mattas N:o 9, 87.07 ha, Sigfrids N:o 10, 60.54 ha, Nybondas N:o 11, 43.89 ha, Dynnas N:o 12, 106.35 ha, Myras N:o 13, 86.06 ha, Staffas N:o 14, 90.30 ha ja Svedjebacka N:o 15, 47.13 ha.

Näistä alkuperäisistä maakirjataloista on sittemmin Bäcksbacka N:o 1, Myras N:o 13, Staffas N:o 14 ja Svedjebacka N:o 15 v. 1911 yhdistetty yhdeksi maakirjataloksi, joka sai nimen Viertola ja maakirjatalonumeron N:o 1. Sen pinta-ala merkittiin 360.98 ha:ksi. Samoin on Mattskäggas N:o 4, Erikas R. N:o 7^{11}, Sigfrids N:o 10 ja Dynnas N:o 12 v. 1909 yhdistetty uudeksi maakirjataloksi Peltola N:o 12, pinta-ala

257.41 ha. Ennenkuin Erikas yhdistettiin Peltolaan, oli siitä eroitettu Ånäs-niminen tila R. N:o 7^{1}, jonka pinta-ala oli 60.71 ha.

Useimmilla näistä tiloista on harjoitettu voimaperäistä maanosittamista asuntotarkoituksiin, niin että useitten, ennen suurtenkin tilojen pinta-alasta on jälellä vain pieniä osia. Entisistä kantatiloista on nykyään jälellä seuraavat pinta-alat:

Viertola	R. N:o	1^{110}	26.8450 ha	omist.	AB. Agros.
Lillskäggas	»	2^{216}	63.8220 »	»	yksityinen.
Nystu	»	3^{144}	21.0394 »	»	»
Koivula	»	3^{589}	25.1600 »	»	»
Sorskäggas	»	3^{33}	31.7550 »	»	»
Fastbo	»	3^{102}	5.3345 »	»	»
Storskogen	»	5^{63}	38.2700 »	»	Svenska Småbruk.
Klökas	»	5^{97}	51.7385 »	»	»
Hästas	»	6^{150}	46.1890 »	»	yksityinen.
Ånäs	»	7^{1}	60.7100 »	»	valtio.
Johanns	»	8	91.1500 »	»	yksityinen.
Mattas	»	9^{57}	7.7100 »	»	»
Nybonds	»	11^{34}	12.9730 »	»	»
Peltola	»	12^{312}	17.3193 »	»	Osuusk. Peltola.
Ilola	»	12^{298}	52.2300 »	»	yksityinen.

Erittäin voimakasta on palstoittaminen siten ollut uudestaan muodostetuilla Viertolan ja Peltolan tiloilla. Sama on asian laita myös Lillskäggas'in, Storskäggas'in, Klökas'in, Hästas'in, Mattas'in ja Nybonds'in tiloihin nähden. Ainoastaan Johanns on säilyttänyt pinta-alansa. Palstoittamista on tapahtunut myös niillä Lillskäggas'in, Storskäggas'in tilasta muodostettujen Nystu'n ja Koivulan sekä Nybonds'in tilan mailla, jotka sijaitsevat Keravanjoen eteläpuolella.

Maan osittaminen esikaupunkiasutusta varten alkoi suuressa mitassa v. 1908. Toistaiseksi laajimmat osittamiset tapahtuivat v. 1911, jolloin Viertolaa ja Peltolaa juuri alettiin palstoittaa. Maan osittamisen vaiheita näitä aikaisemmilta ja myöhemmiltä vuosilta valaisee seuraavalla sivulla oleva taulukko.

Useista pienistä tiloista ovat eräät sellaisia, jotka valtio on rautatietä varten pakkolunastanut. Niinpä on Lillskäggas'in tilasta eroitettu 4, Hästasin tilasta 2, Storskäggasin tilasta 5, Klökasin tilasta 4, Erikasin tilasta 2, Nybondsin tilasta 3 ja Peltolan tilasta 2 tilaa, eli yhteensä 22 tilaa, joitten pinta-ala on yhteensä 24.224 ha. Kun valtio omistaa myös Ånäsin tilan, pinta-alaltaan 60.71 ha, omistaa valtio tässä kylässä maata 84.934 ha. Tämän lisäksi omistaa valtio Hästasin tilasta eroitetun Lepokoti-nimisen tilan, R. N:o 6^{95} ja pinta-ala 0.1 ha, jolla on poliisiasema.

Fastbölen kylä alueen eteläosassa on, kuten aikaisemmin on mainittu, paremmin säilyttänyt maataloudellisen luonteensa, mikä myöskin ilmenee kylän kameraalisista oloista.

V. 1776 päättyneessä isojaossa merkittiin maarekisteriin seuraavat maakirjatalot: Konungs N:o 1, pinta-ala 207.45 ha, Orädders N:o 2, 87 ha, Gjutars N:o 3, 114.21 ha, ja Markusas N:o 4, 111.39 ha. Näistä Konungs samalla jaettiin kahteen tilaan, Konungs R. N:o 1^{1}, 114.88 ha, ja Påkas R. N:o 1^{2}, 131.467 ha.

Suurimpien tilojen pinta-alat ja rekisterinumerot ovat nykyään seuraavat:

Konungs	R. N:o	1^{20}	100.614	ha
Påkas	»	1^{28}	128.438	»
Orädders	»	2^{18}	103.208	»
Gjutars	»	3^{14}	95.4917	»
Tarkkila	»	3^{13}	12.8848	»
Markusas	»	4^{17}	84.1285	»

Kiinteistöjen muodostus Tikkurilan kylässä.

Lohkomisvuosi	Lohkomistoimituksissa syntyneitä tiloja, joiden pinta-ala oli:								Yhteensä uusia tiloja
	—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—	
	hehtaaria								
—1890	13	10	1	—	1	4	9	4	42
1891—1895	—	2	—	1	2	—	—	1	6
1896—1900	7	—	—	—	—	—	1	—	8
1901—1905	7	6	2	1	2	—	2	1	21
1906	1	5	1	—	—	1	1	—	9
1907	4	—	—	—	—	—	1	—	5
1908	3	1	—	—	—	1	1	—	6
1909	58	15	—	—	—	—	—	1	74
1910	6	2	1	—	—	1	—	—	10
1911	240	17	4	—	—	—	—	—	261
1912	28	11	11	2	1	—	—	1	54
1913	36	14	4	—	—	2	1	—	57
1914	7	3	4	1	—	2	—	—	17
1915	9	—	—	—	—	—	—	—	9
1916	3	1	—	—	6	—	—	—	10
1917	4	—	—	—	—	1	—	—	5
1918	2	—	1	—	—	—	1	1	5
1919	4	3	1	—	2	—	3	—	13
1920	8	—	2	—	1	—	1	—	12
1921	7	2	2	—	2	1	—	—	14
1922	6	8	4	1	—	2	2	—	23
1923	17	4	—	3	3	—	3	—	30
1924	13	13	—	1	—	2	5	—	34
1925	14	1	3	—	1	—	1	—	20
1926	59	19	1	1	3	1	2	—	86
1927	19	4	3	—	—	—	—	—	26
1928	32	9	2	—	2	2	1	—	48
1929	50	11	1	—	1	2	2	—	67
1930	18	2	3	—	1	—	—	—	24
1931	55	2	1	—	2	—	—	—	60
1932	165	2	2	1	—	—	1	—	171
1933	32	2	—	—	—	—	—	—	34
1934	15	7	5	1	1	—	1	—	30
1935	117	7	—	—	3	1	—	—	128

Kaikki nämä verotilat ovat yksityisten omistamia. Kuitenkin omistaa valtio täällä eräitä, rautatietä varten hankittuja alueita. Nämä ovat: R. N:o 1^{5}, pinta-alaltaan 5.72 ha, R. N:o 1^{6}, 8.14 ha, R. N:o 1^{15}, 3.026 ha, R. N:o 2^{2}, 0.15 ha, R. N:o 2^{16},

2.004 ha, R. N:o 3^2, 0.43 ha, R. N:o 3^8, 0.3750 ha, R. N:o 4^4, 1.99 ha, ja R. N:o 4^{15}, 14.852 ha. Tämä on yhteensä 36.687 ha. Valtionrautateillä on täällä huomattava sorakuoppa-alue.

Maanosittamiset asuntotarkoituksiin ovat olleet harvinaisia yksityistapauksia. Korkein määrä yhtenä vuonna syntyneitä 1 ha pienempiä tiloja on 4, v. 1916. Useina vuosina ei ole ollut tällaisia palstoituksia lainkaan.

Myöskin Haxbölen kylässä on, kuten mainittiin, verrattain vähän esikaupunkiasutusta.

Isojaossa oli Haxbölen kylä vielä yhtenä talona, Haxbölen yksinäinen verotalo. Se jaettiin v. 1808 kolmeen tilaan, jotka olivat Stenkulla R. N:o 1^1, pinta-ala 43.37 ha, Sandkulla R. N:o 1^2, pinta-ala 54.40 ha, ja Gammelkulla R. N:o 1^3, pinta-ala 39.29 ha. Suurimpien tilojen nykyiset rekisterinumerot ja pinta-alat ovat:

Stenkulla	R. N:o	1^{45}	14.5290 ha
Stenkulla I	»	1^{46}	21.3200 »
Sandkulla	»	1^{60}	17.8553 »
Gammelkulla	»	1^{47}	32.8680 »
Falkisbacka	»	1^{51}	7.8000 »

Kaikki nämä tilat ovat yksityisten hallussa. Valtio omistaa kuitenkin täälläkin eräitä rautatietä varten pakkolunastettuja tiloja, nimittäin R. N:o 1^{23}, 6.9136 ha, ja R. N:o 1^{24}, 8.5864 ha, eli yhteensä 15.5 ha.

Maan osittamista asuntotiloiksi on alkanut ilmetä vasta viime vuosina. V. 1929 syntyi 2 1 ha pienempää tilaa, v. 1930 4, v. 1931 1, v. 1932 13, v. 1933 1 ja v. 1935 7. Nyttemmin on maan osittaminen asuntotarkoituksiin keskeytetty.

Suurempien kameraalisten muutosten alaisena on ollut Hanabölen kylä. Sen maakirjatalot olivat v. 1772 päättyneessä isojaossa: Stors N:o 1, pinta-ala 320.24 ha, Lillpetas N:o 2, 191.25 ha, Peijas N:o 3, 263.70 ha, Heikkas N:o 4, 281.44 ha, ja Storpetas N:o 5, 185.41 ha, kaikki verotaloja.

Näistä jaettiin Stors N:o 1 v. 1834 kolmeen osaan, jolloin syntyivät: Gustafsberg R. N:o 1^1, 98.718 ha, Havukoski R. N:o 1^2, 112.03 ha, ja Stors R. N:o 1^3, 100.30 ha. Viimeksimainittu on edelleen olemassa 102.295 ha:n laajuisena. Havukosken tilasta ryhdyttiin jo v. 1908 eroittamaan asuntotiloja ja syntyi näitä sanottuna vuotena jo 50. Tilan nykyinen rekisterinumero on R. N:o 1^{77} ja sen pinta-ala 60.796 ha. Gustafsberg, josta on eroitettu ainoastaan harvoja asuntotiloja, jaettiin v. 1934, jolloin muodostettiin Åkenäsin tila R. N:o 1^{103}, pinta-ala 39.474 ha, ja Gustafsbergin tila R. N:o 1^{104}, pinta-ala 53.414 ha.

Peijas N:o 3:sta on myös vuodesta 1908 lähtien eroitettu verrattain paljon asuntotiloja ja myös pienviljelijätiloja. V. 1927 lopussa jaettiin tila, silloin R. N:o 3^{60}, pinta-ala 127.062 ha, kahteen tilaan, Ilosjoki R. N:o 3^{66}, pinta-ala 67.745 ha, ja Peijas R. N:o 3^{67}, pinta-ala 58.820 ha. Nämä ovat säilyttäneet pinta-alansa melkein muuttumattomina. Sensijaan on useita Peijaksesta aikaisemmin eroitettuja pientiloja jatkuvasti jaettu asuntotiloihin.

Heikkas N:o 4 jaettiin v. 1910 neljään tilaan, nimittäin Loviselund R. N:o 4^3, pinta-alaltaan 81.492 ha, Heikkas R. N:o 4^4, 60.785 ha, Nöje R. N:o 4^5, 68.640 ha, ja Byända R. N:o 4^6, 70.215 ha. Näistä taas Loviselund jo v. 1914 jaettiin viiteen tilaan, jotka olivat Löflund R. N:o 4^7, 0.300 ha, Hemdal R. N:o 4^8, 10.555 ha, Rönnbacka R. N:o 4^9, 1.360 ha, Annorlunda R. N:o 4^{10}, 49.525 ha, ja Loviselund R. N:o 4^{11}, 19.752 ha. Annorlunda joutui Finska Agrarbyrån-nimisen helsinkiläisen toiminimen haltuun, joka v. 1923 pani toimeen laajoja maanosittamisia asuntotarkoituksiin. Tätä on sittemmin jatkunut viime aikoihin asti. V:n 1934 lopussa oli tilan R. N:o 4^{294}, pinta-alasta jälellä 20.801 ha. V:n 1910 jaossa syntyneistä tiloista myös Heikkas joutui perusteellisen maanosittamisen alaiseksi. Se siirtyi Koskelan Tiilitehdas Oy.-nimisen

Kiinteistöjen muodostus Hanabölen kylässä.

Lohkomisvuosi	Lohkomistoimituksissa syntyneitä tiloja, joiden pinta-ala oli:								Yhteensä uusia tiloja
	—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—	
	h e h t a a r i a								
—1890	3	2	2	—	—	—	3	6	16
1891—1895	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1896—1900	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1901—1905	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1906	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1907	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1908	52	19	6	—	—	—	1	1	79
1909	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1910	2	1	—	—	—	3	4	—	10
1911	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1912	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1913	1	1	—	—	—	—	—	—	2
1914	7	1	—	—	—	—	1	—	9
1915	2	2	—	—	—	—	—	2	6
1916	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1917	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1918	1	1	—	—	—	—	—	—	2
1919	—	5	1	1	1	1	—	1	10
1920	7	—	—	—	—	—	1	—	8
1921	2	—	—	—	—	—	1	1	4
1922	14	3	—	—	—	1	—	—	18
1923	30	12	5	3	1	1	—	—	52
1924	57	5	—	—	1	—	2	—	65
1925	2	—	—	—	1	—	—	—	3
1926	16	1	2	—	—	—	—	1	20
1927	11	5	1	—	2	1	2	—	22
1928	42	—	—	—	1	—	—	—	43
1929	104	—	—	—	1	—	—	—	105
1930	18	—	—	—	—	—	1	—	19
1931	30	1	—	—	1	—	—	—	32
1932	55	—	—	—	—	—	—	—	55
1933	126	2	—	1	1	—	—	—	130
1934	16	—	—	—	—	1	2	—	19
1935	74	4	—	—	—	—	—	—	78

toiminimen haltuun, joka v:sta 1920 alkaen on jakanut sitä asuntotiloihin. V:n 1934 lopussa oli tilan R. N:o 4[87], pinta-ala enää vain 1.5 ha.

Lillpetas N:o 2 on kokonaan ja Storpetas N:o 5 verrattain hyvin säilynyt osittami-

selta asuntotarkoituksiin. Storpetas jaettiin v. 1858 kahteen tilaan, Kannisto R. N:o 5^1, 95.720 ha, ja Storpetas R. N:o 5^2, 91.465 ha. Vain jälkimmäisestä on v. 1933 eroitettu kolme asuntotilaa. Storpetaksen R. N:o 5^2 pinta-ala oli v:n 1934 lopussa 89.685 ha.

Kuten edellisestä selviää, on maanosittamista asuntotarkoituksiin pääasiallisesti tapahtunut Havukosken, Peijaksen, Annorlundan ja Heikkaksen tiloista. Näitten tilojen maat sijaitsevat rautatien läheisyydessä Rekolan ja Korson pysäkkien tienoilla. Senjälkeen kun Havukosken tila v. 1908 jaettiin, oli tällä alalla pitkän aikaa hiljaista. Maanosittaminen alkoi uudestaan v. 1920 ja senjälkeen on sitä jatkunut melkein kiihtyvällä vauhdilla. Kehitystä kuvaa oheellinen taulukko kiinteistöjen muodostuksesta Hanabölen kylässä.

Koska rautatie pitkän matkaa kulkee kylän alueella, on valtio myös täällä pakkolunastanut joukon pieniä maa-alueita. Nämä ovat R. N:ot 1^4—^{5}, 4.64 ha, R. N:o 2^3, 6.10 ha, R. N:o 3^3, 0.64 ha, ja R. N:ot 4^1—^{2}, 4.74 ha. Näitten pinta-ala on yhteensä 16.12 ha.

Omalaatuisen kameraalisen yksiön muodostaa ennenmainittu Räckhalsin lahjoitusmaa, jonka Helsingin pitäjän seurakunta omistaa v. 1401 saadun lahjoituksen perusteella. Sen pinta-ala on maarekisterin mukaan 407.65 ha ja on se maarekisterissä merkitty Helsingin kirkonkylään kuuluvaksi, ollen sillä maakirjanumero 13. Se jakautuu nykyään kahteen osaan, joitten väliin tunkeutuu Tikkurilan kylän maita. Tilasta on eroitettu vain 2 tilaa. Toinen R. N:o 13^1 on pakkolunastettu valtionrautatietä varten. Tämän pinta-ala on 7.09 ha. Toinen on Hemmet-niminen tila, R. N:o 13^2, jonka pinta-ala on 5 ha ja joka on yksityisen omistama.

Tämän liitosalueen piirissä Tikkurilan kylän maiden ja viimeksimainitun Räckhalsin lahjoitusmaan eri osien välissä sijaitsee myös, kuten aikaisemmin on viitattu, eräitä Backaksen verotaloon N:o 2 Helsingin pitäjän kirkonkylässä kuuluvia tiloja ja tilusosia. Tällä tilalla, jonka kantaosan pinta-ala v. 1847 päättyneessä isojaossa merkittiin 134.12 ha:ksi, oli kaksi ulkopalstaa, n.s. Räckhals utjord ja Bränna-ängen. Räckhals utjord sijaitsi nyt käsiteltävänä olevan liitosalueen pohjoiskärjessä ja Bränna-ängen etelämpänä Räckhalsin lahjoitusmaan eteläosan länsirajalla. Edellisen pinta-ala oli 102.097 ha ja jälkimmäisen 11.52 ha.

Backaksen tila jaettiin v. 1850 kahtia, jolloin muodostettiin tilat Backas R. N:o 2^1 ja Backas R. N:o 2^2. Kummallakin tilalla oli yhtä suuri osuus eli 5.76 ha Brännaängin ulkopalstaan, mutta erisuuret osuudet Räckhals utjord'iin. Backas R. N:o 2^1:n osuus tästä oli 49.007 ha ja Backas R. N:o 2^2:n 53.040 ha. Tässä suhteessa jaettiin Räckhals utjord näitten tilojen kesken v. 1918.

Räckhals utjord'ia jaettaessa oli Backas R. N:o 2^2 vielä jakamatta, joten sen osuus yhdistettiin välittömästi tilaan. Backas R. N:o 2^1 oli sensijaan jaettu v. 1914 Annefred R. N:o 2^4 ja Nygrannas R. N:o 2^5-nimisiin tiloihin. Backas R. N:o 2^1:n osuus Räckhals utjord'iin luettiin Nygrannas'in tilaan kuuluvaksi. Nygrannas'in saama osuus oli pohjoisimmassa kärjessä ja Backas R. N:o 2^2:n osuus sen eteläpuolella Räckhalsin lahjoitusmaan pohjoisrajalla.

Pian Räckhals utjord'in jakamisen jälkeen eroitettiin niinhyvin Nygrannasin kuin Backas R. N:o 2^2:n saamat osuudet itsenäisiksi tiloiksi. Nygrannas R. N:o 2^5 osuus jaettiin v. 1919 kuuteen tilaan, R. N:ot 2^8—^{13}, mitkä olivat Haga, R. N:o 2^8, pinta-ala 0.205 ha, Hagabacka, R. N:o 2^9, 0.420 ha, Päiviö, R. N:o 2^{10}, 0.880 ha, Hagalund, R. N:o 2^{11}, 5.545 ha, Koivikko, R. N:o 2^{12}, 1 ha, ja Korsrå, R. N:o 2^{13}, 40.957 ha. Muusta osasta Nygrannasin tilaa tuli Nygrannas, R. N:o 2^{14}. Backas R. N:o 2^2:n saama osa Räckhals utjord'ia eroitettiin v. 1922, kun koko tila jaettiin kolmeen osaan, R. N:oihin 2^{17}, 2^{18} ja 2^{19}. Viimeksimainitun rekisterinumeron sai se osa, minkä osuus Räckhals utjord'iin muodosti. Tämän Stenbackaksi kutsutun tilan pinta-ala oli siis sama kuin Backas R. N:o 2^2:n saaman osuuden eli 53.090 ha.

V. 1919 toimitetussa erottamisessa muodostettua Korsrån tilaa, R. N:o 2^{13},

josta Korson seudun nimi sivumennen mainiten on johdettu, ruvettiin pian laajassa mitassa palstoittamaan asuntotiloiksi. Jo v. 1924 eroitettiin siitä 53 asuntotilaa ja v. 1925 samoin 40 tilaa, minkä jälkeen harva se vuosi on tapahtunut pienempiä lohkomisia. Nykyään on tästä eroitettuja asuntotiloja kaikkiaan noin 140. Korsrån tilan nykyinen rekisterinumero on R. N:o 2^{194} ja sen pinta-ala on 13.1353 ha. Sensijaan samassa jakotoimituksessa muodostetut tilat R. N:o 2^{8}, 2^{10} ja 2^{12} ovat pysyneet jakamattomina. R. N:o 2^{9} on jaettu R. N:oihin 2^{15} ja 2^{16} ja R. N:o 2^{11} R. N:oihin 2^{145}—^{148}. Stenbacka, R. N:o 2^{19}, on pysynyt jakamatta.

Edellämainittu Backaksen R. N:o 2^{1} ja Backaksen R. N:o 2^{2} välillä jaettu Brännaängenin ulkopalsta liitettiin välittömästi päätiloihin. Edellisen osuus on maarekisterissä merkitty kuuluvan Nygrannasiin, R. N:o 2^{14}. Backas R. N:o 2^{2} osuus kuuluu nykyään osaksi Björkbackan tilaan, R. N:o 2^{22}, joka on syntynyt v. 1922 Backas R. N:o 2^{2}:ta jaettaessa, osaksi nykyiseen Backas-tilaan, jonka rekisterinumero on R. N:o 2^{185}. Näitä ulkotiluksia ei ole eroitettu asianomaisista tiloistaan. R. N:on 2^{14} kuuluvan tiluksen pinta-ala on kartalta laskettuna 5.77 ha, R. N:on 2^{22} kuuluvan 3.18 ha ja R. N:on 2^{185} kuuluvan 3.19 ha.

Yhdistelmä koko alueen maitten jakautumisesta v:n 1932 lopussa erikokoisiin tiloihin on seuraava:

Kylä tai tila.	Tiloja, joiden pinta-ala oli:									Tiloja yhteensä
	—0,5	0,5—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—	
	hehtaaria									
Tikkurila	657	203	137	34	6	11	6	5	—	1,059
Fastböle	23	9	11	4	2	—	—	2	3	54
Haxböle	22	5	6	4	2	2	1	—	—	42
Hanaböle	305	65	40	8	4	6	2	9	—	439
Rekolan lahjoitusmaa	—	—	—	2	—	—	—	—	1	3
Osa kirkonkylää	133	7	3	—	1	—	—	1	—	145
Yhteensä	1,140	289	197	52	15	19	9	17	4	1,742

Eriluontoisten maanomistajien välillä jakautuvat maat seuraavasti:

Kylä tai tila.	Maanviljelijäväestö		Asuntotonttien omistajat		Maakeinotteluyhtiöt		Valtio		Kunta ja seurakunta		Yhteensä
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha
Tikkurila	878.8	57.6	500.0	32.7	60	3.9	84.9	5.6	3.3	0.2	1,527.0
Fastböle	435.2	77.8	5.0	0.9	—	—	36.7	6.6	82.1	14.7	559.0
Haxböle	111.5	81.4	10.0	7.3	—	—	15.5	11.3	—	—	137.0
Hanaböle	919.4	74.3	300.0	24.3	—	—	16.1	1.3	1.5	0.1	1,237.0
Rekolan lahjoitusmaa	5.0	1.2	—	—	—	—	7.9	1.9	407.6	96.9	420.5
Osa kirkonkylää	77.7	68.7	35.4	31.3	—	—	—	—	—	—	113.1
Koko alue	2,427.6	60.8	850.4	21.3	60	1.5	161.1	4.0	494.5	12.4	3,993.6

3. *RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.*

Kuten muillakin esikaupunkialueilla, toimitettiin v. 1930 Tikkurilankin liitosalueella kiinteistö- ja asuntolaskenta. Laskennassa ei kuitenkaan otettu huomioon kirkonkylään kuuluvaa pohjoiskärjessä olevaa asutusta. Sensijaan otettiin tähän alueeseen Suutarinkylä, joka muuten kuuluu Malmin—Tapanilan piiriin. Tässä esitettävät tiedot koskevat siis Tikkurilan, Haxbölen, Hanabölen, Fastbölen ja Suutarinkylän kylissä olevaa asutusta.

Rakennettujen kiinteistöjen lukumäärä oli laskenta-alueella 685. Näistä oli 667 omalla maalla ja vain 18 eli 2.6 % vuokramaalla. Lämmitettäviä rakennuksia oli kaikkiaan 866. Niissä oli 970 huoneistoa ja 2,622 huonetta. Näistä oli 26 huoneistoa ja 72 huonetta vuokraamatta.

Käytettyjen tai vuokrattujen mutta vielä käyttämättä olevien huoneistojen ja huoneiden ryhmitys hallintamuodon ja käytön mukaan oli seuraava:

Käyttö.	Huoneistoja			Huoneita		
	Omistaj. hallussa	Vuokral. hallussa	Yhteensä	Omistaj. hallussa	Vuokral. hallussa	Yhteensä
Yksinomaan asumistarkoituksiin	496	370	866	1,376	732	2,108
Asumisen ohella muihin tarkoituksiin	10	13	23	48	49	97
Yksinomaan muuhun tarkoitukseen ...	36	19	55	253	92	345
Yhteensä	542	402	944	1,677	873	2,550

Käytettyjä ja vuokrattuja huoneistoja oli siis 944 ja huoneita 2,550. Näistä oli asuttavia ja asuttuja huoneistoja 874 ja huoneita 2,132. Nämä ryhmittyivät huoneiden ja asukkaiden mukaan seuraavasti:

	Huoneistoja		Asukkaita	
	Luku	%	Luku	%
1 huoneen huoneistot	203	23.2	544	17.3
2 » »	397	45.4	1,441	45.8
3 » »	129	14.8	465	14.8
4 » »	74	8.5	341	10.8
5 » »	30	3.4	144	4.6
6 » »	20	2.3	91	2.9
7 » »	8	0.9	38	1.2
8 tai enemmän	13	1.5	84	2.6
Yhteensä	874	100.0	3,148	100.0

Liika-asuttuja huoneistoja oli 155 eli 17.7 % asutuista huoneistoista ja niissä oli 814 henkeä eli 25.8 % koko väestöstä. 100 huonetta kohti oli keskimäärin asukkaita 148.

Näistä luvuista voidaan todeta, että asutus tällä alueella huomattavalta osalta on omakotiasutusta. Rakennettuja kiinteistöjä omalla maalla oli 51.4 %. Tähän nähden on kuitenkin huomattava, että tähän sisältyy 85 kiinteistöä, joitten omistajain ilmoitettiin kuuluvan maanviljelijäväestöön. Tämä on suurin määrä tähän elinkeinonharjoittajan ryhmään kuuluvia kiinteistön omistajia kaupungin eri esikaupunkialueilla. Vuokralla asuvien ryhmä on kuitenkin täälläkin varsin huomattava. Muuten olivat täällä pienet asunnot yleisimpiä. Huoneen sekä huoneen ja keittiön huoneistoissa asui 63 % väestöstä. Kuitenkin oli asumistaso ja myös yleinen varallisuus jonkun-

verran korkeampi kuin Malmi—Tapanilassa. Asutus on luonteeltaan pääpiirteissään samanluontoista kuin Leppävaaran ja Pitäjänmäen asemanseuduilla. Ahtaasti asuminen on täällä kuitenkin suurempi kuin äskenmainituilla alueilla. Ahtaasti asuminen ilmenee pääasiallisesti vuokrahuoneistoissa ja, kuten mainittiin, suhteellisen lukuisen maanviljelijäväestön keskuudessa. Mitä mainitun kiinteistö- ja asuntolaskennan ulkopuolelle jääneeseen alueen pohjoiskulmaan tulee niin voidaan siitä mainita, että siellä v. 1934 lopussa oli 83 rakennettua kiinteistöä.

4. *VÄESTÖOLOT.*

Väestölaskennassa v:n 1930 lopussa hankittiin selvitys myöskin Tikkurilan liitosalueen väestöstä. Tähän alueeseen luettiin väestölaskennassakin paitsi Tikkurilan, Fastbölen, Hanabölen ja Haxbölen kyliä, myös Suutarinkylä, joka muuten kuuluu Malmi—Tapanila alueeseen.

Väestölaskennassa todettiin, että näillä mainituilla alueilla asuvaa väestöä oli 3,169. Läsnäolevaa väestöä oli 3,161 ja asutuissa huoneistoissa asuvia aikaisemmin mainittu määrä 3,148. V. 1931 alussa toimitetun henkikirjoituksen mukaan oli asukasmäärä 2,677, jos Suutarinkylä lasketaan mukaan, ja 2,592 ilman sitä. Kaikista näistä luvuista samoinkuin seuraavistakin puuttuvat alueen pohjoiskärjessä kirkonkylään kuuluvilla tiloilla asuvat henkilöt.

Tämän alueen ja sen eri osien asukasmäärän kehityksestä v. 1904—1934 saadaan henkikirjoista seuraavat tiedot:

Vuosi.	Tikkurila.	Fastböle.	Haxböle.	Hanaböle.	Yhteensä.	Lisäystä (+) tai vähennystä (—).
1904	597	159	76	290	1,122	.
1905	584	180	63	287	1,114	— 8
1906	630	166	64	280	1,140	+ 26
1907	670	175	67	278	1,190	+ 50
1908	667	195	78	299	1,239	+ 49
1909	667	170	76	303	1,216	— 23
1910	747	210	78	352	1,387	+ 171
1911	805	198	92	392	1,487	+ 100
1912	821	195	82	394	1,492	+ 5
1913	941	186	91	391	1,609	+ 117
1914	1,126	188	112	391	1,817	+ 208
1915	1,182	167	94	382	1,825	+ 8
1916	1,202	192	92	371	1,857	+ 32
1917	1,343	208	101	334	1,986	+ 129
1918	1,405	205	88	343	2,041	+ 55
1919	1,280	141	73	320	1,814	— 227
1920	1,373	168	74	315	1,930	+ 116
1921	1,508	167	75	338	2,088	+ 158
1922	1,623	168	88	381	2,260	+ 172
1923	1,546	164	96	430	2,236	— 24
1924	1,675	164	111	471	2,421	+ 185
1925	1,747	172	107	502	2,528	+ 107
1926	1,743	172	110	541	2,566	+ 38
1927	1,712	154	108	556	2,530	— 36
1928	1,772	187	113	550	2,622	+ 92
1929	1,711	169	100	421	2,401	— 221
1930	1,808	182	97	628	2,715	+ 314

Vuosi.	Tikkurila.	Fastböle.	Haxböle.	Hanaböle.	Yhteensä.	Lisäystä (+) tai vähennystä (—).
1931	1,954	217	96	670	2,937	+ 222
1932	1,635	206	106	670	2,617	— 320
1933	1,590	189	106	695	2,580	— 37
1934	1,636	191	110	746	2,683	+ 103

Näistä lukusarjoista puuttuvat tiedot Korson asemanseudun asutuksesta kirkonkylään kuuluvilla tiloilla. Tämä on nykyään noin 300 henkeä, mikä siis on lisättävä edelläesitettyyn viimeiseen loppusummaan. Liitosalueen väkiluku tulee tällöin olemaan noin 3,100 asukasta. Tämä on 9.8 % kunnan koko asukasluvusta.

Luultavaa on, että tässä esitetyt väestötiedot eivät ole täysin luotettavat. Siihen viittaa m.m. se, että henkikirjoituksessa väestö v. 1931 oli huomattavasti pienempi kuin v:n 1930 lopussa toimitetussa väestölaskennassa todettu todellinen väestön lukumäärä. Myöskin erinäiset vaihtelut lukusarjoissa näyttävät perustuvan vaihteluihin henkikirjan pidossa. Joka tapauksessa saadaan näistäkin luvuista yleispiirteellinen kuva kehityksen kulusta.

Esikaupunkiasutus on siis keskittynyt pääasiallisesti Tikkurilan ja Hanabölen kyliin sekä alueen pohjoisimpaan kärkeen. Fastbölen ja Haxbölen lukusarjoissa näkee vain vähän jälkiä esikaupunkiväestöstä. Tikkurilan ja Hanabölen kylien asukasmäärissä havaitaan pientä nousua jo vuosisadan ensimäisellä kymmenluvulla. V:sta 1910 lähtien pääsi verrattain nopea kasvaminen vauhtiin ja on sitä sittemmin jatkunut lyhyin keskeytyksin viime aikoihin asti. Luvut v:lta 1935, mitkä eivät esiinny ylläolevissa lukusarjoissa, osoittavat jälleen viimeisten pulavuosien aiheuttaman laskun jälkeen asukasluvun voimakasta kasvua. Asukasmäärä oli sanottuna vuotena 3,109, mikä on 426 enemmän kuin v. 1934. Lisäys on pääasiallisesti Tikkurilan kylässä.

Liitosalueella asuvan väestön ammattiryhmityksestä on esitetty eräitä lukuja päämietinnön sivulla 85. Näistä luvuista huomataan m.m., että maatalousväestö tällä alueella, johon siis on laskettu myös Suutarinkylä, vielä v. 1930 oli 674 henkeä eli 21.3 %. Tämä on muihin esikaupunkeihin verrattuna vielä suhteellisen huomattava osa. Teollisuuden ja käsityön alalla toimivia oli 1,269 eli 40 %. Tästä on osa paikkakunnan oman teollisuuden palveluksessa. Kaupungissa toimessa olevia oli 360 eli vain 23.5 % kaikista ammattia harjoittavista päähenkilöistä.

Perheaseman mukaan jakautui alueella asuva väestö seuraavalla tavalla:

Perheen päähenkilöt ja yksityiset itsenäiset päähenkilöt:	Henkeä	%
Miehiä	994	31.4
Naisia	537	16.9
Päähenkilöiden vaimot, joilla ei ole ammattia	541	17.1
Muut perheen jäsenet ilman ammattia:		
Yli 15 vuoden	272	8.6
Alle 15 vuoden	825	26.0
Yhteensä	3,169	100.0

Tästä väestöstä oli v. 1930 väestölaskennassa 1,845 eli 58.2 % suomenkielisiä, 1,303 eli 41.1 % ruotsinkielisiä ja 21 eli 0.7 % muun kielisiä.

5. *TALOUDELLISET OLOT.*

Niissä kahdessa tämän alueen kylässä, Tikkurilan ja Hanabölen kylässä, jonne tämän alueen esikaupunkiväestö on sijoittunut, ovat taloudelliset olot pääpiirteissään samanlaiset kuin muillakin esikaupunkialueilla. Väestö elää suurimmalta osaltaan

palkkatulojensa varassa ja maatalous on kadottanut merkityksensä asukkaitten toimeentulon lähteenä. Äsken mainittiin, että kaupungissa toimessa olevia oli v. 1930 noin 23.5 % kaikista ammattia harjoittavista päähenkilöistä. Tämä luku on varsinkin tässä tapauksessa ilmeisesti liian alhainen. Paikkakunnalla on kuitenkin itsellääkin jonkun verran teollisuutta, jossa osa alueen väestöstä käy työssä.

Tikkurilan aseman seutu on nimittäin muodostunut pieneksi teollisuusalueeksi ja on ehkä vanhin tällainen alue kaupungin ympäristössä. Täällä oleva Keravanjoen koski on houkutellut tänne teollisuutta. Nykyään on täällä seuraavat teollisuus- ja käsityöliikkeet, joitten työntekijäin lukumäärä ja vuosituotannon arvo samalla kertaa mainitaan:

	Työntekijöitä 1933	1934	Vuosituotannon arvo 1933 Smk.
AB. Schildt & Hallberg vernissatehdas	40	80	15,848,900: —
Saman väri- ja lakkatehdas	48	36	8,021,600: —
Saman mylly	·	1	·
Kolsyrebolaget Grönberg & Co.	·	5	·
Saman lyijyvalkotehdas	·	6	·
Hambergin lelutehdas	·	4	·
Lievendalin puusepäntehdas	·	2	·
Suomen Silkkiteollisuus Oy.	·	·	·

Viimeksimainittu on äskettäin sijoittunut paikkakunnalle. Teollisuusyritysten luku on siis kasvamassa.

Mainittava on myös, että Tikkurilan kylässä Ånäsin tilalla on valtion maataloudellinen koelaitos. Tämä on sikäli paikkakunnan taloudelliselle elämälle tärkeä laitos, että sen henkilökunta on suhteellisen hyvässä taloudellisessa asemassa olevaa virkamiehistöä.

Kunnallisverotusta koskeva tilasto antaa alueen taloudellisista oloista seuraavan kuvan.

Verotetut tulot ovat v:sta 1929 lähtien alueen eri kylissä olleet seuraavat:

Vuosi.	Verolippuja	Verotettuja tuloja Smk.					
		Tikkurila	Fastböle	Haxböle	Hanaböle	Korso	Yhteensä
1929	1,601	12,825,500	1,556,000	698,000	3,097,300	316,600	18,493,400
1930	1,611	11,407,300	1,515,900	568,600	2,915,100	216,600	16,623,500
1931	1,623	12,638,100			3,023,600	189,300	15,851,000
1932	1,579	10,941,600			2,706,000	135,400	13,783,000
1933	1,437	11,430,000			2,763,600	192,300	14,385,900

Eri tuloryhmien kesken jakautuivat tulot v. 1930 eri kylissä seuraavasti:

Kylä	Verolippuja	Tuloja talosta, tontista ja maasta		Tuloja elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tuloja		Yhteensä tuloja
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	Smk.
Tikkurila	1,014	1,558,200	13.7	891,500	7.8	8,957,600	78.5	11,407,300
Fastböle	110	290,400	19.2	8,400	0.5	1,217,100	80.3	1,515,900
Haxböle	58	93,400	16.4	—	—	475,200	83.6	568,600
Hanaböle	382	644,900	22.1	80,400	2.8	2,189,800	75.1	2,915,100
Korso	47	33,400	15.4	19,400	9.0	163,800	75.6	216,600
Koko alue	1,611	2,620,300	15.8	999,700	6.0	13,003,500	78.2	16,623,500

Taloudellisesti voimakkain oli siten Tikkurilan kylä. Fastbölen ja varsinkin Haxbölen kylä ovat sensijaan taloudellisestikin sangen vähäpätöisiä. Vaikka tällä alueella maanviljelijöiden lukumäärä, kuten aikaisemmin on mainittu, on suhteellisesti suurempi kuin muilla liitosalueilla, oli kiinteistötulojen osuus v. 1930 jo supistunut 15—16 %:iin. Ja kun näistäkin tuloista huomattava osa on asuntotiloista arvioitua tuloa, supistuu varsinaisten maataloustulojen merkitys vieläkin pienemmäksi. Elinkeinosta ja liikkeestä verotetuilla tuloilla on merkitystä ainoastaan Tikkurilan kylässä.

Kuten muillakin liitosalueilla on verotettujen tulojen keskimäärä asukasta kohti täällä, varsinkin kaupunkiin verrattuna, alhainen. Muihin tärkeimpiin liitosalueisiin verrattuna on Tikkurilan alue sentään keskitasoa korkeammalla. Verotettujen tulojen keskimäärä henkeä kohti on ollut:

Vuosi	Tikkurila Smk.	Malmi—Tapanila Smk.	Pakinkylä Smk.	Oulunkylä Smk.	Kaupunki Smk.
1929	6,732	6,328	6,013	8,162	15,954
1930	5,541	6,959	5,273	7,898	14,600
1931	4,953	5,312	4,589	6,945	13,337
1932	4,753	4,570	4,029	6,246	11,223
1933	4,641	4,288	3,618	6,300	10,745

Myöskin luvut verotettujen jakautumisesta tulojen suuruuden mukaan osoittavat, että asujamiston tulot ovat verrattain pienet. V. 1930 verotetut tulot jakautuivat koko alueella Korsoa lukuunottamatta seuraavasti:

Tuloluokka Smk.	Verotettuja			Veroäyrejä		
	Tikkurila		Kaup.	Tikkurila		Kaup.
	Luku	%	%	Luku	%	%
Alle 2,000	484	30.9	8.4	5,192	3.2	0.5
2,000— 5,999	358	22.9	23.4	13,675	8.3	3.6
6,000— 9,999	203	13.0	13.9	16,284	9.9	4.3
10,000— 19,999	294	18.8	22.6	43,697	26.6	13.0
20,000— 49,999	196	12.5	24.2	54,898	33.5	27.2
50,000— 99,999	22	1.4	4.4	14,296	8.7	11.9
100,000	7	0.5	3.1	16,027	9.8	39.5
Yhteensä	1,564	100.0	100.0	164,069	100.0	100.0

Verotetuista oli siis 53.8 % sellaisia, joitten verotetut tulot olivat alle 6,000 markkaa, ja 85.6 % sellaisia, joitten tulot olivat alle 20,000 markkaa.

Tikkurilan alueen osuus koko Helsingin maalaiskunnan verotetuista tuloista talousarviovuosina 1930—1934 näkyy seuraavista numerotiedoista:

Vuosi	Koko kunta	Koko liitosalue		Tikkurila—Fastböle—Haxböle		Hanaböle ja Korso	
	Smk.	Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%
1930	137,360,700	18,493,400	13.5	15,079,500	11.0	3,412,900	2.5
1931	120,086,400	16,623,500	13.8	13,491,800	11.2	3,131,700	2.6
1932	112,272,800	15,851,000	14.1	12,638,100	11.3	3,212,900	2.9
1933	101,445,800	13,783,000	13.6	10,941,600	10.8	2,841,400	2.8
1934	98,965,600	14,385,900	14.5	11,430,000	11.5	2,955,900	3.0

Viisivuotiskautena 1930—1934 on koko liitosalueen puheenaoleva osuus koko kunnan verotetuista tuloista keskimäärin ollut 13.9 %. Verojen poistoprosentti on tällä alueella ollut suunnilleen yhtä suuri, ehkä hieman suurempi kuin muilla liitosalueilla, Malmi—Tapanilan liitosaluetta lukuunottamatta.

6. *ALUEEN ASEMA KUNNAN HALLINNOSSA.*

Tämän alueen maantieteellisestä asemasta Malmi—Tapanilan läheisenä naapurina, hyvistä liikenneyhteyksistä rautateitse Malmin ja Tikkurilan välillä sekä tämän alueen väestön suhteellisen suuresta lukumäärästä muihin etäisempiin liitosalueisiin verrattuna, johtuu, että tämän alueen asema kunnan hallinnossa on jonkun verran vahvempi kuin muitten liitosalueitten, johtoasemassa olevaa Malmi—Tapanilan liitosaluetta lukuunottamatta. Eräänlaatuinen jännitys on kuitenkin olemassa tämänkin alueen ja Malmi—Tapanilan välillä.

Tikkurilan liitosalue muodostaa oman äänestysalueensa ja oman verotuspiirinsä sekä luonnollisestikin omat kansakoulupiirinsä.

Kunnallisvaaleissa äänioikeutettuja oli Tikkurilan äänestysalueella v:n 1933 kunnallisvaaleissa 1,839 eli 13.1 % kunnan kaikista äänioikeutetuista. Näistä otti vaaleihin osaa 963 eli 15.2 % kunnan koko alueen äänioikeuttaan käyttäneistä. Annetuista äänistä tuli 416 eli 43.5 % ruotsalaisen kansanpuolueen, 353 eli 36.9 % sosialidemokraattien ja 187 eli 19.6 % suomenkielisten porvarillisten liittojen hyväksi. (Hylättyjä 7.) Tältä alueelta on maalaiskunnan valtuustoon valittu 5 edustajaa, joista 2 sosialidemokraattisen puolueen, 2 suomenkielisten porvarillisten ja 1 ruotsalaisen kansanpuolueen listoilta.

Kunnallislautakunnan piirijaossa on alue jaettu kolmeen piiriin, nimittäin 1) Tikkurilan piiriin, joka käsittää Tikkurilan ja Fastbölen, 2) Rekolan piiriin, joka käsittää Rekolan puoleisen osan Hanaböleä, ja 3) Haxbölen piiriin, joka käsittää muun osan Hanaböleä, Haxbölen sekä tämän liitosalueen ulkopuolelta Sottungsbyn.

Varsinaisia kunnallisia laitoksia on tällä alueella vain kansakouluja.

Mainittava on tässä yhteydessä kuitenkin, että kunta omistaa tällä alueella Väinölä-nimisen asuntotilan, joka on köyhäinhoitolautakunnan hallinnassa ja on korvauksena annetusta köyhäinhoidosta siirtynyt kunnalle. Tähän Tikkurilan vanhan suomenkielisen kansakoulun tonttiin rajoittuvaan tilaan kuuluu kaksi Peltolasta eroitettua tilaa R. N:ot 12^{38} ja 12^{39}, joitten yhteinen pinta-ala on 11,640 m². Maitten arvo on laskettuna Smk:n 10: — mukaan m²:ltä 116,400 markkaa. Tilalla on 992 m³ suuruinen puinen asuinrakennus, joka huonon kuntonsa vuoksi on melkein arvoton. Lisäksi on tilalla kaksi muuta rakennusta ja kaivo. Näitten yhteinen arvo on kunnan kiinteistöluettelossa 54,500 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 170,900 markkaa.

Alueen väestön on näinollen kunnan laitoksia käyttäessään suoritettava tämä Malmilla olevassa hallintokeskuksessa. Kuitenkin voidaan veroilmoitukset tehdä eräissä alueilla olevissa liikkeissä, joista myös jaetaan veroilmoituskaavakkeita. Kunnallisverot on maksettava joko Malmilla tai kaupungissa oleviin pankkeihin.

7. *TIKKURILAN TAAJAVÄKINEN YHDYSKUNTA.*

Liitosalueesta on osa aikoinaan julistettu taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Tämä on tapahtunut jo marraskuun 4 p:nä 1908 annetulla senaatin päätöksellä. Yhdyskunnan alue käsittää Tikkurilan, Haxbölen ja Hanabölen kylät. Sen ulkopuolelle ovat siis jääneet Fastbölen kylä, Rekolan lahjoitusmaa ja kirkonkylään kuuluva Korson alue sekä muut kirkonkylän Backasiin kuuluvat tilat. Yhdyskuntaa varten on kuvernööri myös syyskuun 4 p:nä 1917 vahvistanut »Organisationsreglemente för Dic-

kursby samhälle»-nimisen ohjesäännön. Tämäkään yhdyskunta ei ole mitenkään järjestäytynyt ja päätös yhdyskunnan muodostamisesta on viime vuosina ollut unohduksissa. Joulukuussa 1933 täytyi kunnallislautakunnan maaherran tiedusteluun, onko Tikkurilan taajaväkistä yhdyskuntaa varten valittu valtuusto, tiedoittaa, että lautakunnan tiedossa ei ole, onko Tikkurilan taajaväkisellä yhdyskunnalla edes oikeutta asettaa valtuustoa. Maaherra kuitenkin marraskuun 29 p:nä 1934 määräsi, että yhdyskunnalle v:n 1935 lopussa oli valittava valtuusto, mutta tämä määräys on myöhemmin peruutettu.

8. KANSAKOULUOLOT.

Tämä liitosalue on jaettu kolmeen kansakoulupiiriin, nimittäin Tikkurilan ja Rekolan suomenkielisiin piireihin sekä Tikkurilan ruotsinkieliseen piiriin.

Tikkurilan suomenkielisellä piirillä on kaksi eri koulukiinteistöä, Tikkurilan vanha ja Tikkurilan uusi kansakoulu.

Tikkurilan vanha suomenkielinen kansakoulu sijaitsee Peltolasta eroitetuilla tiloilla R. N:ot 12^{36-37}. Koulutontin pinta-ala on kaikkiaan 11,125 m². Laskettuna 10 markan mukaan m²:ltä on tontin arvo 111,250 markkaa. Koulutalo on rakennettu jo v. 1885. Se on kaksikerroksinen puinen rakennus ja nyttemmin välttävässä kunnossa. Rakennuskuution arvoksi voidaan asettaa vain 70 markkaa ja kun kuutiosisältöä on 1,464 m³, tulee rakennuksen arvoksi 102,500 markkaa. Koulutontilla on keittiörakennus, jonka kuutiosisältö on 247 m³ ja arvo saman yksikköhinnan mukaan laskettuna 17,000 markkaa. Edelleen on koulutontilla halkovaja ja käymälä, arvoltaan 13,000 markkaa, kellari arvoltaan 10,000 markkaa ja kaivo, arvoltaan 2,500 markkaa. Koko kiinteistön arvo on näin laskettuna 256,250 markkaa. Kouluirtaimiston arvo on 19,096 markkaa.

Tikkurilan uusi suomenkielinen kansakoulu sijaitsee Peltolasta eroitetulla tilalla R. N:o 12^{25}. Tontin pinta-ala on 4,800 m² ja arvo laskettuna 12 markan mukaan m²:ltä 57,600 markkaa. Koulutalo on rakennettu v. 1925. Se on kaksikerroksinen kivirakennus ja tyydyttävässä kunnossa. Rakennuksen kuutiosisältö on 2,013 m³ ja laskettuna 230 markan mukaan m³:ltä tulee sen arvoksi 464,000 markkaa. Koulun halkovaja- ja käymälärakennuksen arvo on 17,000 markkaa ja kaivon arvo 1,400 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 540,600 markkaa. Kouluirtaimiston arvo on 25,144 markkaa.

Rekolan suomenkielinen kansakoulu sijaitsee Hanabölen kylässä Rekolan pysäkistä jonkun matkaa itäänpäin. Koulutontti on eroitettu Heikaksen tilasta ja on sillä R. N:o 4^{22}. Pinta-ala on 14,670 m². Laskettuna 6 markan mukaan m²:ltä on sen arvo pyörein luvuin 88,020 markkaa. Koulurakennus, joka on kaksikerroksinen kivirakennus, on valmistunut v. 1928. Sen ilmoitetaan kuitenkin olevan vain välttävässä kunnossa. Laskettuna 250 markan mukaan m³:ltä, tulee rakennus, jonka kuutiosisältö on 2,650 m³, 662,500 markan arvoiseksi. Koulutontilla on lisäksi halkovaja- ja käymälärakennus, jonka arvo on 13,000 markkaa, ja kaivo, arvoltaan 2,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo on tällä tavoin 765,520 markan arvoinen. Kouluirtaimiston arvo on 41,041 markkaa.

Tikkurilan ruotsinkielinen kansakoulu sijaitsee rautatien itäpuolella Erikas'ista aikoinaan eroitetulla tilalla, jolla on R. N:o 7^{10}. Koulutontin pinta-ala on 4,960 m². Arvioituna 10 markan mukaan m²:ltä on tontin arvo 49,600 markkaa. Tontilla on kaksi puista yksikerroksista koulu- ja asuinrakennusta. Toinen on rakennettu v. 1896 ja perusteellisesti korjattu v. 1905. Sen kuutiosisältö on 1,410 m³ ja arvo laskettuna 170 markan mukaan 239,700 markkaa. Toinen on pienempi, ainoastaan 364 m³:n suuruinen samanlainen puurakennus. Se on rakennettu v. 1900. Sen arvo on laskettuna 150 markan mukaan m³:ltä 54,000 markkaa. Tontilla on myös

kaksi halkovaja- ja käymälärakennusta, joista kuitenkin v. 1896 rakennettu on arvoton, mutta toinen v. 1931 valmistunut sensijaan hyvässä kunnossa ja 21,000 markan arvoinen. Koko tämän kiinteistön arvo on näin laskettuna 366,300 markkaa. Kouluirtaimiston arvo on toisessa rakennuksessa, jota käytetään yläkouluna, 26,670 markkaa, ja toisessa rakennuksessa, jota käytetään alakouluna, 4,973 markkaa.

Tikkurilan ruotsinkielisellä koulupiirillä on alakoulu myös Hanabölessä. Tämä koulu toimii kuitenkin vuokrahuoneistossa. Sen kouluirtaimiston arvo on 3,188 markkaa.

Tämän liitosalueen kansakoulukiinteistöjen arvo on näinollen yhteensä 1,928,670 markkaa ja kouluirtaimiston arvo 120,132 markkaa.

Opettajien lukumäärä on Tikkurilan suomenkielisessä piirissä 5, Rekolan suomenkielisessä piirissä 2 ja Tikkurilan ruotsinkielisessä piirissä 5 eli yhteensä tällä liitosalueella 12.

Oppilaiden lukumäärä oli lokakuussa vv. 1933 ja 1934 eri piireissä seuraava:

Koulupiiri	1933			1934		
	Alak.	Yläk.	Yht.	Alak.	Yläk.	Yht.
Tikkurilan suomenkielinen piiri	57	102	159	65	91	156
Rekolan suomenkielinen piiri	19	33	52	27	37	64
Tikkurilan ruotsinkielinen piiri	52	83	135	52	96	148
Yhteensä	128	218	346	144	224	368

Tämän liitosalueen koulupiirien oppilasmäärä oli v. 1934 13.8 % kunnan koko oppilasmäärästä. Suomenkielisiä oppilaita oli 220 ja ruotsinkielisiä 148.

Kunnan menot näitten piirien kouluista olivat v. 1933 seuraavat:

Menojen laatu	Tikkurilan suomenk. p. Smk.	Rekolan suomenk. p. Smk.	Tikkurilan ruotsink. p. Smk.	Yhteensä Smk.
Opettajain palkat, valtiolta	78,658: 05	29,617: 80	79,425: 40	187,701: 25
» » , kunnalta	17,670: —	6,960: —	25,026: —	49,656: —
Rakennusten kunnossapito	14,882: 60	5,473: 55	4,044: 40	24,400: 55
Koulukalusto	3,481: 25	128: 20	776: 45	4,385: 90
Opetusvälineet	1,354: 95	481: 80	896: 85	2,733: 60
Oppikirjat	3,519: 15	1,322: —	3,390: 30	8,231: 45
Oppilaiden muut koulutarvikkeet	2,731: 40	733: 25	1,265: 95	4,730: 60
» ravinto ja vaatetus	18,399: 50	5,449: 25	13,844: 05	37,692: 80
Lämpö	14,009: 50	8,077: 50	11,830: —	33,917: —
Valo	3,208: 50	2,212: 50	3,076: 65	8,497: 65
Siivous	3,153: 05	1,981: 70	4,152: 95	9,287: 70
Vuokrat	—	—	12,000: —	12,000: —
Taloudenhoito	297: 50	153: 40	247: 80	698: 70
Yhteensä	161,365: 45	62,590: 95	159,976: 80	383,933: 20

Kansakoulujen tulot olivat samana vuonna seuraavat:

Tulojen laatu	Tikkurilan suomenk. p. Smk.	Rekolan suomenk. p. Smk.	Tikkurilan ruotsink. p. Smk.	Yhteensä Smk.
Valtionapu opettajain palkkaukseen	78,658: 05	29,617: 80	79,425: 40	187,701: 25
» rakennusten kunnossapitoon	4,875: —	2,210: —	3,495: —	10,580: —
» muihin menoihin	•	•	•	50,555: 72
Yhteensä	•	•	•	248,836: 97

Menojen ja tulojen eroitus oli siten Smk. 135,096: 23, mikä määrä siis v. 1933 on joutunut verotuksella peitettäväksi.

Liitosalueen kouluja varten on vain yksi valtion laina, v. 1930 nostettu 267,000 markan suuruinen laina Rekolan koulua varten (Laina N:o 1658). Siitä oli v:n 1934 lopussa maksamatta Smk. 261,159: 90.

9. KIRJASTO- JA MUU VALISTUSTOIMINTA.

Mainittakoon, että kunnan Pakinkylässä sijaitsevalla suomenkielisellä keskuskirjastolla on lainausasemat Tikkurilan ja Rekolan suomenkielisissä kansakouluissa.

Samoin kuin Malmi—Tapanilan ja Pakinkylän liitosalueilla toimii myöskin tällä alueella kunnan tukema n. s. maatalouskerho. Sitä hoitaa yhdistys, nimeltään Tikkurilan Maatalouskerhoyhdistys. Kunnan avustus on ollut 3,000—4,500 markkaa.

Mainittakoon myös, että kunta kustantaa kesäisin vartioinnin Rekolan kohdalla Keravanjoen rannassa olevalla yleisellä uimapaikalla. Vuosikustannus on 1,000 markkaa. Tikkurilassa on urheilukenttä, jonka ylläpitoon kunta on ottanut osaa.

10. KÖYHÄINHOITO.

Alue on kunnan köyhäinhoidon hallinnossa jaettu kahteen piiriin, Tikkurilan I piiriin ja Tikkurilan II piiriin. Rajana on rautatie.

Köyhäinhoidon nauttijoita oli v. 1934 I piiristä laitoshoidossa 22, yksityishoidossa olleita lapsia 4 ja muussa muodossa avustettuja 151 eli yhteensä 177 tapausta. II piiristä olivat vastaavat luvut: laitoshoidossa 30 ja muuta avustusta saaneita 124 eli yhteensä 154 tapausta. Kummastakin piiristä oli siten sanottuna vuotena yhteensä 331 köyhäinhoidon nauttijaa. Tämä oli 11.2 % kunnan kaikista köyhäinhoidon nauttijoista. Näitten piirien köyhäinhoitomenot olivat v. 1934 yhteensä Smk. 366,246: 10.

Muuten viitattakoon tässä Malmi—Tapanilaa koskevassa erikoisselvityksessä olevaan esitykseen kunnan köyhäinhoidosta yleensä.

11. TYÖTTÖMYYSHUOLTO.

Liitosalueen väestön keskuudessa on viimeisinä pulavuosina ilmennyt verrattain runsaasti työttömyyttä. Ainoastaan Malmi—Tapanilan ja Pakinkylän liitosalueet ovat kunnan työttömyyshuollon kannalta olleet tärkeämmät kuin tämä liitosalue. Kunnan työttömyystoimistolla on asiamies Tikkurilan kylässä. Samoin on täällä ollut

työttömille annettavien ruoka-annosten jakeluasema. Varatöinä on tällä alueella suoritettu eräitä suurehkoja tietöitä.

12. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Sen kautta, että tämä liitosalue on hyvässä rautatieliikenneyhteydessä Malmiin päin, voi alueen väestö suuremmitta vaikeuksitta käyttää hyväkseen Malmin aseman lähellä olevia kunnallisia sairaaloita ja muita terveyden- ja sairaanhoitoviranomaisia, kuten lääkäreitä ja kätilöä. Liitosalueelle onkin sijoitettu vain yksi kunnan terveydenhoitoviranomainen, nimittäin terveyssisar. Liitosalue kuuluu kokonaisuudessaan Tapanila—Tikkurilan terveyssisarpiiriin. Tämän toimistossa on kunnan irtaimistoa 6,743 markan arvosta.

Kunnan sairaalassa Malmilla v. 1933 hoidetuista 679 potilaasta oli 68 eli 10.0 % tältä liitosalueelta. V. 1934 hoidetuista 706 potilaasta oli 110 eli 15.7 % tältä alueelta.

13. PALOTOIMI.

Palosammutustyöstä tällä alueella huolehtii erään teollisuuslaitoksen palokunta, Oy. Schildt & Hallbergin tehdaspalokunta, sekä kaksi vapaaehtoista palokuntaa, Tikkurilan V.P.K. ja Rekolan V.P.K.

Tikkurilan V. P. K:aan kuuluu 29 aktiivisesti toimivaa miestä päällystö tähän luettuna. Hälytys tapahtuu sireenillä. Palokunnalla on »Esa»-mallinen kannettava moottoriruisku, ruiskuauto erillisellä ruiskulla ja käsipainoruisku. Ruiskujen vesiteho on yhteensä 400 l/m. Kahden tuuman letkuja on 200 metriä. Palokunnalla on oma tontti, mutta ei vielä taloa, ainoastaan kalustovaja.

Oy. Schildt & Hallbergin tehdaspalokunnan hälytysvahvuus on 1+6 miestä, jotka kaikki asuvat tehtaan alueella, mutta tarpeen vaatiessa on jokainen tehtaan palveluksessa oleva velvollinen osallistumaan palokunnan työhön. Hälytys tapahtuu palosiireenillä tai torvella. Hälytysvahvuuteen kuuluu kannettava moottoriruisku, 1,200 l/m vesiteholla, 300 metriä kolmen tuuman ja 200 metriä kahden tuuman letkua. Tarpeen vaatiessa voidaan tehtaan ulkopuolelle lähettää kaksi käsivoimaruiskua 500 l/m vesiteholla ja 100 metriä kahden tuuman letkua. Tehtaalla on sitäpaitsi erikoisruiskut.

Rekolan V. P. K:aan kuuluu samoin 29 toimivaa jäsentä. Palokunnalla on ainoastaan käsivoimaruisku, jonka teho on 180 l/min. Kahden tuuman letkua on 90 metriä. Palokunnalla on oma talo lahjatontilla ja kalustovaja.

Ehkäisevä palosuojelu on sen varassa, mitä palovakuutusyhtiöt vaativat.

Kunnan toimesta on Tikkurilaan rakennettu palokaivo, jonka arvo kunnan kiinteistöluettelossa on 8,000 markkaa.

14. RAKENNUSTOIMINNAN VALVONTA.

Sen senaatin marraskuun 4 p:nä 1908 antaman päätöksen mukaan, jolla Tikkurila julistettiin taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, oli yhdyskunnalle laadittava rakennusjärjestys. Tällaista ei kuitenkaan ole laadittu eikä rakennustoiminta muutenkaan ole minkään valvonnan alaista.

Senkautta että Tikkurilan, Hanabölen ja Haxbölen kylät kuuluvat Tikkurilan taajaväkiseen yhdyskuntaan, on rakennussuunnitelman laatiminen näitä kyliä varten asemakaavalain 57 §:n mukaan pakollista. Saman lain 60 §:n mukaan on yhdyskunnassa, jossa tulee olla rakennussuunnitelma, voimassa rakennuskielto siksi,

kun rakennussuunnitelma on vahvistettu, kuitenkin siten, että maaherra voi erikoistapauksissa myöntää poikkeuksen rakennuskiellosta. Sanotuissa kylissä on näin ollen toistaiseksi rakennuskielto olemassa. Tämä ei kuitenkaan liene paikkakunnan väestölle tunnettua, koska uutisrakennustoimintaa useissa paikoin harjoitetaan ilman maaherran lupaa.

Maaherran aloitteesta on ryhdytty alustaviin toimenpiteisiin rakennussuunnitelman laatimiseksi yhdyskuntaa varten. On nimittäin pidetty toimitus rakennussuunnitelman alaiseksi pantavan alueen rajojen määräämiseksi, mikä toimitus on päättynyt elokuun 11 p:nä 1934.

15. TIEOLOT.

Suuret valtamaantiet kaupungista pohjoiseen ja itään tulevat kahdessa kohtaa tässä käsiteltävänä olevalle liitosalueelle, mutta niin laitaosissa, että niillä ei ole sanottavaa käytännöllistä merkitystä esikaupunkiasutuksen liikenneväylinä. Alueen luoteiskulmassa aivan rajalla tulee pohjoiseen johtava valtamaantie 1,650 metrin pituudelta tälle alueelle. Samoin tulee vanha Porvoon maantie ensin Fastbölen kylän itäosassa 3,380 metrin, Haxbölen kylän itäosassa 500 metrin ja Hanabölen itäkulmassa 980 metrin pituudelta alueen rajojen sisäpuolelle.

Alueen oman liikenteen kannalta tärkein yleinen maantie on se, mikä Helsingin kirkolta pohjoisesta valtamaantiestä eroten vie Tikkurilan kylän eteläosan, Haxbölen kylän ja Fastbölen kylän kautta vanhalle Porvoon maantielle. Tätä valtion välittömässä hoidossa olevaa maantietä on alueella 5,250 metriä.

Valtion maanteistä puhuttaessa on vielä täydellisyyden vuoksi mainittava, että valtion maantietä on myöskin alueen pohjoiskärjessä 420 metriä. Tämä on osa Hyrylän ja Korson pysäkin välistä maantietä.

Varsinaisia vanhoja kyläteitä on alueella myös joitakin. Niinpä johtaa edellämainitulta Helsingin pitäjän kirkolta tulevalta maantieltä kylätie Tikkurilan kylän länsiosan läpi yhtyen kylän luoteisosassa pohjoiseen maantiehen. Radan itäpuolella eroaa samalta maantieltä Haxbölen kylässä kylätie pohjoiseen päin Haxbölen kylän läpi Hanabölen Petakseen ja Peijasiin.

Esikaupunkiasutuksen vaatimia paikallisteitä on järjestetty lakimääräisiksi kyläteiksi pääasiallisesti vain Tikkurilan kylässä. Täällä on viime vuosina muodostettu neljä tiekuntaa. Näistä kaksi toimii n.s. Peltolan alueella. Toisen n.s. Peltolan tiekunnan hoidossa on 6.350 km tietä ja toisen samoin Peltolan tiekunnaksi kutsutun tiekunnan hoidossa 5.5 km tietä. Kolmas tiekunta on n.s. Sahan tiekunta, joka ylläpitää 1.2 km pituista tietä, mikä radan länsipuolella johtaa Tikkurilan asemalta Hiekkaharjun pysäkille. Neljäs on n.s. Kinaporin tiekunta, joka ylläpitää tietä Hiekkaharjun pysäkiltä rajan itäpuolelle Tikkurilan ruotsalaiselle kansakoululle maantien varressa. Tämän tiekunnan hoidossa on 1.005 km. tietä.

Alueella on vielä tiekunta, joka on perustettu osaksi esikaupunkiasutuksen tarpeita silmälläpitäen, mutta osaksi myös yleisen kulkuyhteyden saamiseksi alueen pohjoisimman osan ja muun osan välillä. Tämä on Korso—Rekolan tiekunta. Sen hoidossa on radan itäpuolella tietä 3.5 km.

Rekolan esikaupunkialueella ei tieoloja ole vielä järjestetty lakimääräiselle pohjalle. Tiekunnan sijasta toimii alueella Koskelan Tieosuuskunta r.l.-niminen yhtymä. Sen toimintapiiri on rajoitettu Heikaksen, Havukosksen ja Stors'in tiloille syntyneen esikaupunkiasutuksen piiriin. Osuuskunnan hoidossa on teitä noin 6 km. Vireillä on ollut kysymys tiekunnan perustamisesta, joka ottaisi hoitoonsa osuuskunnan tiet ja lisäksi muita teitä noin 2.5 km., mutta tiekunnan perustamista on myös vastustettu, minkä vuoksi tuloksiin ei vielä ole päästy.

Helsingin maalaiskunta on viime vuosina varatöinä jonkun verran rakentanut näitten tiekuntien teitä samoin kuin eräitä yksityisten hoidossa olevia teitä.

16. SÄHKÖKYSYMYS.

Liitosalueella toimii kulutusvirran myyjänä Malmin Sähkölaitos Osakeyhtiö. Yhtiön toiminnasta on esitetty yksityiskohtaisempia tietoja Malmi—Tapanilan liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä. Yhtiön toimintamuodot ovat tällä alueella samat kuin Malmi—Tapanilassa. M.m. hoitaa yhtiö tievalaistusta samoilla perusteilla kuin sanotulla alueella.

17. ASUTUSTOIMINTA.

Nyt kysymyksessä olevalla alueella on kunta harjoittanut asutustoimintaa suuremmassa määrin kuin missään muussa osassa. Kunnan lakimääräisen asutuslautakunnan välityksellä myönnetystä 161 lainasta on 103 sijoitettu tälle alueelle. Näistä on Tikkurilan kylään myönnetty 49, Hanabölen kylään 40 ja Kirkonkylään kuuluvaan Korson osaan 14. Näitten lainojen maksamaton määrä oli v:n 1934 lopussa Smk. 855,440: 31.

Paitsi asutuslainoja on kunta välittänyt tälle alueelle myös omakotilainoja maatalousministeriön käytettävänä olevasta omakotirahastosta. Tällaisia lainoja oli v:n 1934 lopussa 20, josta Tikkurilan kylään sijoitettuja 13, Hanabölen kylään sijoitettuja 6 ja Korson alueelle sijoitettuja 1. Näitten lainojen maksamaton määrä oli yllämainittuna ajankohtana 168,000 markkaa. Kunnan muihin osiin oli tällaisia lainoja välitetty vain 4.

Mainittakoon tässä yhteydessä, että kunnan asutusrahaston oma pääoma oli v:n 1934 lopussa Smk. 14,583: 41 ja kunnan omakotirahaston Smk. 1,825: 05.

18. KYSYMYS ALUEEN LIITTÄMISESTÄ KAUPUNKIIN.

Nyt kysymyksessäolevan alueen vastainen kunnallinen asema ei ole itsessään selvä eikä aivan helposti järjestettävissä tyydyttävälle kannalle. Järjestelyn täytyy ilmeisesti jäädä eräissä suhteissa väliaikaiseksi.

Alueella on siis, huolimatta siitä, että se sijaitsee kaukana kaupungista, verrattain huomattavaa kaupunkimaista asutusta. Alueen väestöstä, joka nousee noin 3,100 henkeen, on, kuten on osoitettu, enää vain 21.3 % maanviljelijäväestöä. Maanviljelijäväestöä on alueella siten kuitenkin suhteellisesti jonkun verran enemmän kuin muilla esikaupunkialueilla. Muu väestö saa toimeentulonsa joko kaupungissa tai paikkakunnan oman teollisuuden palveluksessa. Ammattia harjoittavista päähenkilöistä oli v. 1930 23.5 % kaupungissa toimessa olevia. Tämä prosenttiluku on kuitenkin pienempi kuin useimpien muitten esikaupunkialueiden. Alueen kaupunkilaistuminen ja sen kuuluminen kaupungin talouspiiriin ei siten asutuksen esikaupunkiluonteesta huolimatta ole kehittynyt yhtä pitkälle kuin useimmilla muilla esikaupunkialueilla. Alue on eräänlaista rajaseutua kaupunkiasutuksen ja maaseutuasutuksen välillä.

Sen ohjelman mukaan, minkä kaupungin esikaupunkivaltuuskunta v. 1921 esitti kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen muuttamiseksi, olisi koko nyt kysymyksessä oleva alue ollut liitettävä kaupunkiin. Saman kannan omaksui ylemmän itsehallinnon toteuttamista valmistellut valtion komitea v. 1923.

Ehdotus, että myöskin tämä alue liitettäisiin kaupunkiin, perustui ajatukseen, että kaupunkiin olisi liitettävä kaikki Helsingin maalaiskunnassa samoin kuin myöskin Espoon maalaiskunnassa olevat esikaupunkialueet. Kaupungin viranomaisille oli varattava täysi vaikutusvalta alueen asemakaavallisen kehityksen ohjaamiseen ja rakennustoiminnan valvomiseen. Tällä tavoin tahdottiin välttää sitä, että järjestä-

mätön asutus entistä voimakkaammin alkaisi suuntautua tälle alueelle sen jälkeen, kuin oloja Malmi—Tapanilan esikaupungissa ja muillakin esikaupunkialueilla ryhdyttäisiin järjestämään ja tiukentamaan niinhyvin rakennuksille kuin teille asetettavia vaatimuksia.

Kaupungin alueen laajentamista myöskin tätä Helsingin maalaiskunnan osaa käsittäväksi näytti kuitenkin erittäinkin vaativan se, että 1920-luvun alussa suunniteltiin Helsingin käskynhaltijakunnan muodostamista, mihin uuteen hallintopiiriin olisi haluttu lukea kaikki kaksikieliset osat kaupungin ympäristöä. Kun käskynhaltijakuntalaitoksesta laadittujen suunnitelmien mukaan käskynhaltijakunnan piirin tuli perustua kunnalliseen jaoitukseen ja mikäli mahdollista rajoiltaan langeta yhteen kaupunkikunnan alueen rajojen kanssa, haluttiin Tikkurilan kaksikielinen ja lisäksi enemmistöltään suomenkielinen alue alunperin liittää kaupunkikuntaan.

Vaikka selvitysmies yleensä on voinut perustaa ehdotuksensa kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen muuttamiseksi edellämainittuihin ehdotuksiin vv:lta 1921 ja 1923, on hän tullut siihen tulokseen, että nykyoloissa on kysymyksessä olevaan Tikkurilan alueeseen nähden tehtävä poikkeus mainituista suunnitelmista.

Aikoinaan suunniteltua kaupunkiin liittämistä vastaan puhuu pääasiallisesti alueen etäinen asema kaupungista.

Tikkurilan rautatieasema, jonka kautta liikenne edelleen autobussiliikenteen kehityksestä huolimatta käy kaupungin ja tämän alueen pääasutuksen välillä, sijaitsee kaupungin asemalta 16 km:n päässä, ja Rekolan pysäkki, joka on tämän alueen toiseksi tärkein liikennekeskus, 20 km:n päässä. Korson pysäkille on jopa 23 km samaa matkaa. Maanteitse on kaikille tämän seudun asutusalueille vieläkin pitempi matka.

Jos olisi kysymyksessä varsinainen maaseutualue, joka asettaa kunnallishallinnolle verrattain vähäisiä tehtäviä, ei tämä alueen etäisyys kaupungin keskusvirastojen sijoituspaikasta sanottavia merkitsisi. Nyt tämä alue kuitenkin on joutunut kaupunkilaistumisen piiriin. Kunnan viranomaisilta vaaditaan tämän alueen hallinnossa jo huomattavasti suurempaa paikallistuntemusta, parempia rakennustoiminnan jatkuvan valvonnan mahdollisuuksia ja yleensä välittömämpää, vähemmän ajanhukkaa aiheuttavaa yleisön palvelua kuin maaseutuoloissa. On luultavaa ja myöskin ymmärrettävää, että kaupunki lähivuosina haluaisi käyttää muitten kaupunkia lähempänä olevien liitosalueiden olojen järjestelyyn tällaisiin töihin liikenevät varat ja että tämän etäisemmän alueen olojen kehittäminen senvuoksi kauan tultaisiin kaupungin taholta laiminlyömään.

Alueen etäisyydestä ja sen aseman, maaston ja asutuksen erikoisuudesta johtuu myös, ettei kaupungin asemakaavapolitiikan johdon ja rakennustoiminnan kannalta katsoen ole välttämätöntä, että asemakaavatoimen johto on keskitetty kaupungin viranomaisille. Useimmat tämän seudun asutusalueista ovat asemakaavoitettavat itsenäisesti kaupungin yleisasemakaavasta riippumattomasti. Tämän alueen asemakaavallisessa järjestelyssä ja tieolojen kehittämisessä samoin kuin vedenhankinnassa ja viemärioloissa voidaan ilmeisesti myös vielä kauan tyytyä pienempiin vaatimuksiin kuin kaupunkia lähempänä olevilla alueilla. Asutus on edelleen kaikesta huolimatta verrattain harvaa. Asuntotontit ovat yleensä vielä suuremmat kuin useimmilla muilla esikaupunkialueilla, edustaen tässäkin suhteessa välimuotoa kaupunki- ja maaseutuasutuksen välillä.

Kaikkeen tähän katsoen ja kun muita mahdollisuuksia tämän alueen kunnallisten olojen järjestämiseen on tarjona, on selvitysmies luopunut ehdottamasta koko tämän alueen liittämistä kaupunkiin.

Kuitenkin on eräs osa Tikkurilan kylää tässä kohden poikkeusasemassa.

Kuten aikaisemmin on mainittu, sijaitsee eräs osa Tikkurilan kylää Keravanjoen eteläpuolella. Tässä osassa on Puistolan rautatiepysäkki ja tämän pysäkin ympäristöön on myöskin, kuten niinikään on todettu, Tikkurilan kylän mailla syntynyt

esikaupunkiasutusta. Tämä liittyy välittömästi Tapaninkylän puolella olevaan esikaupunkiasutukseen.

Kaupungin ympäristön kunnallista jaoitusta uudistettaessa ei ole syytä vetää kaupungin alueen rajaa Tapaninkylän esikaupunkiasutuksen ja sanotun Tikkurilan kylän asutuksen väliltä ja jättää jälkimmäistä asutusta siten välittömästi kaupungin rajan ulkopuolelle. Järjestämätön asutus kehittyisi tähän asemaan jätettynä täällä varmaankin sangen nopeasti, varsinkin senjälkeen kuin rakennustoiminnalle rajan toisella puolen alettaisiin asettaa rajoituksia ja vaatimuksia. Tämän Tikkurilan kylän osan asemakaavoittaminen tapahtuu myös päinvastoin kuin saman kylän muitten osien luonnollisimmin Tapaninkylän asemakaavoittamisen yhteydessä. Sen asemakaava tulee olemaan Tapaninkylän asemakaavan välitöntä jatkoa. Lisäksi on tärkeänä seikkana huomattava, että liittämällä tämä osa Tikkurilan kylää kaupunkiin saadaan Keravanjoki tällä kohtaa kaupungin luonnolliseksi pohjoiseksi rajaksi. Tämä ei ole ainoastaan puhtaasti ulkonaisesti suotavaa, vaan myöskin senvuoksi hyvä, että joki sellaisenaan voidaan, jos vältetään siltojen rakentamista joen yli, muodostaa esteeksi esikaupunkiasutuksen laajenemiselle tähän suuntaan.

Sanotulla Keravanjoen eteläpuolella sijaitsevat lääninmaanmittauskonttorin maaliskuun 19 p:nä 1935 päivätyn kartan mukaan seuraavat Tikkurilan kylään kuuluvat tilat tai tilanosat:

Lillskäggasin verotalosta N:o 2 erotetut R. N:ot 2^{7}, 2^{14}, 2^{26}—^{46}, 2^{206}—^{207}, 2^{209} ja 2^{211} sekä osa Lillskäggasta, R. N:o 2^{212}.

Storskäggasin verotalosta N:o 3 muodostetuista Nystun, Koivulan ja Storskäggasin tiloista eroitetut R. N:ot 3^{12}, 3^{16}, 3^{18}—^{20}, 3^{24}—^{28}, 3^{30}, 3^{34}, 3^{36}, 3^{42}, 3^{47}, 3^{50}, 3^{52}, 3^{56}, 3^{62}—^{81}, 3^{85}—^{99}, 3^{101}, 3^{103}—^{115}, 3^{117}—^{118}, 3^{121}—^{122}, 3^{125}—^{126}, 3^{145}—^{146} sekä osa Storskäggas R. N:o 3^{33}, Fastbo-, R. N:o 3^{102} ja Nystu, R. N:o 3^{144}, -nimisiä tiloja.

Nybondasin verotalosta N:o 11 erotetut R. N:ot 11^{6}, 11^{10}—^{12}, 11^{16}—^{17}, 11^{20} ja 11^{55}—^{56} sekä osa Erikas, R. N:o 11^{5}, ja Nybondas, R. N:o 11^{34}-nimisiä tiloja.

Tähän tulevat lisäksi rautatietä varten pakkolunastetut alueet tässä mainittujen tilojen välissä sekä eräät ylläesitettyjen tilojen välissä olevat yhteismaat ja tiemaat sekä muut mahdollisesti pakkolunastetut alueet.

Selvitysmies näinollen ehdottaa, että yllä luetellut Tikkurilan kylän tilat kokonaisuudessaan sekä ne osat sanotun kylän yllämainittuja tiloja, mitkä sijaitsevat Keravanjoen eteläpuolella, liitetään kaupunkiin.

Vesialuetta, mikä on Keravanjoessa Tikkurilan kylän kohdalla ei ole jaettu. Kaupunkiin liitettävän osan ja muun Tikkurilan kylän välinen raja Keravanjoessa on vedettävä kulkemaan joen keskellä noudattamalla heinäkuun 23 päivänä 1902 annettua lakia, joka sisältää määräyksiä välirajasta vedessä ja vesialueen jaosta, sekä siten, että kumpikin ranta katsotaan eri kyläksi. Kaupunkiin liitettävän vesialueen pinta-ala on vähäinen eikä ennen rajankäyntiä laskettavissa.

Kaupunkiin liitettävien maitten pinta-ala on pitäjänkartalta laskettuna 143 ha.

19. KAUPUNKIIN LIITETTÄVIEN ALUEIDEN ULKOPUOLELLE JÄÄVIEN OSIEN KUNNALLINEN ASEMA.

Sikäli käy selvitysmiehen ehdotus nyt käsiteltävänä olevien Helsingin maalaiskunnan osien vastaisesta kunnallisesta asemasta yhteen yllämainittujen aikaisempien suunnitelmien kanssa, että puheenaolevaa aluetta ei selvitysmiehenkään ehdotuksen mukaan ole syytä lukea supistettuun Helsingin maalaiskuntaan.

Kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudistuksen eräitä tärkeimpiä tehtäviä on, niin pitkälle kuin se kunnallistaloudellisesti ja muista syistä on mahdollista, luoda sellaiset kuntamuodostumat, joitten väestöä yhteiset edut ja harrastukset yhdistävät. Tätä silmälläpitäen on, milloin se vain on mahdollista, erotettava toisis-

taan eri kuntiin ne Helsingin maalaiskunnan osat, mitkä ovat säilyneet maanviljelijäväestön hallussa, ja ne osat, joissa asuu esikaupunkiväestöä. Koska Tikkurilan väestöstä jo yli kolmeneljäsosaa on kaupunkielinkeinojen varassa elävää, on tämän väestön asumasta osasta muodostettava oma kunta. Tällöin jää supistettu Helsingin maalaiskunta maanviljelijäväestön haltuun ja voi menestyksellä toimia maalaiskuntana.

Kunnallisen jaoituksen muutoksia suunniteltaessa on myös, vaikka kysymys käskynhaltijakunnan perustamisesta toistaiseksi on rauennut, otettava huomioon hallitusmuodon 50 §:n säännös siitä, että »hallintoalueiden rajoja uudestaan järjestettäessä on varteenotettava, että alueet mikäli asianhaarat sallivat, tulevat yksikielisiksi, taikka että toiskieliset vähemmistöt niillä tulevat niin pieniksi kuin mahdollista». Siinä osassa Helsingin maalaiskuntaa, jossa maanviljelijäväestö edelleen on pääväestönä, on väestö enemmistöltään ruotsinkielistä. Kirkonkirjojen mukaan oli v. 1935 siinä osassa kuntaa, joka selvitysmiehen ehdotuksen mukaan tulisi muodostamaan supistetun Helsingin maalaiskunnan, ruotsinkielisiä 52.8 % ja suomenkielisiä 47.2 %(kts. mietintö N:o 13, siv. 6). Sensijaan on, kuten aikaisemmin on mainittu, nyt puheenaolevalla alueella v:n 1930 väestölaskennan tulosten mukaan 58.2 % suomenkielisiä ja 41.1 % ruotsinkielisiä. Hallitusmuodon sanotun vaatimuksen täyttämiseksi on näin ollen mikäli mahdollista vältettävä näitten kielellisesti eriluontoisten alueiden yhdistämistä samaan kuntaan kuuluviksi.

Tässä esitetyt näkökohdat huomioonottaen selvitysmies siis ehdottaa, että nyt kysymyksessäolevat osat Helsingin maalaiskuntaa ovat erotettavat tästä kunnasta erillään olevan kunnallishallinnon alaisiksi.

20. UUDEN KUNNAN ALUE.

Seuraavassa on vielä yksityiskohtaisemmin tutkittava, mitkä Helsingin maalaiskunnan osat näin ovat erotettavat Helsingin maalaiskunnasta.

Mitä suurimpaan osaan Tikkurilan kylää tulee, niin on asia edelläesitetyn yleisen perustelun nojalla selvä. Koko eteläosa tätä kylää on jo siihen määrin ositettu asuntotiloiksi ja enemmistöltään suomenkielisen esikaupunkiväestön asuttama, että tämä osa ennen kaikkea on erotettava Helsingin maalaiskunnasta.

Tikkurilan kylän keski- ja pohjoisosa on sensijaan edelleen esikaupunkiasutuksesta vapaata. Voisi tämän vuoksi mahdollisesti herätä ajatus, että nämä osat jäisivät supistettuun Helsingin maalaiskuntaan. Tällaiseen järjestelyyn ei kuitenkaan ole riittävää aihetta. Tikkurilan kylän tilojen maat sijatsevat, kuten oheellisesta kartastakin nähdään, varsin hajallaan sekä kylän etelä- että pohjoisosissa. Kylän jakamisesta kunnallisessa suhteessa seuraisi, että useitten tilojen maat olisi jaettava myös kameraalisesti. Supistettuun kuntaan jäisi yleensä vain asumattomia metsätiluksia. Näitten tilojen omistajain edut yhtä vähän kuin mikään yleinenkään etu eivät vaadi tällaiseen myös kunnallisen jaoituksen toteuttamistoimenpiteitä hankaloittavaa jakoa. Sitäpaitsi saadaan supistettua Helsingin maalaiskuntaa vastaan ehjempi raja, jos Tikkurilan kylä kokonaisuudessaan eroitetaan.

Mikäli Fastbölen kylän maantieteellinen asema sallisi, voisi sen jättää supistettuun Helsingin maalaiskuntaan. Tämä kylä on sikäli muihin Tikkurilan alueen samoinkuin sen eteläpuolella oleviin kyliin nähden toistaiseksi poikkeusasemassa, että tähän kylään ei ole syntynyt esikaupunkiasutusta. Tämän kylän asutuksen laadun vuoksi ei siis olisi aihetta asettaa sitä toiseen asemaan kuin Helsingin maalaiskunnan muita puhtaasti maataloudellisia ja enemmistöltään ruotsinkielisiä kyliä. Asiaan ei toistaiseksi vaikuta myöskään se, että huomattavia maa-alueita äskettäin on siirtynyt kaupungin evank.-lut. seurakuntien haltuun, koska näitten maitten käyttö edelleen kauvan pysynee entisellään. Senjälkeen kuin Tikkurilan kylä on eroitettu Helsingin

maalaiskunnasta, joutuu kuitenkin Fastbölen kylä maantieteellisesti eristetyksi supistetusta kunnasta. Sen säilyttäminen kunnallisesti supistetun maalaiskunnan osana muodostuisi sellaiseksi epäsäännöllisyydeksi kunnallisessa jaoituksessa, jota ei voida puoltaa. Tämän kylän erottaminen supistetusta kunnasta on perustettava kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n 2 momenttiin.

Haxbölen pientä kylää on sekä tämän kylän maantieteellisen aseman että sinne syntymässä olevan esikaupunkiasutuksen tähden kunnallisen jaoituksen uudistuksessa käsiteltävä samalla tavoin kuin Tikkurilan ja Fastbölen kyliä. Sellaista järjestelyä ei näin ollen voida ajatella, että kylä jäisi supistettuun Helsingin maalaiskuntaan.

Mitä sitten Hanabölen kylään tulee, niin jakaantuu kylä asutuksensa puolesta kahteen osaan, pohjoiseen, jossa on esikaupunkiasutusta, sekä eteläiseen ja itäiseen osaan, joka on säilyttänyt maaseutuluonteensa. Pohjoisen osan esikaupunkiasutus on jo saavuttanut sellaisen laajuuden ja sillä on niin ilmeiset kasvamisen taipumukset, että tämä osa välttämättä on erotettava maanviljelijäväestön käsiin joutuvan kunnan hallinnosta. Kun näin on asianlaita ja kun myöskään ei ole mahdollista jättää kylän maaseutuasteella olevia osia maantieteellisesti eristetyssä asemassa olevaksi osaksi supistettua kuntaa, on tähänkin osaan nähden sovellettava samaa järjestelyä kuin edellämainittuihin kyliin nähden. Koko Hanabölen kylä on näin ollen myös erotettava Helsingin maalaiskunnasta.

Että alueen pohjoisin kärki, n.s. Korson asutus, joka on syntynyt kirkonkylään kuuluvasta Backaksen tilasta erotetuille tiloille, on erotettava Helsingin maalaiskunnasta, lienee myöskin pitemmittä perusteluitta selvää. Sama koskee myöskin niitä samasta tilasta erotettuihin Björkbackan ja Backaksen tiloihin kuuluvia tilusosia, mitkä sijaitsevat erillään kirkonkylästä Tikkurilan kylän ja Räckhalsin lahjoitusmaan välissä.

Myöskin Räckhalsin lahjoitusmaahan nähden on ratkaisua pidettävä selvänä. Lahjoitusmaa on tosin puhtaasti maataloudellisiin tarkoituksiin käytettyä, mutta sen asema Tikkurilan ja Hanabölen kylien välissä ja kirkonkylästä eristettynä tekee myöskin sen erottamisen Helsingin maalaiskunnasta välttämättömäksi.

Tällaista järjestelyä vastaan voidaan ehkä huomauttaa, että on luonnotonta, että seurakunnan omistamaa maata tulee olemaan toisessa kunnassa kuin missä kirkko ja pappila ja yleensä seurakunnan hallinto sijaitsevat ja että seurakunta tulee näistä maistaan verovelvolliseksi vieraalle kunnalle. Tämä näkökohta on kuitenkin toisarvoinen. Suoranaisia käytännöllisiä hankaluuksia ei lahjoitusmaan hallinto tuota seurakunnalle, vaikka maa sijaitseekin toisessa kunnassa kuin seurakunnan hallinto, ja pelkästään verotuspoliittisista syistä ei kunnalliseen jaoitukseen voida jättää sellaista epäsäännöllisyyttä, mikä nyt kameraalisessa jaoituksessa on olemassa, että tämä lahjoitusmaa jää muodostamaan vieraaseen kuntaan kuuluvia aloja toisen kunnan sisäpuolella. Sitäpaitsi on luultavaa, että suurin osa nyt kysymyksessä olevaa Tikkurilan aluetta ja siten myös tämä lahjoitusmaa toistaiseksi tulevat kirkollisessa suhteessa jäämään supistettuun Helsingin pitäjän seurakuntaan.

Ryhdyttäessä suunnittelemaan näitten alueitten kunnallishallintoa erillään supistetusta Helsingin maalaiskunnasta herää m.m. kysymys siitä, onko näistä alueista muodostettava yksi vaiko useampia kuntia.

Tämän alueen esikaupunkiasutus jakaantuu, kuten on todettu, kolmeen toisistaan erillään olevaan asutuskeskukseen, varsinaisen Tikkurilan asutukseen, Rekolan asutukseen ja Korson asutukseen. Etenkin Tikkurilan ja Rekolan asutuskeskukset sijaitsevat kaukana toisistaan. Niitten välillä on noin 3 km:n taival, joka on maaseutuluontoista. Kysymys on, onko näillä eri asutusalueilla sellaisia yhteisiä etuja ja harrastuksia, jonka tulee olla alueeltaan tarkoituksenmukaisesti määritellyn kunnan pohjana. Ilmeisesti olisi tarkoituksenmukaisempaa alunperin jakaa tämä alue

ainakin kahteen kuntaan, josta toisen muodostaisivat Tikkurilan, Fastbölen ja Haxbölen kylät ja toisen Hanabölen kylä ynnä kaikki kirkonkylään kuuluvat tilat tältä alueelta, Korson alue siihen luettuna. Tällaista jakoa ei kuitenkaan kunnallistaloudellisista syistä voida toistaiseksi toteuttaa. Kunta, jonka ensiksimainitut kylät muodostaisivat, tulisi kylläkin elinvoimaiseksi. Sen asukasluku olisi noin 2,100 ja veroäyrien määrä noin 115,000. Sensijaan ei kunnalla, johon jälkimmäiset alueet kuuluvat, olisi riittäviä toimeentulon mahdollisuuksia. Asukasmäärä olisi noin 1,000 ja veroäyrien lukumäärä vain noin 30,000. Sekä tämä asukasmäärä että varsinkin veroäyrien lukumäärä ovat ehdottomasti liian alhaiset itsenäisen kunnan pohjaksi. Näin ollen jää toisiasiallisesti vain se vaihtoehto jälelle, että koko nyt käsiteltävänä oleva alue toistaiseksi pidetään yhtenä kuntana.

Nyt käsiteltävänä olevan alueen muodostamisesta vain yhdeksi kunnaksi on sekin etu, että tällä pohjalla voidaan helpommin järjestää myös eräitten tämän alueen itäpuolella olevien Helsingin maalaiskunnan osien vastainen kunnallinen asema.

Selvitysmiehen ehdotuksen mukaan ei uuden kunnan alue rajoittuisi ainoastaan niihin Helsingin maalaiskunnan osiin, joista tässä erikoisselvityksessä lähinnä on ollut puhe. Selvitysmies on erästä toista Helsingin maalaiskunnan osaa koskevassa erikoisselvityksessä, nimittäin Västersundomin liitosalueen erikoisselvityksessä, katsonut tarpeelliseksi ehdottaa, että myöskin Fastbölen ja Hanabölen kylien naapurikylät idässä, Sottungsbyn ja Håkansbölen kylät, liitettäisiin tähän kuntaan (kts. mietintö N:o 11 siv. 16). Nämä kylät ovat vielä maanviljelysseutua, samantapaista kuin Fastbölen kylä ja itäosa Hanabölen kylää, mutta eräänlainen esikaupunkiasutuksen syntymisen vaara on niissä olemassa. Uuden Tikkurilan kunnan viranomaisilta voi odottaa suurempaa valppautta ja asiantuntemusta tämäntapaisen asutuksen olojen järjestämisessä, jos sellaista syntyy, kuin Sipoon kunnan viranomaisilta, johon kuntaan sanotut kylät muussa tapauksessa olisi liitettävä. Näitten kylien liittämisen kautta uuteen kuntaan tosin kunnan asujamistoon tulee kuulumaan jonkun verran enemmän maanviljelijäväestöä kuin jos näitä kyliä ei kuuluisi kuntaan, mutta kunnan luonne sellaisena kuntana, jonka väestö on maanviljelijäväestön ja esikaupunkiväestön muodostamaa sekaväestöä, ei kuitenkaan muuttuisi. Uuden kunnan alueen laajentaminen tällä tavoin on myös omiaan vahvistamaan kunnan taloudellista asemaa, näitten kylien asujamisto kun on kohtalaisen hyvässä asemassa olevaa maanviljelijäväestöä.

Uuden kunnan alueen tulisivat siis edelläsanotun mukaan muodostamaan seuraavat Helsingin maalaiskunnan osat:

Pääosa Tikkurilan kylää	1,384	ha
Fastbölen kylä	559	»
Haxbölen kylä	137	»
Hanabölen kylä	1,237	»
Rekolan lahjoitusmaa	420	»
Kirkonkylän Backaksen verotaloon kuuluvat maat	113	»
Sottungsbyn kylä	1,656	»
Håkansbölen kylä	746	»
	6,252	ha.

Päätöksessä, jolla uuden kunnan alue määritellään, lienee mainittava, että Tikkurilan kylästä siirretään uuteen kuntaan kaikki maat Keravanjoen pohjoispuolella, t.s. koko kylä lukuunottamatta niitä tiloja ja tilusosia, mitkä liitetään kaupunkiin, sekä sen ohessa Keravanjoesta kylän kohdalla olevasta vesialueesta pohjoinen puoli.

Räckhalsin lahjoitusmaan siirtämisestä lienee päätöksessä mainittava, että uuteen kuntaan siirretään Helsinginpitäjän kirkonkylään kuuluva Räckhalsin lahjoitusmaa, R. N:o 13, sekä tästä eroitetut tilat, R. N:ot 13^1 ja 13^2.

Kirkonkylän Backaksen verotaloon N:o 2 kuuluvat tilat, mitkä päätöksessä on

luettava uuteen kuntaan siirrettäväksi, ovat lääninmaanmittauskonttorissa tammikuun 24 päivänä 1935 päivätyn kartan mukaan R. N:ot 2^{8}, 2^{10}, 2^{12}, 2^{14}, 2^{15}—^{16}, 2^{19}, 2^{25}—^{47}, 2^{49}—^{54}, 2^{57}—^{60}, 2^{62}—^{63}, 2^{66}—^{72}, 2^{74}—^{78}, 2^{80}—^{95}, 2^{97}—^{102}, 2^{104}—^{105}, 2^{107}—^{110}, 2^{112}—^{116}, 2^{121}—^{125}, 2^{127}—^{129}, 2^{131}—^{132}, 2^{135}—^{140}, 2^{142}—^{157}, 2^{159}, 2^{161}—^{164}, 2^{166},2^{168}—^{170}, 2^{172}—^{175}, 2^{177}—^{179}, 2^{181}—^{182}, 2^{186}, 2^{188}—^{190} ja 2^{192}. Lisäksi on päätöksessä määrättävä, että ne Björkbackan R. N:o 2^{22} ja Backaksen R. N:o 2^{185} tiloihin edelleen kuuluvat ulkotilukset, mitkä sijaitsevat Räckhalsin lahjoitusmaan ja Tikkurilan kylän maitten keskellä, myös ovat liitettävät uuteen kuntaan. Samoin on mainittava, että kaikki ne tilat, mitkä mahdollisesti ylläsanotun päivän jälkeen on erotettu tässä luetelluista tiloista, ovat käsiteltävät samalla tavoin kuin muut tässä mainitut tilat.

21. UUDEN KUNNAN HALLINTOMUOTO.

On tämän jälkeen harkittava, onko näin suunniteltu ja alueeltaan määritelty kunta muodostettava kauppalaksi vaiko maalaiskunnaksi.

Kauppalamuodon puolesta puhuisi se, että kunnalla, joka on kauppala, on paremmat mahdollisuudet kuin maalaiskunnan puitteissa järjestetyllä hallinnolla, toteuttaa asemakaavallisia järjestelyjä ja valvoa rakennustoimintaa sekä erittäinkin järjestää tieolot. Asemakaavalain mukaan on, kuten tunnettua, kauppalassa sovellutettava kaupunkien asemakaavoja koskevia säännöksiä täydessä laajuudessaan. Näitten säännösten mukaan ovat maanomistajat m.m. velvolliset ottamaan osaa katumaan lunastukseen ja katujen rakentamiseen. Yleensäkin on kauppalan hallintomuoto keskitetymmän hallintonsa vuoksi tehokkaampi kuin maalaiskuntain hallinto.

Kauppalamuodon käytäntöönottaminen ei kuitenkaan tässä tapauksessa näytä mahdolliselta, niin suotavaa kuin monessa suhteessa olisikin, että asemakaavalainsäädännön ankarampaa järjestelmää voitaisiin täälläkin sovelluttaa. Vielä tärkeämpää kuin maalaiskunnassa on kauppalakunnassa, että asutus on yhtenäistä ja että kunnan asukkaita yhdistävät pääpiirteissään samat yhteiset paikalliset edut ja harrastukset. Kauppalain toiminnassa ja taloudessa on toimenpiteillä, mitkä kohdistuvat määrättyyn kunnan osaan ja hyödyttävät sen osan asukkaita, huomattavasti suurempi merkitys kuin maalaiskunnissa. Ristiriidat, joitten voidaan pelätä syntyvän maalaiskunnassa, jossa on useita asutuskeskuksia, voivat vastaavissa oloissa kauppalakunnassa muodostua joko kunnan toiminnalle yleensä tai jonkin kunnan osan kehitykselle varsin haitallisiksi.

Nyt suunnitellun kunnan naapurikunnasta, Keravan kauppalasta, jossa asutuskeskuksia on useita, itse Keravan asemanseutu, Savion tehdasalue ja Korson asutus (kts. Päämietintö, karttaliite III), on varottavia kokemuksia tällaisesta. Valitetaan, että kauppalan keskuksesta käsin varsin vähän huomiota kiinnitetään molempiin jälkimmäisiin keskuksesta etäämmällä olevien asutusryhmien paikallisten olojen järjestämiseen ja kehittämiseen, ja kauppalan viranomaisten taholta onkin, kuten edempänä vielä tullaan toteamaan, näitten kokemusten perusteella tehty aloite Korson alueen erottamiseksi kauppalasta.

Sama asutuksen hajaantuminen useisiin kaukana toisistaan oleviin keskuksiin, jota, kuten aikaisemmin on mainittu, on pidettävä suunnitellun kunnan heikkoutena yleensäkin, muodostuu siten esteeksi tämän kunnan julistamiselle kauppalaksi.

Eräässä toisessa kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestämisen yhteydessä ratkaistavaksi tulevassa tapauksessa, missä niinikään on useita toisistaan nykyään erillään olevia asutuskeskuksia, nimittäin Leppävaaran liitosalueella (kts. mietintö N:o 14), on selvitysmies katsonut voivansa vastaavanlaisista epäilyksistä huolimatta ehdottaa kauppalamuodon käytäntöönottamista. Sanotussa tapauksessa sijaitsevat kuitenkin asutuskeskukset niin lähellä toisiaan, että ne ovat

kasvamaisillaan yhteen. Nyt kysymyksessä olevalla alueella sijaitsevat kuten sanottu varsinkin Tikkurilan ja Rekolan asutuskeskukset niin kaukana toisistaan, että on hämärän tulevaisuuden asia, kasvavatko nämä asutukset yhteen ja milloin tämä mahdollisesti tapahtuisi. Asia on siten tähän alueeseen nähden ratkaistava sen edellytyksen pohjalla, että nämä asutuskeskukset pysyväisesti tulevat olemaan erillään toisistaan.

Niitten haittojen lisäksi, mitkä kauppalamuodon käytäntöönottamisesta tässä kunnassa olisi esikaupunkiasutuksen hajanaisuuden vuoksi, on myös otettava huomioon, että kuntaan tulisi kuulumaan verrattain huomattavia alueita, jotka edelleen ovat maaseutuasteella.

Näissä oloissa ja esittämillään perusteilla tulee selvitysmies siis siihen tulokseen, että niitä tässä käsiteltyjä Helsingin maalaiskunnan osia, joita ei liitetä kaupunkiin, ei myöskään voida muodostaa kauppalaksi, vaan että ne on jätettävä maalaiskunnaksi.

22. UUDEN KUNNAN NIMI.

Perustettavan uuden kunnan nimi voitanee johtaa tämän kunnan tärkeimmän kylän ja asutuskeskuksen, Tikkurilan kylän nimestä. Kylän sekä suomenkielinen nimi että myös ruotsinkielinen nimi »Dickursby» on jo varsin vakaantunut. Joskin voidaan huomauttaa, että kylän suomenkielinen nimi on kansanomainen väännös alkuperäisestä ruotsinkielisestä kylännimestä, puolustanee se kuitenkin jo sangen vanhan käytännön pohjalla paikkaansa. Myöskin voitanee katsoa, että nämä nimitykset ulkonaisesti ovat riittävän samankaltaiset. Muutakaan vanhaa paikallista nimeä, jota voitaisiin käyttää hyväksi, ei liene.

Selvitysmies ehdottaa siis, että uutta kuntaa kutsutaan suomeksi T i k k u r i l a n m a a l a i s k u n n a k s i ja ruotsiksi nimellä Dickursby landskommun.

23. TAAJAVÄKISTEN ASUTUSKESKUSTEN HALLINTO.

Maalaiskunnan hallintomuodon käytäntöönottaminen uudessa Tikkurilan kunnassa johtaa kuitenkin tyydyttäviin oloihin ainoastaan sillä edellytyksellä, että kunnan alueella alusta alkaen johdonmukaisesti ja tehokkaasti käytetään kaikkia niitä mahdollisuuksia, joita lainsäädäntö nykyään maalaiskunnankin hallinnon puitteissa tarjoaa esikaupunkiasutuksen ohjaamiseksi ja valvomiseksi.

Vähimpänä vaatimuksena on pidettävä, että kaikkia uuden kunnan alueella olevia asutusalueita varten vahvistetaan asemakaavalain edellyttämät rakennussuunnitelmat. Toimenpiteisiin tällaisten aikaansaamiseksi onkin jo, kuten on mainittu, sikäli ryhdytty, että maaherran toimesta on valmisteltu kysymystä niistä alueista, joilla rakennus suunnitelmia varten tarpeelliset mittaus- ja kartoitustyöt on suoritettava. Rakennussuunnitelman alaisiksi pantavien alueiden rajojen määräämistä varten on pidetty maanmittaustoimitus, joka päättyi elokuun 11 päivänä 1934. Toimituksessa ehdotetuista rajoista ovat kaupungin viranomaiset myös antaneet lausuntonsa, mutta tätä kirjoitettaessa ei rajoja vielä ole lopullisesti määrätty. Niinhyvin kartoitus kuin itse rakennussuunnitelma ovat vielä laatimatta. Erittäin tärkeätä näin ollen on, että tässä mainitut työt kiireellisesti suoritetaan.

Uuden kunnan alueelle joutuvien esikaupunkialueiden olojen järjestelyssä on sikäli jo nyt päästy pitemmälle kuin useimmilla muilla esikaupunkialueilla, että paikallisteiden rakentaminen ja kunnossapito on eräissä osissa järjestetty lakimääräiselle pohjalle. Näin on kuten tässä erikoisselvityksessä aikaisemmin on osoitettu, tapahtunut suuressa osassa Tikkurilan kylää ja Korson asutusta. Myöskin Rekolan asutuskeskuksessa on tieolojen järjestämiseksi eräisiin toimenpiteisiin ryhdytty, joskin

tiekysymystä ei täällä toistaiseksi ole lakimääräisellä tavalla ratkaistu. Se, mitä tällä alalla jo on aikaansaatu, on omiaan tukemaan käsitystä, että olojen järjestäminen ja kehittäminen täällä maalaiskunnan hallinnon puitteissa voi menestyä.

Nimenomaan sellaisia tapauksia silmälläpitäen, että maalaiskunnan alueella on asutuskeskuksia, joitten olot vaativat erikoisjärjestelyjä ja paikallisia kunnallisia menoja, on lainsäädäntö varannut mahdollisuuden taajaväkisten yhdyskuntien muodostamiseen. Tämän järjestelmän sovelluttamiselle näyttävät uuden kunnan olot toisistaan erillään olevine asutuskeskuksineen tarjoavan erikoisen selvät edellytykset. Kuten tunnettua, onkin jo Helsingin maalaiskunnan alueella virallisesti olemassa Tikkurilan taajaväkinen yhdyskunta, vaikka se ei olekaan aloittanut toimintaansa.

Suunniteltaessa uuden kunnan olojen järjestämistä on näin ollen välttämätöntä kiinnittää huomiota myöskin kysymykseen siitä, olisiko uuden kunnan alueelle jo kunnan perustamisen yhteydessä järjestettävä taajaväkisiä yhdyskuntia.

Mikäli taajaväkisten yhdyskuntien hallinnon käytäntöönottamista pidettäisiin tarpeen vaatimana, ei olisi tarkoituksenmukaista säilyttää nykyistä Tikkurilan taajaväkistä yhdyskuntaa sellaisenaan. Tähän yhdyskuntaan kuuluvat, kuten on havaittu, Tikkurilan, Haxbölen ja Hanabölen kylät. Yhdyskunnan alueen määritteleminen tällä tavoin on sikäli väärä, että samaan yhdyskuntaan on luettu kaksi toisilleen vierasta asutuskeskusta, ennenmainitut Tikkurilan ja Rekolan asutukset. On aikaisemmin esitetyistä syistä luonnollista, ettei tällä pohjalla ole syntynyt toimintakykyistä ja elinvoimaista yhdyskuntaa.

Siinä tapauksessa, että taajaväkisten yhdyskuntien hallintomuoto uudessa kunnassa otettaisiin käytäntöön, olisi tämän vuoksi välttämätöntä jakaa nykyinen Tikkurilan taajaväkinen yhdyskunta siten, että Tikkurilan asutus, johon voitaisiin lukea myös Haxbölen kylän länsikärkeen syntymässä oleva asutus, muodostaisi oman sekä Rekolan asutus oman yhdyskuntansa.

Kysymyksen siitä, onko uuden kunnan alueelle muodostettava lakimääräisiä taajaväkisiä yhdyskuntia, ehdottaa selvitysmies kuitenkin erotettavaksi niistä kysymyksistä, mitkä kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestämisen yhteydessä välittömästi on ratkaistava.

Asian ottaminen ratkaistavaksi tässä yhteydessä voi tehdä yleisen jaoituskysymyksen käsittelyn entistä monimutkaisemmaksi. Näitten yhdyskuntien perustamisen tarve ei myöskään ole kiireellinen. Tehtävät, mitkä tällaiset yhdyskunnat yleensä voivat ensiksi ottaa hoitaakseen, ovat tievalaistus ja teitten kunnossapito. Nämä toimialat ovat, kuten on osoitettu, uuden kunnan tärkeimmissä osissa toistaiseksi miten kuten järjestetyt. Olisi myös paikallaan, että uuden kunnan henkiset voimat aluksi voisivat keskittyä uuden kunnan järjestelytoimenpiteisiin ja hallinnon vakiinnuttamiseen, ennenkuin voimat hajoitetaan myös yhdyskuntien asiain hoitoon.

Selvitysmies näinollen ehdottaa, että kysymykset taajaväkisten yhdyskuntain perustamisesta uuden kunnan alueelle jätettäisiin myöhemmin mahdollisesti tehtävien alotteiden varaan. Sensijaan olisi, kuten jo on huomautettu, nykyinen Tikkurilan taajaväkinen yhdyskunta julistettava lakkautetuksi.

24. KORSON ASUTUKSEN ERIKOISASEMA.

Taajaväkisten yhdyskuntain perustamista koskevan kysymyksen siirtämistä myöhemmin ratkaistavaksi puoltaa myös se, että kysymys siitä, miten Korson asutuksen kunnallinen asema yleensä on järjestettävä, kaipaa lisäselvitystä.

Korson asutuksen kunnallisia oloja järjestettäessä on välttämätöntä kiinnittää huomiota erääseen Keravan kauppalan taholta tehtyyn alotteeseen, johon jo edellä sivumennen on viitattu. Kauppalan puolesta on nimittäin marraskuun 26 päivänä

1934 tehty valtioneuvostolle esitys siitä, että koko esikaupunkiasutus, joka on syntynyt Korson pysäkin ympäristöön, ja joka on, kuten tässäkin erikoisselvityksessä on todettu, levinnyt ei ainoastaan Helsingin maalaiskunnan vaan myöskin Keravan kauppalan ja Tuusulan maalaiskunnan alueelle, erotettaisiin näistä kunnista ja muodostettaisiin omaksi kunnaksi. Valtioneuvosto on myöskin antanut Tuusulan piirin nimismiehelle, varatuomari *Paavo Tähtiselle* tehtäväksi selvitysmiehenä tehdä ehdotuksensa tämän alotteen johdosta.

Tilanne, mikä on syntynyt Korson pysäkin ympäristöön, on omalaatuinen ja kunnallisen jaoituksen kannalta epätyydyttävä. Kolmen kunnan rajat yhtyvät aivan pysäkin lähellä. Vielä tämän vuosisadan alussa oli tämä seutu Helsingin ja Tuusulan kuntien takamaita. Nykyinen esikaupunkiasutus on kasvamassa ja laajenee jatkuvasti kolmeen suuntaan, länteenpäin maantien vartta Hyrylän kylään, rautatien itäpuolella Hanabölen kylässä Rekolaan päin ja maantietä myös itäiseen suuntaan Keravan kauppalan alueella. Sensijaan näyttää asutuksen laajentuminen Helsingin kirkonkylään kuuluvien tilojen mailla olevan pysähdyksissä. Nykyään lienee tämän maantieteellisesti yhtenäisen, mutta kunnallisesti pirstotun asutuksen asukasmäärä noin 1,000 henkeä.

Mikäli tämän asutusalueen kehitystä jatkuu samaan tapaan kuin viime vuosina, tulee ennenpitkää ajankohta, jolloin tämän alueen erottaminen Keravan kauppalan alotteessa esitetyllä tavalla omaksi kunnaksi on ainoa tyydyttävä ratkaisu. Yllämainitun selvitysmiehen selviteltävänä on, onko tähän jo nyt taloudelliset mahdollisuudet. Todennäköiseltä näyttää, että näin toistaiseksi ei ole asianlaita. Luultavaa senvuoksi on, että Keravan kauppalan alotteen toteuttamisen tässä muodossa täytyy lykkäytyä muutama vuosi.

Korson asutusalueen kunnallista asemaa valmistelevalla selvitysmiehellä olisi ehkä kuitenkin syytä tutkia, olisiko mahdollisesti väliasteena tämän asutusalueen kehityksessä itsenäistä kuntaa kohti liitettävä ne osat Korson asutusta, mitkä nyt kuuluvat Keravan kauppalaan ja Tuusulan kuntaan, nyt muodostettavaan uuteen kuntaan. Tällaisesta järjestelystä olisi useita etuja nykyisiin oloihin verrattuna. Koko tämä asutus joutuisi siten saman kunnan hallintoon. Koko aluetta varten voitaisiin vahvistaa yhtenäinen rakennussuunnitelma ja koko alueen rakennustoiminta voitaisiin asettaa saman rakennustarkastajan valvonnan alaiseksi. Edelleen olisi tällä pohjalla mahdollista siinä tapauksessa, että sellainen ennen tämän asutuksen erottamista itsenäiseksi kunnaksi osottautuisi suotavaksi, julistaa tämä asutus taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Taajaväkisistä yhdyskunnista toukokuun 22 päivänä 1931 annetun lain 1 §:n 3 mom:n mukaan saadaan tosin yhdyskunta muodostaa eri kuntiinkin kuuluvista alueista, mutta tämä säännös tarkoittanee vain maalaiskuntiin kuuluvia alueita. Kauppalaan kuuluviin alueihin, tässä tapauksessa siis Keravan kauppalaan kuuluvaan osaan, tuskin tätä säännöstä voidaan sovelluttaa. Keravan kauppalan ja Tuusulan kunnan kannalta olisi tällainen järjestely ilmeisesti vain eduksi. Uudessa Tikkurilan kunnassa tosin eteläisten ja pohjoisten asutuskeskusten välinen vastakohtaisuus ehkä jonkun verran lisääntyisi, mutta jos lähdetään siitä edellytyksestä, että tämä kunta joka tapauksessa ennenpitkää on jaettava, muodostuisi tämä tilanne vain väliaikaiseksi. Välivuosina koko Korson asutuksen liittäminen uuteen kuntaan mahdollisesti voisi vahvistaa uuden kunnan taloudellista asemaa. Senjälkeen kuin koko Korson alue kuuluisi nyt muodostettavaan uuteen kuntaan, olisi myöskin ajatus tämän kunnan jakamisesta helpommin ja aikaisemmin toteutettavissa. Pohjoisista asutusryhmistä muodostettavaan uuteen kuntaan voitaisiin silloin lukea Hanabölen kylä ja siihen kuuluva Rekolan asutus, Räckhalsin lahjoitusmaan pohjoinen osa ja koko Korson asutus niine ympäristöalueineen, mitkä olisi eroitettu Keravan kauppalasta ja Tuusulan kunnasta.

Lopullisten ehdotusten tekeminen tässä kosketelluista erikoiskysymyksistä jää kuitenkin edellämainitun Korson alueen selvitysmiehen asiaksi.

25. *UUDEN KUNNAN KIELELLINEN LUOKITUS.*

Kesäkuun 1 päivänä 1922 annetun kielilain 2 §:n 4 mom:n mukaan on joka kerta, kun tapahtuu muutos virka- ja itsehallintoalueiden rajoissa, samalla määrättävä, minkäkielisiä uudestijärjestetyt alueet ovat.

Tässä erikoisselvityksessä on tarkastettava, minkäkieliseksi uusi Tikkurilan maalaiskunta on määrättävä.

Siitä osasta uutta kuntaa, minkä tässä erikoisselvityksessä käsitellyt osat Helsingin maalaiskuntaa muodostavat, hankittiin, kuten aikaisemmin on mainittu, tiedot v:n 1930 lopussa toimitetun väestölaskennan yhteydessä. Silloin todettiin, kuten myös on mainittu, että tämän alueen väestöstä 1,845 eli 58.2 % oli suomenkielisiä, 1,303 eli 41.1 % ruotsinkielisiä ja 21 eli 0.7 % muunkielisiä. Sottungsbyn ja Håkansbölen kylistä on saatavana tietoja vain kirkonkirjojen perusteella. Helsingin pitäjän seurakunnan viranomaisilta saatujen tietojen mukaan oli Sottungsbyssä v. 1935 51 eli 19.5 % suomenkielisiä ja 212 eli 80.5 % ruotsinkielisiä sekä Håkansbölessä 9 eli 8.3 % suomenkielisiä ja 100 eli 91.7 % ruotsinkielisiä. Jos laskee yhteen nämä tosin eri lähteisiin nojautuvat, mutta asiallisesti kuitenkin riittävät luvut, havaitaan, että uudessa kunnassa tulisi olemaan suomenkielisiä 1905 eli 53.8 % ja ruotsinkielisiä 1615 eli 45.6% sekä muunkielisiä 21 eli 0.6%.

Näitten lukujen perusteella ja noudattaen kielilain 2 §:n 2 momentin säännöksiä, on Tikkurilan kunta siis määrättävä kaksikieliseksi kunnaksi, jossa suomi on enemmistön kielenä ja ruotsinkielisiä on enemmän kuin kolmas osa väestöstä.

26. *UUDEN KUNNAN TOIMEENTULOMAHDOLLISUUDET.*

Tutkimusta tämän liitosalueen vastaisesta kunnallisesta asemasta, mikä siis on johtanut siihen, että liitosalue laajennettuna myös Sottungsbyn ja Håkansbölen kyliä käsittäväksi on muodostettava eri kunnaksi, on vielä täydennettävä selvityksellä siitä, onko rajoiltaan ehdotetulla tavalla määritellyllä kunnalla riittävät taloudellisen toimeentulon mahdollisuudet.

Kysymyksen selvittämiseksi on ensiksi todettava, minkä osuuden uusi kunta on saava jaettavan emäkunnan, Helsingin maalaiskunnan, omaisuudesta. Välinselvitysehdotus on esitetty päämietinnössä (kts. sivut 294—315). Sen mukaan olisi Tikkurilan kunnan osuus Helsingin maalaiskunnan varoista ja veloista 15 %.

Tikkurilan kunnalle siirtyisivät ensinnäkin luonnossa uuden kunnan alueella olevat kansakoulut ja Väinölän tila. Kansakoulujen arvoksi on välinselvityksessä ehdotettu 1,928,670 markkaa ja Väinölän tilan arvoksi 170,900 markkaa. Näitten kiinteistöjen arvo, johon on lisätty erään palokaivon arvo 8,000 markkaa, on siis 2,107,570 markkaa. Kiinteistöjä seuraisi hallintoirtaimistoa 134,908 markan arvosta. Edelleen uusi kunta saisi Helsingin maalaiskunnan koko suomenkielisen kirjaston, jonka arvo on 109,530 markkaa. Myös saisi kunta yhden 10,000 markan arvoisen osakkeen Maalaiskuntain Talo OY:ssä. Kunnalle näin luonnossa tulevan ja välinselvityksen tilityksessä huomioonotettavan omaisuuden arvo on siten 2,362,008 markkaa.

Tilityksen ulkopuolella ehdottaa selvitysmies Tikkurilan kunnalle luovutettavaksi ensinnäkin kaksi lahjoitusrahastoa, Aleksanteri II:sen rahasto, v:n 1934 lopussa Smk. 19,077: 10, ja A. Nymanin rahasto, samana ajankohtana Smk. 3,192: 75. Edelleen Tikkurilan kunta saisi 6 paikkaosuutta Kellokosken piirimielisairaalassa, 1 osuuden Hyvinkään pakkotyölaitoksessa ja 5 osuutta Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa. Lisäksi saisi kunta oikeuden käyttää ne varat, mitkä saadaan uuden kunnan alueelta olevien verojäämien perimisestä.

Välinselvitysehdotuksen mukaan tulisi Tikkurilan maalaiskunnalle myös huomat-

tava rahapääoma. Tämä olisi, jos lopputilitys tapahtuisi v:n 1934 tilinpäätöksen pohjalla, Smk. 2,545,515: 99.

Näitä varoja vastaan olisi Tikkurilan kunnalle kuitenkin siirrettävä eräitä Helsingin maalaiskunnan velkoja. Rekolan suomenkieliseen kansakouluun on Helsingin maalaiskunnalla valtion laina, jota v:n 1934 lopussa oli maksamatta Smk. 261,159: 90. Senlisäksi olisi uuden kunnan otettava vastatakseen 1,000,000 markan lainasta, joka on otettu Kaleva-yhtiöltä.

Selvitysmies on edellyttänyt, että Tikkurilan kunta ensi sijassa käyttää sen rahapääoman, minkä kunta saa Helsingin maalaiskunnalta, kunnalliskodin rakentamiseen. Siksi kunnes kunnan oma kunnalliskoti voidaan ottaa käytäntöön, on selvitysmies ehdottanut kunnalle varattavaksi oikeus 3 vuoden aikana käyttää korvausta vastaan 15 paikkaa ent. Helsingin maalaiskunnan kunnalliskodissa pääosastolla ja mielisairaiden vastaanotto-osastolla. Edelleen on selvitysmies ehdottanut, että kunta myös saisi oikeuden 10 vuoden aikana käyttää 5 paikkaa ent. Helsingin maalaiskunnan sairaalan yleisellä osastolla.

Vihdoin on selvitysmies edellyttänyt, että kunta supistetun Helsingin maalaiskunnan kanssa, joka saisi jakamattoman maalaiskunnan ruotsinkielisen kirjaston, sopisi yhteistoiminnasta kirjastojen käyttämisestä siksi, kun kumpikin kunta on hankkinut itselleen toiskielistä kirjallisuutta.

Näitten edellytysten vallitessa ja käyttäen pohjana niitä laskelmia uuden kunnan alueen kansakoulu- ja köyhäinhoitomenoista sekä veroäyrien lukumäärästä, joita aikaisemmin tässä erikoisselvityksessä on esitetty, voidaan uuden kunnan ensimäinen talousarvio laatia seuraavanlaiseksi:

Menot:

			Smk.
I.	Kunnallinen keskushallinto		
	I. Kunnanvaltuusto	4,500: —	
	II. Kunnallislautakunta	6,000: —	
	III. Kunnantoimisto	60,000: —	
	IV. Verotustoimi	10,000: —	
	V. Tilintarkastus	2,000: —	
	VI. Erinäiset hallintomenot	10,000: —	92,500: —
II.	Yleiset yhteiskunnalliset järjestys- ja huoltomenot		
	I. Oikeus- ja järjestystoimi	4,000: —	
	II. Asutustoimi	3,500: —	
	III. Yleinen sosialinen huolto	50,000: —	
	IV. Sekalaiset yhteiskunnalliset yleismenot..	5,000: —	62,500: —
III.	Opetus- ja valistustoimi		
	I. Kansakoululaitos (kts. sivu 18)	400,000: —	
	II. Kirjastolaitos	8,000: —	
	III. Muu valistustoimi	10,000: —	418,000: —
IV.	Terveydenhoito		
	I. Yleishallintomenot	30,000: —	
	II. Sekalainen terveyden- ja sairaanhoito...	20,000: —	50,000: —
V.	Köyhäinhoito		
	I. Yleishallintomenot	20,000: —	
	II. Huolto (kts. sivu 19 ja mietintö N:o 11 sivu 12)	410,000: —	430,000: —
VI.	Kunnan kiinteistöt		5,000: —
VII.	Tiet y.m. julkiset paikat		200,000: —
VIII.	Sekalaismenot		25,000: —
		Siirto	1,283,000: —

			Smk.
		Siirto	1,283,000: —
IX.	Yleiset rahoitusmenot		
	I. Velkojen korot		
	Kansakoululaina	13,000: —	
	Kalevan laina	60,000: —	73,000: —
	II. Sekalaiset rahoitusmenot (poistot n. 15 %)		125,000: —
X.	Pääomamenot		
	I. Velkojen kuoletukset		
	Kansakoululainat	1,300: —	
	Kalevan laina	14,100: —	15,400: —
		Yhteensä	1,496,400: —

Tulot:

I.	Kunnallisen keskushallinnon tulot		3,000: —
II.	Yleisten yhteiskunnallisten menojen korvaukset		
	I. Valtion osamaksut ja avustukset	1,000: —	
	II. Sotilasperheiden huollon korvaus	5,000: —	6,000: —
III.	Opetus- ja valistustoimi		
	I. Kansakoululaitoksen valtioavut	250,000: —	
	II. Kirjaston valtioapua	4,000: —	254,000: —
IV.	Terveydenhoito		
	I. Valtionapu lääkärin palkkaukseen	5,000: —	
	II. » kätilön »	5,000: —	
	III. » rokotukseen	300: —	10,300: —
V.	Köyhäinhoito		
	I. Perunkirjoitusmaksut	1,000: —	
	II. Köyhäinhoidon korvaukset	50,000: —	51,000: —
VI.	Kunnan kiinteistöt		5,000: —
VII.	Tiet		—
VIII.	Rahoitustulot		
	I. Korkoja	100,000: —	
	II. Koiravero	10,000: —	
	III. Kunnallisvero (155,000 äyriä à 6: 82)	1,057,100: —	1,167,100: —
		Yhteensä	1,496,400: —

Tämä talousarvioluonnos osoittaa siis, että kunta voi alottaessaan toimintansa tulla toimeen verottamalla jäseniltään vähemmän kuin 7 markkaa veroäyriltä. Vaikka menot lopulta osoittautuisivatkin jonkun verran suuremmiksi kuin yllä on edellytetty, ei verorasitus nousisi kohtuuttomaksi. Suunnitellulla Tikkurilan maalaiskunnalla on siten täysin riittävät taloudellisen toimeentulon mahdollisuudet.

TIKKURILAN LIITOSALUE
DICKURSBY INKORPORERINGSOMRÅDE

Tikkurilan, Fastbölen, Haxbölen ja Hanabölen kylät sekä Rekola ja Korso Helsingin maalaiskunnassa
Dickursby, Fastböle, Haxböle och Hanaböle byar samt Räckhals och Korso i Helsinge landskommun

Hyryläkylä
Keravo
Myrås
Sipoo
Ruotsinkylä
Tikkurilan kylä
Suutarinkylä
Tapaninkylä
Håkansböle
Softungsbyn

Korso
Kirkonkylä
Rekola
Räckhals
REKOLA 22
Jokipolvi
Malari
Fastbo
Syvälä
Lepomäki
Ilola
Kuuluu seurakunnalle
Kuuluu seurakunnalle
Kylmänoja
Tikkurila
Dickursby
Perälä
Takala
Mösskärr
Klökars
Vuohkola
Ruskola
Granmo
Malmäng
Vainola
Torvola
Tallbacka
Mössäng
Hemäkes
Johans
Mattas
Niemelä
HIEKKAHARJU
Solbacka
Falkisbacka
Fridebo
Haxböle
Sandkulla
Fsk
Gammelkulla
Stenkulla
Valtion
Metsäpirtti
Hanaböle
Kuuluu Kohleisto
Stenbacka
Korvilla
Päivärinta
Havukoski
Peijas
Nöje
Hagalund
Byända
Stors
Solbacka
Berglunda
Gustafsberg
Lillpetas
Rosenlund
Jaunisto
Storpetas
Hanaböle träsk
Stenbacka
Nykulla
Rämässä
Yvlas
Honkisto
Hongisto
Kirkonkylä
Kuuluu seurakunnalle
Kirkonkylä
Kuuluu seurakunnalle
Ämbrumi
Banto
Betania
TIKKURILA
Ånäs
Maatalouskoelaitos
Vierola
Åbacka
Hyvinkäänkylä
Ilmalantie
Frikas
Björkenäs
Lövnäs
Gjutars
Konungs
Orädders
Markusas
Påkas
Jungfrudans
Jungfrudans
Jungheda
Mallmars
Fraderbo
Puistola
Fastböle
Karlsberg
Hildedal
Tallbacka
Björklund
Fastböle
Nykulla
Ursbacka
PUISTOLA
Håkansböle

Valtion maata
Statens mark
Kunnan maata
Kommunens mark
Seurakuntien maata
Församlingarnas mark
Yksityisten maata
Enskildas mark
Liitosalueen raja
Inkorp. områdets gräns
Kylän raja Bygräns
Ehdotettu kaupunkialueen raja
Föreslagen stadsgräns
Ehdotettu uuden kunnan raja
Föreslagen gräns för ny kommun
Valtion tie Statens väg
Kylätie Byväg
Yksityisten ylläpitämä tie
Av enskilda underhållen väg
Kk Fsk Kansakoulu Folkskola
P Paloasema Brandstation

Mittakaava Skala
200 100 0 200 400 600 800 1000 1500 2000m

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 13

ERIKOISSELVITYS

SUPISTETUSTA HELSINGIN MAALAIS-KUNNASTA

KIRKONKYLÄ, SKATTMANSBY, TOLKBY, ÖVITSBÖLE, SILLBÖLE, VINICKBY, BRUTUBY, KVARNBACKA, MARTINKYLÄ, BISKOPSBÖLE, LAPPBÖLE, HÄMEENKYLÄ, KÄINBY ELI KEIMOLA, RIPUKYLÄ JA SEUTULA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. *ASEMA JA MAASTO.*

Jakamattomasta Helsingin maalaiskunnasta on tässä luettu supistettuun Helsingin maalaiskuntaan jääviksi seuraavat kylät:

Kirkonkylä (pääosa)	903	ha
Skattmansby	1,032	»
Tolkby	338	»
Övitsböle	275	»
Sillböle	343	»
Vinickby	547	»
Brutuby	617	»
Kvarnbacka	188	»
Martinkylä	476	»
Biskopsböle	348	»
Lappböle	576	»
Hämeenkylä	2,376	»
Käinby eli Keimola	1,249	»
Ripukylä	2,489	»
Seutula	2,099	»

Näitten kylien pinta-alan yhteenlaskettu määrä on siten 13,856 ha.

Kirkonkylään kuuluu kameraalisesti eräitä maita, jotka sijaitsevat kirkonkylästä erillään Tikkurilan kylän maitten välissä ja jotka selvitysmies ehdottaa siirrettäviksi muodostettavaan Tikkurilan kuntaan. (Kts. Mietintö N:o 12.) Nämä ovat Rekolan lahjoitusmaa, pinta-alaltaan 420 ha, sekä eräät kirkonkylän Backaksen verotaloon N:o 2 kuuluvat tilat, jotka sijaitsevat osin Korson alueella, osin Rekolan lahjoitusmaitten eteläpuolella ja joitten pinta-ala on yhteensä 113 ha. Näitten erillään olevien maitten pinta-alaa ei ole luettu ylläesitettyyn kirkonkylän pinta-alaan. Samoin siitä on jätetty pois sen kirkonkylän osan pinta-ala, mikä sijaitsee Keravanjoen itäpuolella ja jonka selvitysmies ehdottaa liitettäväksi kaupunkiin. Tämän pinta-ala on 65 ha.

Siinä tapauksessa, että supistettuun Helsingin maalaiskuntaan viedään, kuten selvitysmies ehdottaa, Kårbölestä eräitä osia, lisääntyy tämä pinta-alamäärä 319 ha:lla. Koko supistettu Helsingin maalaiskunta tulisi silloin olemaan pinta-alaltaan 14,175 ha.

Tässä mainitut kylät sijaitsevat jakamattoman kunnan pohjois-, luoteis- ja länsiosissa. Ne muodostavat yhdessä ehjän, hyvin pyöristetyn kokonaisuuden. Alueen suurin pituus pohjoisesta etelään on 18 km ja suurin leveys idästä länteen 14 km. Vesialuetta ei näillä kylillä ole, jollei oteta lukuun Vantaanjokea, joka juoksee aluksi tämän alueen tärkeimmän osan läpi ja sitten sen etelärajaa pitkin. (Kts. liitteenä olevaa karttaa).

Vantaanjoki lyö leimansa niinhyvin tämän alueen maastoon kuin sen asutukseen. Jokilaakso leviää useissa kohden laajaksi viljavaksi tasangoksi. Näin on asianlaita varsinkin joen yläjuoksun varrella alueen luoteiskulmalla. Täällä on laaja maanviljelijäasutus, joka on jossain määrin metsien ja kalliomaaston eristämä kunnan keskiosien eli vanhan kirkonkylän asutuksesta. Siinä kohtaa, missä jokilaakso alkaa kään-

tyä pohjois-eteläisestä suunnasta länsi-itäiseen suuntaan, on asutus jonkun verran taajempaa kuin ylempänä, muodostaen eräänlaatuisen keskuksen, jota yleensä kutsutaan Vantaaksi. Vantaasta ja jokilaaksosta länteen on Hämeenkylän erillinen viljelys- ja asutusalue. Kun jokea pitkin lähestytään kirkonkylää, tullaan jakamattoman kunnan laajimmalle, vanhimmalle ja ennen tämän kunnan kaupunkilaistumista keskeisimmälle viljelys- ja asutusalueelle. Tästä vanhasta maanviljelysseudusta jää nyt vain Vantaanjoen pohjoispuolella oleva osa supistettuun kuntaan.

Asutus tällä alueella on yleensä maatalouden varassa elävää väestöä. Esikaupunkiasutusta ei tälle alueelle jäisi lainkaan.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Maanomistusolot sillä alueella, joka selvitysmiehen ehdotuksen mukaan tulisi muodostamaan supistetun Helsingin maalaiskunnan alueen, eivät kaipaa yhtä perusteellista selvitystä kuin se, mikä on esitetty kaupunkiin siirrettävistä alueista. Kameraaliset olot ja kameraalinen jaoitus on pääpiirteissään sama kuin Uudenmaan maanviljelysseuduilla yleensä. Mahdollisesti on pienimpien tilojen, sellaisten tilojen, joita tässä selvityksessä on kutsuttu asuntotiloiksi eli 1 ha pienemmät tilat, lukumäärä suhteellisesti jonkunverran suurempi kuin tavallisilla maanviljelysseuduilla, mutta maan osittamisesta esikaupunkiasutusta varten ei yleensä voi olla puhetta. Suurin määrä tällaisia tiloja on maarekisterin mukaan kirkonkylässä, mutta näistä on suurin osa Tikkurilan kuntaan siirrettävässä osassa. Eräitä tällaisia tiloja on myös siinä osassa kirkonkylää, mikä sijaitsee Keravanjoen itäpuolella. Jos näissä osissa olevat 1 hehtaaria pienemmät tilat luetaan pois, supistuu myös kirkonkylään jäävien asuntotilojen määrä huomattavasti.

Taulukko, joka osoittaa, miten tilat suuruutensa mukaan jakaantuvat tämän alueen eri kylissä, voi kaikissa oloissa olla esittämisen arvoinen. Taulukko on seuraava:

Kylä tai tila	Tilojen lukumäärä									Yht.
	—0.5	0.5—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—	
	hehtaaria									
Kirkonkylä (pääosa)	26	14	29	8	4	8	10	3	1	103
Skattmansby	4	2	3	2	—	—	1	4	4	20
Tolkby	5	1	4	—	7	—	1	1	1	20
Övitsböle	4	1	6	6	5	1	2	1	—	26
Sillböle	9	4	7	—	—	—	1	2	2	25
Vinickby	5	1	1	—	1	—	—	2	2	12
Brutuby	11	2	2	4	3	1	3	5	1	32
Kvarnbacka	3	1	—	—	—	—	—	2	—	6
Martinkylä	5	4	1	—	—	—	3	5	—	18
Biskopsböle	5	6	1	2	1	1	1	2	—	19
Lappböle	2	2	2	—	1	—	2	—	3	12
Hämeenkylä	17	12	7	4	3	4	8	5	7	67
Käinby	9	4	8	1	2	1	—	9	5	39
Ripukylä	11	4	56	23	3	9	10	9	7	132
Seutula	7	4	11	12	4	3	11	3	5	60
Yhteensä	123	62	138	62	34	28	53	53	38	591

Senjälkeen kuin kaupungista pohjoiseen Tuomarinkylän kautta kulkeva uusi valtatie on valmistunut, mikä tie tulee supistetun kunnan alueelle sen eteläisimmässä kärjessä ja kulkee kirkonkylän kautta, on kieltämättä eräänlainen esikaupunkiasutuksen vaara alkanut uhata tämänkin alueen kaakkoista osaa, lähinnä siis kirkonkylää ja sen länsipuolella olevaa Skattmansbytä.

Kun maanomistajista mitä suurimmassa määrin riippuu, syntyykö esikaupunkiasutusta vai ei, on syytä todeta, minkälaatuisia maanomistajia enimmin uhatuilla alueilla on.

Tässä kohden on huomattava, että Skattmansbyn eteläosa, joka esikaupunkiasutusta varten lähinnä voisi tulla kysymykseen, on Tammiston kartanon maata. Tämän omistaa Keskusosuusliike Hankkija, joka tilalla ylläpitää kasvinjalostus- ja koeasemaa. Sen pohjoispuolella on naapurina Backaksen tila, jonka taasen omistaa Osuusliike Elanto. On syytä edellyttää, että näille tiloille ei synny järjestämätöntä asutusta. Näitten tilojen pohjois- ja länsipuolella olevat maat, jotka ovat yksityisten hallussa, ovat jo siksi etäällä kaupungista ja valtamaantieltä, ettei sanottavia edellytyksiä esikaupunkiasutuksen leviämiselle tänne toistaiseksi ole olemassa.

Sensijaan ovat kirkonkylän eteläosan maat yksityisten hallussa. Nämä maat kuuluvat yleensä kirkonkylän maanviljelijöille. Eräitä tällaisia tiloja on jo siirtynyt seudun alkuperäiseltä maanviljelijäväestöltä toisiin käsiin. M.m. omistaa maanviljelysneuvos Jakob Kavaleffin perikunta täällä erään maa-alueen. Tässä kohtaa, siis kirkonkylän eteläisimmässä kärjessä, on kieltämättä eräänlainen esikaupunkiasutuksen leviämisen vaara olemassa. Näin on asianlaita varsinkin siinä osassa, mikä on Keravanjoen itäpuolella ja joka välittömästi liittyy Tapaninkylän esikaupunkiasutukseen.

Keravanjoen itäpuolella olevat osat kirkonkylää kuuluvat kameraalisesti Riddars'in verotaloon N:o 5, Juns'in verotaloon N:o 6 ja Knapas'in verotaloon N:o 11. Nämä verotalot on nyttemmin jo ositettu useisiin tiloihin. Kokonaisuudessaan joen itäpuolella ovat Stenbacka, R. N:o 5^{6}, pinta-alaltaan 0.25 ha, Rauhala R. N:o 5^{9}, 0.49 ha, Tyynelä R. N:o 5^{10}, 0.33 ha, Ojanko R. N:o 5^{11}, 0.16 ha, Koivumäki R. N:o 5^{12}, 0.664 ha, Åbersbacka R. N:o 5^{14}, 0.216 ha, Kalliola R. N:o 5^{15}, 0.108 ha, Kalliola I R. N:o 5^{28}, 0.0643 ha, Stenbacken R. N:o 5^{29}, 0.4397 ha, Suomela R. N:o 6^{1}, 0.51 ha, Katajamäki R. N:o 6^{2}, 0.25 ha, Österkulla R. N:o 6^{3}, 13.81 ha ja Albertsro R. N:o 11^{18}, 0.128 ha. Österkullaa lukuunottamatta ovat nämä tilat siis pinta-alasta päättäen selvästi asuntotiloja. Sitäpaitsi sijaitsee tällä puolen jokea osia tiloista Österäng R. N:o 5^{23}, Brobacka R. N:o 5^{24}, Riddars R. N:o 5^{25}, Riddars R. N:o 5^{27}, Juns R. N:o 6^{4}, Knapas R. N:o 11^{21} ja Knapas R. N:o 11^{26}. Vielä on tällä alueella eräitä yhteisiä tiemaita.

3. VÄESTÖOLOT.

Jakamattoman Helsingin maalaiskunnan asukasmäärä oli v. 1933 henkikirjojen mukaan 22,928. Niillä alueilla, jotka selvitysmies ehdottaa erotettavaksi tästä kunnasta joko siirrettäviksi kaupunkiin tai muodostettavaksi itsenäisiksi kunniksi, on kunkin alueen erikoisselvityksissä esitettyjen laskelmien mukaan kaikkiaan 20,121 henkeä. Supistetun Helsingin maalaiskunnan asukasluku olisi tämän mukaan v. 1933 ollut 2,758. Näin ollen voidaan laskea, että supistetun Helsingin maalaiskunnan asukasmäärä vuosina jaoitusmuutoksen voimaanastumisen jälkeen tulee olemaan noin 2,800.

Silmälläpitäen sitä, että jaoitusmuutoksen toteuttamisen yhteydessä on päätettävä supistetun kunnan kielellisestä luokituksesta on tarpeen saada tietoja myös siitä, miten tämän muutetun kunnan väestö tulee jakautumaan kielellisessä suhteessa. Tästä voidaan saada tietoja ainoastaan kirkonkirjoista. Kirkkoherranviraston antamien tietojen mukaan jakaantui väestö v. 1935 eri kylissä suomenkielisiin ja ruotsinkielisiin seuraavalla tavalla:

	Suomenk.	Ruotsink.	Yhteensä
Kirkonkylä	68	193	261
Skattmansby	161	55	216
Tolkby	12	63	75
Övitsböle	9	66	75
Sillböle	16	57	73
Vinickby	45	81	126
Brutuby	3	56	59
Kvarnbacka	6	34	40
Mårtensby	35	41	76
Biskopsböle	55	39	94
Lappböle	47	23	70
Hämeenkylä	190	150	340
Käinby eli Keimola	82	121	203
Ripukylä	260	183	443
Seutula	156	118	274
Yhteensä	1,145	1,280	2,425

Kirkonkylän asukasmäärästä on yllä vähennetty Kirkonkylään kuuluvan, mutta supistetun kunnan ulkopuolelle jäävän Korson asutuksen henkilömäärä.

Supistetun Helsingin maalaiskunnan asukasmäärä on siten kirkonkirjojen mukaan 2,425 Tästä on 47.2% suomenkielistä ja 52.8 % ruotsinkielistä väestöä.

4. *TALOUDELLISET OLOT.*

Supistettu Helsingin maalaiskunta tulee, kuten jo on mainittu, olemaan maanviljelijäväestön asumaa aluetta. Maatalous on siten tämän alueen taloudellisena pohjana. Maataloudesta ja sen sivuelinkeinoista saatavien tulojen ohessa nauttivat eräät varakkaammat maanomistajat korko- y.m. tuloja. Eräät verrattain huomattavat maatilat tämän alueen itäosissa ovat kuten aikaisemmin on esitetty kaupungissa toimivien suurten osuuskuntien hallussa, jotka kuitenkin käyttävät näitä tiloja maataloudellisiin tarkoituksiin.

Teollisuutta on alueella vain nimeksi. Vantaankosken partaalle Vantaan kylässä on sijoittunut pieni teollisuusryhmä. Valfr. V. Wahlbergin perilliset-niminen toiminimi ylläpitää täällä pientä sähkölaitosta, viila- ja trasselitehdasta sekä sahaa ja myllyä. Näitten eri laitosten palveluksessa oli v. 1933 14 työntekijää. Viilatehtaan vuosituotannon arvo oli samana vuonna 161,700 markkaa, trasselitehtaan 563,000 markkaa ja sähkölaitoksen tuotannon arvon ilmoitetaan olleen 21,400 markkaa.

Vastaisen supistetun Helsingin maalaiskunnan taloudellisesta pohjasta saadaan lisäselvitystä myös verotustilastosta. Tämä alue jakaantuu kunnallisverotusta varten kolmeen verotuspiiriin. Nämä piirit ovat Kirkonkylän, Vantaan ja Seutulan piirit. Näihin piireihin kuuluvat kylläkin eräät alueet, jotka selvitysmiehen ehdotuksen mukaan eivät tulisi kuulumaan supistettuun kuntaan, nimittäin Kirkonkylän verotuspiiriin Suutarinkylä ja Korson seutu sekä Vantaan piiriin Kårbölen kylä, mutta jos näillä alueilla verotetut tulot vähennetään sanotuissa verotuspiireissä verotetuista tuloista, saadaan vastaisen supistetun kunnan alueella verotetut tulot verrattain tarkkaan selville. Tyydyttävää aineistoa asian selvittämiseksi on olemassa vv. 1931—1933 verotetuista tuloista. V:lta 1929 ja 1930 voidaan esittää vain arvioluku verotettujen tulojen loppusummasta. Edelläesitetyllä tavalla laskettuna olivat tämän alueen verotettujen tulojen määrät jaettuina eri tuloryhmiin olleet seuraavat:

Vuosi	Verotetut tulot						
	Talosta, tontista ja maasta		Elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y. m. tulot		Yhteensä Smk.
	Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	
1929	.	.	.	.	.	.	n. 10,600,000
1930	.	.	.	.	.	.	n. 9,500,000
1931	4,346,200	48.0	209,000	2.3	4,496,300	49.7	9,051,500
1932	3,832,900	48.4	268,700	3.4	3,813,300	48.2	7,914,900
1933	4,100,000	48.6	484,100	5.7	3,860,400	45.7	8,444,500

Tulojen keskimäärä asukasta kohti on samoina aikoina ollut seuraava:

Vuosi	Supistettu Helsingin maalaiskunta Smk.	Nykyinen Helsingin maalaiskunta Smk.	Malmi—Tapanila Smk.	Kaupunki Smk.
1929	4,417	6,151	6,328	15,954
1930	3,958	5,477	6,359	14,600
1931	3,771	5,035	5,312	13,337
1932	3,298	4,330	4,570	11,223
1933	3,062	4,316	4,288	10,745

Verrattaessa vastaisen supistetun kunnan alueella asuvan väestön keskimääräistä tuloa asukasta kohti jakamattoman kunnan vastaavaan lukuun havaitaan, että tämän alueen tulot ovat nykyisen kunnan keskimäärää alemmat. Tosiasiallisesti on alueen väestön maksukyky kuitenkin korkeampi kuin nykyisen kunnan useimpien muitten osien, koska tulot täällä yleensä ovat n. s. vakautettuja omaisuudesta saatuja tuloja. Helsingin maalaiskunnassakin lienee sama tilanne ollut vallalla kuin maalaiskunnissa yleensä sikäli, että palkkatulot ovat tulleet tehokkaammin verotetuiksi kuin muut tulot ja varsinkin maataloustulot.

Mainittakoon tässä yhteydessä, että maataloustulojen verottamista varten toimeenpannussa vyöhykejaossa supistetun kunnan alue on ollut jaettuna kahteen vyöhykkeeseen. Ensimäiseen vyöhykkeeseen ovat kuuluneet muut kylät paitsi Seutula, Ripukylä ja Käinby, jotka ovat kuuluneet toiseen vyöhykkeeseen. Ensimmäisessä vyöhykkeessä on hehtaarin tuotto arvioitu I luokan maasta 650, II luokan 575 ja III luokan 500 markaksi sekä toisessa vyöhykkeessä I luokan maasta 600, II luokan 520 ja III luokan 430 markaksi.

Tämän alueen osuus Helsingin nykyisen maalaiskunnan verotetuista tuloista on talousarviovuosina 1930—1934 ollut seuraava:

Vuosi	Nykyinen Helsingin maalaiskunta	Supistettu Helsingin maalaiskunta	
	Smk.	Smk.	%
1930	137,360,700	n. 10,600,000	7.7
1931	120,086,400	n. 9,500,000	7.9
1932	112,272,800	9,051,500	8.1
1933	101,445,800	7,914,900	7.8
1934	98,965,600	8,444,500	8.5

Viisivuotiskautena 1930—1934 on tämän alueen keskimääräinen osuus koko kunnan verotettujen tulojen määrästä ollut 8.0 %.

5. *ALUEEN ASEMA KUNNAN HALLINNOSSA.*

Esikaupunkiväestön kasvamisesta useimmissa Helsingin maalaiskunnan osissa on johtunut, että tämän kunnan alkuperäinen maanviljelijäväestö vähitellen on kadottanut vaikutusvaltansa kunnan hallinnossa. Nyt kysymyksessä oleva alue on kunnan piirissä suurin yhtenäinen alkuperäisen maanviljelijäväestön edelleen asuma alue. Sen väkiluku on kuitenkin enää vain 10.4 % kunnan väkiluvusta. Viimeksi toimitetuissa eli v:n 1933 kunnallisvaaleissa oli tässä piirissä 1,933 äänioikeutettua, mikä on vain 13.8 % kunnan kaikista äänioikeutetuista jäsenistä. Vaaleihin osaaottaneista oli 1,049 eli vain 16.4 % tältä alueelta. Vaaleissa annetuista hyväksytyistä äänistä tuli 781 eli 74.6 % ruotsalaisen kansanpuolueen, 140 eli 13.4 % sosialidemokraattisen puolueen ja 126 eli 12.0 % suomenkielisten porvarillisten puolueiden hyväksi. (Hylätty 2.) Tästä on ollut seurauksena, että maalaiskunnan valtuuston 41 jäsenestä vain 8 on tältä alueelta. Näistä on 1 valittu sosialidemokraattisen puolueen listoilta ja muut ruotsalaisen kansanpuolueen listoilta. On näin ollen luonnollista, ettei tämän alueen huomattavalta osalta ruotsinkielisellä maanviljelijäväestöllä enää ole sanottavaa harrastusta kunnan yleisten asioitten hoitoon.

Kunnan hallinnon sisäisessä piirijaossa on tämä alue tavallisesti jaettu kolmeen piiriin. Nämä ovat Kirkonkylän piiri, Vantaan piiri ja Seutulan piiri. Tämä jako ilmenee niinhyvin kunnan jaossa äänestysalueisiin ja verotuspiireihin kuin kunnallislautakunnan piirijaossa.

Vaaleihin osanotto voi siis tapahtua alueen piirissä. Samoin saa tämän alueen väestö kuten väestö muissakin kunnan osissa veroilmoituskaavakkeensa ja voi tehdä veroilmoituksensa alueen piirissä olevissa liikkeissä, joitten omistajain kanssa kunta on tehnyt tästä sopimukset. Muut kunnalliset asiat, kuten esim. veronmaksu, on toimitettava joko Malmilla tai kaupungin pankkeihin.

Kunnallisia laitoksia, kansakouluja lukuunottamatta, on tällä alueella ainoastaan kunnan toinen lastenkoti kirkonkylässä ja leikkaushuone niinikään kirkonkylässä. Sitäpaitsi on kunnan erään kätilöpiirin, läntisen piirin, kätilön asemapaikka tällä alueella, nimittäin Vantaan kylässä. Leikkaushuone sijaitsee Knapas-nimisestä tilasta eroitetulla palstalla R. N:o 11[2]. Tila on 1,680 m[2]:n laajuinen. Rakennus on 134 m[3]. Kiinteistön arvo on arvioitu kaikkiaan 13,360 markaksi.

6. *KANSAKOULUT.*

Jakamattoman Helsingin maalaiskunnan 35 kansakoulupiiristä jää supistettuun kuntaan 10 piiriä. Näistä 4 on suomenkielistä ja 6 ruotsinkielistä piiriä. Suomenkieliset piirit ovat Backaksen, Vantaan, Seutulan ja Hämeenkylän piirit ja ruotsinkieliset Kirkonkylän, Tolkbyn, Vantaan, Köningstedtin, Käinbyn ja Hämeenkylän piirit.

Näissä ovat seuraavat koulukiinteistöt:

Backas'in suomalainen kansakoulu. Tontin pinta-ala on 10,400 m[2], yksikköhinta 3 markkaa m[2]:ltä ja arvo 31,200. Tontista on puolet Elannon lahjoittama, toinen puoli on suullisen sopimuksen nojalla yhteismaasta luovutettu. Alue on vielä erottamatta. Koulurakennus, joka on kaksikerroksinen kivirakennus, on rakennettu v. 1926, 2,097 m[3]:n suuruinen ja laskettuna 260 markan mukaan m[3]:ltä 545,000 markan arvoinen. Halkovajan ja käymälän arvo on 14,000 markkaa ja kaivon 2,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 592,200 markkaa. Irtaimiston arvo on 23,900 markkaa.

Vantaan suomalainen kansakoulu. Valtiolta vuokratulla maalla, kolmikerroksinen puurakennus v:lta 1921. 1,173 m³:n suuruinen, arvo à 160 markkaa m³:ltä 188,000 markkaa. Halkovaja ja käymälä 15,000 markkaa. Kaivo 2,500 markkaa. Kunnan omaisuuden arvo 205,500 markkaa. Kouluirtaimistoa 24,764 markkaa.

Seutulan suomenkielinen kansakoulu. Tontti eroitettu Köningstedtin tilasta. Tontin, R. N:o 4², pinta-ala 7,500 m², arvo à 1 markkaa m²:ltä 7,500 markkaa. Kaksikerroksinen puinen koulu- ja asuinrakennus v:lta 1901, 1,160 m³, arvo à 150 markkaa m³:ltä 174,000 markkaa. Sauna 13,000 markkaa, halkovaja ja käymälä 13,500 markkaa, kellari 5,000 markkaa, kaivo 2,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo 215,000 markkaa. Kouluirtaimiston arvo 28,422 markkaa.

Hämeenkylän suomenkielinen kansakoulu. Tontti eroitettu Viljolasta, nyk. R. N:o 3²¹, pinta-ala 4,800 m², arvo à 3 markkaa m²:ltä 14,400 markkaa. Koulu- ja asuinrakennus v:lta 1931 kaksikerroksinen kivirakennus, 2,700 m³, arvo à 270 markkaa m³:ltä 729,000 markkaa. Halkovaja ja käymälä 13,000 markkaa. Kaivo 2,000 markkaa. Kiinteistön koko arvo 758,400 markkaa. Kouluirtaimiston arvo 25,751 markkaa.

Kirkonkylän ruotsinkielinen koulu. Koulutontti eroitettu pappilasta, nyk. R. N:o 12³ᵃ, pinta-ala 4,380 m², arvo à Smk. 4: — m²:ltä 17,520 markkaa. Rakennus yli-ikäinen puurakennus, 1,069 m³, arvo korkeintaan 40,000 markkaa. Ulkohuoneet 12,000 markkaa. Kaivo 1,500 markkaa. Koko kiinteistön arvo 71,020 markkaa. Kouluirtaimiston arvo 19,020 markkaa. On kauan suunniteltu uuden talon rakentamista tälle koululle. Tontilla onkin jo uutisrakennuksen perustus.

Tolkbyn ruotsinkielinen kansakoulu. Koulutontti eroitettu Grotens'in tilasta, nyk. R. N:o 1¹ ja 1⁶, pinta-ala 6,337 m², arvo à 3 markkaa m²:ltä 19,011 markkaa. Koulu- ja asuinrakennus v:lta 1899, yksikerroksinen puurakennus, 830 m³, arvo à 150 markkaa m³:ltä 125,000 markkaa. Käymälä ja halkovaja 14,000 markkaa, kaivo 2,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo 160,011 markkaa. Kouluirtaimisto 16,988 markkaa.

Vantaan ruotsinkielinen kansakoulu. Koulutontti eroitettu Vinickbyn Hemmas'in tilasta, nyk. R. N:o 3¹, pinta-ala 5,200 m², arvo à 3 markkaa m²:ltä 15,600 markkaa. Koulu- ja asuinrakennus, johon alakoulu on sijoitettu, on v:lta 1896, yksikerroksinen puurakennus, 1,108 m³, arvo à 150 markkaa m³:ltä 166,200 markkaa. Halkovaja ja käymälä 8,000 markkaa, kellari 3,000 markkaa, pesutupa 4,800 markkaa, kaivo 1,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo 198,600 markkaa. Tässä talossa vain alakoulu. Yläkoulu on vuokrahuoneistossa. Alakoulun irtaimiston arvo 2,902 markkaa ja yläkoulun 14,256 markkaa.

Königstedtin eli Sjöskogin ruotsinkielinen kansakoulu. Koulutontti eroitettu Seppälän tilasta, nyk. R. N:o 7³, pinta-ala 4,400 m², arvo à 1 markka m²:ltä 4,400 markkaa. Koulu- ja asuinrakennus v:lta 1925, kaksikerroksinen puurakennus, 1,178 m³, arvo à 180 markkaa m³:ltä 212,000 markkaa. Halkovaja ja käymälä 15,000 markkaa, kaivo 1,800 markkaa. Kiinteistön koko arvo 233,200 markkaa. Kouluirtaimiston arvo 14,686 markkaa.

Käinbyn ruotsinkielinen kansakoulu. Koulutontti Backaksen tilan maalla, mutta erottamatta ja huudattamatta, pinta-ala 10,000 m², arvo 10,000 markkaa. Koulu- ja asuinrakennus, johon yläkoulu on sijoitettu, on v:lta 1924, kaksikerroksinen puurakennus, 1,133 m³, arvo à 180 markkaa m³:ltä 204,000 markkaa. Halkovaja ja käymälä 13,000 markkaa, kaivo 2,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo 229,000 markkaa. Kouluirtaimiston arvo 12,333 markkaa. Alakoulu toimii vuorahuoneistossa. Sen kouluirtaimiston arvo on 1,276 markkaa.

Hämeenkylän ruotsinkielinen supistettu kansakoulu. Koulutontti eroitettu Jussas'in tilasta, nyk. R. N:o 4¹, pinta-ala 5,000 m², arvo à 3 markkaa m²:ltä 15,000 markkaa. Kaksi koulu- ja asuinrakennusta. Toinen v:lta 1907,

yksikerroksinen puurakennus, 300 m³, arvo à 100 markkaa m³:ltä 30,000 markkaa. Toinen v:lta 1920, samanlainen, 1,005 m³, arvo à 180 markkaa m³:ltä 180,000 markkaa. Kaksi halkovajaa 11,500 markkaa, käymälä 5,500 markkaa, kellari 4,000 markkaa. Kiinteistön koko arvo 246,000 markkaa. Kouluirtaimiston arvo 11,495 markkaa.

Kaikkien tässä lueteltujen kansakoulukiinteistöjen arvo on yhteensä 2,908,301 markkaa. Kouluirtaimistojen arvo on vastaavasti 195,793 markkaa.

Mainittakoon tässä myös tiedot eri piirien kansakouluoppilaiden lukumäärästä lokakuussa vv. 1933 ja 1934:

Koulupiiri	V. 1933			V. 1934		
	Alak.	Yläk.	Yht.	Alak.	Yläk.	Yht.
Backas'in suomenk. piiri	15	21	36	9	24	33
Vantaan » »	13	24	37	16	23	39
Seutulan » »	27	32	59	24	41	65
Hämeenkylän » »	19	35	54	18	27	45
Kirkonkylän ruotsink. piiri	11	23	34	11	25	36
Tolkby » »	14	19	33	13	26	39
Vantaan » »	12	29	41	12	21	33
Königstedtin » »	14	23	37	13	24	37
Käinbyn » »	15	14	29	13	20	33
Hämeenkylän » »	7	18	25	5	14	19

Supistetun kunnan alueelle jäävien kansakoulujen oppilasmäärä oli siten v. 1934 379. Tämä oli 14.2 % kunnan koko oppilasmäärästä. Suomenkielisissä kouluissa oli oppilaita 182 ja ruotsinkielisissä kouluissa 197.

Supistetun kunnan alueelle jäävien koulujen menot ja tulot v. 1933 on esitetty oheellisessa taulukossa. Menojen loppusumma on Smk. 544,418: 85 ja tulojen Smk. 390,172: 80. Erotus on Smk. 154,246: 05 ja on siis se määrä, mikä mainittuna vuonna oli verotuksella koottavilla varoilla suoritettava alueen kansakouluja varten.

Supistettuun kuntaan jääviä koulurakennuksia varten on kunnalla vain kolme valtion lainaa. Toinen laina on jo v:lta 1906 ja on se otettu Tolkbyn ruotsinkielistä koulua varten (Laina N:o 1859 ent. lainausrahastosta). Siitä oli v:n 1934 lopussa maksamatta Smk. 2,848: 36. Toinen on v:lta 1930 ja on otettu Backaksen suomenkielistä koulua varten (Laina N:o 1636). Sen alkuperäinen määrä oli 177,000 markkaa ja v:n 1934 lopussa jälelläoleva määrä Smk. 173,128: 45. Hämeenkylän uutta suomenkielistä kansakoulua varten on otettu 34,000 markan valtion laina (Laina N:o 843), josta v:n 1934 lopussa oli jälellä Smk. 33,830: —.

7. *KIRJASTO- JA MUU VALISTUSTOIMINTA.*

Supistetun kunnan alueella on kunnan sekä suomen- että ruotsinkielisillä kirjastoilla useita lainausasemia. Suomenkielisen kirjaston lainausasemat ovat viime vuosina sijainneet Vantaan, Seutulan ja Hämeenkylän suomenkielisissä kansakouluissa ja ruotsinkielisen kirjaston lainausasemat Kirkonkylän ja Vantaan nuorisoseurataloissa. Kirjastoja koskevat päätiedot ovat esitetyt, mitä suomenkieliseen kirjastoon tulee, Pakinkylän ja ruotsinkieliseen kirjastoon Malmi—Tapanilan liitosalueiden erikoisselvityksissä.

Kansakoulupiirien menot ja tulot vuonna 1933.

	Backas'n suomenk. koulu Smk.	Vantaan suomenk. koulu Smk.	Seutulan suomenk. koulu Smk.	Hämeenkylän suomenk. koulu Smk.	Kirkonkylän ruotsink. koulu Smk.	Tolkbyn ruotsink. koulu Smk.	Vantaan ruotsink. koulu Smk.	Königstedtin ruotsink. koulu Smk.	Käinbyn ruotsink. koulu Smk.	Hämeenkylän ruotsink. koulu Smk.	Yhteensä Smk.
Menot:											
Opettajain palkat valtiolta	29,617: 80	33,300: —	31,568: 35	33,469: —	30,780: 60	28,489: 20	31,568: 35	27,840: 55	29,242: 75	34,395: 55	310,272: 15
» » kunnalta	6,960: —	6,960: —	6,960: —	6,960: —	13,020: —	13,020: —	6,960: —	6,960: —	6,960: —	6,960: —	81,720: —
Rakennusten kunnossapito	762: 75	1,244: —	4,223: 40	366: 60	1,109: 75	1,113: 35	1,821: 75	662: 80	1,694: —	4,843: 40	17,841: 80
Koulukalusto	—	1,271: 60	892: 65	—	2,452: 15	—	200: —	—	500: —	—	5,316: 40
Opetusvälineet	131: 60	159: 50	347: 45	280: 15	103: 95	63: 95	315: 05	126: 85	1,129: 10	423: 55	3,081: 15
Oppikirjat	531: 40	285: 75	605: 90	986: —	449: 10	1,231: 20	625: 05	710: 10	531: 45	878: 35	6,834: 30
Oppilaiden muut koulutarv.	512: 60	346: 45	397: 95	1,391: 80	750: 60	953: 85	963: —	542: 60	139: 80	344: 95	6,343: 60
» ravinto ja vaatetus	3,735: —	5,155: 50	5,351: —	4,520: —	5,356: 65	2,938: 25	5,266: 45	3,401: 75	2,729: 10	3,629: 65	42,083: 35
Lämpö	4,814: 50	5,000: —	3,341: 50	9,935: —	4,265: —	3,629: —	4,996: —	3,661: —	8,255: —	735: —	48,632: —
Valo	1,000: —	469: 20	286: —	766: 80	711: 95	159: 80	803: 95	479: 50	127: 25	1,063: 20	5,867: 65
Siivous	110: 70	792: 50	864: 55	3,816: 75	953: 60	551: 15	861: —	996: 25	504: 20	705: 50	10,156: 20
Vuokrat	—	—	—	—	—	—	4,000: —	—	1,500: —	—	5,500: —
Taloudenhoito	163: 70	41: 50	111: 20	111: 10	72: 95	38: 90	7: 40	86: 70	64: 95	71: 85	770: 25
Yhteensä	48,340: 05	55,026: —	54,949: 95	62,603: 20	60,026: 30	52,188: 65	58,388: —	45,468: 10	53,377: 60	54,051: —	544,418: 85
Tulot:											
Valtionapu opettaj. palkk.	29,617: 80	33,300: —	31,568: 35	33,469: —	30,780: 60	28,489: 20	31,568: 35	27,840: 55	29,242: 75	39,395: 35	315,271: 95
» rakennusten kunnossap.	2,210: —	2,570: —	2,570: —	2,210: —	2,150: —	2,150: —	2,150: —	2,150: —	2,150: —	2,570: —	22,880: —
» muihin menoihin	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	52,020: 85
Yhteensä	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	390,172: 80

8. KÖYHÄINHOITO.

Jakamattoman kunnan 17 köyhäinhoitopiiristä on 4 tällä liitosalueella. Nämä ovat kolmas piiri, käsittäen Vantaan, Hämeenkylän ja Lappbölen, neljäs piiri käsittäen Seutulan, Käinbyn ja Ripukylän, viides piiri käsittäen Tolkbyn ja Övitsbölen sekä kuudes piiri, käsittäen Kirkonkylän ja Skattmansbyn.

Kunnan köyhäinhoitolaitoksista sijaitsee tämän alueen piirissä vain lastenkoti kirkonkylässä. Sen tonttina on Knapas'in tilasta eroitettu tila R. N:o 11^{16}, jonka pinta-ala on 4,750 m^2. Tontin arvo on laskettuna 4 markan mukaan m^2:ltä 19,000 markkaa. Päärakennus samoinkuin lastenkotikin on lähes sadan vuoden vanha. Päärakennus on 500 m^3:n suuruinen. Ikänsä vuoksi se on melkein arvoton. Kunnan kiinteistöluettelossa on pantu sen arvoksi 18,000 markkaa, vaikka rakennus on palovakuutettu 139,200 markasta. Talous- ja ulkohuonerakennuksia on 4 ja on niitten arvo yhteensä 28,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 65,000 markkaa. Irtaimiston arvo on 29,474 markkaa. Lastenkodissa on sijaa korkeintaan 15 lapselle. Täällä on yleensä pidetty ruotsinkieliset lapset.

Tämän alueen köyhäinhoitotarve ei sanottavasti eroa tavallisen maaseudun köyhäinhoidosta. V. 1934 esiintyneiden köyhäinhoitotapausten erittely on esitetty Malmi—Tapanilaa koskevassa erikoisselvityksessä. Tästä havaitaan, että laitoshoidossa oli 25 miestä ja 32 naista sekä 7 lasta eli yhteensä 64 henkeä. Yksityishoidossa oli 5 lasta, sekä 1 mies ja 1 nainen. Muussa muodossa, siis pääasiallisesti kotiavustuksen muodossa avustettiin 45 miestä, 71 naista ja 50 lasta eli yhteensä 166 henkeä. Kaikkiaan oli köyhäinhoidon nauttijoita tältä alueelta 237, mikä oli 8 % kunnan kaikista köyhäinhoidon nauttijoista. Tämän alueen köyhäinhoito aiheutti kunnalle v. 1934 316,560 markan menot.

9. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Supistetun kunnan alueeksi muodostuva osa jakamatonta kuntaa on nykyään sellaisenaan terveyssisarpiirinä, n.s. Vantaan-Seutulan piirinä. Terveyssisaren toimisto on Vantaalla. Toimistossa on kunnan irtaimistoa 3,713 markan arvosta.

Kätilöpiirijaossa on supistetun kunnan alue yhdessä Pitäjänmäen liitosalueen kanssa eri piirinä, n.s. läntisenä piirinä. Kätilön asuinpaikka on Vantaa.

Terveyden- tai sairaanhoitoa varten perustettuja kunnallisia laitoksia ei tällä alueella ole. Alueen väestön on käytettävä Malmilla olevia laitoksia. Kunnan sairaalassa v. 1933 hoidetusta 679 potilaasta oli 96 eli 14.1 % supistetun kunnan alueelta. V. 1934 oli 706 potilaasta 77 eli 10.9 % tältä alueelta.

10. ASUTUSTOIMINTA.

Kunnan lakimääräisen asutuslautakunnan toiminta on ulottunut myös siihen osaan Helsingin maalaiskuntaa, mikä tulee muodostamaan supistetun Helsingin maalaiskunnan. Tälle alueelle on myönnetty kaikkiaan 28 asutuslainaa, näistä Biskopsböleen 2, Ripukylään 12, Keimolaan 1, Seutulaan 5 ja Hämeenkylään 8. Kirkonkylän alueelle myönnetyt 14 lainaa lienevät Korson alueelle sijoitettuja. Supistetun kunnan alueelle jäävien lainojen yhteissumma on Smk. 234,570: 73.

Kunnan asutuskassan omat varat olivat v:n 1934 tilinpäätöksen mukaan Smk. 14,583: 41.

Varsinaisen asutustoiminnan ohessa on kunta myös tukenut omakotitoimintaa välittämällä lainoja maatalousministeriön käytettävänä olevasta omakotirahastosta. Omakotilainoja on supistetun kunnan alueelle välitetty 2. Näitten maksamaton määrä oli v:n 1934 lopussa 20,000 markkaa.

Kunnan omakotirahaston omat varat olivat samana ajankohtana Smk. 1,825: 05.

11. MANTTAALIKUNNAN LAINAJYVÄSTÖ.

Helsingin maalaiskuntaa jaettaessa jää Helsingin kunnan manttaalikunnan lainajyvästö supistetun kunnan alueelle. Lainajyvästön rakennukset, joita on kaksi puurakennusta, sijaitsevat Helsingin pitäjän kirkon vieressä olevalla kirkonkylän yhteismaalla. Niitten arvoa ei ole arvioitu.

Tämän viimeistään 1700-luvun keskivaiheilla perustetun lainajyvästön toiminta on jo useita vuosikymmeniä supistunut vain lainajyvästön vilja- ja rahavarojen lainaamiseen. Jyvästön osakkailta ei siten miesmuistiin ole kannettu viljaosuuksia. Lainajyvästöstä on yksityiskohtaisempia tietoja päämietinnössä sivuilla 314—315.

Lainajyvästön kirjojen mukaan oli jyvästöllä v:n 1934 lopussa seuraavat varat:

Viljaa:		
Ruista		234.15 hl.
Kauraa		704.07 »
Rahaa:		
Lainattu velkakirjoja vastaan	Smk.	105,000: —
Talletuksia pankeissa	»	259,347: 40
Obligatioita	»	15,000: —
	Yhteensä Smk.	379,347: 40

12. SUPISTETUN KUNNAN ALUE.

Tämän erikoisselvityksen alussa on lueteltu ne kylät, mitkä selvitysmiehen ehdotuksen mukaan tulisivat muodostamaan supistetun Helsingin maalaiskunnan. Muut luettelossa mainitut kylät tulisivat jäämään tähän kuntaan kokonaisina kameraalisina yksilöinä, paitsi kirkonkylä, josta eräät tilat ja tilanosat olisi liitettävä osin uuteen Tikkurilan kuntaan, osin kaupunkiin.

Niistä kirkonkylään kameraalisesti kuuluvista tiloista, mitkä tulisivat kuulumaan Tikkurilan kuntaan ja jotka maantieteellisesti sijaitsevat aivan erillään kirkonkylän muista tiloista, on tehty tarkemmin selkoa Tikkurilan aluetta koskevassa erikoisselvityksessä (kts. mietintö N:o 12, sivut 9—10). Varsinainen liitosehdotus ja sen perustelu on myös esitetty mainitussa selvityksessä (kts. siv. 25—28).

Mitä taas tulee niihin Keravanjoen itäpuolella kirkonkylän eteläkärjessä sijaitseviin tiloihin ja tilanosiin, jotka olisivat liitettävät kaupunkiin, niin on ne edellä lueteltu (kts. edellä sivu 5). Näistä on myös jo mainittu, että ne sijaitsevat Tapanilan esikaupunkiasutuksen välittömässä läheisyydessä. Ne ovat siten alttiimmat esikaupunkiasutukselle kuin kirkonkylän muut maat. Eräitä esikaupunkiasutukselle luonteenomaisia asuntotiloja on tälle alueelle myös jo syntynyt. Näissä oloissa näyttää olevan tarkoituksenmukaisinta nyt jo kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen muutoksen yhteydessä liittää nämä maat kaupunkiin. Voidaan edellyttää, että niin pian kuin ryhdytään Tapaninkylän puolella järjestämään asutusta ja kiristämään vaatimuksia uutisrakennuksiin nähden, järjestämätön asutus nykyistä voimakkaammin rupeaa hakeutumaan tälle alueelle. Kaupunkiin liittäminen tulisi näinollen joka tapauksessa ajanpitkään välttämättömäksi. Näitä alueita täytyy asemakaavallisen yhtenäisyyden saavuttamiseksi suunnitella samalla kertaa kuin naapurikylät Tapaninkylä ja Suutarinkylä. Tällä tavoin saataisiin myös kirkonkylän kohdalla Keravanjoki kaupungin ja supistetun kunnan luonnolliseksi rajaksi. Näissä kohden on perustelu sama, mikä on johtanut ehdotukseen, että Suutarinkylä jo nyt liitetään kaupunkiin. (Kts. mietintö N:o 8 siv. 52.) Liitokseen voidaan sovelluttaa kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n 2 mom:n säännöksiä.

Kirkonkylän muu eteläinen kärki, mikä jää niemekkeeksi Vantaanjoen ja Kera-

vanjoen yhtymäkohdan väliin, on kieltämättä sellaisessa asemassa ja liikenneyhteydessä kaupunkiin ja Malmi-Tapanilan esikaupunkiasutukseen, että esikaupunkiasutuksen vaaraa täälläkin on olemassa. Toistaiseksi ei täällä kuitenkaan ole ollut havaittavissa tämänlaisen asutuksen oireita. Esikaupunkiasutus ei täällä myöskään voi paisua erikoisen laajaksi, sillä kirkonkylän maita on kummallakin puolen maantietä verrattain kapeat liuskat. Skattmansbyn puolelle ei, kuten aikaisemmin tässä selvityksessä on mainittu, tarvinne pelätä esikaupunkiasutusta syntyvän. Mikäli myöhemmin osoittautuisi, että maanomistajat kirkonkylän eteläosassa aikoisivat ryhtyä osittamaan maitaan asuntotiloiksi, olisi kiireellisiin toimenpiteisiin tämän eteläkärjen liittämiseksi kaupunkiin ryhdyttävä.

Paitsi niitä kyliä, mitkä mainitaan tämän selvityksen alussa olevassa luettelossa, jäisi supistettuun kuntaan, kuten alussa myös huomautettiin, osa Kårbölen kylää. Tähän kuntaan jäisivät sanotusta kylästä Majsvillan, R. N:o 1^{1}, Bergkulla, R. N:o 1^{2}, Fridhem, R. N:o 1^{3}, Enbacka, R. N:o 1^{5}, ja Abrams, R. N:o 1^{6}, Sönersro, R. N:o 2^{2}, Fredens, R. N:o 2^{3}, Rönnbacka, R. N:o 2^{5}, ja Husbacka, R. N:o 2^{6}, sekä Jönsas, R. N:o 6. (Kts. mietintö N:o 6 sivut 5 ja 25.) Koska nämä tilat jäävät supistettuun Helsingin maalaiskuntaan, ei niitä liitosta koskevissa päätöksissä kuitenkaan ole erikseen lueteltava.

Koska ehdotus Tikkurilan liitosalueella olevien kirkonkylän tilojen lukemisesta uuteen Tikkurilan kuntaan, kuten on viitattu, esitetään Tikkurilan aluetta koskevassa erikoisselvityksessä supistuu ehdotusten tekeminen tässä erikoisselvityksessä ainoastaan niitä kirkonkylän tiloja ja tilanosia koskevaksi, mitkä ovat liitettävät kaupunkiin.

Ehdotus on siis tässä se, että edellä luetellut kirkonkylän tilat Stenbacka, R. N:o 5^{6}, Rauhala, R. N:o 5^{9}, Tyynelä, R. N:o 5^{10}, Ojanko, R. N:o 5^{11}, Koivumäki, R. N:o 5^{12}, Åbergsbacka, R. N:o 5^{14}, Kalliola, R. N:o 5^{15}, Kalliola I, R. N:o 5^{28}, Stenbacken, R. N:o 5^{29}, Suomela, R. N:o 6^{1}, Katajamäki, R. N:o 6^{2}, Österkulla, R. N:o 6^{3}, ja Albertsro, R. N:o 11^{18}, sekä ne osat Österäng-, R. N:o 5^{23}, Brobacka-, R. N:o 5^{24}, Riddars-, R. N:o 5^{25}, Riddars-, R. N:o 5^{27}, Juns-, R. N:o 6^{4}, Knapas-, R. N:o 11^{21}, ja Knapas-, R. N:o 11^{26}, nimisiä tiloja, mitkä sijaitsevat Keravanjoen itäpuolella, sekä näitten tilojen välissä olevat tie- ja muut yhteismaat sekä sanottuihin tiloihin kuuluvat vesialueet kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisen uudistuksen yhteydessä liitetään kaupunkiin. Kaupunkiin liitettävien maitten pinta-ala on pitäjänkartoilta laskettuna 65.07 ha.

Kun kirkonkylän vesialuetta Keravanjoessa ei ole jaettu, on rajaa käytäessä kaupungin ja supistetun Helsingin maalaiskunnan välillä sovellutettava, kuten Tikkurilan kylää jaettaessa, heinäkuun 23 päivänä 1902 annettua lakia, joka sisältää määräyksiä välirajasta vedessä ja vesialueen jaosta (kts. mietintö N:o 12 sivu 24).

13. SUPISTETUN KUNNAN TALOUDELLISET TOIMEEN-TULOMAHDOLLISUUDET.

Otettakoon lopuksi tarkastettavaksi, onko supistetulla Helsingin maalaiskunnalla sellaisena, miksi se selvitysmiehen ehdotusten mukaan muodostuisi, riittävät edellytykset tulla toimeen itsenäisenä kuntana.

Supistetun kunnan talous tulee luonnollisesti olemaan jossain määrin riippuvainen siitä osuudesta, minkä kunta saa jakamattomana Helsingin maalaiskunnan varoista ja veloista. Selvitysmiehen ehdottaman taloudellisen välinselvityksen mukaan olisi supistettu kunta 10 %:lla oleva osallinen jakamattoman kunnan pesänjaossa. Supistettu kunta saisi luonnossa omaisuutta, joka otettaisiin huomioon tilityksessä, kiinteistöjä 2,987,291 markan ja hallintoirtaimistoa 352,860 markan arvosta, eli yhteensä 3,313,151 markan arvosta. Lisäksi saisi supistettu kunta tilityksen ulkopuolella jakamattoman kunnan Silta- ja maantierahaston, jonka pääoma v:n 1934 lopussa oli Smk. 34,008: 15, sekä oikeuden käyttää supistetun kunnan alueelta kertyvät verojäämät.

Supistetulle kunnalle tulevista kiinteistöistä on suurin osa kansakoulukiinteistöjä. Näitä on 10. Muut kiinteistöt ovat lastenkoti kirkonkylässä ja leikkaushuone.

Hallintoirtaimistoon kuuluu myös jakamattoman kunnan ruotsinkielinen kirjasto kokonaisuudessaan. Sen arvo oli v:n 1934 lopussa kirjojen mukaan 96,860 markkaa. Selvitysmies on edellyttänyt, että supistettu kunta voisi sopia Tikkurilan maalaiskunnan kanssa, joka saisi jakamattoman kunnan koko suomenkielisen kirjaston, kirjastojen yhteisestä käyttämisestä siksi, kun kumpikin kunta on voinut hankkia myös kirjallisuutta toisella kielellä.

Senjohdosta, että supistettu kunta aluksi jäisi vaille kunnalliskotia, on selvitysmies ehdottanut, että supistetulle kunnalle välinselvityksessä vakuutettaisiin oikeus 10 vuoden aikana korvausta vastaan käyttää 10 paikkaa jakamattoman kunnan kunnalliskodin pääosastolla ja mielisairaiden vastaanotto-osastolla. Samoin vakuutettaisiin kunnalle oikeus 10 vuoden aikana korvausta vastaan käyttää 3 paikkaa jakamattoman kunnan sairaalan yleisellä osastolla. Edelleen supistettu kunta saisi 8 osuutta Tammisaaren piirimielisairaalassa, 1 osuuden Hyvinkään pakkotyölaitoksessa ja 4 osuutta Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa.

Jakamattoman kunnan veloista olisi supistetun kunnan otettava vastatakseen ensinnäkin niistä kansakoululainoista, joita on otettu supistetun kunnan alueelle jääviä kouluja varten. Näitä on kolme, nimittäin laina N:o 843 Hämeenkylän suomenkielistä koulua varten, v:n 1934 lopussa maksamatta Smk. 33,830: —, laina N:o 1636 Backaksen suomenkielistä koulua varten, Smk. 173,128: 45, ja laina N:o 1859 Tolkbyn ruotsinkielistä koulua varten, Smk. 2,848: 26, eli yhteensä kansakoululainoja Smk. 209,806: 71. Lisäksi olisi supistetun kunnan nimeen ja vastattavaksi jäävä Osuuskassojen Keskuslainarahastosta otettu frangilaina, jonka maksamaton määrä v:n 1934 lopussa oli Smk. 948,848: 50.

Siinä varojen ja velkojen tasoituksessa, mikä lain mukaan on suoritettava, jotta kukin kunta saisi sille tulevan osuuden jaettavan kunnan netto-omaisuudesta, tulee supistetulle kunnalle omaisuutta myös rahassa. Jos lopputilitys tehtäisiin v:n 1934 tilinpäätöksen pohjalla, olisi supistetulle kunnalle tuleva rahapääoma Smk. 276,413: 60.

Ottaen nyt huomioon ylläesitetyt supistetun kunnan osuudet jakamattoman kunnan varoista ja veloista, oikeudet käyttää jakamattoman kunnan kunnalliskotia ja sairaalaa, osuudet kuntainvälisissä laitoksissa sekä tämän kunnan osan tähänastisia menoja erittäinkin kansakoulutoimesta ja köyhäinhoidosta, voidaan supistetun kunnan ensimäinen talousarvio suunnitella pääkohdissaan seuraavaksi:

Menot:

I.	Kunnallinen keskushallinto:		
	I. Kunnanvaltuusto	3,000: —	
	II. Kunnallislautakunta	3,000: —	
	III. Kunnantoimisto	30,000: —	
	IV. Verotustoimi	6,000: —	
	V. Tilintarkastus	1,000: —	
	VI. Erinäiset hallintomenot	4,000: —	47,000: —
II.	Yleiset yhteiskunnalliset järjestys- ja huoltomenot:		
	I. Oikeus- ja järjestystoimi	4,000: —	
	II. Asutustoimi	2,000: —	
	III. Yleinen sosialinen huolto	10,000: —	
	IV. Sekalaiset yhteiskunnalliset yleismenot	5,000: —	21,000: —
III.	Opetus- ja valistustoimi:		
	I. Kansakoululaitos (kts. sivu 11)	550,000: —	
	II. Kirjastolaitos	5,000: —	
	III. Muu valistustoimi	6,000: —	561,000: —

IV.	Terveydenhoito:		
	I. Yleishallintomenot	15,000: —	
	II. Sekalainen terveyden- ja sairaanhoito	5,000: —	20,000: —
V.	Köyhäinhoito:		
	I. Yleishallintomenot	5,000: —	
	II. Huolto (kts. sivu 12)	310,000: —	315,000: —
VI.	Kunnan kiinteistöt		—
VII.	Tiet		—
VIII.	Sekalaiset menot		10,000: —
IX.	Yleiset rahoitusmenot:		
	I. Velkojen korot:		
	Kansakoululainat	11,000: —	
	Keskuslainakassan laina	61,500: —	72,500: —
	II. Sekalaiset rahoitusmenot (Poistot)		100,000: —
X.	Pääomamenot:		
	I. Velkojen kuoletukset:		
	Kansakoululainat	1,100: —	
	Keskuslainakassan laina	37,600: —	38,700: —
		Yhteensä	1,185,200: —

Tulot:

I.	Kunnallisen keskushallinnon tulot		2,000: —
II.	Yleisten yhteiskunnallisten menojen korvaukset:		
	I. Valtion osamaksut ja avustukset	1,000: —	
	II. Sotilasperheiden huollon korvaus	5,000: —	6,000: —
III.	Opetus- ja valistustoimi:		
	I. Kansakoululaitoksen valtioavut	390,000: —	
	II. Kirjaston valtioapu	4,000: —	394,000: —
IV.	Terveydenhoito:		
	Valtionapu kätilön palkkaamiseen	5,000: —	
	» rokotukseen	200: —	5,200: —
V.	Köyhäinhoito:		
	I. Perunkirjoitusmaksut	1,500: —	
	II. Köyhäinhoidon korvaukset	20,000: —	21,500: —
VI.	Kunnan kiinteistöt		—
VII.	Tiet		—
VIII.	Rahoitustulot:		
	I. Korkoja	11,000: —	
	II. Koiravero	8,000: —	
	III. Kunnallisvero (85,000 äyriä à 8: 68)	737,500: —	756,500: —
		Yhteensä	1,185,200: —

Talousarviolaskelma osoittaa, että mahdollisuuksia pysyttää veroäyriltä kannettava määrä supistetussa kunnassa alle 9 markan on olemassa. Vaikka todelliset menot ja tulot jossain määrin poikkeaisivatkin edellä huomioonotetuista määristä, eivät poikkeukset voi olla niin suuret, että ne oleellisesti muuttaisivat verorasitusta. Tämä tulee ilmeisesti joka tapauksessa olemaan helpompi kuin jakamattoman kunnan viimeaikainen verorasitus. Voidaan näin ollen todeta, että supistettu kunta voi tulla toimeen taloudellisesti itsenäisenä kuntana.

SUPISTETTU HELSINGIN MAALAISKUNTA
MINSKADE HELSINGE LANDSKOMMUN

Liitosalueen raja
Inkorp. områdets gräns
Kylän raja Bygräns
Ehdotettu kunnan raja
Föreslagen kommungräns
Ehdotettu kaupunkialueen raja
Föreslagen stadsgräns
KkFsk Kansakoulu Folkskola
P Palo-asema Brandstation
Valtion tie Statens väg
Kylä tie Byväg

Mittakaava Skala
200 100 0 200 400 600 800 1000 1500 2000 m

Rapukylä
Luhtaanmäki
Seutula
Keimola
Käinby
Lappböle
Buskopsböle
Lappböle och Buskopsböle
Kvarnbacka
Vantaa
Vanda
Meilby
Jokela
Brutuby
Kuricke
Tolkinkylä
Tolkby
Övitsböle
Sillböle
Sillböle Övitsböle
Mäntyusby
Mattusbacka
Tapaninkylä
Tuomarinkylä
Suutarinkylä
Kirkonkylä
Kyrkoby
Skattmansby
Hackböle
Tomtbacka
Kårböle
Kuuluu Pitäjänmäen liitosalueeseen
Tillhör Sockenbacka inkorporeringsområde
HELSINGIN PITÄJÄ
HELSINGE

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 14

ERIKOISSELVITYS

LEPPÄVAARAN LIITOSALUEESTA

SUUR-HUOPALAHDEN KYLÄ, BREDVIKIN, MÄKKYLÄN, KILON, KONUNGSBÖLEN JA HAGALUNDIN YKSINÄISTALOT, KLOBBSKOGIN KYLÄ SEKÄ BÖLSKÄRR-, KVARNÄNGEN- JA VÄSTERÄNGEN-NIMISET ALUEET ESPOON MAALAISKUNNASSA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. ESPOON MAALAISKUNTA.

Espoon maalaiskunta kuuluu hallinnollisessa suhteessa Uudenmaan läänin Lohjan kihlakuntaan, jossa se yhdessä Grankullan kauppalan kanssa muodostaa nimismiespiirin. Oikeudellisessa suhteessa se kuuluu Helsingin tuomiokuntaan sekä Espoon ja Grankullan käräjäkuntaan. Kirkollisessa suhteessa kuuluu Espoon seurakunta Helsingin ruotsalaiseen rovastikuntaan.

Kunnan pinta-ala 30,942 ha, josta 29,198 ha maata ja 1,744 ha vettä. Sen alue on verrattain hyvin pyöristetty. Suurin pituus pohjoisesta etelään on 34 km ja leveys idästä länteen 19 km.

Kunnan itäraja liittyy suurimmalta osalta Helsingin maalaiskunnan rajaan. Eteläosassa on naapurikuntana myös Huopalahden maalaiskunta ja ulkomerellä Helsingin kaupunki. Pohjoisessa rajoittuu kunta Nurmijärven ja Vihdin maalaiskuntiin sekä lännessä Kirkkonummen maalaiskuntaan, joka on Espoon muinainen emäpitäjä. Kunnan alueen keskellä sijaitsee Grankullan kauppala, jota varten kunnan alueesta aikoinaan on eroitettu 427 ha:n suuruinen alue.

Varsin huomattava osa kunnan pinta-alaa on karua, metsäistä vuoristoseutua. V. 1900, jolloin Grankulla vielä kuului kuntaan, laskettiin, että maasta oli metsää ja joutomaata 22,811.5 ha eli 74.8 %, luonnonniittyä 518.5 ha eli 1.7 % ja viljeltyä maata 7,149.7 ha eli vain 23.5 % koko maa-alasta. Laajimmat viljelysalueet, jotka myös ovat kunnan vanhinta ja keskeisintä asutusaluetta, sijaitsevat Espoonlahteen päättyvissä jokilaaksoissa, joista toinen, Espoonjoen laakso, kulkee lahden pohjukasta koilliseen suuntaan ja toinen, Mankjoen laakso, pohjukasta pohjoiseen ja luoteiseen. Suurempia keskuksesta ja kirkonkylästä erillisiä viljelysalueita on kunnan kaakkoisosassa Mankansin ja Mattbyn kylissä sekä itäosassa Leppävaaran aseman ympäristöllä ja eteläpuolella. Kunnan eteläosa on saaristoa, jossa on varsin runsaasti kaupunkilaisten kesähuviloita.

Kunnassa on kaikkiaan 62 kylää tai yksinäistä verotaloa. Näistä on valtavasti suurin osa puhdasta maanviljelijäasutusta. Kunnan alueella oleva esikaupunkiasutus on sijoittunut pääasiallisesti rautatien varressa oleviin kyliin. Suurin ja lähimpänä kaupunkia oleva esikaupunkiasutus on keskittynyt Leppävaaran aseman ympäristöön. Toinen huomattava asutuskeskus, se, mistä suurin osa jo on eronnut emäkunnasta itsenäiseksi kauppalaksi, sijaitsee Kauniaisten eli Grankullan aseman ympäristössä. Osa tästä asutuksesta kuuluu kuitenkin edelleen Espooseen. Näitten asutusten välillä Kilon aseman ympäristössä on myös tällainen asutusalue.

Kunnan asukasluku on v:sta 1870 henkikirjojen mukaan kehittynyt seuraavasti:

V. 1870	3,475	asukasta
» 1875	4,212	»
» 1880	4,667	»
» 1885	5,063	»
» 1890	5,421	»
» 1895	5,727	»
» 1900	5,881	»

V. 1905	6,218	asukasta	
» 1910	7,891	»	
» 1915	9,109	»	
» 1920	8,817	»	(Grankulla pois)
» 1925	11,482	»	
» 1930	11,370	»	
» 1931	11,897	»	
» 1932	11,161	»	
» 1933	11,120	»	

Se henkikirjotetun väestön lukumäärän nopea kasvaminen, mikä alkoi 1900-luvun alussa, aiheutui suurimmalta osalta kaupunkiväestön sijoittumisesta kunnan alueelle.

2. LEPPÄVAARAN LIITOSALUE.

Leppävaaran liitosalueeseen on tässä luettu Espoon kunnan itäosassa Grankullan kauppalan itäpuolella olevat kylät ja tilat. Nämä ovat Suur-Huopalahden kylä, Bredvikin, Mäkkylän, Kilon, Konungsbölen ja Hagalundin yksinäistalot, Klobbskogin kylä sekä eräät Espoon pappilan eräästä ulkotilasta eroitetut tilat, joita kutsutaan yhteisesti Bölskärr'iksi ynnä eräät Pätis ja Pellis-nimisistä tiloista, Kvarnbyn kylässä eroitetut tilat.

Kaikkien muitten tässä lueteltujen tilojen ja kylien, paitsi Hagalundin yksinäisen verotilan mailla on huomattavaa esikaupunkiasutusta, mikä aiheuttaa näitten kylien ja tilojen aseman uudestaanjärjestämisen hallinnollisessa, kameraalisessa, oikeudellisessa ja kirkollisessa suhteessa. Senkautta, että kaupungista Lauttasaaren yli Jorvakseen johtava maantie on vedetty kulkemaan alueen eteläosan läpi, tulee kuitenkin tämäkin osa, joka käsittää Hagalundin yksinäistalon ja siitä eroitetut tilat, liittymään läheisesti kaupungin asutuksen laajenemispiiriin, mikä pakoittaa tämänkin osan alueelliseen uudestaanjärjestämiseen. (Kts. mietintöä n:o 15.)

Leppävaaran alueen itäraja, mikä samalla on Espoon kunnan itäraja, suuntautuu verrattain suorana viivana pohjoisesta etelään. Raja kulkee aluksi Helsingin maalaiskuntaan kuuluvien Kårbölen, Kånalan ja Talin kylien vastarajana. Tarvonsaaren keskellä liittyy raja Huopalahden maalaiskunnan rajaan. Tämä naapuruus keskeytyy Helsingin maalaiskuntaan kuuluvan Lehtisaaren vesialueen kohdalla. Raja kulkee yli Lehtisaaren läntisimmän niemen, jonka rantaluodot kuuluvat Espooseen. Siinä kohdassa Laajalahdella, missä Lehtisaaren vesialueen raja loppuu, tulee jälleen Huopalahden maalaiskuntaan kuuluvan Lauttasaaren kylän raja vastarajaksi, kulkien Leppäsaaren poikki. Mäntysaaren länsipuolella liittyy raja kaupungin vesialueen rajaan Långgrundskobb-nimiselle luodolle asti. Täältä raja kääntyy luoteiseen aluksi useitten Espoon kylien vesialueiden vastarajana ja mannermaalla Gräsagårdin kylän vastarajana. Tämän kylän ja Mankansin kylän rajakohdassa kääntyy raja koilliseen kiertäen jälkimmäisen kylän siihen kohtaan, missä Dåvitsin kylän raja tulee vastaan. Aluksi tämän kylän ja sitten Smedsbyn sekä Bembölen kylien ynnä Grankullan kauppalan rajaa pitkin kulkee alueen raja läntiseen kulmapisteeseen, missä se kääntyy pohjoisrajaksi kulkien koilliseen suuntaan Espoon maalaiskuntaan kuuluvan Vanhakylän eli Gammelgårdin kylän ja Helsingin maalaiskuntaan kuuluvan Hämeenkylän rajaa pitkin alueen pohjoiskärkeen. (Kts. oheenliitettyä karttaa.)

Kysymyksessä olevan alueen pinta-ala on maarekisterin pinta-alatietojen mukaan 3,977.221 ha, josta maata 3,043.436 ha ja vesialuetta 933.785 ha. Sen suurin pituus pohjoisesta etelään on 14 km ja suurin leveys lännestä itään 6 km.

Alueella on kaupungin ympäristön muuhun maastoon verrattuna runsaasti laajoja, viljelyskelpoisia tasankomaita. Tällaisia on etenkin alueen keskiosassa Leppä-

vaaran aseman etelä- ja luoteispuolella, samoin eteläosassa Hagalundissa ja länsiosassa Klobbskogin kylässä. Muu osa on metsäistä, osin sangen korkeatakin vuoristoseutua, lukuunottamatta pohjoiskulmassa sekä Suur-Huopalahden ja Klobbskogin kylien rajalla olevia suuria suomaita. Paitsi tasankoja, ovat matalammat vuoristoseudut kaupunkiasutukselle sopivaa maastoa. Rannat ovat melkein kauttaaltaan matalat ja liejuiset.

Esikaupunkiasutus on sijoittunut pääasiallisesti alueen keskiosaan Leppävaaran aseman ympäristöön. Vanhinta ja myös laajinta on tämä asutus radan pohjoispuolella. Tähän kallioiseen maastoon on ensinnäkin Bergansin tilan maille syntynyt Harakaksi kutsuttu asutusalue. Tämä asutus on levinnyt ja leviää edelleen länteenpäin Albergan tilasta eroitetun Leppävaaran tilan maille. Tätä osaa radan pohjoispuolella olevaa asutusta kutsutaan yleensä Leppävaaraksi. Samassa kallio- ja metsäseudussa Harakasta itäänpäin aina alueen itärajaan saakka on radan kummallakin puolella Mäkkyläksi kutsuttua, samannimisellä valtion virkatalon maalla sijaitsevaa vanhaa esikaupunkiasutusta. Radan ja Leppävaaran aseman eteläpuolella osin tasangolla, osin Laajalahden rannalla on asutusta, jota kutsutaan Albergaksi erotukseksi radan pohjoispuolella olevasta Leppävaaran asutuksesta. Tätä on pääasiallisesti Albergan verotalon mailla.

Leppävaaran aseman ympäristön asutuksesta jonkunverran erillään Kilon aseman ympärillä on toinen asutuskeskus, joka jakaantuu radan kummallekin puolelle Klobbskogin kylän ja Konungsbölen tilojen mailla sekä n.s. Bölskärrin alueella. Tämän asutuksen ja Grankullan asutuksen välillä on asumatonta taivalta.

Esikaupunkiasutuksesta on sensijaan alueen eteläosa vielä aivan vapaata, vaikka eräät osat, Otaniemen tila ja Hagalundiin kuuluvat Björnviken-nimisen lahden länsirannat on suunniteltu asunto-alueiksi ja osaksi myös jo jaettu asuntotonteiksi.

Alueen keski- ja pohjoisosissa oleva asutus on toistaiseksi kokonaan rautatieliikenteen ja Turun maantietä käyttävän autobussiliikenteen varassa.

3. *MAANOMISTUSOLOT.*

Mitä alueen maanomistusoloihin tulee, niin on ensinnäkin huomattava, että alueella, ennenkuin maan osittaminen asutustarkoituksiin alkoi, oli vain suurtiloja.

Alueen keskeisin osa, Suur-Huopalahden kylä, jakaantui vuosisadan alussa kahteen suurtilaan, nimittäin Bergansin verotilaan R. N:o 1, pinta-ala maata 127.25 ha, ja Albergan verotilaan R. N:o 2, jonka maa-ala oli 793.37 ha. Näistä jälkimmäinen v. 1913 jaettiin kahteen tilaan, Leppävaaraan R. N:o 2^{152} ja Albergaan R. N:o 2^{153}. Kun jako toimitettiin, oli alkuperäisestä Albergan tilasta jo eroitettu, paitsi erästä rautatietä varten pakkolunastettua tilaa, R. N:o 2^{2}, 150 asuntotilaa, R. N:ot 2^{1} ja 2^{3}—^{151}. Nämä tilat, joiden yhteinen pinta-ala oli 112.511 ha, luettiin kameraalisesti uuteen Albergan tilaan kuuluviksi. Uuden Albergan tilan R. N:o 2^{153} oma pinta-ala määrättiin jaossa 332.26 ha:ksi. Uuden Leppävaaran tilan pinta-alaksi tuli 353.37 ha. Näin oli Suur-Huopalahden kylän vielä palstoittamattomat maat jakaantuneet kolmeen suurtilaan. Kaikkien näitten omistajat ovat senjälkeen harjoittaneet maan osittamista ja myymistä asuntotarkoituksiin.

Suur-Huopalahden kylän tiloihin liittyi eteläpuolella Bredvikin eli Elvvikin yksinäinen verotila. Tämä jaettiin v. 1924 ensin Elvvik- ja Bredvik-nimisiin tiloihin ja jälkimmäisestä eroitettiin vielä samana vuonna Ritorp-niminen tila. Nykyinen Bredvikin tila on tarkoitettu käytettäväksi asuntotonteiksi.

Alueen koilliskulmassa sijaitsee Mäkkylän sotilasvirkatalo, josta v. 1928 on eroitettu kaksi asutustilaa, Nybacka ja Lövkulla. Suur-Huopalahden kylän länsirajalla sijaitsevat Kilon ja Konungsbölen yksinäiset verotalot sekä Klobbskogin kylä, jossa oli kaksi tilaa, Witikka ja Klobb. Kaikilla näillä tiloilla luovutetaan tontteja asuntotarkoituksiin.

Kilon kartanon ja Klobbskogin kylän tilojen välissä sijaitsee alue, joka aikaisemmin on kuulunut Espoon kirkkoherran pappilaan. Tämä alue eroitettiin v. 1908 pappilasta 10.78 ha:n suuruisena Bölskärr R. N:o 1^{7} nimiseksi tilaksi. Tämä alue on sittemmin v:sta 1914 lähtien suurelta osalta jaettu pieniksi tiloiksi ja on näitä nykyään 25. Näistä ovat asuntotiloja maarekisterinumerot R. N:ot 1^{16}—^{20}, 1^{22}—^{27}, 1^{31}, 1^{33}—^{34}, 1^{114}—^{115}, 1^{120}—^{121}, 1^{132}—^{133} ja 1^{173}—^{174}. Sitäpaitsi on siitä eroitettu valtionrautateitä varten R. N:ot 1^{29}—^{30} sekä erästä yksityistä kapearaiteista rautatietä varten R. N:o 1^{28}.

Samoin sijaitsee Kilon kartanon maiden keskellä valtamaantien varressa Kilon tienhaaran lähellä eräs alue, joka kuuluu Kvarnbyn kylässä oleviin Pätis (Petas) ja Pellis-nimisiin verotaloihin. Tämän alueen muodostavat ensiksimainituista tiloista v. 1908 eroitettu 2.39 ha:n suuruinen Kvarnängen R. N:o 2^{4} ja jälkimäisestä samoin v. 1908 eroitettu 2.86 ha:n suuruinen Västerängen R. N:o 3^{4}. Kvarnängen on jaettu v. 1924 viiteen tilaan R. N:ot 2^{9}—^{13}. Näistä on R. N:o 2^{13} pakkolunastettu tiemaaksi. Västerängenistä on ainoastaan pakkolunastettu tiemaaksi R. N:o 3^{17}.

Eteläosassa oli vuosisadan alussa kaksi suurtilaa, nimittäin Outnäsin ja Björnvikin yksinäiset verotalot, ja sitä paitsi kaksi jälkimmäisestä eroitettua tilaa, Björnholmniminen saaritila sekä Stor- ja Lillängsholmen ynnä Ängesholmsgrundet-nimisistä saarista muodostettu tila. Nämä yhdistettiin v. 1922 yhdeksi verotilaksi, nimeltä Hagalund. (Kts. mietintö n:o 15 sivu 4.)

Maan osittaminen asuntotarkoituksiin alkoi varsinaisesti Bergansin tilalla v. 1907. Silloin lohkottiin täällä radan pohjoispuolella ensimäiset 70 asuntotonttia. Seuraava vuoro oli Albergan tilan, jonka mailta v. 1909 lohottiin 116 tilaa alle 1 ha. Tällä tilalla, samoinkuin siitä v. 1913 eroitetulla Leppävaaran tilalla, jonka osittamista koskevia lukuja täytyy tilastollisesti käsitellä yhdessä Albergan tilan kanssa, jatkui sitten lohkomisia keskeytyksettä vuoteen 1914. Laajempi lohkominen toimitettiin näillä tiloilla v. 1913, jolloin eroitettiin 135 tilaa. Vähitellen oli myöskin Kilon aseman seudulla alkanut syntyä 1 ha pienempiä tiloja. Esim. v. 1913 eroitettiin Konungsbölen kylässä 77 tällaista tilaa. Maailmansodan aikaan maan osittaminen täällä samoin kuin muuallakin hiljeni, mutta 1920-luvulla pääsi se jälleen alkuun. V. 1914 alkaneet osittamiset Bölskärr-nimisellä alueella on edellä mainittu. V. 1923 eroitettiin taas Bergansin tilasta 132 tilaa. Vuosikymmenen lopulla tapahtuivat lohkomiset pääasiallisesti Albergan ja Leppävaaran tiloilla. V. 1927 syntyi näillä tiloilla 12, v. 1928 53, v. 1929 116, v. 1930 10, v. 1932 16 ja v. 1934 10 1 ha pienempää tilaa. Myöskin Klobbskogin kylässä on asuntotilojen muodostaminen viime vuosina ollut suhteellisen vilkasta. 1 ha pienempiä tiloja syntyi täällä v. 1929 12, v. 1930 7, v. 1931 11, v. 1932 12, v. 1933 6, v. 1934 11 ja v. 1935 4.

Tuloksena tästä osittamistoiminnasta on ollut, että maat tällä alueella v:n 1933 alussa jakautuivat erikoisten tilojen osalle seuraavalla sivulla olevan taulukon osoittamalla tavalla.

Taulukossa mainittu tilojen lukumäärä ei luonnollisesti osoita maanomistajain lukumäärää, sillä suuri määrä eroitettuja asuntopalstoja on edelleen kantatilan omistajan hallussa ja toisinaan useita asuntotiloja on saman omistajan käsissä. Edempänä mainittavan v. 1930 toimitetun kiinteistölaskennan tulosten mukaan oli alueella rakennettuja kiinteistöjä omalla maalla 490. Tämä luku vastannee jotakuinkin esikaupunkiväestön haltuun siirtyneiden pienempien asuntotilojen lukumäärää. Alueella on siten noin 500 toistaiseksi myymätöntä asuntotilaa. Nämä lienevät pääasiallisesti Albergan —Leppävaaran, Bergansin ja Otnäsin tiloista eroitettuja tiloja.

Alueella olevien alkuperäisten tilojen entiset ja niitten sijaan muodostettujen tärkeimpien tilojen (nyk. rekisterinumero alla sulkumerkeissä) pinta-alat maarekisterin mukaan olivat v:n 1935 lopussa seuraavat:

Erikokoisten tilojen lukumäärä v:n 1933 alussa.

Tilojen suuruus, ha	Bergans	Alberga ja Leppävaara	Bredvik	Mäkkylä	Kilo	Klobbskog	Konungsböle	Bölskärr ja Kvarnäng	Björnvik ja Hagalund	Yhteensä
Alle 0.5	365	363	—	—	8	68	60	26	66	956
0.5— 1	5	30	—	1	5	19	58	1	2	121
1 — 5	2	13	1	1	2	11	13	1	2	46
5 — 10	1	5	1	1	1	—	—	1	3	13
10 — 15	1	—	—	—	—	—	—	—	2	3
15 — 25	—	—	—	—	1	—	—	—	1	2
25 — 50	—	—	1	2	—	—	—	—	1	4
50 —100	1	—	—	—	—	2	1	—	—	4
Yli 100	—	2	1	1	1	1	—	—	2	8
Yhteensä	375	413	4	6	18	101	132	29	79	1 157

	Ent. ala, ha	Nyk. ala, ha
Suur-Huopalahden kylä:		
Bergans R. N:o 1 (R. N:o 1^{75})	127.250	57.1914
Alberga R. N:o 2	793.370	
Alberga (R. N:o 2^{551})		310.0399
Leppävaara (R. N:o 2^{555})		322.2046
Bredvikin yksin verotalo N:o 1	183.090	
Elvvik (R. N:o 1^{2})		6.7750
Ritorp (R. N:o 1^{4})		41.3050
Bredvik (R. N:o 1^{5})		133.3500
Mäkkylän yksin. sotilasvirkatalo N:o 1	507.546	
Mäkkylä (R. N:o 1^{5})		424.0802
Nybacka (R. N:o 2^{1})		34.0400
Lövkulla (R. N:o 2^{2})		39.8200
Kilon yksin. verotalo N:o 1 (R. N:o 1^{21})	222.450	207.8717
Klobbskogin kylä:		
Witikka R. N:o 1	111.780	
Witikka (R. N:o 1^{67})		52.7470
Mokulla (R. N:o 1^{54})		73.3020
Klobb R. N:o 2	126.120	
Ängsdal (R. N:o 2^{105})		101.9221
Konungsbölen yksin. verotalo N:o 1 (R. N:o 1^{132})	171.240	73.4778
Bölskärr R. N:o 1^{7} (R. N:o 1^{174})	10.780	5.6187
Kvarnängen R. N:o 2^{4} (R. N:o 2)	2.390	1.0583
Västerängen R. N:o 3^{4} (R. N:o 3)	2.360	2.2729
Hagalundin (ennen v. 1922 Outnäsin ja Björnvikin yksinäiset verotalot) yksin. verotalo N:o 1	785.060	
Hagalund (R. N:o 1^{206})		510.5570
Otnäs (R. N:o 1^{190})		139.3756
Björnholm (R. N:o 1^{3})		33.1900
Ängsholm-saaret (R. N:o 1^{2})		11.4600
Fölis (R. N:o 1^{7}		15.9100
Westend (R. N:o 1^{205})		10.0880

Edelläesitetyt pinta-alatiedot koskevat tilojen maa-alueita. Paitsi maita on kantatiloilla vesialueita Isossa-Huopalahdessa, Laajalahdessa ja Hagalundin ulkopuolella olevassa saaristossa. Mäkkylän virkatalolla R. N:o 1^{5} on Ison-Huopalahden perukassa vesialueita ja vesijättömaita 14.71 ha. Bergansin tilalla R. N:o 1^{75} on samassa paikassa vettä ja vesijättömaata 3.04 ha. Bergansin tilasta eroitetuilla tiloilla Terhola R. N:o 1^{86} on 0.27 ha ja Suontaus R. N:o 1^{87} 0.43 ha vesialuetta Laajalahden rannalla. Ison-Huopalahden suulla on rauhoituspiiri, pinta-alaltaan 10.31 ha, johon kuuluu myös Espoon kuntaan kuuluva osa Tarvo-saarta. Tämän rauhoituspiirin omistavat yhteisesti Bergans R. N:o 1^{75}, Terhola R. N:o 1^{86}, Suontaus R. N:o 1^{87}, Leppävaara R. N:o 2^{319}, Alberga R. N:o 2^{153}, Kilo R. N:o 1^{18}, Konungsböle R. N:o 1^{162}, Witikka R. N:o 1^{17}, Witikka R. N:o 1^{50}, Ängsdal R. N:o 2^{88}, Jääskelä R. N:o 1^{371} ja Mäkkylä R. N:o 1^{5} sekä sitäpaitsi Helsingin maalaiskunnan Kånalan kylässä olevat tilat Rosas R. N:ot 1^{31} ja 1^{33}, Bertas R. N:o 2^{60}, Bergkulla R. N:o 3^{4} sekä Skyttas R. N:ot 3^{25} ja 3^{33}. Tämän rauhoitusalueen pohjoispuolella Iso-Huopalahdessa sekä Laajalahden pohjoisosassa on kaksi jakamatonta vesialuetta, joitten yhteinen pinta-ala on 43.88 ha ja joissa osakkaina ovat edelläluetellut Kilon, Konungsbölen sekä Klobbskogin ja Kånalan kylien tilat. Muut vesialueet Laajalahdessa kuuluvat Leppävaaran tilalle R. N:o 2^{319}, 17.69 ha, Albergan tilalle R. N:o 2^{153}, 25.43 ha, Ritorpin tilalle R. N:o 1^{4}, 34.25 ha, ja Bredvikin tilalle R. N:o 1^{5}, 102.76 ha. Ritorpin ja Bredvikin tiloilla on täällä senlisäksi yhteinen rauhoitusalue, jonka pinta-ala on 15.22 ha. Kaikkien tässä mainittujen vesialueiden pinta-ala on yhteensä 267.94 ha. Laajalahden eteläranta sekä koko Hagalundin edustalla olevan saariston vesialue on aikoinaan kuulunut Hagalundiksi muodostettuun tilaan. Tähän tilaan kuulunut vesialue oli alkuaan 665.835 ha. Nyttemmin tämä alue on jaettu kahdeksan tästä tilasta eroitetun tilan kesken. Suurimmat näistä vesi-alueista ovat Hagalundin vesialue, 420.038 ha, ja Otnäsin, R. N:o 1^{13}, vesialue 113.460 ha.

Ylläluetelluista suurtiloista omistaa *A.B. M. G. Stenius*-niminen yhtiö Albergan ja Bredvikin verotilat. Yhtiön omien kirjojen mukaan oli yhtiön maaomaisuus täällä v:n 1932 lopussa 372.5 ha, mihin määrään sisältyy joukko jo eroitettuja mutta vielä myymättömiä asuntotiloja. Elvvikin ja Ritorpin tilat omistavat vapaaherrattaret *Elvira ja Therese Standertskjöld*. Bergansin tilan omistaa johtaja K. A. Koskinen Leppävaarasta. Leppävaaran tilan ynnä joukon siitä eroitettuja myymättömiä tontteja sekä Terholan ja Suontauksen tilat, yhteensä noin 335 ha omistaa Osakeyhtiö Leppävaara, jonka pääosakas on pankinjohtaja *Lauri af Heurlin* Helsingistä. Kilon ja Konungsbölen tilat omistaa maanviljelijä *H. G. Nymalm*, Ängsdalin tilan agronomi *Harald Aspelin*, Witikan maanviljelijät *Aug. Falenius* ja *Einar Morelius* ja Hagalundin tilan lääket. kand. *Arne Grahn*. Otnäsin tilan ja suurimman osan siitä eroitettuja asuntotontteja omistaa Ab. Otnäs Gård-niminen yhtiö. Sen omistamien maitten pinta-ala on 152.8 ha.

Senkautta, että valtio omistaa Mäkkylän sotilasvirkatalon, on myös valtio suuri maanomistaja tällä alueella. Paitsi tätä nykyään 424.0802 ha:n suuruista tilaa omistaa valtio joukon rautateitä varten pakkolunastettuja alueita. Mäkkylän sotilasvirkatalosta on tähän tarkoitukseen pakkolunastettu R. N:oilla 1^{1}, 1^{2} ja 1^{3} merkityt tilat, yhteensä 8.4598 ha, Albergan—Leppävaaran tiloista R. N:oilla 2^{2}, 2^{119}, 2^{248}, 2^{306}, 2^{534} ja 2^{532} merkityt tilat, yhteensä 6.0167 ha, Kilon tilasta eroitetut tilat R. N:ot 1^{1}, 1^{12} ja 1^{19}, yhteensä 6.9783 ha, Witikan tiloista eroitetut tilat R. N:ot 1^{5}—^{7} ja 1^{20}—^{21}, yhteensä 1.363 ha, Klobbin tilasta eroitetut tilat R. N:o 2^{2} ja 2^{18}, yhteensä 3.659 ha, Konungsbölen tilasta eroitetun tilan R. N:o 1^{169}, 0.3123 ha, sekä Bölskärrin tilasta eroitetut tilat R. N:ot 1^{29}—^{30}, yhteensä 0.049 ha. Valtionrautateiden tarpeisiin on siis tältä alueelta luovutettu kaikkiaan 26.8381 ha. Vuodesta 1934 lähtien on maarekisteriin myös merkitty sellaiset maat, jotka on pakkolunastettu Helsingin—Turun maantietä varten. Tällaista maata on alueella kaikkiaan 4.253 ha, mikä kuitenkin on vain

vähäinen osa todellista tiemaata. Valtion maaomaisuus on siten maarekisterin mukaan kaikkiaan 455.1712 ha.

Espoon maalaiskunta omistaa alueella ainoastaan yhden 7,400 m²:n suuruisen kansakoulutontin, nimittäin Leppävaaran ruotsinkielisen kansakoulun tontin.

Kaupunki omistaa tässä käsiteltävänä olevalla alueella ainoastaan Fölisholmen eli Varsasaari-nimisen saaren, jota käytetään kansanpuistona. Tämä on eroitettu Hagalundin tilasta. Sen pinta-ala on maarekisterin mukaan 15.910 ha ja rekisterinumero 1⁷.

Alueella oleva maa jakaantuu siten eriluontoisten maanomistajien kesken niin, että maakeinotteluyhtiöiden hallussa on maata noin 860 ha, yksityisillä maan osittamista asuntotarkoituksiin harjoittavilla maanomistajilla 98.4964 ha, asuntotonttien haltijoilla noin 565.2 ha, maataloutta varsinaisena elinkeinonaan harjoittavilla maanomistajilla 1,146.1632 ha, josta Hagalundin omistajalla 558.365 ha ja muilla siis 587.7982 ha, valtiolla 455.1712 ha, maalaiskunnalla 0.74 ha ja kaupungilla 15.910 ha.

Maanomistusolojen kaupunkilaistuminen on siten tälläkin alueella verrattain pitkälle kehittynyt. Varsinaiseen maatalouteen pysyväisesti käytettyä maata on pääasiallisesti alueen etelä- ja länsiosissa.

4. *RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.*

Kaupungissa ja sen ympäristössä v. 1930 toimitettu kiinteistölaskenta käsitti myös nyt käsiteltävänä olevan alueen.

Rakennettuja kiinteistöjä oli tällä alueella sanottuna vuotena 625. Näistä oli omalla maalla, kuten aikaisemmin on mainittu, 490. Vuokramaalla oli 135 rakennettua kiinteistöä, joista 116 Mäkkylän sotilasvirkatalon mailla. Valtio onkin ainoa maanomistaja, joka tällä alueella käyttää tontinvuokraa luovutusmuotona. Mäkkylän sotilasvirkatalosta on omistusoikeudella luovutettu ainoastaan kaksi varsinaista asutustilaa.

Muista tässä laskennassa todetuista rakennus- ja asunto-oloja valaisevista seikoista mainittakoon ensinnäkin, että edellämainituilla kiinteistöillä olevien lämmitettävien rakennusten luku oli 1,080. Näissä oli 1,225 huoneistoa, joista 95 oli vuokraamatta. Huoneita oli 3,631, joista 282 oli vuokraamatta.

Käytettyjen tai vuokrattujen mutta vielä käyttämättä olevien huoneistojen ja huoneiden ryhmityksestä hallintamuodon ja käytön mukaan saatiin seuraavat tiedot:

Käyttö	Käytettyjä huoneistoja			Käytettyjä huoneita		
	Omistajan hallinn.	Vuokral. hallinn.	Yhteensä.	Omistajan hallinn.	Vuokral. hallinn.	Yhteensä
Yksinomaan asumiseen	464	533	997	1,454	1,141	2,595
Asumisen ohella muihin tarkoituks.	15	25	40	86	141	227
Yksinomaan muuhun kuin asumiseen	70	23	93	408	119	527
Yhteensä	549	581	1,130	1,948	1,401	3,349

Käytettyjä tai vuokrattuja huoneistoja oli siis 1,130 ja huoneita 3,349. Näistä oli asuttavia tai asuttuja huoneistoja 939 ja huoneita 2,448. Nämä ryhmittyivät huoneluvun sekä niissä asuvan henkilömäärän mukaan seuraavasti:

Huoneistoja, joissa oli huoneita	Huoneistoja		Asukkaita	
	Luku	%	Luku	%
1	188	20.0	561	16.3
2	418	44.5	1,451	42.0
3	148	15.8	602	17.4
4	92	9.8	390	11.3
5	42	4.5	174	5.0
6	19	2.0	98	2.8
7	9	1.0	43	1.3
8 tai enemmän	23	2.4	135	3.9
Yhteensä	939	100.0	3,454	100.0

Leppävaaran esikaupunkialueella vallitsevista asunto-oloista mainittakoon tässä edelläesitetyn lisäksi ainoastaan, että liika-asuttuja huoneistoja oli 151. Liika-asuttujen huoneiden luku oli 211 eli 8.6 %, ja niissä asui 807 henkeä eli 23.4 % koko väestöstä. Keskimäärin asui 100 huonetta kohti 141 henkeä. Nämä luvut osoittavat, että asunto-olot tällä alueella olivat, mitä asumistiheyteen tulee, pääasiallisesti samanlaiset kuin kaupungissa, ehken hieman paremmat.

5. *VÄESTÖ-OLOT.*

Edellä on jo mainittu, että asutuissa huoneistoissa v:n 1930 rakennus- ja asuntolaskennan tulosten mukaan asui 3,454 asukasta. Samalla kertaa toimitetun väestölaskennan mukaan, oli alueella asuvan väestön lukumäärä 3,613. Tähän sisältyy 159 eräissä paikkakunnalle sijoitetuissa laitoksissa asuvaa henkilöä. Läsnäoleva väestö oli saman laskennan mukaan 3,589. Tästä määrästä oli alueella satunnaisesti oleskelevia 29. Paikkakunnalla asuvia, mutta tilapäisesti poissaolevia oli 53.

Kun laskenta-alueella asuvan väestön lukumäärää, 3,613, pidetään perustana ja tarkastetaan, miten tämä asukasmäärä jakaantui alueen eri osien kesken, havaitaan saman laskennan tuloksista, että alueella, jota laskennassa kutsuttiin Albergan taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, asui 618 henkeä, Leppävaaran tilan piirissä 391, Bergansin tilan mailla 965, Mäkkylän mailla 777, Kilon tilojen ja Konungsbölen kylän mailla 356, Klobbskogin kylässä 265, Bölskärrin alueella 69, Hagalundissa, Otaniemi siihen luettuna, 148, Kvarnbyn tilan mailla 12 sekä Tarvo-saarella 12 henkeä.

Koko tässä käsitellyn liitosalueen asukasluku henkikirjan mukaan on huomattavasti suurempi kuin väestölaskennassa todettu. Henkikirjan mukaan oli asukasmäärä nimittäin samana vuonna eli siis v. 1930 4,163. Tämä oli 36.6 %kunnan koko hengillekirjoitetusta asukasmäärästä.

Asukasluvun kehitys on vuosisadan alusta ollut seuraava:

	Asukasluku	Lisäys tai vähennys		Asukasluku	Lisäys tai vähennys
1904	788	•	1908	1,011	+157
1905	766	— 22	1909	1,081	+ 70
1906	755	— 11	1910	1,143	+ 62
1907	854	+ 99	1911	1,364	+221

	Asukasluku	Lisäys tai vähennys		Asukasluku	Lisäys tai vähennys
1912	1,478	+114	1924	3,188	+503
1913	1,572	+ 94	1925	3,959	+771
1914	1,678	+106	1926	4,511	+552
1915	1,737	+ 59	1927	4,605	+ 94
1916	1,726	— 11	1928	3,884	—721
1917	1,875	+149	1929	3,761	—123
1918	1,912	+ 37	1930	4,163	+402
1919	1,763	—149	1931	4,140	— 23
1920	2,116	+353	1932	3,975	—165
1921	2,319	+203	1933	3,779	—196
1922	2,476	+157	1934	3,709	— 70
1923	2,685	+209	1935	3,772	+ 63

Ylläolevan sarjan ensimäiset luvut kuvastavat oloja ennenkuin esikaupunkiasutusta sanottavasti oli syntynyt. Ensimäisinä vuosina havaittava asukasmäärän vähäinen aleneminen johtui todennäköisesti siitä, että jonkun verran maataloustyöväkeä siirtyi kaupunkiin, koska väheneminen tapahtui niissä osissa, missä ei vielä ollut esikaupunkiasutusta. Esikaupunkiväestön kasvaminen alkoi varsinaisesti v. 1906 tuntuen ensimäisen kerran seuraavan vuoden henkikirjoituksessa. Alkuvuosina oli esikaupunkiväestön kasvaminen nopeinta Mäkkylän alueella. Pian alkoi kuitenkin Leppävaaran aseman ympäristön asukasmäärä kilpailla Mäkkylän kanssa ja v:sta 1912 alkaen se oli ratkaisevasti suurin. Maailmansota aiheutti pysähdyksen, jopa taantumuksenkin väkiluvun kehityksessä, mutta 1920-luvun alussa alkoi entistä voimakkaampi nousu. Sekä Mäkkylän että Leppävaaran asemanseudun väestö kasvoi vuosikymmenen alkupuolella nopeasti. Nyt alkoi myöskin Kilon asemanseudun väestö kasvaa. Koko alueen asukasmäärän vuotuinen lisäys oli suurimmillaan vv. 1924—1926, jolloin sota-ajan jälkeinen asuntopula kaupungissa vaikeutti asuntojen saantia. Vuosikymmenen lopulla, jolloin kaupungissa vallinnut laaja rakennustoiminta teki asuntojen saannin helpoksi, kääntyi väkiluvun kehitys päinvastaiseen suuntaan ja asukasmäärä väheni varsin huomattavasti. Näin oli laita varsinkin Leppävaaran asemanseudun asukaslukuun nähden. Viime vuosina on suunta edelleen ollut aleneva.

Henkikirjan pidossa tapahtuneiden muutosten ja osaksi epäjohdonmukaisuuksien vuoksi on vaikeata saada toisiinsa verrattavia tietoja alueen eri osien asukasluvusta eri ajankohtina. Sillä varauksella, että tiedot eivät ole täysin luotettavia ja samoihin alueisiin kohdistuvia, esitetään seuraavassa eräitä tietoja alueen eri osien asukasluvusta kunkin vuosikymmenen keskeltä ja lopulta.

Vuosi	Bergans	Alberga, Leppävaara	Bredvik	Mäkkylä	Kilo	Klobbskog	Konungsböle	Hagalund	Yhteensä
1905	45	123	45	140	169	69	2	173	766
1910	83	218	51	344	165	88	16	178	1,143
1915	727		47	423	192	122	42	184	1,737
1920	1,156		5	476	155	109	37	178	2,116
1925	2,298		37	837	253	231	144	159	3,959
1930	1,345	896	21	889	398	305	132	177	4,163

Jos asutus ryhmitellään suuremmiksi alueiksi siten, että Leppävaaran asemanseutu, Kilon asemanseutu, Mäkkylä ja Hagalund muodostavat kukin oman alueensa, todetaan, että näitten alueitten väestö vastaavina ajankohtina on ollut seuraava:

	Leppävara	Mäkkylä	Kilo	Hagalund
1905	213	140	240	173
1910	352	344	269	178
1915	774	423	356	184
1920	1,161	476	301	178
1925	2,335	837	628	159
1930	2,262	889	835	177
1935	2,832		794	146

Koko alueen asujamiston ammatillisesta ryhmityksestä voidaan esittää eräitä lukuja v. 1930 toimitetun väestölaskennan tietojen pohjalla. Väestön ryhmittyminen tilaston pääelinkeinojen eli ammattien perusteella oli seuraava:

	Henkeä	%
Maatalous	547	15.1
Teollisuus ja käsityö	1,265	35.0
Liikenne	288	8.0
Kauppa	475	13.1
Julkinen toiminta ja vapaat ammatit	258	7.1
Kotitaloustyö, sekatyöläiset y. m.	408	11.3
Ilman ammattia, ammatti tuntematon	375	10.4
Yhteensä	3,616	100.0

Tilaston loppusumma on kolme henkeä suurempi kuin väestölaskennan muitten tulosten mukaan paikkakunnalla asuvan väestön määrä, mutta tähän eroavaisuuteen ei tässä ole aihetta kiinnittää huomiota.

Maataloutta harjoittavan väestön lukumäärä on, kuten edelläesitetty tilasto osoittaa, vähitellen painunut 15.1 %:iin alueen väestön koko määrästä. Maataloutta pääelinkeinonaan harjoittavista henkilöistä, joita siis oli kaikkiaan 547, oli ainoastaan 46 itsenäisiä elinkeinonharjoittajia, siis maanviljelijöitä ja puutarhureita. Maataloustyöntekijäin ja palveluskunnan lukumäärä on tähän lukuun verrattuna suhteellisen suuri, 151, johtuen siitä, että eräät tilat ovat, kuten on huomautettu, suurtiloja.

Suurimman väestöryhmän alueella, 35.0 %, muodostavat teollisuuden ja käsityön alalla toimivat henkilöt. Näistä 1,265 henkilöstä oli 57 itsenäisiä elinkeinonharjoittajia sekä 469 työntekijöitä. Perheet mukaan luettuna oli teollisuustyöväestöä 1,024 henkeä. Tämän työväestön asema on ilmeisesti verrattain hyvä, päättäen m.m. siitä, että 383 perheen päämiestä vastaa 201 vaimoa, joilla ei ole ammattia ja jotka siis yleensä hoitavat perheen kotitaloutta.

Virkamiehistön eli julkisessa toimessa ja vapaissa ammateissa toimivien henkilöiden ryhmä on suhteellisen vähäinen, vain 7.1 %. Niistä on perheen päähenkilöiden asemassa 69 miestä ja 74 naista eli yhteensä 143 henkeä.

Kaikkien alueella asuvien perheitten päähenkilöiden ja itsenäisten päähenkilöiden asema ammatissaan oli seuraava:

	Miehiä	Naisia	Yhteensä	%
Itsenäisiä elinkeinonharjoittajia	135	58	193	12.0
Päällystöä	6	1	7	0.4
Ylempää teknillisiä henkilökuntaa	36	22	58	3.6

Virkamiehiä ja konttorihenkilökuntaa ...	98	180	278	17.3
Työnjohtajia ja esimiehiä	33	—	33	2.1
Työntekijöitä ja palveluskuntaa	730	310	1,040	64.6
Yhteensä henkilöitä, joiden asema oli tunnettu	1,038	571	1,609	100.0
Asema tuntematon	94	189	283	

V:n 1930 väestölaskennassa todettiin, että kaupungissa toimessaolevia oli tältä alueelta 718. Tämä oli 37.9 % kaikista ammattia harjoittavista päähenkilöistä, joita ammatiltaan tuntemattomat mukaanluettuna oli 1,892.

Perheaseman mukaan jakaantui alueen väestö seuraavalla tavalla:

Perheen päähenkilöitä ja yksityiset itsenäiset päähenkilöt:

	Henkeä	%
Miehiä	1,132	31.3
Naisia	760	21.0
Päähenkilöiden vaimot, joilla ei ollut ammattia	544	15.0
Muut perheenjäsenet ilman ammattia:		
Yli 15 vuoden	263	7.3
Alle 15 vuoden	917	25.4
Yhteensä	3,616	100.0

Puheenaolevan alueen väestöstä oli v:n 1930 väestölaskennan mukaan suomenkielisiä 2,090 eli 57.9 %, ruotsinkielisiä 1,460 eli 40.4 % ja muunkielisiä 63 eli 1.7 %.

6. *TALOUDELLISET OLOT.*

Kuten edelläesitetyt luvut puheenaolevan alueen väestöoloista jo osoittavat, on maatalous tässä osassa Espoon kuntaa kadottanut merkityksensä väestön pääelinkeinona. Maataloudella on enää merkitystä pääasiallisesti vain Klobbskogin kylässä sekä Kilon ja Hagalundin tilojen osalta.

Teollisuutta on tällä alueella myöskin vähän. Eräs paikkakunnalla toimiva teollisuuslaitos on Esbo Torvströ A.B.-niminen yhtiö, joka Kilon asemalta etelään olevalla suurella suolla harjoittaa turvepehkun valmistusta. Yhtiön vuosituotanto on sangen vähäinen. V. 1932 oli tuotannon arvo 145,400 markkaa ja sen töissä oli vain 19 työntekijää. Alueen länsirajalla rautatien varrella Klobbskogin kylässä olevasta Witikan verotalosta erotetulla Tiilimaa-nimisellä tilalla, R. N:o 1^{18}, sijaitsee eräs toinen teollisuuslaitos, Grankullan Saviteollisuus O.Y:n keramiikkitehdas. Sen palveluksessa olevat henkilöt asuvat kuitenkin Grankullan liitosalueella. Kauppaliikkeitä on ainoastaan alueen omaa paikallista kulutusta varten, ja nekin ovat yleensä pienet.

Kun alueen oma taloudellinen tuotanto näin on varsin heikkoa, on ilmeistä, että väestö saa päätoimeentulonsa joko välittömästi tai välillisesti kaupungista. Mainitussa väestölaskennassa v. 1930 todettu lukumäärä kaupungissa toimessa olevia, 718 päähenkilöä eli 37.9 % kaikista itsenäisen elinkeinon harjoittajista, on todennäköisesti liian alhainen. Kaupungissa toimessaolevien lisäksi saanee osa asukkaista pääasiallisen ansiotulonsa alueen ulkopuolella sijaitsevasta A. B. Gottfrid Strömbergin tehtaasta Pitäjänmäellä ja valtionrautateitten palveluksessa.

Paikkakunnan väestön tulot ovat näin ollen varsin huomattavalta osalta palkkatuloja. Näitten tulojen ratkaiseva merkitys alueen taloudellisessa elämässä selviää myös verotilastosta. Espoon maalaiskunnan kunnallisverotusta varten vv. 1929—1933 toimitetuissa taksoituksissa, joissa siis aina edellisen vuoden tulot todettiin, jakaantuivat tulot eri tuloluokkiin seuraavasti:

Vuosi	Talosta, tontista ja maasta		Elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tulot		Yhteensä Smk.
	Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	
1929	2,480,600	10.1	902,000	3.7	21,216,100	86.2	24,598,700
1930	•		•		•		23,360,700
1931	2,449,600	12.0	919,300	4.5	17,084,500	83.5	20,453,400
1932	1,910,800	13.1	612,400	4.2	12,050,800	82.7	14,574,000
1933	2,024,000	15.5	906,000	6.9	10,120,400	77.6	13,050,400

Jonkinlaisen käsityksen alueen kunkin osan taloudellisista oloista saa tarkastamalla verotusluetteloita yksityiskohtaisemmin. Niinpä jakaantui verolippujen, siis verotettujen henkilöiden lukumäärä, sekä eri tuloryhmien tulot v. 1931 toimitetussa kunnallistaksoituksessa alueen eri osille seuraavasti:

Paikka	Verolippuja	Verotetut tulot						
		Talosta, tontista ja maasta		Elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y.m. tulot		Yhteensä Smk.
		Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	
Mäkkylä	476	653,000	12.5	106,500	2.0	4,488,000	85.5	5,247,500
Suur-Huopalahti	250	260,400	10.7	172,100	7.1	2,003,500	82.2	2,436,000
Alberga	489	373,900	7.2	292,800	5.6	4,523,700	87.2	5,190,400
Leppävaara	131	149,400	12.2	37,800	3.1	1,039,800	84.7	1,227,000
Bergans	185	288,800	16.0	112,100	6.2	1,402,500	77.8	1,803,400
Bredvik	13	35,000	24.2	18,700	13.0	90,800	62.8	144,500
Kilo	160	227,100	13.1	156,200	9.0	1,350,600	77.9	1,733,900
Klobbskog	110	135,000	10.2	5,600	0.4	1,185,300	89.4	1,325,900
Konungsböle	38	68,000	13.0	7,500	1.5	446,200	85.5	521,700
Hagalund	74	259,000	31.5	10,000	1.2	554,100	67.3	823,100
Koko alue	1,926	2,449,600	12.0	919,300	4.5	17,084,500	83.5	20,453,400
Siitä:								
Leppävaaran seutu ja Mäkkylä	1,544	1,760,500	11.0	740,000	4.6	13,548,300	84.4	16,048,800
Kilon seutu	308	430,100	12.0	169,300	4.7	2,982,100	83.3	3,581,500
Hagalund	74	259,000	31.5	10,000	1.2	554,100	67.3	823,100

Kaupungissa jakaantuivat verotettavat tulot eri tuloluokkien kesken esim. v. 1932 toimitetussa taksoituksessa siten, että tulot talosta, tontista ja maasta olivat 14.6 %, elinkeinosta ja liikkeestä 20.6 % ja palkka- y.m. tulot 64.8 % kaikista verotettavista tuloista. Kun palkkatulot nyt puheenaolevassa osassa Espoon kuntaa olivat 83.5 %, osoittaa tämäkin puolestaan, että alueen täytyy olla taloudellisessa riippuvaisuudessa alueen ulkopuolella tapahtuvasta tuotantotoiminnasta.

Paikkakunnan taloudellisten olojen heikkous kaupunkiin verrattuna selviää myös verrattaessa verotettavien tulojen kokonaismäärän suuruutta asukasta kohti tällä alueella ja kaupungissa. Tätä koskevat luvut vv. 1929—1933 olivat seuraavat:

	Koko Leppävaaran alueella	Kaupungissa
1929	6,540	15,954
1930	5,612	14,600
1931	4,940	13,337
1932	3,666	11,223
1933	3,453	10,745

Myöskin siitä, miten verovelvolliset ja verotettavat tulot jakaantuvat tulojen eri suuruusluokkiin, saadaan valaistusta paikkakunnan taloudellisiin oloihin. V. 1931 toimitetun taksoituksen nojalla voidaan esittää seuraava tilasto, jossa on esitetty myös eräitä vertailulukuja kaupungista.

Tulot. Markkaa	Verotettuja			Veroäyrejä		
	Leppävaara		Kaup.	Leppävaara		Kaup.
	Luku	%		Luku	%	
Alle 2,000	250	13.0	8.4	3,022	1.5	0.5
2,000— 5,999	659	34.2	23.4	22,698	11.1	3.6
6,000— 9,999	333	17.3	13.9	25,767	12.6	4.3
10,000— 19,999	407	21.1	22.6	57,530	28.1	13.0
20,000— 49,999	246	12.8	24.2	67,554	33.0	27.2
50,000— 99,999	23	1.2	4.4	17,075	8.3	11.9
Yli 100,000	8	0.4	3.1	10,888	5.2	39.5
Yhteensä	1,926	100.0	100.0	204,534	100.0	100.0

Varsin huomattava osa veronmaksajia, 47.2 % eli siis lähes puolet, oli sellaisia, joitten verotettavat tulot eivät nousseet 6,000 markkaan. 85.6 % veronmaksajista oli sellaisia, joitten tulot olivat alle 20,000 markkaa. Neljäs osa, eli 25.2 % veroäyreistä oli pantu sellaisille, joitten tulot olivat alle 10,000 markkaa, ja yli puolet, eli 53.3 % sellaisille, joitten tulot olivat alle 20,000 markkaa. Kaupungissa olivat vastaavat luvut 8.4 % ja 21.4 %. Tästäkin näkyy, että alueen taloudellinen pohja on verrattain heikko. Se on myöskin varsin herkkä taloudellisten suhdanteiden vaihteluille, mikä ilmenee m.m. verotettujen tulojen nopeasta alenemisesta pula-aikana.

Espoon kunnan kaikkiaan taksoitetuista tuloista, mitkä v. 1931 toimitetun taksoituksen mukaan olivat 49,554,800 markkaa, olivat saman vuoden taksoituksen mukaan tästä kunnan osasta taksoitetut tulot, kuten edellä on osoitettu, 20,453,400 markkaa, mikä oli 41.3 % koko kunnan verotettavista tuloista.

V. 1931 toimitettu taksoitus, jossa siis vuoden 1930 tulot todettiin, oli vielä »hyvien vuosien» tulos, ja sellaisena jonkin verran harhaanjohtava. V. 1933 toimitetussa taksoituksessa, jossa koko kunnan taksoitettujen tulojen määrä nousi 35,506,200 markkaan, oli tässä kunnan osassa taksoitettuja tuloja 13,050,400 markkaa, mikä oli vain 36.8 % koko kunnan taksoitetuista tuloista.

Vv. 1929—1933 taksoitetut tulot olivat koko Espoon kunnassa ja Leppävaaran alueella seuraavat:

Vuonna	Koko kunnassa	Koko Leppävaaran alueella		Leppävaaran osassa ilman Hagalundia	
	Smk.	Smk.	%	Smk.	%
1929	57,099,200	24,598,700	43.1	23,969,100	42.0
1930	56,844,800	23,360,700	41.1	22,477,500	39.5
1931	49,554,800	20,453,400	41.3	19,630,300	39.6
1932	37,209,900	14,574,000	39.2	13,854,000	37.2
1933	35,506,200	13,050,400	36.8	12,445,600	35.1

Jos lasketaan keskiarvot näiltä vuosilta, havaitaan, että koko tässä kunnan osassa taksoitetut tulot olivat keskimäärin 40.7 % koko kunnan alueella taksoitetuista tuloista, ja 39.1 %, jos Hagalundin alue jätetään huomioonottamatta.

7. *ALBERGAN TAAJAVÄKINEN YHDYSKUNTA.*

Osa nyt käsiteltävänä olevaa aluetta on julistettu taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Maaliskuun 2 päivänä 1921 annetulla päätöksellä määräsi valtioneuvosto, että Albergan nimiseen taajaväkiseen yhdyskuntaan oli kuuluva maarekisteriin R. N:olla 2^{153} merkitty osa Albergan tilaa R. N:o 2 sekä Elvvikin eli Bredvikin yksinäinen verotila.

Yhdyskunnan alueen määrittely on antanut aihetta väärinkäsityksiin.

Maarekisteriin merkitty tila R. N:o 2^{153} ei enää silloin, kun päätös yhdyskunnan muodostamisesta tehtiin, käsittänyt koko alkuperäistä näin merkittyä tilaa, vaan siitä oli jo lohkottu toista sataa palstaa, eli juuri ne osat, joille asutusta oli syntynyt. Päätöksen aikana maarekisterissä esiintyvä tila R. N:o 2^{153} oli silloin asumaton. Käytännössä on kuitenkin sanottua valtioneuvoston päätöstä tältä osalta yleensä tulkittu niin, että yhdyskuntaan kuuluvat myös tilasta R. N:o 2^{153} erotetut palstat.

Toisaalta on myöskin syntynyt epätietoisuutta Elvvikin ja Bredvikin tilojen kuulumisesta yhdyskuntaan senjälkeen kuin yhdyskunnan perustamisen aikana vielä jakamaton Elvvikin eli Bredvikin kaksoisnimellä esiintynyt tila jaettiin mainittuihin tiloihin. Koska yhdyskunnan aluetta ei ole supistettu senjälkeen kuin tila v. 1924 jaettiin, kuuluvat kaikki ne tilat, jotka ovat erotetut Elvvikin eli Bredvikin tilasta, sellaisena kuin tämä tila oli v. 1921, edelleen yhdyskuntaan.

Virallista vahvistettua rajaa ei yhdyskunnalla ole.

Yhdyskunnan muodostamisella ei kuitenkaan ole ollut sanottavaa merkitystä asutuksen järjestämisen kannalta. Paitsi sitä, että yhdyskunnan alue käsittää vain pienen osan tämän seudun esikaupunkiasutusta, on yhdyskunta toiminut varsin heikosti.

Valtioneuvoston päätöksen mukaan olisi yhdyskunnalle ollut laadittava järjestyssääntö, palojärjestys, terveydenhoitojärjestys, rakennusjärjestys ja asemakaava. Näistä on kuitenkin aikaansaatu vain asemakaavoja vastaavat rakennussuunnitelmat eräitä yhdyskunnan osia varten. Nämäkin on laadittu asianomaisen maanomistajan, A. B. M. G. Steniuksen toimesta. Rakennussuunnitelmat on vahvistettu tammikuun 27 p:nä 1928 ja koskevat ne yhdyskunnan n. s. I ja II kaupunginosaa, eli välittömästi Leppävaaran aseman eteläpuolella olevia osia. Muita järjestyssääntöjä ei yhdyskunnalla siis ole.

Yhdyskunnan hallinto on ollut järjestetty marraskuun 28 päivänä 1922 vahvistetulla hallinnon ohjesäännöllä (organisationsreglemente). Tämä on kuitenkin vanhentunut senjälkeen kuin toukokuun 22 päivänä 1931 annettu laki taajaväkisistä maalais-

yhdyskunnista astui voimaan. Ohjesääntöä ei nimittäin ole saatettu sopusointuun uuden lain kanssa. Yhdyskunnan asioita hoitaa yhdyskunnan valtuusto, johon kuuluu 11 jäsentä ja hallintolautakunta, johon kuuluu esimies, varaesimies ja 4 jäsentä. Valtuuston jäsenet on viimeksi valittu v. 1933. Hallintolautakunnan esimies ja jäsenet valitaan 3 vuodeksi kerrallaan. Näitten elinten toiminta ei ole ollut säännöllistä. V. 1934 kokoontui valtuusto 4 ja hallintolautakunta 5 kertaa.

Yhdyskunta on v:sta 1924 alkaen kantanut yhdyskunnan jäseniltä yhdyskuntaveroa 1 % verotettavista tuloista. Näin saadut varat, 24,000—47,000 markkaa vuodessa, on v:teen 1930 pääasiallisesti käytetty valaistuksen ylläpitämiseen yhdyskunnan teillä. Viime vuosina on yhdyskunnan varat käytetty teiden rakentamiseen ja kunnossapitämiseen. Tähän tarkoitukseen on yhdyskunta saanut myös Espoon kunnalta avustusta sikäli, että yhdyskunnalle on myönnetty varoja tietöiden teettämiseen varatöinä. Muuten on yhdyskunnan valtuusto viime vuosina pääasiallisesti käsitellyt alueen eroamista Espoon kunnasta koskevia kysymyksiä. Yhdyskunnan toiminta tai toimettomuus on viime vuosina herättänyt paikkakunnalla suurta tyytymättömyyttä. Tämä on m.m. johtanut siihen, että eräät yhdyskunnan asukkaat marraskuun 6 päivänä 1934 ovat jättäneet valtioneuvostolle esityksen yhdyskunnan lakkauttamisesta.

Kun yhdyskunnan muodostamista A. B. Alberga O. Y:n ja A. B. M. G. Steniuksen aloitteesta aikoinaan valmisteltiin, ehdottivat asianomainen nimismies ja kruununvouti, että yhdyskunnan alueeseen luettaisiin myöskin radan pohjoispuolelle syntynyt esikaupunkiasutus eli Leppävaara R. N:o 2^{152} kutsuttu osa Albergan verotilaa R. N:o 2, Bergansin verotila R. N:o 1 ja Mäkkylän virkatalo. Yllämainitut alotteentekijät vastustivat kuitenkin tätä ehdotusta esittäen, että radan pohjoispuolella oleva esikaupunkiasutus muodostettaisiin itsenäiseksi yhdyskunnaksi. Sanottujen yhtiöiden vastustuksen vuoksi yhdyskunnan alue rajoitettiin vain radan eteläpuolella olevaa asutusta käsittäväksi. Valtioneuvosto antoi kuitenkin maaherralle tehtäväksi ryhtyä radan pohjoispuolella olevan asutuksen järjestämiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin. Tällaisiin toimenpiteisiin ei kuitenkaan ryhdytty.

Kysymyksessäolevan alueen hallintotoiminta on näin ollen käytännöllisesti katsoen kokonaan Espoon maalaiskunnan hallinnon varassa.

Senjälkeen kuin asemakaavalaki ja siihen liittyvät lait ja asetukset v:n 1932 alusta astuivat voimaan, olisi suurimmalla osalla tässä käsiteltävänä olevaa liitosaluetta noudatettava tämän lainsäädännön määräyksiä rakennustoiminnasta maaseudulla. Ainoastaan taajaväkisen yhdyskunnan alueella näitä määräyksiä miten kuten noudatetaan. Sensijaan on rakennustoiminta liitosalueen muissa osissa ollut täysin vapaata. Maaherran alotteesta on kuitenkin pantu vireille kysymys rakennussuunnitelman laatimisesta koko Leppävaaran esikaupunkiasutusta varten. Rakennussuunnitelmaan alaiseksi pantavan alueen rajojen määräämiseksi on elokuun 23 päivänä 1934 pidetty maanmittaustoimitus, mutta sen pitemmälle ei asia vielä ole edistynyt.

8. ALUEEN ASEMA ESPOON KUNNALLISHALLINNOSSA.

Se harrastusten ja kunnallishallinnolle asetettavien vaatimusten erilaisuus, mikä aina pyrkii ilmenemään maalaiskunnan alueelle syntyneen esikaupunkiasutuksen ja maalaiskunnan maanviljelijäväestön välillä, on myöskin tullut näkyviin Espoon maalaiskunnan hallinnossa. Jotenkin siitä asti kuin Grankullan kauppala v:n 1920 alussa erosi Espoon maalaiskunnasta ja kauppalan toiminta on vaikuttanut herättävästi ja esikuvallisesti Leppävaaran asujamistoon, on ollut havaittavissa harrastusten ja etujen ristiriitaa Leppävaaran alueen, lähinnä Leppävaaran asemanseudun asutuksen ja Espoon maalaiskunnan muun asujamiston välillä. Vastakohtaisuus on vähitellen alkanut ilmetä myös kunnallisvaaleissa sikäli, että kysymyksessä olevalla alueella asuva

esikaupunkiväestö on asettanut omat edustajansa valtuustoon ja kunnallislautakuntaan. Tämä esikaupunkiasutuksen oma edustus on viime aikoina saavuttanut varsin huomattavan aseman Espoon kunnallishallinnossa. Omien edustajain lukumäärä on ollut suurempikin kuin väestöolot sellaisinaan edellyttäisivät. Vaikka nyt kysymyksessäolevan alueen väestö muodostaakin vain noin kolmannen osan maalaiskunnan koko väestöstä, on sen eräissä kunnallisvaaleissa onnistunut saada enemmistö kunnanvaltuustossa. Näin tapahtui joulukuussa 1930 toimitetuissa vaaleissa. Valtuuston 29 jäsenestä oli kolmivuotiskautena 1931—1933 15 Leppävaaran, Mäkkylän ja Kilon alueella asuvaa. Valituista kuului 8 ruotsalaiseen kansanpuolueeseen, 2 suomenkielisiin porvarillisiin puolueisiin ja 5 sosialidemokraattiseen puolueeseen. Muusta osasta kuntaa valituista olivat 11 ruotsalaiseen kansanpuolueeseen ja 3 sosialidemokraattiseen puolueeseen lukeutuvia. Tämän valta-asemansa perusteella valtasivat esikaupunkialueen edustajat myös enemmistön, esimiehen ja neljän jäsenen paikan kunnallislautakunnassa, jonka jäsenmäärä v:sta 1932 on ollut 10. Seuraavissa eli joulukuussa 1933 toimitetuissa kunnallisvaaleissa kadotti esikaupunkiasutus kuitenkin jälleen tämän valta-asemansa. V:n 1934 alusta ainoastaan 13 valtuutettua voidaan katsoa tältä alueelta valituksi. Näistä 6 lukeutuu ruotsalaiseen kansanpuolueeseen, 2 suomalaisiin porvarillisiin puolueisiin ja 5 sosialidemokraattiseen puolueeseen. Alueella oli v:n 1933 vaaleissa 2,120 äänioikeutettua, josta 1,012 otti osaa vaaleihin. Vaaliin osanottaneista äänesti 445 ruotsalaista kansanpuoluetta, 176 suomenkielisten porvarillisten puolueiden ja 366 sosialidemokraattisen puolueen listoja. Muut 25 annettua ääntä olivat »villejä» ja hyljättyjä.

Tämä esikaupunkiasutuksen kunnallisvaaleissa saavuttama huomattava menestys on osaltaan kiristänyt välejä esikaupunkiväestön ja maalaiskunnan muun väestön välillä kunnallishallinnon alalla.

Maalaiskunnan hallinnossa ei esikaupunkialueella muuten ole erikoisasemaa, vaan käsitellään sitä kuten kunnan muitakin osia. Kunnallislautakunnalle kuuluvaa hallintoa varten on kunta maalaiskuntain kunnallislain 44 §:n 2 mom:n velvoituksesta jaettu 9 piiriin, joista jokainen on lautakunnan jonkun jäsenen valvonnan alaisena. Näistä piireistä 3 on esikaupunkialueita. 1. piiri, n. s. Alberga I, käsittää Albergan taajaväkisen yhdyskunnan, Hagalundin ja Otaniemen, 2. piiri, n. s. Alberga II, käsittää Bergansin, Leppävaaran ja Mäkkylän ja 3. piiri, n. s. Kilon piiri, Kilon, Konungsbölen, Klobbskogin ja Bölskärrin sekä lisäksi Dåvits, Smedsby, Hemtans ja Mankans-nimiset kylät. Sanottavaa käytännöllistä merkitystä ei tällä jaoituksella kuitenkaan ole.

Kunnallisvaaleissa muodostaa alue kaksi äänestysaluetta. Toiseen kuuluu Albergan taajaväkinen yhdyskunta ja toiseen muut tähän alueeseen kuuluvat kylät ja yksinäistilat sekä sen lisäksi Hemtansin ja Mankansin kylät.

Espoon kunnan hallinnon keskus sijaitsee Södrikin kylässä Espoon vanhan kirkon ja Espoon aseman lähellä. Breidablick-nimisellä tonttipalstalla on v. 1933 valmistunut kunnantalo, missä kaikki keskusvirastot toimivat. Kiinteistö oli ostettu v. 1932 179,000 markalla. Rakennukset paloivat kuitenkin seuraavana vuonna, minkä jälkeen rakennettiin uusi kunnantalo, joka tuli maksamaan 223,000 markkaa. Kun kunnallisverojen suorittaminen kunnantalolla, minne tämä muuten on keskitetty, tuottaisi alueen asukkaille hankaluuksia, on viime vuosina järjestetty Leppävaaraan erikoinen veronkannanta.

9. *KANSAKOULUT.*

Espoon maalaiskunnan laitoksista sijaitsee alueella ainoastaan kansakouluja. Näitä on neljä, nimittäin Leppävaaran suomenkielinen kansakoulu, Albergan ruotsinkielinen yläkansakoulu, Albergan ruotsinkielinen alakansakoulu ja Hagalundin ruotsinkielinen supistettu kansakoulu. Kunnalla on kaikkiaan 37 kansakoulua, joista 9

suomenkielistä ja 28 ruotsinkielistä. Kunnan kansakouluolot ovat järjestetyt kouluhallituksen syyskuun 16 päivänä 1930 vahvistamalla ohjesäännöllä ja niinikään kouluhallituksen helmikuun 23 päivänä 1926 vahvistamalla oppivelvollisuuden toteuttamissuunnitelmalla.

Kunta on jaettu kaikkiaan 20 koulupiiriin, joilla kullakin on oma johtokuntansa. Paitsi näitä lakimääräisiä johtokuntia on kunnalla kaikille kouluille yhteinen koululautakunta, jonka tarkoituksena on valmistella kouluasioita koskevia asioita kunnanvaltuustolle, aikaansaada yhtenäisyyttä koulujen hallinnossa ja johon kuuluu johtokuntien ja opettajakunnan edustajia. Koulupiireistä 3 on nyt käsiteltävänä olevalla alueella. Piirit ovat Leppävaaran suomenkielinen piiri, Leppävaaran ruotsinkielinen piiri ja Hagalundin ruotsinkielinen piiri.

Leppävaaran suomenkieliseen piiriin kuuluvat Albergan, Leppävaaran, Bredvikin, Mäkkylän, Kilon, Konungsbölen ja Hagalundin tilat sekä Klobbskogin kylä.

Piirin koulu sijaitsee Mäkkylän virkatalon maalla vuokratontilla Leppävaaran aseman pohjoispuolella. Viimeinen vuokrasopimus on tehty huhtikuun 3 päivänä 1929 ja oli voimassa maaliskuun 14 päivään 1931. Senjälkeen on vuokraoikeus katsottu pidennetyksi helmikuun 6 päivänä 1931 annetun lain nojalla maaliskuun 14 päivään 1936. Maanvuokra on Smk. 709: 25 vuodessa. Koulurakennus, joka on osaksi kivestä, osaksi puusta, on rakennettu v. 1920 ja on välttävässä kunnossa. Kolmikerroksisen päärakennuksen kuutiosisältö on 3,480 m^3 ja sen arvo, edempänä mainittavan arviomiehen laskelmien mukaan 609,000 markkaa. Siinä on 4 luokkahuonetta. Sitäpaitsi on rakennuksessa asunnot 3 opettajaa varten. Koulutontilla olevien talousrakennusten arvo on 25,000 markkaa ja kaivon arvo on laskettu 500 markaksi, joten tontilla olevien rakennusten arvo on arviomiehen arvion mukaan kaikkiaan 634,500 markkaa. Kunnan omissa luetteloissa oli koulun arvoksi vuoteen 1933 merkitty 800,000 markkaa ja sen jälkeen 442,600 markkaa.

Leppävaaran ruotsinkieliseen koulupiiriin kuuluvat muuten samat tilat ja kylät kuin vastaavaan suomenkieliseen, paitsi että Hagalund muodostaa oman piirin ja Klobbskogin kylä kuuluu sen kaakkoispuolella olevaan Smedsbyn piiriin. Tässä piirissä on kaksi koulua. Yläkoulu ja alakoulu sijaitsevat nimittäin eri paikoissa.

Piirin yläkoulu, n. s. Albergan ruotsinkielinen kansakoulu, sijaitsee Leppävaaran aseman pohjoispuolella Albergan tilasta ennen sen jakamista Albergan ja Leppävaaran tiloihin eroitetulla tontilla, jonka rekisterinumero on R. N:o 2^1 ja pinta-ala 7,400 m^2. Tontin lahjoittivat huhtikuun 23 päivänä 1901 allekirjoitetulla lahjakirjalla tilan silloiset omistajat maalaiskunnalle. Sen arvo on laskettuna 16 markan mukaan neliömetriltä 118,000 markkaa. Koulun päärakennus ja talousrakennukset saunaa lukuunottamatta ovat rakennetut v. 1901 ja ovat välttävässä kunnossa. Sauna on rakennettu v. 1926 ja on tyydyttävässä kunnossa. Päärakennuksen kuutiosisältö on 1,550 m^3 ja arvo arviomiehen laskelmien mukaan 233,000 markkaa. Halkovajan ja käymälän arvo on 5,500, saunan 10,000 ja kaivon 2,500 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 369,000 markkaa, josta maa-alueen osalle tulee 118,000 markkaa. Kunnan omissa luetteloissa oli koulun arvo vuoteen 1933 merkitty 400,000 markaksi ja senjälkeen 283,250 markaksi.

Piirin alakoulu, n. s. Albergan ruotsinkielinen alakoulu, sijaitsee vuokrahuoneistossa. Leppävaaran asemalta luoteiseen Kilon kartanon maista erotetulla tilalla »Thorstorp» R. N:o 1^6 sijaitsevasta Hembygdens Vänner i Alberga nimisen yhdistyksen talosta on nimittäin suullisella sopimuksella toistaiseksi vuokrattu yhden kouluhuoneen ja kaksi asuntohuoneistoa käsittävä huoneistotila. Vuosivuokra on 9,600 markkaa.

Hagalundin ruotsinkielinen koulupiiri käsittää vain Hagalundin ja siitä eroitetut tilat. Piirin koulu, joka on n.s. supistettu koulu, sijaitsee

A. B. Otnäs Gård-yhtiöltä vuokratuissa rakennuksissa. Huoneisto on vuokrattu v. 1930 tehdyllä sopimuksella, jossa on varattu 5 kuukauden molemminpuolinen irtisanomisaika. Vuosivuokra on 8,000 markkaa. Huoneistoon kuuluu 2 luokkahuonetta, opettajattaren asunto ja ulkohuoneet.

Koulujen irtaimiston arvot on merkitty seuraaviksi: Leppävaaran suomenkielisen yläkoulun 16,675 markkaa ja alakoulun 1,530 markkaa, Albergan ruotsinkielisen yläkoulun 44,635 markkaa ja alakoulun 13,971 markkaa sekä Hagalundin koulun 18,513 markkaa.

Opettajia on näissä kouluissa, Leppävaaran suomenkielisellä koululla 5, yläkoululla 3 ja alakoululla 2, Leppävaaran ruotsinkielisellä yläkoululla 2 ja Leppävaaran alakoululla 2 sekä Hagalundin koululla 1. Opettajille maksetaan laissa määrätyt minimipalkat, johon tulee lisäksi kunnalta korvausta puuttuvista luontaiseduista. Kaikille muille opettajille paitsi yhdelle Leppävaaran suomenkielisen alakoulun opettajalle sekä yhdelle Leppävaaran ruotsinkielisen yläkoulun opettajalle on varattu asunto koululla.

Jatko-opetusta annetaan ainoastaan Albergan ruotsinkielisellä kansakoululla iltaopetuksen muodossa ja tuntiopettajien avulla.

Maalaiskunnan kansakouluja varten on palkattu koululääkäri ja kaksi kouluhoitajatarta, mitkä luonnollisesti ovat harjoittaneet toimintaansa myös nyt puheenaolevissa kouluissa.

Oppilaiden lukumäärä oli lukuvuotena 1933—1934 Leppävaaran suomenkielisen kansakoulun yläkoulussa 119 ja alakoulussa 77 eli yhteensä 196. Leppävaaran ruotsinkielisellä yläkoululla 85 ja alakoululla 46 eli yhteensä 131 sekä Hagalundin koulussa 19 eli yhteensä 346 koko alueella.

Näihin lukuihin on lisättävä niiden oppilaiden lukumäärä, jotka Klobbskogin alueelta käyvät Smedsbyn ruotsinkielisessä kansakoulussa. Tällaisia oppilaita on viime vuosina ollut 2—3 alakoulussa ja 7—10 yläkoulussa.

Espoon maalaiskunnan menot näitten kolmen piirin kansakouluista olivat vuonna 1933 seuraavat:

Menojen laatu	Leppävaaran suom. yläkoulu Smk.	Leppävaaran suom. alakoulu Smk.	Albergan ruots. yläkoulu Smk.	Albergan ruots. alakoulu Smk.	Hagalundin koulu Smk.
Opettajain palkat	49,668: —	22,868: 40	42,281: —	22,868: 40	21,802: 55
Rakennusten kunnossapito	2,714: 50	—	6,037: 75	—	184: —
Koulukalusto	1,379: 25	—	1,789: 50	264: 15	95: —
Opetusvälineet	62: 40	—	1,369: 70	—	96: 15
Oppikirjat	953: —	408: —	1,570: 95	1,183: 50	914: 05
Oppilaitten muut koulutarvikkeet	2,744: 05	—	2,338: 35	531: 20	395: 75
Oppilaitten terveydenhoito	6,048: 55	—	4,411: —	—	586: 15
Oppilaitten saatto	1,600: —	—	—	—	—
» ravinto	379: —	—	2,032: 50	959: 70	587: 80
» vaatetus	5,818: 85	3,077: 75	4,830: 40	1,870: 35	902: 45
Luontoisetujen korv.	3,300: —	2,610: —	6,100: —	1,610: —	1,350: —
Lämpö ja valo	12,963: 40	—	9,095: 25	3,260: —	3,226: 20
Siivous	379: 25	—	1,297: 30	458: 25	574: 80
Vuokrat	709: 25	—	750: —	9,600: —	8,000: —
Sekalaiset menot	3,764: 25	—	897: 90	89: —	14: —
Taloudenhoitajan palkka	500: —	—	300: —	—	—
Yhteensä	92,983: 75	28,964: 15	85,101: 60	42,694: 55	38,728: 90

Kunnan tulot näitten koulujen osalta ovat samana vuotena olleet:

Tulojen laatu	Leppävaaran suom. yläkoulu Smk.	Leppävaaran suom. alakoulu Smk.	Albergan ruots. yläkoulu Smk.	Albergan ruots. alakoulu Smk.	Hagalundin koulu Smk.
Valtionapu opettajain palkkaukseen	49,668: —	22,868: 40	42,281: —	22,868: 40	21,802: 55
» rakennusten kunnossapitoon	4,050: —	550: —	2,050: —	550: —	375: —
» oppilaiden tarvikkeisiin	1,829: 35	2,323: 80	1,360: —	354: 15	263: 80
» muihin menoihin	10,827: 35	—	10,669: 35	2,951: 80	2,121: 05
Muita tuloja	—	—	900: —	200: —	150: —
Yhteensä	66,374: 70	25,742: 20	57,260: 35	26,924: 35	24,712: 40

Kunnan menot näistä kouluista olivat siten sanottuna vuonna kaikkiaan Smk. 288,472: 95 ja tulot Smk. 201,014: —. Jos Hagalundin koulu jätetään laskuista pois, olivat menot Smk. 249,744: 05 ja tulot Smk. 176,301: 60. Erotus menojen ja tulojen välillä on edellisessä tapauksessa Smk. 87,458: 95 ja jälkimmäisessä Smk. 73,442: 45. Nämä olivat siis kunnan omat menot v. 1933 kysymyksessäolevan alueen kansakouluista.

Lakimääräisenä avustuksena koulurakennuksia varten on kunta näitä kouluja varten saanut ainoastaan kerran, nimittäin Leppävaaran ruotsinkielistä yläkoulua varten Smk. 20,000: —. Samaa koulua varten sai kunta aikoinaan valtion lainaa Smk. 39,327: 59, josta v:n 1933 lopussa enää Smk. 5,340: 53 oli maksamatta.

Espoon kunnan menot sen kansakouluista, joita lukuvuonna 1933—1934 oli 37, olivat v:n 1933 tilien mukaan kaikkiaan Smk. 1,223,300: 85. Valtionavut tekivät kaikkiaan Smk. 918,399: 70 ja muita tuloja oli kunnalla koulujen osalta Smk. 9,932: —, joten kunnan tulot kansakoulujen tilillä olivat kaikkiaan Smk. 928,331: 70. Kunnan omat menot kansakoululaitoksesta olivat siten Smk. 294,969: 15. Kunnan kansakoulumenojen kokonaismäärästä aiheutui siis 23.6 % nyt käsiteltävän kunnan osan kouluista. Jos Hagalundin koulu jätetään pois, on tämä luku 20.4 %. Kunnan omista menoista olivat vastaavat osuudet 29.7 ja 24.9 %.

Mainittakoon vielä, että kunnan kansakoulujen oppilasmäärästä, mikä vuoden 1933 lopussa oli 1,147, oli 30.2 % tämän kunnanosan kouluissa.

10. KIRJASTOTOIMI.

Mainittakoon tässä yhteydessä, että Espoon kunnalla on yleinen lainakirjasto, jota valtuuston asettama kirjastolautakunta hoitaa. Kirjasto on jaettu pääkirjastoon, joka on sijoitettu kunnantalolle, ja kahteen piirikirjastoon. Toinen näistä, nimittäin suomenkielinen, on sijoitettu Leppävaaran suomenkieliseen kansakouluun. Sitäpaitsi on kirjastolla viisi n. s. lainausasemaa, joitten kirjavarastot kiertävät. Yksi tällainen asema on myös Leppävaaran alueella.

Koko kirjaston niteiden lukumäärä on 3,257. Leppävaaran piirikirjastossa on 352 nidettä. Kirjaston arvoa ei ole merkitty kunnan irtaimistoluetteloihin.

11. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Espoon maalaiskunnan tärkeimpiä laitoksia, joita myös nyt käsiteltävänä olevalla alueella asuvat kunnan jäsenet ovat saaneet käyttää hyväkseen, on v. 1920 rakennettu kunnallissairaala. Se sijaitsee kunnan yleisessä keskuksessa pappilan maalta pakko-

lunastetulla ja eroitetulla tilalla, johon vielä on liitetty eroitettu Samaria-niminen palsta. Sairaalassa on kaikkiaan 45 paikkaa. Siinä on kaksi osastoa, yleinen osasto ja kulkutautiosasto. Edellisessä on 20 paikkaa, josta 4 yksityishuoneessa ja 16 yleisissä saleissa, ja jälkimmäisessä 25. Sairaalaan otettujen potilaiden luku oli v. 1932 244 ja v. 1933 266 sekä hoitopäivien luku v. 1932 7,079 ja v. 1933 6,856.

Sairaalan osastot ovat kumpikin omassa rakennuksessaan. Yleistautiosaston rakennus on kuutioalaltaan 1,560 m³ ja sen arvon on arviomies laskenut 359,000 markaksi. Kulkutautisairaalan rakennus taas on 2,300 m³:n suuruinen ja sen arvon on arviomies laskenut 506,000 markaksi. Talousrakennus on 1,440 m³ suuruinen ja sen arvon on arviomies katsonut 317,000 markaksi. Sairaalarakennuksiin kuuluu vielä halkovaja ja sikala, joitten arvo on 8,000 markkaa. Sairaalarakennusten ryhmään kuuluu vielä leikkaushuone, joka sijaitsee Teirin tilasta eroitetulla palstalla. Leikkaushuone on 200 m³:n suuruinen ja sen arvo tontteineen on 32,000 markkaa. Rakennusten arvo on siten kaikkiaan 1,222,000 markkaa. Kaikki rakennukset ovat puusta ja tyydyttävässä kunnossa. Varsinaisen sairaalatontin pinta-ala on 15,770 m² ja sen arvo laskettuna 10 markan mukaan m²:ltä 154,000 markkaa. Tämän kiinteistön arvo on siis 1,376,000 markkaa. Kunnan omaisuusluetteloihin oli näitten arvo vuoteen 1933 merkitty 1,560,000 markaksi ja senjälkeen 993,520 markaksi.

Paitsi varsinaisia sairaalarakennuksia kuuluu sairaalaan myös sairaalan lääkärin asunto, vaikka tämä sijaitseekin erillisellä alueella. Sitä varten on hankittu 8,800 m²:n suuruinen tontti. Sen arvo on laskettuna niinikään 10 markan mukaan m²:ltä 88,000 markkaa. Tontilla on 890 m³:n suuruinen asuinrakennus, arvoltaan 160,000 markkaa ja halkovaja, arvoltaan 1,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten 249,000 markkaa. Kunnan kirjoihin on kiinteistön arvo v. 1933 merkitty 200,808 markaksi. Sitä ennen sen arvo laskettiin 250,000 markaksi.

Sairaalan henkilökunnan muodostaa lääkäri, ylihoitajatar, kaksi osantonhoitajaa, kaksi yö- ja kulkutautihoitajatarta sekä 10 henkilöä palveluskuntaa.

Sairaalan rahalliset kokonaismenot olivat v. 1931 Smk. 404,186: 75, v. 1932 Smk. 346,501: 85 ja v. 1933 Smk. 342,002: 90.

Valtionavut sairaalan ylläpitämiseen olivat v. 1931 Smk. 40,000: — ja senjälkeen Smk. 32,000: —. Sopimuksella, minkä Espoon kunta on tehnyt Kirkkonummen kunnan ja Grankullan kauppalan kanssa, on Kirkkonummen kunta suorittanut Espoolle 39,000 ja Grankullan kauppala 10,000 markkaa vuodessa kulkutautiosaston menojen peittämiseen korvauksena siitä, että näitten kuntien kulkutautipotilaat otetaan Espoon kunnallissairaalan kulkutautiosastolle. Tuloja sairasvuodemaksuista y.m. oli sairaalalla v. 1931 Smk. 158,278: 90, v. 1932 Smk. 167,864: 85 ja v. 1933 Smk. 173,172: 55.

Kunnan omat menot sairaalasta olivat siten v. 1931 Smk. 156,907: 85, v. 1932 Smk. 197,637: — ja v. 1933 Smk. 87,830: 35.

Sairaalassa hoidetuista potilaista oli sairaalan päiväkirjan mukaan v. 1931 30, v. 1932 14 ja v. 1933 34 nyt käsiteltävänä olevasta osasta kuntaa. Tämä oli v. 1931 12.6 %, v. 1932 6.8 % ja v. 1933 13.1 % sairaalaan otetuista Espoon kunnan jäsenistä. Näitten hoitopäivien lukumäärä oli v. 1931 974, v. 1932 570 ja v. 1933 837, mikä oli 17.4, 9.8 ja 14.0 % sairaalan kaikista Espoon kunnan jäsenten hoitopäivistä.

Sairaalahoidon hankkimiseksi kunnan jäsenille sellaisissa sairaustapauksissa, joita kunta ei voi hoitaa omassa sairaalassaan, on kunta hankkinut itselleen osuuksia eräissä kuntainvälisissä laitoksissa. Niinpä on kunnalla 33 paikkaosuutta Tammisaaren piirimielisairaalassa ja 10 paikkaosuutta Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa. Edellisten lunastamiseen on kunta käyttänyt varoja Smk. 359,999: 98 ja jälkimmäisten Smk. 29,220: 79.

Tammisaaren sairaalassa hoidettiin v. 1932 ja v. 1933 39 kunnan jäsentä ja hoitopäivien luku oli v. 1932 11,293 ja v. 1933 11,667 päivää. Mjölbollstadin paranto-

lassa hoidettiin v. 1932 27 potilasta ja v. 1933 40 potilasta. Kunnan hoitopäivien koko lukumäärä oli 4,166 v. 1932 ja 4,648 v. 1933.

Jonkinverran kunnan sairashoidon tarpeessa olevia kunnan jäseniä, myös nyt kysymyksessäolevasta kunnan osasta, on hoidettu muissa kuntainvälisissä tai valtion taikka muitten kuntien laitoksissa.

Paitsi kunnallissairaalassa ja kansakouluissa toimivaa lääkäriä ja muuta henkilökuntaa, palkkaa kunta terveyden ja sairaanhoitoa varten kunnanlääkärin ja kunnankätilön, joka samalla toimii rokottajana. Kansakoulujen kouluhoitajattaret, joita, kuten on mainittu, on kaksi, toimivat myöskin kunnan yleisinä tuberkuloosihoitajattarina, saaden puolet palkastaan terveydenhoidon tililtä.

Kunnan tilinpäätösten mukaan ovat kunnan menot ja tulot terveyden- ja sairaanhoidosta vv. 1931—1933 olleet seuraavat:

	V. 1931 Smk.	V. 1932 Smk.	V. 1933 Smk.
Menot	742,631: 90	629,532: 85	643,233: 25
Tulot	268,568: 90	264,782: 95	271,526: —
Erotus menoja	474,063: —	364,749: 90	371,707: 25

Jos jakaa kunnan nettomenot, jotka siis rasittavat verotusta, esim. v. 1933 nyt puheenaolevan Leppävaaran alueen ja kunnan muun osan väestön välisessä suhteessa eli siis suhteessa 36.6 ja 63.4, tulisi tämän kunnan osan kustannuksiksi terveyden- ja sairaanhoidosta noin Smk. 136,000: —. Tosiasiallisesti tämän kunnan osan väestö viime vuosina on saanut osakseen suhteellisesti vähemmän varsinkin laitoshoitoa kuin kunnan muun osan väestö, kuten edellä esitetyt prosenttiluvut osoittavat.

12. KÖYHÄINHOITO.

Espoon maalaiskunnan köyhäinhoito on järjestetty maaherran helmikuun 2 päivänä 1923 vahvistamalla köyhäinhoidon ohjesäännöllä. Kunta on jaettu 9 köyhäinhoitopiiriin, joissa kussakin köyhäinhoitolautakunnan jäsen on valvojana. Näistä piireistä kolme on nyt käsiteltävässä kunnan osassa. Ensimäinen piiri (Alberga I) käsittää Albergan taajaväkisen yhdyskunnan ja Hagalundin ja toinen piiri (Alberga II) Bergansin, Leppävaaran ja Mäkkylän. Kolmanteen piiriin (Kilo) kuuluvat Kilo, Konungsböle, Bölskärr ja Klobbskog sekä sitäpaitsi Dåvitsin, Smedsbyn, Hemtansin ja Mankansin kylät. Köyhäinhoitolautakunnan toimisto, mistä m.m. avustukset suoritetaan, sijaitsee kunnantalolla. Toimiston työ on jaettu lautakunnan puheenjohtajan ja kunnan kamreerin kesken. Köyhäinhoidon palveluksessa on kodissakävijä, jota paitsi kunnan kätilö tarkastaa yksityiskoteihin sijoitetut lapset. Lakimääräinen lastenvalvoja on.

Kunnallisia köyhäinhoitolaitoksia on kaksi, nimittäin kunnalliskoti ja lastenkoti.

Kunnalliskodiksi on kunta huhtikuun 17 p:nä 1926 ostanut Träskändan kartanon rakennukset ja kartanon maista rakennuspaikan puistoineen, suuruudeltaan 25.8 ha, josta noin 11 ha on peltomaata ja noin 4 ha metsämaata (Träskända-park R. N:o 1^{22} Träskändan kylässä). Kunnalliskodin alueeseen on lisäksi liitetty samassa kaupassa ostettu 45.2 ha:n suuruinen metsätila Villnäs R. N:o 3^{16} ja Brutupark R. N:o 2^{1} Kvarnbyssä. Kartanon entiseen komeaan päärakennukseen, joka on kaksikerroksinen kivinen rakennus, kuutiosisällöltään 5,460 m^3, on sisustettu varsinainen kunnalliskoti. Siinä on tilaa 69 hoidokille sekä henkilökunnan asunnot. Arviomies arvioi

rakennuksen arvon laskettuna 250 markan mukaan m²:ltä 1,365,000 markaksi. Muut rakennukset ovat arvoltaan vähäiset, varastorakennus 12,000 markkaa, käymälä 1,000 markkaa, halkovaja 5,000 markkaa, kellari 6,000 markkaa, rengin asuntorakennus ulkohuoneineen 12,300 markkaa ja kaivo 1,700 markkaa. Rakennusten arvo on siten arviomiehen laskelmien mukaan 1,403,000 markkaa. Maitten arvon laskee arviomies 616,000 markaksi, josta puistoalue à 5 mk. m²:ltä 550,000 markkaa, peltoalue à 4,000 markkaa ha:lta 16,000 markkaa, metsämaa à 1,000 markkaa ha:lta 20,000 markkaa sekä metsäpalsta Kvarnbyssä 30,000 markkaa. Kiinteistön koko arvo on siten arviomiehen laskelmien mukaan 2,019,000 markkaa. Kiinteistöstä on kunta aikoinaan ostaessaan sen maksanut 1,250,000 markkaa ja rakennusten sisustamiseen kunnalliskodiksi on käytetty Smk. 116,883: 50. Kunnan kirjoihin on kunnalliskoti v:sta 1933 merkitty 1,781,400 markan arvoiseksi. Sitä ennen sen arvona pidettiin kirjoissa 1,310,000 markkaa.

Kunnan lastenkoti, Björkbackan lastenkoti, joka on köyhäinhoitolautakunnan alainen, sijaitsee Jofsin tilasta R. N:o 3 Södrikin kylässä eroitetuilla palstoilla 8, R. N:o 3^{10}, ja 9, R. N:o 3^{11}, lähellä Grankullan kauppalan rajaa. Se on ostettu kunnalle lokakuun 10 p:nä 1919 100,000 markalla. Tilan pinta-ala on 31,700 m². V. 1912 rakennetun puisen päärakennuksen kuutiotilavuus on 1,320 m³ ja siinä on tilaa, paitsi henkilökunnalle 35 hoidokille. Päärakennuksen arvon laskee arviomies 224,000 markaksi, jolloin yksikköhinta on 170 markkaa m³:ltä. Muita rakennuksia on tilalla pesu- ja leivintupa, 24,000 markkaa, sikala ja käymälä, 8,000 markkaa, sekä halkovaja, 2,000 markkaa. Rakennusten arvo on siten kaikkiaan 258,000 markkaa. Maapalstan arvo on, laskettuna Smk:n 2: 50 mukaan m²:ltä, 80,000 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten arviomiehen laskelmien mukaan 338,000 markkaa. Kunnan omissa kirjoissa on kiinteistö 281,700 markan arvoisena v:sta 1933 lähtien. Sitä ennen sen arvona pidettiin 250,000 markkaa.

Myös on mainittava, että kunnalla on 3 osuutta Kronobyn pakkotyölaitoksessa. Niitten lunastamiseen on kunta käyttänyt 36,000 markkaa. Paikkamaksu on v. 1934 Smk. 2,642: 50.

Näitten laitosten käyttö ja kunnan kustannukset laitosten ylläpidosta selviävät allaolevista yhdistelmistä.

Laitoksissa hoidettujen ja muuten avustettujen kunnan jäsenten lukumäärä on vv. 1930—1934 ollut seuraava:

Vuosi	Laitoksissa olleet				Yksityishoidossa olleet.				Muussa muodossa avustetut								Kaikkiaan			
									Avun arvo vähint. 500 mk.				Avun arvo alle 500 mk.							
	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä
1930	24	51	59	134	—	2	56	58	41	125	—	166	8	13	3	24	73	191	118	382
1931	21	40	55	116	2	2	51	55	40	131	—	171	15	25	—	40	78	198	106	382
1932	18	43	50	111	1	2	42	45	57	149	1	207	60	38	1	99	136	232	94	462
1933	65	91	63	219	—	3	45	48	85	158	—	243	123	119	12	254	273	371	120	764
1934	103	115	41	259	3	6	53	62	110	170	5	285	193	92	13	298	409	383	112	904

Kunnan menot köyhäinhoidosta ovat sosialiministeriön tutkimus- ja tilastotoimiston käytettävänä olevien tietojen mukaan vv. 1929—1933 olleet seuraavat:

Menojen laatu	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Hallinto ja valvonta	17,450	17,654	22,460	31,433	46,472
Kunnallis- ja lastenkoti	368,631	337,662	321,419	317,866	320,664
Osuus työlaitokseen	6,137	5,107	5,683	5,850	5,905
Osuus piirimielisairaalaan	74,400	70,800	172,500	153,000	—
Sairaaloissa ja parantoloissa hoidetut	380,243	165,102	338,399	265,771	444,428
Aistivialliskoulussa	14,190	—	—	—	22,811
Muissa laitoksissa	—	—	—	—	35,833
Yksityishoidossa olleet	79,450	86,242	94,363	130,187	95,020
Varsinaiset avunsaajat	313,303	443,204	398,475	392,014	471,316
Muut avunsaajat	4,220	5,495	8,880	106,121	42,820
Avoimen köyhäinhoidon sairaanhoito					17,132
Korvauksia muille kunnille	190,783	289,014	464,846	629,989	954,320
Muita menoja	5,501	199,158	22,283	25,865	16,021
Yhteensä	1,454,308	1,619,438	1,849,308	2,058,096	2,472,742

Kunnan tulot köyhäinhoidosta ovat vastaavana ajanjaksona samojen lähteiden mukaan olleet seuraavat:

Tulojen laatu	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Kunnalliskodista	—	—	—	—	1,700
Korvausta valtiolta	15,268	14,305	15,505	22,640	22,119
Korvausta muilta kunnilta	64,387	82,289	102,374	102,410	270,667
Korvausta yksityisiltä	300	—	6,453	—	48,530
Kuolinpesämaksut	8,036	7,189	8,487	8,549	14,357
Muut tulot	—	—	443	15,468	—
Yhteensä	87,991	103,783	133,262	149,067	357,373

Kun nämä tulot vähennetään kokonaismenoista havaitaan, että kunnan puhtaat menot köyhäinhoidosta ovat olleet:

V. 1929	1,366,317	markkaa
» 1930	1,515,655	»
» 1931	1,716,046	»
» 1932	1,909,029	»
» 1933	2,115,369	»

Espoon köyhäinhoidolle on ominaista ja erikoista, että varsin huomattava määrä kotiavustuksen saajista asuu kaupungissa ja saa avustuksensa kaupungin köyhäinhoitoviranomaisten välityksellä. V. 1933 oli tällä tavoin avustettuja 231 kaikkiaan 1,175 avustetusta eli 19.7 %. Myöskin muitten kuntien, erittäinkin Helsingin maalaiskunnan välityksellä avustettuja oli suhteellisesti enemmän kuin maalaiskunnissa yleensä on tapana.

Kunnan tilinpäätöksissä on köyhäinhoidon kokonaismenot, joihin ei kuitenkaan ole laskettu menoja Tammisaaren piirimielisairaalan ja Mjölbollstadin parantolan kiinteitä paikkamaksuja, ja kokonaistulot vv. 1929—1933 merkitty seuraaviksi:

	1929 Smk.	1930 Smk.	1931 Smk.	1932 Smk.	1933 Smk.
Menot	1,380,283: 75	1,452,054: 90	1,632,155: 02	1,960,890: 60	2,320,942: 35
Tulot	88,890: 86	103,784: 05	132,819: 15	141,279: 70	357,373: 25
Erotus menoja	1,291,392: 89	1,348,270: 85	1,499,335: 87	1,819,610: 90	1,963,569: 10

Jos laskettaisiin nyt käsiteltävänä olevan Leppävaaran alueen aiheuttamat köyhäinhoitomenot, kuten terveyden- ja sairaanhoidonkin nettomenot, esim. v. 1933 asukasluvun perusteella jakamalla menot suhteessa 36.6 ja 63.4, havaittaisiin, että näistä menoista tulisi Leppävaaran alueen osalle 718,666 markkaa.

Edelläesitetty luku on arvioluku. Jos haluttaisiin tarkemmin laskea, mitä tämän alueen aiheuttama köyhäinhoito tosiasiallisesti on tullut Espoon kunnalle maksamaan, täytyy, niin pitkälle kuin se on mahdollista, köyhäinhoidon luetteloiden ja kunnan tilien perusteella laskea, mitä tällä alueella kotipaikkaoikeutta nauttivat henkilöt tosiasiallisesti ovat kunnalle maksaneet. Kunnan köyhäinhoitoviranomaisten luetteloiden ja kortistojen puutteellisuuden vuoksi ei kuitenkaan ole mahdollista suorittaa tällaisia laskelmia. M.m. puuttuu luetteloista usein avunsaajan osoite.

Eräitten yksityisestä alotteesta v. 1933 suoritettujen laskelmien mukaan olisi kunnalliskodin hoidokeista vv. 1927—1931 vain 7.6 % ollut Leppävaaran asemanseudulta. Kustannukset näistä olisivat olleet 11.4 % kunnalliskodin vuosimenoista. Lastenkodissa samoina vuosina hoidetuista lapsista olisi vain 15.8 % ollut tältä alueelta ja näitten aiheuttamat kustannukset 28.9 % lastenkodin vuosimenoista. Tammisaaren piirimielisairaalassa hoidetuista 39 potilaasta v. 1932 olisi 8 ollut samalta alueelta ja kunnan kustannukset näistä potilaista 12.1 % kunnan omista kustannuksista. Kotiavustusta saaneista olisi vv. 1927—1931 30.6 % ollut tältä alueelta, mutta avustusten määrä olisi ollut vain 12.8 % avustusten kokonaismäärästä. Huomioonottaen kaikki köyhäinhoidon avustusmuodot olisivat kunnan köyhäinhoitomenot Leppävaaran asemanseudun köyhäinhoidosta olleet vuosina ennen vuotta 1933 noin 25 %. Nämä laskelmat koskevat siis vain Leppävaaran asemanseutua ilman Kilon asemanseutua. Jos tämäkin osa otetaan huomioon, kohonnee kysymyksessä olevan koko alueen köyhäinhoitokustannusten osuus kunnan kaikista köyhäinhoitomenoista verrattain lähelle sitä edelläesitettyä suhdelukua, mikä on saatu taksoitettujen tulojen perusteella. Espoon kunnallishallinnossa usein esitetty käsitys, että tämän alueen köyhäinhoito rasittaisi erikoisen ankarasti kunnan muitten osien verovelvollisia, ei näin ollen näytä perustellulta. Päinvastoin viittaavat edelläesitetyt laskelmat siihen, että tämän alueen köyhäinhoitorasitus on saman suuruinen kuin kunnan muissa osissa yleensä.

Arvosteltaessa köyhäinhoitokuluja myöhemmiltä vuosilta on otettava huomioon, että varsinkin vuosi 1933 köyhäinhoitokannalta katsottuna oli epäedullinen vuosi. Pula-aika tuntui juuri tähän aikaan raskaimmin köyhäinhoitomenoissa. Nimenomaan tuntui pulan vaikutus Leppävaaran väestön taloudellisissa oloissa, aiheuttaen täällä suhteellisesti enemmän köyhäinhoitoavun tarvetta. Vuosina, jolloin työmarkkinat ovat paremmat, muodostuisi Leppävaaran alueen köyhäinhoitokustannusten osuus koko kunnan köyhäinhoitomenoista ehkä huomattavastikin pienemmäksi kuin vuonna 1933.

13. TYÖTTÖMYYSHUOLTO.

Luonnollista on, että pula-aika verrattain nopeasti aiheuttaa työttömyyttä sellaisen väestön keskuudessa, kuin mitä Leppävaaran seudun palkkatuloilla elävä väestö on. V:n 1929 lopulla alkaneen työttömyyskauden seurauksia alkoikin pian näkyä

tälläkin alueella. Vaikka työttömyyttä on senjälkeen ollut havaittavissa useimmissa Espoon kunnan osissa, on sitä kuitenkin suhteellisesti voimakkaimmin esiintynyt tässä kunnan osassa.

Valtion työttömyyskortiston mukaan on työttömyys v:sta 1930 lähtien Espoon kunnassa kehittynyt seuraavasti:

Kuukausi	1930	1931	1932	1933	1934
Tammikuu	95	143	513	332	352
Helmikuu	106	193	324	331	320
Maaliskuu	79	205	307	309	184
Huhtikuu	50	158	245	260	134
Toukokuu	19	—	—	165	78
Kesäkuu	—	—	—	32	55
Heinäkuu	—	—	—	39	45
Elokuu	—	—	—	—	41
Syyskuu	—	—	201	86	58
Lokakuu	—	179	231	147	114
Marraskuu	192	383	276	309	144
Joulukuu	192	344	424	329	172

Työttömyyden ensimäiset vaikutukset kunnallishallinnon alalla alkoivat tuntua v. 1930. Silloin oli kuitenkin vielä vain 6 henkilöä saanut työttömyyden vuoksi köyhäinhoitoavustusta. Ensimäiset verrattain pienet määrärahat myönnettiin myös varatöiden järjestämiseen. Vasta v. 1931 oli kunta pakoitettu käyttämään enemmän varoja työttömyyden lieventämiseen. Sinä vuonna jo 44 henkilöä sai työttömyyden johdosta köyhäinhoitoavustusta ja kunta käytti omiin varatöihin noin 304,000 markkaa. V. 1932 sai 46 henkilöä köyhäinhoitoavustusta työttömyyden vuoksi ja kunnan varatöihin käytettiin Smk. 418,746: 20. V. 1933 sai köyhäinhoitoavustusta samasta syystä 85 henkilöä ja kunta käytti työttömyyden vastustamiseen Smk. 305,428: 15. Varsin huomattava osa kunnan työttömistä, yleensä enemmän kuin kunnan omiin varatöihin, on voitu sijoittaa erilaisiin valtion varatöihin.

Selvityksen hankkiminen siitä, kuinka paljon varoja kunta on käyttänyt Leppävaaran alueen väestön työttömyyden lieventämiseen, kuinka suuri osa alueen työttömistä on ollut kunnan varatöissä ja kuinka suuri osa on ollut sijoitettuna valtion varatöihin, tuottaa suuria vaikeuksia ja tällaisen selvityksen käytännöllinen merkitys on siksi vähäinen, että tässä voidaan luopua tämän selvityksen suorittamisesta.

Kunnan kustantamista varatöistä tai sen muista avustustoimenpiteistä on osa sikälikin tullut nyt kysymyksessäolevan kunnan osan hyödyksi, että kunnan varoja on sidottu alueella suoritettuihin tietöihin. Niinpä on kunta avustanut Albergan taajaväkistä yhteiskuntaa teiden rakentamisessa yhdyskunnan alueella. Myös eräät alueella toimivat tiekunnat ovat samoihin tarkoituksiin saaneet kunnalta avustusta. Kunta antoi tämän avustuksensa ehdolla, että asianomaiset teitten rakentajat suorittavat 10—20 % työpalkoista sekä kustannukset työnjohdosta. Näissä töissä on käytetty ainoastaan alueella kotipaikkaoikeutta nauttivia henkilöitä. Tällä pohjalla suoritetuista töistä on mainittu edempänä alueen tieoloja koskevan selvityksen yhteydessä.

14. ASUTUSTOIMINTA.

Espoon kunnassakin toimii lakimääräinen asutuslautakunta, jonka toiminta on ulottunut myös Leppävaaran alueelle. Asutuslautakunnan huomio on erikoisesti ollut kohdistettu Mäkkylän virkatalon käyttämiseen asutustarkoituksiin. V. 1930 laati asutushallitus osaksi yhteistoiminnassa asutuslautakunnan kanssa eräänlaisen käyttö- ja jakosuunnitelman tilan käyttämiseksi asutus- ja asuntotiloina. Varsinaisia asutustiloja on kuitenkin, kuten aikaisemmin on mainittu, luovutettu vain kaksi, nimittäin Nybacka R. N:o 2[1] ja Lövkulla R. N:o 2[2].

Asutuslautakunta on myös välittänyt jonkunverran lainoja sellaisille henkilöille, jotka ovat halunneet hankkia itselleen vain asuntotontin ja omakotirakennuksen. Lautakunta on siten omalta osaltaan edistänyt esikaupunkiasutuksen laajenemista.

Asutuskassan tiliasema oli joulukuun 31 päivänä 1933 seuraava:

Varoja:

Käteistä kassassa	4,120: 12
Asutuslainoja	1,141,533: 13
Rahaa pankissa	102,894: 95
Maksamattomia korkoja	15,917: 47
Maksamattomia kiinnityskuluja	324: —
Yhteensä Smk.	1,264,789: 67

Velkoja:

Velkaa valtion asutusrahastoon	1,205,845: 85
Omaa pääomaa	58,943: 82
Yhteensä Smk.	1,264,789: 67

15. TIEOLOT.

Kysymyksessäolevalla alueella olevista tai sen kautta kulkevista liikennereiteistä on tärkein Helsingin—Turun valtamaantie. Tämä kulkee 6,150 metrin pituudelta alueen poikki sen keskiosassa. Se on koko tältä väliltään äskettäin oikaistu, levitetty ja ensiluokkaisella kestopeitteellä päällystetty. Tieosa on luonnollisesti valtion välittömässä hoidossa.

Äskettäin on myös valmistunut toinen valtion maantie, joka kulkee alueen poikki, vaikkakin sen eteläosassa. Tämä on Helsingin—Jorvaksen uusi maantie. Se kulkee 3,530 metrin pituudelta alueen poikki.

Kunnanteitä ei tässä osassa kuntaa ole.

Sensijaan on tällä alueella seuraavat tiekunnat:

Tietä Leppävaaran asemalta Hagalundiin ylläpitää Leppävaara—Otaniemi—Hagalund-niminen tiekunta. Tietä, joka eteläpäässään haarautuu Otaniemeen ja eräille kesähuvila-alueille Gräsagårdin kylässä alueen ulkopuolella, on tiekunnan hoidossa 8 km. Tähän tiehen yhtyy eräitä yksityisten maanomistajain ylläpitämiä teitä. Tiet ovat tavallisia sorateitä. Tiekunnan hoidossa olevia teitä on vv. 1930—1934 huomattavasti paranneltu varatöinä Espoon kunnalta saadun varatyöavustuksen varassa.

Radan pohjoispuolella olevalla Harakan alueella ylläpitää eräs tiekunta teitä noin 13 km. Tämä tiekunta on perustettu maaherran tammikuun 24 päivänä 1934 tekemällä päätöksellä. Tiekunnan hoitoon on otettu kaikki tiet ja tonteille johtavat

kujat, mitkä ovat tarpeen Bergansin ja Leppävaaran tiloista tällä puolella rataa eroitettuja tontteja varten. Tiekunnan ylläpitämistä teistä on tärkein valtatieltä aluetta pitkin pohjoiseen suuntaan kulkeva tie.

Kolmas tiekunta on Espoo—Kilo-niminen tiekunta, joka ylläpitää tietä kahdesta kohdasta valtamaantieltä Kilon aseman kohdalla Klobbskogin kautta Mankansiin ja sieltä edelleen Finnån kylän kautta aina Espoon asemalle asti. Tiekunnan hoidossa on kaikkiaan 17.5 km tietä, josta noin 4 km Klobbskogin ja Kilon alueella. Tietä pidetään kunnossa luontaissuorituksilla. Kilon ja Klobbskogin tieosakkaiden osuudet ovat varsin pienet, jota vastoin Mankansissa asuvien tieosakkaiden kunnossapidettävä osuus ulottuu Klobbskogin kylän alueelle lähelle Kilon asemaa. Tie on hyvää soratietä, noin 5 metriä leveätä.

Neljäs samanluontoinen tie on se, mikä kulkee Mäkkylän pohjoisosan kautta. Tämä on osa Kånalan—Hämeenkylän kylätietä. Sitä on Mäkkylän piirissä 1,920 metriä.

Mikäli eri asutusalueita varten on muuten ollut tarpeellista laittaa valtamaantieltä johtavia ja alueiden tonteille johtavia teitä, ovat ne jääneet yksityisten tontinomistajien yhteisesti tai kunkin erikseen hoidettaviksi.

Niinpä ovat Mäkkylän alueelle johtavat ja siellä kulkevat tiet tontinvuokraajien yksin hoidettavat. Valtio maanomistajana ei lainkaan huolehdi teiden rakentamisesta ja kunnossapidosta. Alueen kautta kulkee kaksi päätietä, joista toinen alkaa Pitäjänmäellä ja toinen Kånalassa Nurmijärven maantieltä. Kumpikin yhtyy alueen eteläosassa Turun maantiehen.

Kilon asutusalueella, erittäinkin Bölskärriksi kutsutulla alueella ylläpitävät asuntotilojen omistajat vapaaehtoisen yhteistoiminnan kautta tonteille johtavia teitä, joskin tämä toiminta yleensä on jäänyt vähäiseksi ja puutteelliseksi.

Valtamaantieltä eroaa eräs tie Vanhaankylään alueen ulkopuolella ja Leppävaaran kartanoon, jota asianomaiset maanomistajat ylläpitävät.

Kuten aikaisemmin on mainittu, on myöskin Albergan taajaväkinen yhdyskunta alueellaan teettänyt jonkunverran tietöitä. Tämä on tapahtunut yhteistoiminnassa Espoon kunnan ja A. B. M. G. Stenius-yhtiön kanssa. Kun kunta aikaisemmin mainituilla ehdoilla ryhtyi antamaan teiden rakentajille varatyöavustusta, sopivat yhdyskunta ja mainittu yhtiö siitä, että yhdyskunta ja yhtiö jakavat tasan ne kustannukset teitten rakentamisesta, t.s. 10—20 % työpalkoista sekä kustannukset työn johdosta, mitkä teitten rakentajain kunnan päätöksen mukaan oli suoritettava. Tällä pohjalla on yhdyskunnan alueelle parannettu vanhoja teitä noin 3 km, josta 2 km on varustettu asfalttiemulsiopäällystyksellä.

Yhdyskunnan tieolojen järjestäminen oli vv. 1925—1926 vakavan harkinnan alaisena. Asia pantiin vireille A. B. M. G. Stenius-yhtiön aloitteesta, yhtiö kun tarjoutui luovuttamaan yhdyskunnalle korvauksetta katumaan sekä puolella ottamaan osaa katujen rakentamiskustannuksiin. Yhdyskunta oli aluksi haluton hyväksymään yhtiön tarjousta, mutta lopulta aikaansaatiin kuitenkin yhdyskunnan ja yhtiön välillä sopimus asiassa. Tämä sopimus oli allekirjoitettu kesäkuun 2 päivänä 1926. Yhdyskunta ei kuitenkaan tämän sopimuksen pohjalla ryhtynyt mihinkään rakennustöihin, minkä vuoksi sopimus yhtiön taholta irtisanottiin päättymään sovitun ensimäisen viisivuotiskauden lopussa, eli v:n 1930 lopussa.

16. SÄHKÖKYSYMYS.

Sähkön jakelusta Leppävaaran alueella huolehtii yksityinen yhtiö, nimittäin Albergan Sähkö Oy. Tämä saa virtansa kaupungilta A.B.M.G. Steniuksen välityksellä. Espoon kunta omistaa 35 yhtiön osaketta, joitten nimellisarvo on 100 markkaa. Kunnan kirjoihin on osakkeitten arvo merkitty 25 markaksi kappaleelta. Yhtiö ei moniin

vuosiin ole jakanut osinkoa. Valaistusvirrasta on maksu nykyään osakkeenomistajilta Smk. 4: 50 ja muilta kuluttajilta Smk 6: — kWh.

Muussa osassa Espoon kuntaa toimii sähkövirran jakajana Esbo Elektriska Ab.-niminen yhtiö. Yhtiö saa niinikään kaupungilta virran marraskuun 30 päivänä 1927 tehdyn sopimuksen nojalla. Kunta omistaa yhtiössä 2,750 osaketta, joitten nimellisarvo on 100 markkaa, mikä myös on niitten arvo kunnan kirjanpidossa. Valaistusvirrasta on maksu nykyään Smk. 3: — kWh. Yhtiö on viime vuosina jakanut osinkoa 10 %. Kunta on sitäpaitsi v:sta 1931 lähtien takuussa eräästä yhtiön ottamasta 300,000 markan suuruisesta lainasta, josta joulukuun 31 päivänä 1933 oli maksamatta Smk. 239,370: 10 sekä eräästä 100,000 markan suuruisesta shekkitilistä.

17. ALOTTEET ALUEEN EROTTAMISEKSI MAALAISKUNNASTA.

Kysymys Leppävaaran aseman ympäristöön syntyneen esikaupunkiasutuksen erottamisesta Espoon maalaiskunnasta itsenäiseksi kunnaksi on ollut käsittelyn alaisena jo v:sta 1920. Ensimäiset alotteet raukesivat kuitenkin alotteentekijäinkin omasta pyynnöstä.

Asia tuli uudestaan esille v. 1925, jolloin Albergan taajaväkisen yhdyskunnan valtuusto asetti toimikunnan ajamaan yhdyskunnan eroamista maalaiskunnasta. Sen jälkeen kuin toiveet kunnallisen jaon aikaansaamisesta yhteistoiminnassa maalaiskunnan viranomaisten kanssa olivat rauenneet, teki yhdyskunnan valtuusto lokakuun 1 päivänä 1926 asiasta esityksen valtioneuvostolle. Maalaiskunnan valtuusto vastusti kuitenkin jyrkästi yhdyskunnan eroamishanketta. Yhdyskunnan valtuuston anomus siihen liittyvine lausuntoineen on v. 1928 toimitettu selvitysmiehelle.

V. 1929 pantiin uudestaan vireille Leppävaaran asemanseudun erottaminen maalaiskunnasta, tällä kertaa sillä pohjalla, että perustettavaan uuteen kuntaan luettaisiin paitsi Albergan taajaväkistä yhdyskuntaa, myös radan pohjoispuolella oleva osa Leppävaaran asemanseutua. Asiaa valmisteli eräs toukokuussa 1929 pidetyn alueen väestön yleisen kokouksen asettama toimikunta. Toimikunnan ehdotus joutui v. 1933 alussa maalaiskunnan valtuuston käsiteltäväksi. Valtuuston kanta asiassa oli nyttemmin muuttunut ja kesäkuun 1 päivänä 1933 päivätyssä kirjelmässä valtuusto pyysi Suur-Huopalahden kylän, Bredvikin ja Hagalundin yksinäisten verotilojen, Tarvo-saaren erään osan ja siihen kuuluvan jakamattoman vesialueen sekä Mäkkylän sotilasvirkatalon ynnä siitä eroitettujen tilojen erottamista Espoon maalaiskunnasta ja muodostamista itsenäiseksi kunnaksi.

Asian valmistelun eri asteista on tehty tarkemmin selkoa päämietinnössä sivuilla 210—215. Myöskin tätä aloitetta koskevat asiakirjat on lähetetty selvitysmiehelle.

18. JAOITUSMUUTOKSEN YLEISTÄ PERUSTELUA.

Senjälkeen kuin Albergan taajaväkisen yhdyskunnan valtuuston ja Leppävaaran asemaseudun asujamiston kokousten lisäksi myöskin Espoon maalaiskunnan valtuusto edellä mainitulla tavalla on päättänyt anoa maalaiskunnan jakamista, on siis periaatteellinen yksimielisyys kunnan jakamisen välttämättömyydestä asianomaisten kesken aikaansaatu.

Espoon maalaiskunnan olojen uudestaan järjestäminen kunnan alueen jakamisen pohjalla on myöskin yleiseltä kannalta riittävästi perusteltavissa.

Kuten edellä esitetty selvitys alueen väestöoloista on osoittanut, on tämän alueen asujamisto, joka v:n 1933 henkikirjoituksen perusteella nousi 3,779 henkeen ja oli 34.0 % kunnan koko väestöstä, esikaupunkiasutusta. V. 1930 toimitetussa väestölaskennassa todettiin, että tästä asujamistosta enää vain 15.1 % sai toimeentulonsa

maataloudesta ja että kaupan, teollisuuden ja käsityön varassa eli 48.1 % väestöstä. Samoin todettiin, että 37.9 % kaikista ammattia harjoittavista päähenkilöistä oli kaupungissa toimessa. Myöskin esitetty selvitys tämän alueen maanomistusoloista ja erittäinkin maan osittamisesta asuntotiloihin todistaa, että tämä osa kuntaa on pitkälle kaupunkilaistunut. Mikäli maa ei ole asuntotilojen omistajain hallussa, omistavat sen yleensä sellaiset maanomistajat ja maakeinotteluyhtiöt, jotka tärkeänä ansiotoimintana harjoittavat maan osittamista ja myymistä asuntotarkoituksiin. Pääasiallisesti vain alueen eteläinen osa on vielä oleelliselta osalta maataloudellisesti käytettyä.

Tämän kunnan osan näin todettu kaupunkilaistuminen on maalaiskunnan hallinnossa johtanut tilanteeseen, mikä yleensä syntyy, kun maalaiskunnan alueelle muodostuu kunnan alkuperäiselle maanviljelijävestölle vierasta esikaupunkiasutusta. Esikaupunkiväestön ja kunnan muun osan maanviljelijäväestön välillä on syntynyt monella tavoin ilmenneitä etujen ja harrastusten ristiriitoja, mitkä ovat vaikuttaneet häiritsevästi kunnan asioitten hoitoon ja ehkäisevästi niinhyvin esikaupunkialueen olojen järjestämiseen ja kehittämiseen kuin myöskin kunnan muun osan kunnallisten olojen kehittämiseen. Tällaisissa oloissa yleensä ilmenevät ristiriidat ovat Espoon maalaiskunnassa muodostuneet erikoisen jyrkiksi sen aikaisemmin mainitun tosiasian johdosta, että kumpikin aines on kunnan hallinnossa jotakuinkin yhtä vahvasti edustettuna. Kunnan asioitten hoidolle ei ole ollut eduksi sekään, että vuoroin toinen, vuoroin toinen aines on ollut valta-asemassa.

Pyrkimykset aikaansaada muutos Espoon maalaiskunnan oloihin kunnan jakamisen muodossa ovat olleet voimakkaimmin edustettuina esikaupunkiväestön keskuudessa. Etenkin senjälkeen kuin maalaiskunnan verotus on alkanut muodostua suhteellisen raskaaksi, ovat nämä jakopyrkimykset tulleet tässä asujamistossa varsin voimakkaiksi. Esikaupunkiväestön taholta valitetaan, kuten aina tällaisissa tapauksissa, että kunnan tuloja ja nimenomaan esikaupunkialueelta koottuja verovaroja ei suhteellisesti käytetä esikaupunkialueen hyväksi. Valitus onkin varsinkin aikaisempia oloja silmälläpitäen oikeutettu. Taloudellisesti edullisina vuosina, jolloin työttömyyttä on ollut vähän ja köyhäinhoitoavustus on ollut säännönmukainen, on esikaupunkialueelta saatuja verovaroja ilmeisesti voitu käyttää kunnan muun osan menojen rahoittamiseen. Esimerkiksi vielä v. 1931, jolloin pula-aika jo jonkunverran tuntui kunnan oloissa, määrättiin koko nyt puheenaolevalta alueelta kunnallisena tuloverona suoritettavaksi 1,530,993 markkaa, mikä oli 41.5 % kunnassa sinä vuonna verotuksella koottavasta määrästä, Smk. 3,687,310: —. Veronkannossa sekä verorästeinä on v:n 1934 loppuun kertynyt tämän vuoden veroja kaikkiaan Smk. 1,134,851: 65, josta veronkannossa 947,406 markkaa ja rästikannossa Smk. 187,445: 65. Tästä osasta kuntaa todella kertyneet verotulot olivat mainitun vuoden kaikkiaan kertyneistä veroista 39.7 %. Mitä taas tämän alueen kunnalle aiheuttamiin menoihin v. 1931 tulee, niin nousivat ensinnäkin kunnan omat menot tämän alueen kansakouluista Smk:aan 87,458: 95, mikä oli vain 29.7 % kunnan omista kansakoulumenoista. Alueen suhteellinen osuus kunnan terveyden- ja sairaanhoitomenoista oli vieläkin pienempi siitä päättäen, että kunnallissairaalassa sanottuna vuonna hoidetuista kunnan jäsenistä vain 12.6 % oli tältä alueelta ja näitten potilaiden hoitopäivien luku oli vain 17.4 % kunnan jäsenten hoitopäivien kokonaismäärästä. Seuraavina vuosina on tämä prosenttiluku ollut vieläkin pienempi. Muut kunnan sairaanhoitomenojen jakaantumista valaisevat luvut ovat pääpiirteissään samanlaiset. Köyhäinhoitomenojen jakaantumisesta on, kuten aikaisemmin on huomautettu, melkein mahdotonta saada luotettavaa ja riidatonta kuvaa sen vuoksi, että luetteloita kunnan köyhäinhoidon nauttijoista on pidetty erittäin puutteellisesti. Tämä on sitä valitettavampaa, kun juuri köyhäinhoitomenoilla on ratkaiseva merkitys sen seikan arvostelemiseen, kumpi osa kuntaa on hyötynyt toisen kustannuksella. Arviolaskelmien avulla, joihin tässä tapauksessa täytyy turvautua, aiheutui puheenaolevana vuotena vain 30 % kunnan

köyhäinhoitomenoista tästä osasta kuntaa. Esitetyt prosenttiluvut, jotka siis koskekat maalaiskunnan tärkeimpiä ja enimmin kustannuksia vaativia hallintoaloja ovat vaikki pienemmät kuin verotulojen jakaantumista osoittava prosenttiluku samalta vuodelta. Tämä tukee siis edelläesitettyä käsitystä, että tämän alueen väestöllä on ollut aihetta katsoa saaneensa suorittamistaan veroista suhteellisesti liian vähän etuja.

Tässä kosketeltu taloudellinen suhde esikaupunkialueen ja kunnan muun osan välillä vaihtelee, kuten myös mainittiin, taloudellisten suhdanteiden mukana. Edellä esimerkkinä käytetyn v:n 1931 jälkeen on pula-aika ilmeisesti muuttanut suhdetta esikaupunkialueelle epäedullisempaan suuntaan. Esikaupunkiväestöstä, joka työmahdollisuuksista enemmän riippuvaisena kuin kunnan muun osan maataloudesta toimeentulonsa saava väestö, on pulavuosina suurempi osa ollut pakotettu turvautumaan köyhäinhoidon apuun kuin parempina aikoina. Samoin vaatii työttömyyden lieventäminen varatöiden avulla työttömyyskausina esikaupunkialueella suhteellisesti suurempia menoja kuin muussa osassa kuntaa. Pulavuodet ovat siten ilmeisesti jossain määrin tasoittaneet epäsuhdetta esikaupunkialueelta koottujen verojen ja tämän alueen hyväksi uhrattujen varojen välillä. Jos pitempiä ajankohtia pidetään silmällä, muodostunee kuva kuitenkin sellaiseksi, että kunnan muu osa jossain määrin hyötyy tältä alueelta saatavista verotuloista. Tästä johtuneekin, että maalaiskunta aikaisemmin on jyrkästi vastustanut tämän esikaupunkialueen erottamista kunnasta.

Asiain näin ollen on myönnettävä oikeaksi eräs toinen esikaupunkialueen väestön taholta esitetty valitus nykyisen olotilan johdosta, se nimittäin, että tältä alueelta kertyviä verotuloja ei käytetä tämän alueen erikoisluonteesta kaupunkimaisena huvila- ja omakotiasutuksena johtuviin erikoistarpeisiin, lähinnä asutuksen järjestelykustannuksiin, palotoimeen ja katuvalaistukseen. Todella vasta aivan viime vuosina on kunta varatöiden avustamisen muodossa käyttänyt jonkunverran varoja tämän esikaupunkiasutuksen järjestelyä tarkoittaviin töihin.

Näissä oloissa on kysymyksessäolevan esikaupunkialueen asemakaavallinen y.m. sen kaupunkimaisesta luonteesta aiheutuva järjestely jäänyt kokonaan sen alotteliaisuuden ja niitten taloudellisten uhrausten varaan, joita tämän alueen väestö itse on kyennyt aikaansaamaan. Se, mitä tässä kohden on saatu toimeksi, on kuitenkin toistaiseksi varsin vähäistä. Aikaisemmin on jo mainittu tärkeimmät toimenpiteet. Leppävaaran aseman eteläpuolella oleva alue on julistettu taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Sen alueella on, tosin ei yhdyskunnan vaan asianomaisen maanomistajan toimesta ja kustannuksella, mutta kuitenkin yhdyskunnan nimissä hankittu vahvistus kahdelle rakennussuunnitelmalle. Yhdyskunnan alueella on myöskin osaksi yhdyskunnan ja asianomaisen maanomistajan yhteistoiminnassa ja maalaiskunnan avustuksella rakennettu eräitä pääteitä, mutta tiekysymys on kuitenkin pysyväisellä tavalla järjestämättä. Yhdyskunta ylläpiti alkuaan tievalaistusta tärkeimmillä teillä, mutta v:sta 1931 alkaen on se siitä luopunut. Tievalaistus on nyt sen varassa, mitä asukkaat itse vapaaehtoisesti kustantavat. Leppävaaran aseman kohdalla radan pohjoispuolella oleva suuri asutus on sensijaan järjestämättä muussa suhteessa, paitsi että aikaisemmin mainittu tiekunta pitää kunnossa tiet Leppävaaran ja Bergansin alueella. Kilon asemanseudulla ei ole aikaansaatu muita järjestelytoimenpiteitä, kuin ne vähäiset parannukset tieoloissa, mitkä ovat syntyneet tavallisia maalaiskunnan alueella esiintyviä kyläteitä rakennettaessa. Näitä kaikkia järjestelytoimenpiteitä ei kuitenkin voida pitää muuta kuin aivan vaatimattomina alkuina olojen kaupunkimaiseen järjestelyyn. Tosiasiallisesti on suurin osa aluetta edelleen kokonaan järjestämättä lainsäädännönkin edellyttämällä tavalla. Muutosta nykyiseen asiantilaan ei ilmeisesti voida aikaansaada niin kauan kuin tämä esikaupunkialue kuuluu maalaiskuntaan.

Kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n mukaan voidaan kunnallista jaoitusta muuttaa m.m. »jos siten edistetään tai helpoitetaan kunnallisten tehtävien täyttämistä», »jos muutos on omiaan huojentamaan tai tasoittamaan kunnallisia rasituksia tai muuten edistämään yhteiskunnallista tai taloudellista kehi-

tystä», tai »jos voimassaoleva jaoitus aiheuttaa epätyydyttäviä esikaupunkioloja, ehkäisee kunnallista kehitystä — — — taikka muuten havaitaan sopimattomaksi».

Edelläesitetty selvitys Espoon maalaiskunnan oloissa vallitsevasta tilanteesta on osoittanut, että kaikki tässä mainitut lain määräämät edellytykset jaoitusmuutoksen toimeenpanemiselle ovat olemassa.

19. ALUEEN MÄÄRITTELY.

Siitä, mikä alue olisi eroitettava Espoon maalaiskunnasta, on eri ehdotuksia olemassa.

Toisessa selvitysmiehen käsiteltäväksi lähetetyistä alotteista, nimittäin Albergan taajaväkisen yhdyskunnan lokakuun 1 päivänä 1926 päivätyssä esityksessä valtioneuvostolle, on ehdotettu, että Albergan taajaväkisen yhdyskunnan alue, siis vain Leppävaaran asemanseudun radan eteläpuolella oleva osa, erotettaisiin.

Toisessa samoin selvitysmiehelle lähetetyssä alotteessa, nimittäin Espoon maalaiskunnan kesäkuun 1 päivänä 1933 päivätyssä esityksessä valtioneuvostolle, on taas ehdotettu, että Espoosta olisi erotettava koko Leppävaaran asemanseutu ja että siihen luettaisiin koko Suur-Huopalahden kylä, Bredvikin ja Hagalundin yksinäiset verotilat sekä Mäkkylän sotilasvirkatalo ynnä siitä eroitetut tilat sekä osa Tarvon saarta jakamattomine vesialueineen.

Senjälkeen kuin jälkimmäinen esitys tehtiin, mikä esitys, kuten aikaisemmin on osoitettu, alkuaan on lähtenyt Albergan yhdyskunnan valtuuston asettamasta neuvottelukunnasta ja jota myös koko Leppävaaran asemanseudun edustajat Espoon maalaiskunnan valtuustossa yksimielisesti ovat kannattaneet, lienee katsottava, että ehdotus yksinomaan Albergan taajaväkisen yhdyskunnan alueen erottamisesta on rauennut. Ainoastaan yhdyskunnan erottaminen olisi muutenkin asiallisesti ollut mahdotonta hyväksyä. Esitystä ei tosin ole peruutettu, mutta ehdotuksella ei enää ole todellisuuspohjaa. Päätettäessä kunnan alueen uudestaanjärjestelystä on tämä esitys jätettävä raukeamaan.

Myöskin Espoon maalaiskunnan ehdotusta erotettavan kunnan osan alueeksi ei voida sellaisenaan asettaa jaoitusmuutoksen pohjaksi.

Ehdotuksen mukaan tulisi Kilon asemanseudun asutus edelleen jäämään Espoon maalaiskuntaan kuuluvaksi. Jaoitusmuutos jäisi näin toteutettuna puolinaiseksi. Aivan samat syyt, jotka puoltavat Leppävaaran asemanseudun erottamista, vaativat myöskin Kilon asemanseudun ottamista jaoitusmuutoksen ohjelmaan. Tämäkin asutus, joka v:n 1930 väestölaskennassa todettiin 720 hengeksi ja saman vuoden henkikirjoituksessa 835 hengeksi, eli melkein yhtä suureksi kuin Mäkkylän asutus ja enemmän kuin kolmas osa koko Leppävaaran asemanseudun asutuksesta, on esikaupunkiasutusta.

Jaoitusmuutosta suunniteltaessa on niin hyvin kunnallishallinnon tarkoituksenmukaisen järjestelyn kannalta kuin myös kielellisistä syistä päämääräksi asetettava, että kaikki Espoon maalaiskunnan piirissä olevat esikaupunkialueet, mikäli tämä suinkin on käytännössä mahdollista, erotetaan maalaiskunnasta. Paitsi Leppävaaran asemanseudun erottamista on vireillä myös kysymys Grankullan kauppalan rajojen ulkopuolelle syntyneitten esikaupunkialueitten liittämisestä Grankullan kauppalaan, mikä toimenpide yhdessä Leppävaaran asemanseudun erottamisen kanssa johtaisi juuri siihen, että Espoosta jälleen muodostuisi kunta, jonka asujamisto on pääasiallisesti maanviljelijöitä.

Hallitusmuodon 50 §:n mukaan »hallintoalueiden rajoja uudestaan järjestettäessä on varteenotettava, että alueet, mikäli asianhaarat sallivat, tulevat yksikielisiksi, taikka että toiskieliset vähemmistöt niillä tulevat niin pieniksi kuin mahdollista». Myöskin tämän hallitusmuodon säännöksen huomioonottaminen vaatii Kilon aseman-

seudun erottamista Espoon maalaiskunnasta. Tämä näkökohta oli ratkaisevana myös silloin, kun kaupungin esikaupunkivaltuuskunta ja mainittu valtionkomitea suunnitteli tämän seudun vastaista asemaa maan kunnallisessa jaoituksessa. Kilon asemanseudun 702 asukkaasta v. 1930 toimitetun väestölaskennan mukaan oli 230 eli 32.8 % suomen- ja 465 eli 66.2 % ruotsinkielisiä. (Muunkielisiä 7 eli 1.0 %). Vaikkakin ruotsinkieliset tällä alueella siis ovat huomattavana enemmistönä, on suomenkielisten lukumäärä kuitenkin siksi suuri, että jos vastaisen supistetun Espoon maalaiskunkunnan kielioloja tahdotaan järjestää hallitusmuodon vaatimusten mukaisesti, myös tämä osa on siirrettävä uuteen kuntaan. Uusi kunta tulee kaikissa oloissa sellaiseksi kaksikieliseksi kunnaksi, jossa suomi on enemmistön kielenä.

Vastaisen järjestämättömän esikaupunkiasutuksen ehkäisemisen kannalta ei ole ajateltavissa, että Kilon asemanseutu, joka pääliikenneväylien varrella sijaitsee Leppävaaran asemanseudun ja Grankullan kauppalan itärajan välillä, jäisi edelleen maalaiskunnan osaksi. Maantieteellisesti jäisi tämä Kilon seutu maalaiskunnan muista osista sangen eristettyyn asemaan ja kiertäisi kapeana vyöhykkeenä Grankullan kauppalaa. Kun asutusta ryhdyttäisiin sekä Leppävaaran että Grankullan puolella asemakaavallisesti järjestämään ja rakennustarkastusta ankarammin harjoittamaan, hakeutuisi järjestämätön asutus varmaankin entistä voimakkaammin tälle joko täysin järjestämättä jäävälle tai ainoastaan rakennussuunnitelman varaan jäävälle alueelle.

Kilon asemanseudun asutus on vanhoista ajoista läheisesti liittynyt Leppävaaran asemanseudun asutukseen. Onhan, kuten aikaisemmin on mainittu, Kilon, Klobbskogin ja Konungsbölen eräillä tiloilla edelleenkin jakamattomiakin vesialueita Iso-Huopalahdessa ja Laajalahdessa Leppävaaran asemanseudun eräitten tilojen kanssa. Myöskin nykyinen esikaupunkiasutus liittyy luonteeltaan lähemmin Leppävaaran asemanseudun vastaavaan asutukseen kuin Espoon maalaiskunnan muuhun asutukseen. Tosin on esikaupunkiasutus Kilon aseman ympäristöllä sikäli syntynyt itsenäisesti Leppävaaran asutuksesta riippumattomasti, että sen liikennekeskuksena on ollut Kilon asema, ja myös on asianlaita niin, että jonkunverran rakentamatonta aluetta vielä on Leppävaaran ja Kilon esikaupunkiasutusten välillä, mutta on vain ajan kysymys, milloin nämä asutukset kasvavat yhteen. Nykyään rakentamaton väli radan ja maantien varrella on rakennustoiminnalle varsin sopiva ja siten sijaitseva, että sillä on monet edellytykset ajan mittaan muodostua tämän seudun keskukseksi.

Myös useilla kunnallishallinnonkin aloilla Kilon alue läheisesti on liitetty Leppävaaran alueeseen. Niinpä kuuluvat, kuten edellä on osoitettu, Kilon seudun kylät joko kokonaan tai osaksi samoihin äänestysalueisiin sekä kansakoulu- ja köyhäinhoitopiireihin kuin Leppävaaran asutus. Albergan ruotsinkielisen kansakoulupiirin alakoulu sijaitsee sitäpaitsi Kilon kylän puolella, yläkoulun ollessa sen lähellä Suur-Huopalahden kylässä. Kilon jättäminen Espoon maalaiskuntaan, kun Leppävaaran alue kunnasta erotetaan, aiheuttaisi nykyään verrattain luonnollisten ja taloudellisesti edullisten piirien jakoja ja myös m.m. sen. että Kilolle ja Leppävaaralle yhteiset kansakoulut olisi edelleen pidettävä yhteisinä tai että Kiloa varten olisi ryhdyttävä heti rakentamaan uusia koulutaloja, mikä muuten ei olisi tarpeen.

Kunnallistaloudelliseltakin kannalta on välttämätöntä uuteen kuntaan siirtää myös Kilon seutu. Jos nimittäin uuden kunnan muodostaisi vain Leppävaaran asemanseutu, tulisi tämä kunta tuskin taloudellisesti riittävän voimakkaaksi. Uuden kunnan hallintokustannusten jakamiseksi riittävän laajan veronmaksajapiirin osalle on välttämätöntä, että Kilon asemanseudun suhteellisen veronmaksukykyinen väestö ottaa osaa uuden kunnan verotukseen. Laskelmat tästä puolesta esitetään edempänä.

Vihdoin on huomattava, että uuden kunnan alueen määritteleminen niin, että Kilon asemanseutu myös siirtyy uuteen kuntaan, luo niinhyvin asutuksen kannalta luonnollisemman ja tosioloja paremmin vastaavan kuin myöskin puhtaasti ulkokohtaisesti selvemmän länsirajan uudelle kunnalle. Kilon asemanseudun nykyisen asutuksen ja Grankullan kauppalan rajan välillä on noin 1.5 km asumatonta taivalta.

Maasto on tällä välillä osaksi niin kallioista ja pintasuhteiltaan niin epätasaista, että siihen tuskin voidaan edellyttää asutusta leviävän niin kauan kuin hyvää rakennusalaa tämän seudun muissa osissa on tarjona. Tämä kallioinen metsäseutu muodostaisi pitkiksi ajoiksi eräänlaatuisen luonnollisen rajan Grankullan kauppalan ja uuden kunnan välille. Tällaista eristävää rajaa ei saada Kilon ja Leppävaaran asemanseudun välillä. Nyt rakentamattomat maat näitten asutusten välillä ovat hyvää peltomaata ja asutukselle varsin sopivaa, jotapaitsi ne asemaltaan, kuten on mainittu, ovat näitten asutusten kehityksen kannalta varsin keskeisiä. Kunnanraja, joka kulkisi Suur-Huopalahden kylän nykyistä länsirajaa pitkin Konungsbölen, Kilon ja Klobbskogin rajaa vastaan, muodostuisi senlisäksi varsin mutkikkaaksi. Kilon kartano työntyisi suurena kielekkeenä uuden kunnan keskeisiin jo nyt rakennettuihin osiin.

Kaikki tässä esitetyt näkökohdat vaativat, että Kilon asemanseutu Leppävaaran asemanseudun kunnallisen aseman uudestaanjärjestämisen yhteydessä eroitetaan Espoon maalaiskunnasta ja että se myös alueellisesti luetaan Leppävaaran asemanseutuun kuuluvaksi ja liitetään edempänä ehdotettavaan uuteen kuntaan.

Myöskin Kilon asemanseudun väestön keskuudessa on sellainen mielipide laajalti vallalla, ettei Kilon asemanseutua ole jätettävä Espoon maalaiskuntaan kuuluvaksi senjälkeen kuin Leppävaaran asutus on kunnasta erotettu. Tähän kantaan vaikuttanee ennenkaikkea pelko siitä, että tämän asemanseudun verovelvolliset joutuisivat entistä raskaamman verotuksen alaiseksi, jos tämä seutu esikaupunkialueista yksin jäisi vanhaan kuntaan. Täysin yksimielistä kantaa ei paikkakunnalla asiasta kuitenkaan liene.

Sellainenkin käsitys Kilon asemanseudun vastaisesta kunnallisesta asemasta on esitetty, että tämä osa Espoon maalaiskuntaa kunnan jakamisen tapahtuessa siirrettäisiin Grankullan kauppalaan kuuluvaksi. Tämä ajatus lienee syntynyt lähinnä sen johdosta, että verotus Grankullan kauppalassa on suhteellisen alhainen. Grankullan kauppalaan kuuluessaan pääsisivät Kilon asemanseudun asukkaat, niin arvellaan, pienemmillä kunnallisveroilla kuin yhdessä Leppävaaran kanssa uuteen kuntaan kuuluvina. Tätä perustetta ei kuitenkaan voida pitää riittävänä kysymyksen ratkaisemiseksi tällä pohjalla. Kun sen lisäksi useimmat niistä eduista, mitkä liittyvät Kilon asemanseudun käsittelemiseen yhdessä Leppävaaran kanssa, jäisivät saavuttamatta tai puolinaisiksi, ei voida lähteä suunnittelemaan jaoitusmuutosta tässä mainitulla pohjalla.

Mitään mahdollisuuksia muodostaa Kilon asemanseutua itsenäiseksi kunnaksi ei toistaiseksi ole olemassa.

Puhuttaessa edellä Kilon asemanseudusta on tarkoitettu Kilon ja Konungsbölen yksinäistaloja sekä Klobbskogin kylää kokonaisuudessaan ynnä Bölskärrin ja Kvarnängenin alueita, eikä vain niitä osia näistä kylistä ja tiloista, jotka sijaitsevat aseman välittömässä läheisyydessä ja joissa on esikaupunkiasutusta. Nämä kylät ja yksinäistalot olisi siis erotettava Espoon maalaiskunnasta kokonaisuudessaan. Tämän kautta tosin jonkun verran sellaista maata, jota edelleen käytetään maataloudellisiin tarkoituksiin, siirtyisi uuteen kuntaan. Riittävää aihetta ryhtyä kysymyksessäolevia tiloja jakamaan niin, että maataloudellisesti käytetyt osat edelleen jäisivät Espoon maalaiskuntaan, ei kuitenkaan ole olemassa. Näin käytettyä maata on lopulta suhteellisen vähän ja tärkeimmät osat näistä, nimittäin Kilon kartanon viljelysmaat, sijaitsevat siten, että ne ovat esikaupunkiasutukselle varsin alttiit. Harkintamahdollisuuksia olisi korkeintaan Klobbskogin kylän eteläosassa oleviin maihin nähden, mutta täytyy näittenkin jättämiseen nähden Espoon maalaiskuntaan niitten vähäisyyden takia tulla kielteiseen tulokseen.

Ehdotuksesta, että yllämainitut Kilon asemanseudun kylät ja yksinäistilat kokonaisuudessaan liitetään uuteen kuntaan, on kuitenkin aihetta tehdä eräs poikkeus. Sen toteuttaminen on kuitenkin riippuvainen Grankullan kauppalan ympäristön kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestelystä. Siinä tapauksessa, että Smedsbyn

kylä liitetään sanottuun kauppalaan, on mahdollista ja perusteltua aihetta hyväksyä eräs Grankullan Saviteollisuus O.Y:n toukokuun 5 päivänä 1934 valtioneuvostolle tekemä esitys aikaisemmin mainitun Tiilimaa, R. N:o 1^{18} Klobbskogin kylässä, -nimisen tilan siirtämisestä Grankullan kauppalaan. Asiaa käsitellään tarkemmin Grankullan liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (kts. mietintö n:o 16). Mainittakoon tässä kuitenkin, että tällä tilalla oleva teollisuuslaitos, sanotun yhtiön keramiikkitehdas, on sekä liikenneyhteyksiltään että taloudellisesti erillään Kilon asemanseudun asutuksesta. Liikkeen johto ja henkilökunta asuvat Grankullan kauppalassa tai siihen liitettäväksi ehdotettavalla alueella, ja kauppalan alueen laajennuksen jälkeen tulisi puheenaoleva teollisuustontti välittömästi rajoittumaan kauppalan alueeseen.

Aikaisemmin mainittuun Espoon maalaiskunnan valtuuston ehdotukseen uudeen kunnan alueeksi on siis välttämätöntä tehdä sellainen muutos, että uuteen kuntaan siirretään Kilon ja Konungsbölen yksinäistalot, Klobbskogin kylä kokonaisuudessaan, lukuunottamatta Tiilimaa, R. N:o 1^{18}, -nimistä tilaa, sekä ne Pappilasta erotetut tilat, mitkä muodostavat Bölskärr-nimisen alueen, ja ne Kvarnbyn kylään Pätis- ja Pellisnimisiin tiloihin kuuluvat tilat, mitkä muodostavat Kvarnängenin alueen.

Toinenkin oleellinen muutos maalaiskunnan ehdottamaan alueeseen nähden on selvitysmiehen mielestä välttämätön. Tämä muutos koskee alueen koko eteläosaa eli Hagalundia. Ehdotus, että Hagalund Leppävaaran asemanseudun kunnallista asemaa uudestaan järjestettäessä luettaisiin ehdotettuun uuteen Leppävaaran kuntaan, on syntynyt ennenkuin n.s. Jorvaksen tie oli olemassa. Senjälkeen kuin tämä tie on valmistunut, on Hagalundin asema kaupunkiin nähden kokonaan muuttunut. Alue on nyttemmin joutunut niin välittömään liikenneyhteyteen kaupungin kanssa, että sen liittäminen kaupunkiin näyttää ainoalta oikealta ratkaisulta. Selvitysmiehen ehdotus esitetään Hagalundin aluetta koskevassa erikoisselvityksessä (kts. mietintö n:o 15).

Espoon maalaiskunnasta olisi siis tässä yhteydessä erotettava vain Suur-Huopalahden kylä kokonaisuudessaan, Bredvikin yksinäinen virkatalo, Mäkkylän yksinäinen sotilasvirkatalo, Kilon yksinäinen virkatalo, Klobbskogin kylä kokonaisuudessaan lukuunottamatta Tiilimaa, R. N:o 1^{18}, -nimistä tilaa, Konungsbölen yksinäinen verotalo, Bölskärrin ja Kvarnängenin alueisiin kuuluvat tilat sekä kaikki edellämainituista yksinäistiloista erotetut tilat ynnä ne jakamattomat vesialueet ja rauhoituspiirit Iso-Huopalahdessa ja Laajalahdessa, mitkä kuuluivat tässä mainituille kylille ja tiloille.

Näin muodosteltu alue on varsin kauniisti pyöristetty. Sen rajat ovat ehjät ja selvät. Sen pinta-ala on, Tiilimaa mukaan luettuna, 2,526.35 ha, josta maata 2,258.4 ha ja vettä 267.95 ha. Asukasmäärä olisi, jos v:n 1930 väestölaskennan tuloksia pidetään perustana, 3,453. V:n 1930 henkikirjoituksen mukaan väestö olisi 3,965 ja v:n 1933 henkikirjoituksen mukaan 3,639. Voidaan siis sanoa, että tämän alueen asukasmäärä lähivuosina tulisi olemaan 3,600 hengen vaiheilla. Espoon maalaiskunnan asukasmäärä taas tulisi olemaan noin 7,000.

Huomautettakoon tässä yhteydessä siitä, että Mäkkylän sotilasvirkatalon rajalla Helsingin maalaiskunnan puolella sijaitsevan Kånalan kylän siirtäminen tähän uuteen kuntaan näyttää välttämättömältä. Kånalan kylässä oleva esikaupunkiasutus on nimittäin kasvanut kiinni Mäkkylän asutukseen siten, ettei ole mahdollista aikaansaada selvää ja luonnollista rajaa näitten asutusten välille. Luonteeltaan liittyy Kånalan kylä muutenkin lähemmin Leppävaaran asemanseudun asutukseen kuin muu Pitäjänmäen aseman ympäristöön syntynyt esikaupunkiasutus, joka sijaitsee kaupungin omistamalla maalla. Kånalan kylä on myös vanhoina aikoina ollut läheisesti liittynyt Leppävaaran ja Kilon asemanseutujen asutukseen päättäen m.m. siitä, että Kånalan kylällä, kuten on mainittu, edelleen on jakamattomia vesialueita yhdessä mainittujen seutujen tilojen kanssa. Ehdotusta, että Kånalan kylä liitettäisiin tähän uuteen kuntaan, perustellaan tarkemmin Pitäjänmäen liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (kts. mietintö n:o 6 sivut 21—24).

20. UUDEN KUNNAN HALLINTOMUOTO.

Senjälkeen kuin näin on selvitetty, mikä alue on erotettava Espoon maalaiskunnasta, on tarkemmin tutkittava, miten tämän erotettavan alueen vastainen kunnallinen hallinto on järjestettävä. Seuraavat mahdollisuudet ovat tarjona: alueen liittäminen kaupunkiin, alueen muodostaminen kauppalakunnaksi tai sen muodostaminen maalaiskunnaksi.

Suunnitelmassa, minkä Helsingin kaupungin valtuuston v. 1920 asettama esikaupunkivaltuuskunta v. 1921 esitti kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen muuttamiseksi, oli ehdotettu, että kysymyksessä oleva Leppävaaran—Kilon asemanseutu samoinkuin myös Hagalund liitettäisiin kaupunkiin. Myöskin siinä ehdotuksessa, minkä professori *Antti Tulenheimon* puheenjohdolla toiminut läänin itsehallintoa y.m. valmistava valtion komitea v. 1923 julkaisi maan uudesta lääninjaosta, oli kaupungin esikaupunkivaltuuskunnan ehdotuksen mukaisesti asetutttu tälle kannalle. Kaupunkikunnan alue oli myös tällä suunnalla määriteltävä niin, että kaupunkikunnan ja suunnitellun Helsingin käskynhaltijakunnan alueet olisivat langenneet yhteen.

Useat syyt puhuvat kieltämättä sen puolesta, että Leppävaaran—Kilon asemanseutu, kuten esikaupunkialueet yleensä, liitettäisiin kaupunkiin. Edelläesitetty selvitys tämän alueen väestöoloista osoittaa riidattomasti, että tämän alueen väestö on kaupungissa toimeentulonsa saavaa esikaupunkiväestöä. Kunnallisen jaoituksen järjestämisessä noudatettavien yleisten periaatteiden mukaan olisi siis tämäkin asutus siirrettävä kaupunkiin kuuluvaksi. Alueen asemakaavallinen järjestely ja rakennustoiminnan valvonta tulisi epäilemättä myös tehokkaammaksi ja korkeampia vaatimuksia vastaavaksi, jos alue olisi kaupungin asemakaava- ja rakennustarkastusviranomaisten johdon ja valvonnan alaisena. Selvänä voidaan myöskin pitää, että alueen väestö nauttiessaan kaupunkikunnan jäsenten oikeuksia pääsisi kuntien tärkeimpien hallintohaarojen, kuten köyhäinhoidon, sairaanhoidon ja kansakoulutoimen aloilla osalliseksi suuremmista eduista ja paremmasta hoidosta kuin mitä esikaupunkialueen oma kunnallishallinto pitkiin aikoihin voi tarjota.

Näistä näkökohdista huolimatta ei selvitysmies kehityksen ja asian nykyisessä vaiheessa katso voivansa ehdottaa alueen liittämistä nyt jo kaupunkiin. Näyttää toistaiseksi tarkoituksenmukaisimmalta luoda tämän alueen kunnallishallinnossa välitila, joka samalla kuin se poistaa pahimmat nykyään vallitsevat epäkohdat, tekee alueen liittämisen kaupunkiin vastaisuudessa olojen tehdessä tämän suorastaan välttämättömäksi, mahdollisimman yksinkertaiseksi.

Huomattava on, että ehkä tärkein syy alueen liittämiseen kaupunkiin, mikä pakotti niin hyvin kaupungin esikaupunkivaltuuskunnan v. 1920 kuin edellämainitun valtion komitean v. 1923 ehdottamaan kaupunkiin liittämistä, nimittäin pyrkimys saada kaupunkikunnan ja käskynhaltijakunnan alueet mikäli suinkin mahdollista yhtäpitäviksi, ei tällä hetkellä ole ajankohtainen. Kysymys käskynhaltijakunnan perustamisesta on ainakin toistaiseksi rauennut eikä myöskään kysymys maan lääninjaon perusteellisesta uudistamisesta, mikä kysymys myös voi vaikuttaa asiaan, sekään ole nykyään ratkaisemisvaiheessa. Tämän alueen kunnallista asemaa määriteltäessä on kuitenkin, vaikka tässä mainitut kysymykset nykyään ovat lepoasteella, sikäli otettava huomioon esitetyt suunnitelmat, että niitten toteuttamista ei alueen uudestaanjärjestelyn kautta vaikeuteta. Tämä on myöskin mahdollista, vaikka alue nyt muodostetaankin itsenäiseksi kunnaksi, edellyttäen, että alueen rajat määrätään myös tätä silmälläpitäen.

Kysymyksessäoleva Leppävaaran—Kilon alue sijaitsee toistaiseksi verrattain pitkällä kaupungin nykyisestä rajasta ja siltä alueelta, jolle kaupungin asutus nykyistä asemakaavaa järjestelmällisesti laajennettaessa olisi ohjattava. Leppävaaran asema on 11 km:n ja Kilon asema 13 km:n päässä kaupungin pääasemalta. Turkuun johtavan

maantien varrella alkaa tämä alue noin 10 km:n ja loppuu noin 15 km:n kohdalla. On tuskin luultavaa, että kaupunki tämän alueen etäisyyden vuoksi lähivuosina voisi tai edes haluaisi käyttää alueen järjestämiseen sanottavasti varoja, varsinkin kun kaupunkia lähempänä olevien kaupunkiin liitettävien esikaupunkien hoito ja järjestäminen myös tulee vaatimaan menoja, ja varojen käyttäminen aluksi näihin on sekä välttämätöntä että asianmukaista.

Alueen etäisyys kaupungista aiheuttaa senkin, että myös alueen väestö lienee kaupunkiin liittämistä vastaan. Kuten edellä on esitetty, voi olla asiallista syytä siihen paikkakunnan väestön keskuudessa vallitsevaan käsitykseen, että asemakaava-, rakennus- ja terveydellisten olojen kehittäminen tulee tapahtumaan hitaammin alueen kuuluessa kaupunkiin kuin jos alueen väestö itse saisi määrätä näistä asioista. Suurempia varoja vaativiin asemakaavallisiin y.m. järjestelytöihin, m.m. vesijohdon ja viemäriverkoston rakentamiseen, itsenäinen kunta tosin ei pitkiin aikoihin tulle saamaan varoja. Alueelle voidaan kuitenkin hankkia tarpeelliset asemakaavat ja rakennustarkastus ja sitä paitsi voidaan suorittaa joukko pienempiä katu- ja tietöitä, jotka sellaisinaankin ovat hyödyllisiä ja parantavat oloja alueella. Alueen jättäminen oman kunnallishallinnon varaan merkitsee käytännössä sitä, että alueen järjestämisessä tyydytään toistaiseksi alempaan standardiin kuin mitä kaupungissa pidetään välttämättömänä. Väliasteena paikkakunnan kehityksessä voidaan tällaista tilannetta puoltaa. Kun paikkakunnan väestö ilmeisesti myös on valmis tyytymään tällaiseen järjestelyyn ja mahdollisesti vastustaakin kaupunkiin liittämistä, ei näytä olevan syytä yleisedunkaan kannalta toistaiseksi vaatia alueen liittämistä kaupunkiin.

Harkittaessa, onko alue liitettävä kaupunkiin vai onko se muodostettava itsenäiseksi kunnaksi, on erittäin vaikuttavana seikkana otettava huomioon myös se, onko itsenäisen kunnan toiminnalle olemassa riittävä taloudellinen pohja. Edelläesitetyllä tavalla rajoitetulla Leppävaaran—Kilon alueella oli v. 1931 toimitetun taksoituksen mukaan tällä alueella taksoitettuja tuloja 19,630,300 markkaa. Aikaisemmin esitetystä luvusta 20,453,400 eroaa tämä luku siis siinä, että Hagalundin alueella taksoitetut tulot on vähennetty. V. 1934 taksoitetut tulot olivat vastaavasti 12,445,600 markkaa. V. 1931 todettu veroäyrimäärä vastaa yleensä pienempien kaupunkien sekä vastaavassa asemassa olevien kauppaloiden veroäyrimäärää. V:n 1934 taksoituksessa saatu äyrimäärä laskee sensijaan huomattavasti näitten alle. Mainittakoon, että esim. Lohjan veroäyrimäärä samoina vuosina oli 260,041 ja 217,411 (asukasluku v. 1931 4,755), Seinäjoen 220,604 ja 209,582 (4,080), Keravan 249,118 ja 147,984 (4,001), Valkeakosken 143,217 ja 124,372 (3,398), Pieksämän 130,165 ja 116,157 (2,500), Haagan 181,507 ja 139,186 (2,476) ja Grankullan 166,549 ja 159,073 (1,641). Taloudellisesti edullisina vuosina tällä alueella itsenäiseksi kunnaksi muodostettuna siis tulisi olemaan taloutensa pohjana veroäyrimäärä, jota yleensä on pidetty riittävänä uusia kauppalakuntia muodostettaessa. Taloudellinen pohja on kuitenkin, kuten aikaisemmin on mainittu, heikko ja suuresti riippuvainen taloudellisen elämän vaihteluista. Vuosina 1933 ja 1934, jolloin pula-aika ja työttömyys olivat ankarimmillaan olisi tällä alueella tuskin ollut mahdollisuuksia ilman valtion tukea tulla toimeen itsenäisenä kuntana. Kun taksoituksen tulokset kuitenkin aikaisemmilta vuosilta ovat olleet suhteellisen edulliset, voidaan ehkä edellyttää, että tämän alueen taloudellinen pohja senjälkeen kuin pula-aika alkaa olla sivuutettu, tulee kohoamaan. Noudattamalla alkuvuosina suurta pidättyväisyyttä uuden kunnan taloudenhoidossa, voitanee välttää verorasituksen muodostumista ylivoimaiseksi. Edempänä esitettävät laskelmat uuden kunnan menoista ja tuloista osoittavat, että veroäyriltä kannettava määrä voidaan pysyttää noin 9 markassa. Riittävää aihetta vaatia alueen liittämistä jo nyt kaupunkiin sillä perusteella, että uusi kunta muodostuisi taloudellisesti liian heikoksi, ei siis ole olemassa. Huomioonottaen pula-ajan vuoksi tapahtuneen verotettavien tulojen alenemisen olisi kuitenkin varovaisinta siirtää uuden kunnan toiminnan aloittaminen vuoden 1937 alkuun.

Selvitysmies tulee näinollen siihen tulokseen, että toistaiseksi voidaan luopua ajatuksesta liittää Leppävaaran—Kilon asemanseutu kaupunkiin. Tästä seuraa, että alue on muodostettava itsenäiseksi kunnaksi.

Esityksessä, jonka Espoon maalaiskunnan valtuusto on tehnyt Leppävaaran asemanseudun erottamisesta maalaiskunnasta, on ehdotettu, että muodostettava uusi kunta tulisi maalaiskunnaksi. Ehdotus nojautuu Leppävaaran asemanseudun asujamiston kokouksessa toukokuun 5 päivänä 1929 pidetyn yleisen kokouksen asettaman neuvottelukunnan mietintöön, jota aikaisemmin on selostettu. Maalaiskuntamuotoa perustellaan tässä mietinnössä pääasiallisesti viittaamalla siihen »huomattavaan tuottamattomain kustannusten aivan hyödyttömään eroon», mikä on olemassa kauppalan ja maalaiskunnan hallintokustannusten välillä. Kauppalan hallintokustannuksista puhuttaessa lienee lähinnä ajateltu kustannuksia kauppalanjohtajan palkkaamisesta. Neuvottelukunta laski nämä lisämenot 33,000 markaksi.

Tällaiselle näkökohdalle ei kuitenkaan voi antaa ratkaisevaa merkitystä hallintomuotoa valittaessa. Kysymyksessäoleva lisämeno on, vaikkapa se olisi suurempikin kuin edellä on mainittu, siksi vähäpätöinen, ettei sillä ole sanottavaa vaikutusta verorasitukseen. Veroäyriltä kannettavaan määrään se voi vaikuttaa 25—30 penniä. Asiaa on arvosteltava toiselta kannalta.

Pääkysymys on, voidaanko maalaiskuntamuotoa pitää sopivana hallintomuotona, kun kaupunkimainen asutus on saanut niinkin suuren laajuuden kuin tässä tapauksessa on asianlaita.

Mainitussa Leppävaaran neuvottelukunnan mietinnössä edellytetään, kuten päämietinnössä esitetystä selostuksesta ilmenee, että jos uusi kunta muodostetaan maalaiskunnaksi, sen piiriin perustetaan kolme taajaväkistä yhdyskuntaa. Nämä olisivat Albergan nykyinen taajaväkinen yhdyskunta, Leppävaaran taajaväkinen yhdyskunta, johon luettaisiin Leppävaaran ja Bergansin tilat, sekä Mäkkylän taajaväkinen yhdyskunta. Jos kunnan alueeseen tulisi kuulumaan myöskin Kilon asemanseutu, olisi tämäkin alue saman ohjelman mukaisesti julistettava taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Samoin kai olisi, siinä tapauksessa, että Kånalan kylä liitettäisiin tähän kuntaan, myöskin tämä julistettava taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Tällaisia yhdyskuntia tulisi siis kunnan piirissä olemaan neljä tai viisi, ja koko kunta jakaantuisi näitten yhdyskuntien kesken. Tällaisen järjestelyn tarkoituksena olisi, kuten mietinnöstä selviää, että kunkin eri asutusryhmän väestö vastaisi oman alueensa järjestelykustannuksista, nämä kustannukset kun olisi perittävä kunkin yhdyskunnan erikoisveroina. Erikoisesti on tällöin ajateltu, että Albergan nykyisen taajaväkisen yhdyskunnan asujamisto vapautuisi kustannuksista muitten yhdyskuntien olojen järjestämisestä. Perusteluna useitten eri yhdyskuntien muodostamiselle on myös esitetty, että asemakaavalliset y.m. järjestelytoimenpiteet helpottuisivat, jos kukin yhdyskunta olisi neuvotteluissa oman alueensa maanomistajain kanssa. Kunnan jako yhdyskuntiin on tätä silmälläpitäen myös ehdotettu tehtäväksi siten, että kullakin yhdyskunnalla olisi omat maanomistajansa.

Näin suunniteltua kunnallishallinnon järjestelyä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena eikä hyväksyttävänä. Jo se, että suhteellisen pienen kunnan alueella toimisi useita taajaväkistä yhdyskuntaa, on huomattava organisatoorinen heikkous. Kukin yhdyskunta muodostuisi sekä taloudellisesti että henkisesti liian heikoksi voidakseen suorittaa ne järjestelytyöt, joitten hoitoa ja rahoittamista varten kunta juuri on erotettava Espoon maalaiskunnasta. Kokemukset Albergan taajaväkisen yhdyskunnan toiminnasta tukevat tätä käsitystä ja kuitenkin on tämä yhdyskunta se, jolla olisi parhaimmat toimintamahdollisuudet. Vaikka kukin tässä puheenaoleva asutusryhmä alkuaan onkin syntynyt itsenäisesti toisistaan riippumatta, ovat ne vähitellen jo niin kasvaneet yhteen ja tulevat sitä vastaisuudessa vielä enemmän tekemään, että niitten asemakaavoittamisen johdon tulee olla keskitettyä. Vielä rakentamattomat osat nykyisten asutusryhmien välillä ovat, kuten aikaisemminkin on mainittu, tämän seudun

vastaista keskustaa, ja on tällaisina asemakaavallisesti käsiteltävä. Jo tämänkin vuoksi on välttämätöntä, että koko tämän seudun asemakaavatointa käsitellään kokonaisuutena. Mutta keskitys tuottaa ennenkaikkea sen edun, että asemakaavatoimen samoinkuin rakennustarkastuksen hoitoa varten voidaan palkata riittävän pätevät työvoimat. Tosin voidaan ainakin teoreettisesti ajatella sellaista järjestelyä yhdyskuntamuodon pohjalla, että kaikkien neljän tai viiden yhdyskunnan rakennustarkastajaksi otettaisiin sama henkilö, jolloin tälle henkilölle ehkä voitaisiin varata tyydyttävät palkkaedut, mutta tällainen järjestely on aiheettoman monimutkainen. Kunnan jäsenten kannalta tällä järjestelyllä olisi sekin etu, että yhdyskunnat itse pääsisivät suorittamasta rakennustarkastajan palkkaa, koska tällaisen rakennustarkastajan palkan, milloin hänen tulonsa toimituspalkkioista eivät ole riittävät, suorittaa valtio. Siihen nähden, että asutus jo on saavuttanut huomattavan laajuuden ja alueen väestön veronmaksukyky kestää rakennustarkastuksesta mahdollisesti aiheutuvan rasituksen, on valtiolla tuskin syytä suosia tällaista järjestelyä.

Mahdollista on, että uuden kunnan hallintomuotoa ja kunnan jakamista taajaväkisiin yhdyskuntiin aikoinaan suunniteltaessa, ei riittävää huomiota kiinnitetty siihen, että rakennussuunnitelmien aikaansaaminen eri asutusalueita varten oli oleva mahdollista, vaikka asianomaista asutusryhmää ei olisi julistettu taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Senjälkeen kuin mainitun neuvottelukunnan mietintö valmistui, onkin tosin maaherran toimesta pantu vireille kysymys rakennussuunnitelman laatimiseksi Leppävaaran aseman ympäristöllä sijaitsevia osia varten, kuten aikaisemmin on todettu. Tätä tietä on kylläkin mahdollisuuksia saada aikaan rakennussuunnitelma samoin kuin rakennustarkastaja. Tällä pohjalla ja yleistä tielainsäädäntöä soveltamalla voidaan myös tieolotkin kehittää määrätylle asteelle. Voidaan nimittäin, kuten sekä Albergan taajaväkisen yhdyskunnan piirissä että Harakan ja Leppävaaran esikaupunkialueilla on tapahtunut, muodostamalla tiekuntia saada jo olemassaolevien teiden kunnossapito järjestetyksi siten, että kunnossapitokustannukset jaetaan tien käyttäjien kesken. Siinä tapauksessa, että nämä lainsäätäjän tarjoamat mahdollisuudet rakennussuunnitelmien laatimiseksi ja tiekysymyksen järjestämiseksi ilman taajaväkisiä yhdyskuntia ovat olleet uuden kunnan hallinnon suunnittelijoille tunnetut, on ehkä, kuten useinmainitun neuvottelukunnan mietinnöstä voidaan päätellä, ehdotus kunnan alueen jakamisesta taajaväkisiin yhdyskuntiin aiheutunut siitä, että on katsottu sittenkin helpommaksi ja yksinkertaisemmaksi järjestää katujen ja teitten rakentaminen ja ylläpitäminen sekä muut rakennussuunnitelman toteuttamisesta johtuvat työt yhdyskunnan toimesta ja sen kustannuksella. Kieltämättä näin onkin jossain määrin asianlaita. Katu- ja tiekysymyksen järjestämisen kannalta on kuitenkin niinhyvin taajaväkisen yhdyskunnan hallintomuodolla kuin menettelyllä, joka perustuu tavalliseen maaseudun rakennussuunnitelmaan ja tiekuntiin, huomattava puute, mikä ratkaisevasti vaikuttaa sekä katu- ja tiekysymyksen järjestelyyn että lopulta myös uuden kunnan hallintomuodon valintaan.

Kauppalamuodon käytäntöönottamisesta uuden kunnan hallinnossa on nimittäin se varsin huomattava etu, että maanomistajat, siis uuden kunnan alueella toimivat suuret maakeinotteluyhtiöt ja muut suuret maanomistajat, lain mukaan voidaan velvoittaa korvaamaan kunnalle katumaan lunastukset, katujen rakentamiskustannukset ja mahdollisesti tarvittavien viemärien rakentamiskustannukset. Näissä kohdin on kauppalassa noudatettava samoja asemakaavalain määräksiä, mitkä ovat kaupunkeihinkin nähden voimassa.

Sekä asemakaavojen laatiminen että varsinkin kustannuskysymys tulee tämän kautta ensinnäkin huomattavasti yksinkertaisemmaksi hoitaa, kuin jos kunta pysyy maalaiskuntana. Koska maanomistaja silloin, kun kunta on maalaiskuntana, ei sen pitemmälle kuin tielaissa tien käyttäjiin nähden on säädetty, ole velvollinen ottamaan osaa katu- ja tiekustannuksiin ja maan luovuttamiseen katuja ja teitä varten, on kustannuskysymykset aina, milloin maanomistajat tahdotaan saada kustannuksista

osallisiksi, neuvottelujen avulla sovittava ja maanomistajat suostutettava vapaaehtoisiin sitoumuksiin. Tällaiset neuvottelut käyvät useimmiten varsin pitkällisiksi ja niitten tulokset vähäisiksi, kuten Albergan taajaväkisessä yhdyskunnassakin usein on todettu. Yhdyskunnan asemakaava- ja rakennusolojen kehitys jää tässä tapauksessa myös viime kädessä maanomistajan tahdosta riippuvaksi. Sen asemakaavamonopolin turvin, minkä asemakaavalaki suo myös kauppalalle, sujuvat valmistelevat neuvottelut kauppalan viranomaisten ja maanomistajain välillä paljon helpommin.

Kauppalamuoto muodostuu lopulta kunnan veronmaksajillekin huomattavasti halvemmaksi kuin maalaiskuntamuoto taajaväkisine yhdyskuntineen juuri sen edellämainitun syyn vuoksi, että maanomistaja on velvollinen korvaamaan kunnalle katumaan lunastuksen sekä kustannukset katujen ja viemäreitten rakentamisesta. Maalaiskunnan ja taajaväkisen yhdyskunnan täytyy, jos ne haluavat lunastaa maata katuja ja teitä varten, suorittaa tästä täysi korvaus, sekä rakentaa kadut ja viemärit saamatta tämän aiheuttamista menoista mitään korvausta. Ne menojen vähennykset, mitkä tästä kunnalle ja verovelvollisille syntyvät, ovat niin huomattavat, että niiden rinnalla kauppalan hieman korkeammat hallintokustannukset eivät mitään merkitse.

Sen laskelman johdosta, että yhdyskuntamuotoa edelläesitetyllä tavalla sovellutettaessa kukin asutusryhmä joutuisi vastaamaan omista järjestelykustannuksistaan, on vielä mainittava, että tällainen järjestely ei yleiseltä kannalta ole tässä tapauksessa hyväksyttävä. Taloudellisesti heikoimmat osat kuntaa jäisivät tämän kautta varsin epäedulliseen asemaan ja todennäköisesti pitkiksi ajoiksi järjestämättä. Eräänlaatuinen verotasaus on tässä yleisedun kannalta välttämätön ja se voidaankin aikaansaada kauppalamuodon avulla.

Selvitysmies tulee näillä perusteilla siihen tulokseen, että uusi kunta alun pitäen on muodostettava kauppalaksi. Jos kunta tulisi maalaiskunnaksi, jäisi se päämäärä, johon kunnallisen jaoituksen muuttamisella tässä tapauksessa pyritään, varsin tärkeiltä osin saavuttamatta.

21. KAUPPALAN NIMI.

Kun näinollen uusi kauppalakunta on muodostettava, joutuu myös harkittavaksi ja päätettäväksi, mikä nimi tälle uudelle kunnalle on annettava.

Yleisesti hyväksyttynä ja hyväksyttävänä käytäntönä on pidettävä sitä, että perustettavan uuden kunnan nimeksi otetaan jokin vanha, yleisesti tunnettu ja mikäli mahdollista uuden kunnan keskeisimmille osille kuuluva paikannimi.

Etsittäessä tämän periaatteen mukaisesti uuden kunnan alueelta kunnan nimeksi soveltuvaa paikan nimeä, tarjoutuu ensimäisenä käytettäväksi nimi Alberga. Tämä kartanon nimi on vanha. Valtioneuvos *August Ramsayn* ilmoituksen mukaan esiintyi se asiakirjoissa ensi kerran v. 1697. Se on myös nykypolvelle yleisesti tunnettu. Tämän nimen suomenkielinen vastine Leppävaara on ruotsinkielisestä nimestä käännös ja on tehty v. 1913, kun Albergan kartano jaettiin. Leppävaara on myös nykypolvelle yleisesti tunnettu. Paikkakunnan oman väestön keskuudessa on kuitenkin, kuten aikaisemmin on mainittu, Alberga ja Leppävaara-nimityksiä kauan käytetty kahden eri alueen nimenä. Ainoastaan aseman nimenä ovat nämä nimitykset synonyymeja.

Samaa paikkaa tarkoittavina eroavat kuitenkin ruotsinkielinen Alberga ja suomenkielinen käännös tästä Leppävaara, liiaksi toisistaan. Suotavana on yleensä pidettävä, että kaksikielisten paikkakuntien nimet niin pitkälle kuin mahdollista ulkonaisestikin ovat samankaltaiset.

On tarjona eräs toinen paikallinen nimi, joka historiallisesti on vielä vanhempi kuin äsken mainittu ja joka täyttää vaatimuksen, että suomen- ja ruotsinkielisen nimityksen tulee ulkonaisestikin vastata toisiaan.

Uuden kunnan keskeisimmän ja laajimman kylän nimi on, kuten edellä on todettu

Suur-Huopalahti, ruotsinkielellä Stor-Hoplaks. Suur-Huopalahti—Stor-Hoplaks nimitystä on käytetty vastakohtana Pikku-Huopalahti—Lill-Hoplaks nimelle, mikä oli Helsingin maalaiskunnassa olleen, nyttemmin Helsingin kaupungin ja Haagan kauppalan kesken jaetun naapurikylän nimi. Suomenkielinen nimi Huopalahti on kuitenkin alkuaan ollut toinen. Professori *Väinö Voionmaan* tutkimusten mukaan on Huopalahden alkuperäinen suomenkielinen nimi Haapalahti. Haapalahden nimi esiintyy tämän paikkakunnan nimenä 1500-luvulta olevissa kartoissa ja on ilmeisesti paikkakunnan vanhin nimi, joka on peräisin niiltä esihistoriallisilta ajoilta, jolloin hämäläiset harjoittivat täällä merikalastusta. Ruotsinkielinen nimi Hoplaks on väännös tästä nimestä ja nykyään käytetty suomenkielinen nimi Huopalahti vuorostaan väännös Hoplaks-nimestä. Huopalahti ja Hoplaks-nimillä ei ole asiallista sisältöä.

On siis tarjona tilaisuus palauttaa käytäntöön ikivanha kaunissointuinen suomenkielinen paikan nimi Suur-Haapalahti. Sen ruotsinkielisenä vastineena voidaan säilyttää nykyinen Stor-Hoplaks. Tätä nimitystä vastaan puhuu tosin se, että itäisen naapurikunnan ja myös erään lähiseudun aseman nimi on Huopalahti—Hoplaks, mistä käytännössä voisi aiheutua sekaannusta. Tähän voidaan kuitenkin huomauttaa, että nykyinen Huopalahden kunta tulee, jos selvitysmiehen ehdotus hyväksytään, kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestämisen yhteydessä, lakkaamaan. Mitä taas mainittuun aseman nimeen tulee, niin on se nykyäänkin epäasianmukainen sikäli, että asema ei edes sijaitse Huopalahden kunnassa, vaan Haagan kauppalassa. Senjälkeen kun Huopalahden kunta on lakkautettu, olisi aihetta sekä asiallisista että kielellisistä syistä ottaa tämän aseman nimikysymys tarkistettavaksi. Jos käytännössä osoittautuisi, että Suur-Haapalahti ja Huopalahti-nimien käyttö aiheuttaisi sekaannusta, olisi aseman nimikysymystä ratkaistaessa tälle asemalle valittava toinen nimi ja Alberga-Leppävaaran aseman nimeksi otettava kauppalan uusi nimi.

Alberga—Leppävaara-nimen hylkäämistä uuden kauppalan nimeä valittaessa voi perustella myös siltä kannalta, että Kilon asemanseudun asukkaat ehkä vieroksuisivat tätä naapuriaseman nimeä yhteisen kunnan nimenä ja olisivat halukkaammat omaksumaan toisen vähemmän epäedullisia mielikuvia herättävän nimen.

Näihin näkökohtiin viitaten selvitysmies siis ehdottaa, että muodostettavan uuden kauppalan nimeksi määrättäisiin S u u r-H a a p a l a h t i—S t o r-H o p l a k s.

22. VÄLINSELVITYKSESSÄ KÄYTETTÄVÄ YLEINEN JAKOPROSENTTI.

Espoon maalaiskuntaa jaettaessa on tarpeellista toimeenpanna kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 4 §:ssä edellytetty välinselvitys uuden kauppalakunnan ja supistetun maalaiskunnan välillä. Kaikesta siitä päättäen, mikä on ilmennyt omaisuuden jakokysymystä alustavasti käsiteltäessä ja josta edempänä tehdään selkoa, ei yksimielisyyttä taloudellisessa välinselvityksessä voida aikaansaada asianomaisten kesken, minkä vuoksi selvitysmiehen on laadittava oma ehdotuksensa välinselvitykseksi.

Ensiksikin on määrättävä ne yleiset suhdeluvut, joita kunnan varojen ja velkojen jakamisessa on pidettävä perustana eli n.s. yleinen jakoprosentti.

Aikaisemmin on jo mainittu, että kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 6 §:n mukaan omaisuuden ja myös sitoumusten jakamisen perusteena voidaan ensi sijassa käyttää kunnan osien pinta-alaa, asukaslukua tai veronmaksukykyä. Käytännössä on yleisimmin perusteena ruvettu käyttämään veronmaksukykyä. Tällöin on veronmaksukyky tavallisesti laskettu kunnan osien alueelta joittenkin viime vuosien aikana verotettujen kunnan jäsenten veroäyrien keskimäärän nojalla. Toisinaan on

näin saatua suhdelukua tarkistettu huomioonottamalla poistettujen verojen määrä, jos erotus eri alueilta maksettavaksi pantujen verojen poistoprosentin välillä on ollut erikoisen suuri.

Nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa päästään myöskin ilmeisesti suurimpaan oikeudenmukaisuuteen ja kohtuuteen käyttämällä veroäyrien keskimäärän osoittamaa veronmaksukykyä perusteena. Viime vuosien taloudellisen elämän suurten vaihteluiden vuoksi on välttämätöntä laskea keskimäärä jonkunverran useammilta vuosilta kuin tavallista, esim. 5 vuodelta. Verotettavien tulojen keskimäärät vv:lta 1929—1933 ovat, kuten aikaisemmin siv. 16 esitetyistä laskelmista selviää, uuden kunnan osalta Smk. 18,475,300: — ja supistetun kunnan osalta Smk. 28,767,680: —, eli kaikkiaan Smk. 47,242,980: —. Nämä verotettuja tuloja osoittavat luvut vastaavat veroäyrien keskimäärää vv. 1930—1934 toimitetuissa taksoituksissa. Kunnan osien veroäyrien suhdeluvut ovat näin laskettaessa 39.1 % uuden kunnan ja 60.9 % supistetun kunnan hyväksi. Kun veropoistot uuden kunnan alueella ovat suhteellisesti suuremmat kuin supistetun kunnan alueelta ja uuden kunnan jäsenet siten veroillaan vastaavasti pienemmässä määrässä tosiasiallisesti ovat ottaneet osaa kunnan omaisuuden kartuttamiseen, on aihetta tarkistaa suhdelukua supistetun kunnan eduksi. On laskettu, että verojäämistä, joita ei saada perityksi, noin 60 % on uuden kunnan ja 40 % supistetun kunnan alueelta. Tarkkoja laskelmia siitä, miten paljon veroja uuden kunnan alueelta todella on karttunut, kun tämä otetaan huomioon, on useasta syystä melkein mahdotonta saada, kun poistoja viime vuosilta ei vielä ole tehty eikä lopullista häviöprosenttia siis ole voitu todeta. Kohtuullisena ja täysin riittävänä voitanee pitää sellaista yleisen jakoprosentin tarkistusta, että suhdeluvut tulevat olemaan 35 % ja 65 %, jolloin edellinen osoittaa uuden kunnan ja jälkimmäinen supistetun kunnan osuutta.

Tällä tavoin veronmaksukyvyn pohjalla laskettu suhdeluku ei niin suuresti kuin usein vastaavanlaisissa tapauksissa, jolloin esikaupunkiasutusta on erotettava maalaiskunnasta, eroa suhdeluvusta, joka saataisiin, jos perusteena käytettäisiin asukaslukua. Kun uuden kunnan asukasluku on noin kolmas osa jakamattoman kunnan asukasluvusta, olisi tällä perusteella laskettu suhdeluku 33 % ja 67 %.

Espoon maalaiskunnan valtuusto on esityksessä valtioneuvostolle ehdottanut jakoprosentiksi suhdelukua 3:7. Ehdotus perustuu kuitenkin siihen, että Kilon asemanseutu on laskettu supistettuun kuntaan ja Hagalund uuteen kuntaan kuuluvaksi. Kilon asemanseudun verrattain huomattava veroäyrimäärä, 30,000—35,000, vaikuttaa sen, että supistetun kunnan veroäyrimäärä ja sen nojalla myös tämän suhdeluku kohoaa.

Selvitysmies näinollen ehdottaa, että yleiseksi jakoprosentiksi määrättäisiin 35 % ja 65 %.

23. KIINTEÄN OMAISUUDEN JAKAMINEN.

Suoritettavassa välinselvityksessä on ensinnäkin jakamattoman maalaiskunnan kiinteä omaisuus jaettava.

Maalaiskunnan kunnallisista laitoksista sijaitsee, kuten aikaisemmin on mainittu, uuden kunnan alueella vain kansakouluja. Ainoastaan yhdellä näistä kouluista on käytettävänään varsinainen kiinteistö; vain Leppävaaran ruotsinkielisellä koululla omistaa nimittäin kunta sekä koulutontin että rakennukset. Koulutonttikin on lahjoituksena saatu. Leppävaaran suomenkielisellä koululla omistaa kunta ainoastaan rakennukset, koulutontin ollessa vuokratontti, joten tämä koulu ei ole kiinteistö varsinaisessa mielessä. Tämänkin koulun siirtämistä uudelle kunnalle voidaan kuitenkin selvyyden vuoksi käsitellä kunnan kiinteän omaisuuden jaon yhteydessä. Kolmas koulu, Leppävaaran ruotsinkielinen alakansakoulu, on vuokrahuoneistossa.

Kunnan kaikki muut laitokset kiinteistöineen sekä eräät finanssiomaisuuden luon-

toiset kiinteistöt sijaitsevat supistetun Espoon maalaiskunnan alueella. Tällä alueella omistaa kunta ennenmainitut kunnantalon, kunnallissairaalan, sairaalalääkärin asunnon, leikkaushuoneen, kunnalliskodin ja lastenkodin sekä 17 varsinaista kansakoulukiinteistöä ja yhden kansakoulurakennuksen vuokramaalla. Koulutonteista on 8 vaihtelevin ehdoin lahjoitettu kunnalle. Mainittua finanssiomaisuutta ovat Gunnarsin tila, Lahnuksen kylässä olevat metsätilat, Storeskog ja Bergstad, sekä samassa kylässä olevan ent. kansakoulun rakennukset vuokramaalla, Kockbyn kylän ent. kansakoulurakennus vuokramaalla sekä n.s. Villnäsin metsäpalsta.

Kunnan kiinteän omaisuuden sekä vuokramaalla olevien kansakoulurakennusten arvosta on useita eri arvioita olemassa, mitkä verrattain paljon eroavat toisistaan.

Vanhimmat arvot ovat ne, mitkä esiintyivät kunnan kirjanpidossa aina v:teen 1932 saakka. Vielä sen vuoden tilinpäätöksessä on kiinteistöjen arvoksi, vuokramaalla olevien rakennusten arvot huomioonotettuna, merkitty Smk. 10,546,043: 86.

Selvitysmiehen toimeksiannosta suoritettiin v. 1932 kunnan kiinteän omaisuuden perinpohjainen uudestaan arvioiminen yksityiskohtaisen jäävittömän selvityksen aikaansaamiseksi kyseessäolevista arvoista. Arvioimisen toimitti arkkitehti *Akseli Toivonen*, joka on toiminut Helsingin kiinteän omaisuuden katselmusmiesten sihteerinä ja on kaupungin apulaisrakennustarkastaja, missä toimissa hän on saavuttanut huomattavan kokemuksen kiinteistöjen arvioimisessa. Arvioimistoimituksissa oli maalaiskunnan edustajana saapuvilla kunnallislautakunnan silloinen jäsen, maanviljelijä *August Juslin*. Tämän asiantuntijan arvion mukaan nousi arvioidun omaisuuden arvo Smk:aan 10,285,000: —. Tähän arvioon ei sisälly kunnallistaloa, joka valmistui vasta arvioimisen jälkeen ja maksoi valmiina 260,000 markkaa tontteineen. Tontti on kuitenkin huomioonotettu 40,000 markan arvoisena. N. s. Villnäsin metsäpalsta, joka kuuluu kunnalliskotiin, on huomioonotettu kunnalliskodin maa-alueen arvioinnissa.

Senjälkeen, kun maalaiskunnan valtuustossa oli pantu vireille kysymys esityksen tekemisestä kunnan jakamiseksi, asetti valtuusto maaliskuun 28 päivänä 1933 komitean kysymystä valmistamaan. Komitea sai myöskin tehtäväkseen laatia ehdotuksen niistä arvoista, joiden pohjalla kunnan kiinteä omaisuus olisi jaettava supistetun maalaiskunnan ja uuden kunnan välillä. Komiteaan valittiin kaksi jäsentä uuden kunnan alueelta ja kaksi jäsentä muusta kunnan osasta ja oikeutettiin komitea valitsemaan itselleen jäävitön puheenjohtaja. Tähän toimeen valittiin sittemmin presidentti *Karl Söderholm*. Arvioidessaan kunnan kiinteää omaisuutta komitea käytti pohjana kirjanpitoarvoa, palovakuutusarvoja, hankintakustannuksia ja arkkitehti Toivosen arviota. Arvot määrättiin lopullisesti vapaan harkinnan perusteella. Arvioimatta jätettiin kaikki sellainen omaisuus, erittäinkin koulutontit, mitkä kunta oli saanut lahjoituksina. Myöskään ei arvioitu finanssiomaisuuden luontoista omaisuutta, mikä ehdotettiin myytäväksi. Kunnantalo ei myöskään vielä tällöin ollut valmis. Nämä arviot puuttuvat siis komitean arvion loppusummasta, mikä oli Smk. 8,142,500: —.

Senjohdosta, että v:n 1932 tilien tarkastajat olivat huomauttaneet, että luetteloita kunnan kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta ei ollut olemassa ja että kunnan rahoitustaseeseen otettuja omaisuuden arvoja oli pidettävä epäluotettavina, minkä vuoksi kunnan omaisuuden perusteellista uudestaanarvioimista oli pidettävä suotavana, suoritettiin v:n 1933 lopussa kunnan toimesta omaisuuden uudestaanarvioiminen. Tämän toimitti kaksi kunnanvaltuuston jäsentä, joista toinen oli uuden kunnan, toinen supistetun kunnan alueelta. Tämä arvioiminen nojautui muuten edellämainittuihin arkkitehti Toivosen mittauksiin ja arvioimisiin paitsi, että yksikköhinnat kauttaaltaan olivat alemmat kuin arkkitehti Toivosen esittämät. Kunnan kiinteistöt ovat näin saaduista arvoista viedyt kunnan tilinpäätökseen v:sta 1933. Kiinteän omaisuuden kokonaisarvo on tämän mukaan Smk. 8,755,101: —. Tämä arvo on huomattavasti pienempi kuin kirjanpitoarvo v. 1932, jonkunverran pienempi kuin arkkitehti Toivosen asettamat arvot, mutta toiselta puolen korkeampi kuin presidentti Söder-

holmin komitean ehdottamat arvot. Uudessa kirjanpitoarvossa on kansakoulujen lahjatontit ja lahjoitetut rakennukset otettu huomioon, samoin uusi kunnantalo ja erillisenä n. s. Villnäsin metsäpalsta.

Yksityiskohtainen luettelo kunnan kiinteästä omaisuudesta ja vuokramaalla olevista kunnan rakennuksista sekä näille eri vaiheissa asetetut arvot on esitetty oheellisessa taulukossa (kts. sivu 74).

Välinselvityksen pohjaksi on näin ollen tarjona useita eri arvioimisia. Luotettavimpana ja tasapuolisimpana arviona täytyy selvitysmiehen pitää käyttämänsä jäävittömän asiantuntijan, arkkitehti Toivosen toimittamaa arviota. V:n 1932 tilinpäätöksessä käytetyt arvot olivat, kuten tilintarkastajat olivat huomauttaneet, epäluotettavat, mikä myös kävi selville arkkitehti Toivosen ryhtyessä selvittämään kunnan omaisuuden tilaa. Mitä presidentti Söderholmin komitean arvioon tulee, niin on kunta itse myöhemmin tunnustanut sen epätyydyttäväksi ja liian alhaiseksi toimittamalla uuden perusteellisen arvion ja määräämällä eri kiinteistöjen arvot yleensä korkeammiksi kuin mainittu komitea. Niinhyvin sanotun komitean kuin kunnan v. 1933 toimittamaan arvioimiseen ovat mahdollisesti laskelmat kiinteistöjen arvojen vaikutuksesta kunnan jaon yhteydessä toimitettavaan taloudelliseen välinselvitykseen olleet vaikuttamassa. On verrattain helposti todettavissa, että korkeat omaisuuden arvot ovat supistetulle kunnalle epäedulliset, koska valtavasti suurin osa kunnan omaisuudesta tulee jäämään supistettuun kuntaan ja tämän on otettava vastaavassa suhteessa kantaakseen jakamattoman kunnan velat. Pyrkimykset tässä tarkoituksessa alentaa sekä aikaisempia kirjanpitoarvoja että arkkitehti Toivosen asettamia arvoja ovat eri tilaisuuksissa tulleet esille. V:n 1933 tilinpäätöksessä ensi kerran huomioitu kiinteän omaisuuden arvo onkin Smk. 1,790,942: 86 pienempi kuin sitä edellisessä tilinpäätöksessä esiintyvä arvo.

Arkkitehti Toivosen laskemista arvoista on selvitysmies katsonut mahdolliseksi esittää poikettavaksi ensinnäkin kunnalliskotiin nähden sikäli, että tämän arvoksi välinselvityksessä voidaan asettaa v:n 1933 kirjanpitoarvo eli Smk. 1,781,400: —. Kiinteistö on niitä harvoja, joitten uusi kirjanpitoarvo on entiseen verrattuna kohonnut. Niin suurta koroitusta vastaan, jota arkkitehti Toivonen on ehdottanut ja joka kylläkin yksikköarvoihin nähden perustuu suunnilleen samoihin yksikköarvoihin, joita hän yleensä on käyttänyt, puhuu se, että niinhyvin kunnalliskodin tontti kuin sen rakennukset, jotka ovat entistä Träskändan herraskartanoa, ovat tarkoitukseensa liian suuret ja kallisarvoiset, varsinkin jos supistettu kunta yksin joutuu kunnalliskodin omistajaksi. Päärakennuksen arvon alentaminen arkkitehti Toivosen esittämästä Smk:sta 1,403,000: — vuoden 1933 kirjanpitoarvoon Smk. 955,500: — näyttää kohtuussyistä mahdolliselta.

Myöskin sen omaisuuden arvon, jota on pidettävä vain finanssiomaisuuden luontoisena, katsoo selvitysmies voitavan ottaa välinselvityksessä huomioon nykyiseen kirjanpitoarvoonsa, mikä on arkkitehti Toivosen esittämiä arvoja jonkunverran alempi, koska on epävarmaa, mikä hinta vapailla markkinoilla voitaisiin tästä omaisuudesta saada. Etenkin on tulos ent. koulurakennusten mahdollisesta rahaksimuuttamisesta epämääräinen.

Edelleen eroavat ne arvot, mitkä selvitysmies ehdottaa välinselvityksen pohjaksi, arkkitehti Toivosen asettamista arvoista sikäli, että sellaisten koulutonttien ja -rakennusten arvo, mitkä kunta on lahjoituksena saanut koulutarkoituksiin käytettäväksi, on jätetty huomioonottamatta. Sekä uuden kunnan että supistetun kunnan jäsenten keskuudessa näyttää olevan yleinen käsitys, että näin voitaisiin menetellä, ja kun kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 6 §:n 2 mom. myöskin suosittelee erikoismenettelyä lahjoitettuun omaisuuteen nähden, on selvitysmies tässä kohden omaksunut n.s. Söderholmin komitean ja kunnan kannan. Ne omaisuuserät, jotka näin on vähennettävä, ovat arkkitehti Toivosen esittämin arvoin seuraavat:

Leppävaaran	ruotsink.	kansakoulun	tontti	.....	Smk.	118,000: —
Finnån	»	»	»	.....	»	15,000: —
Gumbölen	»	»	»	ja vanha rakennus	»	40,290: —
Histan	»	»	»	ja rakennukset	»	67,000: —
Kauklahden	»	»	»	.....	»	20,000: —
Luukin	suomenk.	»	»	.....	»	20,000: —
Mankans'in	ruotsink.	kansakoulun	tontti	.....	»	23,000: —
Rödskogin	»	»	»	.....	»	10,000: —
Smedsbyn	»	»	»	.....	»	22,000: —
Sökön	»	»	»	.....	»	6,000: —
					Yhteensä Smk.	341,290: —

Tästä alennuksesta tulee Smk. 118,000: — uuden kunnan ja Smk. 223,290: — supistetun kunnan osalle. Lahjoituksina on selvitysmies tässä käsitellyt niitä omaisuuseriä, mitkä n. s. Söderholmin komitea ja kunta esityksessään valtioneuvostolle kunnan jakamisesta ilmoittavat lahjoituksiksi. Alkuperäisiä saantokirjoja ei selvitysmies ole tarkastanut. Osasta puuttunevatkin kaikki tällaiset asiakirjat.

Selvitysmiehen kullekin kiinteistölle erikseen ehdottamat arvot käyvät selville edellämainitusta oheellisesta taulukosta, missä nämä arvot esiintyvät viimeisessä numerosarakkeessa. Näin arvioidun omaisuuden arvo on kaikkiaan Smk. 9,931,242: —. Omaisuutta on Smk:n 885,500: — arvosta uuden kunnan alueella ja Smk:n 9,045,742: — arvosta jää supistetun kunnan alueelle.

Mikäli jakamaton kunta v:n 1934 jälkeen on hankkinut uutta kiinteätä omaisuutta tai uusia rakennuksia vuokramaalla, on ne välinselvityksessä otettava huomioon hankinta-arvoonsa.

Ennenkuin siirrytään muihin välinselvityksessä huomioonotettaviin seikkoihin, on syytä jo tässä yhteydessä kosketella Espoon kunnanvaltuuston esityksessään valtioneuvostolle tekemää ehdotusta kansakoulukiinteistöjen arvojen määräämistavasta. Valtuusto ehdottaa, että näitten kiinteistöjen arvot välinselvityksessä laskettaisiin siten alennettuina, että sellaisten koulujen arvoista, joitten ostamista tai rakentamista valtio on avustanut säädetyllä 20 %:iin kustannuksista nousevalla avustuslainalla, vähennettäisiin 20 %, sellaisten koulujen arvosta, joita varten on saatu avustuslainaa vähemmän kuin 20 %, vähennettäisiin avustuslainan määrä ja senlisäksi 25 % siitä osasta rakennuksen arvoa, jota varten ei ole saatu valtionapua, sekä sellaisten koulujen koko arvosta niinikään 25 %, joita varten ei lainkaan ole saatu avustuslainaa. Tätä ehdotusta perustellaan osin sillä, että valtio voi periä avustuslainan takaisin, jos avustettu koulurakennus myydään tai sitä ryhdytään käyttämään muuhun tarkoitukseen kuin kouluksi, osin sillä, että jaossa muodostettaville kunnille on kannattavaisuusnäkökohdat huomioonottaen epäedullista (»med avseende å räntabiliteten oförmånligt») ottaa vastaan vanhoja koulurakennuksia, joita varten ei ole saatu valtionapua.

Esitettyjä perusteluja ja niihin nojautuvia ehdotuksia ei voida pitää oikeina. Välinselvityksen pohjaksi on asetettava kiinteistöjen arvo, harkinnan mukaan joko kauppa-arvo, käyttöarvo tai teknillinen arvo. Arvoa määrättäessä ei voida ottaa huomioon sitä, miten rakennuksen hankinta aikoinaan on rahoitettu. Mikäli välinselvityksessä on tähän puoleen huomiota kiinnitettävä, tulee tämän tapahtua jakamattoman kunnan velkoja jaettaessa. Asiallisestikin tällainen menettely olisi väärä. Ei voida edellyttää, että kunnan kaikki kansakoulutalot kävisivät tarpeettomiksi tai että niiden sijaan rakennettaisiin uudet, joten jo tältäkin kannalta on aiheetonta tehdä ehdotettua yleistä vähennystä. Rakennusten ikä ja kuntoisuus taas on jo otettu huomioon rakennusten teknillistä arvoa määrättäessä, joten, jos alennuksia vielä tehtäisiin »kannattavaisuusnäkökohtien» vuoksi, rakennusten ikä ja kuntoisuus tulisi kahdesti huomioon otetuksi. Leppävaaran asemanseudun asukkaitten taholla on

jyrkästi vastustettu tällaista alennusten tekemistä ja on huomautettu, että niitten ainoana tarkoituksena on saattaa muodostettava uusi kunta epäedulliseen asemaan välinselvityksessä. Selvitysmies ei näihin vastaväitteisiin viitaten voi puoltaa ehdotuksia tällaisten alennusten tekemisestä jaettavan omaisuuden arvoihin.

Sen kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 7 §:ssä säädetyn ohjeen mukaisesti, »että kiinteä omaisuus, joka on aiottu yksinomaan tai pääasiallisesti erityisen alueen hyödyksi, annetaan sille kunnalle, johon tämä alue tulee kuulumaan», on kansakoulukiinteistöt ja kansakouluja varten hankitut rakennukset vuokramaalla jaettava uuden kunnan ja supistetun kunnan välillä siten, että uudelle kunnalle siirtyvät yksi varsinainen koulukiinteistö, Leppävaaran ruotsinkielinen kansakoulu, ja yhden kansakoulun rakennukset vuokramaalla, nimittäin Leppävaaran suomenkielisen kansakoulun, ja että 17 kansakoulukiinteistöä ja yksi koulurakennus vuokramaalla jää supistettuun kuntaan. Leppävaaran ruotsinkielisellä alakoululla omistaa kunta vain irtaimistoa. Huomioonottaen, että kansakoulukiinteistöjen arvoista on vähennetty lahjoitettujen koulutonttien ja -rakennusten arvot, on näiden uudelle kunnalle siirtyvien koulujen arvo välinselvitysehdotuksessa Smk. 885,500: — ja supistetun kunnan alueelle jäävien kansakoulujen arvo Smk. 4,510,500: —.

Välinselvityksessä on edelleen yllämainitun lainkohdan mukaan huomioonotettava, »että muu välinselvitykseen sisältyvä omaisuus annetaan sille kunnalle, jolle sen laatunsa puolesta tai muuten oikeuden ja kohtuuden mukaan katsotaan parhaiten kuuluvan». Tällaista muuta välinselvitykseen sisältyvää omaisuutta on Smk:n 4,535,242: — arvosta. Tähän omaisuuteen sisältyy siis hallinto-omaisuutta kunnantalo (arvo Smk. 260,000: —), kunnansairaala (arvo 1,344,000: —) sekä siihen liittyvä lääkärinasunto (arvo 249,000: —) ja leikkaushuone (arvo 32,000: — tai jos Grankullan osuus vähennetään, 25,089: —), kunnalliskoti (arvo 1,781,400: —) ja lastenkoti (arvo 338,000: —) ynnä finanssiomaisuutta Gunnarsin tila (arvo 332,240: —), Lahnuksen metsätilat (arvo 67,512: —), Lahnuksen ent. koulurakennukset (arvo 70,840: —), Kockbyn ent. koulutalo (arvo 500: —) ja Villnäsin metsäpalsta (arvo 59,750: —).

Tämän omaisuuden jakamisesta ehdottaa Espoon maalaiskunnan valtuusto seuraavaa:

Supistettu kunta saisi omistusoikeuden kunnantalon vielä v. 1933 rakentamatta olevaan tonttiin, sairaalalääkärin asuntoon, lastenkotiin ja Gunnarsin tilaan sekä kaikkeen Lahnuksen kylässä olevaan omaisuuteen. Ehdotusta kunnantalon tontin jäämisestä supistetun kunnan haltuun voitanee kunnantalon valmistuttua laajentaa niin, että supistettu kunta haluaa ottaa vastatakseen koko kunnantalosta.

Kunnansairaala, kunnalliskoti ja leikkaushuone jäisivät toistaiseksi yhteiseksi omaisuudeksi ja kummallekin kunnalle määrättäisiin osuutensa yhteiseen omaisuuteen. Supistettu kunta saisi osakseen 80 % kunnansairaalan arvosta ja uusi kunta 20 %. Tällöin kunnanvaltuusto vielä edellyttää, että Kilon asemanseutu ei kuuluisi uuteen kuntaan. Suhdeluku on laskettu sen mukaan, miten monta hoitopäivää kunnan jäsenet supistetun kunnan alueelta ja uuden kunnan alueelta olivat käyttäneet. Omistusoikeus kunnalliskotiin olisi jaettava suhteessa 85 % ja 15 % ja on nämäkin suhdeluvut laskettu käytettyjen hoitopäivien mukaan. Leikkaushuone olisi jaettava suhteessa 70 % ja 30 %. Kunkin yhteiseksi omaisuudeksi jäävän laitoksen hallintoa varten olisi asetettava johtokunta, johon kumpikin kunta valitsisi edustajat suhteessa osuuteensa. Niin pian kuin mahdollista olisi nämä laitokset kuitenkin muutettava »kuntainvälisiksi laitoksiksi», jolla valtuusto tarkoittanee sitä, että kunkin laitoksen omaisuus ja laitoksen hoito olisi siirrettävä tarkoitusta varten perustettavalle kuntainvälisestä yhteistoiminnasta voimassaolevan lainsäädännön mukaan järjestetylle kuntainliitolle.

Kockbyn ent. kansakoulun rakennukset olisi myytävä ja kauppahinta jaettava suhteessa 7:3.

Villnäsin metsäpalstasta ei ollut ehdotusta.

Tätä Espoon kunnan valtuuston ehdotusta omaisuuden jaoksi kannattaa kuiten-

kin vain se valtuuston enemmistö, johon asiaa käsiteltäessä kuuluivat supistetun kunnan alueelta olevat valtuutetut. Valtuuston ehdottamin tavoin määritellyn uuden kunnan alueelta eli Leppävaaran asemanseudun alueelta valitut 11 valtuutettua vastustavat jyrkästi paitsi ehdotettuja omaisuusarvoja myöskin ehdotusta eräitten laitosten jättämisestä yhteiseksi omaisuudeksi. Tämä Leppävaaran asujamiston kanta on esitetty vastalauseessa, joka on liitetty kunnanvaltuuston toukokuun 22 päivänä 1933 pitämän kokouksen pöytäkirjaan.

Leppävaaran asujamiston taholta huomautetaan m.m., että on epäjohdonmukaista asettaa kunnansairaalan lääkärin asuntoa omaisuuden jaossa toiseen asemaan kuin itse sairaalaa ja lastenkotia toiseen asemaan kuin kunnalliskoti. Päähuomautus koskee kuitenkin kunnansairaalan ja kunnalliskodin sekä leikkaushuoneen jättämistä kuntien yhteiseksi omaisuudeksi. Sairaalaan nähden huomautetaan, että sairaalan asema on uuden kunnan jäsenille epämukava, minkä vuoksi uuden kunnan jäsenet tuskin suuremmassa määrin kuin tähän asti tulisivat sitä käyttämään. Myöskin kunnalliskoti on uudesta kunnasta liian etäällä. Senlisäksi tästä kunnalliskodista saatava osuus tuskin ajanpitkään olisi riittävä uuden kunnan tarpeisiin. Suhdeluvut, joitten perusteella eri laitosten omaisuus olisi jaettava kuntien kesken, ovat myös kauttaaltaan uudelle kunnalle epäedulliset eivätkä vastaa tosioloja. Puheenaolevat laitokset olisivat välinselvityksessä jätettävät jakamatta ja uuden kunnan ratkaistavaksi olisi jätettävä, haluaako se lunastaa näistä laitoksista osuuden, jonka korkein raja määrättäisiin asukasluvun perusteella lasketun suhdeluvun nojalla.

Ehdotusta, että puheenaolevat laitokset olisi toistaiseksi jätettävä yhteiseksi omaisuudeksi ja myöhemmin muutettava kuntainvälisiksi laitoksiksi, ei myöskään selvitysmies voi pitää tarkoituksenmukaisena.

Kokemus muilta paikkakunnilta, missä välinselvitysten yhteydessä on määrätty jokin laitos yhteisesti omistettavaksi ja hoidettavaksi, jo sekin puhuu tällaista järjestelyä vastaan. Muuallakin ovat erimielisyydet laitoksen johdosta olleet vaikeana esteenä niinhyvin laitoksen käytännölliselle hoidolle kuin myöskin laitoksen kehittämiselle ja laajentamiselle, ja mitä esilläolevassa tapauksessa olemassa oleviin hyvän yhteistoiminnan edellytyksiin tulee, niin täytyy nämä arvioida varsin pieniksi.

Kunnanvaltuuston ehdotuksen toteuttaminen edellyttää, että kutakin laitosta varten jo alusta alkaen asetettaisiin eri johtokunta ja myöhemmin perustettaisiin eri kuntayhtymä. Johtokuntia ja kuntayhtymiä tulisi siten kaikkiaan kolme. Tämä olisi käytännössä varsin hankalaa ja merkitsisi huomattavaa yliorganisatiota. Yksi laitoksista, nimittäin leikkaushuone, on lisäksi kovin mitätön näinkin laajan koneiston järjestämiseksi.

Jos puheenaolevat laitokset jätettäisiin ehdotetulla tavalla yhteisiksi, ei kuntien osuutta missään tapauksessa voitaisi määrätä ehdotetulla tavalla. Jakoperusteeksi on ehdotettu, kuten edellä mainittiin, sitä, miten runsaasti jaettavan kunnan eri osien asukkaat ovat asianomaisia laitoksia käyttäneet. Kunnan omaisuuden jaossa ei kuitenkaan tällaista perustetta voida käyttää. Kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain mukaan on, kuten on mainittu, perusteena käytettävä kunnan osien pinta-alaa, asukaslukua tai veronmaksukykyä tai »muuta kohtuullista perustetta». Kaikki nämä laissa erikseen mainitut perusteet ovat sellaisia, joissa kunnan eri osien koko tai kunnan jäsenten osuus kunnan verorasituksen jakaantumiseen, ovat tavalla tai toisella ratkaisevana tekijänä, ja sanontaa »muu kohtuullinen peruste» ei voida tulkita oleellisesti poikkeamalla laissa erikseen mainituista pääperusteista. Oleellisena poikkeuksena on pidettävä laitoksen käytön ottamista perusteeksi. Laitosten tähänastinen käyttö voi riippua lukuisista tilapäisistäkin tekijöistä, kuten ilmeisesti on ollut asianlaita kunnansairaalan käyttöön nähden Leppävaaran asemanseudun asujamiston osalta. Milloin laitoksen käytön vähäisyys on ollut eräitä niitä epäkohtia, jotka juuri aiheuttavat kunnan jaon, on sitäkin epäasiallisempaa ottaa käyttö jakoperusteeksi. Tällaisen perusteen käyttäminen esim. sairaalan arvon jakamisessa johtaisi tässä

tapauksessa ilmeiseen kohtuuttomuuteen, ja olisi sitenkin ristiriidassa lain kanssa. Yleisenä periaatteena on vielä pidettävä sitä, että kaiken jaettavan omaisuuden jaossa käytetään mikäli suinkin mahdollista samoja perusteita, eikä eri perusteita eri laitoksiin nähden.

Jos uuden kunnan määräysvalta puheenaolevien laitosten vastaisessa hallinnossa määrättäisiin, kuten kunnanvaltuusto ehdottaa, sen osuuden mukaisesti, minkä uusi kunta saisi kunkin laitoksen omaisuudesta, muodostuisi uuden kunnan vaikutusvalta myöskin pienemmäksi, kuin mitä tosiolot edellyttäisivät.

Leppävaaran asemanseudun asujamiston taholta esitetyt huomautukset siitä, että kunnansairaalan ja myös kunnalliskodin käyttö tämän asujamiston kannalta vastaisuudessa on oleva epämukavaa, ovat myöskin varteenotettavat asiaa ratkaistaessa.

Mitä erikoisesti sairaalan käyttöön tulee, niin on uuden kunnan väestön keskuudessa jo kauan ollut yleisenä tapana, että sairaat hakevat hoitoa kaupungissa toimivissa laitoksissa. Tällainen menettely muodostunee vastaisuudessakin yleisimmäksi. Uudella kunnalla tulee luultavasti käytännössä olemaan verrattain vähäinen sellaisten sairaspaikkojen tarve, joita Espoon kunnan sairaala voi tarjota. Näissä oloissa ei ole riittävää aihetta jo välinselvityksessä määrätä uusi kunta osalliseksi jakamattoman kunnan sairaalaan. Käytännöllisimpänä järjestelynä on pidettävä sitä, että kunnansairaala jätetään kokonaan supistetun kunnan omaisuudeksi, ja ehdottaa selvitysmies siis, että välinselvityksessä näin menetellään.

Supistetun kunnan omiin tarpeisiin on sairaala ehkä hieman liian suuri. Käytännössä on kuitenkin tähän astikin kauan täytetty liikapaikat siten, että Kirkkonummen maalaiskunnan ja Grankullan kauppalan kanssa on sovittu näitten kuntien potilaitten hoitamisesta Espoon sairaalassa sikäli kuin paikkoja on riittänyt. Tätä käytäntöä jatkamalla ja sitä mahdollisesti laajentamalla uuden kunnan kanssa tehtävällä samanlaisella sopimuksella voidaan sairaalaa kuitenkin ilmeisesti käyttää riittävän tehokkaasti. Sekin mahdollisuus on olemassa, että supistettu Helsingin maalaiskunta samanlaisen sopimuksen perusteella ottaa käytettäväkseen paikkoja tässä sairaalassa.

Kunnalliskoti on ilmeisesti uuden kunnan tarpeisiin varsinkin alkuvuosina tärkeämpi kuin kunnansairaala. Mahdollisuuksia sijoittaa sellaisia uuden kunnan köyhäinhoitoavustuksen saajia, joille on annettava laitoshoitoa, muihin kunnalliskoteihin tuskin on olemassa eikä myöskään ole ajateltavissa, että uusi kunta heti voisi perustaa oman kunnalliskodin. Supistetun kunnan edustajain taholta esitetään myöskin, että kunnalliskoti on oleva supistetun kunnan omiin tarpeisiin liian suuri. Tästä huolimatta ei selvitysmies, niiden edelläesitettyjen haittojen vuoksi, joita liittyy kunnalliskodin yhteiseen omistamiseen ja hallintaan, katso voivansa ehdottaa kunnalliskodinkaan jättämistä yhteiseksi. Näyttää olevan mahdollista täysin tyydyttävällä tavalla ratkaista tämäkin kysymys sillä pohjalla, että myös kunnalliskoti jää supistetun kunnan omaisuudeksi, jolloin kuitenkin on välttämätöntä välinselvityksessä määrätä, että uusi kunta on oleva oikeutettu määrävuosien aikana pitämään määrättyä hoidokkimäärää tässä supistetun kunnan kunnalliskodissa. Uudelle kunnalle varattavien paikkojen korkein määrä voitanee, huomioonottaen sen mahdollisuuden, että uusi kunta ehkä haluaa suuremmassa määrin kuin jakamattoman kunnan aikana on ollut asianlaita, käyttää laitoshoitoa avustusmuotona, määrätä korkeintaan 15:ksi. Aika, jona uusi kunta olisi oikeutettava käyttämään ja supistettu kunta velvollinen luovuttamaan paikkoja, voitaisiin määrätä esim. 10 vuodeksi. Uusi kunta on luonnollisesti samalla velvoitettava suorittamaan supistetulle kunnalle kohtuullinen korvaus sen käyttämistä hoitopäivistä. Korvauksen suuruuden määrääminen voitanee jättää joko kuntien sopimuksen tai sellaisen valtion viranomaisten vahvistaman taksan varaan, josta lainsäädäntö lähiaikoina on odotettavissa.

Mitä leikkaushuoneeseen tulee, niin on vielä vähemmän aihetta kuin kunnan-

sairaalaan ja kunnalliskotiin nähden määrätä sitä kuntien yhteiseksi omaisuudeksi. Selvitysmies siis ehdottaa, että myös se annetaan sellaisenaan ilman ehtoja supistetulle kunnalle.

Käsittelemättä olevaa kunnan kiinteän omaisuuden ryhmään luettua omaisuutta on enää vain Kockbyn ent. kansakoulun rakennukset ja n.s. Villnäsin metsäpalsta. Kockbyn ent. koulurakennukset ehdottaa selvitysmies jätettäväksi supistetulle kunnalle, koska niillä on niin mitätön arvo, ettei kannata välinselvityksessä ryhtyä niiden johdosta mihinkään erikoistoimenpiteisiin. Villnäsin metsäpalsta taas ehdotetaan jätettäväksi samoin kuin kunnalliskodin muut maat myös supistetulle kunnalle.

Kun näin ollen kaikki muu Espoon maalaiskunnan kiinteä omaisuus ja rakennukset vuokramaalla paitsi kaksi kansakoulua uuden kunnan alueella jäisi supistetulle kunnalle, saisi uusi kunta tällaista omaisuutta luonnossa Smk:n 885,500: — ja supistettu kunta Smk:n 9,045,742: — arvosta. Kumpikin kunta saisi siis sen omaisuuden, mikä sen alueella tulee sijaitsemaan. Uuden kunnan luonnossa saama osuus olisi 8.9 % ja supistetun kunnan osuus 91.1 % koko kiinteästä omaisuudesta.

24. HALLINTOIRTAIMISTON JAKAMINEN.

Espoon maalaiskunnan hallintoirtaimisto on v:n 1933 tilinpäätökseen merkitty Smk:n 711,507: — arvoiseksi. Tämän irtaimiston uutta arvioimista ei selvitysmies tämän omaisuuden suhteellisen vähäisen merkityksen vuoksi ja arviokustannusten välttämiseksi, ole katsonut tarpeelliseksi toimittaa. Kirjanpitoarvot on siis välinselvityksessä asetettava sellaisinaan jaon pohjaksi.

Asian luonnosta johtuu, että hallintoirtaimisto, joka kuuluu määrättyyn kunnalliseen laitokseen tai kiinteistöön, jaoitusmuutoksessa seuraa asianomaista laitosta tai kiinteistöä, ja tulee siis sen kunnan omaisuudeksi, jolle laitos tai kiinteistö tulee kuulumaan.

Tätä periaatetta seuraten siirtyy uudelle kunnalle kolmen kansakoulun irtaimisto, nimittäin niiden kahden kansakoulun, Leppävaaran suomenkielisen kansakoulun ja Leppävaaran ruotsinkielisen yläkansakoulun lisäksi, joitten rakennuksetkin kunta omistaa, myöskin vuokrahuoneistossa toimivan Leppävaaran ruotsinkielisen alakoulun irtaimisto. Tämän irtaimiston arvoksi on merkitty:

Leppävaaran suomenkielisen kansakoulun	Smk.	24,126: —
» ruotsinkielisen yläkansakoulun	»	36,219: —
» » alakoulun	»	8,096: —
Yhteensä	Smk.	68,441: —

Supistettuun kuntaan jäävän kansakouluirtaimiston arvo on Smk. 334,360: —.

Muuta hallintoirtaimistoa, joka voisi siirtyä uudelle kunnalle, on ainoastaan kunnan lainakirjaston Leppävaaraan sijoitettu piirikirjasto. Kunnan kirjaston koko nidemäärästä on täällä 10 % eli 352 nidettä. Kirjaston arvoa ei ole otettu huomioon irtaimistoluettelossa ja kirjanpidossa, joten ei myöskään tämän piirikirjaston arvoa voida todeta.

Espoon maalaiskunnan valtuusto ehdottaa, että kunnan koko lainakirjaston kirjavarasto jaettaisiin kuntien kesken niin, että uusi kunta saisi kaikki suomenkieliset ja supistettu kunta kaikki ruotsinkieliset kirjat sekä ettei kirjastolle välinselvityksessä asetettaisi mitään arvoa.

Selvitysmies ehdottaa, että Leppävaaran piirikirjaston noin 350 nidettä tilityksen ulkopuolella annetaan uudelle kunnalle ja muu kirjasto jää supistetulle kunnalle.

Välinselvityksen tilityksessä huomioonotettavaa hallintoirtaimistoa siirtyisi siten v:n 1933 tilinpäätöksen mukaan uudelle kunnalle luonnossa Smk:n 68,441: — arvosta ja supistetulle kunnalle jäisi tätä omaisuutta Smk:n 643,066: — arvosta. Uuden kunnan saama osuus irtaimistosta olisi siis v:n 1933 lopussa vallinneiden olojen pohjalla 9.6 % ja supistetun 90.4 % irtaimiston kirjanpitoarvosta.

Irtaimisto, mikä mahdollisesti v:n 1933 jälkeen on hankittu jakamattomalle kunnalle, on myös ylläesitettyjä perusteita noudattaen jaettava kuntien kesken ja otettava tilityksessä huomioon hankinta-arvoonsa kuten muukin irtaimisto jakamattomaan kunnan viimeiseen tilinpäätökseen merkitystä arvostaan.

25. OSUUKSIA KUNTAINVÄLISISSÄ YHTYMISSÄ JA ARVOPAPEREITA.

Espoon maalaiskunta omistaa, kuten aikaisemmin on mainittu, eräitä osuuksia kuntainvälisissä yhtymissä samoinkuin osakkeita eräissä paikallisissa yhtiöissä. Nämä jaossa myöskin huomioonotettavat omaisuuserät ja niitten kirjanpitoarvot olivat v:n 1933 tilinpäätöksen mukaan seuraavat:

		Smk.
33	osuutta Tammisaaren piirimielisairaalassa	359,999: 98
10	» Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa	29,220: 79
3	» Kronobyn pakkotyölaitoksessa	36,000: —
35	osaketta Albergan Sähkö Oy:ssä (nimellisarvo 100: —, kirjanpitoarvo 25: —)	875: —
2,750	» Esbo Elektriska Ab:ssa (100: —)	275,000: —
5	osuutta Esbo Mellersta Telefonandelslag	7,290: —

Sitäpaitsi omisti kunta v:n 1933 lopussa Smk:n 71,295: — arvosta valtion 5 ½ %:n sotavahinko-obligatioita v:lta 1920. Nämä on kuitenkin v:n 1934 kuluessa myyty.

Espoon maalaiskunta ehdottaa yksimielisesti, että osuudet kuntainvälisissä yhtymissä jaettaisiin niin tarkkaan kuin mahdollista yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa. Ehdotusta selvitysmies puoltaa.

Osakkeet sähköyhtiöissä ehdottaa maalaiskunnan valtuusto jaettaviksi niin, että uusi kunta saisi Albergan Sähkö O.Y:n osakkeet nimellisarvostaan eli Smk:n 3,500: — arvosta ja supistettu kunta Esbo Elektriska A.B:n osakkeet niinikään nimellisarvostaan eli Smk:sta 275,000: —. Ehdotus on sikäli asianmukainen, että osakkeet saisi se kunta, jonka alueella sähkölaitokset toimisivat. Yhtiöitten osakkeet ovat kuitenkin eri arvoisia, sen vuoksi, että Esbo Elektriska Ab. jakaa osinkoa, mutta Albergan Sähkö O.Y. ei. Selvitysmies ehdottaa, että edellisen yhtiön osakkeet otetaan huomioon nimellisarvoonsa, mikä myös on kunnan kirjanpitoarvo, ja jälkimmäisen kirjantoarvoonsa eli Smk:n 25: — arvoon osakkeelta.

Osuudet Esbo Mellersta Telefonandelslag-nimisessä osuuskunnassa ehdottaa selvitysmies luovutettavaksi supistetulle kunnalle, koska tämä puhelinlaitos toimii vain supistetun kunnan alueella ja osuudet on aikoinaan lunastetut supistetun kunnan alueelle jääviä laitoksia varten.

Kunnan vielä omistaessa yllämainitut sotavahinko-obligatiot ehdotti Espoon maalaiskunnan valtuusto nämä jaettaviksi yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa. V:n 1933 tilinpäätöksessä esiintyvinä on ne, vaikka ne onkin myyty, kuitenkin otettu huomioon tässä v:n 1933 oloihin perustuvassa mallina esitetyssä laskelmassa.

Puheenaoleva omaisuus jakaantuisi siten v:n 1933 tilinpäätöksen pohjalle uuden ja supistetun kunnan välillä seuraavalla tavalla:

Uusi kunta saisi:

	Smk.
12 osuutta Tammisaaren piirimielisairaalassa	130,909: 08
3 » Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa	8,766: 23
1 osuuden Kronobyn pakkotyölaitoksessa	12,000: —
35 osaketta Albergan Sähkö O.Y:ssä	875: —
Valtion 5 ½ %:n sotavahinko-obligatioita	24,953: 25
Yhteensä Smk.	177,503: 56

Supistettu kunta saisi:

	Smk.
21 osuutta Tammisaaren piirimielisairaalassa	229,090: 90
7 » Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa	20,454: 56
2 » Kronobyn pakkotyölaitoksessa	24,000: —
2,750 osaketta Esbo Elektriska A.B:ssa	275,000: —
5 osuutta Esbo Mellersta Telefonandelslag'issa	7,290: —
Valtion 5 ½ %:n sotavahinko-obligatioita	46,341: 75
Yhteensä Smk.	602,177: 21

Mikäli kunta v:n 1933 jälkeen on myynyt tässä huomioonotettuja osakkeita, osuuksia tai obligatioita, olisi niitten tässä mainittua arvoa vastaava rahamäärä laskettava sen kunnan hyväksi, jolle nämä ehdotetaan luovutettaviksi.

Esitettäköön tässä yhteydessä Espoon maalaiskunnan valtuuston esityksen mukaisesti, että supistettu kunta määrättäisiin yksin ottamaan vastatakseen niistä aikaisemmin mainituista kahdesta takuusta, mihin Espoon maalaiskunta on mennyt kahdesta Esbo Elektriska Ab:n ottamasta lainasta. Tätä vastuuta ei ole otettu huomioon muussa sitoumusten jaossa.

26. LAHJOITUSRAHASTOT.

Espoon maalaiskunnalla on käytettävänään 17 rahastoa, jotka se on saanut lahjan tai testamentin nojalla. Näitten rahastojen pääoma oli vuoden 1933 tilinpäätöksen mukaan Smk. 212,799: 81.

Rahastoista kahdeksan on sellaista, mitkä lahjoituksentekijäin toivomuksen mukaan on käytettävä sellaisten laitosten hyväksi, jotka jäävät supistettuun kuntaan, tai muuten ovat selvästi tarkoitetut supistettua kuntaa varten. Nämä ovat vuoden 1933 tilinpäätöksen mukaan seuraavat:

	Smk.
Olof Wasastjernan rahasto (kehoituspalkkioita oppilaille Lagstadin koulussa)	1,847: 77
Geitlinin rahasto (Lagstadin koulu)	1,524: 43
Elokuun 14 päivän rahasto (avustuksia vanhoille varattomille naisille)	2,016: 26
Carl Otto Born'in rahasto (naisten asuntola Lahnuksessa)	9,644: 08
Gustava Ekbladin rahasto (vaatetusavustusta Backbyn koulun varattomille oppilaille)	3,161: 10
Espoon Ompeluseuran rahasto (Gumbölen alakoulun yl äpitoon)	3,054: 40
C. G. Avellanin rahasto (kunnalliskodin rakentamiseen)	63,274: 87
Jenny Florinin rahasto (Espoon kunnan sairaala)	72,665: 29
Yhteensä	157,188: 20

Espoon maalaiskunnan valtuuston yksimielisesti omaksuman periaatteen mukaisesti ehdottaa selvitysmies, että nämä rahastot tilityksen ulkopuolella jätetään supistetulle kunnalle.

Kunnan valtuuston asiaa koskeva päätös tosin tarkoitti vain kuutta ensiksimainittua rahastoa. Jenny Florinin rahaston päätti maalaiskunnan valtuusto ehdottaa jaettavaksi kuntien kesken sen johdosta, että myös kunnansairaala jaettaisiin. Kun sairaala kuitenkin jätettänee supistetun kunnan yksin omistettavaksi, seuraa siitä, että valtuuston ehdotuksesta myös tähän rahastoon nähden on luovuttava. C. G. Avellanin rahastoon nähden valtuusto päätti ehdottaa, että tämä rahasto purettaisiin ja varat jaettaisiin kuntien kesken yleisen jakoprosentin mukaan. Kysymyksen ratkaisuun vaikuttaa vuorostaan kunnalliskodin omistusoikeuden järjestely, koska voidaan katsoa, että se kunta, joka saa omistusoikeuden kunnalliskotiin, myös on oikeutettu saamaan tämän kunnalliskodin rakentamiseksi lahjoitetun rahaston. On sitäpaitsi huomattava, että päätös lahjoitusrahaston tarkoituksen muuttamisesta maalaiskuntain kunnallislain 69 §:n ja 70 §:n mukaan, sellaisena kuin jälkimmäinen lainkohta kuuluu toukokuun 18 päivänä 1934 annetussa laissa, on erikseen alistettava valtioneuvoston tutkittavaksi ja vahvistettavaksi, mikä tekee rahaston purkamisen monimutkaiseksi. Tämän vuoksi ja kun rahasto tosiasiallisesti on samanlaatuinen määrättyyn laitokseen liittyvä kuin muut tässämainitut rahastot, on selvitysmiehen käsityksen mukaan oikein ja kohtuullista, että sitä käsitellään samalla tavoin kuin muita tässä mainittuja rahastoja.

Kunnan muut lahjoitusrahastot voidaan lahjoituskirjojen estämättä jakaa kuntien kesken. Kunnan valtuusto on näihin nähden, edempänä mainittavaa Tie- ja siltarahastoa lukuunottamatta, omaksunut sen kannan, että nämä rahastot on jaettava kuntien kesken yleisen jakoprosentin mukaan. Kun näitten rahastojen pääoma vuoden 1933 tilinpäätöksen mukaan oli yhteensä Smk. 55,611: 61, on siis rahastot jaettava niin, että tästä pääomasta noin 35 % tulee uuden kunnan ja 65 % supistetun kunnan osalle. Noudattamalla mahdollisimman pitkälle maalaiskunnan valtuuston ehdottamaa jakoa, ehdottaa selvitysmies rahastot jaettavaksi seuraavasti:

Uusi kunta saa:

	Smk.
Sofia Forssin rahaston (köyhien lasten kasvatusta ja hoitoa varten)	6,082: 63
Naisyhdistyksen rahaston (avustuksia varten varattomille kansakoululaisille)	1,480: 05
Neitien Bobergin rahaston (köyhien lasten avuksi koulunkäynnin aikana)	2,954: 93
Tie- ja siltarahaston	9,175: 20
Yhteensä	19,692: 81

Supistettu kunta saa:

	Smk.
Karl ja Hedvig Fredrikssonin rahaston (joululahjoiksi varattomille henkilöille Espoossa)	9,848: 33
Amalia ja Sofia Nymannin rahaston (köyhäinhoidon tarpeisiin)	6,231: 24
Aurora Karamsinin rahaston (Espoon seurakunnan nuorison kehittämiseksi)	5,574: 57
Sofia Lundgrénin rahaston (kunnan ruotsinkielisten kansakoulujen ylläpitoa varten)	6,716: 22
Amanda Reuterin rahaston (köyhiä sairaita varten)	7,548: 44
Yhteensä	35,918: 80

Tässä esitetty ehdotus poikkeaa Espoon maalaiskunnan valtuuston ehdotuksesta m.m. sikäli, että Tie- ja siltarahastoa ei ole ehdotettu purettavaksi, vaan jätettäväksi uudelle kunnalle. Paitsi sitä, ettei ole pätevää aihetta rahaston jakamiseen, missä samoja muodollisuuksia olisi noudatettava kuin Avellanin rahastoon nähden, tarvitaan tämän rahaston pääoma täydentämään uudelle kunnalle tulevien rahastojen pääomamäärää, joka muuten jäisi liian pieneksi.

Lahjoitusrahastojen jakaminen voitanee näitten varojen erikoisluonteeseen katsoen jättää välinselvityksessä tilityksen ulkopuolelle. Supistetun kunnan on jaon tapahduttua käteisellä suoritettava uudelle kunnalle se rahamäärä, johon tälle kunnalle siirtyvien rahastojen pääoma on jaoitusmuutoksen voimaanastuessa kasvanut.

27. VEROJÄÄMIEN PERIMINEN.

Välinselvityksessä aiheuttaa verojäämien käsittely eräitä vaikeuksia. Espoon maalaiskunnan taloudessa on nimittäin verojäämien määrä päästetty kasvamaan poikkeuksellisen korkeaksi. Osin on niinhyvin varsinainen veronkanto kuin verojäämien perintä ollut varsin puutteellisesti järjestetty. Osin on syynä ollut kuntien talouden-hoidossa usein ilmenevä virhe, ettei talousarviossa ole varattu riittävästi varoja poistoihin. Veroäyriltä kannettavaa määrää pyrittiin pitkät ajat pitämään mahdollisimman lähellä 6 markkaa, vaikka kunnan talous selvästi olisi vaatinut korkeampaa verotusta. Vasta v. 1931 korotettiin tämä määrä Smk:aan 7: 50 ja sitä seuraavina vuosina se nousi, v. 1932 Smk:aan 10: —, v. 1933 Smk:aan 12: 10 ja v. 1934 Smk:aan 12: 40. Lisäksi pidettiin varsin epävarmatkin verojäämät liian kauan jäämäluettelossa.

Vielä v:n 1932 tilinpäätöksessä esiintyivät seuraavat rästimäärät:

Kunnallisia	tuloveroja	v:lta	1922	Smk.	60,231: 15
»	»	»	1923	»	18,854: —
»	»	»	1924	»	105,740: 60
»	»	»	1926	»	688,342: 10
»	»	»	1927	»	813,772: 25
»	»	»	1928	»	782,085: —
»	»	»	1929	»	681,720: 50
»	»	»	1930	»	891,683: 50
»	»	»	1931	»	1,063,972: 50
			Yhteensä kunnallisia tuloveroja	Smk.	5,106,401: 60
Koiraveroja				»	39,100: —
			Kaikkiaan	Smk.	5,145,501: 60

Tätä määrää ei kuitenkaan sellaisenaan oltu huomioitu kunnan omaisuustaseessa, vaan tästä määrästä oli v:n 1932 tilinpäätöksessä vähennetty eri vuosina poistoihin varatuista määrärahoista Smk. 1,545,842: 81. Taseessa esiintyi siten verojäämien loppusummana Smk. 3,599,658: 79.

V:n 1933 tilinpäätöksessä tehtiin verojäämien kirjaamistapaan huomattava muutos. Tässä tilinpäätöksessä esiintyi verojäämien määrä omaisuustaseessa ainoastaan Smk:n 421,516: 20 suuruisena. Sanottuna vuonna toimitettiin ensimäinen tavallista suurempi poisto. Smk. 1,592,500: 05, pääasiallisesti vv:n 1926 ja 1927 vanhentuneita veroja, poistettiin, vaikka tarkoitukseen oli talousarviossa varattu vain Smk. 800,000: —. Vuoden lopussa oli poistamattomien verojäämien tosiallinen määrä tämän kautta voinut alentua Smk:aan 4,258,941: 05, josta Smk. 4,198,308: 40 oli tuloverojäämiä ja Smk. 60,632: 65 koiraverojäämiä. Tästä määrästä ei enää, kuten edellisenä vuotena, vähennetty poistoihin varattuja käyttämättömiä määrärahoja.

Sensijaan valtuusto päätti, erään komiteansa ehdotuksen mukaisesti, vähentää sen määrän, jota edellisten vuosien kokemusten perusteella todennäköisesti ei saataisi perityksi. Näin vähennettiin omaisuustaseeseen v:n 1932 lopussa merkitystä määrästä Smk. 3,219,363: 24 (tilintarkastajain ilmoituksen mukaan Smk. 3,085,102: 49), joten tästä määrästä jäi jälelle vain Smk. 380,325: 50. Tämä määrä ynnä eräät v:n 1933 aikana kirjattuja uudet verojäämät vietiin sitten tilinpäätöksessä omaisuustaseeseen varoina edellämainitun Smk:n 421,516: 20 suuruisena. Näin poistettua määrää varten ei talousarviossa siis ollut osoitettu varoja, eikä muutakaan katetta tälle määrälle ole hankittu, vaan on poistettu määrä jäänyt rasittamaan kunnan tilapäisluottoa. Vuoden 1933 tilintarkastajat tekivät huomautuksen tätä menettelyä vastaan, mutta katsoivat, että toimenpide voitaisiin korjata lyhentämällä seuraavina vuosina vastaavassa määrässä kunnan velkaa.

Verojäämäsaatavien jakamisesta on esitetty useampia ehdotuksia. Nämä on kuitenkin kaikki tehty ennen ylläselostetun poistomenettelyn suorittamista.

Espoon maalaiskunnan valtuusto ehdotti v. 1933, että verojäämien todellinen arvo määrättäisiin kertakaikkiaan Smk:ksi 680,000: —. Tämä määrä jaettaisiin välinselvityksessä varoina kuntain kesken samassa suhteessa kuin verojäämät jakaantuivat kummankin kunnan alueelle. Kun arvioitiin, että verojäämiä oli Leppävaaran alueelta, tässä tapauksessa siis vain Leppävaaran asemanseudulta, 58.6 % ja supistetun kunnan alueelta 41.4 %, olisi siis näitä prosenttilukuja pidettävä jakoperusteena. Kumpikin kunta ottaisi perittäväkseen omalta alueeltaan olevat verojäämät.

Aikaisemmin mainittu presidentti Söderholmin puheenjohdolla toiminut komitea oli yksimielisesti ehdottanut, että verojäämille ei pantaisi mitään arvoa, vaan että kumpikin kunta tilityksen ulkopuolella saisi perittäväkseen omalta alueeltaan olevat verojäämät.

Asiaa valtuustossa käsiteltäessä esitettiin sellaistakin ratkaisua, että verojäämät kannettaisiin yhteiseen laskuun ja että kertyneet varat jaettaisiin yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa. Tämä oli Leppävaaran edustajain kanta.

Espoon kunnan valtuuston ehdotusta täytyy, varsinkin senjälkeen kuin edellämainittu suuri veropoisto tehtiin ja syntynyt vajaus verotuloissa on siirretty tilapäisluotolla peitettäväksi, pitää mahdottomana hyväksyä. Sellaisella järjestelyllä, että v:n 1933 tilinpäätökseen merkitty verojäämien arvo, edellämainittu Smk. 421,516: 20, otettaisiin välinselvityksessä varoina huomioon ja jaettaisiin yleisen jakoprosentin mukaan kuntien kesken, olisi jossain määrin parempi asiallinen pohja. Kun kuitenkin näyttää olevan varsin epätietoista, mikä näitten verojäämien taloudellinen arvo lopulta on, eli paljonko verojäämistä saadaan kultakin alueelta perittyä, on selvitysmies tullut siihen tulokseen, että verojäämät, kuten presidentti Söderholmin komiteakin ehdotti, jätetään välinselvityksessä tilityksen ulkopuolelle. Verojäämien periminen kunnallisen jaoitusmuutoksen voimaan astuttua voidaan järjestää joko niin, että supistettu Espoon kunta jatkaa verojäämien perimisen loppuun saakka ja tilittää uudelle kunnalle kertyneet tulot yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa, tai niin, että kunnallisen jaon tapahtuessa maksamatta olevat veroliput jaetaan sille kunnalle, jonka alueella verovelvollinen on verolle pantu. Selvitysmies ehdottaa puolestaan jälkimmäistä menettelyä.

28. MUUT VARAT JA SAATAVAT.

Jakamattoman kunnan muut varat ja saatavat, joita edellä ei ole käsitelty, kuten kassavarat v:n 1933 tilinpäätöksessä, Smk. 321: 25, talletukset, Smk. 40,635: 15, käteiskassojen varat, Smk. 16,050: —, tulojäämät, verojäämiä lukuunottamatta, Smk. 367,689: 55, perimättömät saatavat, Smk. 47,145: 40, varastot, Smk. 2,345: —, y.m. ovat tarkoituksenmukaisimmin otettavat välinselvityksessä huomioon sen arvoi-

sina ja suuruisina, kuin ne on merkitty jakamattoman kunnan viimeiseen tilinpäätökseen, ja on ne lopputilityksessä jaettava kuntien kesken yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa. Tässä mainitut varat ja saatavat nousivat siis v:n 1933 tilinpäätöksessä yhteensä Smk:aan 474,186: 35.

Varastot, mikäli sellaisia on jaoitusmuutoksen tapahtuessa, voitanee jättää supistetun kunnan käytettäviksi.

Mikäli loppuselvityksen jälkeen ilmenee varoja tai tuloja, jotka kuuluvat jakamattomalle kunnalle, mutta joita lopputilityksessä ei ole otettu huomioon, olisi ne jaettava kuntien kesken yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa.

Mainittakoon tässä yhteydessä, että n.s. manttalikunnalla ei enää ole omaisuutta, joten manttalikuntaa ei välinselvityksessä ole huomioonotettava.

29. YHDISTELMÄ LUONNOSSA JAETTAVISTA VAROISTA.

Sen omaisuuden arvo, mikä edelläesitettyjen perustelujen ja ehdotusten mukaan on tuleva uudelle kunnalle ja supistetulle kunnalle tilityksessä huomioonotettavana omaisuutena, jakaantui siis v:n 1933 lopussa vallitsevien olojen mukaan kuntien kesken seuraavasti:

	Uusi kunta Smk.	Supistettu kunta Smk.
Kiinteistöt ja rakennukset vuokramaalla	885,500: —	9,045,742: —
Hallintoirtaimisto	68,441: —	643,066: —
Osakkeita ja osuuksia	177,503: 56	602,177: 21
Yhteensä	1,131,444: 56	10,290,985: 21

Luonnossa jaettavasta ja tilityksessä huomioonotettavasta omaisuudesta, jonka arvo oli kaikkiaan Smk. 11,422,429: 77, olisi siis tullut pyöristettynä 10 % uuden kunnan ja 90 % supistetun kunnan osalle.

Mikäli jakamaton kunta v:n 1933 jälkeen hankkii kiinteätä omaisuutta tai hallintoirtaimistoa, on tämä luonnossa jätettävä sen kunnan omaisuudeksi, jonka alueella kiinteä omaisuus sijaitsee tai irtain omaisuus on sijoitettu. Tämä omaisuus on otettava lopputilityksessä huomioon hankinta-arvoonsa ja luettava omaisuuteen, joka jaetaan yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa. Samalla tavoin on jaettava mahdollisesti hankitut osakkeet ja osuudet.

30. VELKOJEN JAKAMINEN.

Kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 7 §:n mukaan on velkoja ja muita sitoumuksia jaettaessa huomioonotettava, että »velka, joka rasittaa omaisuutta tai on sen hyväksi syntynyt, siirrettäköön samalle kunnalle kuin tuo omaisuuskin, sekä että muu velka on jaettava kuntain kesken sen mukaan, kuin ovat omaisuuttakin saaneet ja jaon oikeudenmukaisuus muuten vaatii».

Velkoja, joita Espoon maalaiskunta on tehnyt nimenomaan uuteen kuntaan siirtyvän omaisuuden hyväksi, on ainoastaan yksi, nimittäin eräs v. 1904 Leppävaaran ruotsinkielistä kansakoulua varten otettu laina valtiolta. Tästä lainasta oli v:n 1933 lopussa maksamatta Smk. 5,340: 53. Välinselvityksessä tähän ryhmään luettavilla lainoilla ei näin ollen ole sanottavaa käytännöllistä merkitystä. Välinselvityksessä on tietenkin päätettävä, että tämä laina siirtyy uudelle kunnalle.

Espoon maalaiskunnan talous on muuten velkojen suuresti rasittama. Vuoden 1933 tilinpäätöksen mukaan oli kunnalla erilaatuista velkaa seuraavat määrät:

Menojäämiä	Smk.	716,559: 20
Tilapäistä lainaa	»	530,661: 20
Vakautettua lainaa	»	5,203,182: 17
Vakauttamatonta lainaa	»	2,706,584: 31
	Yhteensä Smk.	9,156,986: 88

Jakamattoman kunnan lainoista oli vakautettuja kansakoululainoja kaikkiaan 14 ja niitten yhteinen velkamäärä Smk. 894,891: 89. Muitten vakautettujen lainojen ottovuosi, lainanantaja, korko, alkuperäinen lainamäärä ja v:n 1933 lopussa maksamatta oleva lainamäärä oli seuraava:

Vuosi	Lainanantaja	Korko %	Alkup. laina Smk.	Maksamatta Smk.
1919	Suomi-yhtiö	5 ¾	500,000: —	383,864: 22
1919	Aura-yhtiö	5 ¾	250,000: —	180,705: 23
1920	Borgströmin säätiö	8	1,700,000: —	1,250,000: —
1925	Teoll. Harj. Paloap. yhd.	7 ½	1,200,000: —	840,000: —
1925	Yksityiskoul. Eläkerahasto	7 ½	500,000: —	350,000: —
1927	Suomen Sokeri O.Y.	tall.k.+1 ¾	1,600,000: —	1,280,000: —
1898	Hypoteekkiyhdistys	8 ⅞	60,000: —	23,720: 83
			Yhteensä	4,308,290: 28
	Kansakoululainat			894,891: 89
	Vakautetut lainat yhteensä			5,203,182: 17

Vakauttamattomat lainat jaetaan kunnan taloudessa kahteen ryhmään, joista toista kutsutaan »vakauttamattomiksi lainoiksi» ja toista »tilapäisiksi lainoiksi».

Vakauttamattomat lainat olivat v:n 1933 lopussa:

Vuosi	Lainanantaja	Korko %	Alkup. laina Smk.	Maksamatta Smk.
1927	Espoon Säästöpankki	7	270,000: —	150,000: —
1929	Vilhelm Forsberg	8	100,000: —	100,000: —
1930	Ritarihuoneen avustussäätiö	tall.k.+3	100,000: —	100,000: —
1930	Ritarihuoneen hallitus	tall.k.+3	150,000: —	150,000: —
1930	Ilmarinen, kassa	8	200,000: —	200,000: —
1930	Axel Ramsay	7 ½	100,000: —	100,000: —
1930	Carin Quesnay	7 ½	100,000: —	100,000: —
1930	Clara Wallin	7 ½	50,000: —	50,000: —
1930	Olof Wallin	7 ½	150,000: —	150,000: —
	Lahjoitusrahastoista	7	—	206,584: 31
	Pohjoismaiden Yhdyspankki	8—9	—	1,400,000: —
			Yhteensä Smk.	2,706,584: 31
	Tilapäisiin lainoihin luettiin:			
	Kassakreditiivi Pohjoismaiden Yhdyspankilta			300,000: —
	Konttokuranttitili » »			11,062: 70
	Lunastamattomia shekkejä			219,598: 50
			Yhteensä Smk.	530,661: 20

Näistä lainoista on, kuten mainittu, ainoa laina, joka välinselvityksessä ehdottomasti on määrättävä siirrettäväksi uudelle kunnalle, laina Leppävaaran ruotsinkielistä koulua varten, Smk. 5,340: 53. Muut kansakoululainat, yhteensä Smk. 889,551: 36,

on välinselvityksessä määrättävä jätettäväksi supistetulle kunnalle, koska ne seuraavat kouluja, joita varten ne on otettu.

Mitä muihin lainoihin tulee, niin näyttää tarkoituksenmukaisimmalta jättää ne jakamatta ja määrätä supistettu kunta niistä edelleen vastaamaan. Selvitysmies tulee edempänä ehdottamaan, että välinselvityksessä oikeutettaisiin supistettu kunta, jolle lopputilityksen suorittaminen myös ehdotetaan jätettäväksi, saamaan jakamattoman kunnan rahavarat ja saatavat, v:n 1933 tilinpäätöksen mukaan Smk. 474,186: 35, ja jos näin menetellään, muodostuu se osa lainoista, mikä jäisi uuden kunnan lopullisesti vastattavaksi, varsin vähäiseksi. Sinä väliaikana, mikä on kuluva v:n 1933 päättymisestä jaoitusmuutoksen voimaanastumiseen, on jakamaton kunta mahdollisesti myös, kuten sillä olisi aihettakin, muuntanut lainojaan, joten välinselvityksessä mahdollisesti tehty päätös määrättyjen lainojen siirtämisestä uudelle kunnalle ei ehkä voimaan astuessaan enää olisi sellaisenaan toteutettavissa.

Tämän ehdotuksen mukaisesti jakaantuisivat lainat uuden ja supistetun kunnan välillä, jos lopputilitys tapahtuisi v:n 1933 tilinpäätöksen pohjalla, seuraavasti:

	Kansakoululainat Smk.	Muut lainat Smk.	Yhteensä Smk.
Uusi kunta	5,340: 53	—	5,340: 53
Supistettu kunta	889,551: 36	8,262,094: 99	9,151,646: 35
Yhteensä	894,891: 89	8,262,094: 99	9,156,986: 88

Selvitysmies näinollen ehdottaa, että jakamattoman kunnan lainoista Leppävaaran ruotsinkielistä kansakoulua varten otettu valtion laina siirretään uudelle kunnalle ja että muut lainat jätetään supistetun kunnan vastattaviksi.

Mitä jakamattoman kunnan muihin sitoumuksiin tulee, niin on jo aikaisemmin mainittu, että kunta on takauksessa kahdesta Esbo Elektriska A.B:n lainasta ja myös on samassa yhteydessä ehdotettu, että tämä takuu jakamattomana jäisi supistetulle kunnalle.

Useitten viime vuosina jakamattoman kunnan alueella suoritettujen tai päätettyjen valtion maanteiden oikaisujen johdosta on jakamaton kunta joutunut tai joutuu korvaamaan kustannukset tiemaan lunastamisesta. Näitten korvausten määrää ei vielä ennen v:n 1933 loppua oltu vahvistettu ja useitten lunastusten osalta saatanee lopullinen päätös vasta tulevaisuudessa.

Näihin jakamattoman kunnan vastaisiin menoihin nähden, joitten määrä siis ei vielä ole tunnettu, esittää Espoon maalaiskunnan valtuusto, että ne jaettaisiin kuntien kesken yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa. Leppävaaran asujamiston edustajain muodostama vähemmistö valtuustossa vastustaa tätä ehdotusta ja katsoo, että kummankin kunnan on vastattava niistä kustannuksista, mitkä ovat aiheutuneet tiemaan lunastamisesta kunkin kunnan alueella. Selvitysmies yhtyy tähän vähemmistön käsitykseen, koska se ilmeisesti on sekä lain että kohtuuden mukainen.

31. VAROJEN JA VELKOJEN TASOITUS.

Kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 8 §:n mukaan on, jos toinen jaoitusmuutoksen alaisista kunnista on sellaisessa omaisuuden ja velkojen jaossa, joka on toimitettu saman lain 5—7 §§:n mukaan, »saanut osalleen suuremman osuuden omaisuudesta tai veloista kuin mitä sille jakoon nähden muissa osin kohtuullisesti voidaan katsoa lankeavan», epäsuhde tasoitettava rahassa maksettavalla korvauksella.

Välinselvityksen tilityksessä huomioonotettavan omaisuuden arvo nousi v:n 1933 tilinpäätöksen pohjalla laskettuna ja edelläesitettyjä perusteita noudattaen Smk:aan 11,896,616: 12, josta luonnossa olisi ollut jaettava Smk. 11,422,429: 77 ja

rahassa Smk. 474,186: 35. Tilityksessä huomioonotettavien velkojen määrä taas nousi Smk:aan 9,156,986: 88. Tilityksessä huomioonotettava netto-omaisuus nousi siten Smk:aan 2,739,629: 24. Kun taloudellisen välinselvityksen lopullisena päämääränä on antaa kummallekin kunnalle niitten yleistä jakoprosenttia vastaava osa kunnan netto-omaisuudesta, ja jakoprosentti, kuten yllä on ehdotettu, on oleva 35 % uuden kunnan ja 65 % supistetun kunnan hyväksi, olisi uuden kunnan siis v:n 1933 olojen pohjalla ollut saatava netto-omaisuutta Smk. 958,870: 23 ja supistetun kunnan Smk. 1,780,759: 01.

Edelläesitetyssä ehdotuksessa Espoon maalaiskunnan varojen ja velkojen jaoksi, mikä nojautuu yllämainitun lain 6 ja 7 §§:iin — sanotun lain 5 §:n edellyttämiä tapauksia ei tässä välinselvityksessä ilmene — joutuisi, kuten on havaittu uudelle kunnalle varoja luonnossa Smk. 1,131,444: 56 arvosta, supistetun kunnan saadessa samoin luonnossa varoja Smk:n 10,290,985: 21 arvosta. Kun tilitys tässä tapauksessa, kuten selvitysmies ehdottaa, on toimitettava varojen ja velkojen bruttomäärän perusteella, on kummankin kunnan hyväksi lisäksi laskettava näitten yleisen jakoprosentin mukainen osuus tilinpäätöksen osoittamasta varojen ja saatavien määrästä. Tämä oli kuten sanottu v:n 1933 tilinpäätöksen mukaan Smk. 474,186: 35. Tästä olisi uuden kunnan osuus Smk. 165,965: 22 ja supistetun kunnan Smk. 308,222: 13. Uusi kunta saisi siten varoja kaikkiaan Smk:n 1,297,409: 78 ja supistettu kunta Smk:n 10,599,207: 34 arvosta.

Sen lopputilityksen yksinkertaistamiseksi, mihin välinselvitys on päättyvä, ehdottaa selvitysmies kuitenkin, ettei jakamattoman kunnan viimeisen tilinpäätöksen osoittamaa varojen ja saatavien rahamäärää jaeta, vaan että tämä kokonaisuudessaan jätetään supistetulle kunnalle, joka kunta, kuten jo sivumennen mainittiin, saisi tehtäväkseen myös lopputilityksen toimittamisen. Tilityksessä olisi tämäkin erä otettava huomioon supistetun kunnan saamina varoina. Supistettu kunta saisi siten v:n 1933 tilinpäätöksen mukaan, paitsi aikaisemmin mainittuja luonnossa sille jääviä varoja, Smk. 10,290,985: 21, rahassa Smk. 474,186: 35 eli yhteensä Smk. 10,765,171: 56.

Kun välinselvityksen tilityksessä huomioonotettavat varat ja velat jaetaan tällä tavoin, saisivat kunnat v:n 1933 tilinpäätöksen mukaan seuraavat varat ja velat:

	Varoja	Velkoja	Varoja enemmän kuin velkoja
	Smk.	Smk.	Smk.
Uusi kunta	1,131,444: 56	5,340: 53	1,126,104: 03
Supistettu kunta	10,765,171: 56	9,151,646: 35	1,613,525: 21
Yhteensä	11,896,616: 12	9,156,986: 88	2,739,629: 24

Koska kuitenkin supistetulle kunnalle, kuten edellä on esitetty, v:n 1933 tilinpäätöksen mukaisesta netto-omaisuudesta olisi tuleva Smk. 1,780,759: 01 eli Smk. 167,233: 80 enemmän kuin ylläesitetyn laskelman mukaan ja uudelle kunnalle Smk. 958,870: 23 eli 167,233: 80 vähemmän kuin saman laskelman mukaan, on siis sanottu erä, Smk. 167,233: 80 tasoituserä, minkä uuden kunnan rahassa tulisi lopputilityksessä maksaa supistetulle kunnalle.

Tässä esitetyt luvut ja laskelmat perustuvat, kuten aina on korostettu, v.n 1933 tilinpäätökseen. Lopullisessa tilityksessä, joka on tehtävä jakamattoman kunnan viimeisen tilinpäätöksen perusteella ja senjälkeen kuin kaikki saatavat, verosaatavia lukuunottamatta, on peritty, tai niitten arvo määrätty, tulevat luvut luonnollisesti olemaan toiset. Lopullisessa tilityksessä voidaan tässä esitettyjä laskelmia kuitenkin pitää ohjeena tasoituserää laskettaessa.

Välinselvitystä koskevassa valtioneuvoston päätöksessä lienee mainittava, että jakamattoman kunnan rahavarat ja saatavat viimeisen tilinpäätöksen mukaan jäävät supistetulle kunnalle ja otetaan lopputilityksessä huomioon supistetun kunnan saamina varoina.

32. LOPPUTILITYS.

Jaoitusmuutoksen voimaan astuessa todettujen menojäämien suorittaminen ja muitten tulojäämien periminen, paitsi uuden kunnan alueelta olevien verojäämien, lienee käytännöllisimmin järjestettävä siten, että tästä huolehtii supistettu kunta. Mikäli osoittautuu välttämättömäksi ennen lopputilityksen toimittamista tehdä muitten tulojäämien kuin verojäämien poistoja, on molempien kuntien valtuustojen tehtävä poistoista yhtäpitävä päätös.

Lopputilitys on edelläesitettyjä perusteita noudattaen suoritettava jakamattoman kunnan viimeisen tilinpäätöksen perusteella. Tilinpäätöksen tekeminen ja vahvistaminen sekä vastuuvapauden myöntäminen jätettänee supistetun kunnan velvollisuudeksi. Lopputilitys on tehtävä viipymättä senjälkeen kuin vastuuvapaus on myönnetty ja jokatapauksessa ennen sen vuoden loppua, jolloin uusi kunta on alottanut toimintansa.

Sille lopputilityksessä todetulle määrälle, mikä uuden kunnan on suoritettava supistetulle kunnalle, on uusi kunta velvollinen suorittamaan 4 %:n koron jaoitusmuutoksen voimaanastumispäivästä suorituspäivään.

33. ASUTUSRAHASTON JAKAMINEN.

Espoon maalaiskunnan jakamisen yhteydessä on myös kunnan asutusrahasto jaettava. Rahastoa, jonka varat v:n 1933 tilinpäätöksen mukaan nousivat aikaisemmin mainittuun määrään, Smk. 1,264,789: 67, on hoidettu kunnan muusta taloudesta kokonaan erillään. Tämän vuoksi ja katsoen muutenkin rahaston erikoisluonteeseen, on tämän rahaston jakamista käsiteltävä yleisen tilityksen ulkopuolella. Sen lopputilitys voidaan myöskin toimittaa yleisestä lopputilityksestä riippumattomasti niin pian kuin rahaston tilit on päätetty ja uuden kunnan asutuslautakunta on ryhtynyt toimintaan.

Jakoperusteena on rahastoa jaettaessa käytettävä annettujen lainojen paikallisuutta siten, että uudelle kunnalle siirtyvät sen alueella oleviin tiloihin ja rakennuksiin kiinnitetyt lainat muitten lainojen jäädessä supistetun kunnan rahastolle. Valtion asutusrahastosta saadut lainat ovat jaettavat samassa suhteessa kuin myönnetyt lainat jakaantuvat kummankin kunnan alueelle. Samassa suhteessa on myöskin asianmukaisinta jakaa kunnan asutusrahaston lainaustoiminnassa vuosien kuluessa syntynyt voitto eli rahaston omat varat.

34. KÖYHÄINHOITORASITUKSEN JAKAMINEN.

Kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 12 §:n 2 mom:n mukaan voidaan välinselvityksessä antaa erikoismääräyksiä sellaisten jakamattomassa kunnassa kotipaikkaoikeutta nauttivien henkilöiden kotipaikkaoikeudesta jaoitusmuutoksen jälkeen, jotka nauttivat täyttä köyhäinhoitoa yksityiskodeissa tai laitoksissa. Muitten henkilöiden kotipaikkaoikeus on järjestettävä lain mukaan.

Espoon maalaiskuntaa jaettaessa on aihetta käyttää tätä lain tarjoamaa mahdollisuutta erikoismääräysten antamiseen. Köyhäinhoitorasituksen jakaantuminen ja nimenomaan Leppävaaran asemanseudun kunnalle aiheuttama köyhäinhoitorasitus on ollut eräitä suurimman tyytymättömyyden aiheita kunnan hallinnossa. Kohtuudenmukaisena ei voida pitää sitä, että supistettu kunta jäisi vastaamaan uuden kunnan alueelta olevien henkilöiden köyhäinhoidosta edes siltä osalta, kuin tämä on hoitoa yksityiskodeissa tai laitoksessa. Lainsäätäjän tarkoitus on myöskin ilmeisesti ollut, että puheenaoleva erikoismääräys annettaisiin, milloin kunnasta siirtyvä alue on laajempi ja siellä kotipaikkaoikeutta nauttivien henkilöiden lukumäärä on sellainen, että

tämän alueen aiheuttamalla köyhäinhoitorasituksella on käytännössä huomattavampi merkitys.

Espoon maalaiskunnan valtuusto ehdottaakin välinselvityksessä määrättäväksi, että köyhäinhoitovelvollisuus jaettaisiin sen perusteella, missä osassa kuntaa avustusta nauttivalla henkilöllä oli kotipaikkaoikeus silloin, kun hän joutui köyhäinhoidon tarpeeseen. Ehdotuksen sananmuodosta voi saada sen käsityksen, että välinselvityksessä olisi annettava määräys kaikkien avustusta nauttivien henkilöiden kotipaikkaoikeudesta, mutta tämähän ei ole mahdollista. Valtuuston leppävaaralainen vähemmistö vastustaa ehdotusta katsoen siis, että yksityiskodeissa ja laitoksissa hoidetut olisi jätettävä supistetun maalaiskunnan köyhäinhoidon varaan. Selvitysmies ei, kuten edellisestä käy ilmi, voi yhtyä tähän vähemmistön kantaan.

Välinselvityksessä on näin ollen määrättävä, että sellaisten henkilöiden kotipaikkaoikeus, jotka nauttivat täyttä köyhäinhoitoa yksityiskodeissa tai laitoksissa, kunnalliskoti näihin luettuna, siirtyy uuteen kuntaan tai jää supistettuun kuntaan sen perusteella, kumpaanko kuntaan tulevalla alueella henkilö on ennen tällaiseen hoitoon joutumista asumisen tai hengillekirjoituksen nojalla saavuttanut kotipaikkaoikeuden jakamattomassa kunnassa.

Tämän määräyksen toteuttaminen tulee ilmeisesti käytännössä tuottamaan suuria vaikeuksia syistä, joihin jo on viitattu. Aikaisemmin on nimittäin mainittu, että henkikirjat nimenomaan Leppävaaran asemanseudun osalta eivät ole tyydyttävät, samoinkuin myös, että kunnan omat luettelot köyhäinhoitoavustuksen saajista sekä selvitykset avustuksensaajain kotipaikkaoikeudesta ovat puutteelliset. Syntyvien vaikeuksien ja erimielisyyksien voittamiseksi olisi uutta kuntaa varten asetettavan järjestelytoimikunnan yhdessä supistetun kunnan köyhäinhoitolautakunnan kanssa hyvissä ajoin pantava vireille köyhäinhoitoavustusta nauttivien henkilöiden kotipaikkaoikeuden selvittäminen. Mikäli näissä neuvotteluissa ei johonkin henkilöön nähden saavuteta kummankin kunnan edustajia tyydyttävää selvitystä avustuksen nauttijan kotipaikkaoikeudesta, on tällaisen henkilön avustaminen jäävä supistetulle kunnalle, kunnes tavallista valitustietä on saatu ratkaisu kotipaikkaoikeuskysymykseen.

35. UUTEEN KUNTAAN SIIRTYVIEN KANSAKOULUJEN OPETTAJIEN VIRKA-ASEMAN MÄÄRÄÄMINEN.

Koska käytännössä on ilmennyt tapauksia, jolloin jaoitusmuutoksen johdosta toiseen kuntaan siirtyneiden kansakoulujen opettajain virka-asemasta tässä kunnassa on ollut epäselvyyttä ja välinselvityksessä on mahdollista antaa tästä määräyksiä, ehdottaa selvitysmies, että tästäkin asiasta päätetään välinselvityksen yhteydessä.

Uuteen kuntaan siirtyvillä Leppävaaran suomenkielisellä kansakoululla, Leppävaaran ruotsinkielisellä kansakoululla ja Leppävaaran ruotsinkielisellä alakoululla toimii kaikkiaan 9 opettajaa, joilla on toimeensa nimittämiskirja. Kaikki nämä opettajat ovat kouluissa tarpeelliset myöskin koulujen siirryttyä uuteen kuntaan. Heille voidaan näin ollen vakuuttaa oikeus pysyä edelleen toimissaan.

Selvitysmies ehdottaa näin ollen, että välinselvityksessä määrättäisiin, että kaikki sanotuissa kouluissa kunnallisen jaoituksen voimaanastuessa toimivat opettajat, joilla on toimeensa nimittämiskirja, siirtyvät uuden kunnan palvelukseen niine etuineen ja oikeuksineen, joita he sanottuna ajankohtana jakamattoman kunnan palveluksessa nauttivat.

36. KUNNALLISEN JAOITUSMUUTOKSEN VAIKUTUS KIRKOLLISEEN JAOITUKSEEN.

Kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 29 §:n mukaan on selvitysmiehen »erityisesti tarkattava, katsotaanko puheenalaisen kunnallisen jaoituksen muu-

toksen aiheuttavan muutosta myöskin kirkolliseen, hallinnolliseen tai oikeudelliseen jaoitukseen».

Tämän tehtävänsä täyttämiseksi saa selvitysmies ensinnäkin mitä tulee uuden kunnan perustamisen vaikutukseen Espoon seurakunnan oloihin, esittää seuraavaa:

Espoon seurakunnan alue on muuten sama kuin Espoon maalaiskunnan, paitsi, että seurakuntaan kuuluu myöskin Grankullan kauppala. Seurakunnan pinta-ala on siten 31,381 ha. Kirkonkirjoihin merkitty asukasmäärä on, vaikka Grankullan asukasmäärä on siihen luettu, pienempi kuin maalaiskunnan asukasluku henkikirjan mukaan. Seurakunnan asukasluku oli nimittäin v:n 1934 lopussa vain 9,530. Kirkonkirjan merkintöjen mukaan on $^1/_3$ väestöstä suomen- ja $^2/_3$ ruotsinkielistä.

Espoon seurakunnan palveluksessa on kirkkoherra, kappalainen ja lukkari-urkuri. Seurakunnalla on myös kaksi pappilaa. Seurakunnan toimesta on jumalanpalveluksia pidetty paitsi Espoon vanhassa kirkossa, Grankullan kauppalan alueella aikaisemmin metodistiseurakunnan omistamassa Betleheminkirkossa, nyttemmin Grankullassa toimivain kahden kirkkoyhdistyksen, suomenkielisen ja ruotsinkielisen, omistamassa seurakuntatalossa. Sama on asianlaita Leppävaaran asemanseudulla, missä nämä yhdistykset yhteisesti ovat v. 1929 hankkineet rukoushuoneen eli seurakuntatalon. Seurakunta on avustanut näitä yhdistyksiä samoin kuin myös Seurakuntaliittoa ja Pikkukirkkoyhdistystä, joitten palveluksessa olevat papit ovat toimittaneet jumalanpalveluksia Grankullan ja Leppävaaran alueella. Seurakunnan toimesta on suunniteltu kirkon rakentamista Grankullaan ja rukoushuoneen rakentamista Kiloon. Paitsi seurakunnan omaa hautausmaata on Grankullaa varten järjestetty eri hautausmaa.

Puheenaoleva uuden kunnan erottaminen Espoon maalaiskunnasta ei, yhtävähän kuin Grankullan eroaminen aikoinaan, sellaisenaan välttämättä vaadi seurakunnan jakamista samalla tavoin. Uuden kauppalan väestö voisi edelleen seurakunnallisesti kuulua Espoon seurakuntaan, jolleivät muut erikoiset syyt puhuisi myös kirkollisen jaoituksen muuttamisen puolesta.

Espoon seurakunnan jäsenten keskuudessa onkin tosiasiallisesti jo kauan suunniteltu muutoksia seurakunnan alueeseen. Tässä yhteydessä voidaan sivuuttaa aikaisemmin mainitut alotteet 1920-luvun alkupuolella Leppävaaran asemanseudun erottamiseksi seurakunnallisessa suhteessa Espoosta. Myöhäisempiä aloitteita on kaksi, nimittäin kirkonkokouksissa syyskuun 1 päivänä 1929 ja marraskuun 26 päivänä 1933 päätetyt valmistavat selvitykset Espoon seurakunnan jakamiseksi. Kumpikin aloite tarkoitti seurakunnan itäosiin syntyneiden esikaupunkiasutusten erottamista, mutta kummassakin tapauksessa rajoittuivat selvitykset vain kysymykseen Grankullan erottamisesta.

V. 1929 alulle pannun selvityksen suoritti kunnallisneuvos *Johannes Klockars*-vainaja. Hän saikin selvityksensä valmiiksi kesäkuussa 1932, mutta hänen kuolemansa jälkeen jäi asia keskeneräiseksi. Selvityksen ja alotteen johdosta pidetyissä asianosaisten kokouksissa esitettiin m.m. ajatus, että Grankulla, Kilo ja Leppävaara yhteisesti muodostaisivat kaksi seurakuntaa, toisen suomenkielisen ja toisen ruotsinkielisen, joilla toistaiseksi olisi yhteinen talous. Todettiin kuitenkin, että tällä ajatuksella oli sekä Grankullan että Leppävaaran asujamiston taholla vastustusta. Myös mainittiin sellaisestakin järjestelystä, että Leppävaara ja Pitäjänmäki yhdessä muodostaisivat kaksi seurakuntaa samalla pohjalla. Selvityksessä, jonka laatijalle Espoon kunnallista jaoitusta valmistelevan selvitysmiehen suunnitelmat olivat tunnetut, tultiin siihen tulokseen, että toistaiseksi, kunnes kysymys Leppävaaran asemanseudun kunnallisesta asemasta oli ratkaistu, oli ennenaikaista ryhtyä lopullisiin toimenpiteisiin Leppävaaran asemanseudun kirkollisen aseman uudestaan järjestämiseksi. Suoranainen ehdotus oli ainoastaan, että Grankullan kauppala erotettaisiin Espoon seurakunnasta itsenäiseksi kaksikieliseksi seurakunnaksi.

V. 1933 vireillepannussa selvityksessä keskitettiin päähuomio Grankullan erot-

tamiseen itsenäiseksi seurakunnaksi. Asiaa valmistellut komitea, joka antoi mietintönsä kesäkuussa 1934, tuli lähinnä kustannussyistä siihen tulokseen, että ajatuksesta oli luovuttava. Komitean yksi jäsen oli eriävää mielipidettä katsoen, että kustannukset itsenäisen seurakunnan ylläpitämisestä oli laskettu liian suuriksi ja että jos kustannukset lasketaan riittävän varovaisesti, Grankullalla on taloudelliset edellytykset toimia itsenäisenä seurakuntana. Grankullan kauppalanhallitus on ilmoittanut olevansa komitean enemmistön kannalla. Marraskuun 25 päivänä 1934 pidetyssä kirkonkokouksessa päätti Espoon seurakunta myös osaltaan antaa kysymyksen seurakunnan jakamisesta tällä pohjalla raueta.

Selvänä voidaan pitää, että Espoon seurakunnan jakamiseen ennen pitkää on ryhdyttävä. Seurakunta on nykyisellään sekä pinta-alaltaan että asukasluvultaan varsin suuri, kuuluen maan suurimpien seurakuntien joukkoon. Samat etujen ja harrastusten ristiriidat seurakunnan eri osien välillä, mitkä perustelevat Espoon maalaiskunnan jakamista, vaativat myös seurakunnan jakamista siten, että maanviljelijäväestö ja esikaupunkiväestö pääsevät erilleen toisistaan. Seurakunnallisella alalla kielelliset syyt jakamiseen ehkä ovat tärkeämmätkin kuin kunnallishallinnon alalla. Myöskin ne käytännölliset hankaluudet, mitkä liittyvät itäisten osien etäisyyteen seurakunnan keskuksesta, ovat seurakunnan jäsenille suuremmat kuin samasta syystä johtuvat haitat kunnan jäsenille. Seurakunnan vastaisen jaon täytyy näistä syistä tapahtua pääasiallisesti samoja aluerajoja noudattaen kuin kunnan jakaminen.

Senjälkeen kuin sekä Grankullan että Suur-Haapalahden kauppalain alueet on lopullisesti määritelty, ei ilmeisesti ole oleva vaikeata löytää tyydyttävää ratkaisua seurakunnallisessa jakoasiassa. Selvitysmiehen käsityksen mukaan on se jo jakoasian aikaisemmissa vaiheissa esitetty ajatus, että Grankullan kauppala ja kauppalaksi muodostettu Kilon ja Leppävaaran seutu ynnä Kånalan kylä Helsingin pitäjästä yhdessä muodostetaan seurakunnaksi, se pohja, jolla seurakuntajako on toteutettava. Tällä tavoin saadaan Espoon seurakunnasta erotettava uusi seurakunta taloudellisesti riittävän voimakkaaksi. Uuden seurakunnan asukasluku tulisi olemaan noin 7,400 ja veroäyrien lukumäärä noin 358,500 (kts. mietintö N:o 1 sivu 325). Sekä asukasluku että veroäyrien lukumäärä lähentelee jo sellaisiakin lukuja, että rupeaa olemaan mahdollisuuksia ajatella puheenaolevan alueen muodostamista kahdeksikin seurakunnaksi, suomenkieliseksi ja ruotsinkieliseksi, joilla on yhteinen talous.

Varsinaisen alotteen ottaminen aikanaan, kun kunnalliseen jaoitukseen tehtävät muutokset on toteutettu, Espoon seurakunnan jakamiseen kuuluu kirkkolain 15 §:n mukaan joko asianomaiselle seurakunnalle, piispalle tai tuomiokapitulille. Asiaa lienee aikanaan valmisteltava yhdessä tai rinnan niitten muutosten kanssa, joita on tehtävä kaupungin ympäristön kirkolliseen jaoitukseen yleensä. Toimenpiteitä, joihin tässä kohden on ryhdyttävä, on tarkemmin käsitelty päämietinnössä, johon tässä viitattakoon (kts. mietintö N:o 1 sivut 320—326).

37. HALLINNOLLINEN JA OIKEUDELLINEN JAKO.

Uuden kauppalan perustaminen ei ainakaan aluksi aiheuttane Espoon nimismiespiirin jakamista tai muita muutoksia hallinnolliseen jakoon.

Espoossa olevien esikaupunkialueiden poliisitoimen järjestäminen oli esillä siinä sisäasiainministeriön toimikunnassa, joka marraskuun 31 päivänä 1931 asetettiin valmistamaan kysymystä poliisitoimen järjestämisestä ja yhtenäistyttämisestä Helsingin kaupunkiin rajoittuvilla ympäristöalueilla. Toimikunta tuli heti työnsä alussa siihen tulokseen, että sellaista esikaupunkipoliisihoidollista järjestelyä kuin toimikunta aikoi ehdottaa lähimpänä kaupunkia oleviin esikaupunkialueisiin nähden, ei toistaiseksi ollut syytä ulottaa näihin, koska ne sijaitsivat liian etäällä kaupungista. Toimikunta senvuoksi jätti harkittavakseen ottamatta, mitä poliisihoidollisia järjestely-

toimenpiteitä nämä toimikunnan ehdottaman järjestelyn ulkopuolelle jäävät alueet mahdollisesti kaipaisivat. Toimikunnalle olivat selvistysmiehen suunnitelmat kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen muuttamisesta tunnetut.

Selvitysmiehellä puolestaan ei ole aihetta esittää poikkeamista tässä mainitun asiantuntijatoimikunnan omaksumasta kannasta.

Lausunnossa, minkä Espoon nimismies kesäkuun 30 päivänä 1927 antoi Albergan taajaväkisen yhdyskunnan anomuksesta yhdyskunnan erottamiseksi itsenäiseksi kunnaksi, esitti nimismies, kuten aikaisemmin on mainittu, käsityksenään, että järjestyksenpidon kannalta ei ollut muuta muistuttamista jakoehdotusta vastaan, kuin että poliisimiehistöä olisi lisättävä, jos uusi kunta perustetaan. Poliisihallinnollisesti voisi uusi kunta edelleen kuulua Espoon nimismiespiiriin.

Myöskin tämä Espoon nimismiehen esittämä käsitys uuden kunnan perustamisen vaikutuksesta hallinnolliseen jaoitukseen lienee ainakin alkuaikoihin nähden oikea. Ajanpitkään, kun uusi kauppalakunta on järjestäytynyt, sille on valmistettu tarpeelliset omat järjestyssäännöt ja näitten noudattamista on ryhdyttävä tehokkaasti valvomaan, on varmaankin oleva eduksi ja tarpeellista erottaa uusi kauppala, mahdollisesti yhdessä Grankullan kauppalan kanssa, eri nimismiespiiriksi. Tällaisen nimismiespiirin alue ja asukasluku muodostuisivat riittävän suuriksi eri nimismiehen hoidettavaksi. Siksi kunnes oman nimismiehen tarve tätä aluetta varten näin käy ilmeiseksi, voitanee uuden kauppaan poliisihallinto jättää nykyisten olojen pohjalle. Uusi kauppala voinee aikanaan itse tehdä alotteen eri nimismiespiirin järjestämisestä, kun siihen tarvetta ilmenee.

Mitä tulee uuden kauppalakunnan asemaan maan oikeudellisessa jaoituksessa, niin ei kauppalan perustaminen anna aihetta muutokseen tässäkään suhteessa. Uusi kauppala jätettänee näin ollen Helsingin tuomiokuntaan kuuluvaksi. Ainoastaan asianomaisen käräjäkunnan nimi, joka nyt on Espoonpitäjän ja Grankullan kauppalan käräjäkunta, on muutettava Espoonpitäjän sekä Grankullan ja Suur-Haapalahden kauppalain käräjäkunnaksi.

38. ALBERGAN TAAJAVÄKISEN YHDYSKUNNAN LAKKAUTTAMINEN.

Taajaväkisistä yhdyskunnista toukokuun 22 päivänä 1931 annetun lain 13 §:n mukaan on valtioneuvoston, milloin tarpeelliseksi havaitsee, määrättävä taajaväkisen yhdyskunnan lakkauttamisesta.

Senjälkeen kuin se osa Espoon maalaiskuntaa, jossa Albergan taajaväkinen yhdyskunta sijaitsee, on muodostettu kauppalaksi, ei enää ole laillisia eikä asiallisia edellytyksiä tämän yhdyskunnan ylläpitämiselle. Kun päätös kauppalan perustamisesta tehdään, on näin ollen myös päätettävä tämän yhdyskunnan lakkauttamisesta.

Aikaisemmin mainittu eräitten yhdyskunnan asukkaiden anomus yhdyskunnan lakkauttamisesta ei siis sellaisenaan aiheuta toimenpidettä.

Sellaisen tapauksen varalta, että taajaväkinen yhdyskunta kunnallisen jaoituksen muuttamisen yhteydessä lakkautetaan, on kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 35 §:ssä säädetty, että sellaisen yhdyskunnan suhteesta kuntaan, jolle sen tehtävät siirtyvät, on noudatettava m.m., mitä tässä laissa taloudellisesta välinselvityksestä säädetään.

Koska Albergan taajaväkisellä yhdyskunnalla, jonka tehtävät tulevat siirtymään uudelle Suur-Haapalahden kauppalalle, on jonkun verran varoja ja velkoja, on, kun yhdyskunta päätetään lakkauttaa, myös päätettävä toimittaa taloudellinen välinselvitys. Tämä voinee kuitenkin rajoittua päätökseen siitä, että yhdyskunnan varat ja velat sekä saatavat ja sitoumukset siirtyvät kauppalalle.

Yhdyskunnan varoista ja veloista ei selvitysmies ole voinut saada tietoa.

Selvitysmies siis ehdottaa, että määrätään Albergan taajaväkinen yhdyskunta

lakkautettavaksi siitä päivästä alkaen, jolloin Suur-Huopalahden kauppalakunta aloittaa toimintansa, ja että määrätään yhdyskunnan varat ja velat, saatavat ja sitoumukset samasta päivästä siirrettäviksi uudelle kauppalalle.

39. KUNTIEN KIELELLINEN LUOKITUS.

Kesäkuun 1 päivänä 1922 annetun kielilain 2 §:n 4 mom:n mukaan on joka kerta, kun tapahtuu muutos virka- tai itsehallintoalueiden rajoissa, samalla määrättävä, minkäkielisiä uudestijärjestetyt alueet ovat.

Esilläolevassa tapauksessa on siis määrättävä uuden kunnan kielellisestä luokituksesta sekä tarkastettava, aiheuttaako uuden kunnan muodostaminen muutoksia supistetun Espoon kunnan luokitukseen.

Mitä ensinnäkin uuteen kuntaan tulee, niin on huomattava, että vuoden 1930 väestölaskennassa todettiin koko Leppävaaran alueella olleen kielitaulukon mukaan 3,613 asukasta. Tähän lukuun sisältyy kuitenkin paitsi Leppävaaran ja Kilon asemanseutujen asukasmäärää myös Hagalundin noin 170—180 asukasta, joita ei voida erottaa kielitaulukossa. Tästä asukasmäärästä oli, kuten aikaisemmin on mainittu, 2,090 eli 57.9 % suomenkielisiä, 1,460 eli 40.4 % ruotsinkielisiä ja 63 eli 1.7 % muunkielisiä. Myöhäisempiä tietoja ei ole käytettävissä, mutta ilmeistä on, että huomattavampia kielisuhteiden muutoksia ei v:n 1930 jälkeen ole tapahtunut. Tämän mukaan ja noudattaen yllämainitun kielilain 2 §:n 2 mom:n säännöksiä, on uusi kunta määrättävä kaksikieliseksi kunnaksi, jossa suomi on enemmistön kielenä ja ruotsinkielisiä on enemmän kuin kolmas osa väestöstä.

Mitä taas supistetun kunnan kielelliseen luokitukseen tulee, niin kohtaa tyydyttävän selvityksen hankkiminen supistetun kunnan kielisuhteista erittäin suuria vaikeuksia. Ainoa lähde, joista asujamiston kielestä voisi saada tietoja, ovat kirkonkirjat. Nämä on kuitenkin v:sta 1931 lähtien laadittu aakkosellisessa järjestyksessä ja lisäksi osoitteet ilmoituksen mukaan ovat usein puutteellisesti merkityt. Näin ollen ei ole mahdollista ilman varsin yksityiskohtaisia tutkimuksia todeta, miten supistetun kunnan alueelle jäävät asukkaat jakaantuvat kielellisessä suhteessa. Asiasta voidaan esittää ainoastaan arviolaskelmia.

Kirkkoherran viraston antaman ilmoituksen mukaan on seurakunnan jäsenistä, kuten on mainittu, noin kolmas osa suomenkielisiä ja siis kaksi kolmasosaa ruotsinkielisiä. Jos henkikirjoitetun väestön lukumäärä, v. 1933 11,120, joka selvästi on tosioloja paremmin vastaava kuin kirkonkirjoihin merkitty asukasluku, jaetaan vastaavassa suhteessa, saadaan suomenkielisen väestön lukumääräksi Espoon kunnan alueella noin 3,700. Jos tästä määrästä vähennetään niitten suomenkielisten lukumäärä, mitkä siirtyvät uuteen kuntaan, eli noin 2,100, jää jälelle noin 1,600. Tämä lukumäärä on siis supistetun kunnan todennäköinen suomenkielisten asukkaitten lukumäärä. Kun supistetun kunnan asukasmäärä, Grankullan ympäristöön muodostunut esikaupunkiasutus mukaanluettuna voidaan arvioida noin 7,000:ksi, on suomenkielisiä siis noin 23 % kunnan koko väestöstä.

Supistettu kunta olisi tämän mukaisesti edelleen oleva, kuten jakamaton Espoon kunta valtioneuvoston tammikuun 2 päivänä 1936 antaman päätöksen nojalla, kaksikielinen kunta, jossa ruotsinkieli on enemmistön kielenä ja suomenkielistä väestöä on vähemmän kuin kolmas osa kunnan väestöstä. Siinäkin tapauksessa, että Grankullan kauppalan esikaupunkiasutus liitetään kauppalaan, säilynee suhde suomenkielisen ja ruotsinkielisen väestön välillä sellaisena, että supistetun kunnan kielellinen luokitus pysyy ennallaan.

40. UUDEN KUNNAN TOIMEENTULOMAHDOLLISUUDET.

On vielä tutkittava, minkälaiseksi Espoon maalaiskunnan jakamisen kautta syntyneiden kuntien talous ja toimeentulomahdollisuudet todennäköisesti tulevat muodostumaan niitten edellytysten vallitessa, mitkä syntyvät, jos kuntien taloudellinen välienselvitys tapahtuu selvitysmiehen esittämällä tavalla. Tarkastettakoon ensiksi uuden kauppalakunnan toimeentulomahdollisuuksia. Kauppalan menot ja tulot on tässä laskettu vain Espoon kuntaan nyt kuuluvien alueiden osalta. Lisäykset, mitkä aiheutuvat Kånalan kylän liittämisestä kauppalaan, on esitetty Pitäjänmäen liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä. (Mietintö N:o 6 sivu 23.)

Uuden kauppalan menoja arvioitaessa on edellytetty, että kauppalalle palkataan 48,000 markan vuosipalkalla lainopillisen tutkinnon suorittanut kauppalanjohtaja, joka hoitaa paitsi kauppalanjohtajan yleisiä tehtäviä kaikki sihteerin ja kamreerin tehtävät sekä toimii erikoispalkkiota vastaan järjestysoikeuden puheenjohtajana. Kauppalan toimistoon on edellytetty palkattavaksi kanslia-apulainen, joka myös hoitaa kirjanpidon, sekä rahastonhoitaja sivutoimena. Muuten on menot ja tulot laskettu kansakoulutoimen, köyhäinhoidon sekä terveys- ja sairashoidon ja hallinnon aloilla sen perusteella, mitä aikaisemmin tässä selvityksessä on todettu tämän alueen tuottaneen kustannuksia Espoon maalaiskunnalle, ja muuten käyttämällä pohjana sellaisten kauppaloiden talousarvioita, joiden asukasluku on noin 3,000—4,000. Veroäyrejä on arvioitu saatavan noin 140,000, mikä taloudellisesti tyydyttävinä vuosina todennäköisesti on oleva mahdollista.

KAUPPALAN TALOUSARVIO ENSIMÄISENÄ VUONNA.

Menot:

		Smk.
I. Yleinen kunnallishallinto:		
I. Kauppalanvaltuusto	6,000: —	
II. Kauppalanhallitus	75,000: —	
III. Rahatoimisto	48,000: —	
IV. Verollepano	18,000: —	
V. Tilintarkastus	1,000: —	
VI. Erinäiset hallintomenot	5,000: —	153,000: —
II. Oikeus- ja järjestystoimi:		
I. Järjestysoikeus	10,000: —	
II. Ulosottolaitos	18,000: —	
III. Lautamiehet	2,000: —	30,000: —
III. Erinäiset valtiotehtävät:		
I. Sotilasavustukset	5,000: —	
II. Holhouslautakunta	1,000: —	6,000: —
IV. Palotoimi		25,000: —
V. Terveyden- ja sairaanhoito:		
I. Terveydenhoitolautakunta	1,000: —	
II. Lääkäri ja kätilö	30,000: —	
III. Sairaalahoito:		
Kulkutautipotilaat	30,000: —	
Yleissairaalapotilaat	30,000: —	
Mielisairaat	45,000: —	
Keuhkotautipotilaat	45,000: —	181,000: —

VI.	Huoltotoiminta:		
	I. Köyhäinhoitolautakunta ja -toimisto	10,000: —	
	II. Kunnalliskoteihin sijoitetut	20,000: —	
	III. Lastenkoteihin sijoitetut	40,000: —	
	IV. Muu laitoshoito (mielisairaat)	70,000: —	
	V. Yksityishoidossa olevat	35,000: —	
	VI. Avunsaajat	310,000: —	
	VII. Muita menoja	10,000: —	495,000: —
VII.	Opetustoimi (kts. ss. 20—21):		
	I. Kansakoulut	250,000: —	
	II. Kansankirjasto	10,000: —	260,000: —
VIII.	Yleiset työt:		
	I. Asemakaavat	50,000: —	
	II. Teitten ylläpito	100,000: —	
	III. Tievalaistus	50,000: —	200,000: —
IX.	Rahoitusmenot:		
	I. Korkoja ja kuoletusta	30,000: —	
	II. Vero- y.m. poistot	120,000: —	
	III. Käyttövarat	50,000: —	200,000: —
		Menot yhteensä	1,550,000: —

Tulot:

I.	Yleinen kunnallishallinto:		
	Verolisät ja sekalaiset tulot		17,000: —
II.	Oikeus- ja järjestystoimi:		
	Rakennustarkastusmaksuja		3,000: —
III.	Erinäiset valtiotehtävät:		
	Sotilasavustusten korvaus		5,000: —
IV.	Terveyden- ja sairaanhoito:		
	Valtionapu kätilön palkkaamiseen		6,000: —
V.	Huoltotoiminta:		
	Perunkirjoitusmaksuja	1,000: —	
	Köyhäinhoidon korvausta	30,000: —	31,000: —
VI.	Opetustoimi:		
	Valtionapu opettajain palkkaukseen	140,000: —	
	Valtionapu rakennusten kunnossapitoon	7,000: —	
	Valtionapu muihin menoihin (350 opp. à 60: —)	21,000: —	168,000: —
VII.	Yleiset työt:		
	Korvausta valtion maanteitten kunnossapidosta		40,000: —
VIII.	Verot:		
	Koiravero	20,000: —	
	Kunnallisverot (140,000 äyriä à 9: —)	1,260,000: —	1,280,000: —
		Tulot yhteensä	1,550,000: —

Edelläesitetyn laskelman mukaan tullaan siis siihen tulokseen, että uusi kauppala voi tulla toimeen itsenäisenä kuntana. Mikäli veroäyrien määrä osoittautuisi korkeammaksi kuin 140,000, alenisi veroäyriltä kannettava määrä luonnollisesti vastaavasti.

Siihen nähden, että jakamaton Espoon kunta vv. 1933 ja 1934 on veroäyriltä kantanut yli 12 markkaa ja vielä v. 1935 10 markkaa, saisivat uuden kunnan jäsenet jonkun verran verohelpotusta.

41. SUPISTETUN KUNNAN TALOUDELLINEN ASEMA.

Supistetun kunnan taloudessa tulee kunnan jakamisen kautta luonnollisesti tapahtumaan huomattavia muutoksia.

Voidaan ensinnäkin lähteä siitä, että kansakoulumenot sekä terveys- ja sairashoitomenot supistuvat jotakuinkin samoilla määrillä, mitkä ovat laskettavat uuden kunnan vastaaviksi menoiksi, ja köyhäinhoitomenot, paitsi kunnan jaon vuoksi, myös taloudellisten olojen parantumisen tähden. On jo aikaisemmin huomautettu, että supistettu kunta voi ottamalla edelleen korvausta vastaan kunnansairaalaan, kunnalliskotiin ja lastenkotiin uuden kunnan tai muitten naapurikuntien potilaita ja hoidokkeja, pitää näitten laitosten talouden jotakuinkin ennallaan. Kunnallisverotusta helpottavia nettovähennyksiä voidaan näin ollen edellyttää syntyvän kansakoulutoimen alalla noin 75,000 markkaa, terveys- ja sairashoidon alalla noin 120,000 markkaa sekä köyhäinhoito- ja lastensuojelutoimen alalla säännöllisissä oloissa noin 500,000 markkaa. Yleisiä hallintokustannuksia täytynee ja voitaneekin vähentää noin $^1/_3$ osalla eli noin 50,000 markalla. Menojen vähennys, ainakin 100,000 markkaa, pitäisi olla mahdollinen, jos käytetään hyväksi nykyistä alhaista korkokantaa ja muutetaan lainat halvempikorkoisiksi seisoviksi lainoiksi. Huomattava vähennys menopuolella saadaan aikaan myös poistomäärärahan supistamisen vuoksi. Vähennys voidaan säännöllisissä oloissa arvioida ainakin 120,000 markaksi. Viime vuosina tarpeellisia varatöitä varten myönnettyjä määrärahoja voidaan poistaa ainakin 100,000 markkaa. Muista tässä mainitsematta jätetyistä määrarahoista voitanee vähentää 75,000 markkaa. Tässä mainitut vähennykset tekevät yhteensä noin 1,140,000 markkaa.

Toisaalta aiheuttaa Espoon kunnan jakaminen supistetulle kunnalle huomattavan verotettavien tulojen vähentymisen. Veroäyrien lukumäärän vähentyminen olisi vuonna 1934 toimitetun verotuksen mukaan ollut noin 120,000. Jos kunnan jako olisi ollut toteutettuna vuonna 1934, jolloin veroäyriltä kannettiin Smk. 12: 40, olisi kunta voinut laskea saavansa nettoverotuloja noin 1,500,000 markkaa vähemmän. Sikäli kuin veroäyriltä kannettava määrä alenee, supistuu myös tämä vähennys vastaavasti, Veroäyrejä jäisi supistetulle kunnalle, jos Grankullan esikaupungit myös otetaan lukuun v. 1934 toimitetun taksoituksen mukaan noin 230,000. Jos lasketaan, että taloudellisten olojen parantuminen tässäkin osassa vanhaa Espoon kuntaa tulee tuomaan mukanaan veroäyrien lisääntymisen, vaikkapa vähemmänkin kuin uudessa kunnassa, niin voidaan edellyttää, että näin supistetulla kunnalla ensimäisenä toimintavuotenaan on käytettävänään 250,000 veroäyriä. Verrattuna muihin noin 7,000 asukkaan suuruisiin maalaiskuntiin, joissa, kuten supistetussa Espoon kunnassakin tulisi olemaan, on pääasiallisesti maanviljelijäväestöä, on tätä veroäyrimäärää pidettävä normaalina, jopa jonkun verran tavallista korkeampanakin.

Onko supistetun kunnan onnistuva painaa veroäyriltä kannettavaa määrää nykyisestä korkeasta tasostaan alaspäin, on kysymys, joka ei sellaisenaan vaikuta jakokysymyksen ratkaisuun. Edelläesitetyt todennäköisyyslaskelmat osoittavat, ettei ole aihetta luulla, että supistetun kunnan verotus tulisi kunnan jäsenille rasittavammaksi kuin jakamattoman kunnan.

Jakokysymyksen kannalta on tärkeätä vain todeta, että supistetullakin kunnalla on edellytyksiä tulla toimeen itsenäisenä kuntana. Esitetyistä laskelmista voidaan vetää se johtopäätös, että supistetulla kunnalla on tällaiset edellytykset, joten estettä Espoon nykyisen maalaiskunnan jakamiselle ehdotetulla tavalla ei tältäkään puolen ole.

Eräitä laskelmia siitä, mitä Grankullan esikaupunkien liittäminen kauppalaan tulisi vaikuttamaan tälläkin tavoin supistetun Espoon maalaiskunnan talouteen, on esitetty Grankullan liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (kts. mietintö n:o 16).

42. PÄÄTÖSEHDOTUKSET.

Kaiken sen nojalla, mitä näin toimitetussa selvityksessä Espoon maalaiskunnan jakamisesta on todettu, esittää selvitysmies päätettäväksi seuraavaa:

I. Espoon maalaiskunnasta Uudenmaan läänin Lohjan kihlakunnassa erotetaan seuraavat kylät ja yksinäistalot niistä erotettuine tiloineen sekä näitten kylien ja tilojen erotetut vesialueet Iso-Huopalahdessa ja Laajalahdessa itsenäiseksi kunnaksi, nimittäin: Suur-Huopalahden kylä kokonaisuudessaan, Bredvikin yksinäinen verotalo R. N:o 1, Mäkkylän yksinäinen sotilasvirkatalo R. N:o 1 ja Kilon yksinäinen verotalo R. N:o 1 sekä näistä erotetut tilat, Klobbskogin kylä kokonaisuudessaan, lukuunottamatta Tiilimaa, R. N:o 1^{18}, -nimistä tilaa, Konungsbölen yksinäinen verotalo R. N:o 1 ja tästä erotetut tilat, Prästgården-nimisestä yksinäisestä verotilasta eroitetusta, Bölskärr-nimisestä tilasta R. N:o 1^{7} muodostetut tilat, Kvarnbyn kylään kuuluvista Petas N:o 2 ja Pellis N:o 3 erotetuista tiloista Kvarnängen R. N:o 2^{4} ja Västerängen R. N:o 3^{4} muodostetut tilat sekä lisäksi eräisiin edellämainittujen kylien tiloihin ja yksinäistaloista erotettuihin tiloihin sekä eräisiin Helsingin maalaiskunnan Kånalan kylässä oleviin tiloihin kuuluva n.s. Tarvon rauhoituspiiri Iso-Huopalahdessa sekä kaksi samoihin tiloihin kuuluvaa jakamatonta vesialuetta ynnä Ritorpin tilalle R. N:o 1^{4} ja Bredvikin tilalle R. N:o 1^{5} kuuluva yhteinen rauhoitusalue Laajalahdessa.

II. Alueeltaan näin määritelty kunta julistetaan kauppalaksi.

III. Perustettavan kauppalan nimeksi määrätään suomeksi Suur-Haapalahti ja ruotsiksi Stor-Hoplaks.

IV. Tämä kunnallisen jaoituksen muutos astuu voimaan tammikuun 1 päivänä 193 .

V. Tämän kunnallisen jaoituksen muutoksen johdosta määrätään toimeenpantavaksi välinselvitys supistetun Espoon maalaiskunnan ja uuden Suur-Haapalahden kauppalan välillä näiden taloudellisten olojen tasoittamiseksi muutosta vastaaviksi.

A. Välinselvityksessä on jakamattoman Espoon maalaiskunnan omaisuus, sellaisena kuin se on jaoituksen muutoksen tapahtuessa, eli joulukuun 31 päivänä 193 , jaettava supistetun maalaiskunnan ja uuden kauppalan välillä seuraavien perusteiden mukaan:

1. Jakamattoman Espoon maalaiskunnan omaisuus ja velat jaetaan, alempana mainituin poikkeuksin, siten, että niistä 35 % tulee Suur-Huopalahden kauppalalle ja 65 % supistetulle Espoon maalaiskunnalle.

2. Ne jakamattoman Espoon maalaiskunnan kiinteistöt, ja rakennukset vuokramaalla, mitkä kunta omisti joulukuun 31 päivänä 1933, ovat aikanaan suoritettavassa lopputilityksessä otettavat huomioon seuraaviin arvoihin:

	Smk.
Kunnantalo	260,000: —
Kunnansairaala	1,344,000: —
Lääkärin asunto	249,000: —
Leikkaushuone	32,000: —

	Smk.
Kunnalliskoti	1,781,400: —
Lastenkoti	338,000: —
Backbyn ruots. kansakoulu	53,000: —
Bemböle-Solvallan ruots. alakansakoulu	174,000: —
Bembölen ruots. yläkansakoulu	831,000: —
Bembölen—Viherlaakson suom. kansakoulu	315,000: —
Finnån ruots. kansakoulu	349,000: —
Gumbölen ruots. kansakoulu	43,500: —
Histan ruots. kansakoulu	ei arvoa
Kauklahden suom. kansakoulu	358,000: —
Kauklahden ruots. kansakoulu	331,000: —
Lagstadin ruots. kansakoulu	305,000: —
Leppävaaran suom. kansakoulu	634,500: —
Leppävaaran ruots. kansakoulu	251,000: —
Luukin suom. kansakoulu	286,500: —
Mankansin ruots. kansakoulu	218,000: —
Nuuksin ruots. kansakoulu	103,000: —
Rödskogin ruots. kansakoulu	168,000: —
Smedsbyn ruots. kansakoulu	272,000: —
Sökön ruots. alakansakoulu	53,000: —
Träskbyn ruots. kansakoulu	409,500: —
Träskändan ruots. kansakoulu	241,000: —
Gunnarsin tila	332,240: —
Lahnuksen metsätilat (Storeskog ja Bergstad)	67,512: —
Lahnuksen ent. kansakoulutila	70,840: —
Kockbyn ent. kansakoulutalo	500: —
Villnäsin metsäpalsta	59,750: —

3. Kauppalalle luovutetaan luonnossa Leppävaaran suomenkielisen kansakoulun talo vuokraoikeuksineen koulutonttiin ja Leppävaaran ruotsinkielisen kansakoulun kiinteistö. Kaikki muut jakamattoman kunnan omistamat kiinteistöt ja rakennukset vuokramaalla jäävät supistetulle kunnalle.

4. Hallintoirtaimisto, kansakoulujen irtaimisto siihen luettuna, jaetaan siten, että irtaimisto seuraa sitä laitosta tai kiinteistöä, johon irtaimisto kuuluu, ja otetaan irtaimisto tilityksessä huomioon kirjanpitoarvoonsa. Kauppalalle luovutetaan tilityksen ulkopuolella kunnan lainakirjaston, Leppävaaran piirikirjasto noin 350 nidettä, muun kirjaston jäädessä niinikään tilityksen ulkopuolella supistetulle kunnalle.

5. Jakamattoman kunnan v:n 1933 lopussa omistamista osakkeista ja osuuksista kuntainvälisissä yhtymissä luovutetaan kauppalalle 12 osuutta Tammisaaren piirimielisairaalassa huomioonotettavaksi tilityksessä Smk:n 130,909: 08 arvosta, 3 osuutta Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa Smk:n 8,766: 23 arvosta, 1 osuus Kronobyn pakkotyölaitoksessa Smk:n 12,000: — arvosta ja 35 osaketta Albergan Sähkö O.Y:ssä Smk:n 875: — arvosta ja supistetulle kunnalle jää 21 osuutta Tammisaaren piirimielisairaalassa Smk:n 229,090: 90 arvosta, 7 osuutta Mjölbollstadin keuhkotautiparantolassa Smk:n 20,454: 56 arvosta, 2,750 osaketta Esbo Elektriska A.B:ssa Smk:n 275,000: — arvosta ja 5 osuutta Esbo Mellersta Telefonandelslagissa Smk:n 7,290: — arvosta. Jakamattoman kunnan v:n 1933 lopussa omistamista valtion 5 ½ %:n sotavahinko-obligatioita on Smk:n 24,953: 25 arvosta annettava kauppalalle ja Smk:n 46,341: 75 arvosta supistetulle kunnalle. Mikäli jakamaton kunta v:n 1933 jälkeen on myynyt tässä mainittuja osakkeita, osuuksia

tai obligatioita, on tässä mainittuja arvoja vastaava rahamäärä laskettava sen kunnan hyväksi, joka olisi saanut osakkeet, osuudet tai obligatiot.

6. Jakamattoman kunnan lahjoitusrahastot jaetaan tilityksen ulkopuolella kuntien kesken niin, että kauppalalle luovutetaan Sofia Forssin rahasto, Naisyhdistyksen rahasto, neitien Bobergin rahasto sekä Tie- ja siltarahasto, supistetun kunnan saadessa pitää kaikki muut lahjoitusrahastot. Supistetun kunnan on jaon tapahduttua ja viimeistään lopputilityksen yhteydessä käteisellä suoritettava kauppalalle se rahamäärä, johon tälle kunnalle siirtyvien rahastojen pääoma on kasvanut 6 %:n korolla lisättynä jaoitusmuutoksen voimaanastumispäivästä.

7. Jakamattoman kunnan verosaatavat on jätettävä tilityksen ulkopuolelle ja verojäämät on jaettava kuntien kesken niin, että kumpikin kunta saa perittäväkseen ja omakseen ne verojäämät, jotka sille tulevalla alueella on maksettaviksi pantu.

8. Kiinteä omaisuus, rakennukset vuokramaalla ja hallintoirtaimisto, minkä jakamaton kunta mahdollisesti on hankkinut jälkeen joulukuun 31 päivän 1933, on luonnossa jätettävä sen kunnan omaisuudeksi, jonka alueella tämä omaisuus sijaitsee tai jonka alueelle irtain omaisuus on sijoitettu. Tämä omaisuus on lopputilityksessä otettava huomioon hankinta-arvoonsa ja luettava omaisuuteen, joka jaetaan yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa. Samalla tavoin on jaettava mahdollisesti hankitut osakkeet ja osuudet.

9. Jakamattoman kunnan muut varat ja saatavat, joitten jaosta ei edellä ole määrätty, annetaan supistetulle kunnalle ja ovat tilityksessä otettavat huomioon sen arvoisina ja suuruisina, johon ne on merkitty jakamattoman kunnan viimeiseen tilinpäätökseen. Tilinpäätöksessä huomioonotetut varastot, mikäli sellaisia on jaoitusmuutoksen tapahtuessa, on luonnossa jätettävä supistetun kunnan käytettäväksi ja huomioonotetaan tilityksessä siitä arvosta, mikä niillä kirjojen mukaan oli jaoitusmuutoksen voimaan astuessa.

10. Mikäli lopputilityksen jälkeen ilmenee varoja tai tuloja, jotka kuuluvat jakamattomalle kunnalle, mutta joita lopputilityksessä ei ole otettu huomioon, on ne jaettava kuntien kesken yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa.

11. Jakamattoman kunnan veloista siirretään Leppävaaran ruotsinkielistä kansakoulua varten otetun lainan maksamaton osa kauppalan vastattavaksi. Kaikki muut lainat jäävät supistetun kunnan vastattaviksi.

12. Jakamattoman kunnan merkitsemä takaus Esbo Elektriska A.B:n lainalle siirtyy tilityksen ulkopuolella jakamattomana supistetulle kunnalle.

13. Ne jakamattoman kunnan suoritettaviksi määrätyt tai määrättävät korvaukset tiemaan lunastuksista, mitkä jaoitusmuutoksen voimaan astuessa ovat maksamatta, on tilityksen ulkopuolella jaettava sen kunnan vastattaviksi, jonka alueella asianomainen tiemaan lunastus on tapahtunut.

14. Jaoitusmuutoksen voimaanastuessa todettujen jakamattoman kunnan menojäämien suorittaminen ja muitten tulojäämien periminen, paitsi uuden kunnan alueelta olevien verojäämien, sekä jakamattoman kunnan viimeisen tilinpäätöksen tekeminen ynnä tili- ja vastuuvapauden myöntäminen annetaan supistetun kunnan tehtäväksi. Jos ennen lopputilityksen toimittamista tai sen jälkeen on tehtävä muitten tulojäämien kuin verojäämien poistoja, on molempien kuntien valtuustojen tehtävä poistoista yhtäpitävä päätös.

15. Kuntien kesken toimitettavassa lopputilityksessä on huomattava kaikki ne varat ja velat, joita edelläannettujen määräysten mukaan ei ole

tilityksen ulkopuolella luovutettava jommallekummalle kunnalle. Kun sitten on todettu, kuinka suuri määrä jakamattoman kunnan puhtaasta omaisuudesta, velat siis huomioonottaen, edellämäärätyn yleisen jakoprosentin mukaan on tuleva kummallekin kunnalle ja samoin, kuinka suuresta arvosta omaisuutta on luonnossa ja rahassa tullut kullekin kunnalle ja mihin määrään jakamattoman kunnan velkoja on tullut kullekin kunnalle, on määrättävä se tasoituserä, minkä se kunta, joka on saanut enemmän puhdasta omaisuutta kuin yleinen jakoprosentti edellyttää, on rahassa suorittava toiselle kunnalle. Lopputilitys on tapahtuva heti, kun supistetun kunnan valtuusto on myöntänyt asianomaisille tili- ja vastuuvapauden jakamattoman kunnan viimeisen toimintavuoden tileistä ja viimeistään ennen sen vuoden loppua, jolloin jaoitusmuutokset ovat astuneet voimaan.

16. Kauppalalle luonnossa suoritettava omaisuus on luovutettava kauppalalle sen vuoden alussa, jolloin jaoitusmuutokset astuvat voimaan. Sille lopputilityksessä todetulle määrälle, mikä kauppalan on rahassa suoritettava supistetulle kunnalle, on supistettu kunta oikeutettu laskemaan, elleivät kunnat toisin sovi, 4 %:n koron jaoitusmuustosten voimaanastumispäivästä suorituspäivään.

17. Jakamattoman kunnan asutusrahasto on jaettava kuntien kesken yleisestä lopputilityksestä erillään ja tilityksen ulkopuolella. Kauppalaan perustettavaan asutusrahastoon on siirrettävä sen alueella oleviin tiloihin ja rakennuksiin myönnetyt lainat, muitten lainojen jäädessä supistetun kunnan asutusrahastoon. Valtion asutusrahastosta saadut ja muut lainat sekä rahaston omat varat on jaettava samassa suhteessa kuin maksamattomien lainojen määrä jakaantuu kuntien kesken. Asutusrahaston jakamisen lopputilitys on toimitettava heti, kun rahaston tilit on päätetty, ja kauppalan asetettava asutuslautakunta on ryhtynyt toimintaan.

B. Välinselvityksestä määrätään lisäksi seuraavaa:

1. Sellaisten henkilöiden kotipaikkaoikeus, jotka nauttivat täyttä köyhäinhoitoa yksityiskodeissa tai laitoksissa, kunnalliskoti niihin luettuna, siirtyy kauppalaan tai jää supistettuun kuntaan sen perusteella, kumpaanko kuntaan tulevalla alueella henkilö on ennen tällaiseen hoitoon joutumistaan asumisen tai hengillekirjoituksen nojalla saavuttanut kotipaikkaoikeuden jakamattomassa kunnassa.

2. Kauppala oikeutetaan 10 vuoden aikana jaoitusmuutosten voimaanastumisesta supistetun kunnan kunnalliskodissa käyttämään viittätoista paikkaa hoidokkejaan varten. Kunnalliskodissa tämän perusteella pidetyistä kauppalan hoidokeista on kauppalan suoritettava supistetulle kunnalle korvausta hoitopäivältä taksan mukaan, jonka kunnat keskenään sopivat tai valtion viranomainen mahdollisesti säädettävän lain nojalla vahvistaa.

3. Kaikki kauppalaan siirtyvissä kansakouluissa jaoitusmuutoksen voimaanastuessa toimivat opettajat, joilla on toimeensa nimittämiskirja, siirtyvät kauppalan palvelukseen niine etuineen ja oikeuksineen, joita he sanottuna ajankohtana jakamattoman kunnan palveluksessa nauttivat.

VI. Kauppala kuuluu Lohjan kihlakuntaan ja Espoon nimismiespiiriin.

VII. Kauppala kuuluu Helsingin tuomiokunnan Espoon pitäjän ja Grankullan kauppalan käräjäkuntaan ja käräjäkunnan nimi muutetaan Espoon pitäjän sekä Grankullan ja Suur-Haapalahden kauppalain käräjäkunnaksi.

VIII. Albergan taajaväkinen yhdyskunta lakkautetaan joulukuun 31 päivästä 193 lukien ja sen varat ja velat sekä saatavat ja sitoumukset siirtyvät Suur-Haapalahden kauppalalle.

IX. Kauppala julistetaan kaksikieliseksi kunnaksi, jossa suomi on enemmistön kielenä ja ruotsinkielisiä on enemmän kuin kolmas osa väestöstä. Supistettu kunta on edelleen oleva kaksikielinen kunta, jossa ruotsi on enemmistön kielenä ja suomenkielisiä on vähemmän kuin kolmasosa väestöstä.

X. Uudenmaan läänin maaherraa kehoitetaan huolehtimaan siitä, että Suur-Haapalahden kauppalan rajat viipymättä selvästi käydään ja osoitetaan sekä ryhtymään toimenpiteisiin, että kunnallisen jaoituksen muutoksista johtuvat kameraaliset muutokset merkitään maakirjaan ja maarekisteriin niin pian kuin jaoituksen muutokset ovat astuneet voimaan.

Liite.

ESPOON MAALAISKUNNAN KIINTEÄN OMAISUUDEN ARVO JA OMAISUUDEN JAKAMISEHDOTUS.

Kiinteistö.	Kirjanpito-arvo v:lta 1932	Ark. Toivosen asettama tekninillinen arvo	V:n 1933 komitean asettama		Kunnan ehdottama jakoarvo	Kirjanpito-arvo v:lta 1933	Selvitysmiehen hyväksymä arvo
			teknill. arvo	alenn. arvo			
I. Uudelle kunnalle siirtyviä.							
Leppävaaran suomenk. kansak. (vuokrat.)	800,000	634,500	600,000	540,000	450,000	442,600	634,500
Leppävaaran ruotsink. kansak. (lahjatontti)	400,000	369,000	250,000	215,000	192,500	283,250	251,000
Yhteensä Smk.	1,200,000	1,003,500	850,000	755,000	642,500	725,850	885,500
II. Supistetulle Espoon kunnalle jääviä.							
1. Hallinto-omaisuutta.							
Kunnantalo	—	40,000	40,000	—	40,000	260,000	260,000
Kunnansairaala	1,560,000	1,344,000	1,370,000	—	1,370,000	993,520	1,344,000
Lääkärin asunto	250,000	249,000	200,000	—	200,000	200,808	249,000
Leikkaushuone	—	32,000	45,000	—	45,000	50,300	32,000
Kunnalliskoti	1,310,000	2,019,000	1,300,000	—	1,300,000	1,781,400	1,781,400
Lastenkoti	250,000	338,000	300,000	—	300,000	281,700	338,000
Backbyn ruots. kansak. (vuokratontti)	•	53,000	50,000	45,000	37,500	51,000	53,000
Bemböle—Solvallan ruots. alakansakoulu	•	174,000	100,000	90,000	75,000	105,750	174,000
Bembölen ruots. kansakoulu	•	831,000	730,000	586,250	583,075	599,300	831,000
Bembölen—Viherlaakson suom. kansakoulu	•	315,000	280,000	219,000	219,000	255,040	315,000
Finnån ruots. kansak. (lahjatontti)	•	379,000	300,000	231,050	231,050	328,650	349,000
Gumbölen ruots. kansak. (tontti ja vanha rakennus, lahjoitettu tontti)	•	94,000	43,500	34,800	34,800	83,790	43,500
Histan ruots. kansak. (lahjoitettu tontti)	•	67,000	—	—	—	40,000	—
Kauklahden suom. kansakoulu	•	358,000	358,000	312,200	258,500	344,820	358,000
» ruots. kansak. (lahjatontti)	•	351,000	350,000	311,000	264,500	303,280	331,000
Lagstad'in ruotsalainen kansakoulu	•	305,000	275,000	248,330	228,725	237,600	305,000
Luukin suom. kansak. (lahjatontti)	•	306,500	286,000	219,300	219,300	246,255	286,500
Mankansin ruots. kansakoulut (lahjatontit)	•	151,000	240,000	211,750	180,625	217,575	218,000
Nuuksin ruots. kansak.	•	103,000	60,000	54,000	45,000	88,900	103,000
Rödskogin ruots. kansak. (lahjatontti)	•	178,000	160,000	144,000	120,000	164,392	168,000
Smedsbyn ruots. kansak. (lahjatontti)	•	294,000	270,000	229,050	209,475	231,170	272,000
Sökön ruots. alakansak. (lahjatontti)	•	59,000	50,000	45,000	37,500	56,000	53,000
Träskbyn ruots. kansakoulu.	•	409,500	310,000	279,000	232,500	394,320	409,500
Träskändan ruotsalainen kansakoulu	•	241,000	175,000	145,900	137,050	189,750	241,000
	•	8,691,000	7,292,500	3,405,630	6,368,600	7,505,320	8,514,900
2. Finanssiomaisuutta.							
Gunnarsin tila	•	340,000	—	—	300,000	332,240	332,240
Lahnuksen metsätila (Storeskog)	•	78,000	—	—	100,000	67,512	67,512
» » (Bergstad)	•	18,000	—	—			
» ent. koulutalo (vuokratontti)	•	166,000	—	—		70,840	70,840
Kockbyn entinen koulutalo	•	9,000	—	—	—	500	500
Villnäsin metsäpalsta	•	—	—	—	—	59,750	59,750
Yhteensä Smk.	•	611,000	—	—	400,000	530,842	530,842

LEPPÄVAARAN LIITOSALUE

ALBERGA INKORPORERINGSOMRÅDE

Suur-Huopalahden kylä, Bredvikin, Mäkkylän, Kilon, Konungsbölen ja Hagalundin yksinäistalot, Klobbskogin kylä sekä Bölskärrin, Kvarnängenin ja Västerängenin alueet

Espoon maalaiskunnassa

Stor-Hoplax by, Bredvik, Mäkkylä, Kilo, Konungsböle och Hagalund enstaka hemman, Klobbskog by och Bölskärr, Kvarnängen och Västerängen områden

i Esbo landskommun

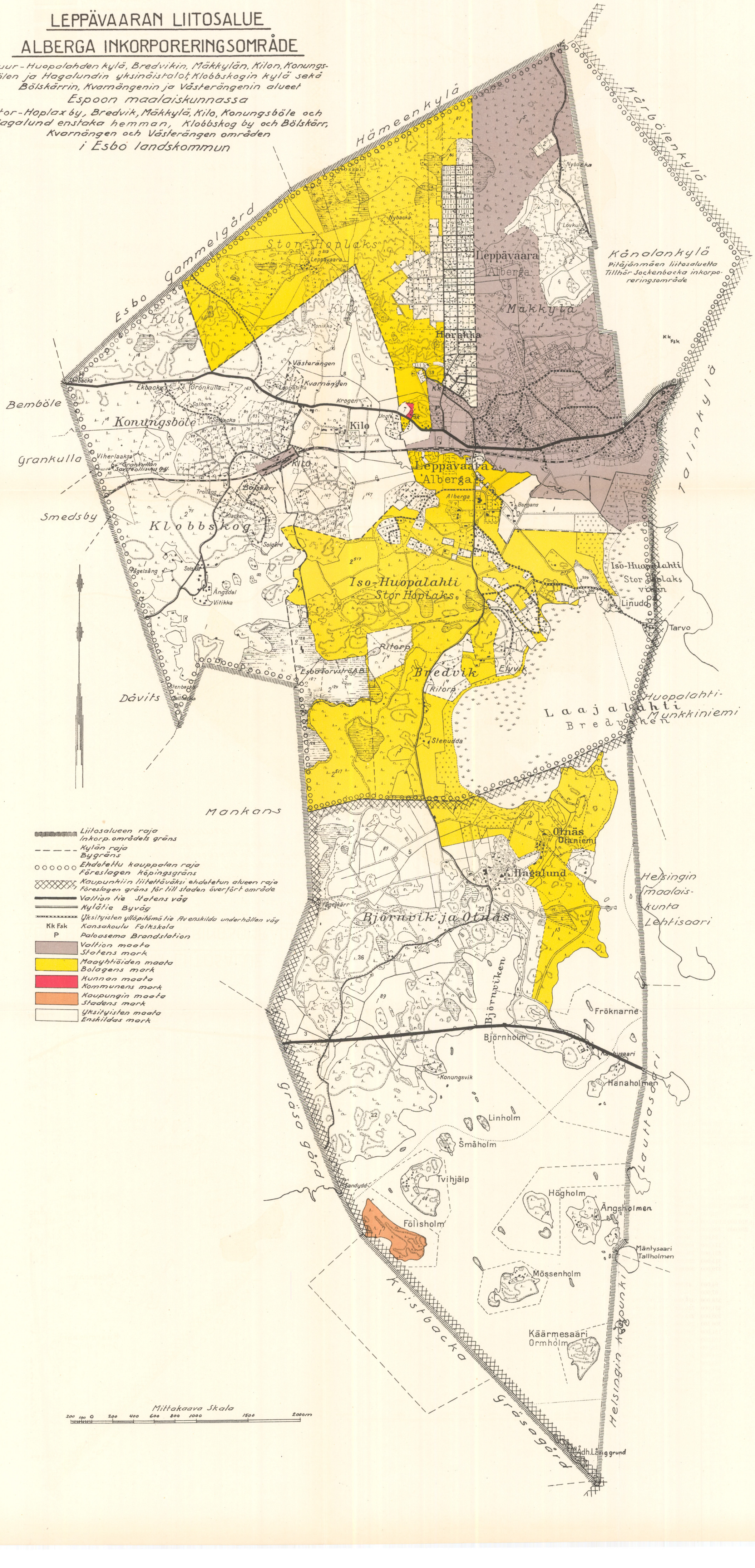

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 15

ERIKOISSELVITYS

HAGALUNDIN ALUEESTA

HAGALUNDIN YKSINÄISTALO ESPOON MAALAISKUNNASSA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINKI 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. *ASEMA JA MAASTO.*

Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (kts. mietintö N:o 14) on Hagalundin yksinäinen verotalo luettu tähän liitosalueeseen. Tämä johtuu siitä, että Espoon maalaiskunta esityksessään valtioneuvostolle v:lta 1933 oli ehdottanut, että Hagalundin yksinäistalo siirrettäisiin Leppävaaran asemanseudusta muodostettavaan uuteen kuntaan. Syistä, joita edempänä tarkemmin selostetaan, on selvitysmies tullut siihen tulokseen, että tällaista kunnallisen jaoituksen järjestelyä ei voida puoltaa, vaan että Hagalund on liitettävä kaupunkiin. Hagalundin asema kaupungin ympäristön vastaisessa kunnallisessa jaoituksessa on tämän vuoksi käsiteltävä Leppävaaran liitosalueen muitten osien järjestelystä erillisenä kysymyksenä.

Hagalundin yksinäistalo muodostaa Leppävaaran liitosalueen eteläosan (kts. mietinnön N:o 14 liitteenä olevaa karttaa). Paitsi mannermaata, kuuluu siihen joukko saaria. Varsinkin rannikko ja saaristo ovat luonnonkaunista seutua. Sisäosissa on laajoja hedelmällisiä viljelysmaita. Länsirajaa kohti kohoaa maasto kallioiseksi metsiköksi, jossa myös on kauniita kohtia. Koko alue on katsottava kaupunkimaiselle asutukselle varsin soveliaaksi.

Aikaisemmin kävi ainoa liikenneyhteys maitse kaupunkiin Leppävaaran kautta, minne johti kylätie asemalle. Tällöin oli Hagalundin kartanoon matkaa kaupungista noin 17 km. N.s. Jorvaksen tien valmistuminen on kuitenkin täydellisesti muuttanut tämän alueen liikenneolot ja aseman kaupunkiin. Voidaan pitää selvänä, että Hagalundin liikenne kokonaan siirtyy tälle uudelle liikenneväylälle. Alueen itäiselle kaupungin puoleiselle rajalle on kaupungista tätä tietä vain noin 5 km ja läntiselle rajalle 8.5 km. Tie kulkee kuten tunnettua Ruoholahdesta kaupungin rakentamaa siltaa Lauttasaareen ja sen yli sekä Hagalundin keskiosan poikki. Hagalundin alueella on tätä tietä 3,530 metriä. Mainittua vanhaa kylätietä Leppävaaran asemalle jää alueen piiriin 4,510 metriä.

Hagalundin alueen maitten pinta-ala on 785 ha ja vesialueen 665.835 ha. Koko alueen pinta-ala on siten 1,450.835 ha.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Hagalundin yksinäinen verotalo on muodostettu vasta v. 1922. Sitä ennen oli alue jaettu kahteen maakirjataloon, Outnäs ja Björnvik. Nämä yhdistettiin sanottuna vuonna Hagalundin yksinäiseksi verotaloksi. Verotaloon luettiin myös kaksi tilaa, jotka aikoinaan oli erotettu Björnvikin tilasta, nimittäin »Stor- och Lillängsholmen, Ängesholmsgrundet»-niminen saaritila, R. N:o 1^2, pinta-alaltaan 11.48 ha ja Björnholm-niminen tila, R. N:o 1^3, pinta-ala 33.19 ha, joka oli osaksi mannermaata, osaksi saaria. Edellisen omistaa professori *Otto Engströmin perikunta* ja jälkimmäisen insinööri *Uno Donner*.

Hagalundin tila, R. N:o 1, jaettiin jo v. 1923 neljään tilaan, mitkä olivat Otnäs, R. N:o 1^4, 166.300 ha, Mössenholm, R. N:o 1^5, 10.590 ha, Hagalund, R. N:o 1^6, 573.000 ha, ja Fölis, R. N:o 1^7, 15.910 ha. Näistä Otnäsin tila siirtyi *A.B. Otnäs Gård*-nimiselle

yhtiölle. Mössenholm, johon kuului vain samanniminen saari, joutui aluksi rouva *Augusta Emilia Olin*'ille, mutta on myöhemmin siirtynyt *Pankkiiriliike Tom Sohlberg*'in haltuun. Hagalund pysyi kantatilan entisen omistajan, lääket. kand. *Arne Grahn*'in hallussa. Fölis eli Varsasaari joutui aluksi rouva *Mimmi Grahn*'ille, mutta siirtyi v. 1927 kaupungille, joka järjesti sen kansanpuistoksi.

1920-luvulla eroitettiin näin muodostetuista tiloista eräitä pienempiä tiloja, joilla pääasiallisesti oli kesähuvilatonttien luonne. Hagalundista eroitettiin v. 1927 Konungsvik-niminen 1.720 ha:n suuruinen tila, R. N:o 1^{8}, ja v. 1930 Tvihjälp-niminen saari, R. N:o 1^{88}, pinta-ala 12.915 ha (omistaja lääket. kand. *Arne Grahn*). Otnäsin tilasta eroitettiin v. 1928 mannermaalla Furunäs, R. N:o 1^{10}, 6.015 ha, sekä saaristossa Högskär-niminen saaritila, R. N:o 1^{11}, 7.700 ha, joka käsittää kartoissa Käärmesaareksi kutsutun saaren, ja Högholmen-niminen tila, R. N:o 1^{12}, 7.370 ha, joka käsittää samannimisen saaren (omistaja johtaja *Carl af Forselles*). Otnäsin tila sai tässä jaossa R. N:on 1^{13} ja sen pinta-alaksi tuli 145.230 ha.

Jo useita vuosia ennenkuin oli tietoakaan liikenneyhteyksien parantumisesta kaupunkiin päin alkoi näillä seuduin maanosittamista esikaupunkiasutusta varten. Ensimäiseksi joutui jaettavaksi Mössenholmin tila. Se jaettiin aluksi v. 1929 55 tilaan, mutta näin syntyneitä pieniä tiloja vielä jakamalla on alkuperäinen tila vähitellen jakaantunut 71 tilaan, joitten kaikkien pinta-ala on alle 1 ha:n. Itse Otnäsin tilasta, johon on suunniteltu huvilaesikaupunkia, eroitettiin aluksi asuntotiloja vain sitä myöden kuin ilmestyi tällaisten tilojen ostajia. Tällaisia syntyi vain v. 1931 2. Sittemmin on tilalla v. 1935 suoritettu laaja, kaikkiaan 96 asuntotilan erottamista tarkoittava toimitus. Kantatilan R. N:o oli sen vuoden lopussa 1^{90} ja pinta-ala oli supistunut 139.3756 ha:riin. AB. Otnäs Gård-yhtiö omistaa nykyään maata noin 152.8 ha. Sen osake-enemmistö on siirtynyt Kansallis-Osake-Pankin haltuun.

Jorvaksen tien valmistuttua on myöskin Hagalundin tilalta ryhdytty erottamaan asuntotiloja. Jaoitussuunnitelman mukaan, jonka arkkitehti *Ragnar Gustafsson* on laatinut, on Björnviken-nimisen lahden rannalta Westendiksi kutsutulla alueella v. 1935 eroitettu toistaiseksi 9 tilaa. Näistä on kuitenkin vain 2 alle 1 ha:n. Muitten tilojen pinta-ala vaihtelee 3 ja 10 ha:n välillä. Hagalundin maarekisterinumero oli v:n 1935 lopussa 1^{206} ja pinta-ala 510.557 ha. Useimmat näin syntyneet tilat ovat kuitenkin edelleen Hagalundin tilan omistajan, lääket. kand. *Arne Grahn*'in hallussa.

3. *VÄESTÖOLOT.*

Kaupungin läheisyys ei toistaiseksi ole lyönyt leimaansa alueen väestöoloihin. Maitten käyttäminen esikaupunkiasutusta varten sillä tavoin kuin maanomistajat suunnittelevat, ei vielä ole muuttanut asutuksen luonnetta. Väestö on edelleen pääasiallisesti maanomistajain perheitä ja kotitalousapulaisia sekä tilojen maataloustyöntekijöitä. Vain eräitä harvoja henkilöitä, joilla on toimeentulonsa kaupungissa, asuu toistaiseksi äskettäin muodostetuilla asuntotiloilla. Asukasluku oli v. 1905 173. Korkeimmilleen asukasluku oli kohonnut v. 1931, jolloin se oli 199. Sen jälkeen asukasmäärä ainakin henkikirjojen mukaan aleni, niin että se vv. 1932 ja 1933 oli vain 140. V. 1935 oli asukasluku 146.

4. *TALOUDELLISET OLOT.*

Siitä, mitä edellä on sanottu maanomistusoloista, käy jo yleispiirtein selville, minkälaatuiset tämän alueen taloudelliset olot ovat. Alueen ainoa taloudellinen tuotanto on se maataloustuotanto, jota harjoitetaan Hagalundin ja Otnäsin tiloilla. Asuntotonttien myynti on toistaiseksi tuottanut maanomistajille suhteellisen vähäisiä tuloja. Teollisuutta alueella ei ole lainkaan. Hagalundin omistaja on suunnitellut

mailleen, paitsi huvilaesikaupunkia, urheilukeskusta, jossa tarkoituksessa sinne on jo rakennettu tennishallirakennus ravintoloineen.

Ennenkuin viimeinen vaikea pula-aika alkoi ja myös ennenkuin alueen muuttuneet liikennesuhteet olivat alkaneet vaikuttaa alueen taloudellisiin oloihin oli kiinteistötuloilla verrattain huomattava merkitys alueen verotuksessa. V. 1931 toimitetussa kunnallisverotuksessa oli verotettuja kiinteistötuloja 259,000 markkaa eli 31.5 % kaikista verotetuista tuloista. Verotettuja elinkeinotuloja oli vain 10,000 markkaa eli 1.2 % ja palkka- y.m. tuloja 554,100 markkaa eli 67.3 %. Verotettuja tuloja oli kaikkiaan 823,100 markkaa ja verolippuja 74. Huolimatta siitä, että asukkaista eräät ovat verrattain huomattavia veronmaksajia, eivät verotetut tulot asukasta kohti sanottuna vuotena kohonneet muuta kuin 4,136 markkaan. Vastaava luku koko Leppävaaran alueella oli samana ajankohtana 5,611 markkaa, Huopalahden kunnassa 10,429 markkaa, Haagassa 8,073 markkaa, Malmi-Tapanilassa 5,729 markkaa ja kaupungissa 14,600 markkaa. Hagalundin keskimäärän alhaisuus johtunee siitä, että varsin huomattava osa asukkaita oli, kuten edellä mainittiin, kotitalousapulaisia ja maanviljelystyöväkeä, joitten rahapalkka nähtävästi myös oli suhteellisen alhainen.

Vuosien 1930—1934 verotettujen tulojen kehitys on sellaisenaan ja verrattuna Espoon maalaiskunnan verotukseen ollut seuraava:

Vuonna	Verotetut tulot		
	Espoon maalaiskunta	Hagalundin alue	
	Smk.	Smk.	%
1929	57,099,200	629,600	1.1
1930	56,844,800	883,200	1.6
1931	49,554,800	823,100	1.7
1932	37,209,900	720,000	1.9
1933	35,506,200	618,400	1.7

Hagalundin alueen osuuden keskimäärä koko Espoon maalaiskunnan verotetuista tuloista oli ylläkäsitellyn viisivuotiskauden aikana 1.6 %.

5. *KANSAKOULU.*

Ainoa Espoon maalaiskunnan laitos, joka sijaitsee tällä alueella, on kansakoulu. Sekin on supistettu kansakoulu. Alue muodostaa oman kansakoulupiirinsä, n.s. Hagalundin ruotsinkielisen koulupiirin. Koulu sijaitsee Otnäs Gård-yhtiöltä vuokratussa huoneistossa. Huoneisto on vuokrattu 5 kuukauden irtisanomisajalla. Siinä on 2 luokkahuonetta, opettajattaren asunto ja ulkohuoneet. Vuokra on 8,000 markkaa vuodessa. Koulun irtaimiston arvo on 18,513 markkaa. Lukuvuotena 1933—34 oli oppilaiden lukumäärä 19. Koulun menot olivat v. 1933 kaikkiaan Smk. 38,728: 90 ja tulot Smk. 24,712: 40, joten verotuksella peitettäväksi jäi Smk. 14,016: 50. (Kts. mietintö N:o 14 siv. 20).

6. *LIITOSEHDOTUS.*

Kuten tämän erikoisselvityksen alussa mainittiin, on ajatus, että Hagalund kaupungin ympäristön ja erittäinkin Espoon maalaiskunnan kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestämisen yhteydessä luettaisiin siihen uuteen kuntaan, joka olisi muodostet-

tava Leppävaaran aseman ympäristöön syntyneestä esikaupunkiasutuksesta, niiltä ajoilta, jolloin Jorvaksen tietä ei vielä ollut olemassa. Kuten myös on mainittu, on tämän tien avaaminen täydellisesti muuttanut tämän alueen vastaisen kunnallisen aseman järjestämisen edellytykset.

Voidaan pitää varsin todennäköisenä, että alueen maanomistajat suunnitelmissaan huvilaesikaupunkien muodostamiseksi tulevat ainakin jossain määrin onnistumaan. Sekä asemansa että liikenneyhteyksiensä puolesta on näillä seuduilla tällaisen asutuksen syntymiselle hyvät edellytykset. Asutuksella, mikä tänne on syntyvä, ei tule olemaan mitään yhteisiä etuja ja harrastuksia Leppävaaran ja Kilon esikaupunkiväestön kanssa ja vielä vähemmän Espoon maalaiskunnan asujamiston kanssa. Tänne syntyvän esikaupunkiasutuksen ja Leppävaaran asutuksen välillä tulee olemaan verrattain huomattava, ainakin 2 km:n välimatka, mikä ainakin toistaiseksi pysynee rakentamatta. On ilmeistä, että ehdotetun Suur-Haapalahden kauppalan viranomaisilla tulisi olemaan sangen vähän harrastusta ja myös taloudellisia mahdollisuuksia tämän uuden erillisen asutuksen olojen järjestämiseen.

Tälle alueelle suunniteltu esikaupunkiasutus, jonka väestö siis myös tulee saamaan kaupungista toimeentulonsa, voitanee parhaiten järjestää kaupunkimaisen asutuksen vaatimuksia vastaavalle kannalle ulottamalla kaupungin julkinen valta, m.m. siis asemakaavavalta tänne. Pyrkimyksenä olisi tämän alueen asuttamisessa alusta alkaen pidettävä sitä, että olot, m.m. tieolot, heti saadaan asianmukaisesti järjestettyä. Asutuksen järjestämiseen on, kun siihen on tilaisuus, puututtava heti eikä vasta sitten, kun epäkohdat alkavat ilmetä. Siihen nähden, että suunnitellut huvilakaupungit ovat lähinnä tarkoitetut varakasta väestöä varten, on myös syytä kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisen uudestaanjärjestämisen yhteydessä pitää silmällä sitä, ettei tämä alue muodostu kaupungin varakkaamman väestön veropakopaikaksi.

Ymmärrettävää on, että ehdotusta Hagalundin alueen liittämisestä kaupunkiin ei ole voitu esittää niin kauan kuin tämä alue ei välittömästi ole rajoittunut kaupungin alueeseen. Selvitysmiehen ehdotusten mukaan tulisi Lauttasaari, joka nyt Huopalahden kuntaan kuuluvana sijaitsee kaupungin ja Hagalundin välillä, liitettäväksi kaupunkiin, ja mikäli tämä ehdotus toteutetaan, muodostuu Hagalund kaupungin alueen välittömäksi jatkoksi tällä suunnalla. Tarpeelliset maantieteelliset edellytykset tälle liitokselle saadaan siten yleisen jaoitusuudistuksen yhteydessä.

Paitsi kunnalliselta kannalta voidaan liitosta perustella myös hallinnolliselta ja oikeudelliselta kannalta. Järjestyksenpidon kannalta olisi huomattavaa etua siitä, että tämä rannikkoseutu kuuluisi samaan poliisipiiriin kuin Lauttasaari ja muu kaupungin vaikutuspiirissä oleva saaristo. Myöskin kansanpuistona olevan Varsasaaren järjestyksenvalvonta parantuisi tämän kautta huomattavasti. Vastaiselle asujamistolle olisi luonnollisesti kaikissa suhteissa edullisempaa hoitaa oikeusasiansa kaupungin raastuvanoikeudessa kuin Helsingin tuomiokunnan käräjillä, jotka Espoon ja Grankullan käräjäkunnan osalta pidetään Grankullan kauppalassa.

Alueen liittämisen johdosta kaupunkiin ei näytä olevan aihetta toimeenpanna tavallista taloudellista välinselvitystä kuntien kesken, jota jaoitusmuutos tulisi koskemaan, siis kaupungin ja Espoon maalaiskunnan välillä. Ainoa viimeksimainitun kunnan omaisuus, jota on tällä alueella, on Hagalundin supistetun kansakoulun irtaimisto, arvoltaan kuten jo mainittiin v:n 1933 lopussa 18,513 markkaa. Kaupungilla ei liene aihetta vaatia tätä omakseen, varsinkin kun on todennäköistä, että koulu kaupunkiin liittämisen jälkeen voidaan lakkauttaa ja koulun oppilaat ainakin toistaiseksi siirtää Lauttasaaren kouluun. Kaupungin ja Espoon maalaiskunnan välillä ei liene vaikeata saada aikaan sopimusta siitä, että irtaimisto saa olla kaupungin käytettävänä siksi, kun koulu lukuvuoden lopussa lakkautetaan, minkä jälkeen Espoon kunta voi korjata irtaimistonsa pois. Myöskään ei kaupungilla liene aihetta vaatia itselleen osuutta Espoon maalaiskunnan muuhun omaisuuteen, koska kunnan netto-omaisuus on sangen vähäinen ja Hagalundin alueen osuus veroäyrien pohjalla laskettuna,

kuten aikoinaan on mainittu, 1.6 %, on sangen pieni. Kaupungin osuus kunnan nettoomaisuudesta tulisi olemaan noin 40,000 markkaa. Välinselvityksen toimittaminen ei myöskään liene tarpeen Hagalundin supistetun kansakoulun opettajattaren virkaaseman järjestämiseksi. Selvitysmies edellyttää, että Espoon maalaiskunta, jonka palvelukseen opettajatar jää, jollei asiasta liitoksen yhteydessä tehdä päätöstä, voi sijoittaa tämän opettajattaren johonkin muuhun kouluunsa.

Selvitysmiehen ehdotus on siis, että Hagalundin yksinäinen verotalo Espoon maalaiskunnassa kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisen uudestaanjärjestämisen yhteydessä kunnallisessa, hallinnollisessa ja oikeudellisessa suhteessa liitetään kaupunkiin.

HELSINGIN ESIKAUPUNKILIITOS. MIETINTÖ N:O 16

ERIKOISSELVITYS

GRANKULLAN LIITOSALUEESTA

GRANKULLAN KAUPPALA, VIHERLAAKSO (OSA BEMBÖLEN JA KARVASBACKAN KYLIÄ), JONDAL (OSA BEMBÖLEN KYLÄÄ) SEKÄ KARVASBACKAN, SMEDSBYN JA DÅVITSIN KYLÄT ESPOON MAALAISKUNNASSA

YRJÖ HARVIA

Valtioneuvoston määräämä selvitysmies

HELSINGISSÄ 1936

Helsinki 1936. Työväen kirjapaino.

1. *ASEMA JA MAASTO.*

Grankullan liitosalue käsittää Grankullan kauppalan, n. s. Viherlaakson alueen, joka kuuluu Karvasbackan ja Bembölen kyliin Espoon maalaiskunnassa, Jondalin, joka on osa Bembölen kylää, muun osan Karvasbackan kylää sekä Smedsbyn ja Dåvitsin kylät mainitussa Espoon maalaiskunnassa. (Kts. oheenliitettyä karttaa).

Grankullan kauppalan alue on sama kuin huhtikuun 20 päivänä 1915 perustetun Grankullan taajaväkisen yhdyskunnan. Asiakirjoihin, jotka koskivat Grankullan eli myöhemmin Kauniaisiksi kutsutun aseman ympäristöön syntyneen esikaupunkiasutuksen julistamista taajaväkiseksi yhdyskunnaksi, liittyi kartta, johon sen alueen rajat oli piirretty, mikä tahdottiin suunnitellun yhdyskunnan alueeksi. Yllämainittuna päivänä annetussa senaatin päätöksessä Grankullan asemanseudun julistamisesta taajaväkiseksi yhdyskunnaksi viitattiin tähän karttaan. Tämän kautta katsottiin senaatin vahvistaneen yhdyskunnan rajat (kts. mietintö N:o 1 sivut 172 ja 185). Sellaista vahvistusta, minkä kesäkuun 18 päivänä 1898 annettu asetus taajaväkisten maalaisyhdyskuntain järjestämisestä eräissä tapauksissa edellytti, nimittäin kuvernöörin vahvistusta, ei näille rajoille hankittu. Sanottuun karttaan piirrettyjä rajoja ruvettiin kuitenkin pitämään yhdyskunnan virallisina rajoina.

Kun sittemmin Grankullan kauppala huhtikuun 1 päivänä 1919 annetulla asetuksella perustettiin, määrättiin yhdyskunnan alue kauppalan alueeksi.

Tämän v:n 1920 alusta toimintansa aloittaneen kauppalan pinta-ala on 439 ha, josta 427 ha maata ja 12 ha vettä.

Kauppala sijaitsee kuten tunnettua kaupungista länteen rannikkoradan ja Turun maantien varrella. Kauniaisten asema on 16 km:n etäisyydellä kaupungista. Huomattava osa kauppalan ja kaupungin välistä liikennettä tapahtuu Turun valtamaantietä, joka n. 17 km:n päässä kaupungista kulkee kauppalan pohjoispuolitse, tullen myös kauppalan luoteisosassa kauppalan alueelle.

Yhdyskunnan alueen rajat vedettiin aikoinaan niin, että yhdyskuntaan tulisivat kuulumaan vain ne maat, mitkä A.B Grankulla v:sta 1906 lähtien oli hankkinut omakseen tarkoituksella ryhtyä osittamaan ja myymään asuntotontteja, sekä eräät ennen yhtiön perustamista muodostetut suurehkot asuntotilat. Johtavana periaatteena niinhyvin sanotun yhtiön kuin myös yhdyskunnan ja kauppalan toiminnassa on alunpitäen ollut luoda tästä alueesta varakkaan väestön huvilaesikaupunki. Tätä silmälläpitäen on yhdyskunnan ja kauppalan rakennusjärjestyksessäkin määrätty, että tontteja ei yleensä saa osittaa 5,000 m²:ä pienemmiksi.

Yhdyskunnan rajojen määräämisestä ylläesitettyjä näkökohtia silmälläpitäen johtui, että yhdyskunnan ja kauppalan alue alunpitäen muodostui varsin epäsäännölliseksi. Etenkin on alueen pohjoinen raja mutkaileva ja oikullinen.

Yhdyskunnan ja kauppalan alueeseen tuli kuulumaan osia Karvasbackan, Bembölen ja Smedsbyn kylistä. Näitten kylien muut osat jäivät, kun kauppala perustettiin, Espoon maalaiskuntaan. Tämän kautta syntyi varsinkin kauppalan pohjoispuoleisella alueella, jota kutsutaan Viherlaaksoksi, eräitä epäsäännöllisyyksiä kunnallisessa jaoituksessa. Karvasbackan ja Bembölen kylistä jäi tälle alueelle muusta kylästä eristettyyn asemaan eräitä osia. Karvasbackan kylään kuuluva osa on pinta-alaltaan

15.7 ha maata ja Bembölen kylään kuuluva osa 118.1 ha maata. Näin syntynyt Viherlaakson alue on siten yhteensä 133.8 ha. Tähän tulee lisäksi jonkunverran vesialuetta Klappträsk-nimisessä järvessä sekä Gallträsk-nimisessä lammessa, mutta näitten vesialueiden pinta-alaa ei ole laskettu .Arviolta on vettä noin 30 ha.

Karvasbackan kylän pääosa, jossa kylän kantatilat sijaitsevat, kiertää kauppalan länsirajaa. Kauppalan ja Espoon maalaiskunnan välinen raja tällä suunnalla on vähemmän oikukas kuin Viherlaakson kohdalla, mutta sekin on mutkainen. Kauppalan länsipuolella olevan Karvasbackan kylän osan maitten pintala on maarekisterin pinta-alatietojen perusteella laskettuna 294.6 ha. Lisäksi kuuluu kylään kalavesiä 24.73 ha.

Ne osat Bembölen kylää, mitkä eivät kuulu yllämainittuun Viherlaakson alueeseen, eivät enää, yhtä kohtaa lukuunottamatta, rajoitu kauppalaan, vaan sijaitsevat kylän maat, yleensä kauppalasta luoteiseen Karvasbackan kylän toisella puolen. Näin eristetyn ja myös kauppalan keskuksesta verrattain etäisen aseman vuoksi ei Bembölen kylän pääosaa ole luettu nyt käsiteltävänä olevaan Grankullan liitosalueeseen, minkä vuoksi se myös jää tämän seudun kunnalliseen jaoitukseen ehdotettavien muutosten ulkopuolelle. Sensijaan on kauppalan eteläpuolella kauppalan alueen välittömänä jatkona sekä Karvasbackan ja Smedsbyn kylien välissä eräs pieni osa Bembölen kylää, jota ei voida jättää liitosalueen ulkopuolelle. Tämä Bembölen kylän osa on pinta-alaltaan noin 28 ha.

Mitä Smedsbyn kylään tulee, josta, kuten mainittiin, myös osia liitettiin kauppalaan, niin sijaitsee tämä kauppalan etelä- ja itäpuolella. Kauppalan raja Espoon maalaiskuntaa vastaan on tämän kylän kohdalla verrattain ehjä. Yhdyskunnan ja kauppalan rajojen määräämisessä noudatetuista periaatteista johtui kuitenkin, että kylän alue eräissä kohtaa sai muodon, jota ei voi pitää tarkoituksenmukaisena. Kauppalan itäpuolelle pistää nimittäin Smedsbyn kylästä koilliseen kapea kieleke, joka ulottuu radan pohjoispuolelle ja muodostaa luonnollisen jatkon Grankullan asutusalueelle itäänpäin. Kauppalan ulkopuolelle jääneen Smedsbyn kylän pinta-ala on maarekisterin mukaan 179.2352 ha.

Liitosalueeseen luettu Dåvitsin kylä sijaitsee Smedsbyn kylän kaakkois- ja itäpuolella. Tämän kylän rajoihin ei kauppalan perustaminen vaikuttanut. Kylän pohjoinen kulma tulee kuitenkin verrattain lähelle kauppalan rajaa ja siihen piiriin, johon voidaan edellyttää Grankullan asutuksen leviävän. Senjälkeen kuin Suur-Haapalahden kauppala on perustettu, jäisi tämä osa samoinkuin vastaava osa Smedsbyn kylää tämän kauppalan ja Grankullan kauppalan väliin. Dåvitsin kylän pinta-ala on 235.12 ha.

Koko tämän liitosalueen pinta-ala on siten seuraava:

Alue	Maata	Vettä	Yhteensä
	ha	ha	ha
Grankullan kauppala	427.0	12.0	439.0
Viherlaakso:			
Osa Bembölen kylää	118.1	n. 20.0	138.1
Osa Karvasbackan kylää	15.7	n. 10.0	25.7
Muu osa Karvasbackan kylää	294.6	—	294.6
Smedsbyn kylä	179.2	—	179.2
Dåvitsin kylä	235.1	—	235.1
Jondal (osa Bembölen kylää)	28.0	—	28.0
Yhteensä	1,297.7	42.0	1,339.7

Jo silloin kun Grankullan taajaväkisen yhdyskunnan rajat edellämainittuja näkökohtia silmälläpitäen vedettiin, jäi yhdyskunnan alueen ulkopuolelle eräitä alueita, joille oli syntynyt esikaupunkiasutusta. Yksityisiä asuntotiloja oli jo silloin muodostunut sekä Viherlaakson alueelle että Karvasbackan kylään rautatien varteen ja Smedsbyn kylään Kauniaisten asemalta etelään johtavan tien varrelle. Nämä olivat Grankullan asutuksen välitöntä jatkoa ja niitten asujamisto käytti Kauniaisten asemaa kaupunkikäynneillään. Kauppalaa perustettaessa jäivät nämä esikaupunkiasutukset myös kauppalan ulkopuolelle.

V:n 1920 jälkeen, jolloin kauppala kuten sanottu aloitti toimintansa, on esikaupunkiasutus kauppalan ympäristössä jatkuvasti kasvanut. Näin on tapahtunut varsinkin Viherlaakson alueella, joka voidaan katsoa melkein täyteen rakennetuksi. Rakentamattomat osat ovat kahden yhtiön, AB. Grankullan ja A.B. Tolfvan OY:n sekä eräitten yksityisten hallussa, jotka jatkuvasti osittavat ja myyvät asuntotiloja sitä mukaa kuin kysyntää ilmenee. Myöskin Smedsbyn kylään kauppalan eteläpuolelle jäänyt asutus on, joskin hitaammin kuin Viherlaakson asutus, laajentunut. Kauppalan eteläpuolella, noin 1.5 km päähän kauppalasta n.s. Ristitien seuduille on Dåvitsin kylään syntynyt omakotialue, jonka väestö saa toimeentulonsa osaksi kauppalassa, osaksi kaupungista. Esikaupunkiasutus on hakeutunut tänne osaksi Kilon asemalta käsin. Karvasbackan kylän piirissä on rautatien varressa oleva asutus verrattain hitaasti kasvanut. Uutta asutusta on alkanut syntyä tähän kylään kauppalan luoteiskulman ulkopuolelle Turun maantien varteen.

Vaikka huvilakaupunkiasutus nopeasti juurtui Kauniaisten aseman ympäristöön ja etenkin radan pohjoispuolelle ja vaikka suurin osa kauppalan aluetta jo on otettu asuntotontteina käytäntöön, on katsottava, että varsinaisen kauppalan alue ei ole kaupunkimaiselle asutukselle erikoisen soveltuvaa maastoa. Seutu on erittäin kallioista ja kauppalan keskellä on huomattava suoalue sekä matalarantainen lampi, Gallträsk. Näitten kauppalan osien varustaminen esim. vesi- ja viemärijohtoverkostolla aiheuttaisi huomattavia kustannuksia. Viljelyskelpoista ja asuntotarkoituksiin paremmin soveltuvaa maata on pääasiallisesti aseman ja radan eteläpuolella olevassa osassa sekä koillisessa Viherlaaksoon rajoittuvassa osassa.

Liitosalueeseen luetuista maista kauppalan ympäristössä on sensijaan varsinkin kauppalan eteläpuolella sijaitseva Smedsbyn kylä tasaisen, viljavan maastonsa vuoksi erittäin soveliasta kaupunkimaiselle asutukselle. Samanlaatuista maastoa on myös tällä puolen oleva Bembölen kylän osa. Voidaan tämän vuoksi edellyttää, että kauppalan asutus, mikäli se tulee vastaisuudessa laajenemaan, lähinnä leviää tähän suuntaan. Asutusta voi vetää näille tienoin myöskin se, että uusi Jorvaksen tie tarjoaa mahdollisuuden etelästä käsin järjestää uusi verrattain hyvä liikenneyhteys kaupunkiin. Vaikka Smedsbyn kylän rautatien varressa olevan pohjoisen kulman ja samoin Dåvitsin kylän vastaavan kulman maasto ei olekaan yhtä edullista asuntoalaksi, on pidettävä mahdollisena, että asutusta ennenpitkää hakeutuu näihinkin osiin.

Karvasbackan kylän maasto tarjoaa kaupunkimaiselle asutukselle laajenemismahdollisuuksia pääasiallisesti vain niillä suunnilla kauppalan luoteis- ja lounaispuolella, missä jo nyt on esikaupunkiasutuksen oireita. Lounaisosaan on äskettäin avattu pysäkki Koivuhovi, 17 km:n etäisyydellä kaupungista. Sensijaan on kylän keski-osa, mikä sijaitsee kauppalan alueesta länteen, esikaupunkiasutukselle melkein mahdotonta. Täällä on korkeita, rotkoisia vuoria, Kasaberget, ja suuria soita.

Viherlaakson alue vuorostaan on huvila-asutukselle suhteellisen soveliasta. Täällä sijaitsevat ne pellot ja puutarhaviljelykset, mitkä kauppalaa lähestyttäessä kaupungista päin avautuvat Turun maantien vasemmalla puolen. Maantien oikealla puolella muodostaa Klappträsk-nimisen järven ranta viihtyisän ja suositun huvila-alueen. Voidaan pitää selvänä, että toistaiseksi rakentamatta olevat osat tätä aluetta vähitellen joutuvat samanlaisen esikaupunkiasutuksen alaisiksi kuin muu osa tätä aluetta.

Liitosalueen itäisinä naapurikylinä ovat Konungsbölen yksinäinen verotalo ja Klobbskogin kylä, jotka selvitysmies ehdottaa liitettäväksi perustettavaan Suur-

Haapalahden kauppalaan. Pohjoisin osa itärajaa sivuaa Vanhakylä- eli Gammelgårdnimistä Espoon maalaiskunnan kylää. Liitosalueen pohjoinen raja, joka osaksi kulkee pitkin mainittua Klappträsk-järveä, on suurimmalta osalta Kvarnbyn kylän rajaa, mikä kylä siis on pohjoinen naapurikylä. Kvarnbyn kylässä maantien varressa on eräitä asuntotiloja, mutta niin harvoja, ettei varsinaisesta esikaupunkiasutuksesta täällä voi olla puhetta. Aikaisemmin on jo mainittu, että Karvasbackan kylän luoteispuolella on naapurikylänä Bembölen kylän kantaosa. Muilla osin on läntisenä naapurikylänä Södrikin kylä, joka on Espoon maalaiskunnan kirkonkylä ja keskus. Södrikin kylään, jonka piirissä on sekä Espoon asema että Tuomarilan pysäkki, on myös jo syntynyt esikaupunkiasutusta. Liitosalueen eteläpuolella sijaitsevat Hemtansin, Kockbyn ja Mankansin kylät, jotka toistaiseksi ovat säilyneet esikaupunkiasutukselta.

2. *MAANOMISTUSOLOT.*

Grankullan kauppalaa perustettaessa noudatettu kauppalan alueen määrittelemistapa aiheutti pitkiksi ajoiksi huomattavaa sekaannusta tämän seudun kameraalisiin oloihin. Kauppalan alue määriteltiin, kuten edellä on osoitettu, vain siten, että yhdyskunnan alue määrättiin kauppalan alueeksi. Yhdyskunnan alue taas oli vain kartalle merkityllä rajaviivalla määritelty. Mitään luetteloa siitä, mitkä tilat ja tilanosat oli kameraalisesti siirrettävä Espoon maalaiskunnasta Grankullan kauppalaan, ei kauppalaa perustettaessa laadittu eikä vahvistettu. Kauppalaan kuuluvat maat ja vedet jäivät pitkiksi ajoiksi Espoon maalaiskunnan maarekisteriin ja samasta tilasta saattoi olla osia sekä kauppalan että vanhan emäkunnan puolella. Vasta v:n 1932 lopussa eli 13 vuotta kauppalan perustamisen jälkeen kauppalan oma maarekisteri lopullisesti valmistui. Tämän jälkeen on pahin sekasorto kameraalisissa oloissa poistettu, mutta edelleenkin kuulunee kauppalaan tiemaita ja yhteismaata, joita ei ole erotettu alkuperäisistä Espoon maalaiskuntaan jääneistä tiloista.

Grankullan kauppalan alueeseen tuli, kuten aikaisemmin on mainittu, kuulumaan maita kolmesta kylästä Espoon maalaiskunnassa, nimittäin Bembölen, Karvasbackan ja Smedsbyn kylistä. Kauppalan alueesta kuului suurin osa Karvasbackan kylään ja pienin osa Smedsbyn kylään. Kauppalan maarekisterissä on vanha kyläjako edelleen kameraalisen jaoituksen pohjana.

Kauppalan kameraalisista oloista mainittakoon tässä edelläesitetyn lisäksi, että Bembölen kylästä kauppalaan siirretyt maat kuuluivat Juusin verotilaan N:o 1, Kaskin verotaloon N:o 5 ja Kavallin verotaloon N:o 8, Karvasbackan kylästä siirretyt maat Glimsin verotaloon N:o 1, Jorfin verotaloon N:o 2 ja Ersin rälssitilaan N:o 3 sekä Smedsbyn kylästä siirretyt maat Gerk'in verotaloon N:o 1, Stensin verotaloon N:o 2 ja Smedsin verotaloon N:o 3. Talojen entiset maakirjanumerot on säilytetty kauppalan maarekisterissä. Kaikki maa on nyttemmin jaettu pieniin tiloihin, jotka ovat joko asuntotontteja, tiemaita, rautatiealueita tai joutomaita. V:n 1933 alussa oli 0.5 ha pienempiä tiloja 477, 0.5—1 ha:n suuruisia tiloja 223, 1—5 ha:n suuruisia tiloja 67 ja 5—10 ha:n suuruisia tiloja 3. Kaikkiaan oli tiloja sanottuna aikana siis 770. Maanosittamisen kehitystä valaisee oheellinen taulukko kiinteistöjen muodostuksesta kauppalan alueella.

Kauppalan alueella olevista tiloista omistaa AB. Grankulla vielä noin 100. Näistä on huomattava osa kuitenkin joutomaita. Yhteensä on yhtiöllä vielä maata kauppalan alueella noin 76.1 ha. Myöskin kauppala on vähitellen hankkinut itselleen joukon tällaisia tiloja pääasiallisesti myyntitarkoituksessa. Kauppala omistaa 73 tilaa, joitten pinta-ala on yhteensä 43 ha. Tilojen lukumäärään nähden huomattava maanomistaja on myös valtio. Sillä on eri aikoina rautatietä varten joko lahjoituksena AB. Grankulla-yhtiöltä saatuina tai pakkolunastuksella hankittuina kaikkiaan 17 tilaa, joitten yhteinen pinta-ala on 4.6 ha.

Kiinteistöjen muodostus Grankullan kauppalassa.

Lohkomisvuosi	Lohkomistoimituksessa syntyneitä tiloja, joiden pinta-ala on							
	—1	1—5	5—10	10—15	15—25	25—50	50—100	100—
	hehtaaria							
—1890	—	—	—	—	—	—	—	—
1891—1895	—	—	—	—	—	—	—	—
1896—1900	—	—	—	—	1	—	—	—
1901—1905	1	5	1	—	—	1	2	—
1906	6	1	—	—	—	—	—	—
1907	46	9	1	—	—	2	—	—
1908	209	38	2	—	—	—	—	—
1909	41	7	2	—	—	—	—	—
1910	48	7	13	—	—	—	—	—
1911	37	7	2	—	—	—	—	—
1912	8	—	—	—	—	—	—	—
1913	35	13	—	—	—	—	—	—
1914	12	2	1	—	—	—	—	—
1915	15	3	1	—	—	—	—	—
1916	65	13	—	—	—	—	—	—
1917	25	7	—	—	1	1	—	—
1918	17	1	—	—	—	—	—	—
1919	9	—	—	—	—	—	—	—
1920	34	2	—	—	—	—	2	3
1921	33	3	—	—	—	—	—	—
1922	9	—	—	—	—	—	—	—
1923	11	2	—	—	—	1	1	—
1924	7	—	—	—	—	—	—	—
1925	21	3	1	—	—	—	—	—
1926	12	1	1	—	—	—	—	—
1927	66	4	1	—	—	—	—	1
1928	28	1	—	—	—	—	—	—
1929	28	4	1	—	—	—	2	—
1930	16	1	1	—	—	—	—	—
1931	28	3	—	—	—	—	—	—
1932	11	—	—	—	—	—	—	—
1933	6	—	—	—	—	—	—	—
1934	8	1	1	—	—	—	—	—
1935	7	—	—	—	—	—	—	—

Kauppalan suurimmalla esikaupunkialueella, Viherlaaksossa, jakaantuu maa, kuten jo on mainittu, Bembölen ja Karvasbackan kylien kesken. Bembölen kylään kuuluvat maat on eroitettu Juusin ja Kavallin tiloista, joitten maakirjanumerot ovat

1 ja 8. Karvasbackan kylän tiloista on ainoastaan Jorf'in tilalla, maarekisterinumero 2, ollut täällä ulkotiluksia. Nämäkin maat on niin tarkoin jaettu asuntotiloiksi, että Juusin tilasta v:n 1933 lopussa oli jälellä 19.6 ha:n suuruinen osa, R. N:o 1^{237}, Kavallin tilasta 12.25 ha:n suuruinen osa, R. N:o 8^{165}, ja Jorf'in tilasta eroitetusta Grandbyn tilasta 3.75 ha, R. N:o 2^{321}. Tällä alueella oli v:n 1935 lopussa 112 pinta-alaltaan alle 0.5 ha:n tilaa, 26 tilaa, joitten pinta-ala oli 0.5—1 ha, 25 tilaa, joitten pinta-ala oli 1—5 ha, ja 2 tilaa, joitten pinta-ala oli yli 5 ha, mutta alle 20 ha:n. Näistä tiloista eivät kaikki ole asuntotiloja. Niitten joukossa on myös eräitä tiemaita.

Maarekisterin mukaan oli Viherlaakson alueella v:n 1935 lopussa seuraavat tilat:

Bembölen kylään kuuluvilla mailla Juusin verotalosta N:o 1 eroitetut R. N:ot 1^{3}—^{7}, 1^{9}, 1^{11}—^{14}, 1^{19}—^{22}, 1^{33}, 1^{36}, 1^{42}, 1^{51}, 1^{72}—^{73}, 1^{77}, 1^{80}—^{85}, 1^{99}, 1^{106}, 1^{108}—^{109}, 1^{111}, 1^{114}, 1^{118}—^{119}, 1^{130}, 1^{132}—^{133}, 1^{135}—^{136}, 1^{138}—^{141}, 1^{143}, 1^{145}, 1^{147}—^{154}, 1^{167}—^{168}, 1^{170}, 1^{172}—^{174}, 1^{176}, 1^{178}—^{179}, 1^{182}—^{183}, 1^{192}—^{193}, 1^{203}, 1^{205}—^{206}, 1^{211}—^{215}, 1^{217}—^{234}, 1^{236} ja 1^{238}—^{239} sekä Kavallin verotalosta N:o 8 eroitetut R. N:ot 8^{11}—^{12}, 8^{25}—^{26}, 8^{41}, 8^{43}, 8^{49}, 8^{52}, 8^{60}, 8^{86}—^{87}, 8^{90}, 8^{93}—^{97}, 8^{100}, 8^{102}—^{103}, 8^{109}, 8^{113}—^{15}, 8^{121}, 8^{131}—^{132} 8^{136}, 8^{138}—^{141}, 8^{143}, 8^{145}—^{148}, 8^{153}—^{154}, 8^{158}, 8^{160}, 8^{164} ja 8^{166}—^{174}, ynnä

Karvasbackan kylään kuuluvasta Jorfin verotalosta N:o 2 eroitetut R. N:ot 2^{288}, 2^{292}, 2^{294}—^{295}, 2^{300}, 2^{302}, 2^{304}—^{306}, 2^{308}, 2^{314}, 2^{316}, 2^{318}—^{320}, 2^{322}—^{323} ja 2^{326}—^{327}.

Suurin osa näistä tiloista on asuttuja ja asukkaitten omistamia. Kuitenkin on joukko sellaisiakin tiloja, jotka toistaiseksi ovat rakentamatta. Tällaisessa asemassa olevat maat omistaa pääasiallisesti kaksi yhtiötä. Toinen näistä on aikaisemmin mainittu AB. Grankulla, joka on ulottanut toimintansa myöskin tälle alueelle kauppalan ulkopuolella. Se omistaa täällä nykyään maata noin 14.8 ha. Toinen on myös aikaisemmin mainittu helsinkiläinen yhtiö, AB. Tolfvan OY., jonka täällä omistaman maan pinta-ala on noin 13.5 ha. AB. Grankulla-yhtiö on laatinut alueelleen jaoitussuunnitelman, eikä yleensä myy pienempiä alueita kuin 5,000 m², kun AB. Tolfvan yhtiö taasen osittaa ja myy ostajan ilmaantuessa maata ilman suunnitelmallisuutta ja asemakaavallista harkintaa.

Espoon maalaiskunta omistaa täällä kansakoulutontit Vårgård, R. N:o 1^{119}, jonka pinta-ala on 1.460 ha, ja Solvalla, R. N:o 8^{43}, jonka pinta-ala on 0.2150 ha.

Espoon maalaiskuntaan jäänyt Karvasbackan kylän kantaosa jakaantuu kameraalisesti kolmeen taloon, Glimsin verotaloon N:o 1, Jorfin verotaloon N:o 2 ja Ersin rälssitilaan N:o 3. Glims on nyttemmin, senjälkeen kuin suurin osa siitä on siirretty kauppalaan, verrattain pieni, ainoastaan 9.8185 ha. Tilan maat sijaitsevat valtamaantien eteläpuolella heti kauppalan rajan takana. Espoon maalaiskunnan puolelle jääneen osan maarekisterinumero on nykyään R. N:o 1^{343}. Siitä ei ole eroitettu asuntotiloja. Myöskin Jorfin tila on tuntuvasti pienentynyt kauppalaan kuuluvien osien tultua siitä eroitetuksi. Koko maakirjatalon pinta-ala on nykyään noin 56 ha. Kun noin 15.7 ha tästä pinta-alasta on Viherlaakson alueella, jää kylän muuhun osaan noin 40.3 ha. Tilan maat sijaitsevat valtamaantien pohjoispuolella välittömästi kauppalan maiden naapuruudessa. Ne harvat asuntotilat, mitkä näillä tienoin ovat syntyneet kauppalan rajan ulkopuolelle, ovat eroitetut tästä tilasta. Pääosan nykyistä Karvasbackan kylää muodostaa Ersin rälssitila. Siitä on Espoon kunnan puolelle jäänyt 244.433 ha. Tähän kuuluneet maat ovat kuitenkin huomattavalta osalta Kasabergetin kalliomaastoa ja sen alla olevia suo- ja vesijättömaita. Tonttimaiksi kelpaavat maat ovat pääasiallisesti kylän ja tilan eteläosassa radan varrella. Täältä onkin eroitettu ne tilat, joita ei käytetä varsinaisiin maataloudellisiin tarkoituksiin. Asuntotiloja, joitten koko vaihtelee 0.115 ha:n ja 2.8768 ha:n välillä, on tällä tienoin noin 15. Sitäpaitsi on täällä eri tiloiksi eroitettu puutarhuri *Paul Olssonin* kasvitarhoja varten eräitä tiloja, joista suurin on Björkgård, R. N:o 3^{23}, pinta-ala 4.8 ha. Kantatilan, R. N:o 3^{22}, pinta-ala oli v:n 1935 lopussa 174.504 ha. Tilasta on edellisten lisäksi eroitettu eräitä suurempiakin tiloja, mitkä ovat Andersvik, R. N:ot 3^{17}—^{18}, yhteensä 34.015 ha, ja Ymmersta, R. N:o 3^{24}. Nämä

ovat saman omistajan hallussa. Myös tilan eteläosassa sijaitsevista tiloista eroitetaan ja myydään kysynnän ilmetessä asuntotiloja.

Sen kautta, että rautatie kulkee Ersin verotaloon kuuluvien maitten kautta, on eräitä tiloja siirtynyt valtion haltuun. Nämä ovat R. N:ot 3^{1}, 3^{12} ja 3^{25}—^{27}. Niitten pinta-ala on yhteensä 7.640 ha. Koivuhovin uusi pysäkki sijaitsee näillä tiloilla.

Smedsbyn kylässä kauppalan eteläpuolella on kolme verotaloa, nimittäin Gerkin verotalo N:o 1, Stensin verotalo N:o 2 ja Smedsin verotalo N:o 3. Kaikista näistä on osia siirretty kauppalaan, Gerkistä ja Stensista verrattain pieniä osia, Smedsistä enemmän. Espoon kunnan puolelle jääneillä osilla näitä verotaloja on pinta-alaa: Gerkillä 68.21 ha, Stensillä 70.543 ha ja Smedsillä 40.4822 ha. Kaikista näistä on osin ennen kauppalan perustamista, osin jatkuvasti eroitettu asuntotiloja, joskin suhteellisen vähäisiä määriä. V:n 1933 lopussa oli 0.5 ha pienempiä tiloja 14 ja 0.5—1 ha:n suuruisia tiloja 13 sekä 1—5 ha:n suuruisia tiloja 8. Tämä on yhteensä 35 sellaista tilaa, joita ei voida pitää maanviljelystiloina. Useimmat tämän tapaiset tilat ovat eroitetut Smedsistä. Kantatilojen nykyiset maarekisterinumerot ja pinta-alat ovat Gerk R. N:o 1^{9}, 63.045 ha, Stens R. N:o 2^{22}, 64.987 ha, ja Smeds R. N:o 3^{103}, 27.017 ha. Tilat ovat yksityisten maanviljelijäin käsissä. Smedsbyn kylän verotaloihin kuuluvista tiloista sijaitsee kolme pientä tilaa kylän ulkopuolella Hemtansin kylän piirissä. Nämä ovat entiset suopalstat R. N:ot 1^{8}, 2^{17} ja 3^{102}.

Smedsbyn kylässä omistaa Espoon kunta kansakoulutontin, R. N:o 3^{63}, pinta-alaltaan 0.277 ha. Myös valtio omistaa täällä maata rautatietä varten, R. N:ot 2^{3} ja 2^{13}, yhteensä 1.859 ha.

Liitosalueen piiriin joutuvassa Bembölen kylän osassa on eräitä Makasin verotaloon N:o 4 kuuluvia tiloja, jotka silloin kun kauppala muodostettiin, jäivät kauppalan ulkopuolelle erilleen muusta Espoon kuntaan jääneestä Bembölen kylästä. Alkuaan olivat nämä tilat Jondal, R. N:o 4^{2}, pinta-ala 19.36 ha, ja Emmilä, R. N:o 4^{3}, pinta-ala 9.31 ha. Vv. 1932 ja 1933 on Jondalista eroitettu 3 asuntotilaa, joitten pinta-ala on alle 0.5 ha:n, nimittäin Lill-Jäntans, R. N:o 4^{4}, Erikstorp, R. N:o 4^{6}, ja Lill-Jäntans II, R. N:o 4^{7}. Jondal'in pinta-ala on nykyään 18.7863 ha ja R. N:o 4^{8}.

Dåvitsin kylään luettiin v. 1780 päättyneessä isojaossa vain 2 maakirjayksikköä, nimittäin Nygrannasin sotilasvirkatalo N:o 1 ja Wäfvarsin verotalo N:o 2. Edeliisen pinta-ala oli 134.87 ha ja jälkimmäisen 100.25 ha. Nygrannasin tila jaettiin ensin v. 1792 kahteen osaan N:ot 1^{1} ja 1^{2}, mutta yhdistettiin vielä samana vuonna Nygrannas R. N:oksi 1^{3}. Tätä valtion omistamaa tilaa on viime aikoina ruvettu käyttämään asutustarkoituksiin, kuitenkin pääasiallisesti kaupunkiväestön omakotitarpeen tyydyttämiseen. V. 1927 siitä aluksi tosin eroitettiin vain 4 tilaa, joista kahden pinta-ala oli alle 1 ha:n ja yhden 2.860 ha, R. N:ot 1^{4}—^{7}. V. 1933 sensijaan toimitettiin samaan tarkoitukseen laajempi osittaminen. Tilan jälelläoleva osa, R. N:o 1^{8}, jaettiin tällöin 28 tilaan. Näistä kaksi oli varsinaisia maanviljelystiloiksi tarkoitettuja asutustiloja, toinen Nygrannasin asutustila R. N:o 1^{9}, 49.765 ha, ja toinen Furunäsin asutustila, R. N:o 1^{10}, 23.190 ha. Kumpikin siirtyi yksityisille omistajille. Kolmas suurempi tila, »Dåvits-Nygrannas Kronoskog», R. N:o 1^{36}, pinta-ala 51.364 ha, jäi valtiolle. Muut 25 tilaa, R. N:o 1^{11}—^{35}, olivat asutustiloja. 21 tilan pinta-ala oli alle 1 ha:n, 3 tilan 1—2 ha:n välillä ja yhden tilan 2.710 ha. Rekisterinumeroista 1^{9}—^{35} muodostettiin samalla uusi maakirjatalo Mangs'in verotalo N:o 4, jonka pinta-alaksi merkittiin 90.801 ha. Tähän maakirjataloon luetut tilat saivat myös uudet maarekisterinumerot, mitkä tulivat olemaan: Nygrannaksen asutustila R. N:o 4^{1}, Furunäsin asutustila R. N:o 4^{2} ja sanotut 25 asutustilaa R. N:ot 4^{3}—^{27}. Viimeksimainituista R. N:o 4^{27}, nimeltä Orrkärr, sijaitsee kylän ulkopuolella Hemtansin kylän piirissä. Tähän on yhdistetty toinen Dåvitsin kylän tiloihin kuuluva ent. maapalsta, nimittäin Wäfvarsin verotalosta erotettuun R. N:oon 2^{1} kuulunut palsta. Mangsin verotalon muodostamisen yhteydessä v. 1933 muodostettiin myös v. 1927 Nygrannasista eroitetut asutustilat, edellämainitut R. N:o 1^{4}—^{7}, omaksi maakirjataloksi, Fridalin verotalo N:o 3. Samalla näit-

ten tilojen rekisterinumerot muuttuivat, ollen nykyään R. N:ot 3^{1}—^{4}. Myös Wäfvarsin verotalosta on aikojen kuluessa aina vs:ta 1906 lähtien eroitettu eräitä asuntotiloja, joitten pinta-ala on alle 1 ha:n. Näitten lukumäärä oli v:n 1936 alussa 9 ja rekisterinumerot 2^{3}—^{8}, 2^{10} ja 2^{12}—^{13}. Kantatilan, jonka nimi vuodesta 1922 on ollut Dåvits, pinta-ala oli v:n 1936 alussa 96.339 ha ja R. N:o 2^{11}. Se on yksityisen omistama. Valtion hallussa täällä siis edelleen on sanottu »Dåvits-Nygrannas Kronoskog»-niminen tila, R. N:o 1^{36}.

3. *RAKENNUS- JA ASUNTO-OLOT.*

Rakennus- ja asuntolaskenta, mikä Helsingin kaupungissa ja sen esikaupunkialueilla v. 1930 toimitettiin, ulotettiin myös suurinta osaa nyt puheenaolevaa liitosaluetta käsittäväksi. Laskenta suoritettiin nimittäin Grankullan kauppalassa sekä Viherlaakson ja Smedsbyn alueilla. Laskennan tuloksia esittävässä julkaisussa on tiedot kummastakin viimeksimainitusta alueesta yhdistetty, joten tässäkään ei ole mahdollista käsitellä näitä alueita erikseen. Sensijaan on tilastossa esitetty luvut erikseen kauppalasta ja mainituista sen »esikauppaloista».

Kauppalassa oli v. 1930 253 rakennettua kiinteistöä. Rakennukset olivat omalla maalla 251 tapauksessa ja vain 2 tapauksessa vuokramaalla. Viherlaaksossa ja Smedsbyssä oli samaan aikaan 98 rakennettua kiinteistöä, joista niinikään vain 2 vuokramaalla.

Kauppalassa oli lämmitettävien rakennusten luku 338 ja esikauppaloissa 130. Kauppalassa olevissa rakennuksissa oli 488 huoneistoa ja 2,073 huonetta, joista 473 huoneistoa ja 2,017 huonetta oli käytettyä. »Esikauppaloissa» oli 163 huoneistoa ja 525 huonetta, joista 145 huoneistoa ja 468 huonetta oli käytettyä.

Käytettyjen tai vuokrattujen mutta vielä käyttämättömien huoneistojen ja huoneiden ryhmityksestä hallintamuodon ja käyttötarkoituksen mukaan saatiin sanotussa laskennassa seuraavat tiedot:

Käyttö:	Huoneistoja				Huoneita			
	Omistajan hallussa	Osakkeenomistajan hallussa	Vuokralaisen hallussa	Yht.	Omistajan hallussa	Osakkeenomistajan hallussa	Vuokralaisen hallussa	Yht.
Kauppala:								
Vain asumiseen	197	—	212	409	1038	—	581	1619
Asumisen ohella muihin tarkoituksiin	18	—	8	26	234	—	51	285
Vain muihin tarkoituksiin	24	—	14	38	94	—	19	113
Yhteensä	239	—	234	473	1366	—	651	2017
Viherlaakso ja Smedsby:								
Vain asumiseen	71	—	62	133	294	—	135	429
Asumisen ohella muihin tarkoituksiin	4	—	2	6	16	—	6	22
Vain muihin tarkoituksiin	6	—	—	6	17	—	—	17
Yhteensä	81	—	64	145	327	—	141	468

Ylläesitetyt luvut tarjoavat jo mahdollisuuden eräitten vertailujen tekemiseen kauppalan ja sen ulkopuolella olevien asutusten rakennus- ja asunto-olojen välillä.

Todettakoon ensinnäkin, että Viherlaaksossa ja Smedsbyssä oli huoneistoja kolmasosa kauppalassa olevien huoneistojen lukumäärästä. Huoneita oli sensijaan vain neljäsosa. Suhdeluvuista voidaan päätellä, että huoneistot Viherlaakson ja Smedsbyn puolella ovat jonkunverran pienemmät kuin kauppalassa. Toiselta puolen havaitaan, että vuokrahuoneistot kauppalassa olivat jonkunverran yleisemmät kuin »esikauppaloissa». Käytetyistä huoneistoista oli kauppalassa 50.5 % omistajan käytössä ja 49.5 % vuokralaisten hallussa, kun vastaavat luvut Viherlaaksossa ja Smedsbyssä olivat 55.9 % ja 44.1 %. Kauppalan alueella olevista vuokrahuoneistoista lienee kuitenkin osa myymälähuoneistoja.

Kun edelläesitetyistä huoneistoja koskevista luvuista vähennetään muihin tarkoituksiin kuin asumiseen käytetyt huoneistot, siis myymälä- y.m. sentapaiset huoneistot, havaitaan, että asumiseen käytettyjä huoneistoja kauppalan alueella oli 390 ja »esikauppaloissa» 130. Nämä huoneistot ryhmittyivät huoneluvun ja niissä asuvien henkilöiden luvun mukaan seuraavasti:

Huoneistoja, joissa oli huoneita	Huoneistoja				Asukkaita			
	Kauppala		Viherlaakso ja Smedsby		Kauppala		Viherlaakso ja Smedsby	
	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%
1	50	12.8	16	12.3	118	7.8	38	7.7
2	109	27.9	58	44.6	330	21.7	202	40.9
3	53	13.6	21	16.2	191	12.6	69	14.0
4	40	10.3	10	7.7	166	10.9	34	6.9
5	41	10.5	13	10.0	187	12.3	64	12.9
6	35	9.0	3	2.3	166	10.9	14	2.8
7	29	7.4	4	3.1	160	10.6	30	6.1
8 tai enem.	33	8.5	5	3.8	200	13.2	43	8.7
Yhteensä	390	100.0	130	100.0	1,518	100.0	494	100.0

Ylläesitetyt luvut antavat kauppalan asujamistosta jonkun verran toisen käsityksen kuin mikä yleensä on vallalla. Asujamistosta huomattava osa eli lähes 30 % asuu varsin pienissä huoneistoissa eli korkeintaan huoneen ja keittiön huoneistoissa. Tämänkokoisten huoneistojen luku on 40.7 % kaikkien huoneistojen lukumäärästä. Kauppalan väestö ei siten ole niin yksipuolisesti varakasta, suurissa omakotihuviloissa asuvaa väestöä kuin yleensä edellytetään. Kieltämätöntä kuitenkin on, että suurempi osa väestöstä kuin yleensä kaupungissa ja sen ympäristössä asuu suurissa huoneistoissa. Kauppalan ulkopuolella Viherlaaksossa ja Smedsbyssä on pienempien huoneistojen osuus huoneistokannasta jonkunverran suurempi kuin kauppalassa, eli 56.9 %. Tällaisissa huoneistoissa asui myös suurempi osa väestöstä kuin kauppalassa, eli 48.6 %. Kuitenkin asui täälläkin 30.5 % asukkaista suurissa huoneistoissa eli sellaisissa huoneistoissa, joissa on vähintäin 4 huonetta ja keittiö. Tämä on verrattain korkea suhdeluku. Tämän sekä sen seikan huomioonottaen, että omissa huoneistoissaan eikä vuokrahuoneistoissa asuvia on enemmän kuin itse kauppalassa, antaa vuorostaan kauppalan ympäristön väestöstä varakkaamman kuvan kuin mitä varsinkin kauppalan asujamistolla on tästä asutuksesta.

Asunto-olot olivat sikäli niinhyvin kauppalassa kuin sen ympäristössä paremmat kuin yleensä kaupungin ympäristössä, että liika-asutusta oli vain nimeksi. Liika-asuttuja huoneistoja oli kauppalassa v. 1930 vain 23 ja Viherlaaksossa ynnä Smedsbyssä

vain 14. Huoneita oli vastaavasti 28 ja 22. Keskimäärin asui 100 huonetta kohti kauppalassa 99 henkeä ja sen ympäristössä 124 henkeä. Nämäkin luvut osoittavat erittäin hyviä asunto-oloja.

4. VÄESTÖOLOT.

Eri suuruisissa huoneistoissa asuvien henkilöiden määrää osoittavassa taulukossa, mikä yllä esitettiin, on kauppalan asukasmäärä v. 1930 ilmoitettu 1,518 hengeksi sekä Viherlaakson ja Smedsbyn yhteensä 494 hengeksi. Nämä luvut edustavat kuitenkin vain asutuissa huoneistoissa asuneiden henkilöiden lukumäärää. Tähän tulee lisäksi erilaisissa laitoksissa y.m. asuvien henkilöiden lukumäärä. Läsnäoleva väestö oli sanottuna ajankohtana kauppalassa 1,823. Kauppalan ulkopuolella oli näin lasketun väestön lukumäärä kuitenkin melkein sama kuin asutuissa huoneistoissa asuvien lukumäärä eli 495. Koko silloisen laskenta-alueen läsnäoleva väestö oli siten 2,318. Kauppalassa todella asuvan väestön lukumäärä oli 1,834 ja esikauppaloissa asuvan 494. Kauppalan hengillekirjoitettu asukasluku oli suunnilleen samaan aikaan kuin väestölaskenta toimitettiin eli v:n 1931 alussa 1,684.

Kauppalan ja sen ympäristön sekavien kameraalisten olojen vuoksi ei ole mahdollista ilman erittäin yksityiskohtaisia tutkimuksia saada henkikirjoista luotettavia tietoja väestöolojen aikaisemmasta kehityksestä. Erittäinkin on osoittautunut vaikeaksi henkikirjasta eroittaa asukasmäärää ennen kauppalan perustamista sillä alueella, joka v:sta 1920 lähtien tuli olemaan kauppalan alueena, sekä myöhemmin Viherlaakson asukasmäärää Bembölen ja Karvasbackan kylien koko asukasmäärästä. Oheellisessa taulukossa, joka esittää liitosalueen asukasmäärän kehitystä v:sta 1905 alkaen, täytyy senvuoksi esittää mainittujen kylien koko asukasmäärä. Ajalta ennen v:tta 1917, jolloin silloisen Grankullan taajaväkisen yhdyskunnan asukasmäärä ensi kerran jotenkin luotettavasti voidaan eroittaa, sisältyy varsinaisen Grankullan asutuksen asukasmäärä vanhojen kylien asukasmäärään. Myöhemmiltä vuosilta sisältyy naapurikylien asukasmäärään myös sen Bembölen kylän osan asukasmäärä, mikä jää liitosalueen ulkopuolelle. Nämäkin luvut osoittanevat kuitenkin verrattain hyvin esikaupunkiasutuksen kasvamista, sillä ne vuotuiset lisäykset ja vähennykset, mitkä havaitaan näitten kylien asukasmäärässä, aiheutunevat lähinnä näitten kylien piirissä olevasta esikaupunkiasutuksesta.

Mainitun taulukon lukusarjoista voidaan m.m. havaita, että kauppalan asukasmäärä viime vuosina on pysynyt jotakuinkin ennallaan, ja että sensijaan se asukasmäärän lisäys, mikä liitosalueella kuitenkin on todettavissa, aiheutuu kauppalan ympäristössä olevan esikaupunkiasutuksen kasvamisesta. Kauppalan asukasmäärä on, kuten taulukosta havaitaan, v. 1935 kohonnut yli 1,800 hengen. Kauppalan naapurikylässä, Dåvitsia lukuunottamatta, on asukasmäärä jonkun verran yli 1,000 henkeä. Liitosalueen asukasmäärän selvittämiseen on tästä vähennettävä se määrä, mikä asuu liitosalueen ulkopuolelle jäävässä osassa Bembölen kylää, noin 300 henkeä. Dåvitsin kylän hengillekirjoitettu asukasmäärä v. 1935 oli 178 henkeä. Koko liitosalueen hengillekirjoitettu asukasmäärä v. 1935 oli siten noin 3,000 henkeä.

V. 1930 toimitetussa laskennassa hankittiin samoin kuin kaupungin muilta esikaupunkialueilta myös tämän alueen väestön ammatillisesta ryhmityksestä ja yhteiskunnallisesta asemasta eräitä tietoja. Koko laskenta-aluetta koskevat luvut on esitetty päämietinnössä (kts. mietintö N:o 1 siv. 88—89). Tässä erikoisselvityksessä on lähinnä aihetta verrata toiselta puolen kauppalan sekä toiselta puolen Viherlaakson ja Smedsbyn väestön ryhmitystä toisiinsa.

Hengillekirjoitettu väestö vv. 1905—1935.

Vuosi	Asukasluku						Lisäys (+) tai vähennys (—)		
	Grankulla	Kauppalan naapurikylät				Kauppala ja naapurikylät yhteensä	Kauppala	Naapurikylät yhteensä	Kauppala ja naapurikylät yht.
		Bemböle	Karvasbacka	Smedsby	Yht.				
1905	•	357	139	55	551	551	•	•	•
1906	•	374	148	63	585	585	•	+ 34	+ 34
1907	•	334	158	71	563	563	•	— 22	— 22
1908	•	372	203	70	645	645	•	+ 82	+ 82
1909	•	465	350	97	912	912	•	+267	+267
1910	•	504	459	122	1,085	1,085	•	+173	+173
1911	•	485	620	142	1,247	1,247	•	+162	+162
1912	•	571	712	153	1,436	1,436	•	+189	+189
1913	•	580	778	143	1,501	1.501	•	+ 65	+ 65
1914	•	598	805	171	1,574	1,574	•	+ 73	+ 73
1915	•	600	844	222	1,666	1,666	•	+ 92	+ 92
1916	•	647	899	188	1,734	1,734	•	+ 68	+ 68
1917	1,662	257	48	24	329	1,991	•	•	+257
1918	1,477	295	31	50	376	1,853	—185	+ 47	—138
1919	1,522	267	61	127	455	1,977	+ 45	+ 79	+124
1920	1,346	503	132	137	772	2,118	—176	+317	+141
1921	1,461	528	117	117	762	2,223	+115	— 10	+105
1922	1,395	549	138	103	790	2,185	— 66	+ 28	— 38
1923	1,518	580	147	106	833	2,351	+123	+ 43	+166
1924	1,568	622	139	120	881	2,449	+ 50	+ 48	+ 98
1925	1,651	735	145	161	1,041	2,692	+ 83	+160	+243
1926	1,578	727	182	171	1,080	2,658	— 73	+ 39	— 34
1927	1,557	674	149	121	944	2,501	— 21	—136	—157
1928	1,594	717	128	130	975	2,569	+ 37	+ 31	+ 68
1929	1,656	662	117	118	897	2.553	+ 62	— 78	— 16
1930	1,656	690	140	116	946	2,602	— 0	+ 49	+ 49
1931	1,684	748	172	149	1,069	2,753	+ 28	+123	+151
1932	1,677	720	172	134	1,026	2,703	— 7	— 43	— 50
1933	1,661	745	175	211	1,131	2,792	— 16	+105	+ 89
1934	1,766	701	159	205	1,065	2,831	+105	— 66	+ 39
1935	1,831	726	172	159	1.057	2,888	+ 65	— 8	+ 57

Väestön ryhmittyminen näillä alueilla ammatin mukaan oli seuraava:

Ammatti	Kauppala		Viherlaakso ja Smedsby	
	Henkeä	%	Henkeä	%
Maatalous	92	5.0	82	16.6
Teollisuus ja käsityö	334	18.2	194	39.3
Liikenne	155	8.4	22	4.5
Kauppa	304	15.6	41	8.3
Julkinen toiminta, vapaat ammatit	279	15.2	25	5.1
Kotitalous, sekatyöläiset ja muut	296	16.1	63	12.8
Ilman ammattia, ammatti tuntematon	376	20.5	66	13.4
Yhteensä	1,836	100.0	493	100.0

Silmiinpistäviä eroavaisuuksia kauppalan ja sen »esikauppaloiden» väestön ammattiryhmityksen välillä on ylläolevan taulukon mukaan m.m. se, että teollisuuden ja käsityön palveluksessa olevia henkilöitä oli »esikauppaloissa» suhteellisesti huomattavasti enemmän kuin kauppaloissa: Viherlaaksossa ja Smedsbyssä 39.3 % ja kauppalassa vain 18.2 %. Muissa suhteissa muistuttavat kauppalan ja sen ympäristön olot paljon toisiaan, kuitenkin sillä eroituksella, että sellaisten ammattien harjoittajia, jotka yleensä edustavat parempaa taloudellista asemaa, kuten kaupan alalla toimivia sekä julkisessa toimessa olevia ja vapaitten ammattien harjoittajia, kauppalassa oli suhteellisestikin runsaammin kuin ympäristössä. Sama koskee ryhmää, jota tilastossa kutsutaan ilman ammattia oleviksi. Tähän ryhmään sisältynevät m.m. eläkkeennauttijat, joita siis oli kauppalassa enemmän kuin ympäristössä.

Käsitystä, että kauppalan asujamisto on jonkunverran varakkaampaa väkeä kuin sen ympäristön asujamisto, tukee tilasto väestön yhteiskunnallisesta asemasta. Siitä voidaan esittää seuraavat luvut:

Asema ammatissa	Kauppala		Viherlaakso ja Smedsby	
	Henkeä	%	Henkeä	%
Itsenäisiä elinkeinonharjoittajia, päällystöä ja johtajia	298	16.2	98	19.9
Konttorihenkilökuntaa, virkamiehiä, teknillistä henkilökuntaa	521	28.4	45	9.1
Työntekijöitä, palveluskuntaa, työnjohtajia	641	34.9	284	57.6
Ilman ammattia, ammatti tuntematon	376	20.5	66	13.4
Yhteensä	1,836	100.0	493	100.0

Odottamatonta on, että siihen ryhmään, jota tilasto pitää yhteiskunnallisen aseman puolesta korkeimpana ryhmänä, eli itsenäisten elinkeinonharjoittajain ja päällystön ryhmään, kuului Viherlaaksossa ja Smedsbyssä suhteellisesti jonkun verran enemmän henkilöitä kuin kauppalassa, edellisessä 19.9 % ja jälkimmäisessä 16.2 %.

Sensijaan oli se ryhmä, joka edustaa korkeampaa virkamiehistöä, kauppalassa suhteellisesti huomattavastikin suurempi kuin »esikauppaloissa», edellisessä 28.4 % ja jälkimmäisessä vain 9.1 %. Tilasto väestön asemasta ammatissaan tukee sitä jo esitettyä tosiasiaa, että työntekijäin ja työnjohtajain asemassa olevia oli Viherlaaksossa ja Smedsbyssä enemmän kuin kauppalassa, 57.6 % vastaten 34.9 %. Suurin osa tässä asemassa olevista »esikauppalain» asukkaista asunevat Viherlaaksossa.

Koko tämän laskenta-alueen itsenäisistä ammatinharjoittajista olisi 238 hengellä eli 17.5 %:lla ollut toimensa kaupungissa. Nämä luvut ovat kuitenkin ilmeisesti harhaanjohtavat. Tosiasiallisesti lienee kaupungissa toimessa olevien lukumäärä huomattavasti suurempi sekä kauppalan että sen ympäristön osalta. Kaupungissa toimessa oleviin on myöskin luettava valtionrautateitten palveluksessa olevat henkilöt, jotka verrattain yleisesti ovat valinneet varsinkin kauppalan asuinsijakseen.

Asujamiston perheasemaa valaisee lopuksi seuraava taulukko:

Perheasema	Kauppala		Viherlaakso ja Smedsby	
	Henkeä	%	Henkeä	%
Perheen päähenkilöitä ja yksityiset itsenäiset päähenkilöt:				
Miehiä	517	28.2	146	29.6
Naisia	602	32.8	98	19.9
Päähenkilöiden vaimot, joilla ei ole ammattia	238	13.0	82	16.6
Muut perheenjäsenet:				
yli 15 vuoden	146	7.9	38	7.7
alle 15 »	333	18.1	129	26.2
Yhteensä	1,836	100.0	493	100.0

Suurempia eroavaisuuksia on tämän tilaston mukaan kauppalan ja »esikauppalain» välillä kahdessa ryhmässä.

Jonkunverran huomiota herättää ensinnäkin se, että itsenäisten päähenkilöitten asemassa olevia naisia oli kauppalassa yleensäkin suhteellisen paljon ja myös enemmän kuin Viherlaaksossa ja Smedsbyssä. Selitystä tähän ei kuitenkaan ole vaikea löytää. On muitten esikaupunkien väestöolojen selvittelyssä käynyt ilmi, että myös muissa huvilaesikaupungeissa, joissa asuu pääasiallisesti varakasta väestöä, kotiapulaisten lukumäärä on suhteellisen suuri. Kotitalousapulaiset luetaan nimittäin tähän ryhmään. Kauppalassa oli v. 1930 kotitalousapulaisia ainakin 186 sekä Viherlaaksossa ja Smedsbyssä yhteensä 35.

Toinen sanotuista eroavaisuuksista on alle 15 vuotta olevien lasten lukumäärä. Näitä oli Viherlaaksossa ja Smedsbyssä 26.2 % koko väestöstä, kun niitä sensijaan kauppalassa oli vain 18.1 %. Ilmiö on tässä kohden sama kuin yleensä esikaupunkien väestön suhteessa kaupungin väestöön. Esikaupunkiväestö on yleensä lapsirikkaampaa kuin keskuksen väestö.

Kielellisellä pohjalla jakaantui kauppalan väestö v. 1930 lopussa siten, että suomenkielisiä oli 543 eli 29.6 %, ruotsinkielisiä 1,234 eli 67.3 % ja muunkielisiä 57 eli 3.1 % kauppalassa asuvasta koko väestöstä. Viherlaakson ja Smedsbyn kohdalta olivat vastaavat luvut: suomenkielisiä 168 eli 34.0 %, ruotsinkielisiä 308 eli 62.4 % ja muunkielisiä 18 eli 3.6 %.

5. *TALOUDELLISET OLOT.*

Edelläesitetyt luvut kauppalan sekä sen pohjois- ja eteläpuolella olevan esikaupinkiasujamiston ammattiryhmityksestä valaisevat osaltaan myös paikkakunnan taloudellisia oloja.

Varsinaista maanviljelystä ei kauppalan alueella ole lainkaan eikä sitä tässä karussa maastossa liene aikaisemminkaan ollut. Kun tästä huolimatta tilaston mukaan 5.0 % kauppalan asukkaista sai v:n 1930 lopussa toimeentulonsa maataloudesta, on tämä selitettävissä siten, että nämä henkilöt toimivat kauppalan alueella olevissa kauppapuutarhoissa. Grankulla ja sen ympäristö on nimittäin muodostunut erääksi kaupungin ympäristön huomattavimmista kauppapuutarhakeskuksista. Viherlaaksossa ja Smedsbyssä oli maataloudessa toimivien luku 16.6 % väestöstä. Nämäkin toimivat kauppapuutarhoissa, joita Viherlaakson alueella on 5. Kaikkiaan on kauppapuutarhoja kauppalassa ja sen ympäristössä 12. Huomattavin näistä on puutarha-arkkitehti *Paul Olssonin* kauppapuutarha. Tämä samoinkuin eräs toinen kauppapuutarha sijaitsee puoleksi kauppalan ja puoleksi Karvasbackan kylän alueella Koivuhovin pysäkin lähellä. Eräs kolmas puutarha on osaksi kauppalan, osaksi Smedsbyn kylän alueella. Kunnan raja kulkee siten näitten kauppapuutarhojen poikki.

Kauppalan ulkopuolella olevissa osissa liitosaluetta on sensijaan varsinaisella maataloudella vielä huomattava sija. Tämä koskee varsinkin Dåvitsin kylää. Myöskin Smedsbyssä on vielä laajoja maanviljelysalueita. Täälläkin on yllämainittuja kauppapuutarhoja. Kuitenkin lyö verrattain varakas esikaupunkiasutus jo leimansa kylän taloudellisiin oloihin. Karvasbackan kylästä on mainittava, että sen pohjoisosassa myös vielä harjoitetaan jonkunverran maanviljelystä. Viherlaakson alueella tätä ei ole enää lainkaan.

Omaa teollisuutta ei paikkakunnalla ole, lukuunottamatta erästä Viherlaakson alueella toimivaa autokorjaamoa ja konepajaa, jonka työssä on noin 15 henkeä ja vuosituotannon arvo keskimäärin on noin 630,000 markkaa. Eräs teollisuuslaitos on, joka käyttää paikkakunnan nimeä, nimittäin Grankullan Saviteollisuus OY., mutta tämä teollisuuslaitos ei sijaitse nyt käsiteltävänä olevalla liitosalueella, vaan Leppävaaran liitosalueella Klobbskogin kylään kuuluvasta Vitikan talosta eroitetulla tilalla Tiilimaa, R. N:o 1[18]. Yhtiön keramiikkitehtaan henkilökunta asuu kuitenkin osaksi kauppalassa, osaksi Viherlaakson ja Smedsbyn alueilla.

Kauppalan taloudellisista oloista puhuttaessa ei voida jättää mainitsematta, että kauppalan alueella toimii useita yleishyödyllisiä laitoksia, jotka tavallaan lyövät leimansa myös kauppalan taloudellisiin oloihin. Näistä on ensimäisenä mainittava Bad Grankulla-niminen sanatorio- ja talviurheilukeskus. Lisäksi on paikkakunnalla eräitä pienempiä lepokoteja. Huomattava laitos on myös Työväen Akatemia, jonka oppilaat asuvat laitoksella. Kauppalan alueella on myös eräitä verrattain suuria yksityisiä lastenkoteja, jotka ovat tarkoitetut muillekin kuin kauppalan omien jäsenten lapsille. Samoin on kauppalassa toimiva ruotsinkielinen yhteiskoulu oppilaskoteineen huomattavalta osalta tarkoitettu toispaikkakuntalaisia varten.

Kauppalan ja sen ympäristöön muodostuneitten esikaupunkien väestöstä saa kuitenkin pääosa toimeentulonsa kaupungissa liikemiehinä, virkamiehinä ja työntekijöinä. Tässä suhteessa on erotus verrattain pieni kauppalan ja sen ympäristön asujamiston välillä.

Liitosalueen eri osien taloudellisia oloja valaisevat myöskin taksoituksessa kunnallisverotusta varten saadut tiedot tulojen jakaantumisesta eri tuloluokkiin. Tarkastelun pohjaksi voitanee valita v. 1931 toimitetun taksoituksen tulokset, jotka siis koskevat v:n 1930 verotettuja tuloja. Tätä vuotta voitanee pitää taloudellisessa suhteessa verrattain säännöllisenä vuotena.

Verotetut tulot liitosalueen eri osissa olivat sanottuna vuotena seuraavat:

Liitosalueen osa	Verotettuja tuloja						
	Talosta, tontista ja maasta		Elinkeinosta ja liikkeestä		Palkka- y. m. tulot		Yhteensä Smk.
	Smk.	%	Smk.	%	Smk.	%	
Grankullan kauppala ...	1,732,100	10.4	881,400	5,3	14,041,400	84.3	16,654,900
Viherlaakso (Bembölen osa)	n. 250,000	18.5	3,000	0.2	1,100,000	81.3	1,353,000
Karvasbackan kylä	234,400	27.0	2,000	0.2	630,800	72.7	867,200
Smedsbyn kylä	•	•	•	•	•	•	610,200
Dåvitsin kylä	•	•	•	•	•	•	366,800
Koko alue	•	•	•	•	•	•	19,855,100

Verotettuja tuloja koskevia tietoja vaivaa niinhyvin ylläkäsitellyltä vuodelta kuin myöhemmin esitettävissä lukusarjoissa se puute, että Viherlaakson alueelta verotettuja tuloja ei erikseen voida saada luotettavasti selville. Espoon maalaiskunnan veroluettelot ovat nimittäin jaetut kylittäin ja kussakin kylässä on verotetut lueteltu aakkosjärjestyksessä ilman osoitetta. Kun Viherlaakson alue, kuten on todettu, kuuluu osaksi Bembölen kylään, osaksi Karvasbackan kylään, kohtaa Viherlaakson alueella verotettujen tulojen eroittaminen näitten kylien muitten verovelvollisten tuloista niin suuria vaikeuksia, että tällaisesta erottelemisesta täytyy luopua. Tarkkojen tietojen saaminen jaoitusmuutosten alaisiksi joutuvien Espoon kunnan osien verotetuista tuloista olisi tärkeätä m.m. jaoitusmuutokseen liittyvässä välinselvityksessä käytettävän n. s. yleisen jakoprosentin määräämiseksi. Karvasbackan kylään kuuluvan Viherlaakson osan verotettujen tulojen eritteleminen ei tosin tältä kannalta ole niin tärkeätä, koska selvitysmiehen edempänä esitettävän ehdotuksen mukaan koko kylä tulisi liitettäväksi kauppalaan ja koko kylän verotetut tulot senvuoksi voidaan ottaa huomioon yleistä jakoprosenttia määrättäessä. Ylläolevassa samoinkuin edempänä esitettävissä taulukoissa onkin otettu huomioon koko Karvasbackan kylän verotetut tulot. Sensijaan on valitettavaa, että tarkkoja tietoja Bembölen kylään kuuluvan Viherlaakson osan tuloista ei ole saatavissa. Ylläolevassa taulukossa ja samoin edempänä on edellytetty, että Viherlaaksoon kuuluvasta Bembölen kylän osasta kertyy runsaasti puolet Bembölen kylän verotetuista tuloista. Tämä arvio on pikemmin liian alhainen kuin liian korkea ja muodostuu siten yleistä jakoprosenttia laskettaessa Espoon maalaiskunnalle jonkunverran edullisemmaksi, kuin jos laskelmat voitaisiin perustaa täsmällisiin lukuihin.

Seuraavassa taulukossa, jonka päätarkoituksena on selvittää verotetut tulot niissä osissa Espoon maalaiskuntaa, jotka ovat kunnasta eroitettavat, jotta yleinen jakoprosentti näitten lukujen perusteella voitaisiin määrätä, on esitetty vain kauppalan ympäristöalueitten verotetut tulot. Luvut koskevat vv. 1930—1934 toimitetuissa taksoituksissa todettuja tuloja eli vv:n 1929—1933 verotettuja tuloja. Verotetut tulot ovat tänä ajanjaksona kehittyneet seuraavasti:

Vuosi	Viherlaakso (Bembölen osa) Smk.	Karvasbackan kylä Smk.	Smedsbyn kylä Smk.	Dåvitsin kylä Smk.	Yhteensä Smk.
1929	1,550,000	776,800	856,900	407,300	3,591,000
1930	1,356,000	867,200	610,200	366,800	3,200,200
1931	1,110,000	690,600	635,400	324,200	2,760,200
1932	985,000	469,700	610,200	208,600	2,273,500
1933	1,075,000	353,700	589,300	257,800	2,275,800

Jotta olisi mahdollista verrata ylläolevassa taulukossa lueteltujen alueiden yhteenlaskettuja verotettuja tuloja toisaalta kauppalan verotettuihin tuloihin, toisaalta Espoon maalaiskunnan kaikkiin verotettuihin tuloihin, esitetään vielä seuraava yhdistelmä:

Vuosi	Verotetut tulot Smk.				Kauppalan ympäristöalueet % Espoon kunnasta	
	Grankullan kauppala	Espoon kunta	Kauppalan ympäristö			
			Dåvits mukaan luett.	Ilman Dåvitsia	Dåvits muk. l.	Ilman Dåvitsia
1929	17,536,900	57,099,200	3,591,000	3,183,700	6.3	5.6
1930	16,654,900	56,844,800	3,200,200	2,833,400	5.6	5.0
1931	15,426,600	49,554,800	2,760,200	2,436,000	5.6	4.9
1932	15,256,200	37,209,900	2,273,500	2,064,900	6.1	5.5
1933	15,907,300	35,506,200	2,275,800	2,018,000	6.4	5.7

Jos lasketaan verotettavien tulojen keskimäärät näiltä vuosilta ja verrataan eri sarekkeiden keskimääriä toisiinsa, havaitaan, että kauppalan ympäristöalueiden verotetut tulot olivat keskimäärin 6.0 % Espoon maalaiskunnan kaikista verotetuista tuloista, kun Dåvitsin kylä otetaan mukaan, ja 5.3 % ilman sitä. Kauppalan verotetuista tuloista olivat ympäristöalueiden verotetut tulot samana ajanjaksona edellisessä tapauksessa 17.5 % ja jälkimmäisessä 15.5 %.

6. *GRANKULLAN KAUPPALAN HALLINTO.*

Liitosalueen keskeisin osa on, kuten on tunnettua, v:n 1920 alusta ollut erotettu Espoon maalaiskunnasta itsenäiseksi kauppalaksi, Grankullan kauppalaksi. Kauppalan hallinnossa otettiin aluksi käytäntöön n. s. vanhoissa kauppaloissa noudatettu hallintojärjestelmä rahatoimikamareineen, mutta v:n 1931 alusta on tälläkin voimassa uusi joulukuun 9 päivänä 1927 annettuun lakiin perustuva kauppalanhallitusjärjestelmä.

Kauppalanvaltuustoon kuuluu 15 jäsentä. Toimikaudeksi 1934—1936 valituista valtuutetuista on 1 valittu suomenkielisten porvarillisten puolueiden, 12 ruotsinkielisten porvarillisten puolueiden ja 2 sosialidemokraattisen puolueen ehdokkaista. V:n 1933 joulukuussa toimitetuissa vaaleissa oli 988 äänioikeutettua. Näistä otti

vaaliin osaa 545. Äänioikeuttaan käyttäneistä 457 eli 84 % äänesti yhteistä porvarillista listaa ja 88 eli 16 % sosialidemokraattisen puolueen listoja.

Kauppalanhallitukseen kuuluu kauppalanjohtaja, vuosipalkka 60,000 markkaa, ja 6 jäsentä. Muita palkattuja viranhaltijoita on kauppalan kansliassa vain rahastonhoitaja, vuosipalkka 26,400 markkaa. Järjestysoikeuden puheenjohtajan palkkio on 5,400 markkaa.

Kauppalan alueella ovat nykyään seuraavat järjestyssäännöt voimassa:

Helmikuun 14 päivänä 1936 vahvistettu poliisijärjestys.

Marraskuun 7 päivänä 1917 vahvistettu rakennusjärjestys.

Elokuun 21 päivänä 1917 vahvistettu tiesääntö.

Helmikuun 17 päivänä 1916 vahvistettu palojärjestys. (Uusi palojärjestys on valmisteilla.)

Toukokuun 10 päivänä 1935 vahvistettu terveydenhoitojärjestys.

Mainittakoon myös, että kauppalan alueella on voimassa marraskuun 7 päivänä 1917 vahvistettu rakennussuunnitelma, jolla nyttemmin on asemakaavan oikeusvaikutus.

Kauppalan hallinnon laajuudesta ja taloudesta saa yleispiirteisen kuvan tarkastettaessa esim. v:n 1936 talousarvion pääluokkien ja osastojen loppusummia. Nämä ovat seuraavat:

Menot:

		Smk.	%
I	Kauppalan velat	107,600: —	7.0
II	Kunnallishallinto	233,500: —	15.1
III	Oikeuslaitos	3,800: —	0.2
IV	Terveyden- ja sairaanhoito	62,500: —	4.1
	Köyhäinhoito	166,400: —	10.8
V	Rakennuslautakunta	4,100: —	0.3
	Palotoimi	25,100: —	1.6
VI	Koulutoimi	185,000: —	12.0
	Kirjastotoimi	14,300: —	0.9
VII	Yleiset työt ja kiinteistöt	267,600: —	17.3
VIII	Poistot	36,000: —	2.3
IX	Sähkön jakelu	285,000: —	18.5
	Tilapäiset menot	152,200: —	9.9
	Yhteensä	1,543,100: —	100.0

Tulot:

I	Hallinto	3,100: —	0.2
II	Terveydenhoito (valtionapuja)	8,040: —	0.5
	Köyhäinhoito (perintövero)	1,000: —	0.1
III	Rakennustarkastus	1,000: —	0.1
IV	Kiinteistöt	89,600: —	5.8
V	Sekalaiset tulot	29,000: —	1.9
VI	Korkotuloja	15,500: —	1.0
VII	Kirjasto (valtionapu)	5,600: —	0.4
VIII	Sähkönjakelu	460,000: —	29.8
IX	Edellisen vuoden säästö	50,000: —	3.2
	Sekalaisia tuloja	84,000: —	5.4
	Koiravero	8,000: —	0.5
	Kunnallista tuloveroa	788,260: —	51.1
	Yhteensä	1,543,100: —	100.0

Kauppalan talouden kehitystä kauppalan perustamisesta v:teen 1935 valaisevat seuraavat luvut:

Vuosi	Menoja kaikkiaan Smk.	Verotuksella koottava Smk.	Veroäyriltä kannettu Smk.
1920	509,262: 12	561,716: 40	7: 17
1921	2,159,626: 95	740,377: 40	7: 40
1922	2,350,431: 55	682,947: —	6: 50
1923	1,642,734: 29	657,198: —	6: 50
1924	1,587,248: 26	882,750: —	5: 90
1925	1,703,604: 80	937,113: —	6: 70
1926	1,450,320: 02	938,791: —	6: 40
1927	1,198,887: 22	903,786: —	6: —
1928	1,155,851: 05	982,798: —	5: 85
1929	1,261,257: 88	1,049,085: —	5: 60
1930	1,157,651: 47	960,922: —	5: 10
1931	1,449,615: 60	799,435: —	4: 80
1932	1,419,665: 20	771,330: —	5: —
1933	1,309,699: 40	762,810: —	5: —
1934	1,213,023: 50	795,365: —	5: —
1935	1,330,439: 20	830,822: —	4: 80

Veroäyriltä kannettu määrä on siten kauppalan koko toiminta-aikana voitu pysyttää alhaisena. Kauppala on tässä suhteessa ollut pääpiirteissään samassa asemassa kuin Kulosaaren maalaiskunta. Kaupungin ympäristössä olevista maalaiskunnista on ainoastaan Huopalahden maalaiskunta ollut tässä kohden edullisemmassa asemassa kuin Grankulla.

Kauppalan taloudellisen aseman selvittämiseksi julkaistaan tässä vielä kauppalan omaisuustase v:n 1934 lopulta:

Varat:	Smk.
Käteisiä varoja ja talletuksia	800,428: 75
Tulojäämät	78,835: —
Verojäämät	39,893: 35
Osakkeet	100: —
Kiinteistöt	705,529: 77
Tiemaat	100: —
Kirjasto	500: —
Irtaimisto	500: —
Yhteensä	1,625,886: 87

V e l a t:		
Lainat		575,000: —
Rahastot:		
S. Bensow'in rahasto	46,909: 41	
Stockmannin rahasto	200,000: —	
Kansakoulurakennusrahasto	340,000: —	
Hautausmaarakennusrahasto	10,447: —	597,356: 41
Varattuja varoja		298,416: 50
Vuoden ylijäämä		155,113: 96
	Yhteensä	1,625,886: 87

7. *ESIKAUPUNKIALUEIDEN ASEMA ESPOON MAALAISKUNNAN HALLINNOSSA.*

Kauppalan alueen ulkopuolelle muodostuneen esikaupunkiasutuksen vaikutusvalta Espoon maalaiskunnan hallinnossa on jo väestön vähälukuisuudenkin vuoksi jäänyt sangen pieneksi. Tässä kohden on esim. Viherlaakson asema aivan toinen kuin Espoon maalaiskunnan piirissä olevan Leppävaaran ja Kilon asemanseutujen esikaupunkien. Viherlaakson alueen asujamistolla ei ole edustajaa kunnanvaltuustossa. Sensijaan on kylläkin yksi tällä alueella asuva henkilö kunnallislautakunnan jäsen. Hän edustaa lähinnä suomenkielisiä porvarillisia. Smedsbyn kylästä on yksi henkilö valtuuston jäsen. Hän on valittu ruotsalaisen kansanpuolueen listoilta.

Kunnallislautakunnan piirijaossa kuuluu Viherlaakson alue seitsemänteen piiriin eli n. s. Bembölen piiriin. Piiriin kuuluvat paitsi Bembölen ja Karvasbackan kyliä kokonaisuudessaan myös Kvarnby, Glomsin ja Oitansin kylät sekä Lövkulla ja Korsbacka-nimiset alueet. Smedsby ja Dåvits kuuluvat kolmanteen piiriin eli n. s. Kilon piiriin yhdessä Kilon asemanseudun kylien ja tilojen kanssa.

8. *KANSAKOULUOLOT.*

Liitosalueen kansakouluolot ovat sikäli erikoislaatuiset, että liitosalueen keskeisimmällä osalla, Grankullan kauppalalla, ei toistaiseksi ole omia kansakouluja. Kauppala on kansakouluun pyrkivien oppilaiden vähälukuisuuden vuoksi v:n 1937 syyslukukauden alkuun vapautettu velvollisuudesta pitää kansakouluja. Kauppala on tähän asti huolehtinut oppivelvollisuuden täyttämisestä ensiksikin siten, että se on vuosittain avustanut kahta kauppalan alueella toimivaa yksityistä kansakoulua. Eräs yksityinen suomenkielinen kansakoulu on nimittäin viime vuosina saanut avustusta 9,000 markkaa. Erään yksityisen ruotsinkielisen lastenkodin kansakoulua ja tämän jatkoluokkaa on kauppala taas avustanut 32,000 markalla vuodessa. Lisäksi kauppala on sopinut Espoon maalaiskunnan kanssa siitä, että kauppalan kansakouluoppilaat korvausta vastaan saavat käyttää tämän kunnan kouluja kauppalan ympäristössä. Tähän tarkoitukseen on kauppalan talousarviossa ollut varattuna 21,000 markkaa. Kansakouluopetuksen tarvetta vähentänee osaltaan se, että kansakouluiässä olevia oppilaita käy myös Grankullan yksityisessä ruotsinkielisessä yhteiskoulussa. Kauppala avustaa tätä koulua 110,000 markalla vuodessa. Kauppala suunnittelee kuitenkin kahden kansakoulutalon rakentamista ja kumpaakin varten on varattu koulutontti sekä jonkun verran rakennuspääomaa. Suomenkielinen kansakoulu suunnitellaan sijoitettavaksi kauppalan koillisosaan lähellä Viherlaakson aluetta ja ruotsinkielinen lounaisosaan lähelle Koivuhovin pysäkin seutua.

Kauppalan ympäristö Espoon maalaiskunnan puolella kuuluu neljään eri kansa-

koulupiiriin. Nämä ovat Bemböle-Viherlaakson suomenkielinen piiri, joka käsittää osan Bembölen kylää (Juus, Kavall ja Emmilä), Karvasbackan, Kvarnbyn, Träskändan ja Gammelgårdin kylät kokonaisuudessaan, Bemböle—Gröndalin piiri, joka käsittää saman alueen, Karvasbackan kylää lukuunottamatta, Bembölen ruotsinkielinen piiri, johon liitosalueesta kuuluu Karvasbackan kylä, ja Smedsbyn ruotsinkielinen piiri, joka liitosalueesta käsittää Smedsbyn ja Dåvitsin kylät sekä Leppävaaran liitosalueesta lisäksi Klobbskogin kylä. Liitosalueesta kuuluvat Jondal Bembölen kylästä sekä Smedsbyn ja Dåvitsbyn kylät nykyään Mankaan suomenkieliseen piiriin.

Bembölen-Viherlaakson suomenkielisen piirin koulu sijaitsee Bembölen kylään kuuluvasta Juusin verotalosta N:o 1 eroitetulla Vårgård N:o 4-nimisellä tilalla, R. N:o 1^{119}. Tilan pinta-ala on 14,600 m². Selvitysmiehen käyttämä arviomies, arkkitehti *Akseli Toivonen*, on arvioinut tilan arvon 5 markan mukaan m²:ltä pyörein luvuin 73,000 markaksi. Rakennukset ovat valmistuneet v. 1922 ja ovat tyydyttävässä kunnossa olevia puurakennuksia. Kaksikerroksisen koulu- ja asuinrakennuksen kuutiosisältö on 1,308 m³. Sen yksikköarvoksi on arviomies asettanut 170 markkaa m³:ltä. Sen arvo on siten 222,000 markkaa. Ulkohuonerakennuksen arvon on arviomies arvioinut 20,000 markaksi. Koko kiinteistön arvo on siten näin laskettuna 315,000 markkaa. Sen kirjanpitoarvoksi on v:n 1933 tilinpäätökseen merkitty 255,000 markkaa. Rakennukset on kuitenkin palovakuutettu 370,000 markasta. Rakennuksessa on, paitsi kouluhuoneistoja, suomenkielisen ala- ja yläkoulun sekä ruotsinkielisen yläkoulun opettajain asunnot.

Bemböle-Gröndalin ruotsinkielisen piirin yläkoulu on sijoitettu samaan rakennukseen kuin vastaavan suomenkielisen piirin ylä- ja alakoulu. Sensijaan on alakoulu sijoitettu toiseen kiinteistöön. Bembölen kylään kuuluvasta Kavallin tilasta on eroitettu 2,150 m²:n tila, Solvalla, R. N:o 8^{43}. Tilaa rakennuksineen, mitkä ovat valmistuneet v. 1915, käytettiin aikoinaan yksityistä lastentarhan tapaista pikkukoulua varten. Kiinteistö on aikoinaan siirtynyt kunnalle, joka nykyään pitää tässä talossa sanottua kansakoulun alakoulua. Koulua kutsutaan Bemböle-Solvallan kouluksi. Paitsi alakoulua toimii talossa edelleen yksityinen lastentarha. Samoin käyttää talon yhtä huonetta sekä suomen- että ruotsinkielinen yläkoulu poikien veistosalina. Koulutontin arvo on 7 markan mukaan m²:ltä 15,000 markkaa. Päärakennuksen kuutiotilavuus on 950 m³. Jos sen yksikköarvoksi asetetaan, kuten yllämainittu arviomies on tehnyt, 165 markkaa m³:ltä, saadaan sen arvoksi 157,000 markkaa. Rakennuksessa, joka on kaksikerroksinen puurakennus ja tyydyttävässä kunnossa, on myös asuinhuoneisto ruotsinkielisen alakoulun opettajaa varten. Kiinteistön arvoon on laskettu myös kaivon arvo, 2,000 markkaa, joten kiinteistön koko arvo arviomiehen arvion mukaan on 174,000 markkaa. Kunnan omaisuusluetteloon v:lta 1933 on kiinteistön arvoksi merkitty vain 105,750 markkaa.

Smedsbyn ruotsinkielisen piirin koulu sijaitsee aivan kauppalan etelärajan ulkopuolella Smedsin tilasta eroitetulla tilalla, Smedsby Folkskola, R. N:o 3^{63}. Koulutontin pinta-ala on 2,770 m² ja arvo 8 markan mukaan m²:ltä laskettuna pyörein luvuin 22,000 markkaa. Tontti on aikoinaan lahjoitettu kunnalle koulutarkoituksiin. Koulurakennukset ovat v:lta 1909. Päärakennus, jossa myös on opettajain asunnot, on puusta ja tyydyttävässä kunnossa. Sen kuutiotilavuus on 1,390 m³ ja arvo 180 markan mukaan m³:ltä laskettuna 250,000 markkaa. Tontilla on lisäksi halkovaja ja käymälärakennus, arvo 12,000 markkaa, sauna, arvo 7,500 markkaa, ja kaivo, arvo 2,500 markkaa. Koko kiinteistön arvo on siten arviomiehen laskelmien mukaan 294,000 markkaa. Kunnan kirjoihin v:lta 1933 oli kiinteistön arvo merkitty 231,170 markaksi. Jos kiinteistön arvosta, kuten selvitysmies välinselvitysehdotuksessa tulee esittämään, vähennetään koulutontin arvo, saadaan kiinteistön arvoksi 272,000 markkaa.

Mitä näitten koulujen irtaimiston arvoon tulee, niin on Bemböle-Viherlaakson koulun irtaimisto kunnan irtaimistoluetteloon merkitty 19,868 markan, Bemböle-

Gröndalin yläkoulun 12,115 markan, Bemböle-Solvallan alakoulun 6,762 markan ja Smedsbyn koulun 39,332 markan arvoiseksi. Näitten koulujen irtaimiston arvo on siten yhteensä 78,077 markkaa.

Bembölen koulupiirin koulu, johon piiriin Karvasbacka virallisesti kuuluu, sijaitsee Bembölen kylän kantaosassa liitosalueen rajojen ulkopuolella. Karvasbackan kylästä käy kuitenkin vain harvoja lapsia tässä koulussa. Eräät käyvät Viherlaakson alueen kouluissa, eräät, varsinkin Koivuhovin tienoilla, Espoon maalaiskunnan suorittamasta korvauksesta Grankullan kauppalassa olevissa yksityisissä kansakouluissa. Näissä käy myös eräitä Smedsbyn koulupiirin oppilaita. Kun vuorostaan, kuten aikaisemmin on mainittu, osa kauppalan kansakouluiässä olevia lapsia käy Espoon maalaiskunnan kansakouluissa, havaitaan, että kansakouluolot ja nimenomaan piirijako kauppalassa ja sen ympäristössä eivät ole käytännöllisen tarpeen vaatimalla kannalla.

Liitosalueen kouluissa on seuraavat opettajamäärät: Bemböle—Viherlaakson suomenkielisellä koululla yläkoululla 1 ja alakoululla 1 opettaja, vastaavan ruotsinkielisen piirin yläkoululla samassa koulutalossa kuin edellämainittu koulu 1 opettaja, Bembölen—Solvallan alakoulussa 1 opettaja ja Smedsbyn koulussa yläkoululla 1 ja alakoululla 1 opettaja.

Espoon maalaiskunnan kansakouluja varten palkattu koululääkäri ja kaksi kouluhoitajatarta harjoittavat toimintaansa myös tässä puheenaolevissa kouluissa.

Oppilaitten lukumäärä liitosalueella olevissa Espoon maalaiskunnan kansakouluissa oli lukuvuotena 1933—1934 seuraava: Bemböle-Viherlaakson suomenkielisessä koulussa, yläkoulussa 18 ja alakoulussa 16 eli yhteensä 34, Bemböle-Gröndalin yläkoulussa 35 ja Bemböle-Solvallan alakoulussa 12 eli yhteensä näissä kouluissa 47, sekä Smedsbyn koulussa yläkoulussa 33 ja alakoulussa 17 eli yhteensä 50. Smedsbyn koulun oppilasmäärään sisältyy eräitä oppilaita Klobbskogin kylästä ja siis liitosalueen ulkopuolelta. Tässä mainittujen koulujen oppilasmäärä oli siten kaikkiaan 131.

Espoon maalaiskunnan menot ja tulot tässä puheenaolevista kauppalan ympäristössä olevista kansakouluista olivat v. 1933 seuraavat:

Menojen ja tulojen laatu	Bemböle-Viherlaakson suom. koulu	Bemböle-Gröndalin ruots. yläk.	Bemböle-Solvallan alakoulu	Smedsbyn ruotsink. koulu	Yhteensä
	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.
Menot:					
Opettajain palkat	29,850: —	18,750: —	12,648: —	32,185: 50	93,433: 50
Rakennusten kunnossapito	2,745: 65	488: 50	1,005: 70	1,548: 65	5,788: 50
Koulukalusto	88: 05	386: 60	8: —	62: 85	545: 50
Opetusvälineet	80: 80	13: 60	96: 55	19: 50	210: 45
Oppikirjat	101: 50	489: 40	329: 40	919: 35	1,839: 65
Oppilaitten muut koulutarvikk...	296: 30	348: 70	67: 70	1,088: 45	1,801: 15
Oppilaiden terveydenhoito	1,419: 10	1,480: 80	—	1,542: 50	4,442: 40
Oppilaiden saatto	—	—	—	—	—
» ravinto	401: —	695: 80	876: 10	1,419: 60	3,392: 50
» vaatetus	1,406: 95	1,128: 55	1,136: 60	4,186: 10	7,858: 20

Menojen ja tulojen laatu	Bemböle-Viherlaakson suom. koulu	Bemböle-Gröndalin ruots. yläk.	Bemböle-Solvallan alakoulu	Smedsbyn ruotsink. koulu	Yhteensä
	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.
Luontoisetujen korvaus	2,580: —	1,790: —	1,040: —	1,821: 50	7,231: 50
Lämpö ja valo	2,603: 80	3,018: 10	1,237: 50	5,539: 70	12,399: 10
Siivous	736: 05	296: 75	1,366: 50	855: 40	3,254: 70
Vuokrat	—	—	—	—	—
Sekalaiset menot	1,328: —	672: 15	176: 80	228: —	2,404: 95
Taloudenhoitajan palkka	—	250: —	—	—	250: —
Yhteensä	43,637: 20	29,808: 95	19,988: 85	51,417: 10	144,852: 10
Tulot:					
Valtionapu opettajain palkkaukseen	29,850: —	18,750: —	12,648: —	32,185: 50	93,433: 50
» rakennusten kunnossapitoon	2,150: —	2,750: —		2,570: —	7,470: —
» oppilaiden tarvikkeisiin	265: 20	558: 70	264: 70	1,338: 55	2,427: 15
» muihin menoihin	2,263: 95	2,844: 90		4,820: 35	9,929: 20
Muita tuloja	—	—	—	—	—
Yhteensä	34,529: 15	37,816: 30		40,914: 40	113,259: 85

Kunnan menot näistä kouluista olivat siten sanottuna vuotena Smk. 144,852: 10 ja tulot Smk. 113,259: 85. Erotus Smk. 31,592: 25 jäi siten kunnan verotuloilla peitettäväksi. Kunnan kansakoulujen nettomenoista, jotka v. 1933 olivat Smk. 294,969: 15, olivat tässä käsitellyn liitosalueen kansakoulujen nettomenot 10.7 %. Kunnan kansakoulujen oppilasmäärästä, mikä v:n 1933 lopussa oli 1,147, oli tämän liitosalueen omien oppilaitten määrä 11.4 %. Lakimääräisiä valtion lainoja tässä puheena olevia kansakoulurakennuksia varten ei ole.

9. *KÖYHÄINHOITO.*

Espoon maalaiskunnan köyhäinhoidosta on eräitä yleisiä tietoja Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä. Tässä voidaan senvuoksi viitata tähän selvitykseen (kts. mietintö N:o 14 sivut 23—26).

Kunnan jaossa köyhäinhoitopiireihin muodostaa Viherlaakso eräitten muitten kauppalan pohjoispuolella olevien kylien kanssa kunnan seitsemännen eli Bembölen köyhäinhoitopiirin. Tähän kuuluvat samat kylät ja alueet kuin aikaisemmin mainitussa kunnallislautakunnan piirijaossa samannimiseen piiriin. Kauppalan eteläpuolella olevat Smedsbyn ja Dåvitsin kylät kuuluvat, kuten Leppävaaran erikoisselvityksessä on mainittu, kunnan kolmanteen köyhäinhoitopiiriin eli Kilon piiriin.

Kuten Leppävaaran erikoisselvityksessä myös on mainittu, ei ole mahdollista saada luotettavaa selvitystä siitä, miten Espoon maalaiskunnan köyhäinhoitoavun tarvitsijat jakaantuvat kunnan eri osien kesken. Näin ollen ei myöskään voida esittää

täsmällisiä lukuja siitä, kuinka monta köyhäinhoitotapausta viime vuosina on esiintynyt Espoon maalaiskuntaan kuuluvassa osassa tätä liitosaluetta. Yleisesti tunnettua kuitenkin on, että Viherlaakson väestön keskuudessa on suhteellisen vähän köyhäinhoitoavun tarvitsijoita. Kunnalliskodissa hoidettuja on viime vuosina yleensä ollut noin 3, vakinaisia kotiavustuksen saajia on ollut noin 10 ja tilapäisen avustuksen saajia jonkun verran enemmän. Kunnan lastenkodissa hoidettuja on tältä alueelta ollut 6—8 lasta vuodessa. Karvasbackan ja Smedsbyn kylässä on vain harvoin ollut köyhäinhoidon nauttijoita. Dåvitsin kylässä asuu sensijaan hieman enemmän sellaisia henkilöitä, jotka ovat olleet köyhäinhoidon tarpeessa.

Grankullan kauppala on vieläkin suuremmassa määrin kuin sen ympäristö säästynyt köyhäinhoitorasitukselta. V:n 1936 talousarviossa on edellytetty, että vakinaiset ja tilapäiset avustukset nousevat 120,000 markkaan. Avustuksensaajia on viime vuosina ollut 63, tilapäiset avunsaajat tähän luettuna. Avustuksensaajain vähälukuisuus johtuu luonnollisesti asujamiston yleensä hyvästä taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta. Täällä, kuten Kulosaaressakin, on huomattavin ryhmä avustuksensaajia ent. kotiapulaisia tai näiden aviottomia lapsia. Näissä oloissa on selvää, että kauppalalla ei ole omaa kunnalliskotia. Sensijaan on kauppala varannut itselleen 2 paikkaa Kirkkonummen kunnalliskodissa, mistä menot on arvioitu 2,200 markaksi vuodessa. Myös on kauppalalla 7 osuutta Tammisaaren piirimielisairaalassa, josta vuotuiset menot arvioidaan 22,400 markaksi. Kauppalan koko köyhäinhoidon menoarvio, johon myös on luettu vuosimenot 3 paikasta Mjölbollstadin parantolassa, 7,200 markkaa, on v:n 1936 talousarvion mukaan 166,400 markkaa.

10. TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO.

Myöskin Espoon maalaiskunnan terveyden- ja sairaanhoitoon nähden viitataan siihen yleiskatsaukseen, mikä asiasta on esitetty Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (kts. mietintö N:o 14 sivut 21—23). Grankullan liitosalueeseen kuuluvat osat Espoon maalaiskuntaa käyttänevät maalaiskunnan kunnallissairaalaa enemmän kuin Leppävaaran liitosalueen väestö ja todennäköisesti suhteellisesti yhtä runsaasti kuin kunnan muu väestö.

Grankullan kauppalalla ei ole omia sairaaloita. Kulkutautipotilaitten hoidosta on Espoon maalaiskunnan kanssa sovittu siten, että kauppala saa sijoittaa kulkutautipotilaansa kunnan kulkutautisairaalaan ja maksaa tästä oikeudesta hoitopäivämaksujen lisäksi 10,000 markkaa vuodessa. Kauppalalla on sensijaan oma lääkäri ja kätilö.

11. ASEMAKAAVA- JA TIEOLOT.

Liitosalueelle syntynyttä kaupunkimaista asutusta on järjestetty ainoastaan kauppalan alueella. Kauppalalle on, kuten aikaisemmin on mainittu, vahvistettu rakennussuunnitelma ja rakennusjärjestys, joita myös kauppalaa rakennettaessa on noudatettu. Rakennustoiminta kauppalassa ei tämän vuoksi anna aihetta huomautuksiin. Rakennussuunnitelma, jota asemakaavalain voimaanastuttua noudatetaan asemakaavana, on kuitenkin eräissä suhteissa havaittu epätarkoituksenmukaiseksi. M.m. on tieverkosto eräissä kohden muutosten tarpeessa. Kauppalanvaltuusto on myös jo puolestaan alustavasti hyväksynyt uuden asemakaavan. Samoin on rakennusjärjestys yleisen rakennussäännön voimaanastuttua osoittautunut vanhentuneeksi ja olisi se saatettava sopusointuun uuden asemakaava- ja rakennuslainsäädännön kanssa.

Samoin ovat tieolot järjestetyt ainoastaan kauppalan alueella. Teitten rakentamisesta ja kunnossapidosta on annettu määräyksiä aikaisemmin mainitussa tiesäännössä. Tämän mukaan kauppala voi ottaa ja on myös laajassa mitassa ottanutkin rakentaak-

seen ja kunnossapitääkseen rakennussuunnitelmaan merkityt tiet. Tarkoitukseen käytetään vuosittain noin 200,000 markkaa. Tiesäännön mukaan kauppala voi sopia tontinomistajain kanssa kauppalalle suoritettavasta korvauksesta teiden kunnossapidosta. Kauppala hoitaakin nykyään kaikki kauppalan alueella olevat tiet, kantaen tonttien omistajilta n.s. tieveroa 2.5 penniä tontin neliömetriltä. Tätä tieveroa kertyy kauppalalle nykyään noin 80,000 markkaa vuodessa. Myöskin tiesääntö on nyttemmin katsottava vanhentuneeksi, eikä se vastaa asemakaavalain määräyksiä katujen rakentamisesta kauppalassa.

Esikaupunkialueilla kauppalan ympäristössä ovat sensijaan niinhyvin rakennustoiminta kuin tieolot säännöstelemättä. Maanomistajat myyvät ja eroittavat yleensä asuntotiloja vailla järjestelmällisyyttä, noudattaen ohjeinaan ostajain toivomuksia. Asuntotonttien muoto ja koko ovatkin tämän vuoksi suuresti vaihtelevat, ja pääsy yleisiltä teiltä tonteille on usein jäänyt varsin epätyydyttäväksi. Kun tontit kuitenkin yleensä ovat verrattain suuret, ei suoranaisia terveydellisiä haittoja tonttien järjestämättömästä osittamisesta ja rakentamisesta toistaiseksi ole syntynyt.

Asuntotonteille yleisiltä teiltä johtavien teiden rakentaminen ja kunnossapito on, milloin tiemahdollisuuksia on järjestetty, näillä esikaupunkialueilla niinhyvin kauppalan pohjois- kuin eteläpuolella asianomaisten tientarvitsijain huolena. Sekä teitten laatu että niitten kunnossapito on tämän vuoksi varsin vaihteleva ja tyydyttää usein vain kaikkein välttämättömimmät vaatimukset.

Paikallisen asutuksen omien teiden tarvetta vähentää niin hyvin Viherlaakson alueella kuin Smedsbyssä ja Karvasbackassa kauppalan eteläpuolella eräitten yleisten teiden olemassaolo.

Mitä ensinnäkin Viherlaakson alueeseen tulee, niin kulkee Turun valtamaantie pituussuuntaan alueen läpi. Sitä on Viherlaakson alueella n. 1,800 metriä. Tietä jatkuu kauppalan alueella 750 metrin ja Karvasbackan kylän pohjoisosassa 950 metrin pituudelta. Kaikkiaan on siten liitosalueella Turun valtamaantietä 3.500 metriä. Valtamaantieltä eroaa alueen itärajan välittömässä läheisyydessä ensin tie Grankullan kauppalaan. Tätä tietä on Viherlaakson alueella noin 800 metriä ja sen pitää kunnossa Grankullan kauppala. Vähän edempänä eroaa valtamaantieltä kylätie Träskändan kylään, missä se yhtyy Bembölen-Vantaan valtion maantiehen. Tätä tietä on liitosalueella n. 500 metriä. Sitä kunnossapitää nykyään tiekunta, jossa myös Viherlaakson maanomistajat ovat osallisina.

Smedsbyn ja Dåvitsin kylistä suuntautuu liikenne kauppalaan näitten kylien kautta kulkevaa kylätietä, joka Dåvitsin kylässä yhtyy Espoo-Kilo-nimisen tiekunnan ylläpitämään tiehen, joka on vedetty Kilon asemalta suuressa kaaressa etelään päin Espoon asemalle. Kauppalan rajalta rautatieaseman eteläpuolella on tätä tietä 2,000 metriä. Tietä ylläpitää tiekunta, johon kuuluvat Smedsbyn ja Dåvitsin kylien maanomistajat. Smedsbyn ja Dåvitsin kylien piirissä olevia tilusteitä ei tässä ole tarpeellista selostaa. Karvasbackan kylän eteläosassa on vain maanomistajien yksityisesti rakentamia teitä, jotka muodostavat lyhyitä jatkoja kauppalan alueella oleville teille.

12. PALOTOIMI.

Palosammutustoimesta sekä kauppalassa että sen esikaupunkialueilla huolehtii Grankullan F.B.K.-niminen vapaaehtoinen palokunta. Tämä saa kauppalalta n. 20,000 markan vuosiavustuksen. Espoon maalaiskunnan ja palokunnan välillä on olemassa sopimus sammutusavun antamisesta esikaupunkialueille, josta kunta myös suorittaa palokunnalle korvausta.

Grankullan F.B.K:n miesvahvuus on 50 miestä. Hälytys tapahtuu moottorisireenillä. Palokunnalla on käytettävänään kolme moottoriruiskua, nimittäin 1 käsiruisku ja 2 autoruiskua. Ruiskujen yhteinen vesiteho on n. 1,000 l/m. Letkuja on 3

tuuman 300 metriä ja 2 tuuman 1,200 metriä. Palokunnalla on oma talo ja kalustovaja. Kiinteistön arvo on 250,000 markkaa ja palokaluston arvo 80,000 markkaa. Velkaa on palokunnalla n. 180,000 markkaa.

13. SÄHKÖKYSYMYS.

Kauppalalla on oma kunnallinen sähkölaitos. Laitos ostaa virran Esbo Elektriska AB.-nimiseltä yhtiöltä, joka vuorostaan saa virtansa kaupungin sähkölaitokselta. Kauppalan sähkölaitos siis harjoittaa vain virran jakelua. Laitoksen toiminta ei rajoitu yksinomaan kauppalan alueeseen, vaan myy se virtaa koko sille kauppalan ulkopuolella olevalle osalle liitosaluetta, mikä on Turun maantien eteläpuolella, siis tällä rajoituksella Viherlaakson alueelle sekä Karvasbackan, Smedsbyn ja Dåvitsin kyliin ynnä myös Grankullan Saviteollisuus OY:n keramiikkitehtaalle Klobbskogin kylässä. Valaistusvirran hinta on nykyään Smk. 4: — kWh. Turun maantien pohjoispuolella olevissa Espoon maalaiskuntaan kuuluvissa osissa liitosaluetta hoitaa yllämainittu yhtiö myös virran jakelun.

14. ASUTUSTOIMINTA.

Espoon maalaiskunnan asutuslautakunnan toiminta on kohdistunut erääseen osaan liitosaluetta. V:sta 1931 lähtien on asutuslautakunta välittänyt verrattain runsaasti valtion asutuslainoja Dåvitsin kylään Nygrannarsin tilan mailleen muodostuneelle omakotialueelle. Asutuskassan suuruudesta on eräitä tietoja Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (kts. mietintö N:o 14 sivu 28).

15. ALOTTEET KAUPPALAN ALUEEN LAAJENTAMISEKSI.

Alotteita Grankullan kauppalan ympäristön kunnallisen jaoituksen muuttamiseksi liittämällä kauppalaan eräitä sen pohjois- ja eteläpuolella olevia alueita, on selostettu päämietinnössä (kts. mietintö N:o 1 sivut 238—239). Tässä mainittakoon ainoastaan, että alotteet koskevat lähinnä Viherlaakson alueen sekä Smedsbyn ja Karvasbackan kyliin muodostuneen esikaupunkiasutuksen liittämistä kauppalaan. Lisäksi on tehty aloite erään tässä erikoisselvityksessä toistaiseksi vain sivumennen kosketellun alueen, nimittäin sen pienen Klobbskogin kylässä sijaitsevan teollisuusalueen, missä Grankullan Saviteollisuus OY:llä on teollisuuslaitoksensa, eli Tiilimaa, R. N:o 1^{18}-nimisen tilan liittämisestä kauppalaan.

16. LIITOSEHDOTUS.

Helsingin kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudistamista suunniteltaessa olisi ollut aihetta yllämainituista alotteista riippumattakin ottaa tarkastettavaksi, vaatiiko mahdollisesti myös Grankullan kauppalan ympäristöön muodostunut esikaupunkiasutus muutoksia nykyään voimassaolevaan kunnalliseen jaoitukseen.

Määräyksessä, minkä sisäasiainministeriö aikoinaan antoi selvitysmiehelle kaupungin ympäristön kunnallisessa y.m. jaoituksessa tarpeellisten muutosten tutkimisesta, oli sen alueen laajuus, johon selvitys olisi kohdistettava, määritelty siten, että selvitys olisi ulotettava koskemaan *ainakin* sitä aluetta, joka oli ehdotettu kuuluvaksi n.k. Helsingin hallintoalueeseen eli käskynhaltijakuntaan. Nyt käsiteltävänä oleva liitosalue, siis Grankullan kauppala ympäristöineen, ei kuulunut niihin alueisiin, mitkä ylemmän asteen itsehallinnon järjestämistä valmistellut valtion komitea suunnitteli luettavaksi sanottuun hallintoalueeseen ja joista komitea myös edellytti, että ne liitettäi-

siin kaupunkiin. Suunnitellun hallintoalueen raja ja myös aikoinaan suunniteltu kaupunkialueen raja kävi tällä esikaupunkiasutuksen leviämissuunnalla pitkin Grankullan liitosalueen itärajaa. Sisäasiainministeriön antaman määräyksen sananmuodon on selvitysmies käsittänyt niin, että mikäli selvitystyön kestäessä ilmenee seikkoja, jotka yleisedun kannalta vaativat muutoksia aikoinaan suunnitellun hallintoalueen rajojen ulkopuolella olevien alueiden kunnalliseen y.m. jaoitukseen, selvitysmiehen oli näistäkin tehtävä ehdotuksensa alistamatta asiaa ensin kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 30 §:n edellyttämässä järjestyksessä valtioneuvostoon.

Silloin kun 1920-luvun alussa suunniteltiin mainittua hallintoaluetta ja kaupungin alueen laajentamista, oli Grankullan kauppala juuri perustettu ja käsitys oli yleinen, että kauppalan piiriin oli luettu koko se esikaupunkiasutus, mikä näille seuduille Kauniaisten aseman ympäristöön oli syntynyt. Katsottiin, että kunnallinen jaoitus näillä tienoin kauppalan perustamisen kautta oli järjestetty asutuksen luonteen ja laajuuden vaatimalle kannalle. Nyttemmin suoritettu tutkimus on osoittanut ensinnäkin, että jo silloin, kun kauppalan rajat määrättiin, kauppalan ulkopuolelle Espoon maalaiskuntaan jäi jonkunverran esikaupunkiasutusta, ja toiseksi, että tämä esikaupunkiasutus myöhemmin on huomattavasti kasvanut ja yhä laajenee. Pyrittäessä nykyisissä oloissa sellaiseen kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudistukseen, joka erottaisi esikaupunkiasutuksen maanviljelijäväestön haltuun jäävistä maalaiskunnista ja pitemmäksi ajaksi jäisi pysyväiseksi, ei voida olla ulottamatta kunnalliseen jaoitukseen tehtäviä muutoksia siihenkin osaan Espoon maalaiskuntaa, joka kuuluu Grankullan kauppalan välittömään ympäristöön.

Nykyoloissa ei voi olla puhetta Grankullan kauppalaan ja sen ympäristöön syntyneen esikaupunkiasutuksen liittämisestä kaupunkiin. Tätä vastaan puhuvat jo alueen etäisyys kaupungista ja se seikka, että kauppalan ja kaupungin välillä oleva Leppävaaran—Kilon esikaupunkiasutus, mikäli selvitysmiehen ehdotukset asetetaan uuden kunnallisen jaoituksen pohjaksi, toistaiseksi jäisi erilliseksi kauppalakunnaksi eikä sekään siis kuuluisi kaupunkiin. Alotteita Grankullan ja sen ympäristön liittämiseksi kaupunkiin ei myöskään ole tehty. Siinä tapauksessa, että kysymys Helsingin hallintoalueen ja käskynhaltijakunnan perustamisesta uudestaan nousisi päiväjärjestykseen, voisi kysymys mahdollisesti tulla ajankohtaiseksi. Osoittautui nimittäin tutkittaessa edellämainitun ylemmänasteen itsehallintoa valmistelleen valtion komitean suunnitelmien toteuttamismahdollisuuksia, että Grankullan kauppalan säilyttäminen itsenäisenä kuntana aiheutti eräitä organisatorisia vaikeuksia, jotka katoaisivat, jos tätä esikaupunkialuetta voitaisiin käsitellä samalla tavoin kuin muita esikaupunkialueita, eli liittämällä ne kaupunkiin. Toistaiseksi voidaan kuitenkin kuten sanottu näihin suunnitelmiin liittyvät näkökohdat jättää huomioonottamatta kauppalan ympäristön vastaista kunnallista asemaa järjestettäessä.

Kuten tässä erikoisselvityksessä jo on osoitettu, on kauppalan raja aikoinaan vedetty toisarvoisia näkökohtia silmälläpitäen. Pyrintönä oli saada Espoon maalaiskunnasta erotettua vain paikkakunnalla toimineen maakeinotteluyhtiön haltuun joutuneet maat. Mikäli muita alueita otettiin kauppalaan, kiinnitettiin huomiota asujamiston varallisuuteen tai oli pakko liittää nämä alueet asemansa vuoksi yhtiön maiden välissä kauppalaan. Sellaisia rajoja, jotka ajanpitkään olisivat tyydyttäneet tarkoituksenmukaisen kunnallisen jaoituksen vaatimuksia, ei tällä tavalla luonnollisesti voitu aikaansaada.

Kauppalan nykyinen raja sulkee kolmessa kohtaa kauppalasta pois asutusta, joka luonteeltaan on samaa Kauniaisten aseman ympäristöön muodostunutta esikaupunkiasutusta kuin itse kauppalan asutus. Nämä kohdat ovat kauppalan pohjoisraja Viherlaaksossa, eteläraja Smedsbyn kylän kohdalla, ja raja Karvasbackan kylässä rautatien kohdalla. Sanotuissa paikoissa Espoon maalaiskunnan puolella asuva väestö käyttää yleensä kuten kauppalankin väestö Kauniaisten asemaa matkustaessaan rautateitse kaupunkiin. Väestö käyttää myös, mikäli se ei, kuten kauppalan-

kin väestö toimita liikeasioitaan kaupungissa, kauppalassa olevia laitoksia, kuten pankkeja, myymälöitä ja postia. Ammatiltaan ja yhteiskunnallisen asemansa puolesta on tämä väestö myös, kuten on todettu, samanluontoista kuin kauppalan väestö sillä eroituksella, että kauppalan ulkopuolella, varsinkin Viherlaaksossa asuvien joukossa on, kuten esikaupunkiväestön keskuudessa yleensä, suhteellisesti enemmän vähävaraista väkeä. Miten läheisesti näitten »esikauppalain» asutus liittyy kauppalan erikoiseen talouspiiriin, ilmenee siitäkin, että suurimmassa »esikauppalassa», Viherlaaksossa, sama yhtiö »Aktiebolaget Grankulla», joka on aikaansaanut kauppalan asutuksen, asuttaa tonttien myynnillään myös tämän »esikauppala»-alueen. Samaa osoittaa puolestaan myös se, että eräät kauppapuutarhat, kuten on mainittu, sijaitsevat osaksi kauppalan, osaksi naapurikylien alueella. Kauppala ja sen ympäristö eivät tosin muodosta omaa yhteistä talouspiiriä samassa mielessä kuin kaupungit esikaupunkeineen, koska tässä tapauksessa kauppala ympäristöineen lopulta on vain osa kaupungin talouspiiriä, mutta tässä laajemmassa talouspiirissä kauppala kuitenkin on kehittynyt alemmanasteen keskukseksi omine talouspiireineen.

Kysymys kauppalan ja sen ympäristön kunnallisen jaoituksen muuttamisesta on lopulta kuten esikaupunkiliitokset yleensä kysymys kauppalan talouspiirin kunnallisesta keskittämisestä. Asian periaatteellista puolta on laajemmin käsitelty päämietinnössä, johon tässä viitattakoon (kts. mietintö N:o 1 sivut 244—248). Maalaiskunnan hallintomuoto ei enää ole riittävä kauppalan ympäristöön syntyneen kaupunkimaisen asutuksen kaikkien kunnallisten tarpeiden tyydyttämiseen. Ennenkaikkea vaatii asutuksen asemakaavallinen järjestely ja rakennustoiminnan valvonta sitä ankarampaa järjestelmää, mikä voimassaolevan lainsäädännön mukaan on toteutettavissa vain kunnassa, joka on joko kaupunki tai kauppala. On pitemmittä perusteluitta selvää, ettei puheenaolevilla »esikauppaloilla», ei edes suurimmalla eli Viherlaaksolla, ole mahdollisuuksia tulla toimeen itsenäisenä kauppalana. Samoin on myös selvää, että yksinkertaisin menettely kaupunkimaisen hallinnon ulottamiseksi näille alueille on käyttää hyväksi sitä kaupunkioloihin sovellettua hallintokoneistoa, mikä jo on olemassa tämän asutus- ja talouspiirin keskuksessa, ja laajentaa kauppalan hallinnon toimivalta näillekin alueille.

Eräs Espoon kunnanvaltuuston v. 1933 asettama komitea, jonka tehtävänä oli tehdä ehdotus kunnassa sijaitsevien taajaväkisten asutuskeskusten olojen järjestämisestä, ehdotti pääasiallisesti ylläesitetyillä perusteilla, että Viherlaakso y.m. kauppalan ympäristössä olevat tällaiset asutuskeskukset liitettäisiin kauppalaan. Espoon maalaiskunnan valtuusto päätti kuitenkin toukokuun 22 päivänä sanottuna vuonna poiketen komitean ehdotuksesta esittää maaherralle, että Viherlaakson ja Smedsbyn esikaupunkialueita käsiteltäisiin sellaisina vailla itsehallintoa olevina taajahkoa asutusta käsittävinä alueina, jollaisia edellytetään taajaväkisistä yhdyskunnista annetun lain 16 §:ssä. Maaherran sittemmin syyskuun 5 päivänä 1933 kehoitettua Espoon maalaiskunnan valtuustoa ryhtymään tällä pohjalla toimenpiteisiin näitten asutusalueiden olojen järjestämiseksi, pidettiin kunnan viranomaisten alotteesta saman vuoden lopussa Viherlaakson ja Smedsbyn alueiden yleinen piirikokous, jossa näiden alueiden väestöllä oli tilaisuus lausua toivomuksiaan kunnan viranomaisille vastaisista toimenpiteistä alueiden hyväksi. Kokouksessa lausuttiin toivomus, että annettaisiin näitten alueitten väestölle tilaisuus ottaa osaa eräitten näitten alueitten olojen järjestämisen kannalta tärkeitten järjestyssääntöjen, lähinnä palo- ja terveydenhoitojärjestysten laadintaan. Samalla kokous kuitenkin lausui käsityksenään, että alueet olisi liitettävä kauppalaan.

Aloite Viherlaakson ja Smedsbyn olojen järjestämiseksi Espoon maalaiskunnan hallinnon piirissä, taajaväkisistä yhdyskunnista annetun lain pohjalla ei kuitenkaan ole johtanut sen enempiin tuloksiin. Mihinkään toimenpiteisiin palojärjestyksen ja terveydenhoitojärjestyksen laatimiseksi ei toistaiseksi ole ryhdytty eikä muitakaan päätöksiä näitten alueitten väestön erikoistarpeiden tyydyttämisestä myöskään ole

tehty, jollei tällaiseksi lueta edelläesitettyä sopimusta Grankullan V.P.K:n ja maalaiskunnan välillä avun antamisesta tulipaloissa Viherlaakson ja Smedsbyn alueille.

Viherlaakson sekä Karvasbackan ja Smedsbyn asukkaitten puolesta tehdyt esitykset näitten alueitten liittämisestä kauppalaan pohjautuvat kokemukseen, jota yllämainitun alotteen raukeaminen osaltaan tukee, että näitten alueitten kaupunkilaisväestön ja kunnan hallinnossa toimivan maanviljelijäväestön välillä ei kunnallishallinnon alalla voida aikaansaada hedelmällistä yhteistyötä. Näillä väestöaineksilla ei ole sellaisia yhteisiä etuja ja harrastuksia, jotka muodostaisivat menestyksellisen ja kaikkia asianosaisia tyydyttävän kunnallishallinnon perustan. Syyt esikaupunkiasujamiston pyrkimiseen erilleen maalaiskunnan hallinnosta ovat siten tässä kohden samat kuin yleensä maalaiskunnissa. Grankullan kauppalan läheisyys, jonka väestön yhteiskunnallinen rakenne, kuten on todettu, on sama kuin puheenaolevien esikaupunkialueiden, on luonnollisesti omiaan pitämään vireillä tämän esikaupunkiväestön eroamisajatusta.

Myöskin maantieteelliset näkökohdat puhuvat sen puolesta, että kysymyksessäolevien alueiden kunnallishallinto olisi tarkoituksenmukaisemmin järjestetty erillään Espoon maalaiskunnan hallinnosta ja yhdistettynä Grankullan kauppalan hallintoon. Maalaiskunnan hallinnon keskus sijaitsee, kuten on mainittu, pitäjän vanhassa kirkollisessa keskuksessa Södrikin kylässä. Tänne on Viherlaaksosta 8 km, kun sensijaan Viherlaaksosta kauppalan hallintokeskukseen on vain 2 km. Maalaiskunnan hallinnon keskus on sitäpaitsi päinvastaisella suunnalla kuin mihin tämän alueen väestön jokapäiväiset matkat toimipaikkoihin kulkevat. Smedsbyn ja Dåvitsin kylien asema kunnan keskukseen nähden on vieläkin epäedullisempi ja niitten kuuluminen kauppalaan tältä kannalta vielä luonnollisempi kuin Viherlaakson. Näitten kylien asukkaitten on, milloin niitten on käytettävä maalaiskunnan virastoja, kuljettava Espoon kunnantalolle kauppalan kautta ja kauppalan virastojen ohi. Smedsbyssä asuvien esikaupunkilaisten matka Grankullan hallintokeskukseen ei ole täyttä kilometriä, mutta Espoon kirkonkylään maanteitse 11 km. Dåvitsin kylän itäosasta, missä esikaupunkiasutus sijaitsee, on kirkonkylään samaa tietä matkaa 13 km. Vaatimusta, että kauppalan ympäristössä olevien alueiden kunnallishallinto näistä maantieteellisistäkin syistä keskitetään kauppalaan, on pidettävä oikeutettuna.

Edelläesitetyillä perusteilla on katsottava, että on olemassa riittävästi edellytyksiä kauppalan ympäristön kunnallisen jaoituksen muuttamiseen. On ilmeistä, että kauppalan ympäristöön muodostuneen esikaupunkiasutuksen liittäminen kauppalaan on omiaan edistämään niinhyvin kysymyksessäolevien esikaupunkialueiden kunnallisten tehtävien täyttämistä kuin myöskin vapauttamaan Espoon maalaiskunnan hallinnon sille vieraista ja vaikeasti hoidettavista tehtävistä. Muutokset voidaan tässä kohden nojata kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 2 §:n 1 mom:n 1) kohdan säännökseen. On myöskin ilmeistä, että tällainen toimenpide olisi omiaan edistämään »esikauppalain» yhteiskunnallista ja taloudellista kehitystä, mikä saman 2 §:n 1 mom:n 3) kohdassa mainitaan eräänä jaoitusmuutosten edellytyksenä. Edelleen voidaan viitata saman pykälän 2 mom:iin, jonka mukaan muutos kunnalliseen jaoitukseen voidaan toimeenpanna, »jos voimassaoleva jaoitus aiheuttaa epätyydyttäviä esikaupunkioloja, ehkäisee luonnollista kehitystä, epäsäännöllisyydellään vaikeuttaa kunnallishallintoa taikka muuten havaitaan sopimattomaksi». Kaikki tässä mainitut perusteet ovat, kuten ylläesitetystä nykyisten olojen kuvauksesta käy ilmi, esilläolevassa tapauksessa olemassa.

On vielä jonkun verran yksityiskohtaisemmin tutkittava, miten kauppalaan liitettävä alue lopullisesti on määriteltävä. Siihen alueeseen, jota tässä selvityksessä on kutsuttu Grankullan liitosalueeksi, kuuluu, kuten ylläolevasta esityksestä selviää, asutukseltaan ja yhteiskunta-taloudellisilta oloiltaan jonkun verran eriluontoisia alueita, joitten vastaisen kunnallisen aseman järjestely myös on ratkaistava toisistaan jonkunverran eroavilla perusteilla. On toisin sanoen kysymys siitä, onko kauppalaan

liitettävä kaikki ne osat Espoon maalaiskuntaa, mitkä tässä selvityksessä on luettu tähän liitosalueeseen, vai voidaanko osia siitä edelleen jättää Espoon maalaiskuntaan.

Mitä ensinnäkin Viherlaakson alueeseen tulee, niin on tämän alueen liittämistä kokonaisuudessaan kauppalaan pidettävä luonnollisena ja välttämättömänä. Esikaupunkimuodostus on täällä suurin ja on vain ajankysymys, milloin alue tulee kokonaan asuntotiloina ja kauppapuutarhoina käytetyksi.

Mitä Karvasbackan kylään tulee, niin on todettu, että esikaupunkiasutusta toistaiseksi on kylän piirissä suhteellisen vähäisellä alueella, pääasiallisesti, kuten on osoitettu, kylän eteläosassa rautatien varressa ja pohjoisosassa Turun maantien lähellä. Voi näinollen herätä kysymys, eikö liitosta tämän kylän osalta voisi rajoittaa vain niihin osiin kylää, joissa esikaupunkiasutusta on ja joihin tällaisen asutuksen leviämisen vaaraa on olemassa. Tällaista ratkaisua ei selvitysmies kuitenkaan voi ehdottaa. Jos kylä jaettaisiin edelläesitetyllä tavalla kauppalan ja Espoon maalaiskunnan välillä, jäisi jälkimmäiseen kuntaan pääasiallisesti vain Ersin rälssitilan maita. Kauppalaan olisi liitettävä tämän tilan eteläosa sekä Glims ja Jorfin maat kokonaisuudessaan. Ne osat Ersin tilan maita, joita asemansa ja maastonsa vuoksi ei olisi ehdoton tarve liittää kauppalaan, ovat tämän tilan huonoimpia osia, pääasiallisesti joutomaata. Niillä ei maanomistajan maatalouden eikä Espoon maalaiskunnan verotusoikeuden kannalta ole sellaista merkitystä, että olisi aihetta asettaa niitä kunnallista jaoitusta muutettaessa toiseen asemaan kuin tilan muita maita. Tilan jakaminen kameraalisesti kauppalan ja maalaiskunnan välillä tuottaisi joka tapauksessa maanomistajalle hankaluuksia. Jos myös Ersin tila kokonaisuudessaan liitetään kauppalaan saavutetaan sekin etu, että kauppalan länsiraja muodostuu selväksi ja ehjäksi. Näillä syillä selvitysmies siis ehdottaa, että koko Karvasbackan kylä liitetään kauppalaan.

Smedsbyn kylään nähden tulee selvitysmies samaan tulokseen. Aikaisemmin mainitussa eräitten Karvasbackan ja Smedsbyn kylän asukkaitten alotteessa on ehdotettu, että Smedsbyn kylästä ainoastaan eräitä määrättyjä alotteentekijäin omistamia tiloja liitettäisiin kauppalaan. Nämä tilat ovat pääasiallisesti asuntotiloja tai kauppapuutarha-alueita, mutta anomuksen on allekirjoittanut myös Stensin tilan omistaja. Stensin tila on vielä maanviljelystila siltä osin kuin sitä ei ole myyty asuntotiloiksi. Tämän tilan liittäminen kauppalaan onkin erikoisen tärkeätä, sillä sen maat sijaitsevat, kuten on mainittu, rautatien varrella, kauppalan itäpuolella. Tämä kohta jäisi, senjälkeen kun Suur-Haapalahden kauppala on perustettu, kahden kauppalan väliin ja tarjoaisi, jos se jäisi maalaiskuntaan, mitä edullisimman tilaisuuden järjestämättömälle asutukselle silloin, kun vaatimuksia rakennustoimintaan nähden alettaisiin uuden kauppalan puolella kiristää. Jos vain esityksessä mainitut tilat liitettäisiin kauppalaan, jäisi kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestely muutenkin tällä suunnalla puolitiehen. Smedsbyn kylä on, kuten tässä selvityksessä aikaisemmin on mainittu, myös etelämpänä erittäin soveliasta kaupunkimaiselle asutukselle. Maanomistajat ovat myös osoittautuneet erittäin halukkaiksi kysynnän ilmaantuessa myymään maataan asuntotiloiksi. Liikenneyhteyksien parannuttua aikanaan, kun avataan nykyistä parempi yhdystie Jorvaksen tielle, tulee asuntotonttien kysyntä laajemmallakin alueella tässä kylässä kasvamaan. On näin ollen ilmeistä, että sen rajan taakse, mikä syntyisi, jos ainoastaan alotteentekijäin ehdottamat tilat liitettäisiin kauppalaan, pian syntyisi uutta esikaupunkiasutusta. Lisäksi raja muodostuisi varsin mutkaiseksi ja oikulliseksi ja eräitä Smedsbyn kylään edelleen kuuluvia tiloja, jäisi kauppalan alueen sisäpuolelle. Näissä oloissa ja kun myös tämän kylän takana kauppalasta katsottuna oleva Dåvitsin kylä myös olisi vedettävä kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestelyn piiriin, mikä ei olisi mahdollista, jos osia Smedsbyn kylästä jätettäisiin Espoon maalaiskuntaan, on pidettävä tarkoituksenmukaisena yhdistää koko Smedsbyn kylä, edempänä mainittavaa vähäistä poikkeusta lukuunottamatta, kauppalaan.

Mitä vihdoin Dåvitsin kylään tulee, niin ei sen liittämisestä kauppalaan ole aikaisemmin tehty aloitetta, mutta on selvitysmies paikallisiin oloihin tutustuttuaan tullut siihen tulokseen, että myöskin tämän kylän kunnallinen asema tämän seudun kunnallisen jaoituksen yleisen uudistuksen yhteydessä olisi uudestaanjärjestettävä. Kuten aikaisemmin on osoitettu, on tähän kylään, osaksi valtion asutusviranomaisten toimesta, syntynyt esikaupunkiasutusta ja todennäköisenä voidaan pitää, että tämän luontoinen asutus sekä valtion viranomaisten että yksityisten maanomistajain toimesta vastaisuudessa tulee laajentumaan. Tämänkin kylän maantieteellinen asema on sellainen, että se silloin, kun rakennustoimintaa uuden kauppalan alueella ryhdytään säännöstelemään, tarjoaa edullisen pakopaikan järjestämättömälle asutukselle. Näin on asianlaita varsinkin kylän pohjoisosaan nähden, joka tässä suhteessa on melkein samassa asemassa kuin Smedsbyn kylän pohjoisosa. Tämänkin kylän vastaista kehitystä arvioitaessa on myös otettava huomioon Jorvaksen tien valmistumisen kautta avautuvat mahdollisuudet liikenneyhteyksien parantumisen eteläistä tietä kaupunkiin. On jo aikaisemmin mainittu, että esikaupunkiasutuksen syntymistä tälle tienoin, t.s. kylän itäiseen osaan, on edistänyt verrattain hyvä maantieyhteys Kilon asemalle ja on osa tätä asutusta pidettävä Kilon asemanseudun esikaupunkiasutuksen jatkona. Myöskin kylän itäosa on tämän vuoksi, kun asutusta Kilossa ryhdytään järjestämään, samassa asemassa kuin yllämainitun kylän pohjoisosa. Dåvitsin kylän liittäminen kauppalaan olisi senkin vuoksi toimitettava, että kauppalan raja tällä suunnalla, kun Smedsbyn kylä kuuluisi kauppalaan, siten saataisiin tyydyttävästi pyöristetyksi. Smedsbyn ja Dåvitsin kylien välinen raja on, kuten oheenliitetystä kartasta nähdään, siihen määrin epäsäännöllinen, että sitä ei kernaasti voi kunnanrajaksi määrätä. Dåvitsin kylästä on varsinaisesti vain kaakkoisosa asutukseltaan ja asemaltaan sellainen, että järjestämättömän esikaupunkiasutuksen vaaran torjumiseksi ei olisi välttämätöntä liittää tätä osaa kauppalaan. Kun tämä osa kuitenkin on verrattain vähäinen eikä sikäläisillä maanomistajilla ole mitään haittaa kauppalaan kuulumisesta, ei ole olemassa riittävää aihetta, jättämällä nämä osat Espoon maalaiskuntaan, ryhtyä jakamaan kylää kahteen kuntaan. Näinollen selvitysmies ehdottaa, että myös koko Dåvitsin kylä, kohta mainittavaa poikkeusta lukuunottamatta, liitetään Grankullan kauppalaan.

Ehdotuksesta, että Smedsbyn ja Dåvitsin kylät kokonaisuudessaan on liitettävä Grankullan kauppalaan, on, kuten yllä on huomautettu, aihetta tehdä eräs vähäinen poikkeus. Näitten kylien maanomistusoloja koskevassa selvityksessä on aikaisemmin mainittu, että kummankin kylän maakirjataloihin kuuluu eräitä suopalstoja Hemtansin kylän piirissä (kts. oheenliitettyä karttaa). Nämä ulkopalstat on nyttemmin eroitettu tiloiksi, mitkä ovat Smedsbyn kylän osalta R. N:ot 1^{8}, 2^{17} ja 3^{102} sekä Dåvitsin kylän osalta R. N:ot 4^{27}. Jos myöskin nämä tilat liitettäisiin kauppalaan, syntyisi sellainen epäsäännöllisyys kunnallisessa jaoituksessa, jota yleensä pyritään välttämään. Selvitysmies ehdottaa tämän vuoksi, että tässä mainitut tilat, joitten yhteinen pinta-ala on vain noin 2 ha, jätetään Espoon maalaiskuntaan. Tästä aiheutuu sellainen muutos näitten tilojen kameraaliseen asemaan, että näistä tiloista on muodostettava uusi maakirjatalo, joka aikanaan määrätään kuuluvaksi Hemtansin kylään.

Grankullan kauppalan alueen laajentamista koskevista alotteista puhuttaessa (kts. sivu 27) on edellä sivumennen mainittu, että on tehty ehdotus myös Klobbskogin kylään kuuluvan teollisuusalueen, Tiilimaa R. N:o 1^{18}, liittämisestä kauppalaan. Alotetta on käsitelty myös Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (kts. mietintö N:o 14 sivut 35—36). Alotteen tekijä, mainitulla tilalla olevan teollisuuslaitoksen omistaja, Grankullan Saviteollisuus O.Y., huomauttaa, että sen tehdaslaitos sijaitsee mainitulla tilalla Klobbskogin kylässä, mutta laitoksen johto ja työväki asuu Grankullan kauppalan puolella teollisuustontin välittömässä naapuruudessa. Sitäpaitsi laitos omistaa toiminnalleen tarpeellisen hiekkakuopan Viherlaakson alueella. Yhtiö haluaisi saada kaikki omistamansa kiinteistöt ja laitokset keskitettyä saman kunnan

piiriin. Edelleen huomauttaa alotteen tekijä, että teollisuuslaitos sijaitsee Klobbskogin kylän muusta asutuksesta kokonaan erillään metsätaipaleen takana, että tie tehtaalle kulkee kauppalan kautta, että yhtiön on käytettävä toiminnassaan Kauniaisten rautatie- ja postiasemaa sekä että tulipalon sattuessa kauppalassa toimiva vapaaehtoinen palokunta antaa laitokselle apuaan. Mikäli Smedsbyn kylän pohjoisosaa ei vastoin selvitysmiehen ehdotusta liitettäisi Grankullan kauppalaan, ei olisi mahdollista toteuttaa yhtiön tekemää ehdotusta. Tiilimaan tehdastontti ei nimittäin rajoitu kauppalan nykyiseen alueeseen, vaan Smedsbyn kylän alueeseen, minkä vuoksi puheenaoleva tehdastontti ei kauppalan nykyiseen alueeseen liitettynä tulisi muodostamaan sen välitöntä jatkoa, vaan olisi siitä erillään. Jos sensijaan Smedsbyn kylä kokonaisuudessaan tai ainakin sen pohjoisosa liitetään kauppalaan, ei sanotun tontin aseman puolesta ole estettä ehdotetun järjestelyn toteuttamiseen. Selvitysmiehen käsityksen mukaan on alotteentekijä esittänyt riittävät perusteet sanotun teollisuustontin erottamiseen siitä kunnasta, ehdotetusta Suur-Haapalahden kauppalasta, johon muu osa Klobbskogin kylää tulisi kuulumaan, ja sen liittämiseen Grankullan kauppalaan. Sen pienen mutkan muodostuminen Suur-Haapalahden ja Grankullan kauppalan väliseen muuten suoraan rajaviivaan, mikä tästä aiheutuisi, ei sellaisenaan ole riittävä syy esityksen hylkäämiseen. Muitakaan asiallisia syitä, jotka puhuisivat ehdotusta vastaan, ei voitane esittää. Selvitysmies näinollen ehdottaa, että Grankullan kauppalaan myös liitettäisiin Tiilimaa R. N:o 1^{18}-niminen tila Espoon maalaiskunnan Klobbskogin kylästä. Tilan pinta-ala on 5,954 ha.

Espoon maalaiskunnasta tulisi siten Grankullan kauppalan ympäristön kunnallisen jaoituksen uudestaan järjestämisen johdosta eroitettavaksi seuraavat tilat ja kylät: Bembölen kylään kuuluvasta Juusin verotalosta N:o 1 eroitetut R. N:ot 1^{3}—^{7}, 1^{9}, 1^{11}—^{14}, 1^{19}—^{22}, 1^{33}, 1^{36}, 1^{42}, 1^{51}, 1^{72}—^{73}, 1^{77}, 1^{80}—^{85}, 1^{99}, 1^{106}, 1^{108}—^{109}, 1^{111}, 1^{114}, 1^{118}—^{119}, 1^{130}, 1^{132}—^{133}, 1^{135}—^{136}, 1^{138}—^{141}, 1^{143}, 1^{145}, 1^{147}—^{154}, 1^{167}—^{168}, 1^{170}, 1^{172}—^{174}, 1^{176}, 1^{178}—^{179}, 1^{182}—^{183}, 1^{192}—^{193}, 1^{203}, 1^{205}—^{206}, 1^{211}—^{215}, 1^{217}—^{234}, 1^{236} ja 1^{238}—^{239} sekä Kavallin verotalosta N:o 8 eroitetut R. N:ot 8^{11}—^{12}, 8^{25}—^{26}, 8^{41}, 8^{43}, 8^{49}, 8^{52}, 8^{60}, 8^{86}—^{87}, 8^{90}, 8^{93}—^{97}, 8^{100}, 8^{102}—^{103}, 8^{109}, 8^{113}—^{115}, 8^{121}, 8^{131}—^{132}, 8^{136}, 8^{138}—^{141}, 8^{143}, 8^{145}—^{148}, 8^{153}—^{154}, 8^{158}, 8^{160}, 8^{164} ja 8^{166}—^{174}, ynnä Makas'in verotalosta N:o 4 eroitetut tilat R. N:ot 4^{3}—^{4} ja 4^{6}—^{8}, Karvasbackan, Smedsbyn ja Dåvitsin kylät kokonaisuudessaan, lukuunottamatta Smedsbyn kylään kuuluvia tiloja R. N:ot 1^{8}, 2^{17} ja 3^{102} sekä Dåvitsin kylään kuuluvaa tilaa R. N:o 4^{27}, ynnä Klobbskogin kylästä Tiilimaa-niminen tila, R. N:o 1^{18}. Kaikki nämä Espoon maalaiskunnasta erotettavat tilat ja kylät olisi siis liitettävä Grankullan kauppalaan.

Edelläesitetty koskee kauppalaan liitettävien kylien ja tilojen maita. Sen johdosta, että Bembölen ja Karvasbackan kylillä on vesialuetta Klappträsk-nimisessä härvessä liitosalueen pohjoisosassa ja eräillä Bembölen kylään kuuluvilla tiloilla myös Gallträsk-lammen itäpäässä, käy välttämättömäksi määrätä myös näitten vesialueiden liittämisestä kauppalaan. Kun koko Karvasbackan kylä liitetään kauppalaan, riittänee tämän kylän vesialueiden osalta liitosta koskevassa päätöksessä vain maininta, että liitos koskee kylän vesialueita Klappträskissä. Bembölen kylän vesialueisiin nähden Klappträsk-järvessä on huomattava, että ne kuuluvat osaksi Viherlaakson tiloihin, osaksi liitosalueen ulkopuolelle jätettyyn Bembölen kylän kantaosaan. Näitten Klappträskin vesialueiden jakaminen siten, että kauppalaan liitettäisiin vain ne vesialueet, mitkä kuuluvat kauppalaan liitettäville tiloille muitten tilojen vesialueiden jäädessä Espoon maalaiskuntaan, ei liene tarpeellista eikä vesiosuuksien hajanaisuuden vuoksi edes mahdollista. Jos päätös Bembölen kylän vesialueiden osalta muodostellaan siten, että päätetään liittää kauppalaan Bembölen kylän vesialueet Klappträskissä, tulee nykyinen suora raja Kvarnbyn kylää vastaan kauppalan rajaksi myös Klappträsk-järvessä, mitä on pidettävä ulkonaisesti tyydyttävänä ratkaisuna. Mainittakoon tässä yhteydessä, että Karvasbackan kylän Ehrsin rälssitilaan kuuluvilla tiloilla on eräitä pieniä vesialueita ja vesijättömaita Bodomjärvessä sekä Ersiin ja

Glimsin verotaloon kuuluvilla tiloilla paitsi Bodomjärvessä myös Grundträskissä. Samoin on kaikilla Bembölen kylän verotaloihin kuuluvilla tiloilla, osaksi myös niillä, jotka sijaitsevat liitosalueella, vesi- ja rantaosuuksia mainituissa järvissä. Kaikki nämä vesiosuudet on luonnollisesti jätettävä Espoon maalaiskuntaan.

Grankullan kauppalaan ylläesitetyllä tavalla liitettävän alueen pinta-ala olisi noin 904.7 ha, Tiilimaa mukaan luettuna ja Hemtansin kylän piiriin jäävät Smedsbyn ja Dåvitsin kylän osat vähennettyinä. Kauppalan alueen maitten pinta-ala tulisi liitoksen jälkeen kasvamaan 874.7 ha ja olemaan 1301.7 ha. Vesialuetta siirtyisi kauppalaan noin 30 ha. Kauppalan alueen koko pinta-ala tulisi siten olemaan 1343.7 ha.

Espoon maalaiskunnan pinta-ala supistuisi vastaavasti. Maitten pinta-ala tulisi olemaan 25,280 ha ja vesien 780 ha. Näin supistetun Espoon maalaiskunnan pinta-ala tulisi siis olemaan noin 26,060 ha. Mainittakoon tässä yhteydessä, että supistetun kunnan asukasluku, kun noin 1.200 asukasta siirtyisi liitosalueen mukana Grankullan kauppalaan, tulisi olemaan noin 5,800 henkeä. Kauppalan asukasluku taas nousisi kuten aikaisemmin on mainittu noin 3,000 henkeen.

18. *EHDOTUS TALOUDELLISEKSI VÄLINSELVITYKSEKSI.*

Siihen nähden, että Espoon maalaiskunnasta tässä esitetyllä tavalla eroitettavalla ja Grankullan kauppalaan liitettävällä alueella sijaitsee kolme Espoon maalaiskunnan kansakoulukiinteistöä ja liitosalueen osuus Espoon maalaiskunnan verotuspohjasta on niinkin suuri kuin 6 %, käy välttämättömäksi toimeenpanna Espoon maalaiskunnan ja Grankullan kauppalan välillä kunnallisen jaoituksen muuttamisesta annetun lain 4 §:ssä edellytetty taloudellinen välinselvitys. Samaten kuin selvitysmies kysymyksessä Leppävaaran ja Kilon asemanseutujen erottamisesta Espoon maalaiskunnasta on edellyttänyt, että yksimielisyyttä välinselvityksessä ei voida aikaansaada Espoon maalaiskunnan ja perustettavan uuden Suur-Haapalahden kauppalan välillä, on selvitysmies tässäkin tapauksessa lähtenyt siitä, että tarpeellista yksimielisyyttä välinselvityksessä Espoon maalaiskunnan ja Grankullan kauppalan välillä on vaikea aikaansaada, minkä vuoksi selvitysmies tässäkin tapauksessa on laatinut oman ehdotuksensa välinselvitykseksi.

Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä on yksityiskohtaisesti tehty selkoa kaikista niistä tekijöistä, joita Espoon maalaiskunnan jaosta aiheutuvassa taloudellisessa välinselvityksessä on otettava huomioon (kts. mietintö N:o 14 sivut 42—61). Välinselvityksessä, mikä on toimitettava sen johdosta, että eräät osat Espoon maalaiskuntaa siirretään Grankullan kauppalaan, lienee tarpeetonta kerrata tätä selontekoa, vaan voitanee tässä välinselvityksen yleisten perusteiden valaisemiseksi vain viitata Leppävaaran erikoisselvityksen asianomaisiin kohtiin. Sensijaan on luonnollisesti välttämätöntä Grankullan liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä vetää esille kaikki ne erikoiskysymykset, mitkä liittyvät kauppalan alueen laajentamisesta aiheutuvaan välinselvitykseen.

Vaikka nyt kysymyksessä olevassa välinselvityksessä näin ollen voidaankin nojautua Suur-Haapalahden kauppalan perustamisesta aiheutuvaan välinselvitykseen, on selvitysmies pitänyt tarkoituksenmukaisimpana ja yksinkertaisimpana sellaista menettelyä, että Grankullan kauppalan ja Espoon maalaiskunnan keskeistä välinselvitystä yleensä käsitellään Suur-Haapalahden kauppalan ja Espoon maalaiskunnan keskeisestä välinselvityksestä erillisenä asiana. Tämän mukaisesti olisi myös valtioneuvoston päätökset tästä välinselvityksestä tehtävä Suur-Haapalahden kauppalan aiheuttamaa välinselvitystä koskevista päätöksistä erillisinä päätöksinä.

Kuten sellaisissa taloudellisissa välinselvityksissä yleensä, jotka eivät perustu asianomaisten kuntien väliseen sopimukseen, on tässäkin tapauksessa ensimäisiä tehtäviä määrätä se *yleinen jakoprosentti*, jota on käytettävä supistetun kunnan varojen ja

velkojen jakamisessa. Selvitysmies pitää tässä kuten kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen uudestaanjärjestämisessä yleensä ja myös Suur-Haapalahden kauppalan aiheuttamassa välinselvityksessä asianmukaisimpana perusteena jakoprosentin määräämiselle asianomaisen erotettavan kunnan osan veronmaksukykyä. Tämän veronmaksukyvyn osoittajana voidaan tässä tapauksessa myös pitää verotettujen tulojen tai veroäyrien keskimäärää. Kun veropoistot kauppalaan liitettävissä kunnan osissa tässä tapauksessa tuskin lienevät suuremmat kuin Espoon maalaiskunnassa yleensä, ei liene tarpeellista jakoprosenttia määrättäessä kiinnittää veropoistoihin huomiota.

Kuten jo mainittiin, oli kauppalaan selvitysmiehen ehdotuksen mukaan liitettävien alueiden verotettujen tulojen tai veroäyrien keskimäärä viisivuotiskautena 1930—1934 toimitetuissa taksoituksissa 6 % kaikista Espoon maalaiskunnan verotetuista tuloista. Tämän alueen verotettujen tulojen keskimäärä sanottuina vuosina oli 2,820,160 markkaa koko kunnan verotettujen tulojen kokonaismäärän ollessa 47,242,980 markkaa. Päteviä syitä poiketa tästä prosenttiluvusta jakoprosenttia tässä tapauksessa määrättäessä ei selvitysmiehen käsityksen mukaan ole olemassa. Selvitysmies näin ollen ehdottaa, että jakoprosentiksi määrätään 6 % ja 94 %, jolloin jälkimmäinen prosenttiluku tarkoittaa jakamattoman Espoon maalaiskunnan koko muun osan osuutta. Kun, kuten Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä on ehdotettu, Suur-Haapalahden kauppalan osuus tulisi olemaan 35 %, jäisi supistetun Espoon maalaiskunnan lopulliseksi osuudeksi 59 % jakamattoman kunnan varoista ja veloista.

Seuraava tehtävä välinselvitysehdotuksessa on todeta, mistä arvosta kunnasta erotettavalla alueella on sellaista kunnan kiinteätä ja irtainta omaisuutta, joka välinselvityksessä noudatettavien yleisten periaatteiden mukaan on luonnossa siirtyvä supistetulta kunnalta laajennetulle kunnalle. Tällaista omaisuutta on, kuten aikaisemmin on osoitettu, vain kolme kansakoulukiinteistöä ja näillä oleva irtaimisto.

Perusteilla, jotka tarkemmin on esitetty Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (kts. mietintö N:o 14 sivut 44—47 ja taulukko sivulla 74) ja sen arvion nojalla, mikä aikaisemmin nyt käsiteltävänä olevassa erikoisselvityksessä on esitetty (kts. sivu 22), ehdottaa selvitysmies, että *kiinteistöt* otetaan välinselvityksessä huomioon seuraaviin arvoihin:

Bemböle-Viherlaakson koulu	315,000	markkaa
Bemböle-Solvallan koulu	174,000	»
Smedsbyn »	272,000	»

Näitten kiinteistöjen välinselvityksessä huomioonotettava arvo on siten yhteensä 761,000 markkaa. Espoon maalaiskunnan kaikkien kiinteistöjen arvo, sellaisena kuin se selvitysmiehen ehdotuksen mukaan on otettava huomioon välinselvityksessä, on 9,931,242 markkaa. Tästä on siten Grankullan kauppalalle siirtyvän kiinteän omaisuuden arvo 7.7 %. Kun kunnan kiinteän omaisuuden arvosta vähennetään sekä tässä mainittujen Grankullan kauppalalle siirtyvien kiinteistöjen arvo että Suur-Haapalahden kauppalalle tulevien kiinteistöjen arvo, 885,500 markkaa, jää supistetulle Espoon maalaiskunnalle kiinteätä omaisuutta 7,284,742 markan arvosta. Tämä on 83.4 % jakamattoman Espoon maalaiskunnan kiinteän omaisuuden välinselvityksessä huomioonotettavasta arvosta.

On aikaisemmin jo mainittu, että tässä puheenaolevia Espoon maalaiskunnan kansakouluja varten ei ole otettu valtion lainoja. Näinollen ei kunnalla ole sellaisia velkoja, jotka näitten kiinteistöjen mukana siirtyisivät Grankullan kauppalalle.

Hallintoirtaimisto, mikä välinselvityksessä olisi määrättävä siirrettäväksi Espoon maalaiskunnalta Grankullan kauppalalle, on vain mainituissa kansakouluissa oleva kouluirtaimisto. Aikaisemmin esitetyn selvityksen mukaan on tätä irtaimistoa seuraavasti:

Bemböle-Viherlaakson suomenkielinen kansakoulu	19,868	markkaa
Bemböle-Gröndalin ruotsinkielinen yläkoulu	12,115	»
Bemböle-Solvallan ruotsinkielinen alakoulu	6,762	»
Smedsbyn ruotsinkielinen kansakoulu	39,332	»
Yhteensä	78,077	markkaa

Vuoden 1933 tilinpäätöksen mukaan, johon myös ylläesitetyt arvot sisältyvät, oli Espoon maalaiskunnalla hallintoirtaimistoa 711,507 markan arvosta. Grankullan kauppalalle siirtyisi siten 11 % kunnan hallintoirtaimistosta. Kun Leppävaaran liitosaluetta koskevan selvityksen mukaan Suur-Haapalahden kauppalalle siirtyisi hallintoirtaimistoa, myös vain kouluirtaimistoa, 68,441 markan arvosta eli 9.6 % välinselvityksessä huomioonotettavan irtaimiston arvosta, jäisi supistetulle Espoon maalaiskunnalle tällaista hallintoirtaimistoa 564,989 markan arvosta, mikä on 79.4 % jakamattoman kunnan hallintoirtaimiston arvosta.

Espoon maalaiskunnalla on, kuten Leppävaaran erikoisselvityksessä tarkemmin on mainittu, joukko *osuuksia kuntainvälisissä yhtymissä*, osakkeita eräissä paikallisissa yhtiöissä sekä eräitä obligatioita (kts. mietintö N:o 14 sivu 51).

Käsiteltäessä aikoinaan kysymystä Leppävaaran asemanseudun erottamisesta Espoosta itsenäiseksi kunnaksi ovat asianomaiset kunnalliset viranomaiset olleet sillä kannalla, että osuudet kuntainvälisissä yhtymissä olisi niin tarkkaan kuin mahdollista jaettava kuntien kesken yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa. Suur-Haapalahden kauppalan ja supistetun Espoon maalaiskunnan keskeisessä välinselvityksessä selvitysmies myös puoltaa tällaista jakoperustetta. Jaettaessa Espoon maalaiskunnan omaisuutta Grankullan kauppalalle ei tätä perustetta selvitysmiehen mielestä ole aihetta sovelluttaa. Tähän kauppalaan liitettävän alueen jakoprosentti on ensinnäkin niin pieni, että sen osalle ei tulisi täyttä osuutta Mjölbollstadin keuhkotautiparantolan osuuksista, joita kunnalla on 10, eikä osuuksista Kronobyn pakkotyölaitoksessa, joita kunnalla on 3. Ainoastaan osuuksista Tammisaaren piirimielisairaalassa, joita kunnalla on 33, voisi tämän alueen osalle tulla 2 koko osuutta pyöristämällä jonkunverran ylöspäin. Jakoprosentin mukaan todellinen suhde olisi 1.98 osuutta. Luultavaa kuitenkin on, että Grankullan kauppala aluelaajennuksen jälkeenkin tämän liitosalueen väestön vähäisen köyhäinhoito- ja mielisairashoitotarpeen vuoksi voi tulla toimeen niillä 7 paikalla, mitkä kauppalalla jo nykyisin on samassa piirimielisairaalassa. Mikäli myöhemmin osoittautuisi, että kauppala tarvitsee lisää mielisairaspaikkoja, ei kauppalalla liene vaikeata saada joko supistetulta Espoon maalaiskunnalta tai muualta lunastettua tällaisia paikkaosuuksia. Selvitysmies ehdottaakin tämän vuoksi, että kaikki ne osuudet kuntainvälisissä laitoksissa, mitkä Suur-Haapalahden kauppalan ja supistetun Espoon maalaiskunnan keskeisessä välinselvityksessä ehdotetaan jätettäviksi supistetulle Espoon maalaiskunnalle, jätetään Grankullan kauppalaa koskevassa välinselvityksessä supistetulle kunnalle.

Mitä tulee Espoon maalaiskunnan omistamiin paikallisten yhtiöiden *osakkeisiin*, niin selvitysmies myös katsoo, ettei ole aihetta tehdä muutosta siihen jakoehdotukseen, mikä on esitetty Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä (kts. mietintö N:o 14 sivu 51). Sama koskee kunnan hallussa v:n 1933 tilinpäätöstä tehtäessä olleita valtion obligatioita.

Myöskin Espoon maalaiskunnan hallussa oleviin *lahjoitusrahastoihin* nähden (kts. sanottu mietintö sivut 52—55) esittää selvitysmies, että näitä rahastoja ei Grankullan liitosaluetta koskevassa taloudellisessa välinselvityksessä ryhdytä uudestaan jakamaan, vaan jätetään rahastojen jako sellaiseksi kuin Suur-Haapalahden kauppalan ja supistetun Espoon maalaiskunnan välinselvitysehdotuksessa on esitetty. Ne tämän välinselvitysehdotuksen mukaan supistetulle kunnalle tulevat lahjoitusrahastot, jotka mahdollisesti voitaisiin jakaa, ovat siksi vähäiset, v:n 1933 tilinpäätöksessä yhteensä

Smk. 35,918: 80, että niitten jakamiseen ei Grankullan kauppalaan liitettävän alueen jakoprosentin pienuuden vuoksi kannata ryhtyä. Lahjoitusrahastot voidaan samasta syystä myös jättää välinselvityksen tilityksen ulkopuolelle.

Verojäämien jakamisen ehdottaa selvitysmies tässäkin välinselvityksessä järjestettäväksi samalla tavoin kuin Suur-Haapalahden—Espoon välinselvityksessä (kts. sanottu mietintö sivut 54—55). Tämän mukaan verojäämät jaettaisiin tilityksen ulkopuolella sen kunnan perittäviksi, jonka vastaisella alueella verovelvollinen on verollepantu.

Muut jakamattoman kunnan *varat ja saatavat* (kts. sanottu mietintö sivut 55—56) olisi tässä kuten Suur-Haapalahden—Espoon välinselvityksessä otettava välinselvityksessä huomioon sen arvoisina ja suuruisina kuin ne on merkitty jakamattoman kunnan viimeiseen tilinpäätökseen ja lopputilityksessä jaettava kuntien kesken yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa.

Välinselvityksessä, mikä toimitettaisiin tässä mallina käytetyn v:n 1933 tilinpäätöksen pohjalla, olisi ylläolevan mukaan sen omaisuuden arvo, mikä luonnossa on tuleva Grankullan kauppalalle ja koko muulle osalle jakamatonta Espoon maalaiskuntaa, seuraava:

	Grankullan kauppala Smk.	Muu osa Espoon kuntaa Smk.
Kiinteistöt ja rakennukset vuokramaalla	761,000: —	9,170,242: —
Hallintoirtaimisto.....	78,077: —	633,430: —
Osakkeita ja osuuksia	—	779,680: 77
Yhteensä	839,077: —	10,583,352: 77

Luonnossa jaettavasta ja tilityksessä huomioonotettavasta jakamattoman Espoon maalaiskunnan omaisuudesta, jonka arvo selvitysmiehen laskelmien mukaan v:n 1933 lopussa oli Smk. 11,422,429: 77, tulisi Grankullan kauppalalle siten noin 7,8 %.

Sen tilanteen valaisemiseksi, mikä vastaavasti syntyy, kun sekä Grankulla—Espoon että Suur-Haapalahti—Espoon välinselvitykset otetaan huomioon, esitettäköön tässä vielä seuraavat luvut kullekin kunnalle luonnossa tulevan omaisuuden arvosta:

	Grankullan kauppala Smk.	Suur-Haapalahden kauppala Smk.	Supistettu Espoon kunta Smk.
Kiinteistöt ja rakennukset vuokramaalla	761,000: —	885,500: —	8,284,742: —
Hallintoirtaimisto.....	78,077: —	68,441: —	564,989: —
Osakkeita ja osuuksia	—	177,503: 56	602,177: 21
Yhteensä	839,077: —	1,131,444: 56	9,451,908: 21

Leppävaaran liitosaluetta koskevassa välinselvityksessä on osoitettu (kts. mietintö N:o 14 sivut 58—59), että Suur-Haapalahden kauppalan perustamisesta aiheutuvan välinselvityksen tilityksessä huomioonotettavan omaisuuden arvo v:n 1933 tilinpäätöksen pohjalla laskettuna nousi Smk:aan 11,896,616: 12 ja velkojen määrä Smk:aan 9,156,986: 88 sekä edelleen, että tilityksessä huomioonotettava netto-omaisuus siis nousi Smk:aan 2,739,629: 24. Näitä samoja lukuja voidaan myös käyttää perusteena, kun Grankullan alueen laajentamisesta aiheutuvaa välinselvitykseen kuuluvaa *varojen ja velkojen tasoittamista* varten on todettava, mikä tähän kauppalaan liitettävän alueen osuus yleisen jakoprosentin mukaan on jakamattoman Espoon maalaiskunnan netto-omaisuudesta. Kun yleinen jakoprosentti tässä tapauksessa on oleva 6 %, on Grankullan kauppalalle tuleva, jos laskelma, kuten aina edellä on tehty, toimi-

tetaan sanotun v:n 1933 olojen pohjalla, netto-omaisuutta Smk:n 144,377: 75 arvosta. Koko muuta Espoon maalaiskunnan osaa jäisi vastaamaan netto-omaisuutta Smk:n 11,752,238: 37 arvosta.

Kun Grankullan kauppalalle, kuten edellä on osoitettu, luonnossa siirtyisi Espoon kunnan omaisuutta Smk:n 839,077: — arvosta, mutta ei mitään velkoja, nousisi se tasoituserä, mikä Grankullan kauppalan olisi suoritettava supistetulle Espoon maalaiskunnalle ja joka siis on erotus luonnossa kauppalalle tulevan omaisuuden arvon ja sille tulevan netto-omaisuuden arvon välillä, Smk:aan 694,699: 25.

Lopputilityksessä, mikä luonnollisesti on toimitettava jakamattoman Espoon maalaiskunnan viimeisen tilinpäätöksen mukaan niillä poikkeuksilla, mitkä selvitysmiehen ehdotuksen mukaan on tehtävä kiinteistöjen arvoon nähden, on tässä mainittu tasoituserä oleva jonkun verran toinen. Selvää joka tapauksessa on, että Grankullan kauppala on oleva velvollinen suorittamaan supistetulle kunnalle tasoituserän, joka suuruudeltaan ei paljon poikkea edelläesitetystä määrästä. Tasoituserän suorittamisessa voidaan ajatella noudatettavaksi kahta menetelmää. Joko suorittaa kauppala tämän erän kokonaisuudessaan rahassa supistetulle kunnalle, jonka asiana terveiden finanssiperiaatteiden mukaan on käyttää tämä erä velkojensa lyhentämiseen, tai ottaa kauppala vastatakseen jostakin supistetulle kunnalle jäävästä velasta. Siihen nähden, että suuri osa Espoon maalaiskunnan veloista on vakaannuttamatta, ei selvitysmies puolestaan katso voivansa ehdottaa määrättyjen velkojen siirtämistä kauppalan vastattavaksi, vaan on hän pakoitettu ehdottamaan, että Grankullan kauppalan, jolla ei liene vaikeuksia tarvittaessa saada laina tasoituserän suorittamiseen, on rahassa suoritettava tasoituserä supistetulle kunnalle.

Samaten kuin Suur-Haapalahden kauppalan ja supistetun Espoon maalaiskunnan välisessä *lopputilityksessä* pitää selvitysmies tässäkin tapauksessa käytännöllisimpänä menettelynä sitä, että lopputilityksen suorittamista varten tarpeelliset valmistavat toimenpiteet uskotaan supistetun Espoon maalaiskunnan tehtäväksi (kts. mietintö N:o 14 sivu 60). Lopputilityksessä on kaikissa soveltuvissa kohden noudatettava samoja perusteita kuin sanotussa Suur-Haapalahden kauppalan ja supistetun kunnan keskeisessä lopputilityksessä. Edempänä esitettävä ehdotus valtioneuvoston päätökseksi on laadittu tällä pohjalla.

Mitä tulee välinselvityksessä myöskin huomioon otettaviin kysymyksiin Espoon maalaiskunnan asutusrahaston jakamisesta, köyhäinhoitorasituksen jakamisesta ja Grankullan kauppalaan siirtyvien kansakoulunopettajien virka-aseman määräämisestä, niin ehdottaa selvitysmies, että tässä välinselvityksessä annetaan näistä asioista samansisältöiset määräykset kuin Suur-Haapalahden kauppalan perustamisesta aiheutuvassa välinselvityksessä (kts. sanottu mietintö sivut 60—61).

19. *KUNNALLISEN JAOITUSMUUTOKSEN VAIKUTUS KIRKOLLISEEN JAOITUKSEEN.*

Kunnallista jaoitusmuutosta valmistavan selvitysmiehen asiana on siinä tapauksessa, että hän katsoo kunnalliseen jaoitukseen tehtävän muutoksen aiheuttavan muutoksen myös johonkin muuhun jaoitukseen, siitä valtioneuvostolle ilmoitettava. Niinhyvin useinmainitussa Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä kuin päämietinnössä on selvitysmies esittänyt käsityksensä siitä, mitä muutoksia kaupungin ympäristön kunnalliseen jaoitukseen tehtävät muutokset tulevat aiheuttamaan kaupungin ympäristön kirkolliseen jaoitukseen yleensä ja Espoon pitäjän seurakunnan oloihin erittäin. Selvitysmies voi senvuoksi tässä rajoittua vain viittaukseen yllämainituissa mietinnöissä esitettyihin näkökohtiin (kts. mietintö N:o 14 sivut 61—63 ja mietintö N:o 1 sivut 320—326).

20. *HALLINNOLLINEN JA OIKEUDELLINEN JAKO.*

Tässä erikoisselvityksessä käsitellyt muutokset Espoon maalaiskunnan ja Grankullan kauppalan alueisiin eivät selvitysmiehen käsityksen mukaan aiheuta muutosta nykyiseen hallinnolliseen ja oikeudelliseen jaoitukseen yli sen, mikä tulee olemaan seurauksena Suur-Haapalahden kauppalan perustamisesta (kts. mietintö N:o 14 sivut 63—64).

21. *KUNTIEN KIELELLINEN LUOKITUS.*

Grankullan kauppalan ja Espoon maalaiskunnan nykyisestä kielellisestä luokituksesta on tammikuun 2 päivänä 1936 annetussa valtioneuvoston päätöksessä määrätty, että kumpikin kunta on kaksikielinen kunta, jossa ruotsinkieli on enemmistön kielenä ja suomenkielistä väestöä on vähemmän kuin kolmas osa kunnan väestöstä.

Grankullan kauppalan alueen laajentumisesta aiheutuvat muutokset kauppalan ja supistetun kunnan väestöoloihin eivät aiheuta muutosta näihin määräyksiin kielellisestä luokituksesta. V. 1930 toimitetussa väestölaskennassa oli, kuten aikaisemmin on mainittu, »esikauppaloissa» suomenkielisiä 168, mikä tosin oli 34 % Viherlaakson ja Smedsbyn asutuksesta, ja senjälkeen on suomenkielisten lukumäärä vastaavalla alueella ilmeisesti sekä absoluuttisesti että suhteellisesti kasvanut. Mutta Viherlaakson ja Smedsbyn lisäksi kauppalaan liitettävillä alueilla, siis Karvasbackan ja Dåvitsin kylissä, on kuitenkin ruotsinkielinen väestö huomattavana enemmistönä. Kauppalan asukasmäärän lisäyksestä, mikä edellä viimeisten henkikirjoitusten mukaan on arvioitu noin 1,200 hengeksi, on tuskin enempää kuin noin 300 suomenkielistä. V. 1930 toimitetussa väestölaskennassa todettiin, että kauppalan väestöstä ainoastaan 29.6 % oli suomenkielisiä. Kielellisestä luokituksesta annettuja määräyksiä kuluvan vuoden alussa tarkistettaessa todettiin, että suomenkielisiä edelleen oli alle 33.3 %:n. Kun asukasmäärän lisäyksestä suomenkielisiä ei ole kolmatta osaa, ei suomenkielisen väestön suhdeluku liitoksen johdosta voi kohota yli sanotun 33.3 %:n.

Mitä taas tulee Espoon maalaiskunnan väestön jakaantumiseen kielellisessä suhteessa, niin on Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä laskettu (kts. mietintö N:o 14 sivu 65), että siitä noin 7,000 henkeen nousevasta asukasmäärästä, mikä supistettuun kuntaan jää jälelle, kun Suur-Haapalahden kauppala on perustettu, noin 1,600 on suomenkielisiä ja että suomenkielistä väestöä siten jäisi kuntaan vain 23 %. Kun selvitysmiehen edellä esittämän arvion mukaan Grankullan kauppalaan siirtyvästä 1,200 hengestä noin 300 on suomenkielistä, jäisi tällä tavoin supistettuun maalaiskuntaan suomenkielisiä noin 1,300. Grankullan liitoskysymyksen tultua ratkaistuksi selvitysmiehen ehdotuksen pohjalla olisi supistetun kunnan asukasmäärä, kuten on mainittu, noin 5,800. Tästä asukasmäärästä on suomenkielinen väestö vain 22.4 %.

Nykyiset määräykset tässä puheenaolevien kuntien kielellisestä luokituksesta olisi näin ollen liitosta koskevassa päätöksessä uudistettava.

22. *KUNTIEN TOIMEENTULOMAHDOLLISUUDET.*

On lopuksi vielä tarkastettava, aiheuttavatko tässä ehdotetut muutokset Grankullan kauppalan ja Espoon maalaiskunnan alueeseen sellaisia muutoksia näitten kuntien taloudelliseen asemaan, että toimeentulo niiden tavalla tai toisella jaoitusmuutosten johdosta tulisi uhatuksi.

Liitoksen vaikutukseen nähden kauppalan talouteen riittänee viittaus siihen, että kauppalan kunnallinen verorasitus tähän asti on ollut poikkeuksellisen alhainen.

Kauppalan talous voi tämän vuoksi joutumatta vaikeuksiin kantaa ne suhteellisen vähäiset lisärasitukset, mitkä sen alueen laajentumisesta ehkä johtuvat. Mahdollista on, että veroäyriltä kannettava määrä liitoksen johdosta, erikoisesti liitosalueen kansakoulumenojen vuoksi jonkunverran kohoaa, mutta tämä kohoaminen tulee ilmeisesti pysymään varsin vaatimattomissa rajoissa. Se verorasituksen tasoitus, mikä tavallisissa oloissa aina tapahtuu esikaupunkiliitoksissa ja usein on eräs liitoksen päätarkoitusperiä, tulee tässä tapauksessa olemaan tavallista vähäisempi. Missään tapauksessa ei voida edellyttää, että liitoksen toteuttaminen muodostuisi kauppalalle ylivoimaiseksi.

Supistetun Espoon maalaiskunnan vastaista taloudellista asemaa arvioitaessa on muistettava, että kunnasta selvitysmiehen ehdotusten mukaan tulisi eroitettavaksi paitsi nyt puheenaolevaa Grankullan kauppalan ympäristöä myös Suur-Haapalahden kauppala ja lisäksi Hagalundin alue. Perusteellisimmat muutokset kunnan talouteen tulisivat aiheutumaan Suur-Haapalahden kauppalan alueiden erottamisesta. Selvitysmies on Leppävaaran liitosaluetta koskevassa erikoisselvityksessä esittänyt eräitä lukuja, jotka osoittavat, että Espoon maalaiskunta sillä tavoin supistettuna kuin siinä erikoisselvityksessä edellytetään, voi säilyttää taloutensa tasapainossa (kts. mietintö N:o 14 sivu 68). Ne muutokset kunnan talouteen, mitkä johtuisivat ehdotettujen alueiden siirtämisestä Grankullan kauppalaan, ovat edellämainittuihin muutoksiin verrattuina vähäpätöiset. Luotettavien laskelmien tekeminen siitä, mikä merkitys Espoon maalaiskunnan eri osilla on ollut kunnan taloudessa, kohtaa syistä, joihin tätä kuntaa koskevissa erikoisselvityksissä usein on ollut aihetta viitata, huomattavia vaikeuksia. Selvitysmiehen on tässä kohden ollut pakko liikkua arvioimisten varassa. Mikäli aihetta on tässä esittää arvioimisia Grankullan kauppalaan liitettävien alueiden merkityksestä jakamattoman Espoon maalaiskunnan taloudessa, niin lienee tilanne ollut sellainen, että nämä alueet ovat olleet »itsensä kannattavia». Maalaiskunta on t. s. niillä viime vuosina keskimäärin 28,000 veroäyrillä, mitkä tältä erikoisalueelta ovat karttuneet, voinut peittää ne menot, mitkä kunnalla on tästä alueesta ollut. Se, että edellä on laskettu vastaavan alueen aiheuttavan Grankullan kauppalalle jonkunverran enemmän menoja kuin tuloja, johtuu lähinnä siitä, että kansakoulutoimi valtionavustusten perusteiden erilaisuuden vuoksi muodostuu kauppalalle jonkunverran rasittavammaksi kuin maalaiskunnalle. Grankullaan liitettävien alueiden erottamisella maalaiskunnasta ei näinollen voi olla kunnan talouden tasapainoa häiritsevää vaikutusta. V. 1934 toimitetun taksoituksen tulosten mukaan olisi Espoon maalaiskunnassa, josta Suur-Haapalahden kauppala ja Hagalundin alue olisi eroitettu, ollut veroäyrejä noin 230,000. Jonkunverran edullisempana vuotena voi tämä määrä helposti kohota 250,000 veroäyriin. Jos tästä vähennetään se veroäyrimäärä, mikä samana vuonna todettiin Grankullan kauppalaan liitettävillä alueilla, noin 22,750 veroäyriä tai jotakin taloudellisesti parempaa vuotta silmälläpitäen esim. 25,000 veroäyriä, niin on tämä vähennys vain noin 10 %. Kaikkien ehdotettujen jaoitusmuutosten kautta supistetun Espoon maalaiskunnan käytettäväksi jäisi näin ollen noin 225,000 veroäyriä. Maalaiskunnalle, jonka asukasluku on noin 5,800—6,000, mikä lähivuosina tulee olemaan ehdotetulla tavalla supistetun Espoon maalaiskunnan asukasluku, on tämä veroäyrimäärä pikemmin korkea kuin matala. Joka tapauksessa on katsottava, että tämä verotuspohja on riittävä tämänkokoisen järkiperäisesti hoidetun kunnan talouden pysyttämiseksi tasapainossa. Aihetta kunnallistaloudellisista syistä jättää tässä ehdotettu jaoitusmuutos toteuttamatta ei siten selvitysmiehen käsityksen mukaan ole olemassa.

23. *PÄÄTÖSEHDOTUKSET.*

Ennenkuin seuraavassa esitetään ehdotukset valtioneuvoston päätöksiksi nyt puheenaolevassa liitosasiassa, huomautettakoon, että selvitysmies on jättänyt avoi-

meksi kysymyksen ajankohdasta, jolloin ehdotetun jaoitusmuutoksen tulisi astua voimaan. Selvitysmies on puolestaan ajatellut, että päätös Grankullan kauppalan alueen laajentamisesta tehtäisiin samalla kertaa kuin päätökset Helsingin kaupungin ympäristön kunnallisen jaoituksen yleisestä uudistamisesta ja että tämä jaoitusmuutos myös astuisi voimaan samaan aikaan kuin muu yleinen jaoitusmuutos.

Ehdotukset valtioneuvoston päätöksiksi ovat seuraavat:

I. Espoon maalaiskunnasta Uudenmaan läänin Lohjan kihlakunnassa on kunnallisessa suhteessa eroitettava ja vastaavassa suhteessa Grankullan kauppalaan liitettävä seuraavat tilat ja kylät: Bembölen kylään kuuluvasta Juusin verotalosta N:o 1 eroitetut R. N:ot 1^{3}—^{7}, 1^{9}, 1^{11}—^{14}, 1^{19}—^{22}, 1^{33}, 1^{36}, 1^{42}, 1^{51}, 1^{72}—^{73}, 1^{77}, 1^{80}—^{85}, 1^{99}, 1^{106}, 1^{108}—^{109}, 1^{111}, 1^{114}, 1^{118}—^{119}, 1^{130}, 1^{132}—^{133}, 1^{135}—^{136}, 1^{138}—^{141}, 1^{143}, 1^{145}, 1^{147}—^{154}, 1^{167}—^{168}, 1^{170}, 1^{172}—^{174}, 1^{176}, 1^{178}—^{179}, 1^{182}—^{183}, 1^{192}—^{193}, 1^{203}, 1^{205}—^{206}, 1^{211}—^{215}, 1^{217}—^{234}, 1^{236} ja 1^{238}—^{239}, Kavallin verotalosta N:o 8 eroitetut R. N:ot 8^{11}—^{12}, 8^{25}—^{26}, 8^{41}, 8^{43}, 8^{49}, 8^{52}, 8^{60}, 8^{86}—^{87}, 8^{90}, 8^{93}—^{97}, 8^{100}, 8^{102}—^{103}, 8^{109}, 8^{113}—^{115}, 8^{121}, 8^{131}—^{132}, 8^{136}, 8^{138}—^{141}, 8^{143}, 8^{145}—^{148}, 8^{153}—^{154}, 8^{158}, 8^{160}, 8^{164} ja 8^{166}—^{174}, Makas'in verotalosta N:o 4 eroitetut tilat R. N:ot 4^{3}—^{4} ja 4^{6}—^{8}, näitten tilojen välissä olevat yhteismaat ja tiemaat, näistä tiloista mahdollisesti eroitetut tilat, Karvasbackan, Smedsbyn ja Dåvitsin kylät kokonaisuudessaan, lukuunottamatta Smedsbyn kylään kuuluvia tiloja R. N:ot 1^{8}, 2^{17} ja 3^{102} sekä Dåvitsin kylään kuuluvaa tilaa R. N:o 4^{27}, Klobbskogin kylästä Tiilimaa-niminen tila, R. N:o 1^{18}, sekä Karvasbackan ja Bembölen kyliin kuuluvat vesialueet Klappträsk-nimisessä järvessä ja Gallträsknimisessä lammessa.

II. Nämä jaoitusmuutokset astuvat voimaan tammikuun 1 päivänä 193 .

III. Kunnallisen jaoituksen muutoksen johdosta määrätään toimeenpantavaksi välinselvitys supistetun Espoon maalaiskunnan ja Grankullan kauppalan välillä näiden kuntien taloudellisten olojen tasoittamiseksi muutosta vastaaviksi.

A. Välinselvityksessä on jakamattoman Espoon maalaiskunnan omaisuus, sellaisena kuin se on jaoituksenmuutoksen tapahtuessa eli joulukuun 31 päivänä 193 , jaettava supistetun kunnan ja kauppalan välillä seuraavien perusteiden mukaan:

1. Jakamattoman Espoon maalaiskunnan omaisuus ja velat jaetaan, alempana mainituin poikkeuksin, siten, että niistä 6 % tulee Grankullan kauppalalle ja 94 % lasketaan supistetun Espoon maalaiskunnan hyväksi.

2. Ne jakamattoman Espoon maalaiskunnan kiinteistöt ja rakennukset vuokramaalla, mitkä kunta omisti joulukuun 31 päivänä 1933, ovat aikanaan suoritettavassa lopputilityksessä otettavat huomioon niihin arvoihin, mitkä näille on määrätty supistetun Espoon maalaiskunnan ja Suur-Haapalahden kauppalan välillä toimitettavassa välinselvityksessä.

3. Kauppalalle luovutetaan luonnossa Bembölen-Viherlaakson, Bembölen-Solvallan ja Smedsbyn kansakoulujen kiinteistöt. Kaikki muut jakamattoman kunnan omistamat kiinteistöt ja rakennukset vuokramaalla jäävät supistetulle kunnalle.

4. Hallintoirtaimistosta, joka tilityksessä otetaan huomioon kirjanpitoarvoonsa, luovutetaan kauppalalle edellämainituilla kiinteistöillä oleva kansakoulujen irtaimisto, muun irtaimiston jäädessä supistetulle kunnalle.

5. Jakamattoman kunnan v:n 1933 lopussa omistamat osakkeet ja osuudet kuntainvälisissä yhtymissä sekä valtion 5½ %:n sotavahinko-obligatioita annetaan supistetulle kunnalle ja otetaan tilityksessä huomioon niihin arvoihin, mitkä niille oli merkitty kunnan v:n 1933 tilinpäätökseen. Mikäli

jakamaton kunta v:n 1933 jälkeen on myynyt tässä mainittuja osakkeita, osuuksia tai obligatioita, on niitten edellämainittuja arvoja vastaava rahamäärä laskettava supistetun kunnan hyväksi.

6. Jakamattoman kunnan lahjoitusrahastot jätetään tilityksen ulkopuolella supistetulle kunnalle.

7. Jakamattoman kunnan verosaatavat on jätettävä tilityksen ulkopuolelle ja verojäämät on jaettava kuntien kesken niin, että kumpikin kunta saa perittäväkseen ja omakseen ne verojäämät, jotka sille tulevalla alueella on maksettaviksi pantu.

8. Kiinteä omaisuus, rakennukset vuokramaalla ja hallintoirtaimisto, minkä jakamaton kunta mahdollisesti on hankkinut jälkeen joulukuun 31 päivän 1933, on luonnossa jätettävä sen kunnan omaisuudeksi, jonka alueella tämä omaisuus sijaitsee tai jonka alueelle irtain omaisuus on sijoitettu. Tämä omaisuus on lopputilityksessä otettava huomioon hankinta-arvoonsa ja luettava omaisuuteen, joka jaetaan yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa. Samalla tavoin on jaettava mahdollisesti hankitut osakkeet ja osuudet.

9. Jakamattoman kunnan muut varat ja saatavat, joitten jaosta ei edellä ole määrätty, annetaan supistetulle kunnalle ja ovat tilityksessä otettavat huomioon sen arvoisina ja suuruisina, johon ne on merkitty jakamattoman kunnan viimeiseen tilinpäätökseen. Tilinpäätöksessä huomioonotetut varastot, mikäli sellaisia on jaoitusmuutoksen tapahtuessa, on luonnossa jätettävä supistetun kunnan käytettäväksi ja huomioonotetaan tilityksessä siitä arvosta, mikä niillä kirjojen mukaan oli jaoitusmuutoksen voimaan astuessa.

10. Mikäli lopputilityksen jälkeen ilmenee varoja tai tuloja, jotka kuuluvat jakamattomalle kunnalle, mutta joita lopputilityksessä ei ole otettu huomioon, on ne jaettava kuntien kesken yleisen jakoprosentin mukaisessa suhteessa.

11. Jakamattoman kunnan lainat jäävät supistetun kunnan vastattaviksi.

12. Jakamattoman kunnan merkitsemä takaus Esbo Elektriska A.B:n lainalle siirtyy tilityksen ulkopuolella jakamattomana supistetulle kunnalle.

13. Ne jakamattoman kunnan suoritettaviksi määrätyt tai määrättävät korvaukset tiemaan lunastuksista, mitkä jaoitusmuutoksen voimaan astuessa ovat maksamatta, on tilityksen ulkopuolella jaettava sen kunnan vastattaviksi, jonka alueella asianomainen tiemaan lunastus on tapahtunut.

14. Jaoitusmuutoksen voimaan astuessa todettujen jakamattoman kunnan menojäämien suorittaminen ja muitten tulojäämien periminen, paitsi kauppalaan liitettävältä alueelta olevien verojäämien, sekä jakamattoman kunnan viimeisen tilinpäätöksen tekeminen ynnä tili- ja vastuuvapauden myöntäminen annetaan supistetun kunnan tehtäväksi. Jos ennen lopputilityksen toimittamista tai sen jälkeen on tehtävä muitten tulojäämien kuin verojäämien poistoja, on molempien kuntien valtuustojen tehtävä poistoista yhtäpitävä päätös.

15. Kuntien kesken toimitettavassa lopputilityksessä on huomattava kaikki ne varat ja velat, joita edelläannettujen määräysten mukaan ei ole tilityksen ulkopuolella luovutettava jommallekummalle kunnalle. Kun sitten on todettu, kuinka suuri määrä jakamattoman kunnan puhtaasta omaisuudesta, velat siis huomioonottaen, edellämäärätyn yleisen jakoprosentin mukaan on tuleva kummallekin kunnalle, ja samoin, kuinka suuresta arvosta omaisuutta on luonnossa ja rahassa tullut kullekin kunnalle, on määrättävä se tasoituserä, minkä se kunta, joka on saanut enemmän puhdasta omaisuutta kuin yleinen jakoprosentti edellyttää, on rahassa suorittava toiselle kunnalle.

Lopputilitys on tapahtuva heti, kun supistetun kunnan valtuusto on myöntänyt asianomaisille tili- ja vastuuvapauden jakamattoman kunnan viimeisen toimintavuoden tileistä ja viimeistään ennen sen vuoden loppua, jolloin jaoitusmuutokset ovat astuneet voimaan.

16. Kauppalalle luonnossa suoritettava omaisuus on luovutettava kauppalalle sen vuoden alussa, jolloin jaoitusmuutokset astuvat voimaan. Sille lopputilityksessä todetulle määrälle, mikä kauppalan on rahassa suoritettava supistetulle kunnalle, on supistettu kunta oikeutettu laskemaan, elleivät kunnat toisin sovi, 4 %:n koron jaoitusmuutosten voimaanastumispäivästä suorituspäivään.

17. Jakamattoman kunnan asutusrahasto on jaettava kuntien kesken yleisestä lopputilityksestä erillään ja tilityksen ulkopuolella. Kauppalan asutusrahastoon on siirrettävä sen alueella oleviin tiloihin ja rakennuksiin myönnetyt lainat, muitten lainojen jäädessä supistetun kunnan asutusrahastoon. Valtion asutusrahastosta saadut ja muut lainat sekä rahaston omat varat on jaettava samassa suhteessa kuin maksamattomien lainojen määrä jakaantuu kuntien kesken. Asutusrahaston jakamisen lopputilitys on toimitettava heti, kun rahaston tilit on päätetty.

B. Välinselvityksestä määrätään lisäksi seuraavaa:

1. Sellaisten henkilöiden kotipaikkaoikeus, jotka nauttivat täyttä köyhäinhoitoa yksityiskodeissa tai laitoksissa, kunnalliskoti niihin luettuna, siirtyy kauppalaan tai jää supistettuun kuntaan sen perusteella, kumpaanko kuntaan tulevalla alueella henkilö on ennen tällaiseen hoitoon joutumistaan asumisen tai hengillekirjoituksen nojalla saavuttanut kotipaikkaoikeuden jakamattomassa kunnassa.

2. Kaikki kauppalaan siirtyvissä kansakouluissa jaoitusmuutoksen voimaanastuessa toimivat opettajat, joilla on toimeensa nimittämiskirja, siirtyvät kauppalan palvelukseen niine etuineen ja oikeuksineen, joita he sanottuna ajankohtana jakamattoman kunnan palveluksessa nauttivat.

IV. Supistettu Espoon maalaiskunta ja Grankullan kauppala ovat edelleen olevat kaksikielisiä kuntia, joissa ruotsi on enemmistön kielenä ja suomenkielisiä on vähemmän kuin kolmasosa.

V. Uudenmaanlääänin maaherraa kehoitetaan huolehtimaan siitä, että edellämainittujen kunnallisten jaoitusmuutosten johdosta muodostuvat uudet kuntien väliset rajat viipymättä selvästi käydään ja osoitetaan sekä ryhtymään toimenpiteisiin, että näistä muutoksista johtuvat kameraaliset muutokset merkitään maakirjaan ja maarekisteriin niin pian kuin jaoituksen muutokset ovat astuneet voimaan.

GRANKULLAN LIITOSALUE
GRANKULLA INKORPORERINGSOMRÅDE

Grankullan kauppala sekä Espoon maalaiskunnan Viherlaakso (osa Bembölen kylää) Karvasbackan, Smedsbyn ja Dåvitsin kylät ynnä Johndalin alue (osa Bembölen kylää).
Grankulla köping samt Gröndal (del av Bemböle by) Karvasbacka, Smedsby och Dåvits byar samt området Johndal (del av Bemböle by) uti Esbo landskommun

Träskända
Klappträsk
Esbo Gammelgård
Bemböle
Viherlaaksa
Gröndal
Kvarnby
Klappträsk
Karvasbacka
Bemböle
KK
Ers
Glims
Jorf
Parantala
Gallträsk
Grankullan Saviteollisuus O.Y.
Kilo
Bemböle
Karvasbacka
Grankulla
KAUNIAINEN
Klobbskog
Stens
Södrik
Bemböle
Emmilä
Johndal
Smedsby
Solhem
Fridal
Fridhem
Dåvits
Hemtans
Ny Grannas
Dåvits
Mankans
Kockby

- Liitosalueen raja / Inkorp. områdets gräns
- Kauppalan raja / Köpingens gräns
- Kylän raja Bygräns
- Valtion tie Statens väg
- Kylätie Byväg
- Kk. Fsk. Kansakoulu Folkskola
- P Paloasema Brandstation
- Valtion maata / Statens mark
- Kauppalan maata / Köpingens mark
- Espoon kunnan maata / Esbo kommuns mark
- Maayhtiöiden maata / Bolagens mark
- Yksityisten maata / Enskildas mark

200 100 0 200 400 600 800 1000 1500 3000 m